

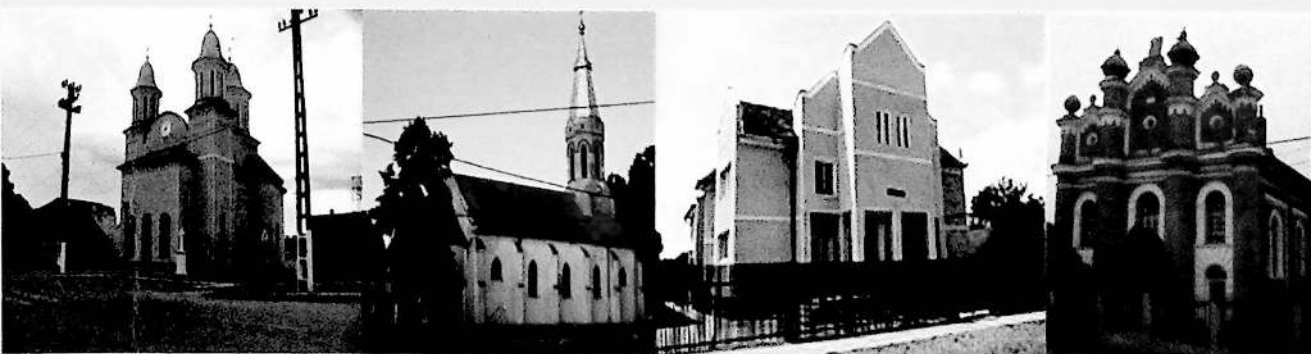
Ioan Nagy
Profesor coordonator

Olivia Suci
Profesor

CERMEI

studii și cercetări monografice

VOL. I

Editura Concordia
Arad, 2014

Doamnei Prof. univ. Dr.
cu deosebita stima pentru remarcabile
cercetari si lucrari istorice si pentru
impulsionarea tinerii de managrof. locale.
Cu toata considerati,
Prof. Nagy
30 XI 2016

Ioan Nagy

Olivia Suci

CERMEI

studii si cercetari monografice

Colaboratori:

Ioan Daniel Vesa-primar
Sever Borha-viceprimar
Moise Nica preot-protopop
Nicolae Vlad-profesor
Petre Chiş-profesor
Ioan Măneran-profesor
Lavinia Mariş-profesor
Loredana Mang-profesor
Petru Gag-profesor
Casian Purice-profesor
Petrişor Lazea-preot
Ioan Opriţoiu-inginer
Cornel Ghinga-diacon
Ioan Zdrâncă-inginer
Petrişor Hărdălău-pastor
Tehnoredactare: Alexandru Suci
Corectare: Floare Nagy
Coperta: Mircea Merea

Arad 2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CERMEI – studii și cercetări monografice/Nagy Ioan, Suci Olivia; editor: Petru

Ștețcu

Concordia - Arad, 2014

I.S.B.N.: 978-606-627-060-1

Format B5, 341 pagini

Editura Concordia Arad

Tel/Fax: 0257-533143; Mobil: 0743-881063

e-mail: office@editura-concordia.ro; stetcupetru@yahoo.com

web: www.editura-concordia.ro

Editură înregistrată la Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior

Editor: Petre Ștețcu

Tipărit la : Tipărit la Tipo STAMPA S.R.L. Arad

Tel.: 0257-349004; Mobil 0743-258782

e-mail: stampasrl@yahoo.com

Lucrarea a fost concepută și editată sub îndrumarea prof. coordonator Ioan Nagy și prof. Olivia Suci, ajutați de următorul colectiv de colaboratori: Ioan Daniel Vesa, Sever Borha, Moise Nica, Nicolae Vlad, Petre Chiș, Ioan Măneran, Lavinia Mariș, Loredana Mang, Petru Gag, Casian Purice, Petrișor Lazea, Ioan Oprițoiu, Cornel Ghinga, Ioan Zdrâncă, Petrișor Hărdălău.

Tehnoredactare: Alexandru Suci

Procesare computerizată și machetare: Petru Ștețcu

Corectură: Floare Nagy

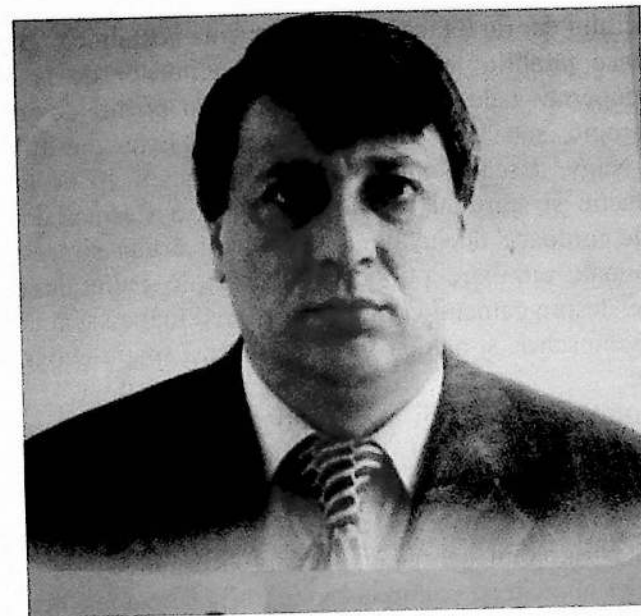
Coperta: Mircea Merea

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin editurii. Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

CUPRINS

ARGUMENT.....	5
CAPITOLUL I CERMEI REPERE GEOGRAFICE.....	9
1.1. Așezarea geografică.....	9
1.2. Așezarea geografică matematică.....	9
1.3. Relieful.....	9
1.4. Rețeaua hidrografică.....	10
1.5. Condiții climatice.....	10
1.6. Regimul colian.....	11
1.7. Regimul de precipitații.....	11
1.8. Agroclimatologia.....	11
1.9. Nebulozitatea.....	12
1.10. Vegetația comunei.....	12
1.11. Fauna comunei.....	12
1.12. Agrobiogeografia.....	12
CAPITOLUL II ADEVĂRATA ISTORIE A CERMEIULUI.....	15
CAPITOLUL III ISTORIA ECONOMICĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ.....	63
CAPITOLUL IV POVEȘTILE ECONOMIEI SOCIALISTE.....	93
4.1. Un pic de istorie a C.A.P-ului din Cermei.....	93
4.2. S.M.A. Cermei și Centrul de reparații.....	95
4.3. I.A.S. Cermei.....	97
4.4. Secvențe din istoricul morilor.....	99
4.5. Baza de recepție din Cermei.....	101
4.6. C.O.O.P. Cermei.....	102
CAPITOLUL V ASIGURAREA SĂNĂTĂȚII ȘI SIGURANȚA POPULAȚIEI.....	105
5.1. Dispensarul uman.....	105
5.2. Dispensarul veterinar.....	107
5.3. Secvențe din istoria Farmaciei din Cermei.....	109
5.4. Asigurarea pazei și a ordinii publice.....	110
5.5. Serviciul de stingere a incendiilor - Pompierii.....	114
5.6. Comunicațiile și Poșta din Cermei.....	117
CAPITOLUL VI ȘCOALA ȘI RELIGIA.....	121
6.1. Începuturile Școlii.....	121
6.2. Prima atestare.....	123
6.3. Școala din Cermei între anii 1918-1948.....	127
6.4. Școala din Cermei în regimul comunist.....	149
6.5. Școlile din Cermei după Revoluția din 1989.....	155
6.6. Grădinița din Cermei.....	157
6.7. Căminul Cultural.....	159
6.8. Istoricul Parohiei Ortodoxe.....	161
6.9. Cultul Baptist.....	197
6.10. Cultul Adventist.....	200
6.11. Biserica Catolică.....	201
CAPITOLUL VII SPORTUL ÎN CERMEI.....	303
CAPITOLUL VIII ISTORICUL LOCALITĂȚII ȘOMOȘCHEȘ.....	209

8.1. Aspecte istorice a Parohiei Ortodoxe din Șomoșcheș.....	209
8.2. Înserisuri pe cărțile bisericești.....	233
8.3. Cimitirele Parohiei.....	233
8.4. Portrete ale preoților slujitori.....	235
8.5. Prima atestare a Școlii din Șomoșcheș.....	240
8.6. Școala din Șomoșcheș în regimul comunist.....	269
8.7. Școala din Șomoșcheș în perioada postdecembristă.....	280
8.8. Grădinița din Șomoșcheș.....	283
8.9. Portrete de dascăl.....	285
8.10. Biserica Adventistă din Șomoșcheș.....	296
CAPITOLUL IX COLONIA ȘI SATUL AVRAM IANCU.....	301
9.1. Repere geografice.....	301
9.2. Școala din Avram Iancu.....	301
9.3. Istoricul Parohiei Ortodoxe.....	301
9.4. O zi istorică - Târnosirea.....	302
9.5. Istoricul sfintei biserici din Avram Iancu.....	313
9.6. Sângele de moț, apă nu se face în familia Pașca.....	327
9.7. În familia Negrea se împletesc credința, munca și muzica.....	328
9.8. Construcția noii biserici în Avram Iancu.....	329
9.9. O zi istorică pentru sufletele moșilor.....	332
BIBLIOGRAFIE.....	337
IMAGINI FOTO.....	341

ARGUMENT

Iată, cermeienii trăiesc un eveniment deosebit. Au prima carte publicată despre istoria acestor locuri.

Șomoșcheșul, Cermeiul și Avram Iancu reprezintă pentru istoria poporului român vechi vetre de civilizație. Istoria locului este bogată în oameni, fapte și evenimente de mare valoare socială, care prin coloritul lor specific aureolează specificul național. Existăm pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri și oamenii acestor localități au scris pagini de aur, în primul rând muncind cu palmele lor aceste pământuri nu tocmai foarte fertile. Cermeienii au origini românești, au păstrat religia creștin – ortodoxă, în majoritate, și-au păstrat limba, portul și spiritualitatea românească, trecând peste vitregiile istorice sau naturale. Cu mâinile și sudoarea frunții au desțelenit pădurile seculare au tras brazde adânci și au creat o agricultură în progres. Și-au asociat muncii zilnice, cântecul popular, jocul țărănesc, obiceiurile specifice, și-au înălțat pe pedestalul științei, culturii, s portului, învățământului, pe cei mai de seamă reprezentanți, ai comunităților din Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu.

Au luptat de-a lungul a două milenii, pentru casa lor, pământul lor, satul lor, dreptate socială și personală. Acestea sunt marile valențe cu care cermeienii se pot mândri.

Prezenta monografie încearcă să scoată din colbul vremii, date și fapte istorice legate de satele acestei comune, descifrează evoluția socială și culturală din cele trei localități, etalează frumosul sau urâtul, binele și răul, modelul pozitiv și negativ, din care se naște dialogul dintre trecut și prezent. De fapt asta înseamnă istorie adevărată.

Avem acum o istorie a Cermeiului, Șomoșcheșului și a satului Avram Iancu. Orice cititor, cermeian, cercetător monograf sau pasionat de istorie va găsi în această amplă lucrare, multe informații inedite, din istoricul comunităților locuitoare, din viața religioasă, din activitatea administrației locale și din viața sportivă, prin istoria echipei de fotbal, din Cermei. Oferim date din activitatea economică a unor întreprinderi care

au adus fală Cermeiului dar nu o facem spre a exprima nostalgie regimului comunist, ci spre a elogia munca țăranilor cooperatori, a muncitorilor de la S.M.A.sau I.A.S., angajații de la Cooperativa de Consum, Cermei ,din postul de miliție și domeniul sanitar sau pedagogic sau din Primăria Cermei. Este meritul incontestabil al profesorului Ioan Nagy, dascăl venit în Șomoșcheș acum 46 de ani, timp în care a făcut, în plan didactic și spiritual foarte multe pentru Cermei. Prin realizările sale multiple: creații de mijloace de învățământ, comunicări la simpozioane județene și internaționale, manuale auxiliare publicate, spectacole culturale de nivel național, articole jurnalistice, despre oamenii comunei noastre și mai cu seamă prin monografiile publicate, despre Șomoșcheș, și-a adus aportul ca acest spațiu geografic și istoric să-și câștige un renume.

Astăzi ne oferă aceste studii monografice ca dovadă a dragostei sale față de istoria patriei și a acestor locuri, față de comuna în care a muncit, 46 de ani, față de oamenii alături de care a activat, dar și dovada competențele sale profesionale ,de excepție, dobândite prin studii și scrieri, diplome și titluri. Prin tot ce a făcut și a lăsat, domnul Ioan Nagy a intrat în istoria învățământului arădean, în istoria jurnalisticii arădene și și-a cizelat numele pe panoplia monografilor arădeni. Pentru aceste pasiuni și pentru aceste realizări, îi mulțumim public.

Sunt câteva din argumentele pentru care domnului Ioan Nagy i s-a acordat încă din 2011 titlul și „Diploma” de „Cetățean de onoare al Comunei Cermei”.

Mulțumim și profesorilor, Ioan Măneran, Nicolae Vlad și Petru Chiș, care în virtutea calităților de dascăli și cermeieni au deschis calea spre cercetarea monografică a Cermeiului și a zonei, realizând studii care au constituit suport, pentru această lucrare.

Mulțumim și celorlalți colaboratori ai profesorului Ioan Nagy care l-au ajutat cu date și informații despre munca și viața din Cermei, astfel ca această lucrare să oglindească cât mai multe aspecte din trecutul acestei comune. Sperăm că fiecare cetățean sau familie din Cermei, Șomoșcheș sau Avram Iancu se va regăsi, cu bucurie, sau fiecare își va reaminti momente trăite și locuri parcurse din satul natal, biserica sau școala copilăriei.

În viitor suntem convinși că multe alte date și mulți alți binevoitori vor completa această lucrare monografică.

Primar al Comunei Cermei – IOAN DANIEL VESA

CHEMARE

În vederea întocmirii Volumului al II-ka a „Monografiei comunei Cermei” în care dorim să cuprindem viața spirituală, culturală, personalitățile deosebite născute în Cermei sau trăitoare în Cermei, adresăm un apel către cei care se cred îndreptățiți să fie înscriși în viitoarea lucrare monografică, să ofere date personale sau despre cei care pot fi considerați reprezentativi: profesori, medici, pictori, sculptori, ingineri, procurori, preoți, inventatori, scriitori, activiști sociali, cu rezultate deosebite și absolvenți ai liceului din Cermei. În acest scop vor lua legătura cu profesorul Ioan Nagy, de la Șomoșcheș sau cu Primăria Cermei.

Dorim să realizăm și „Muzeul Istoric al Cermeiului” și facem apel la donarea totală sau temporară de obiecte, documente, artefacte, astfel încât să avem în muzeu istoricul școlilor din Cermei, al bisericilor, al gării Cermei și al fostelor instituții sau unități economice: I.A.S., C.A.P., A.E.C.I.P., dispensare, etc. Sperăm să îmbogățim și muzeul Etnografic din Cermei, existent în spațiul Grădiniței Cermei.

Primar al Comunei Cermei – IOAN DANIEL VESA

CAPITOLUL I CERMEI - REPERE GEOGRAFICE

1.1. Așezarea geografică

Comuna Cermei (în maghiară „Csermo”, în germană „Tschermei”) având în componență și satele: Avram Iancu și Șomoșcheș, (în maghiară „Samulkezy”, germană „Zamotje,”) este componentă administrativă a județului Arad, aflându-se situată în nord-vestul județului.

Localitățile Cermei și Șomoșcheș se situează de-a lungul șoselei Arad-Oradea, varianta: Seleuș, Șicula, Cermei, Talpoș, Tinca, drum județean 709. Pe bifurcația D J 793 spre Vasile Goldiș (Mocirla) se află satul Avram Iancu, imediat peste podul ce trece Canalul Beliu-Batâr.

Distanța Cermei - reședința de județ, este de 66 km, pe șosea, 76 km, pe calea ferată și 13.6 km, pe calea ferată, la Ineu și 18 km, pe șosea, până la Ineu și 35 km până la Salonta.

Localitatea Cermei are o întindere de 12 187 ha, de teren agricol și intravilan și o populație de 2856 de locuitori, cu următoarea structură: 87,5% români, 6,9%, maghiari, 4,6,% rromi, 0,5% germani, și 0,5% alte naționalități sau nedeclarați, în 2011 s-au recenzat 971 de gospodării, cu o medie de 2,75 locuitori la fiecare gospodărie.¹

Localitatea Cermei se învecinează la Nord cu comuna Apatcu, la Est cu comuna Craiva, la Sud-Vest cu satul Gurba și la Vest cu comuna Șepreuș.

1.2. Așezarea geografică matematică

Reperle geografice ale localității Cermei sunt: 46. 32. 58, latitudine nordică și 21. 53. 45. longitudine estică.

Așezarea în longitudine estică, încadrează comuna matematic în al doilea fus orar, față de meridianul Greenwich, totuși convențional comuna face parte din fusul orar al Insulei Șerpilor din Marca Neagră, făcând parte din al treilea fus orar, în care este situată cea mai mare parte a teritoriului României, adoptând aceeași oră pentru toată România. Dar se știe că în Europa ora oficială se decalează înainte sau înapoi cu o oră, funcție de anotimp (toamnă și primăvară), ultima duminică a lunii martie și ultima duminică din octombrie, de după 1900.

1.3. Relieful

Localitățile comunei Cermei sunt așezate pe forma de microrelief cunoscută cu numele de Bazinul Sartișa, câmpia Teuzului, subdiviziune a Câmpiei Cermeiului și componentă a Câmpiei de Vest a României, o câmpie joasă, cu teren plat. Câmpia Cermeiului are o suprafață de 24.424 de hectare.

Din punct de vedere geomorfologic, terenurile comunei Cermei fac parte din Câmpia Tisei, subținutul câmpiei de divagare, districtul Câmpiei Crișurilor, la limita de contact cu câmpia piemontană.²

Câmpia acumulativă a Crișului Alb, cel care străbate mare parte din localitățile învecinate Cermeiului, precum și bazinul Sartișei, Teuzului, Mărăușului, Velijului și pârâului Beliu, prezintă o întindere joasă, de înălțime, între 105 m și 110 m. Specifice sunt mlaștinile, meandrele de apă și cursurile părăsite sau desecate ale Sartișei și

1

Siteul Primăriei Cermei

2 Studiul agropedologic al C.A.P. Șomoșcheș, p 22-25, 1972

Teuzului, popine și chiar false terase. Așa se explică și faptul că s-au amenajat multe pescării în zonă și s-au drenat multe canale iar după 1900 s-au creat orezării la Mahler.

Terenul suferă eroziuni de suprafață și pluviodenaturare.

Morfologic, Câmpia Cermeiului cuprinde mai multe trepte de relief, cu luncă, terenuri joase sub 100 m și câmpii mai înalte, între 100-106 m.

1.4 Rețeaua hidrografică.

Câmpia Cermeiului este străbătută de o rețea hidrografică bogată din care cel mai important este râul Crișul Negru cu afluentul său Teuzul, care la rândul său are afluenți mai mici: Sartiș, Frunziș, Leveleş, Veliju și Beliu, și desigur canalul Beliu-Cermei -Tăut, referindu-ne doar la apele apropiate sau cele care trec pe câmpiile comunei Cermei.

Pentru enciclopediști, informăm că Teuzul este consemnat ca afluent al Crișului Negru care izvoarește de la Dezna și se varsă în Crișul Negru, la Tămajda. Are amenajat un baraj de acumulare la Răpsig și este îndiguit pe 16 km, pe malul drept și 24 pe malul stâng. Are un debit mediu de 20 m, cubi dar poate prelua 34 de metri cubi pe secundă. La kilometrul 14, în amonte, după podul peste Teuz, primește confluentul Sartiș, loc unde s-a amenajat în anii 1980-1985 o stație de pompare, care actualmente s-a distrus. Teuzul face legătura directă dintre Crișul Alb și Crișul Negru.³ Pârâul Sartiș prezintă o serie de modificări, atât ale cursului albiei dar mai ales la confluența cu Teuzul și în bazinul hidrografic divizat de canalul artificial de protecție: Beliu-Cermei-Tăut. Acesta are o suprafață de 306,1 km pătrați, o lungime de 46,3 km, lungime, o altitudine medie de 236 m, și un nivel al apei, la 163 de metri, față de nivelul mării. Panta medie este mai mare față de Teuz cu 5,6 grade.⁴

În partea de SE a Cermeiului spre Ineu există Balta Rovina o arie protejată ca fiind rezervație naturală de mare valoare zoologică și biologică.

1.5. Condițiile climaterice

Zona studiată se află în vestul țării, la poalele Dealurilor Vestice și a Munților Apuseni, fapt care determină un climat central caracterizat printr-un climat temperat-continental moderat, cu influențe oceanice. Regimul termic (Stațiile meteorologice Chișineu-Criș și Ineu):

- temperatura medie anuală este de 10,9 grade;
- temperatura medie a lunii iulie este de 21,4 grade;
- temperatura medie a lunii ianuarie este de 2-4,5 grade;
- temperatura medie multianuală, la Ineu este de 10,6 grade;
- temperatura maximă absolută a fost de 40,4 grade – iulie 1987;
- temperatura minimă absolută a fost de -30,4 grade – ianuarie 1940;
- temperaturile medii acumulate în perioada de vegetație, de 250 de zile, sunt de 3. 802 grade peste 0 grade și 2. 627 grade peste 5 grade Celsius, propice pentru cultivarea tuturor plantelor agricole.⁵

1.6. Regimul eolian

Prin așezarea sa, Câmpia Cermeiului este dominată de activitatea vânturilor neregulate: vântul de nord, vântul de nord-vest și vântul de vest. Vântul de nord și nord-vest are o intensitate slabă și este frecvent iarna, accentuând anotimpul friguros, fiind denumit de localnici „Orădanul”. Vântul de vest are o frecvență mai mare și aduce precipitații. Viteza vântului este destul de redusă, de 3,3 m/s. Direcția lui este N-V spre S-E și, mai ales primăvara și vara. Vânturile, în general, nu sunt puternice și nu viscolesc zăpada, favorizând lucrările hidroameliorative.

Vara, primăvara și toamna bate un vânt din Sud care aduce ploaie. Este denumit de localnici „Incuanel”, în fapt o prelungire a foenului din Marea Adriatică, adică un vânt mediteranean. Din V bate acel vânt cunoscut sub numele de „Austrul” și este sărac în precipitații.⁶

1.7. Regimul precipitațiilor

Cantitatea medie de precipitații anuale, în zona studiată, a fost de 574 mm, anuală, cu unele perioade de secetă. Precipitațiile lunare au variat în trecut, între 20-24 l/mp, în februarie și 60-70 l/mp, în luna iunie. Precipitațiile anuale au variat între 540-627 mm.

Cantitatea cea mai mare de precipitații cădea până în ultimii ani în luna iunie, fiind de 69 mm, iar cea mai mică, în luna ianuarie, de 22,5 mm. Frecvența cantității anuale de precipitații a fost următoarea: media anuală pe ultimii 40 de ani a fost de 460 mm, iar în 1941 de 795 mm. În intervalul 1991-2001, perioadele de precipitații abundente au fost alternate cu perioade de secetă. Regimul precipitațiilor pe un an, în perioada vegetației, nu este nici azi uniform, situație care compromite culturile cerealiere. Cantitatea de zăpadă este iarna relativ scăzută, cu grosimi medii anuale de 31 cm. Solul a fost, până în anii din urmă, acoperit cu zăpadă, anual, în medie 34 de zile. Cantitatea de precipitații mai mare cade însă vara, datorită influenței ciclonilor. Vârful este în luna iunie, aversele provenind din curenții de convecție. Anul cel mai ploios a fost 1974, când s-au înregistrat 853 mm. Cel mai secetos an a fost anul 1900, când s-a înregistrat doar 275 de mm. Brumele din același interval arată că, 8 ani a înghețat între 10 și 15 aprilie, un an în martie și un an între 8 și 10 mai. Primul îngheț de toamnă a fost înregistrat în luna septembrie, dar majoritatea înghețurilor se manifestă în luna octombrie. Cantitatea medie de precipitații este suficientă pentru floră, faună și oameni.⁷

Umiditatea relativă a aerului este cuprinsă între 87%, în decembrie și 65% în iulie.

1.8. Agroclimatologia

Cantitatea de căldură necesară plantelor în perioada de vegetație este dată de temperaturile acumulate de 3, 803 grade C peste 0, de 2, 626 grade C peste 5 și de durata medie a intervalului de 250-259 zile, în care temperatura este mai mare sau cel puțin egală cu 5 grade.

Celsius. Cu alte cuvinte, cu excepția bumbacului – care necesită 3, 000 grade C peste 5, se pot cultiva cu succes toate plantele agricole.

Arad, 2010, p. 11

⁶ Atlasul climatologic al României, p. 102

⁷ Ibidem, p. 11

³ Patko Robert, Teză de doctorat, *Valea Crișului Alb-studiu de ecologie și hidrologie*, București, 2007, p 23

⁴ Informații preluate din Proiectul „Foaie de capăt” pentru ferma de creștere a porcilor Cermei 4-Cermei p. 26-27

⁵ Rodica Colta, Doru Sinaci, *Monografia Comunei Șepreuş*, Ed. Mirador.

În intervalul 1991-2010, media zilelor de îngheț a fost între 65-115 zile, anual, zilele călduroase fiind suficiente din punct de vedere al longevității perioadei de vegetație. Cantitatea medie de precipitații este suficientă pentru satisfacerea consumului specific al plantelor agricole.⁸

1.9. Nebulozitatea

Acoperirile frecvente cu mase de aer temperat oceanic, determină o medie anuală de strălucire a soarelui de 1750-1900 de ore.

Cele mai mari valori ale radiației solare se produc vara și cele mai mici se petrec iarna. Maximul de radiații este în luna iulie, având în medie o valoare de 16,43 kcal./cm.

În concluzie, din punct de vedere climatic, așezările noastre se află după clasificarea Koppen, în zona climatică c.f.b.x., respectiv climat temperat, cu precipitații de cca 600 mm, în tot timpul anului, având ierni relativ blânde, indice de ariditate, anual de 30,4, cu temperatura medie anuală de 10,6 grade C și cu maximă pluviometrică la începutul verii și minima de obicei, la sfârșitul iernii.⁹

1.10. Vegetația comunei

Zonă de stepă - această zonă de vegetație cuprinde, pe teritoriul comunei, două subzone: zona de stepă propriu-zisă, cu ierburi, și zona de silvostepă, cu ierburi și păduri. Subzona de stepă propriu-zisă cuprinde ierburi cu specii caracteristice: lolium perene, festuca, spinul vântului, colilia, coada șoricelului și diferite specii de scaieți, la care se adaugă, arbuștii, printre care măceșul și porumbarul sunt cei mai răspândiți. Arborii caracteristici stepei sunt: salcâmul, plopul, salcia, dudul și nucul. Această subzonă cuprinde mai multe subtipuri: stepă erofilă, mezofilă și halofilă. Subzona de silvostepă cuprinde arbuști, ca măceșul, gârnița și porumbarul, și arbori: stejarul, gorunul, cerul, gârnița, ulmul, plopul și salcia, aceasta de obicei în preajma apelor.¹⁰

1.11. Fauna comunei

Aceasta este formată din animale și păsări, caracteristice stepei.

Mamiferele rozătoare sunt: iepurele, hârciogul, orbetele (mușuroiul), popândăul și șoarecele de câmp, iar mamiferele carnivore sunt dihorul și nevăstuica. Alături de aceste animale caracteristice stepei, la Cermei și satele adiacente mai trăiesc: căprioara, mistrețul și vulpea. Păsările caracteristice zonei sunt: prepelița, potârnichea, fazanul, uliul, coțofana, graurul, pupăza, mierla, sticletele, pițigoiul, pitulicea și cucul.

Fauna acvatică este dominată de mamifere ca vidra, nurca și castorul, iar printre păsările de baltă amintim: barza albă și neagră și stârcii. Peștii mai des întâlniți sunt: mreana, cleanul, crapul, mihaltul, știuca, plătica, linul și somnul.¹¹

1.12. Agrobiogeografia

Cea mai mare suprafață a comunei a devenit, în timp, datorită defrișărilor numeroase de teren agricol (Cine trece prin parcul de la Șomoșcheș va vedea câțiva

copaci multisecolari, din vremea pădurilor din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea);

- Fauna cerealelor: ploșnițele, păduchele verde, gândacul ghebos, sfredelitorul porumbului, și buha semănătorilor;
- Fauna plantelor tehnice: gărgărița sfecei, păduchele de sfeclă și molia cânepii;
- Fauna legumelor: gândacul de Colorado, buha verzei, păduchii verzei, gărgărița mazărei, paianjenul etc;
- Fauna culturilor pomicele: omida păroasă a dudului, viespele prunelor și merelor, gărgărița florilor de măr, viermele prunelor, merelor, cireșelor, molia piersicului și a strugurilor, păduchele de San Jose etc.¹²

⁸ Rodica Colta, Doru Sinaci, *Monografia Comunei Șepreuș*, Ed Mirador, Arad, 2010, p. 11-12

⁹ *Pagini ineuane*, Ed. Grafnet, Oradea, 2007, p.26

¹⁰ Rodica Colta, Doru Sinaci, *Monografia comunei Șepreuș*, Ed. Mirador, Arad, 2010, p 14

¹¹ Ibidem, p. 14

¹² Ibidem, p. 14

CAPITOLUL II ADEVĂRATA ISTORIE A CERMEIULUI

Oricine a studiat istoria sau a citit cărți sau monografii, cunoaște și înțelege că atunci când se tratează istoria unei localități, când se prezintă dovezile arheologice, artefactele și documentele locale, există perioade cronologice istorice despre care nu există date, sau există date puține, dar întotdeauna istoria locului se raportează la împrejurimile apropiate și la o zonă mai întinsă, teritorial.

A vorbi despre Cermei înseamnă a aduce în prim plan și localitățile învecinate: Apateu, Șepreuș, Șicula, Beliu, dar și localități mai îndepărtate: Ineu, Ch. Criș, Sebiș, Șimand, Curtici, Moncasa, Oradea și neapărat trebuie vorbit despre toată zona Aradului și a Crișanei, zone din care au făcut parte administrativ, atât Cermeiul cât și Șomoșcheșul, în vechime sau în zilele noastre. Vom gândi și corelarea istoriei locale cu cea națională, europeană sau mondială.

În prezenta lucrare, mai ales la capitolul de istorie voi prezenta la tot pasul, date monografice ale localităților sus menționate, precum și documente de arhivă din Primăria Cermei, Liceul Teoretic Cermei, Școala Șomoșcheș, Biserica Șomoșcheș, arhiva Protopopiatului Ortodox Ineu, Primăria Ineu și alte arhive locale și naționale, la care am adăugat informații inedite, din cărți și publicații diverse, precum și informații orale, de la bătrânii din Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu. Am adunat aceste informații în decursul muncii, în zeci de ani de jurnalist, de realizator al unor emisiuni, la Radio Timișoara, colaborator al Muzeului Județean Arad, participant la tot felul de simpozioane ale Arhivelor Statului și realizator al altor monografii. Am cunoscut marile personalități ale Aradului cu precupări în cercetare și publicistică, am făcut schimb de informații, cu aceste personalități și am publicat anterior acestei cărți, un număr de șase monografii, fapte ce sper să dovedească pasiunea, competențele și dorința de a realiza o lucrare cât mai valoroasă. Știu că în viitor vor apărea informații noi care vor împodobi faptic această monografie. Consider că prea puțină cerneală s-a utilizat pentru istoria și oamenii acestor localități și de aceea vin cu această provocare de a descoperi multe taine din viața Cermeiului.

Trebuie să apreciez și studiile începute de profesorii: Ioan Măneran și Nicolae Vlad, care în activitatea lor specifică de profesori de istorie au inițiat lucrări monografice, despre Cermei și Șomoșcheș, rămase în manuscris, suport care mi-a fost de mare folos, la prezenta carte. Sper ca și munca lor să fie apreciată de cititorii acestui studiu monografic.

Istoria societății umane este descrisă prin urme arheologice locale, diverse artefacte, dar și dovezi arheologice din zonă și împrejurimi, toate completate de documente istorice scrise în așa fel încât analizând istoria Aradului, a României și chiar a Europei, putem avea adevărata imagine despre evoluția umană din zona noastră și din comuna noastră. În marea sa sinteză, Nicolae Iorga¹³ aprecia că nu se poate concepe un studiu de istorie (sau preistorie) a unei zone geografice fără a lua în considerație teritoriul mult mai vast. Din acest punct de vedere, literatura română în domeniu a consacrat numeroase studii de preistorie spațiului Carpato-Dunărean în context european sau chiar mai larg.

Grupurile umane care au constituit aceste așezări izolate sunt datate arheologic

¹³ Istoria Românilor, vol. I intitulat: *Strămoșii înainte de romani*, ed. a II-a, București, 1988

ca aparținând perioadei paleolitice. Locuitorii acestei obști pastoral-agricole practicau străvechile ocupații: vânătoarea, culesul rădăcinilor, fructelor și semințelor, precum și pescuitul în bălțile ce ocupau întinderi mari. Câmpia Aradului, între Mureș și Crișul Alb, reprezintă genetic o deltă din era cuaternară, chiar perioada halocenă a Mureșului, constituită la ieșirea din defileul Șoimoș-Lipova, câmpia scade altitudinal, spre nord, la contactul cu Munții Zărandului (Pâncota-Păuliș) și are un caracter subsident. Asadar, este explicabilă activitatea umană productivă principală - agricultura. O agricultură primitivă cu săpăliga din corn de cerb, precum o ilustrează exemplarul descoperit în Curtici. Boabele grâului comun, triticum vulgare, erau zdrobite cu râșnițe primitive, adică două bucăți de piatră cioplită, un moș și o nicovală. Bucăți de râșnițe, coarne, fragmente de oase de animale (oi, capre, bovine), s-au descoperit la Cutoș, Topila și Holumb.¹⁴

Pentru Țara Zărandului paleoliticul este reprezentativ prin descoperirile de la Gurahonț, Beliu și Valea Mare prin: răzuitoare, toporașe, lame de piatră, dălți, și unelte de piatră.¹⁵ Progresul realizat în epoca neolitică constă, printre altele, și în perfecționarea uneltelor din piatră. El este dovedit prin numărul mare de toporașe, dălți și săpăligi din piatră șlefuită și perforată. În muzeul din Șomoșcheș există topor de piatră perforat, găsit în centrul localității. Alături de acestea, oamenii epocii foloseau și lame, răzuitoare, vârfuri de săgeți din piatră cioplită. Cu timpul, omul epocii devine din simplu culegător și vânător un producător de bunuri. Începe cultivarea plantelor textile, prelucrarea lor, torsul și țesutul, dovedite arheologic prin greutatea din lut ars, folosite la războiul de țesut primitiv, de tip vertical. Pentru zona noastră ceramica și celelalte artefacte sunt cunoscute sub denumirile științifice cultura Tisa. Reprezentative istoric sunt artefactele de la Ciuntești, Comănești Vârșand și Cuied.¹⁶

În hotaronimele sus-mentionate topografice, s-au descoperit și cantități apreciabile de fragmente ceramice. Ele dovedesc utilizarea amplă a vaselor de lut ars pentru păstrarea și prepararea hranei. Istoria noastră națională consemnează Cultura Tisa, ca o cultură înfloritoare, de lungă durată, cunoscută și răspândită în zonă, ca o fază veche și mijlocie a neoliticului și nominalizată cronologic: Tisa 1 și Tisa 2, din faza a III-a și a IV-a. Evolutiv, consemnăm Cultura Otomani, care se caracterizează și prin construirea unor așezări stabile, ce practicau pe lângă agricultură și olăritul și prelucrarea unor minereuri. Apar și armele de aramă și cele de bronz.

Locuințele acestor oameni care au trăit aproximativ între anii 5000 - 1500 î.e.n. erau construite din bârne din lemn ori împletituri, peste care era lipit un strat de lut. Acoperișul era simplu, din paie sau trestie. În decursul epocii, au fost mereu distruse și refăcute, rămânând în vatră fragmente de lut ars cu urme de lemn imprimat, carbonizat, pe care îl scot brazdele de tractor când ară. Continuitatea vieții și muncii pentru epoca bronzului și a fierului este atestată istoric prin multitudinea de relieve aflate în Muzeul județean Arad. Harta lui Z. Vinski, de la muzeul din Arad, consemnează descoperirea la Curtici a unor fibule din bronz, de tip Sucidava, precum și a altor obiecte și arme caracteristice perioadei bronzului,

O monografie mai veche a Cermeiului consemnează că în jurul anului 1868 pe

¹⁴ Ioan Nagy, *Curtici vatră din Câmpie*, Ed. Mirador, Arad, 2000, p. 40

¹⁵ Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 25

¹⁶ Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 26

hotarul dinspre Tiodor s-a descoperit un cuptor de turnat bronz. Scrierile consemnează și descoperirea unui topor de cupru cu brațe în cruce, aflat la Muzeul Județean Arad. În lucrarea sa istorică, Șandor Marki susține că la Cermei s-au descoperit „un topor de aramă cu două tășuri și o daltă de aramă” (Șandor Marki, *Monografia Aradului*, 1892, vol. II, p. 12). Cercetătorul Florian Dudaș a descoperit la Cermei, tot în hotarul Tiodor, artefacte ceramice, pe care la prima estimare le-a cronologizat ca fiind din eneolitic. Între ele și răzuitoare de silex, încadrate cronologic, de arheologul Iercoșan, la Cultura Tisa II (Repertoriul arheologic al României, Internet, p. 355-356). Demersurile recente de la Muzeul Județean Arad sunt în așteptarea unui răspuns exact.

Cu aceste vestigii de cupru și bronz ajungem la Cultura Otomani și la localitățile reprezentative: Pâncota, Sântana, Șiria, Chisindia, Apateu, Chișineu Criș, Taut, Susani, etc.

Perioada și civilizația dacilor sunt cunoscute în zona noastră prin cetățile de la Ciuntești, Berindia, Clit, Livada, Răpsig, Pecica, Săvârșin și multe altele.¹⁷

Istoria arheologiei consemnează că în 15 august 1974 la săparea unei gropi în cimitirul din Șomoșcheș s-a descoperit un tezaur de bani de argint. Erau tetradrachme macedoniene, Dyrrhachium, drachme de Apollonia, un fel de monede imitații, emise în Italia de nord, și răspândite în Dacia, adunate de cineva care de frica atacurilor barbare le-a ascuns, învelite într-o piele. Erau 83 de piese care au fost duse și studiate la Cluj și apoi la Arad, unde se află și în prezent, la Muzeul Județean Arad.¹⁸

De reținut că monedele erau din perioada cuprinsă între 137 î.Hr. și 76 î.Hr.

Alte monede romane s-au găsit la Bîrsa și multe monede dacice la Chereleuș. Sensibilitate patriotică, dacică și romană poate crea existența Valului roman sau Valul Troian, cel care vine din Banat trece pe Lunca Mureșului apoi atinge piemontul Codrilor Moma și se întinde spre Secaci, Agrișu Mic, Comănești, Archiș și Seliște, adică aici spre noi.¹⁹ Fără a trece în evidență valurile de popoare migratoare, care au trecut peste pământurile noastre: Banat, Crișana, Țara Zărandului, amintesc de un document lăsat de scribul Priscus Tracul, care a condus o delegație bizantină spre curtea regelui Atila (Biciul lui Dumnezeu) regele hunilor, care avea sediul în jurul anului 430, în Câmpia Panonică, iar delegația a trecut prin Țara Crișurilor, despre care a scris: „am călătorit pe un drum neted, așezat într-o câmpie și am trecut peste mai multe ape navigabile... în bărci monoxile folosite de locuitorii de pe malurile râurilor și plute pe care barbarii le poartă în căruțe, deoarece locurile sunt mlăștinoase. Prin sate ni se aduce de mâncare: în loc de grâu, mei în loc de vin, mied, numit astfel în graiul localnicilor indigeni. (În Boesig s-a descoperit în albia Crișului Alb o astfel de barcă, dintr-un trunchi de copac gros, cioplit la mijloc, ce se află expusă la Muzeul Crișurilor din Oradea).²⁰

De mare semnificație istorică este documentul cunoscut sub numele de „Codex Rohonezi” care oferă informații despre perioada 1037-1101 vorbind de un stat centralizat condus de Vlad, de cetățile de piatră de la Ineu și Arad, de mitropolitul Trosin, de la Ineu, și armata sa, de modul cum domnul Vlad vorbea soldaților săi,

¹⁷ Ion Horațiu Crișan, *Ziridava, centrul dacilor din câmpia Aradului*, Ziridava X, p. 82-83

¹⁸ Eugen Chirilă, *Tezaurul monetar de la Șomoșcheș - Cermei*, Ziridava XI, p. 141-144

¹⁹ Ion Godea, *Bârșa comună în Țara Zărandului*, - monografie p. 62

²⁰ Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 9

înaintea luptelor cu ungurii, dându-le pildă modul cum dacii au luptat cu mult curaj împotriva romanilor, care erau cu mult mai numeroși.²¹

Dintre documentele emise în secolul al XII-lea, cu adresă la zona Aradului trebuie să facem referire la cele emise în 1131, 1156, 1177, și 1183.

Cel mai valoros document istoric este documentul emis în 1177, care datorită lungimii sale, neobișnuite, apare ca o carte, fiind astfel denumit „cartulariu”.

Prin acest vestit cartulariu, regele Ungariei Bela al III-lea, cererea prepozitului Rychardus din Arad, să întărească capitlul arădean, prin posesiunile sale teritoriale și politice sau bisericești. Valoarea de excepție a documentului constă în descrierea bunurilor, hotărnicia destul de precisă a unor localități, prezintă familii de iobagi, informații demografice sau despre cetatea feudală a Aradului.

Sunt prezentate categorii de țărani: țărani liberi („populi”) „iobagiones” iobagii de cetate („iobagiones castrii”) țărani aserviți, față de castrul regal („mansiones”) și slugi („servi”) țărani dependenți de unele foruri feudale. Se desprind principalele ocupații ale țăranilor: agricultori, viticultori, cărăuși, îngrijitori de vite etc.

Aflăm și nume de țărani, nume cu certitudine, de origine românească precum: Adrian, Ioan, Bulcu, Cosma, Dumitru, Filip, Jacob, Jordan, Mada, Marcel, Martin, Mica, Moga, Paul, Petru, Rada, Sebastian, Simion, Ștefan, Toc, Toma, Vidu, Vodă, Zaharia etc.

Localități menționate în secolul al XII-lea din zona Aradului ar fi: Adea, Micălaça, Șega, Sânpaul, Șiria, Sânmartin, Sâmbăteni, Munar, Șeitin, Nădlac, Chelmac, Chesinț, Dud, Galșa, Seleuș, Tauți, Ineu, Apateu, Pâncota, Zerind, Mocrea și altele dispărute sau existente.

Dintre localitățile menționate documentar în secolul al XIII-lea amintesc: Șomoșcheș, (1213) Chișineu-Criș, Agriș, Bodrog, Cicir, Covăsânț, Dezna, Gurba, Mișca, Nădab, Iermata Ncagră, Semlac, Socodor, Șoimuș, Pereg, Pil, Vârșand, Vinga, Șimand și altele.²²

În secolul al XIII-lea, documentele cu rol important, sub toate aspectele, au fost emise din cancelaria voievodală sau vicevoievodală, a Transilvaniei, cancelaria regală, a Ungariei, sau alte instituții sociale, politice sau administrative bisericești precum: Capitlul din Oradea (menționat din 1208), Capitlul Bisericii Colegiale Arad (1209), Capitlul din Alba Iulia (1231), Capitlul din Cenad (1285), Conventul din Cluj-Mănăștur (1299).²³

Un document din 16 mai 1204, menționează existența populației ortodoxe din dieceza Oradiei. Papa de la Roma, Inocențiu al III-lea, cere episcopului catolic de Oradea să supună populația românească, ortodoxă, direct scaunului apostolic.²⁴

Documentele istorice cunoscute, până în prezent, consemnează pentru întâia

²¹ Ioan Nagy, *Dovezi actuale și trecute ale spiritualității creștine – ortodoxe în Protopopiatul Ineu*, Observator arădean, 22.08.2008

²² Alexandru Roz, Kovaci Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed. U. V.G. Arad, 1997, p. 12-13

²³ Alexandru Roz, Kovaci Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed. Universității Vasile Goldiș, Arad, 1997, p. 8-9

²⁴ C. C. Giurescu, *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 63

dată, comunitatea din Șomoșcheș, în anul 1213²⁵, cu denumirea de Samulkezew, Samulkezy sau Somoskesz, pentru ca în 1332 să apară consemnat cu titulatura „Sacerdos de Villa Samulkezew” expresie latină, care confirmă existența unei comunități ce are biserică și credincioși. Explicația toponimicii se pare că derivă din binomul vocabulistic „Zamol, Zemel (cuvânt tracic ce ar denumi pământ, teren și termenul „Keszy”, din maghiară – mână, înțelegând „pământ deștelenit cu mâna sau dacă termenul de „Szamol, este maghiară, ar însemna – un număr mare de iobagi-lucrători de teren.”²⁶

Trebuie subliniat faptul că populația din Șomoșcheș și Cermei, dar și din împrejurimi (Apateu, Ineu, Șicula, Beliu, Șepreuș, Chișineu-Criș și altele) a fost preponderent românească și a continuat să fie românească și ortodoxă.

Multe din aceste localități au făcut parte din Comitatul Bihorului și din perioada 1203-1214 s-au desprins și au intrat în componența administrativă a Comitatului Zărandului, care se întindea de la Brad la cetatea Gyula. Primul comite al Zărandului și reședința, omonimă, sunt consemnate la 1232 și aceste localități menționate sunt subordonate comitatului.²⁷

Specific acelor vremi este și faptul că au fost instituții cneziale și voievodale care și-au menținut funcțiile chiar sub presiunea regalității maghiare. Istoricul arădean Ovtavian Lupaș, pe baza documentelor medievale a identificat o mulțime de cneji și voievozi locali în zona Aradului.

Din lucrarea scrisă de episcopul Rogerius, viitorul Arhiepiscop de Spalato (Split) refugiat de la Oradea, în 1241, datorită atacurilor sângeroase ale tătarilor, povestind de luptele de la Nădab, amintește de voievodul de la Adea, apoi istoricul Lupaș vorbește de banul Pavel, castelan al Șoimoșului, în 1278. În 1318, este consemnat voievodul și voievodatul de la Ineu, iar în 1330 un anumit Tămaș, este voievod transilvan și fișpan al Aradului, în 1348 este amintit voievodul din Căpâlnași, lista lor continuă până în secolele al XIV-lea și al XV-lea, când cunoaștem și voievozi din Șomoșcheș și Cermei.

Voievozii și cnezii reprezentau o pătură ridicată la conducerea obștilor, dar care fără îndoială aveau o stare materială mai bogată și putere economică, câștigând astfel și putere politică și statut social privilegiat.

Marele istoric, Silviu Dragomir, menționează data de 15 mai, 1318, când „regele Carol Robert îi donează unui om credincios al său mănăstirea veche de lângă Boroșinău (Dienesmonostor) împreună cu patronatul asupra ei și cu satele românești și celelalte (cum villis olachalibus... et aliis), care îi aparțineau.” Câteva rânduri mai jos, istoricul Silviu Dragomir precizează că „în anul 1291 e amintită populația românească, mai spre nord, în valea Crișului Negru, deci în Bihor...” Acest areal geografic cuprinde, în mod posibil și zona noastră. Tot dinspre regele Carol Robert de Anjou vine, însă, și diploma regală din anul 1324, prin care iobagilor li se interzice plecarea de pe o moșie pe alta fără învoirea nobilului de pământ. Tot prin acest act se

²⁵ Alexandru Roz, Kovaci Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed. U.V.G. Arad, Arad 1997, p. 246

²⁶ Ioan Nagy, *Contribuții la monografia localității Șomoșcheș*, lucrare de licență, Universitatea Aurel Vlaicu Arad, 2007

²⁷ Ioan Caba și colectiv, *Monografia localității Apateu*, Ed. GrafX Oradea, 2006, p. 20

reglementează și sarcinile iobăgești pentru bucătăria regală, astfel încât fiecare 100 de porți iobăgești trebuie să dea câte o bute de vin, un bou gras, un porc și o marcă pentru cumpărarea piperului și șofranului. De fapt, cucerirea Transilvaniei de către Carol Robert și instituirea dominației angevine (1315) avea să însemne o adevărată ocupație militară a acestui teritoriu. Excluzi de la deținerea oricăror demnități importante, nobilii transilvăneni au fost înlocuiți cu credincioși ai regelui din regiunile de la răsărit de Tisa și supuși, alături de ceilalți locuitori ai provinciei, unei exploatare abuzive. Această stare de lucruri avea să se prelungească până la începutul domniei lui Ludovic de Anjou (1342-1382), care, motivat de aspirațiile de dominare a teritoriilor extracarpatice, va iniția a politică de apropiere față de stările Transilvaniei.²⁸

Din Monografia localității Apatcu aflăm că în 1344, cu ocazia unei hotărâri, se descrie moșia, Chanakezu, (așezare dispărută de lângă Apatcu) „Hotarele pomenitei moșii Câmpul Țapoș ies din râul Criș, printr-un șir neîntrerupt de semne, până la răscrucea pe care se merge din Batăr spre Șomoșcheș, din Călacea, spre Chanakezu. Așezarea dispărută (Chanakezu) era situată, probabil în N-V. localității Apatcu, înspre Crișul Negru, loc ce poartă și azi numele de „Cinikeze”. În 1344, se știe că Șomoșcheșul avea legături, prin drumul comercial și de transport spre Batărul Negru (Bihor) și spre Cenad, prin Șimand, o altă localitate de marcă din feudalismul timpuriu și mediu.

În această perioadă Cermeiul și Șomoșcheșul precum și satele din jurul localității Vânători aparțineau unui mare feudal pe nume Farkaș (Farkaseke). Din 1363 documentele amintesc că zona este stăpânită de magistratul Ladislau, fiul lui Teuteu. Acesta a lăsat moșia în grija a doi slujitori devotați: Ilie și Nicolae, care sunt alungați de pe acele moșii de către Ioan și Albert, fiu al lui Ștefan de Șomoșcheș.²⁹

În anul 1351, în Transilvania, potrivit articolului 6, al decretului, regelui Ludovic I, se introduce „nona” (a noua parte din recolta agricolă sau de vin), de pe toate moșiile regale, nobiliare și bisericesti.

În anul 1375, regele Ungariei, Ludovic, fiul lui Carol Robert de Anjou, acordă familiei nobiliare Losontzi, care descinde din cunoscutul prinț ungar, Tuhutum, domeniile întinse ale Pâncotei și Zărandului.

În 28 aprilie 1391, în urma intensificării luptei țăranilor dependenți, prin decret regal se stabilește ca iobagii să se poată strămuta de pe o moșie pe alta cu condiția că și-au plătit datoriile către domnul de pământ și biserică. Dar acest aviz nu a fost respectat de nobilii din Transilvania. În 1394 turcii realizează prima incursiune în Transilvania, urmată tot mai des de alte incursiuni.

În 1397, Dieta Transilvaniei, întrunită la Timișoara, a decis că la fiecare 20 de iobagi unul să fie echipat, ca arcaș, pentru apărarea țării.³⁰

În acest secol au existat mai multe calamități naturale precum: cutremur, alunecări de teren, revărsări de ape și molimi. De reamintit este marea ciumă din 1348-1349 care a decimat mulți locuitori din zona Crișanei.

Cu aceste explicații vine istoricul Ștefan Pascu și semnaleză faptul că în jurul

anilor 1201-1300 erau în Transilvania în jur de 563 de localități, după anul 1400, sunt pomenite peste 250 de așezări.³¹

Cu astfel de motivații putem deduce și existența mai multor cătune sau vilanime, printre care și unul mai mare, Cermeiul, atestat la 1429.³² Numele localității apare scris în mai multe forme: Csormeny, Csermo, Chermel, sau Czyermely dar între 1529 și 1566 și până în 1913 găsim notate și localitățile: Szenaș (Sânașul) sau Puspekpusta (pusta Episcopiei Catolice a Oradiei) sau Varjapusta (pusta ce ține de cetatea Ineu) precum și Cermei Uitelep (Noul Cermei) sau Dohanyosmajor (pustă care la 1913 mai avea 174 de case).

Istoricii sus menționați au studiat diverse arhive și au consemnat că Cermeiul și Șomoșcheșul erau domenii feudale aparținând în continuare lui Farcaș și Marothy.

Din 1444 tot comitatul Zărandului a devenit proprietate a lui Iancu de Hunedoara.

Între anii 1446-1461 familia nobiliară Miskey, stăpâna Șomoșcheșului, se judeca pentru acest teren voievodal cu familia Maroty, care o reprimește, în 1461, având și drept de vamă și de organizare de târg.

Se știe că cetatea Gyula, (din Ungaria de azi) din 1476, a aparținut tot Huniazilor, lui Matei Corvin, rege al Ungariei, care a donat-o în 1482, fiului său Ioan Corvin, dimpreună cu 83 de sate și trei orașe: Gyula, Șimand și Bekeș. Între cele 83 de puste și sate se numărau și Șomoșcheșul, ca voievodat și Cermeiul, și mai multe cătune componente. Siguranța celor susținute o asigură documentul de danie al regelui Ioan Corvin, care în 10 ianuarie 1495, vine în Șomoșcheș, unde avea și două case regale și donează Șomoșcheșul cu 19 sate, lui Paul Secuiul (Sekey) fratelui acestuia Matei și fiului său, Ioan, fiului lui Paul Gașpar, cu toate drepturile, veniturile și privilegiile cunoscute ca „officium woewodatus valachorum” și cu condiția de a trece populația la catolicism. Acest lucru nu a reușit deloc pentru că toate comunitățile din voievodatul Șomoșcheș au rămas ortodoxe.³³

Documentul original se află în Arhiva din Nurenberg, fondul Brandenburg și a fost descoperit și tradus de reputatul istoric și profesor arădean, Kovacs Geza, în „Ziridava” publicație a Muzeului Județean Arad. Se mai menționează că în Șomoșcheș erau două case regale, aparținând lui Matei Corvin, încă din 1473.

Din anul 1429, există consemnarea localității Mocirla pe pusta de lângă Cermei și Șomoșcheș, denumită Mociola, pe valea unui pârâu, cu numele omonim, Mochola.

Istoricul Marki Șandor arată că la 1456 o parte din terenurile Cermeiului aparțineau de Episcopia Catolică din Oradea.³⁴

În fapt Episcopia Catolică din Oradea avea domenii feudale, în multe localități din Țara Crișurilor. Este explicabil și consemnat faptul că și în Cermei erau un domeniu și o pustă, ce purta denumire de Puspokpuszta, care la 1456, avea 6 sesii

³¹ Apud, Petru Ardelean, *Tera Ucurus-Pământul Ucuriș*, contribuții monografice, Ed. Universității Oradea, 2007, p. 28

³² Alexandru Roz, Kovacs Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed. U. V. G. Arad, 2007, p. 78

³³ Ioan Nagy, *Șomoșcheș vatră de suflet și dor*, monografie, Ed. Viața Arădeană, Arad, 1997, p. 21

³⁴ Marki, op cit vol I p 390

²⁸ *Monografia comunei Șimani*

²⁹ Nicolae Vlad, Internet, *Pagina Cermeiului*

³⁰ Constantin C. Giurescu, *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1971, p. 83-87

iobăgești.³⁵ Această așezare este amintită documentar și în anii următori: 1559-1564 și 1643.³⁶

În anul 1495 Voievodul Șomoșcheș, cuprinzând și mulțimea de sate și așezări răzlețe, ale Cermeiului și Berechii, Cărand, Vânători, Tălmaci, Mazzagfalva (sat dispărut de lângă Șomoșcheș) era condus de voievodul Paul zis Secuiul.³⁷ Acesta este menționat și ca voievod al satelor Cermeiului. Între anii 1495 și 1500 sunt amintiți la Cermei, voievozii: Matei de Seliște și fratele său Nicolae.

Din anul 1500, din 27 septembrie, cunoaștem hotărârea și donația către voievodul Matei Secuiul, din Șomoșcheș, pentru satul cu denumirea „Kokesz” aflat în vecinătatea Șomoșcheșului și azi, dispărut și dreptul de vamă, al voievodului din Șomoșcheș.³⁸

După moartea lui Ioan Corvin, marile posesiuni ale Huniazilor au ajuns în posesia marchizului Gheorghe de Brandenburg, printre care Șomoșcheșul, cu 11 sate (între ele și cătunele Cermeiului) și Șimandul, cu 15 sate, precum și Vânători, Apateu și altele, toate încadrate la cetatea Gyla.

Vorbind despre obligațiile țărănimii trebuie să subliniem că acestea erau multiple: față de stat, față de biserică și față de domnul de pământ. Față de biserică exista numita „zeciuială” iar față de visteria regală putem constata că aceasta a crescut mereu, atât în bani, cât și în produse (vin, cereale, păsări și animale) dar și în muncă. Darea în bani, numită „collecta” varia între 8-12, pe gospodăria țărănească. Apoi erau impozitele pentru: mori, cărciumi, vămi, vânat și pescuit. Nobilul de pământ pretindea „nona” adică a noua parte din toate produsele și apoi robote mereu sporite. Au crescut și sarcinile militare. Dacă în anul 1397 era obligatorie echiparea unui arcaș la 20 de familii, ulterior se mai adaugă și înzestrarea călăreților, la 24 de porți, și zile de corvoadă și căraușie, la întreținerea și amenajarea cetăților de piatră, mai ales în secolul al XVI-lea, când amenințările ocupației turcești sunt mai evidente și războaiele mai dese.

La satele Șomoșcheșului din Domeniul cetății Gyla, se menționează doar faptul că sunt obligați la toate muncile și serviciile cetății: tăiat și cărat lemne și fân, piatră, făcut și transportat cărbuni, lucru la vie, la grădinile de legume, pescuit și altele menționate pe fiecare localitate. Sarcinile iobăgești nu sunt egale pentru fiecare localitate. Este consemnat satul Zenaș, din teritoriul Cermeiului care avea 96 de locuitori, înscrși, din care 20 de „inquinii”. Aceștia aveau ca obligație să cosească și să dea cetății un car de lemne de Crăciun, să are, 16 iugăre de grâu, 12 de orz și 12 de mei, iar obligația de vin era de trei și patru buți de vin ca dare, de crâșmă. Asemenea Șomoșcheșului și a satelor componente și Zenașul și Varjaspuzta aparțin de cetatea Gyla. Chermesj este în anul 1561 pertinentă cetății Ineu.^{39,40}

Datorită multiplelor dări iobăgești și stânjenirea dreptului de strămutare a țăranilor, dar și creșterea anarhiei feudale, mulți nobili se atacau între ei sau cucereau

sate întregi și răpeau țărani sau moșii favorizând slăbirea autorității statale.

Sunt exemplificative atacurile unor bande nobiliare din împrejurimile Aradului și Curticiului: vestita bandă a lui Ravazdi, care fura vitele iobagilor care treceau Mureșul (Ioan Nagy Studii și cercetări monografice: Curtici vatră din câmpie, Ed. Mirador, Arad, 2000, p. 46).

Familia nobiliară Doczy, ce stăpâna moșii, de la Arad și pâna în zona noastră, făcea multe prădăciuni și acte de samavolnicie țăranilor (1492, 1496, 1507) provocând astfel reacții ale țăranilor prin: jalbe, nesupunerea la plată, fuga de pe moșii, bejenia și haiducia.

Istoria Transilvaniei consemnează mișcări ale țăranilor și orășenilor săraci, în marea majoritate a satelor din sudul Transilvaniei, între anii 1510-1513.⁴¹

Mișcări mult mai ample au loc în 1514 și istoria le-a consemnat sub numele de „Marea răscoală a țăranilor, sub conducerea lui Gheorghe Doja”. Reamintim acest moment istoric legat și de satele noastre. La 24 aprilie, 1514 Gheorghe Doja, un mic nobil, secui, este numit comandant al oștilor cruciate și adunate în tabăra de la Rakoș (Ungaria) și care urmau să atace oștile turcești care asaltau Transilvania și Ungaria. Dar auzind de multe silnicii și nedreptăți petrecute în satele celor plecați la război, țăranii se răzgândesc și fac un război antifeudal, conduși de Gheorghe Doja și fratele său Grigore. Armatele de țărani atacă nobilii și moșiile din Transilvania. La Cegled, țăranii își definitivează obiectivele care vizau: o repartiție echitabilă a bunurilor în societate, abolirea prestațiilor feudale, redobândirea libertății, confiscarea domeniilor ecleziastice și suprimarea privilegiilor nobilimii. Armata răsculată se desparte în coloane și atacă pe mai multe direcții spre Transilvania. Coloana condusă de Laurențiu Mesaroș cucerește un șir de localități din comitatele Satu Mare și Bihor, trecând de Oradea ajung în satele noastre: Apateu, Chișlaca, Beliu.

Din Monografia Apateului aflăm că oastei lui Doja și diacului Bolog, se alătură și țărani din Apateu și Berechii. Succesele din Bihor, Zărand și Satu Mare, devin efemere pentru că la Timișoara și la Cluj efectivele cele numeroase sunt înfrânte și astfel urmează un masacu asupra țăranilor răsculați și participanți la răscoală. Sfârșitul crunt al lui Doja precum și al multor participanți este cunoscut ca un „martiriu” de neuitat din Istoria Românilor.

În octombrie-noiembrie, Dieta de la Pesta („dieta sălbatică”) a adoptat un șir de măsuri („Codul Tripartitum-codul lui Verboczy”) care agravează și mai mult situația țăranilor din Transilvania, printre măsuri fiind și interzicerea dreptului de strămutare de pe o moșie pe alta.⁴²

În anul 1521 toate domeniile din zonele Ch. Criș, Șepreus, Cermei, Șomoșcheș și Beliu, aparțin Marelui Domeniu, Gheorghe Brandenburg.

În anul 1525, din Voievodatul Șomoșcheș făcea parte cnezatul de obște, Iaroslofalva, condus de cnezul Mircea (Mercea Knez). Un alt vilanim de lângă Șomoșcheș, dispărut azi, este Mazzagfalva. Documentul menționează de asemenea că dacă Matei sau cei numiți ar muri, voievodatul va trece cu drept ereditar asupra fratelui său Nicolae. În schimb moștenitorii trebuie să sporească Șomoșcheșul, satele ce țin de el și oamenii care trăiesc acolo. Voievozii de Șomoșcheș aveau drepturi destul de mari,

³⁵ Dicționarul istoric al localităților din județul Arad, p. 79

³⁶ Ibidem p. 79

³⁷ Borcea, *Considerații*, p. 200 și 201

³⁸ Muzeul istoric și etnografic Șomoșcheș, date cronologice

³⁹ Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 64

⁴⁰ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea, vol II*, Ed. Academiei R.S.R. București, 1968, p-115-116-121

⁴¹ C.C.Giurescu, *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1971, p. 113

⁴² Ibidem, p. 115

dar așa cum reiese din document, aveau și obligații mai ales în privința populării satelor cu mai mulți locuitori, spre a asigura forța de muncă și spre a spori veniturile feudalului și regatului. Aceleași drepturi condiționate le-au avut și voievozii: Sidu din Bodești, Slav din Brusturi, Petru Archișan din Archiș, Ioan Pop din Hășmaș, Ioan și Gheorghe din Cărand și Laslău, din Beliu. Cu certitudine voievozii din Șomoșcheș au făcut servicii deosebite familiei Corvineștilor, dacă li s-au acordat atâtea privilegii, cu drept ereditar, la care s-a adăugat și dreptul de vamă.

Peste numai un an, în anii 1526-1527, în zona Aradului și împrejurimile Lipovei a izbucnit o altă răscoală condusă de Ivan cel Negru (Nenada) care adună țărani revoltați și care reușesc să înfrângă o armată nobiliară în lupta de la Seleuș. Nobilii din zonă se ascund în cetatea Șiriei. Răscoala s-a întins pe toată valea Crișului Alb. Cu siguranță acțiuni sau ecouri au ajuns și în Șomoșcheș și Cermei, Șepreș sau Apatcu.

După lupta de la Mohacs (1541) Transilvania devine Principat autonom, față de Ungaria dar sub suzeranitatea Porții Otomane. În componența Principatului este și Comitatul Zărandului (situat în partea vestică a Principatului), din care făcea parte și Cetatea Inelui și satele din împrejurimi între care erau și Cermeiul și Șomoșcheșul. Cetatea Inelui făcea parte implicit din salba de cetăți românești care au ținut piept cuceririlor turcești, alături de cetățile: Caransebeș, Lugoj, Lipova, Oradea și Dezna.

În urma dietelor ținute la Oradea, în august și noiembrie, 1542, ianuarie 1543 și cetatea Gyla este integrată principatului Transilvan care se declară autonom, față de Ungaria, iar guvernarea a fost încredințată lui Gheorghe Martinuzzi.⁴³

În anul 1551 se instaurează stăpânirea habsburgică în Transilvania.

Pătrunderea turcilor și ocupația vremelnică s-a făcut după ce turcii, în anul 1552, au cucerit cetatea Timișoara, transformând-o în pașalâc. Turcii continuă ofensiva și trec Mureșul, cuceresc cetatea Ceala, apoi Șoimuș, Lipova și tot în 1552, cuceresc Ineu, unde turcii vor rămâne în cetate, 13 ani.

Între anii 1552-1565, cetatea este stăpânită de o garnizoană turcească, fără a exercita o dominație absolută, în Ineu și împrejurimi. Locuitorii și-au păstrat credința ortodoxă, din convingere dar și ocrotiți de ierarhii sârbi, din familia despotului Brancovici, care au exercitat o forță mare de menținere și conservare a ortodoxiei, în aceste zone. Pe lângă rolul bisericesc mulți membri ai familiei Brancovici, chiar episcopi fiind, n-au pregetat să fie la nevoie și ostași apărători, contra turcilor. George un strănepot al despotului Gheorghe Brancovici a primit titlul de jupan (comite) al Ienopolei (Inelui). Mai târziu, sunt consemnați: Avram, fiul acestuia care a luptat contra turcilor la Lipova, în anul 1595, și Ioan, nepot al lui Avram care a fost căpitan în oastea lui Mihai Viteazul. De neuitat au rămas în istoria Bisericii Ortodoxe, numele: Moise-Matei Brancovici, episcop al Ienopolei (1598-1605), urmat de Sava I Brancovici, episcop și mitropolit al Ienopolei (1605-1627), Longhin Brancovici, mitropolit între anii 1628-c. 1643, apoi protopopul Grigore Brancovici (c. 1643-1648) și Sava Brancovici al II-lea ca protopop al Inelui (1648-1656) și Mitropolit al Ardealului pentru perioada 1656-1680.⁴⁴

⁴³ Petru Ardelean, *Tera Ucrus-Pământul Ucuriș* - contribuții monografice, Ed. Universității Oradea, 2007, p. 39

⁴⁴ Ioan Nagy, *Figuri de mitropolii, episcopi sau protopopi ai Inelui, vajnici apărători ai*

După anul 1526 zona Crișului Negru a trecut în proprietatea lui Ioan Zapolia, iar Ferdinand a reușit să cucerească cetatea Gyla, dar după anul 1552, turcii au atacat-o în mai multe rânduri, reușind s-o cucerească în 1566. Trupele turcești au fost conduse de Pertaf-pașa iar cetatea Gyla a devenit sandgeac. Ne putem închipui viața populației românești care se ocupa cu agricultura și creșterea animalelor, în pofida pustiirilor turcești, urmate de atacuri ale garnizoanei militare a lui Ferdinand? De multe ori poporul aștepta apărare din partea turcilor mai degrabă, decât de la imperiali sau de la principele Transilvaniei!

În teritoriile și cetățile ocupate de turci, garnizoanele și trupele turcești au fost susținute de locuitorii așezărilor din zona respectivă. Turcii au întocmit conscripții urbariale, cu dările și taxele pe care populația sau așezarea era obligată să le achite. Erau terenuri agricole acordate spahiilor din fiecare cetate. Este explicabilă și consemnarea că „satele Cermeiului până spre Beliu, aparțineau lui Mustafa, spahiu turc, cu gradul militar de bulucpașa, care slujea în cetatea Gyla (Ioan Nagy, Șomoșcheș - vatră de suflet și dor - monografie, Ed. Viața arădeană, 1997, p. 23). Lansez azi presupunerea că pe acel teren numit „cetate turcească” din Tiodor, să fi fost așezările și locuințele lui Mustafa, stăpânul satelor Cermeiului și Șomoșcheșului. Între 1559-1564 erau consemnate 6 sesii iobăgești.

Din cartea „Mișca - studii monografice” având ca autori pe renumitul istoric și profesor, Gheza Kovach, muzeograful și omul de cultură, prof. Augustin Mureșan și profesorul Gheorghe Lazca am selectat informații despre taxele pe care le plăteau locuitorii din zona noastră, turcilor, referirea se face la Domeniul Cetății Gyula, de care aparțineau Șomoșcheșul și Cermeiul.

Autorii fac trimitere la defterdarii sultanului și conscripțiile din anul 1567 și una din anul 1579. Ambele au fost publicate în Ungaria, la Bekescsaba, în anul 1982, de către Kaldy Nagy Gyla.

„Defterdarul a menționat întâi, numărul familiilor, și darea globală a satului, defalcând apoi pe diferite produse, menționând la cereale și cantitatea exprimată în Kile (aproximativ 25 de kg) și menționând valoarea dării exprimată în „akse” (bani turcești). Dările menționate au fost următoarele:

- darea de casă (de familie), zeciuiala după grâu și amestec (grâu cu secară și orz), zeciuiala după mici, darea după cânepă și varză, cea pentru stupii cu albine, cea după porci, după vin (hordo ado-impozit pe butoi). Urmau, darea după fân, cea după lemne de foc, darea după căsătorie (menyasszonyado sau darea de mireasă), anumite pedepse, eventuale vămi, (podăritul) și alte venituri sultanale, ca de exemplu darea după grădinile expropriate, de la nobilii maghiari (Mișca - studii monografice, Ed. Mirador, Arad, 2004, p. 23). Se trimiteau periodic sume de bani la Meka.

În anul 1559 dintr-un urbariu aflăm că voievodatul Șomoșcheș avea un teritoriu cu 11 sate și drept de vamă.

În anul 1561 Șomoșcheșul poseda 2 case regale și 25 de sesii iobăgești.

Dintr-o listă sumară a veniturilor din anii 1557-1563, se consemnează: „Venitul din cele 11 sate ținând de Șomoșcheș (desigur și satele de atunci ale Cermeiului) și Herczegatorocz, se evaluează la 200 de florini”.

În anul 1566, în Șomoșcheș era un voievod cu numele Lupu și care participase

la luptele cu turcii de la Pâncota și Ineu. (Și azi există porecla unei familii,, Lupu". Întreaga zonă trece prin situații impuse de luptele de apărare sau de atac asupra cetății Ineului și de aceea enumerăm câteva din evenimentele semnificative.

Revenind la turcii din cetatea Ineului, istoria a consemnat dese incursiuni ale soldaților din cetate asupra satelor din împrejurimi. În anul 1572, 36 de soldați transilvăneni din garnizoana cetății Oradea au fost omorâți de soldați turcii din cetățile Ineu și Pădureni. În anul 1578, soldați turci din cetățile Ineu și Gyla, conduși de pașalele lor, au produs stricăciuni satelor din domeniile învecinate. Întrebați de ce au atacat și au prădat multe sate ei au spus că: „au avut poruncă de la împăratul lor”.⁴⁵ În anul 1583, soldați din cetatea Ineu răpesc copii și comit grave silnicii în satele din împrejurimi. În aceste condiții împotriva turcilor se ridică grupuri de haiduci formate din țărani sau mici nobili care și-au pierdut totul din vina devastărilor turcești. O astfel de ceată de haiduci încearcă în anul 1593 să cucerească cetatea Ineu dar în cetate fiind 331 de ostași, aceștia au respins atacul haiducilor.⁴⁶

La 13 august 1595, la Călugăreni, Mihai Viteazul obține o victorie glorioasă asupra turcilor. Paralel cu aceste victorii generalul Gheorghe Borbely, aliat credincios al lui Mihai Viteazul, cu trupe puternice, recrutate din români, secui și sârbi, pornește o ofensivă antiotomană pe valea Mureșului și treptat ocupă fortărețele: Vărădia de Mureș, Făget, Lipova, apoi trece pe valea Crișului Alb. Turcii din cetatea Ineului speriați de înfrângerea de la Călugăreni fug și astfel la 22 octombrie 1595, cetatea Ineului este ocupată de trupele lui Mihai Viteazul. Este eliberat o mare parte din teritoriul Comitatului Zărand, din care făceau parte Cermeiul și Șomoșcheșul și vor aparține astfel „țării românilor conduși de Mihai Viteazul”.

Garnizoana de la Ineu îl ajută pe domnitor în luptele pentru unificarea celor trei țări românești, fapt istoric realizat în anul 1600, după cucerirea întregului Ardeal și a Moldovei. În hrisoavele sale se intitula „Io Mihail voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei”.⁴⁷

Garnizoana cetății Ineu este alături de Mihai Viteazul și în lupta de la Mirăslău, unde oștile lui Mihai Viteazul sunt înfrânte, domnitorul s-a retras și a mers spre Praga, trecând prin Ineu, dar nefiind primit și-a instalat cortul lângă cetate, sub un copac secular, Tisa, din actualul parc al Ineului, de lângă stadionul orașului.

După uciderea mișlească de la Câmpia Turzii, cetatea Ineu rămâne câțiva ani în stăpânirea generalului Gheorghe Basta, având trupe imperiale. Printr-un șiretlic armata principelui Transilvaniei reușește să ocupe cetatea Ineului, care în anul 1611 ajunge ca domeniu al lui Gabriel Bethlen.

În anul 1624, Gabriel Bethlen acordă fiilor de iobagi dreptul de a frecventa școlile iar preoții români din Transilvania sunt scutiți de dijma la vite și cereale.

Deși acesta a promis turcilor că le va ceda cetățile Ineu și Lipova, conștient de rolul strategic al acestora nu numai că nu le predă turcilor dar se străduiește să le întărească și o dată cu întărirea zidurilor se mărește numărul de ostași din garnizoană. În anul 1626, cetatea Ineu era apărată de 700 de soldați din care 300 erau călăreți iar 400 erau infanteriști. Ostașii erau români, maghiari și sârbi care foloseau deja arme de foc.

⁴⁵ M. Holban, *Călători străini despre țările române*, vol III, București, 1971, p. 321

⁴⁶ Doina Chiș, *Cetatea Ineului, pagini Ineuane*, Ed. Grafnet, Oradea, 2007, p.71

⁴⁷ C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol II, Ed. Bic All, București, p. 198

Se cresc chiar impozitele și se face o adevărată reconstrucție a cetății Ineu, între anii 1645 și 1652, cu planuri ale lui Gavril Haler, cel care în 1648 ajunge comite suprem al Zărandului. Domeniul Cetății Ineu cuprindea în anul 1650 peste 63 de sate, în întregime, 15 sate parțiale și 16 puste, care declarate fiind, domeniul statului, asigurau aprovizionarea cu ostași, arme și muniție pentru garnizoana cetății.⁴⁸

În Ineu era reședința de comitat, era Episcopia Ortodoxa a Ienopolei și ierarhii sârbi, din familia Brancovici, despre care mai subliniez o dată, conduceau biserica ortodoxă, luptau cu turcii și propovăduiau cultura și spiritualitatea sârbă, împletind-o cu cea românească. Turcii atacă de mai multe ori cetatea Ineu, în anul 1652, în anii 1567 și 1658, când cu 16 tunuri, după ce au umplut șanțurile de apărare ale cetății, reușesc să intre în cetate și instalează o garnizoană turcă. Ineu și zona sunt declarate sandjac turcesc, în posesia sultanului.

În anul 1662, turcii din cetate, conduși de Hasim, cuceresc 60 de sate din împrejurimi. Cu siguranță că și satele Cermeiului și Șomoșcheșului, pâna la Beliu, au fost cucerite și prădate. Zona devine un „vacuf”, adică un așezământ religios musulman. Turcii și-au construit o moschee, o geamie, pentru rugăciune, dar și școli, piață, baie populară și 200 de prăvălii precum și hanuri și poștalioane.

În anul 1674, multe biserici ortodoxe românești intră sub jurisdicția episcopului calvin din Transilvania.⁴⁹

La sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, raportul de forțe și de ocupație se schimbă, în centrul și S-E, Europei. Sunt perioade în care Imperiul Otoman începe să decadă și să piardă teritorii și cetăți, habsburgii se întăresc și deschid un lung șir de războaie cu turcii, înlocuindu-i, prin alungarea lor, din Ungaria și Transilvania și prin recucerirea cetăților și a locurilor.

Începutul decăderii turcești s-a văzut în anul 1683 când turcii au asediat Viena și au fost înfrânți.

Principele Transilvaniei, Mihail Apaffy, care a participat alături de turci la asediul Vienei, reântorcându-se își fixează tabăra la Vârșand și Socodor (17 octombrie 1683), apoi se îndreaptă spre Mureș și, în 1685, cetatea Aradului este ocupată de trupele lui Mersy. Populația a ajutat pe austrieci dar bucuria eliberării a fost scurtă deoarece turcii conduși de pașa de Ineu au reocupat Aradul. În anul 1688, generalii austrieci, Veterani, Stahreberg și Piccolomini, reocupă Aradul și Valea Mureșului. Treptat sunt cucerite cetățile: Lugoj, Lipova, Șiria, Dezna, iar în 15 mai, 1693, după cucerirea cetății Ineu, întreg teritoriul arădean este eliberat de sub stăpânirea turcească.⁵⁰ În anul 1694 turcii au cedat și cetatea Gyula și s-au retras în cetatea Timișoara.

Pacea de la Karlowitz a rezolvat soarta acestei zone stabilind că: Aradul și linia Mureșului au trecut sub stăpânire austrieceilor iar partea de sud de Mureș și cetatea Lipovei au rămas la turci. Aceștia s-au angajat că nu vor reface și întări cetatea Lipovei și vor lăsa liber plutăritul pe Mureș.

Cele două comitate medievale: Aradul și Zărandul (fără Hălmațiu) vor fi încadrate în regatul Ungariei.

⁴⁸ Alexandru Roz și Kovach Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed. Universității Vasile Goldiș, Arad, 1997, p 78

⁴⁹ C.C.Giurescu, Op. cit.p.142

⁵⁰ *Aradul permanentă în istoria patriei*, Arad, 1978, p. 154-155

Toate localitățile noastre: Cermei, Somoșcheș și Apateu au rămas în Comitatul Zărand.

Am prezentat un secol de viață și de războaie care s-a încheiat pentru zona și satele zărandene cu distrugerii din partea turcilor și a tătarilor crâmleni, a austriecilor, a nobililor și a haiducilor care au dus la o accentuată sărăcire a satelor sau chiar la dispariția unor localități.⁵¹

În anul 1703, sub principele Francisc Rackoczy al II-lea, este menționată o mare răscoală populară în satele de pe valea Crișului Alb, care a fost înăbușită de trupele și autoritățile imperiale.⁵²

În anul 1709 a bătuit în Ineu și împrejurimi holera, care a decimat multă populație.

În anul 1715 în Somoșcheș erau consemnate ca existând 9 familii, numărul acestora ajunge în 1720, la 18 familii, în anul 1727, sunt 27 de familii, pe când în Cermei sunt consemnate în 1720, un număr de 6 familii.⁵³

Anii 1717 și 1719 au fost ani foarte secetoși și astfel că s-a suferit mult. În 1739 a fost consemnată o molimă de ciumă care a decimat mare parte din locuitorii din Transilvania și Zărand.⁵⁴

Din anul 1722, apare consemnată, așezarea din Cermei, cătunul „Szelestyes” are o sesie iobăgească.⁵⁵

„În anul 1726 are loc o schimbare de stăpân al domeniului Zărandului, când apare Rinaldo Duce de Modena, Reggio și Mirandola, principe de Coreggio și Markgraf d'Este și menționat ca stăpân al Cermeiului și Somoșcheșului, în anul 1732, alături de comunitățile: Zărand, Vânători, Apateu, Berechiu, Zerindul Mic, Zerindul Mare, Iermata Neagră și prediile de lângă Apateu. Domeniul se compunea din 42 de sate și 50 de puste, în județul Zărand, 74 de sate și 12 puste în districtul Ineului și 6 sate și 11 puste în Zona Aradului, un total de 600.000 de iugăre. Prezența acestui nobil italian în părțile noastre se explică, atât prin aceea că o parte a Italiei, inclusiv ducatul Modena, făcea parte din Imperiul Habsburgic, dar și prin încercarea autorităților austriece de a catoliciza populația românească din zonă, cu scopul evident de atragere a românilor de partea noii stăpâniri. Chiar acest duce a primit misiunea de catolicizare, fapt nereușit.

În congregația Comitatului Zărand, din 29 octombrie, 1744 ținută la Zărand, s-a stabilit o listă cu locuitorii din zonă care vor fi trimiși la oaste, ca militari în războiul de succesiune la tronul Imperiului Habsburgic. Printre cei înscrși a fost și un locuitor din Cermei, anume Gheorghe Igreș.⁵⁶

Foarte multe informații avem din anul 1746 când la Ineu s-a încheiat o conscripție detaliată a Districtului Zărand purtând semnătura lui Paul Tomanovici, jude

⁵¹ Kovach Geza, *Mișca* –monografie, Arad, ...p. 31

⁵² Gheorghe Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului de acum doua veacuri*, Arad, 1940, p. 65

⁵³ Alexandru Roz, Kovach Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed U.V.Goldiș, 1997, p.78-79

⁵⁴ Muzeul istoric și etnografic Somoșcheș

⁵⁵ Al. Roz, Kovach Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed,U.V.Goldiș, Arad, 1977, p. 79

⁵⁶ Nicolae Vlad, *Notițe despre Cermei*, Internet, 5 ianuarie, 2013

nobiliar (judex nobilium) și Ionatan Vasarhely, jurat al Comitatului. În acest document se amintește că Cermeiul face parte din Districtul Zărand (processus) și fiind așezat, împreună cu Somoșcheșul la granița Comitatului Arad.⁵⁷

„Conscrierea locuitorilor din Cermei nu prezintă nici un nume străin ci doar nume românești, scrise cu ortografie, străină. Aceste catagrafii erau întocmite de funcționari maghiari sau germani și astfel numele sunt maghiarizate. De exemplu: Szelecsian (Selejan), Rusz Petru (Rus Petru), Argylian Onya (Ardelean Ioan), Pecora Arduimtru (Păcurar Dumitru), etc - nume care s-au păstrat și în zilele noastre, Cermeiul a fost și este o localitate românească prin locuitorii români și judele român: Vesa Gavrila, religia ortodoxă și preotul român: Popa Crăciun, iobag cu carte și o oarecare stare materială, mai bună. În localitate sunt amintite 44 de familii, ceea ce înmulțit cu coeficientul 5, de regulă folosit, ne duce la concluzia că în Cermei erau în anul 1746, în jur de 200- 250 de locuitori.”⁵⁸

„Aceași conscripție consemnează starea materială și structura socială a populației așezării Cermei:

- 39 de iobagi cu gospodăria propriei (hospes);
- 3 iobagi cu gospodărie, dar fără pământ;
- 2 jeleri fără casă și fără pământ (inquilini);
- 4 fii sub 16 ani (fillii a 16 aur);
- 6 frați nedespărțiți (fratres indivisi)⁵⁹

Documentul amintit consemnează în proprietatea locuitorilor a următoarelor animale: 45 de boi, 53 de vaci, 11 cai, 4 cătări, 18 juninci și 72 de porci.⁶⁰

Se menționează că în anul calendaristic, 1745-1746, era însământată cu grâu o suprafață de 48 cubuli, adică 48 de iugăre de semănătură, suprafață arendată de iobagi, de la stăpânul de pământ. Cubulul era echivalentul unui căbel sau 4 vici, unitate de măsură din județul Arad și zona noastră.⁶¹ În anul 1746 au fost cultivate de către iobagi, cu proprietăți personale 532 de iugăre de semănătură, adică 133 de cubuli. Locuitorii din Cermei semănau cu porumb suprafețe mai mari deoarece din această cultură nu se percepea dare. Tot în acei ani era pe Teuz o moară de râu, cu o singură roată, proprietatea lui Gyorgy Danicza.⁶²

Pentru localitățile consemnate la Somoșcheș avem următoarele informații statistice:

- 260 de iugăre de semănătură;
- 26 de iobagi (hospes) cu gospodărie și pământ;
- 1 iobag (subhospes) cu gospodărie și pământ;
- 1 frate nedespărțit (fratres indivisi);

Ocupațiile de bază enunțate erau: agricultura, creșterea animalelor și albinelor dar și lemnăritul și făcutul manganului.

Numele de familie înscrise în conscripție: Burcă, Suci, Sas, Brândușe, Cioară,

⁵⁷ Gheorghe Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului*, Arad, 1940, p. 31-35

⁵⁸ Apud. Nicolae Vlad, *Monografia comunei Cermei*, manuscris, p.12-13

⁵⁹ Gheorghe Ciuhandu, op.cit p.55

⁶⁰ Ibidem p 55

⁶¹ Ibidem, p. 47

⁶² Ibidem, p. 47

Memete, Grec și Tarcea.

Din datele de mai sus, referindu-ne la Șomoșcheș și Cermei, reiese că suprafața aflată în posesia iobagilor era restrânsă, ceea ce îi obliga să cultive terenuri luate în arendă, în condiții foarte dezavantajoase. Din conscripție se constată că în general suprafața cultivabilă din Cermei (vorbind de mai multe vilanime) era restrânsă. Zone întinse de păduri ocupau teren mult mai vast, de unde și construcția caselor din lemn este explicabilă precum și ocupații ca lemnăritul, dogăritul și fabricarea manganului (a cărbunelui) și defrișatul sunt de înțeles. De bază erau: cultivarea pământului, creșterea animalelor precum și meșteșuguri casnice precum confecționarea albiturilor (pânză pentru cămeși, izmene și sumane, dar și meserii localnice, de fierari și tâmplari.

Asupra țăranilor iobagi, jeleri sau de alte categorii grevau obligații fiscale deosebit de împovărătoare. Dacă Dieta Transilvană din anul 1714 a impus pentru fiecare iobag o robotă de 4 zile pe săptămână și trei zile pentru jeler, aceasta a crescut în 1721 când contribuția pe „poartă” (la început poarta era terenul unui iobag și spațiul de intrare cu o căruță) fusese crescută în anul 1747, la următoarele taxe:

a) „taxa capitas” (pe cap de persoană): 1 florin pentru un iobag, (hospes), 55 creștari pentru un subhospes sau jeler (inquilin), 25 creștari pentru un fiu, sub 16 ani și 40 de creștari pentru un frate nedespărțit;

b) „taxa inseminationis” – pe toate semănăturile;

1 florin pentru - 6 cubuli de grâu;

- 15 cubuli de orz sau ovăz;

- 2 cubuli de porumb sau mei;

- 15 coșuri de albine;

c) „taxa pecorum” – după numărul de vite:

1 florin pentru : o pereche de boi sau vaci;

- 4 juncani sau junuinci

- 2 cai sau iepe;

- 4 mânji;

- 10 oi;

- 8 porci;

d) „taxa proventuum” – după venit;

e) „taxa domorum” – după casă;

f) „taxa pentru moară” – 1 florin. Menționăm că în ținutul Zărandului circula ca monedă „florinul rhenenens” bătut din aur iar ca subdiviziune era creștarul.⁶³

Fără îndoială că aceste taxe fiscale numeroase și extrem de apăsătoare pentru gospodăriile țărănești au făcut de multe ori ca țăranii să nu mai suporte rânduieșile și să fugă pe alte domenii nobiliare unde credeau că le va fi mai ușor.

Anul 1735 consemnează o răscoală a țăranilor din zona Nădlacului și Aradului, dar întinderea ei ajunge și în zona Chișineu Criș și Teuz. Conducătorul ei a fost Pero Seghedinaș, care s-a aliat cu conducătorii „curușilor” și a plănuțit chiar ocuparea Aradului și a zonei. Dar armatele imperiale austriece bine pregătite și bine înarmate îi înfrâng pe răsculați, la Pădureni (Ch. Criș),ucid peste 700 de răsculați, 169 sunt luați prizonieri, 18 conducători ai răscoalei sunt întemnițați iar 152 sunt duși la Buda. Peste 50 de răsculați au reușit să se ascundă în satele de pe valea Teuzului (posibil și Cermei,

⁶³ Ibidem, pp. 110-111

Șomoșcheș și Apateu) iar vreo 40 au trecut Munții Zărandului. Conducătorul răscoalei, Pero Seghedinaș este torturat, la 27 august 1735, este tras pe roată și trupul tăiat în bucăți, spre a îngrozi poporul și spre a limita răscoalele populare, fapt nerealizabil, cum vor dovedi evenimentele ulterioare.⁶⁴

La 29 octombrie 1744, se ordonă trecerea și încorporarea plășilor Ineu și Zărand la județul Arad, ca ulterior să se decreteze desființarea grăniceriei, de pe Mureș și a satelor cu unități grănicerești: Șiria, Galșa, Ineu, Șicula, Gurba și Ohaba - Săvârșin. Unii grăniceri vor emigra în Rusia.

Pentru iobagii săraci din Cermei, Șomoșcheș și împrejurimi, s-a trimis de către solgăbirăul din Ineu, Ioan Bibics, un denunț împotriva Ducelui de Modena, în care se menționează că „22 de persoane aflate în slujba domeniului deși aveau scutiri de anumite dări, ca „libertini” o serie de primari nesocotesc aceste drepturi iar unii funcționari ai domeniului săvârșesc samavolnicii, umblând prin sate, jefuind iobagii și pretinzând un creștar pentru fiecare vită trecută pe podul de la Seleuș spre târgul de la Pâncota”.⁶⁵

În districtul Zărandului erau în 1746 următoarele 24 localități: 1. Chișineu, 2. Zerindul-Mare (Nagy-Szerind), 3. Iermata (F.-Gyarmat), 4. Cermeiu (Csörmöj), 5. Șepreuș, 6. Apateu, 7. Mișca, 8. Adea (Agya), 9. Sinteia, 10. Șomoșcheș, 11. Berechiu, 12. Talpoș, 13. Vădas, 14. Běl-Szerind, 15. Chereluș, 16. Pâncota, 17. Măderat, 18. Dud, 19. Agriș, 20. Arăncag, 21. Drauț, 22. Nadăș, 23. Tauți și 24. „Aprjes”*, localitate necunoscută azi sub acest nume. – Iar în seria II a conscripției din același an figurează următoarele 16 localități: 25. Târnova, 26. Curtacheriu, 27. Moroda, 28. Almaș*, 29. Zărand, 30. Sinitea, 31. Cinteiu, 32. Șomoș*, 33. Nădab, 34. Erdeiș (Erdöhegy), 35. Socodor, 36. Șimand, 37. Aletea (Elek, azi în Ungaria), 38. G.-Vârșand, 39. Pil, 40. Otlaca. – Apoi în cea de a treia serie a conscripției din același an, alte 10 localități: 41. Șiclău, 42. Macea, 43. Curtici, 44. Comlăuș, 45. Cherechiu (Kerék), 46. Vârșand, 47. Seleuș, 48. Șiria, 49. Galșa și 50. Mâșca.

Privind Hărțile Jossefine, realizate între 1752-1758, putem observa mărirea pădurilor seculare și distribuirea în 10-15 spații a unor pâlcuri de case, care unindu-se până la 1828 vor forma vatra așezării actuale a Cermeiului și a Șomoșcheșului. Putem fi mirați de exactitatea desenelor, de exactitatea apelor curgătoare între care Teuzul este leagăn al vilanimelor: Cermei, Șepreuș, Șomoșcheș și Apateu.

Sistematizarea Cermeiului a fost astfel concepută încât noua așezare s-a întins de-a lungul drumului Ineu-Oradea, prin Talpoș, pe o lungime de 2 km, existând 15 străzi, pe dreapta și 15 pe stânga, fiecare stradă având lungimea de 750 de metri (A. Pr. Cermei, Monografia Cermeiului, 1957, p. 2, Dosar nr. 3/1957).

În anul 1750, au avut loc mari inundații ale Crișului Alb și ale Teuzului afectând Cermeiul și Șomoșcheșul.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în Comitatul Arad, precum și în alte zone ale Ardealului s-a dezvoltat tot mai mult producția de marfă, motiv pentru care domniile de pământ au crescut obligațiile țărănești. Au apărut conflicte între stat și stăpânii de mari domenii agricole. Împărăteasa Maria Tereza a lansat o politică economică de tip „iluminist” adică o dezvoltare economică simultană cu o luminare

⁶⁴ Aradul permanență în istoria patriei, Arad, 1978, p. 160-161

⁶⁵ Ioan Măneran, Monografia comunei Cermei, Lucrare de gradul I, manuscris, 1983, p. 16

culturală a poporului, considerând că cetățenii unei țări civilizate vor crea o economie modernă și prosperă. În acest scop s-au trimis chestionare în toată împărăția (Austria și Ungaria, cu Transilvania). Pe baza acestor chestionare s-au întocmit niște urbarii, care sunt și azi edificatoare asupra situației sociale și economice din acea vreme.

Din dispozițiile anilor 1767 și 1768 prezentăm propunerile următoare: în zonele de pădure la categoria I, sesia să cuprindă cca, 8 iugăre de arătură și 2 iugăre de fânețe, terenurile de categoria a II-a să cuprindă: cca. 10 iugăre de arătură și 2 iugăre de fâneață. Pentru satele de câmpie s-a stabilit ca o sesie să aibă cca, 10 iugăre de arătură, 3 iugăre de fânețe, și încă un iugăr mic de grădină și pășunea comună.

Obligațiile țăranilor au fost fixate la 52 de zile de robotă cu car, sau 104 zile, cu palmele, precum și următoarele taxe: 1 florin, darea de fum, 1 car de lemne, 2 cocoși, 2 pui, o cupă de unt și 12 ouă. La acestea se adaugă: nona și zeciuiala, din toate produsele agricole, inclusiv pentru în și cânepă, miei, porci și stupi de albine. Jelerii fără casă erau datori doar la 12 zile de robotă cu palmele.⁶⁶

Urbariul Mariei Tereza a reglementat și unele probleme de conducere a satelor asigurând alegerea liberă de către comunitate a judeului și a conducătorilor locali (preoți și învățători) dar se cerea aprobarea stăpânului feudal. Din ordinul Mariei Tereza s-au desenat hărțile topografice, prezentate, din care se poate vedea clar numărul mare de sâtucuri, din Cermei și Șomoșcheș. Peste 50 de ani s-au unificat aceste mici cătune, alcătuind marile localități Cermei și Șomoșcheș. Dar unele cătune au supraviețuit până după 1920 (Tiodor la Cermei și Iștvanzaz la Șomoșcheș).

Referitor la țăranii satelor aceștia erau clasificați în două categorii: iobagi și jeleri. Conform urbariului din anul 1771 erau considerați jeleri, cei care aveau o suprafață mai mică de 1/8 dintr-o sesie iobăgească. În realitate însă, jelerii erau de două categorii: jeleri urbariali și jeleri alodiali. Jelerii urbariali erau membri ai comunității satului și beneficiau de folosința terenurilor comune și numai în privința suprafeței cultivate se deosebeau de iobagi. Jelerii alodiali, în schimb, erau în primul rând arendașii terenurilor alodiale. Jelerii urbariali erau și ei în două categorii: jeleri cu case și jeleri fără case.

Iată situația jelerilor cu case și gospodării din Cermei:

Număr de gospodării.....	22
Teren intravilan (măsurat în Pojon).....	9
Iugăre de arătură.....	9 și 1/2
Fânețe.....	21

De menționat că la Cermei nu apar înscrși jeleri fără gospodărie.⁶⁷ Peste doar câțiva ani, în anul 1771, are loc o nouă reglementare urbarială din care spicuim:

Categoria de pământ	Cermei	Șomoșcheș
Numărul sesiilor	a II-a	a II-a;
Numărul familiilor de iobagi	35 și 5/8	21 și 3/8;
Intravilan (măsurat în Pojon)	120	64;
Arătură (în iugăre)	38 și 1/4	26 și 1/4;
	307	346;

⁶⁶ Ibidem, p. 166

⁶⁷ Kovach Geza, *Pe urmele trupelor lui Doja și Horea*, Ed. Kriterion, București, 1976, p. 5

Fânețe (în iugăre) 930 491.
Proporția dintre terenul de semănătură și cel de fânețe a diferit pentru o sesie iobăgească de atunci:

	Cermei	Șomoșcheș
Intravilan	1,1	1,2;
Arătură	9	13, 3;
Fânețe	27,4	18,9;
Total iugăre	37	32,8;

Pentru localitatea Cermei avem o statistică globală:

Arătură (în iugăre)	130;
Intravilan	38 și 1/4
Fânețe	930;
Familii de iobagi	142;
Sesii iobăgești	33 și 5/8;
Suprafața pe o sesie	9;
Suprafața arabilă pe iobag	2,5;
Fânețe pe o sesie	27;
Fânețe pe iobag	7,7. ⁶⁸

Din statisticile anului 1786 prezentăm:

Localitatea Șomoșcheș apare ca o așezare de categoria a II-a cu:

Familii de iobagi.....	85;
Jeleri cu casă.....	21;
Număr de sesii.....	21 și 3/8;
Intravilan (în Pojon).....	32 și 1/4;
Arătură (iugăre).....	362;
Fânețe (zile de coasă).....	518.

Obligațiile iobăgești:

Robote cu jug, (cu cai sau boi)	1085 și 6/40, zile;
Robote cu palma	2546 și 6/20, zile;
Arenda (fumărit)	85 de florini;
Darea de lemn (stânjeni)	20 și 142/160;
Darea de unt (itii)	85 și 142/160;
Darea de pui și cocoși	2 pui sau cocoși;
Darea de ouă	12.

Contribuția localităților pentru stat era de:

Taxa de cârciumărit	3 florini;
Impozitul anual este de	163,45 de florini. ⁶⁹

Dint-o lucrare apărută chiar zilele trecute am selectat următoarele date statistice: În anul 1787 erau în Cermei: 199 de case, locuitorii vorbeau limba română și erau aproape toți credincioși ortodocși, la Șomoșcheș existau 105 case și la fel se vorbea limba română și toți erau ortodocși (Vasile Faur, Țara Zărandului, Ed. Concordia, Arad, 2014, p.324).

⁶⁸ Apud Ioan Măneran, *Monografia comunei Cermei*. Lucrare de gradul I, 1983, manuscris, p. 21

⁶⁹ Informațiile sunt preluate din Muzeul de istorie și etnografie Șomoșcheș

Istoria locului consemnează că, în anul 1788, locuitorii din Cermei și Șomoșcheș s-au plâns autorităților comitatului contra domnilor de pământ, locali.⁷⁰

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea Marele Domeniu al Ducelui de Modena este atribuit Camerei Aulice a Austriei și este pus în vânzare unor nobili maghiari. Așa apare în jurul anului 1780 nobilul Iakabfy care cumpără suprafețe de câteva mii de hectare în Șomoșcheș și Cermei. Mai defrișează și desțelenește terenurile din Butuci și Spinăt, construiește un conac în Șomoșcheș și ferme de porci și vite. În Cermei, la începutul de secol al XIX-lea consemnează că în Cermei (cu probabilitate mare pe vatra de atunci) erau în 1800, un număr de 215 familii.⁷¹ Numărul de locuitori crește concomitent cu suprafețele de teren arabil obținut prin despădurire și desțelenire, Cifrele statistice confirmă:

Teren intravilan	638 iugăre Pojon;
Arătură	1662 și 1/8 iugăre;
Fânețe	464 și 5/8 iugăre;
Familii	215;
Sesii	58 și 3/4;

La începutul secolului al XIX-lea Cermeiul a devenit un centru puternic, agricol, nu numai datorită activităților de cultivare a pământului și obținerea de produse agricole, dar și numărului mare de crescători de vite și mai ales datorită dezvoltării activității comerciale, prin târgul de la Cermei, la care gravitau locuitorii din satele învecinate, din așa zisă „Luncă” precum și meșteșugari și negustori din zone îndepărtate care veneau în zilele de târg la Cermei, pentru a-și desface produsele de casă sau manufacturiere. Istoria economică consemnează după anul 1725 și mai ales înainte de 1800 și după 1800 s-au format și în zona Aradului și a Crișanei multe bresle de fierari, cizmari, tâbăcari, curelari, dogari, morari, cojocari, frânghieri, țesători, lăcătuși și tâmplari. Toți aceștia aveau nevoie de locuri de desfacere a produselor. Au ajuns renumite târgurile de la: Pâncota, Ineu, Șimand, Chișineu Criș, Pecica, Buteni și Curtici.

Cermeiul a rămas ca un târg de țară cu o mare afluență comercială.

Mari terenuri agricole au ajuns în proprietatea unor familii nobiliare dintre care amintim: Antal Banhidy, Karoly Brunek, Iozsef Fascho, Ianoș Glatz, Ferenc Lango, Lajos Sanky, Ianos Vasarhely, care au cumpărat mari moșii licitate de administrația imperială, care sărăcise în urma războaielor napoleoniene. Deși au fost vândute și cumpărate la licitație au avut loc multe anomalii la cumpărarea terenurilor. Cermeiul precum și Berechiu, Moroda, Târnova și Chier se doreau a fi cumpărate de negustorul armean Gheorghe Capdebo, Cermeiul a fost disputat între acesta și alți pretendenți: Mihai Graeck, frații Gyertaniff, frații Rozsa și negustorul Marczibany și a ajuns la cei sus amintiți (Gyula Somogyi, Arad varmegyen es Arad szab. Kir.varos monographioja, vol.III Arad, 1913, p. 99).

Prețul de cumpărare a fost următorul:

Cermeiul cu 57.804 forinți și 12 creițari;

Șomoșcheșul cu 45.346 de forinți și 45 de creițari.

⁷⁰ Alexandru Roz, Kocach Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed U,V,Goldiș, Arad, 1997, p. 79

⁷¹ Ibidem, p.79

Se pare că noii proprietari au format nobilimea liberală, care va lupta pentru o nouă ordine socială și pentru o dezvoltare capitalistă accentuată. Iată și o statistică a suprafețelor agricole, din Cermei, în 1800:

Numărul familiilor de iobagi	.....215;
Numărul sesiilor	.....58 și 3/4;
Teren intravilan	iugăre 638;
Arătură	iugăre 1662 și 5/8;
Fânețe	iugăre 464 și 5/8;
Suprafața ce revenea pe o sesie (iugăre)	28;
Suprafața arabilă pe iobag (iugăre)	7,8;
Fânețe pe o sesie (iugăre)	8;
Fânețe pe iobag (iugăre)	2,1.

Dacă în anul 1771 erau în Cermei 53 de familii cu teren de 2/8 de sesii, aceștia au ajuns la un număr de 197, de astfel de proprietari. Din 8 iobagi cu 4/8 de sesii, în anul 1771, au ajuns în anul 1800, să fie 18 astfel de săteni. Și nu lipsită de interes poate fi privită o statistică a localității Șomoșcheș din anul 1828, aflată în Muzeul istoric și etnografic:

Locuitori între 18 și 60 de ani	359;
Iobagi cu sesii	63;
Jeleri cu casă	36;
Terenuri însămânțate (iugăre Pojon)	423 și 1/2;
Fânețe	181 și 1/2;
Boi de jug	59;
Vaci de muls	166;
Juninci peste 2 ani	100;
Cai de tras (peste 3 ani)	14;
Oi peste un an	22;
Porci de prăsilă	190.

Numai urmărind aceste statistici avem imaginea clară a Cermeiului și Șomoșcheșului ca localități de câmpie, în plină dezvoltare, cu oameni harnici, care prin sudoarea palmelor au defrișat sute de hectare de pădure multiseculară, și-au construit: biserici, școli, case, grajduri și îngrădituri din lemn, și-au făcut unelte de lemn: plug de lemn, grapă de lemn, jug de boi, vase de lemn și multe obiecte casnice din lemn cioplit cu barda, pentru că nu erau unelte meșteșugărești perfecționate.⁷²

De mare importanță economică și socială a fost sistematizarea localităților, care a avut loc între anii 1824-1828 când din ordin regal și apoi de la comitat, s-a dispus desființarea acelor cătune, sălașe, hodăi, sau vilanime mici, uneori din câteva case, și reamplasarea lor pe vetre mai ferite de inundații, cu străzi perpendiculare și cu gospodării și grădini de mărime asemănătoare. Abia acum, după anul 1828, cele două așezări: Cermei și Șomoșcheș, pot fi considerate compacte, având o vatră a satului bine stabilită. Dar și în Cermei și la Șomoșcheș au mai supraviețuit, aproape 100 de ani, mai multe sălașe sau cătune despre care vom vorbi ulterior. Marii latifundiari din această perioadă erau: baronul Anton Banhidy, John Vasarhely, Ioseph Fasch, Wilhelm Mahler, Alex Facho Moys, Wiliam Sankei, familia Iakobfy și familia Czaran, precum și casele

⁷² Internet-vezi Muzeul etnografic Cermei și Muzeul istoric și etnografic Șomoșcheș

și conacul lui Mahler.

Acei ani de strămutări și reparcelări au creat multe tulburări în viața satelor. În Șepreuş, Șicula și alte sate au avut loc răscoale țărănești. Concomitent au fost operate arestări la Cermei și Apateu. Au fost arestați 28 de țărani, din Nădab, Sinteia Mare și Șimand, 4 țărani din Cermei și 3 din Apateu.⁷³ Era perioada de activism a lotrilor și haiducilor din pădurile: Ineu, Șicula, Tauț, Cermei și Șomoșcheș, era renumita ceată a lui Lică Sămădăul care între anii 1821-1822 își avea tabăra în pădurile Ineului.⁷⁴ Numai între anii 1820 și 1822 aceste cete de lotri au atacat din pădurile: Ineu-Șicula-Cermei-Șomoșcheș și Șepreuş de 20 de ori, domeniile și stăpânii din împrejurimi (Harta și informații oferite de marce și nemuritorul muzeograf arădean, Domnul. Dan Demșea, pentru Muzeul Istoric și Etnografic Șomoșcheș).

În lucrarea sa monografică, despre Ineu, profesorul Petre Chiș subliniază că, în zona Cermeiului, la 1815, haiducii aveau centrul de adăpostire și atac în Pădurea Baltă (între Cermei și Gurba-Ineu).⁷⁵

Începând cu anul 1825 au loc în multe localități din județul Arad colonizări de populație, maghiară, germană și românească. În Cermei sunt aduși între anii 1828-1835, coloni, strămutați din județele: Heves, Bichis și Bihor.⁷⁶ Colonizările din Cermei pot fi puse pe seama interesului marilor latifundiari din familia Atzell, dintre care la 1811, Antal Atzel, din postura de locțiitor al comitelui de Bekes a propus vânzarea unor terenuri agricole cu trei zile de robotă pe săptămână.⁷⁷

Dintr-o monografie mai veche a Cermeiului, profesorul Ioan Măneran, susține că în anul 1845, a fost emisă o diplomă prin care Cermeiul a primit rang de „opidum” adică oraș de țară, având dreptul de a ține 4 mari târguri anuale și piață săptămânală, stabilită, în fiecare joi. Târgurile de bovine și porcine din Cermei sunt recunoscute încă din anul 1830.

Anul revoluționar, 1848, a cuprins Europa și s-a întins și în Țările române și Transilvania. Țărănimea din părțile Aradului s-a pus în mișcare în ultima decadă a lunii martie. Focul răscoalelor a cuprins aproape toate localitățile comitatului Arad. Prin modul de intensificare și prin programul lansat sau abordat, de fiecare comunitate, în decursul lunilor aprilie și mai, s-au lichidat multe dintre anomaliiile sociale și servituțiile feudale, chiar înainte de emiterea legilor guvernului de la Budapesta. Numeroase mișcări populare au avut loc în scopul înlăturării funcționarilor vechi ai comitatului sau ai comunităților locale. Așa s-a ajuns la instaurarea unor notari, judecători, primari sau conducători locali, din rândul naționalității românești. Pretorul Gheorghe Popa raportează în aprilie că 18 localități refuză pecețile ungurești și le smulg de pe documente.

La 24 aprilie 1848, s-au răsculat poporenii din Cermei, cerând schimbarea notarului și atacând pe solgăbirău și postul de jandarmi.

Cei din Șomoșcheș, în jur de 400 de săteni l-au alungat pe notar și pe primar

⁷³ Eugen Gluck, *Lupta pentru eliberarea din iobăgie*, în 1848, ziarul „Voroslobogo”, din 30 august, 1957

⁷⁴ Muzeul istoric și etnografic Șomoșcheș

⁷⁵ Ibidem, p. 40

⁷⁶ Gy. Șomogyi, *Arad, varmegye, nepraizi leirasa*, Arad, 1912, p.259

⁷⁷ Petre Chiș, *Ineu de la a doua retragere a turcilor până la Primul Război Mondial și făurirea României Mari (1693-1919)*, Ed. Gutenberg, Arad, p.39

pentru că nu știau românește, au sechestrat preotul și au trimis o plângere contra preotului ortodox, Aron Margină, despre care sătenii spuneau: „că nu le trebuie un popă care bea și mănâncă cu domnii” (documente din Muzeul istoric și etnografic, Șomoșcheș). Nu peste mult timp Episcopia Aradului l-a mutat pe Aron Margină la biserica Micăalaca și pe preotul Eutimie Novac l-a transferat la Biserica Ortodoxă Șomoșcheș.⁷⁸

În noiembrie 1848, pretorul Șanka Lajoș cere intervenția jandarmilor contra sătenilor din Cermei și Șomoșcheș.⁷⁹

Situații de revolte au avut loc în Cermei și Șomoșcheș motivate și de înrolarea în armata revoluționară maghiară, a tineretului, din satele noastre. Sub imboldul luptelor purtate de Avram Iancu, în Munții Apuseni, românii nici nu voiau să audă de înrolarea lor în trupele maghiare. Se știe că la Apateu au fost înrolați abia 16 recruți din numărul propus de 32.⁸⁰

Tinerii din Cermei s-au opus acestei mobilizări forțate, în 24 iunie 1848.⁸¹

În fața puternicelor și numeroaselor revolte țărănești, nobilimea liberală și-a dat seama că singura soluție este desființarea iobăgiei. În acest sens, la 28 martie 1848, vicecomitele a dat instrucțiuni tuturor funcționarilor comitatului Arad de a se adresa fiecărui stăpân de domeniu cu rugămintea de a nu mai percepe robotă de la țărani. Înfricoșați de evenimente, mulți moșieri au răspuns favorabil și au renunțat la unele obligații iobăgești.

După înfrângerea revoluției, și capitularea trupelor maghiare de la Seleuș-Ineu, la 21 august 1849, când trupele revoluționare maghiare, armata generalului Wecsey a depus armele și se zice că „în centrul Ineului, în fața Magazinului Universal și a cinematografului, s-au adunat peste 60.000 de arme: puști, carabine, săbii, sulite și revolvere”.⁸² O statistică din 1851 menționează că în Cermei locuiau 1476, de locuitori iar în Șomoșcheș erau în acel an, 1162, de locuitori.⁸³

Profesorul Petru Chiș, cermeianul, a reamintit nu de mult că bunica preotului Ioan Polcau, din Cermei, trăitoare a acelor ani, 1848-1849 a povestit preotului (poveștile bunicilor) că „de Paști, în 1849 a trecut prin Cermei un regiment de ruși, mergând spre Ineu. Erau mulți, albineți, cu bărbi mari, cântau cântece bisericesti, ortodoxe și purtau prapori bisericesti.”

În vara anului 1853, împăratul Franz Joseph a emis o patentă imperială pentru desființarea iobăgiei dar acest fapt s-a făcut prin plata unei despăgubiri către moșieri. Pentru o sesie primită iobagul trebuia să plătească între 300-700 de forinți (în funcție de calitatea sesiei) și 50 de forinți pentru loturile de jeleri.

Din păcate, în Cermei și Șomoșcheș, Apateu și Berechiu țărani nu au primit pământ iar cel primit a fost neândestulător.⁸⁴ Dar cu cel mai mare impact vor fi

⁷⁸ Ioan Nagy, *Biserica și Școala Șomoșcheș în unitatea axiologică a românilor, studii și cercetări monografice*, Ed. U. A. Vlaicu, Arad, 2012, p.14

⁷⁹ Ioan Nagy, *Șomoșcheș vatră de suflet și dor*, Ed. Viața arădeană, monografie, 1973, p. 26

⁸⁰ *Monografia localității Apateu*, Ed. Grafex Oradea, 2006, p. 29

⁸¹ Alexandru Roz, *Războiul neatârării din 1877-1878, acte și documente arădene*, Ed.U. V.Goldiș, Arad, 1998, p. 20

⁸² Pavel Tripa, *Trecutul orașului Ineu și al cetății Ienopolei*, Ed. Emia, Deva, p. 88

⁸³ Al. Roz și Kovach Geza, Op cit pp. 79 și 246

⁸⁴ D.J.A.N.Ar. *Acta Comitatus Supremis Presidilia*, Nr. 2982/1864

măsurile luate în domeniul fiscal. Se introduce impozitul funciar, perceput de Direcția Financiară a Comitatului Arad, care se ridică la 30% din veniturile obținute din exploatarea pământului. De asemenea a fost introdus și impozitul pe clădiri și impozitul general pe venituri. Apar și timbrele fiscale care se aplică pe toate actele și cererile adresate autorităților. De aici încolo „finanțul imperial” și jandarmul cu pană de cocoș la pălărie vor deveni cei mai urâți funcționari imperiali, în lumea satului.⁸⁵

Istoria Aradului consemnează că în 1863 a luat ființă „Asociația Culturală Românească Arădeană”, la început cu scopul apărării culturii și a limbii române. Printre fondatori se găsesc și oameni de vază din Cermei și Șomoșcheș, cum ar fi: preotul Eutimie Novac, Nicolae Faur, directorul Școlii Șomoșcheș și Flore Burcă, econom.

Pentru locuitorii din Cermei abia în anul 1864 Consiliul locotenențial din Buda a dat o dispoziție ca preotul catolic din Cermei, Kuky, să fie transferat din localitate, într-o altă comunitate, cu majoritate maghiară, deoarece în toți anii cât a funcționat în Cermei n-a învățat românește.⁸⁶

De altfel introducerea limbii române în administrația comunală a început din anul 1861 tot ca rezultat al Revoluției din 1848 și al activismului național, stimulat de Gheorghe Barițiu, Vicențiu Babeș și Ioan Arcoși. Ultimii amintiți sunt semnați ca mesageri ai luptei naționale și trecând prin Cermei, Apateu, Ineu și multe localități, au dat mesaje de luptă pentru limbă și unire națională.⁸⁷

Sprrijinul pentru limbă și spiritualitate românească a venit și din partea comiților supremi ai Aradului: Teodor Șerb și Gheorghe Popa de Teiuș.

Revenind la localitatea Șomoșcheș, aș aminti că și o hotărâre a Comitatului Arad, la cererea locuitorilor, a stipulat ca notarul local, să învețe limba română în termen de un an, altfel va fi înlocuit.⁸⁸

Încheierea dualismului austro-ungar, cu efectele sale nefaste asupra populației românești a afectat și reacția românilor din zona noastră. S-a reactivat lupta pentru ființa națională. Una din forme a fost reînvierea „cultului eroilor” neamului. În acest sens o inițiativă, din părțile Aradului de a se ridica un monument pentru Avram Iancu, a găsit ecou și în Cermei. Pe o listă cu subvenții, pentru acest monument se află cermeieni de-ai noștri, cu suma de 3 florini și 80 de creițari, adunați de economul Nicolae Leliu, în data de 11 noiembrie, 1894.⁸⁹

În anul 1867, în Șomoșcheș trăiau, munceau și activau 2005 locuitori, de religie ortodoxă.⁹⁰

La 1 ianuarie 1876 în întreg Imperiul Austro-Ungar s-a introdus sistemul de măsură metric (cu metrul și litrul, etalon).

Conștiința națională a populației românești majoritare din Cermei s-a manifestat și în timpul Războiului de Independență din 1877-1878, când întreaga populație a urmărit cu atenție evenimentele.

⁸⁵ Ioan Valeriu Tuleu, *Cintei-satul dintre bălți*, Arad, 2008, p.16

⁸⁶ Ibidem, Nr.2982 /1864

⁸⁷ *Monografia Comunei Apateu*, Ed. Grafic Oradea, p. 10-11

⁸⁸ Eugen Gluk, Nicolae Roșuț, *Aradul în mișcarea memorandistă*, vol I Arad, p. 67

⁸⁹ Andrei Caciora, *din lupta românilor arădeni pentru eliberarea națională, în perioada 1895. 1905*, Ziridava, Nr. VIII, p. 264

⁹⁰ Ioan Nagy, *Șomoșcheș vatra de suflet și dor*, Ed. Viața arădeană, p. 47

Persoana marcantă a momentului a fost Ersilia Sturdza, din Șepreuș, care a inițiat mari acțiuni filantropice prin „Chemare către femeile arădene” prin care a propus adunarea de fonduri bănești și materiale medicale, haine și alte lucruri, necesare militarilor români, ce luptau cu turcii, la Grivița și Smârdan, pe teritoriul Bulgariei. Citez, din chemarea ei: „Iar pentru primirea ofertelor din părțile ungurene și de chilinu...din părțile noastre din Lunca, până ce doar se va constitui și la noi un comitet, mă recomand eu, subscrisa, a sta la dispozițiunea stimatei Doamne și femei române și voi primi oferte: în bani, în scame, feșii de pânză, flanelă și tifon nou, care toate pe lângă socola și mulțumita publică, în foile noastre de dincoace, se vor timite la locul destinat...Șepreuș, comit Arad, la 24 mai 1877.”⁹¹

La listele de sprijin și contribuții cu bani și materiale sanitare, pentru răniții din acest război, contribuie și locuitorii din Cermei și Șomoșcheș cei din Apateu, Curtici și multe localități arădene, publicate în ziarul Gura Satului.⁹²

De remarcat că în ciuda politicii de puternică deznăționalizare practică și forțată de autoritățile maghiare și învrăjpire între naționalitățile conlocuitoare, din Transilvania, Crișana și zona Zărandului, în localitatea Cermei, în anul 1877, în pofida agitației șovine, desfășurată de ziarul Alfold, din Arad, în conducerea comunei au fost aleși în majoritate români, de încredere, dintre localnici.⁹³

De pe o hartă locală, din anul 1889, am extras principalele terenuri agricole și mici așezări umane din zona Cermeiului așa cum pot fi ele înțelese:

Spre Gurba și Ineu: Szenaș, Mălăiște, Lunca și Ornița;

Spre Mocirla: Urszeszk;

Spre Chișlaca: Rovina;

Spre Coroi: Hodiș, Cetate, Tiodor; Delboci;

Spre Șomoșcheș: Ogrezile, Spinăt, Răriște, Rîtișele și Cotu Faurului;

Spre Șepreuș: Liget-Livăduța, Vatra Satului, Ograda Cucului și Trocar.

Dintr-o statistică a școlarilor, din anul 1888, găsim și elevi în aceste sălașe: Beltelek - 5 copii; Szantay - 9 copii; Luncuța - 10 copii; Tiodor - 15 copii; Delboci - 6 copii; Liget - 5 copii (A.Prot. O.Ineu, Raport al preotului Isaia Goldiș, în 1888,).

Urbaniul din 1897 prezintă situația terenurilor din Cermei și a veniturilor prin următoarele date statistice:

Terenuri	Suprafața		Venit net în forinți	
	iugăre	venit		
Arabil	4837	931	9094	și 50 creițari;
Grădini	211	1460	1900;	
Livezi	866	567	1900;	
Pășuni	2945	762	2962;	
Păduri	1143	246	965;	
Productiv (total)	10.004	766	-	
Neproductiv	506	265	-	
TOTAL	10510	1031	16.027	și 50 creițari;

⁹¹ *Biserica și Școala*, an I, Nr. 19, din 5/17 iunie, 1877, p. 151-152

⁹² Ioan Nagy, *Curtici vatră din câmpie*, Ed. Mirador, Arad, 2000, p. 56

⁹³ Nicolae Roșuț, *Documente privind activitatea Clubului Național Comitatens din Arad - 1895-1904*, Ziridava, VII, p. 376-379

Urbariul din anul 1897, consemnează pentru localitatea Șomoșcheș următorii indicatori economici:

Terenuri	iugăre	stânjeni pătrați;
Arabil	1892	1469;
Grădini	168	1161;
Fânețe	412	1599;
Pășuni	2567	133;
TOTAL	5039	47;
Productiv	14981	1162;
Neproductiv	165	485;

Producția de păioase: 5-6 q la iugăr;

Producția la porumb: 6-7 q la iugăr;

Vite - rasa Podoliană albă”;

Porci- rasa „Mangalița”

„Statisticile de mai sus evidențiază că localitățile Cermei și Șomoșcheș erau în acea vreme cu o forță economică destul de mare, locuitorii erau buni agricultori și crescători de animale dar și preocupați de meșteșuguri casnice”.⁹⁴

Deosebit de interesantă și semnificativă este o statistică a vânzărilor de vite la târgul din Cermei, în anul 1895, care precizează;

Felul vitelor :	Capete aduse la târg:	Animale vândute:
Cai	390	179;
Boi	1670	550;
Vaci	400	252;
Viței	280	162;
Porci	3200	2100;
Oi	380	200;

Trebuie subliniat faptul că aceste animale proveneau de la gospodăriile personale mici, dar și de la marii latifundiați din Cermei și Șomoșcheș: Bela Vasarhelyi din Cermei, care posedă peste 1000 ha de teren arabil; Muller Vilmoș, peste 1000 de ha la Cermei și Ștefan Iakobffy, la Șomoșcheș 2534 de iugăre de teren. Mai erau proprietari de moșii întinse:

Ianos Czarán	1759 iugăre și 87 de stânjeni;
Muler Vilmoș	1896 iugăre și 1380 de stânjeni;
Moise Alex Fascho	560 iugăre și 1971 de stânjeni;
Vilhelm și Irma Sanka	673 iugăre și 38 de stânjeni (Dr. Gal Jenó Op. Cit. p. 258).

În anul 1897 se petrece un mare cutremur, de 5,8 pe scara Richter care s-a simțit pe o întindere de 2500 km, în Banat, Crișana, Zărand și multe alte zone.

În anul 1898, sunt în Cermei, 508 case, în Șomoșcheș, 410 case și 1970 de locuitori, pentru ca în anul 1900 să fie, 2088, de locuitori, din care 2010 erau români, 69 maghiari și 9 germani. Trebuie apreciată prezența maghiarilor și a germanilor în urma colonizărilor despre care am amintit, la Cermei, între anii 1828-1835 și în Șomoșcheș probabil tot cam în acea perioadă.

Rememorez aici două momente istorice locale, despre care nu prea s-a amintit la festivitățile organizate din Cermei.

⁹⁴ Ioan Măneran, *Monografia comunei Cermei*, Lucrare de gradul I, 1983, manuscris, p. 30

În anul 1898 s-a confiscat de către autoritățile maghiare un prapore bisericesc, pe care era brodat „Tricolorul românesc” (Tribuna poporului, Arad, nr. 101, p. 499).

Era în anul 1898. Ziarul maghiar „Aradi Hirado”, din 4 iulie, prezintă ca fapt senzațional, în Cermei: „Răscoală locală” preotul ortodox fiind învinuit că a incitat pe români contra ungușurilor. Publicația românească „Tribuna poporului” într-un limbaj ironic, dar cu dorința expresă de a clucida faptele, trimite corespondenți în Cermei, care vor cerceta și relata următoarele detalii: „În Cermei și în împrejurimi era obiceiul ca tinerii români să poarte cocarde sau banderole cu tricolorul românesc, la brâu, la butoniere, la clop, căciuli sau la piept, mai ales în zilele de sărbătoare creștină sau zile de târg. Așa a fost și în acel început de iulie, 1898. Supărate și considerând sfidător comportamentul românilor autoritățile ungurești au adus 12-15 jandarmi de la Ineu, care i-au reținut pe acei tineri. Marele merit al preotului român Dimitrie Popovici a fost acela că i-a găzduit multe ore în Biserica Ortodoxă. După amiază au ieșit în stradă, unde rând pe rând au fost înconjurați de jandarmi și duși la casa satului (Primăria Cermei) unde au fost reținuți câteva ore. Abia spre seară li s-a dat drumul acasă. Reporterul arădean s-a arătat entuziasmat și de participarea unui cetățean de vârstă înaintată, 80-90-de ani, din Cermei.⁹⁵ Astăzi putem aprecia cu adevărat românismul acelor tineri, cermeieni, iubitori de tricolor național, dar și al bătrânului octogenar și mai presus al preotului Dimitrie Popovici, despre care cred eu, s-ar putea scrie o carte. Pentru astfel de oameni și de momente cermeienii și Cermeiul trebuie înscrise în Cartea de aur a istoriei.

La alegerile comitatense din anul 1898, șeful comisiei de votare fiind latifundiarul maghiar Erno Vertan, a influențat alegerile spre partidul de guvernământ maghiar, lucru care nu se va mai petrece în alegerile următoare.

Extinderea activității Partidului Național Român, din Transilvania și din centrul de vest, Aradul, a găsit ecou și în Cermei. La ședința Clubului Central al P.N.R. și în afara reședinței de comitat, s-au numit bărbați de încredere în fiecare cerc electoral și astfel fiecare comună trebuia să-și numească un bărbat de încredere pentru cercul electoral de care aparținea. Din Cermei este ales ca bărbat de încredere, cetățeanul Cornel Ursuț.

În vederea promovării intereselor și a candidaților P.N.R. și pentru a-i însufleți pe alegători a fost numit Roman Ciorogariu, la Cermei, Șomoșcheș, Șicula, Gurba și etc. „pentru a face ceea ce vor afla de lipsă”.⁹⁶

Urmarea acestei organizări a fost că la 17 noiembrie 1904, în Cercul Cermei au fost declarați câștigători, din partea P.N.R., un număr de 6 candidați.⁹⁷

Răspândirea ideilor socialiste, la începutul secolului al XX-lea a cuprins și lumea satelor, contribuind la creșterea mișcării țărănești. Un raport al subprefectului Comitatului Arad exprimă îngrijorarea autorităților pentru creșterea aspirațiilor și ideilor socialiste. Un raport din anul 1903, consemnează că „au avut loc întruniri socialiste la: Ineu, Șicula, Cermei, Mănerău, Gurba etc. localități în care țărani s-au adunat și au discutat despre necesitatea luptei lor sociale și naționale, în viziune

⁹⁵ D. Voniga, *Răscoală în Cermei*. Tribuna poporului, nr.120, 1898, p. 587

⁹⁶ Vasile Popeangă, *Aradul, centrul politic...* p. 140

⁹⁷ *Aradul permanentă în ...* p. 336

socialistă.⁹⁸

Înființarea în anul 1903, a secției române a P.S.D. a însemnat realizarea cadrului organizatoric nou favorabil luptei clasei muncitoare.

Raportul din anul 1903 face referire la Cermei, subliniind că: „poporul până acum plecat și respectuos, se distinge prin ținuta lui provocatoare”.⁹⁹

Sunt explicabile nemulțumirile țăranilor datorate sărăciei. Iată cum relatează ziarul Tribuna poporului, din Arad: „țărani din Ineu, Cermei, Șomoșcheș și Șepreuș nu au pământ unde să-și pună plugul în brazdă, cu toate că sunt înconjurați de sute de holde moșierești. În privința obligațiilor... țăranul plătește dare de cap, dare pentru fiecare odaie a căsuței, dare de pământ, dare pentru vite, pentru plug, pentru car, și „cheltuielile statului” (Tribuna poporului, aprilie 27/10 mai, 1903 p. 1-2).

La sfârșitul anului 1903, în Arad se constituie o organizație socialistă românească. A fost Conferința Organizației Județene, din 25-26 decembrie, 1904 la care pe lângă reprezentanții din orașul Arad au participat socialiști din: Chișineu-Criș, Cermei, Covăsânț, Glogovăț, Micălaca, Păuluiș, Sântana, Socodor și Curtici. Rezoluția adoptată de conferință a subliniat importanța organizării proletariatului agricol, propunând înființarea unei Asociații Generale a Țăranilor din județul Arad, care să aibă filiale locale în tot județul.¹⁰⁰

O mare adunare social-democrată a avut loc la Talpoș, în 1 martie, 1903, la care au participat în jur de 5000-6000 de țărani din localitățile învecinate: Apatcu, Cermei, Șomoșcheș, Botfei și Berechiu. Peste doar câteva zile, la 29 martie s-a ținut o altă întrunire social-democrată la Berechiu unde din nou s-au reântâlnit țăranii din satele sus menționate.

În lupta țăranimii și organizarea proletariatului agricol un rol important l-a avut Uniunea Muncitorilor Agricoli, creată în urma Congresului din ianuarie, 1906, de la Budapesta, la care au participat delegați din tot Ardealul. În 1907 și în Cermei s-a constituit o organizație a muncitorilor agricoli.¹⁰¹

Și din nou trebuie să amintim că Cermeiul și cermeienii au fost activi în lupta pentru învățământul românesc. Se știe că în 1903, A. Berzeviczy și în 1907, A. Apponyi au elaborat o lege a învățământului din Ungaria, prin care școlile românești erau îngrădite, era obligatorie învățarea limbii maghiare și dascălii trebuiau să vorbească limba maghiară, să învețe istoria poporului maghiar și nu a românilor. Iată pe scurt câteva motive pentru care și Cermeiul alături de: Buteni, Seleuș, Curtici, Galșa, Hălmagiu, Radna, Lipova, Ineu și multe alte localități românești au organizat ample manifestații contra legii lui Apponyi, în anul 1907.¹⁰²

Alegerile comitatense din anul 1904 au mobilizat populația Cermeiului și în majoritate au fost susținuți candidații Partidului Național Român. Citez spre dovadă un fragment din scrisoarea emisă de Mihail Veliciu, către Roman Ciorogariu, prin care oferă informații despre rezultatele obținute la alegerile congregației comitatului Arad:

⁹⁸ Vasile Popeangă, op.cit. p. 174

⁹⁹ Eugen Gluk, Al Roz, *Aradul muncitoresc*, p. 45-46

¹⁰⁰ Ibidem, p.50

¹⁰¹ Andrei Caciora, Nicolae Roșuț, *Aradul în lupta pentru eliberare națională și socială*, Documente, vol I, 1978, p. 234

¹⁰² *Aradul permanentă...* p.334

„Azi am primit știre telegrafică despre rezultatul de la Cermei, care e impunător, căci a reușit peste tot lista noastră românească, căzând ca puzderii d-nii îngâmfați de pe lista guvernamentalilor. Astfel de rezultat n-a produs cercul Cermeiului de 28 de ani, când eram notar, eu, în Șepreuș. Atunci centrul era Șepreușul. Știind însă, că domnii erau convingși cum că, cu centrul la Șepreuș nu-și pot scoate oamenii lor, au aflat de bine să strămute centrul la Cermei, de la Șepreuș. Onoare românilor din centrul Cermeiului și închinăciune nemijlociților lor conducători.”¹⁰³ Cermeiul ca centru electoral a fost anterior favorabil candidaților partidelor maghiare dar după anul 1904 când Cermeiul a beneficiat de o creștere a numărului de locuri, 6, pentru adunarea comitatului, lucrurile s-au schimbat și toate cele 6 locuri au fost câștigate de români.¹⁰⁴ Comparând numărul de candidați români aleși în Cermei, cu cei din Curtici (1) sau Șiria (3) sau Chișineu-Criș (2) putem înțelege semnificația patriotică a votului.

Și din nou ajungem să amintim cu mândrie că sătenii noștri, din Cermei și Șomoșcheș s-au mobilizat în mod exemplar, pentru alegerile parlamentare din 1907 și 1910. Precizăm că e vorba de parlamentul de la Budapesta, pentru care candidau și pe vremea aceea reprezentanți ai Partidului Național Român, majoritatea candidaților fiind români, personalități de frunte din cultura, știința și politica românească, contra reprezentanților partidelor guvernamentale, liberale sau Partidul Muncii. De remarcat că la Cermei candidatul P.N.R. memorandistul dr. Vasile Lucaciu venind în localitate se spune că a fost primit „ca un Apostol” iar vrednicul preot, Dimitrie Popovici a fost alături de Lucaciu.¹⁰⁵

În preajma Primului Război Mondial se intensifică acțiunea de eliberare națională a românilor din Transilvania. Fruntași ai P.N.R. și ai Secției române al P.S.D. s-a situat în fruntea acestor acțiuni. În acest sens amintim chemarea lansată la 6/19 ianuarie 1911, de către marele om politic și de stat, Vasile Goldiș, cermeianul nostru, pentru toți românii din Austro-Ungaria, spre a se mobiliza și a participa la lupta socială și națională spunând:

„Frica mea întregă se înduioșează când mă gândesc la voi. La tine: Flore Șandor, cărturariul, cum citești cu glasul tău legănat „Cazania” în biserica noastră din Cermei și bătrânii din scaune plecându-și capetele, cu pletele lungi, te ascultă cvlavioși.”¹⁰⁶

Vorbind despre problema națională, Vasile Goldiș, în conferința desfășurată la Oradea, în anul 1911, la invitația cercului „Darwin” a afirmat, cu tărie:

„Susțin justetea concepției materialiste a istoriei și găsesc că numai pe această bază este posibil să se demonstreze în ce constă problema naționalităților și să se stabilească modalitatea rezolvării ei.”¹⁰⁷

În lucrare, autorul, analizează procedeele politice pe care guvernele Ungariei le-au utilizat față de naționalități și a schițat soluția de rezolvare a problemei. Această soluție: culturalizarea în limba națională, apărarea instituțională a intereselor politice, administrarea în limba proprie, justiție în limba maternă, drept universal de vot și

¹⁰³ Lucian Petraș, Mihail Veliciu, *Studii și documente*, Ed U.A.Vlaicu, Arad, 2011, p-156-157

¹⁰⁴ Lucian Petraș, Mihail Veliciu, *Studii și documente*, Ed U.A.Vlaicu, Arad, 2011, p. 51

¹⁰⁵ Tribuna, Nr.149, din 16/29 iulie, 1910, Arad,

¹⁰⁶ Vasile Popeangă, op.cit. p. 235

¹⁰⁷ Vasile Goldiș, *Despre problema naționalităților*, p. 89

fixarea unor circumscripții electorale, constituiau soluții componente globale pe care marele gânditor și patriot le vedea în perspectiva istoriei noastre naționale. Iată o distribuție a vilanimerelor (satelor, sălașelor, cătunelor) componente ale Cermeiului, în anul 1913:¹⁰⁸

Csermoi Uitelep	302 case;
Csokaspuszta	13 case;
Dohanyosmajor	174 case;
Hodospuszta	97 case;
Kerapuszta	38 case;
Kispuszta	8 case;
Puspekpuszta	32 case;
Szenaspuszta	24 case;
Tolgyespuszta	14 case;
Varjaspuszta	8 case.

Populația era de 4060 locuitori. În Șomoșcheș erau în jur de 400 de case iar la sălașul Istvanhazapuszta erau 30 de case. Erau 122 de evrei, în Cermei.

„Primul Război Mondial a adus pierderi umane și materiale, sociale și economice și pentru localitățile Cermei și Șomoșcheș, mulți cetățeni au fost mobilizați în armata austro-ungară și trimiși să lupte pentru cauze străine lor. Din raportul protopopului Ineului, trimis Episcopiei Aradului reiese că au fost convocați, în decursul lunii septembrie, 1914, din Cermei, un număr de 110 combatanți, din Șomoșcheș un număr de 137 de combatanți.

Acasă s-au creat probleme cu lucrul pământului, îngrijirea animalelor și întreținerea familiilor. Au fost multe situații și în Cermei și Șomoșcheș în care ajutoarele de război nu au ajuns la familiile celor plecați pe front, la văduve și orfani, ci au ajuns la anumiți funcționari locali. Dar bisericile și școlile, persoane particulare sau diverse fundații au organizat colecte de bani sau alimente. Sunt cunoscute și contribuții ale locuitorilor din Cermei și Șomoșcheș.

Flagelul războiului a adus doliu în multe familii. Iată ce s-a consemnat despre Cermei:

„Număr de locuitori: 3609; Numărul caselor: 624; Numărul morților: 51. Aceste date ne fac să concluzionăm că tot la a 12-cea casă a murit în război, cineva drag și foarte necesar” (Ioan Nagy, Biserica și școala din Protopopiatul Ineu, între cele două războaie mondiale, Licență, U.A. Vlaicu, 2004, p.56).

Printre prizonierii de război, pe care armata rusă i-a făcut în Galiția, se aflau numeroși transilvăneni, deci și săteni de-ai noștri. Când s-a constituit acel detașament de voluntari români, proveniți din prizonierii de război, printre cei 500 de delegați ai celor 13000 de prizonieri, au fost și soldați din Cermei printre care, Teodor Cismaș, care a ajuns să lupte la Mărășești, alături de alți 11 foști prizonieri cermeieni. De la Șomoșcheș au fost luptători în memorabila luptă de la Mărășești: Gheorghe Suci, Flore Faur, Petru Faur (A lui Nicoară), acesta, având grad de sublocotenent, în acea perioadă.

Pentru contribuția de sânge și pentru vitejia de care au dat dovadă în multe memorabile bătălii, în 27 februarie, 1924, prin Ordinul nr. 2848, al Prefecturii Județului

¹⁰⁸ A Magyar Sent Korona Orszagainak Helysegnevtara, Budapesta, 1913 p. 170

Arad, s-au acordat unui număr de 38 de persoane, foști prizonieri în Franța, sprijin bănesc pentru serviciile ce le-au făcut țării”. Între ei, erau și din Cermei și Șomoșcheș.¹⁰⁹

La sfârșitul anului 1918, an poleit cu aur, în istoria noastră națională, s-a văzut limpede că Puterile Centrale au pierdut războiul, pe toate fronturile, armatele austro-ungare și germane, au suferit înfrângeri dezastruoase. Masele populare din Transilvania și alte regiuni supuse Austro-Ungariei erau tot mai nemulțumite și tot mai incisive în lupta pentru eliberare națională și independență.

În 24 septembrie, 1918 s-a reunit Comitetul executiv al P.N.R. care a decis reluarea activității de luptă națională, ajungând la concluzia necesității înființării unui Consiliu Național Român. La 6 octombrie s-au întâlnit reprezentanții P.N.R. cu reprezentanții P.S.D. Reprezentanții de seamă ai P.N.R. în delegație cu: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop, Aurel Vlad, Ioan Suci, Alexandru Vaida-Voievod, Theodor Mihali, Aurel Lazăr, Ioan Ciorogariu s-au întrunit la Oradea, în 12 octombrie 1918 și au constatat de comun acord că momentul și evenimentele sunt favorabile realizării Unității naționale române.

„În 25 octombrie, 1918 se înființează Consiliul Național Maghiar, în frunte cu Mihaly Karoly, întrunind elemente radicale maghiare care au luat legătura cu militanții români și au făgăduit acordarea de drepturi naționale, pentru români, dar se pare că au fost doar promisiuni și nu certitudini”.¹¹⁰

La sfârșitul lunii octombrie, 1918 a izbucnit revoluția burghezo-democratică din Ungaria cu efecte majore ulterioare asupra evoluției evenimentelor din Transilvania, din primăvara lui 1919. Se revendică în Revoluția Proletariatului din Ungaria, o revoluție comunistă sau socialistă, la temelie dogmatică, condusă de Bela Kun, guvern care încearcă să refacă integritatea fostei Ungarii și încearcă reocuparea armată a Transilvaniei. Guvernul Republicii Ungare a Sfaturilor, prin trupele bolșevice au atacat România, în 16 aprilie, 1919 și din nou la 20 iulie. În această conjunctură, armata română formată din: Brigada de cavalerie Maramureș, Divizia a II-a Vânători și Divizia I Vânători, trece la un atac frontal, pentru eliberarea orașelor: Oradea, Carei, Satu Mare, continuând înaintarea, trupele române ajung la Tisa și chiar la Budapesta, dar pentru că nu se dorea o ocupare a Ungariei, trupele române revin în țară, ajung în unitățile lor și contribuie astfel la instaurarea administrației românești. În zona Aradului, data de 20 mai, 1919 marchează instaurarea administrației românești în Arad.¹¹¹

Multe evenimente din 1918 au fost determinate de întoarcerea de pe front a ostașilor participanți la Primul Război Mondial, care au luat cunoștință cu abuzurile administrațiilor locale, ale jandarmilor maghiari și ale moșierilor, cu foametea și lipsa de alimente. În multe localități preponderent românești, preoții și învățătorii își îndeplinesc menirea de „luminători ai satelor” se așează în fruntea maselor țărănești și acționează spre marile idealuri naționale. Nu pot să nu reamintesc câteva figuri de marcă din rândul preoțimii arădene și zonale, active, din acest an, 1918: preotul

¹⁰⁹ Ioan Nagy, Șomoșcheș vatră de suflet și dor, monografie, Ed. Viața arădeană, 1993, p. 27-30

¹¹⁰ Monografia comunei Apatou, op. Cit. p 35

¹¹¹ Corneliu Paul Maior, Aradul și zona de vest după Marea Unire, Ziridava, Nr. XVIII, Arad, 1993, pp. 341-347

Atanasie Căpitan, (Apateu), Ion Pușcaș (Gurba), Ion Popovici (Berechiu), Ion Manițiu (Seleuș), Ion Nicorescu (Curtici), George Popovici (Talpoș), Cornel Leucuța (Șimand), Cosma Mihai (Răpsig), și Ioan Georgia (protopop al Inelui) și mulți alții pe care istoria i-a consemnat s-au poate i-a neglijat, apoi o pleiadă de învățători care pe lângă rostul lor social și cultural de educație au activat pe tărâm politic și organizatoric, în mod activ și constructiv, la evenimentele acestui deceniu. Printre numele de neuitat ale profesorilor și învățătorilor se numără: Traian Mager (Hălmagiu), Petru Vancu (Măderat), Teodor Mișcoi (Seleuș-Cighirel), Pavel Dârlea (Ineu), Teodor Ardelean (Talpoș, originar din Șomoșcheș), Nicodim Bugariu (Berechiu) alături de care îl așezăm cu cinste pe dascălul din Cermei și Șomoșcheș, Ioan Tau „figură emblematică a dascălimii și a profesiei de învățător”, un cetățean de frunte al Cermeiului, un om de o memorabilă binecuvântare cetățenească.

În condițiile dezmembrării Imperiului Austro-Ungar, în multe localități, puterea locală este desființată, funcționarii de stat, fie că au fost alungați fie că au fugit, sub presiunea și teama maselor populare, pentru a asigura liniștea și ordinea publică din aceste localități s-au înființat gărzii naționale locale, constituite în majoritate din foști soldați sau subofițeri, uneori chiar foști ofițeri, deconcentrați sau veterani de război. În Cermei, Garda Națională s-a constituit din 30 de tineri, sub conducerea sergentului Ioan Sas. În Șomoșcheș a fost constituită Garda Națională din care au făcut parte și tinerii: Petru Sas (a lui Petruț), Ioan Flonta (Doda) și Ioan Flonta (Onuțu Buruienii).

La începutul lunii noiembrie au avut loc mai multe tulburări și revolte populare sângeroase. În Ineu, Curtici, Macea, Șimand țărani au atacat conacele unor latifundiați făcând distrugerii de bunuri, și încercând să-și împartă moșiile și animalele, cu toată opoziția autorităților, care prin forța jandarmilor și a antistiilor a încercat să țină masele în frâu. Nici cermeienii și nici șomoșchelanii nu au stat cu mâinile în sân: „În Șomoșcheș, sătenii l-au alungat pe notar! (Tabel trimis de Comisarul Militar al Aradului către Guvernul de la Budapesta). La Cermei au fost jefuite și devastate prăvălii, mulțimea a tras în clădirea jandarmeriei”. Așa au comentat ziarurile vremii: „Aradi Hirlap” și publicația „Arad es Videke” nr 251/5 noiembrie, 1918.

Cu toate promisiunile Consiliului Național Maghiar, din Arad, de a fi alături de români nu a respectat pactul angajat și a trimis jandarmi spre a face ordine în fiecare localitate revoltată. În noaptea de 6/7 noiembrie, jandarmii maghiari, aduși din Bihor, i-au urmărit pe cei din Șomoșcheș care participaseră la jaful prăvăliilor din Cermei și pe pășunea dintre Cermei și Șomoșcheș, la „gorunii de la Hărast”, au împușcat din spate, trei persoane: Gheorghe Scrob, Pavel Tarcea și Ilie Costan de la Susag. Primii doi au murit pe câmp, cel de-al treilea, deși împușcat s-a prefăcut mort, când jandarmii l-au împuns cu baioneta în ceafă, căzut fiind jos, a rezistat nemișcat, dând impresia că e fiind înscrisi în „Protocolul decedaților” la pozițiile 61 și 64 din luna noiembrie. Spre Martirilor, așezată în parcul din spatele Primăriei Arad, sfințită în iunie, 1936, unde figurează 90 de eroi, printre ei fiind incizate și numele celor doi eroi din Șomoșcheș.¹¹² Ziarul „Românul”, an VIII, nr. 27, din 18 februarie 1919 menționează și întărește știrea

¹¹² Știrea, Nr. 1215, 7 iunie, 1936, p. 3

din „Renașterea Română” din Sibiu care face referire la asasinat petrecute până la 12 februarie 1919, cu date concrete, nominalizând printre multe localități și Cermeiul cu 3 morți și Șomoșcheșul cu 2 morți și Apateul cu 4 morți, Curticiul cu 4 morți și multe alte localități din județul Arad.

Și nu putem termina „cronica de aur” a anului 1918 fără a consemna participarea consătenilor noștri, din Cermei și Șomoșcheș, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Alături de cei 1228 de delegați, aleși, din tot Ardealul, Banat, Crișana, Maramureș și toate regiunile dornice de unire, au făcut deplasarea, pe jos, în căruțe sau cu trenul, sute și mii de țărani, învățători, preoți, avocați și au onorat cu prezența 8 țărani din Șomoșcheș, un grup de călușari, și mai mulți țărani din Cermei, întreaga delegație fiind condusă de dascălul Ioan Tau, care avea în 1918, vârsta de 39 de ani. În mentalul locuitorilor din Cermei printre participanții de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia se numără, din Șomoșcheș: Teodor Faur (a lui Nicoară), Ioan Flonta (Onuțu Buruienii), Petru Tarcea (a Irinii), Ioan Sas (a Căpățânii), Petru Sas (a lui Tomuțoiaie), Petru Sas (Petrea Todorii lui Ioan) și Gheorghe Sas (Tănăsăia). Despre această ultimă persoană s-a povestit că fiind urcat pe o scena de la Alba Iulia, aceasta s-a rupt, el a fost rănit și după câteva zile de la reînțoarcerea în Șomoșcheș, a decedat. Pe o scenă din Alba Iulia a jucat un grup de călușari din zona noastră, între care a fost și „Onuțu Buruienii” (poza acestui grup este în Muzeul Școlii Șomoșcheș).¹¹³ La 1 decembrie 1918, clopotele bisericilor din Cermei și Șomoșcheș au răsunat la orele 10, anunțând deschiderea lucrărilor, iar după amiază au răsunat timp de o oră, vestind timpurile noi ale Marii Uniri.

Un alt moment cu mari semnificații pentru cermeieni și șomoșchelani este cel rezultat de la Reforma agrară, din 1921-1924, care a schimbat pentru mulți țărani, situația materială, dar pentru unii latifundiați a fost o șansă de a se extinde. Iată câteva detalii!

Legea elaborată, în 1921 a prevăzut ca veteranii Primului Război Mondial, orfanii de război și cei care aveau pământ puțin să fie împroprietăriți cu teren agricol. În cadrul aplicării reformei, în Cermei au fost împroprietărite 500 de persoane, acordându-se fiecăruia câte 5 iugăre de teren agricol, în anul 1922.

În Șomoșcheș, moșia de peste 2534 de iugăre, a lui Iakobfy, a fost expropriată iar pământul a fost împărțit celor îndreptățiți. O parte a terenurilor lui Iakobfy, din N-E localității a rămas ca teren de fânețe, pentru o unitate militară de călărie, care avea o herghelie de cai. Comandamentul era în clădirea castelului Iakobfy. Comandantul unității de cavalerie a fost colonelul Stepleanu.

Și astăzi parcul de lângă castel, aflat în mijlocul satului Șomoșcheș etalează câțiva arbori seculari, din 1700-1800, originari din pădurea seculară, existentă atunci. Sunt stejari, arțari și platani cu grosimea trunchiului de peste doi metri.

Trebuie arătat faptul că multe dintre aceste terenuri agricole au fost arendate și nu împroprietărite, astfel că pentru fiecare iugăr de pământ se plăteau 4-8 forinți. Și marele moșier de la Cermei și Șomoșcheș, Iakobfy, a pierdut 2000 de iugăre de teren agricol din suprafața de 2534 iugăre. Din marea moșie a lui Samuel Hollander au rămas doar 500 de iugăre. Dar arendarea mai impunea și constituirea unor obști de

¹¹³ Ioan Nagy, Șomoșcheș vatră de suflet și dor, Ed Viața arădeană, Arad, 1973, p. 30-31

arendare, care s-au constituit și în Cermei.

Fenomenul și statutul dearendă a pământului a făcut în timp ca foarte mulți țărani să se înglobeze în datorii și împrumuturi la bănci iar perioada de criză economică, din 1929-1933, favorizează marii moșieri să-și extindă moșiile, acaparând tot mai multe terenuri. Așa a fost cazul moșierilor din Cermei: Ioji Fekete, Alexandru Fekete, Pavel Henț, frații Csomoș, Toma Mahler și Cobera Ruzsbach.

Legea și Reforma agrară din anul 1921, a permis și a favorizat colonizări de populații, în multe localități din Transilvania. Fiecare familie de coloniști putea primi între 7-10 iugăre de teren agricol. Printre cele 15 localități din județul Arad în care s-au făcut colonizări trebuie să consemnăm și Cermeiul. Între Cermei și Mocirla, (Vasile Goldiș, de azi) s-a constituit un sat de moți, veniți din Munții Apuseni (Gârda, Avram Iancu, Scărișoara, Neagra și alte sate). Au fost colonizate între anii 1924-1928, un număr de 38 de familii, fiecare familie fiind împroprietărită cu 13,5 iugăre de pământ agricol. Așa s-a format satul Avram Iancu, de lângă Cermei, și care a intrat și este și acum în componența comunei Cermei. În timp moșii, ca vrednici urmași ai lui Horea, Cloșca și Crișan și ai Împăratului Apusenilor, Avram Iancu au contribuit din plin la activitatea social-economică, a Comunei Cermei (vezi capitolul despre Avram Iancu).

Creșterea suprafețelor cultivate cu cereale, mai ales grâu și porumb aduce în paralel și o creștere a producției la hectar, județul Arad ajungând ca în anul 1937 să producă dublu față de media obținută pe țară la hectar (media era de 8,3 q la hectar, iar în câmpiile Aradului se obțineau 13,7q de grâu la hectar și 18,8 q de porumb la hectar). Creșterea numărului de utilaje agricole favorizează de asemenea mărirea producțiilor agricole și animaliere. Pentru cititorii tineri ai acestei monografii doresc să dau câteva lămuriri asupra modului în care se secera și se treiera vara grâul. De obicei secerișul grâului se făcea la sfârșit de iunie sau început de iulie, funcție de gradul de coacere a spicului, de păioase. Seceratul se făcea de obicei cu coasa, mai rar cu secera. De regulă femeile mergeau în urma coșășilor și cu ajutorul unei seceri luau în brațe un mănunchi de spice și-l așezau pe o legătoare făcută din iarbă verde sau spice de grâu necoapte. Această lucrare se făcea dis de dimineață, până nu se lua roua de pe plante. Snopii se legau și se aranjau în cruci. În medie o cruce avea 14 snopi. Apoi snopii din cruci erau așezați în 2-4 stoguri, de o parte și alta a unei batoze, care treiera și arunca pleava și paie. Grâul era luat de proprietar și dus acasă cu căruța trasă de cai sau boi. Cermeiul și Șomoșcheșul erau recunoscute pentru numărul mare de crescători de animale.

Pătrunderea și întărirea capitalismului, în lumea satului duce peste tot, deci și în Cermei la o stratificare socială, formându-se o pătură mai subțire de „chiaburi” și mulți țărani săraci, înglobați în datorii fiscale sau la bănci, cu puțin pământ agricol sau cu puține animale, în băătătură. Au fost ani în care peste țara noastră dar și peste Europa s-a răspândit o criză economică nemaiîntâlnită. Între 1929-1933 sărăcia a crescut, prețurile produselor agricole erau foarte mici, banii s-au devalorizat. După anii 1926 și 1928, ani de secetă au venit ani cu mari inundații ale Crișului Alb, Teuzului, Sartișei, în anii 1932 și 1939. În anul 1935 peste zona noastră (Cermei-Șomoșcheș, Apateu, Ineu, Talpoș a venit un val de frig neobișnuit. În noaptea de 2-3 mai temperatura a coborât la - 8 grade celsius.¹¹⁴

Pentru a contracara efectele crizei economice guvernării României au emis mai multe

Legi ale Conversiunii (iertarea parțială a datoriilor și reeșalonarea debitelor către bănci), pe perioade mai lungi de timp. În anul 1929 a avut loc o stabilizare monetară, urmată în anii 1932-1934 de alte legi și una în anul 1934 care a prevăzut reducerea datoriilor către bănci, cu 50-70 %, în funcție de perioada de rambursare.

Mulți țărani din Cermei și Șomoșcheș au continuat să se împrumute de la băncile din zonă: Cooperativa de Credit Cermei” „Ardeleana”, din Șomoșcheș și „Banca de Credit Satu Nou” toate făcând parte din „Federala Zorile”. Era căutată și Banca Victoria din Arad care avea filială în Ineu.

Inundațiile din anul 1939 au adus mari pagube pentru agricultorii din Cermei și Șomoșcheș. Necazul cel mare deriva din faptul că ani de zile „Sindicatul Crișul Alb” a încasat sume de bani de la Cermei, Șomoșcheș, Șepreuș și altele pentru construirea unor diguri protectoare pe Criș, Teuz, Sartișe dar nu s-a făcut nimic în acest sens. Prin adresa din 5 noiembrie 1940 a Primăriei Cermei către Pretura Ineu, cetățenii comunei noastre refuză să mai plătească cotizația către sindicat. Numai în anul 1940 șase inundații succesive al Teuzului au distrus 95% din culturile agricole ale cermeienilor. La foametea cumplită din zonă, Primăria Cermei solicită Ocolului Agricol Ineu și Prefecturii Arad un ajutor de 35 vagoane de grâu și 15 vagoane de porumb. În 3 decembrie se solicită din nou un ajutor de: 150.000 kg de grâu; 100.000 kg de porumb, 70.000 kg de cartofi, 4.000 kg de ceapă și 5.000 kg de fasole. Aceeași adresă solicită pentru Cermei 3 vagoane de hrană pentru că populația flămânzește.¹¹⁵

Un recensământ efectuat în anul 1940 prezintă următoarele date statistice, despre Cermei: populația este de 3673 de locuitori, fără copiii sub 7 ani. În comună se creșteau: 208 boi, 4 bivoli, 8 vaci trăgătoare, 2 bivolițe trăgătoare, 298 cai și iepe, 404 vaci reproducătoare, 4 tauri, 203 juninci sub 3 ani, 708 oi, 24 capre și 429 de porci. Putem observa și deduce hărnicia acestor locuitori din Cermei, în condițiile de sărăcie, foamete și război cu mulți plecați pe front.¹¹⁶

Cererile de ajutor și scutiri de impozite sunt adresate Consiliului de Miniștri, în 30 octombrie, 1941. În 20 martie, 1942, Primăria Cermei cere Ocolului Agricol Ineu să declare Cermeiul ca localitate sinistrată din cauza inundațiilor. La 7 martie, Sindicatul Crișul Alb cere o majorare a contribuției Cermeiului pentru îndiguiri dar locuitorii și Primăria Cermei refuză, motivând că s-au plătit 20.000.000 de lei dar nu s-au îndiguit decât 1 km înspre Mocirla și 1,5 km de șanțuri.¹¹⁷

În acești ani Cermeiul rămâne un vad comercial pentru toate localitățile din jur. În 1940, Camera de comerț și Industrie din Arad a stabilit și a comunicat că în Cermei se ține „mare târg” în zilele:

Joi, 24 martie;

Joi, după Sfântul Petru și Pavel; (Ziarul „Cultura poporului”, 15 iunie 1924)

Joi, după Sfânta Maria Mică;

Joi, după săptămâna Sf. Mihail și Gavril,

Se observă că tradiția de a se ține patru târguri anual, încă din anul 1845, se perpetuează. În târgurile (bâlciurile, iarmaroacele) Cermeiului se vindeau produse

¹¹⁵ Arhiva Prim Ineu, act 949, dosar 4, fila 308 din 3 decembrie 1940

¹¹⁶ Apud. Nicolae Vlad, *Monografia comunei Cermei*, 1982, manuscris, p. 17

¹¹⁷ Ioan Nagy, *Contribuții la monografia localității Cermei*, Lucrare de licență, U. A. Vlaicu, p. 32, 2002

¹¹⁴ Dorel Rus, *Monografia localității Apateu*, p. 85

agricole, cereale, animale dar și produse tradiționale: oale de lut, realizate de olarii din Cermei, sumane aduse de la Buteni și Bihor, frânghii realizate de frânghierii din Cermei și tot felul de produse ale meșterilor și comercianților locali și din zonă și se ofereau distracții pentru copii și tineri. Acest fel de târg a rezistat și între anii 1950-1960.

„Ca peste tot, în țara noastră și în Cermei în preajma alegerilor electorale existau dese conflicte între susținătorii partidelor sau curentelor politice existente. Nu de puține ori, după relatările vârstnicilor, din Cermei, martori oculari la evenimente, au existat fraude electorale, influențându-se rezultatele alegerilor. Primarii în funcție, dădeau ordin jandarmilor din subordine să bată pe cei care n-au votat conform ordinilor personale. Apariția Gărzii de Fier și formarea unei grupări în Cermei, nu a avut rezultate dramatice, pentru locuitorii din Cermei așa cum s-a întâmplat în alte localități din țară.

Un document, datat în octombrie, 1937, trimis Preturii Ineu, precizează că în 16 octombrie, 1937, au venit în Cermei, 25 de călăreți și 60 de pedestri, legionari, din Șicula, conduși de avocatul O. Monția. Fiind zi de târg, s-au ținut două discursuri politice despre programul și ideile legionarilor. Cei prezenți nu au manifestat entuziasm și de aceea după numai o oră de la sosire grupul a părăsit Cermeiul”.¹¹⁸ După instaurare, în România a dictaturii legionare, Garda de Fier și „a cămășilor verzi” și în Cermei a fost instalat un primar legionar în persoana lui Dumitru Lunga. Documentele vremii au consemnat neîncrederea populației în acest regim. Important rămâne faptul că în Cermei nu au fost vărsări de sânge precum în multe alte localități din zonă sau din țară. În timpul „Rebeliunii legionare”, în Cermei armele garzilor comunale și ale polițiștilor au rămas la ei, nefiind însușite de către legionari.¹¹⁹

Decretul Regal, din 14 septembrie 1940 stipula:

1. Statul Român devine Statul Național Legionar;
2. Mișcarea Legionară este singura mișcare recunoscută în noul stat, având ca țel ridicarea morală și materială a poporului român și dezvoltarea puterilor lui creatoare; (Ce lozincă frumoasă, impresionantă și patriotardă și câtă deosebire între vorbe și fapte! Amintiți-vă de omorârea lui Nicolae Iorga și a altor mari oameni de stat!);
3. Dl general Ion Antonescu este conducătorul Statului Legionar și șeful Regimului Legionar.

Ca și în alte localități, din România și Europa, împotriva evreilor s-a pornit o campanie de distrugere. Între anii 1940-1944 s-au dat și în România mai multe legi și decrete prin care aceleora care erau de sânge evreu li se confisca totul și au fost adunați și deportați în lagăre de concentrare, unde au fost puși la munci grele dar mulți au fost uciși prin împușcare, gazare sau omorâți cu injecții letale.

Spicuim din Decretul-Lege, dat de generalul Ion Antonescu, la 4 octombrie 1940:

- Art. 1. Evreii nu pot stăpâni, dobândi sau deține proprietăți rurale în România, sub nici un titlu și nici o calitate, precum proprietari, uzufructuari, asociați, administratori, etc.
- Art. 3. Sunt proprietăți rurale, în înțelesul prezentului decret-lege: terenurile arabile, fânețele, islazurile, terenurile neproductive, bălțile, iazurile, viile, conacurile, livezile de pomi fructiferi, pepinierele, crescătoriile de animale și păsări, stupăriile, grădinile de

¹¹⁸ Ibidem ,p 18

¹¹⁹ Ibidem ,p 19

zarzavat, grădinile de flori cu scop comercial și toate bunurile din perimetrul municipiilor, comunelor urbane, suburbane și rurale.

Art. 6. În termen de 30 de zile de la data publicării prezentului Decret-Lege, în Monitorul oficial, toți evreii proprietari și deținători, sub orice titlu de bunuri intrând în prevederile legii de față sunt obligați să depună la Ministerul Economici Naționale toate actele de proprietate și deținere.¹²⁰

Conform acestor legi și multor altora s-au confiscat magazine, farmacii, depozite, ateliere meștesugărești, inclusiv bisericile evreiești (sinagogi).

Dintr-un act al Primăriei Cermei, datat 16 ianuarie 1941, reiese că potrivit Decretului 79/1940, o comisie compusă din primar, notar, șeful postului de jandarmi și șeful poliției legionare a expropiat 7 moșii ale evreilor din Cermei: Samuel Hollander, Ștefan Hollander și Ioan Hollander precum și depozitul marelui angrosist de cereale, Geza Austerlitz.

Declanșarea Celui de-al Doilea Război Mondial, prin atacarea Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941 când mareșalul Ion Antonescu a dat ordinul cunoscut „Vă ordon treceți Prutul” cu gândul firesc de a elibera românii din Republica Moldova, ocupată de sovietici a avut ca efect imediat trimiterea pe front a mii și mii de tineri ostași, care în vestitele bătălii de la: Odesa, Sevastopol, Cotul Donului și Stalingrad au dat exemple de eroism și-au lăsat viața, pe pământ străin cu gândul și sufletul la cei dragi și la tot ce au lăsat în Cermei, Șomoșcheș, Apateu, Gurba și toate localitățile din care au plecat.

E adevărat că soseau scrisori de pe front prin care cei plecați comunicau cu cei de acasă dar veneau prin primărie și vești dureroase: „A murit...! A murit...! A murit...!” și lista a fost lungă, precum războiul de 4-5 ani. Rememorez sărbătorirea Crăciunului pe front, spicuind din ziarul „Satul Natal” editat de profesorul Ioan Nagy și protopopul Inelui, Moise Nica, în 1995. Vorbind despre acele zile de pe front, Șzaflan Radu, soldat fruntaș, veteran al Celui de-al Doilea Război Mondial povestea în interviul cu Ioan Nagy: „Am fost încorporat în anul 1943 la Teplița, lângă Chilia Nouă și făceam perioada de instrucție într-un batalion special cu mulți deținuți și pedepsiți politic. Pe braț purtam o banderolă cu tricolor și bonetă cu rozetă cu tricolor. Uniforma era mai mult italiană decât românească și majoritatea erau minoritari unguri și basarabeni. Un ofițer ne-a spus odată: Norocul vostru este că sunteți unguri și basarabeni că ajungeați carne de tun! Au fost zile și ani de teamă. În 1943, de Crăciun am primit permisie și am ajuns în Cermei. Pe treptele bisericii am îngenuncheat, am sărutat pământul natal și am mulțumit lui Dumnezeu că mai văd casa, părinții, satul și mai pot sărbători Crăciunul cu familia și prietenii. Am continuat frontul în Ungaria și am ajuns cu mult noroc acasă, după război”.¹²¹

Gheorghe Costan, din Șomoșcheș, fost sergent, în război, în susmenționatul ziar rememorează Crăciunul din anul 1942 la Stalingrad: „Chiar în preajma Crăciunului Regimentul 4 din Ineu (cu mulți încorporați din zonă) primise misiunea de a înlocui Divizia a IV-a aflată în încercuire. Deși eram aproape de inamic, ascunși în stuful și fără a avea adăposturi, chiar în ajun de Crăciun am primit uneltele necesare

¹²⁰ Extrase din lucrarea *Legislația antievreiască, 1940-1944*, Vol I, Ed, Hasefer, București, 1993, pp 61-65

¹²¹ Ziarul *Satul Românesc*, Anul 1 Nr.1, pag 3

săpării adăposturilor individuale și a trebuit să lucrăm chiar în noaptea de Crăciun. În zorii zilei a venit poșta și ne-a adus cadouri, ciorapi de lână și flanele groase donate de școlarii din țară, și de care aveam mare lipsă fiindcă era un frig nemaipomenit de groaznic. Am primit și țigări și rom și apă de care duceam lipsă uneori zile întregi! Nu am putut colinda ca altă dată, fiind la 200-250 de metri de ruși. Am reușit să scăpăm din încercuire și am ajuns în țară, dar ca ostași am luptat apoi în Transilvania, în Ungaria și în Cehoslovacia. Cu bunăvoința lui Dumnezeu am scăpat sănătos de pe front.

În școlile din Cermei și Șomoșcheș s-au derulat multe întâlniri cu veteranii de război, aceștia fiind onorați și de generațiile actuale, pentru eroismul de care au dat dovadă în acei ani de război.

Rememorăm anul 1944, luna septembrie, când trupele hortysto-germane trec granița la Vârșand, și atacând pe două direcții principale: Chișineu-Criș și Macea-Pâncota încearcă să ajungă pe Valea Crișului Alb, se aduc trupe române să apere această zonă.

Pentru că se aștepta acest atac în satele din zona noastră: Cermei, Craiva, Beliu, Mocirla au apărut soldați români din „Batalionul fix”, majoritatea erau din zonă fiind concentrați pe loc la săparea tranșelor și la pregătirea apărării fiecărei localități. Copiii din aceste sate au fost alături de „Cătane” mâncând de multe ori și ei de la bucătăria ambulantă a militarilor. În 12 septembrie Corpul de armată 1 maghiar trece de frontiera de la Vârșand și înaintează spre Talpoș - Apatu - Cermei. În 14 septembrie, orele 15, Cermeiul este ocupat de soldați unguri din Divizia 4 maghiară care încearcă să înainteze spre Ucuriș.

De teama ungarilor mulți cetățeni din Șomoșcheș, Cermei, Gurba, Mocirla s-au refugiat spre zona Beliu gândind că n-o să-i prindă frontul. Las acum să emane amintirile unui copil din Cermei, pe atunci elev în clasa a V-a, azi mare scriitor și personalitate de marcă, academician, din Canada, care și-a înnobilit numele și porecla de George Tăutan Cermeianu. Iată descrierea personală a acelor momente:

„Era 14 septembrie, 1944. Armatele germane și maghiare trecuseră granița la Ciurmeghi și înaintau fără o rezistență serioasă către Cermei. După amiază, sosiseră primii refugiați. Apoi, numărul lor devenise din ce în ce mai mare. Își încărcaseră în căruțe și care, tot ce aveau mai important, își luaseră hrană pe mai multe săptămâni. Nu vroiau să rămână sub jugul maghiar. Atrocitățile săvârșite în Ardealul de Nord, cedat ungarilor în urma „Dictatului de la Viena”, pusese toată lumea în alertă. Stăteam și priveam cu nedumerire convoaiele nesfârșite, fețele amărâte ale oamenilor și ale copiilor, câinii legați în spatele carelor și căruțelor. Era o adevărată tragedie să iei calea

- Ce ne facem? – am întrebat-o eu pe mama.

- Noi n-avem cu ce să ne deplasăm! – mi-a răspuns mama.

- Rămânem sub ocupație, mamă?

- Tatăl tău lucrează pentru armată. Eu nu pot să las toată gospodăria pradă de război. Fie ce-o fi! Eu cunosc limba maghiară, bunicii tăi, de asemenea. Nici tu, nici soră-ta nu sunteți străini de această limbă. Fii sigur că vom supraviețui, ca atâția alți români, de sute de ani...¹²²

¹²² George Tăutan, Cermeianu, *Un destin pe muchie de cuțit, roman autobiografic*, Ed. Viata

„Regimentul fix” s-a amplasat la marginea dinspre Ineu a satului Mocirla, ostași maghiari s-au organizat la marginea Cermeiului și iată filmul evenimentelor din „jurnalul de front al Regimentului 93 infanterie” din care cităm:

„La orele 19 inamicul își dirijează atacul spre Craiva-Chișlaca. După trei ore de lupte grele inamicul intră în Craiva.

La orele 20 inamicul simulează un atac spre Mocirla.

La ora 20,45 inamicul atacă puternic din flanc, dinspre vest, sprijinit de artilerie grea și aruncătoare. (Trupele hortysto-germane aveau 10 batalioane de soldați și 30-40 de tancuri. Din informațiile de la prizonierii luați s-au tras următoarele concluzii: în acest sector acționau Regimentele 4 și 8 infanterie din Divizia 4 maghiară, honvezi și aveau ca obiectiv ocuparea Beliului și manevrarea spre Ineu, ocuparea Sebișului și închiderea defileului Crișului Alb).

Bilanțul luptei de la Cermei - Mocirla a fost pentru români: 2 morți și 4 răniți, 6 ostași fiind dați dispăruți iar pentru maghiari câteva zeci de morți și răniți. Morții au fost îngropați în cimitirul maghiar din Cermei aflat atunci sub ocupație.

Personal îmi amintesc că treceam spre Șomoșcheș, venind de la Cermei de la Gară, pe drumul scurt peste Hărăst și peste 30-40 de soldați maghiari erau îngropați în cimitir având pe tumulul de pământ o piatră funerară cu numele înscris pe ea. Se pare că mulți au fost dezumați și duși în Ungaria, de către rudele lor, dar și o rezervă nefirească s-a așezat peste morminte, astfel că azi nu se prea recunosc aceste morminte.

În 15 septembrie inamicul și-a concentrat atacul din nou spre Mocirla-Beliu cu intenția de a se infiltra spre pădurea Baltă.

Ora 11,10 minute, Batalionul 2 este silit să-și părăsească postul de comandă din Mocirla fiind puternic bombardat de artileria grea a inamicului.

Ora 11,20 inamicul cucerește conacul Mahller. La orele 12 Batalionul 2, compania 5, rămâne pe poziție spre a apăra satul Mocirla iar compania 7 contraatacă pe direcția Conacul Mahller-cota 117 P (punct de reper spre Ineu).

La ora 12,30 inamicul cucerește Chișlaca și forțează înaintarea pe șoseaua Chișlaca - Beliu.

La orele 19 inamicul aduce și concentrează artileria grea forțând ocuparea Beliului dar fără rezultat.

La orele 21 inamicul, având forțe de două ori mai numeroase s-a infiltrat în Beliu. Compania 7 călare a ocupat dispozitiv de luptă pe șoseaua Beliu - Archiș și Beliu - Bocsig.

Pierderile românilor: 13 răniți, 3 ofițeri, 1 subofițer și 30 de soldați dispăruți dar inamicul a pierdut peste o sută de militari.

În 16 septembrie, inamicul s-a instalat în pădurea Beliu. La ora 4 detașamentul român condus de maiorul Șapcaliu a recucerit Beliu. La orele 10,30 din nou inamicul se infiltrează în centrul Beliului și spre liziera de pădure din nord.

La orele 19 inamicul este oprit din înaintare la Sâc, pe râul Teuz.

În 17 septembrie 1944 la orele 3,30 inamicul și-a reluat atacul pe întreg frontul, prin pregătiri de artilerie și atacuri pe flancuri. Inamicul a atacat de 3 ori în pădurea Dușmal, spre Prunișor, unitățile române s-au retras spre Sebiș și s-au întărit pe poziții defensive.

Pierderile zilei: 5 ostași morți, răniți, un ofițer și 16 ostași și 34 de ostași dispăruți. Inamicul a pierdut câteva sute de militari.

18 septembrie 1944. Dimineața la ora 4 Detașamentul se deplasează spre Donceni - Ignești. Este ocupată Pădurea Dumbrava și se pregătește o linie de apărare, la 300 de metri în fața dușmanului. După un atac cu branduri și după 40 de minute de luptă se neutralizează toată forța inamică din fața satului Prunișor. În sprijinul apărării a sosit un detașament român condus de locotenent-colonelul Bârlan de la Școala Ofițeri Rezervă nr. 2. Inamicul declanșează iar un atac puternic de artilerie. În timpul atacului este rănit comandantul apărării, colonelul Gheorghiu și comanda este preluată de este maiorul Simu, la ora 16,30. Linia de apărare se stabilizează la pădurea Balhat și în fața satului Ignești.

Pierderile românilor: morți 4 militari, răniți, 2 subofițeri și 16 ostași dispăruți, 1 ofițer, 1 subofițer și 44 de soldați în timp ce inamicul a pierdut 100-200 de morți și prizonieri.

19 septembrie 1944, inamicul a adus ca întărire celor 3 regimente de infanterie, un divizion de artilerie grea, dorind să rupă frontul spre Sebiș. Regimentul 93 de infanterie și cu parte de rezerva Școlii Ofițeri Rezervă nr 2 Bacău au atacat la ora 9, din direcția Sebiș - Prunișor iar la ora 10,20 erau deja eliberate comunele Prunișor și Cărand. Surprinși de sosirea trupelor rusești și cu o dotare bună de artilerie (la loc de cinste se aflau „katiușele”, tunuri care trăgeau simultan din mai multe țevi, creând pagube mari inamicului).

Spre seară au fost eliberate localitățile: Sâc-Beliu și Fabrica de sticlă Tăgădău.

Pierderile zilei: răniți. 1 ofițer și 3 ostași, dispărut 1 ostaș. De la inamic pierderile au fost multe sute de ostași, camioane, tunuri și muniție distruse.

20 septembrie 1944- Inamicul s-a retras în pădurea Gurete.

La ora 4 a fost eliberat satul Tăgădău de lângă Beliu. La ora 9 a fost eliberat satul Mocirla și s-a înaintat spre Cermei. La ora 19, după un atac viu a fost cucerit și eliberat Cermeiu, stabilizându-se o poziție de contact și luptă la liziera de nord și nord est spre Șomoșcheș. La ora 20 după un atac scurt și Șomoșcheșul a fost eliberat, inamicul s-a retras spre pădurea Belensig.

Bilanțul zilei un rănit și 2 ostași morți, iar de la inamic câteva sute de morți, răniți și prizonieri.¹²³ (Am completat noianul de informații cu un material oferit de Dl inginer Pavel Mariș din Mocirla, om deosebit pe care am avut onoarea să-l cunosc în calitate de președinte al Asociației Vatra Românească, din Arad, care într-o anume conjunctură festivă mi-a acordat o Diplomă de onoare, din partea asociației, fapt care m-a surprins sau poate m-a edificat, căci l-am întrebat:

- Cum dați diplomă la un maghiar?

- Bine ar fi ca mulți din cei ce se definesc români să fie ca dumneata!

Și astfel Cermeiul și Șomoșcheșul au trăit perioada 13-20 septembrie, 1944, din al Doilea Război Mondial, dar soldații din Cermei și Șomoșcheș au continuat războiul eliberând Salonta, Oradea, Carei, Satu Mare, Oarba de Mureș au trecut în Ungaria și prin lupte sângeroase au stărpit armata fascistă, hortistă, continuând

¹²³ Jurnalul de război a fost publicat în cartea „Cu viața, zid la trecători, Memorii 1944 în Valca Crișului Alb, Ed. Militară București 1986, Arhiva Ministerului Apărării Naționale fond 1092, dosar 9, fila 4-11

eliberarea Cehoslovaciei (Azi țări separate: Cehia și Slovacia) ajungând în inima Germaniei la Berlin. Doar în ultima clipă Hitler, distrugătorul a milioane de oameni a decis să se sinucidă și Germania a capitulat. Pentru eroismul lor sute de mii de ostași au fost decorați cu medalii românești, rusești și englezești sau franceze.

Cermeienii își cinstesc eroii înscriși pe monumentul din fața Liceului Teoretic Cermei, conform dictonului „Nu-i vom uita niciodată pe eroii din Cermei”! Ne închinăm cu veșnică pioșenie la crucea lor! Ei sunt eroii din 1940-1945, fii ai Cermeiului:

Ioan Maghiș -sergent ;
Traian Selegean - soldat;
Teodor Bele - soldat;
Flore Gudiu - soldat;
Nicolae Mariș - soldat;
Crăciun Poleac - soldat;
Petru Sărac - soldat;
Anton Selejan - soldat;
Rovin Suciuc - soldat;
Petru Sas - soldat;
Mihai Burcă - soldat;
Petru Benke - soldat;
Cornel Chiș - soldat;
Gheorghe Crăciun- soldat;
Mihai Gudiu - soldat;
Petru Morar - soldat;
Petru Tareca - soldat;
Ioan Andra - soldat;
Ștefan Molnar - soldat;
Flore Popa - soldat;
Mihai Șandor - soldat;
Adam Kilian - soldat;
Ioan Vidican - soldat;
Ioan Țucra - soldat;

Ioan Vlad -soldat;
Mihai Stoica - soldat;
Flore Crainic - soldat;
Petru Marșeu - soldat;
Gheoghe Morar - soldat;
Flore Pețu - soldat;
Ioan Suciuc - soldat;
Flore Sabău - soldat;
Traian Sas - soldat;
Ioan Alexa - soldat;
Carol Barany - soldat;
Andrei Bozo - soldat;
Gheorghe Cioară - soldat;
Flore Crăciun - soldat;
Flore Huț - soldat;
Ionel Morar - soldat;
Ioan Koromi - soldat;
Teodor Maghiș - soldat;
Petru Poleac - soldat;
Mihai Popa - soldat;
Flore Sala - soldat;
Ioan Vlad - soldat;
Nicolae Vesa - soldat;
Petru Goldiș - soldat;

Prin faptul că atât înainte de anul 1940 cât și prin faptul că în timpul anilor de război și apoi după război foarte mulți tineri din zona noastră, respectiv chiar din: Cermei, Șomoșcheș, A. Iancu, Șepreus, Gurba, Mocirla, Apateu și Berechiu au fost concentrați, au făcut stagii de pregătire militară și au aparținut de fostele unități militare, din Ineu: Regimentul 26 Artilerie, din Divizia 11 Infanterie, Regimentul 85 Infanterie, Școala de ofițeri nr. 6 Ineu și Școala de ofițeri nr. 2 Bacău, trebuie să adăugăm câteva cuvinte despre aceste unități militare din Ineu, despre care am avut prilejul să fac mai multe reportaje în cadrul emisiunii „Uniți sub Tricolor” la Radio Timișoara, în perioada anilor 2000-2003, când am fost realizator și corespondent-jurnalist. Cele două unități militare din Ineu, respectiv: 01214 și 0 1499 (specialitatea artilerie, despre care se știa la modul general că este și unitate de rachete, subordonate Armatei a III-a Transilvania) au avut comandanți destoinici precum:

- lt. col Ion Peșteanu (1962-1963);
- mr. Ioan Moise (1963-1972);

- gen. A. Golcea (1974-1984);
- col C-tin Porumb (1984-1992);
- col Ilie Oprea (1992-1995);
- gen. Vasile Băiețan (1995 - 2007)

A fost avansat și trecut la comanda Armatei A III-a Transilvania cu comanda la Cluj-Napoca. A fost un Om în adevăratul sens al cuvântului, ofițer de excepție, bun manager și cu un suflet nobil ! (Așa l-am cunoscut personal pe Gen. Vasile Băiețan)

Au fost și alți ofițeri și subofițeri din Cermei care au activat în cele două unități militare și amintim, fără a fi exhaustivi pe: col Nicolae Selejan, cermeian, ajuns prin căsătorie cu domiciliu în Cermei și activând ca antrenor de fotbal și consilier comunal, Morariu Crăciun, Sabău Petru și alții.

A vorbi despre anul 1944 înseamnă a sublinia că momentul istoric de la 23 August, 1944, a adus o cotitură majoră în creionarea viitorului politic al României și al românilor și implicit schimbări majore în viața comunei Cermei și a locuitorilor noștri.

În noaptea de 12/13 septembrie 1944 s-a semnat Convenția de Armistițiu dintre România și Anglia, S.U.A. și Uniunea Sovietică dar acest document ne-a așezat sub cisma rușilor. Deși era formulat că „România intră sub tutela Înaltului Comandament Aliat se pare că acest comandament a fost cel sovietic. Condițiile prevedeau pentru țara noastră o participare la războiul antifascist cu 12 divizii de infanterie și o despăgubire de război de 300 milioane de dolari, într-o perioadă de 6 ani și alte și alte condiții, care în final au dus la acapararea politică și economică a României de către Uniunea Sovietică”.¹²⁴

Derulând puțin șirul evenimentelor naționale și locale reamintim că în anul 1944, după 20 septembrie venind dinspre Brad trupele sovietice, Divizia 207, eliberează Cermeiul, Șomoșcheșul și în zilele următoare Apatcu-Talpoș-Zerind și înaintează spre Oradea.

În acele zile de ocupație soldații ruși, precum barbarii din vremurile lor, devastau case, făceau rechiziții de animale și mâncare, forțate, ilegale, jafuri, violuri și cei care nu se supunceau erau împușcați. Exemplele sunt multe și semnificative. Numai între 7-18 octombrie, 1944 au sosit la Prefectura Arad plângeri din 39 de localități.¹²⁵

În decursul anului 1945, timp în care trupele ruse treceau prin țara noastră, mergând spre front, aceste incidente și abuzuri au continuat. Trebuie să precizăm că încă de la sosirea trupelor sovietice în Cermei populația a oferit hrană, alimente, porci (64 de bucăți), rațe, cartofi spre a alimenta aceste trupe. Cu atât mai valoroasă ni se pare această contribuție dacă ținem seama de situația economică precară a comunei, datorată și inundațiilor catastrofale din acel an, 1944.

Dintr-un borderou al Primăriei Cermei constatăm că valoarea tuturor produselor și alimentelor, ajunge la 2. 201. 790 lei.¹²⁶

Spre lauda cermeienilor, așa cum se poate citi la capitolul despre școlile din Cermei, reamintesc că Cermeiul a găzduit preoți, refugiați din Basarabia și Transilvania, de după Dictatul de la Viena precum și profesori și elevi ai unor școli

¹²⁴ Antoniu Martin, *Instaurarea regimului comunist în România: cazul județului Arad*, Arca, Nr. 7-8-9- restituiri, p. 2

¹²⁵ ibidem p.4

¹²⁶ A. Prim Cermei,, Dosar 1945, Borderou, fila 42/28 februarie, 1945

refugiate, din calea războiului.

În plan politic, trebuie să reamintim alegerile parlamentare din anul 1946, despre care profesorul Nicolae Vlad în lucrarea sa monografică consemnează următoarele idei: În anul 1946 în Cermei era o populație de 3449 de locuitori dintre care aveau drept de vot un număr de 1865 de locuitori (839 bărbați și 1026 de femei).

Reforma agrară din anul 1945 a contribuit la întărirea multor gospodării țărănești. S-a procedat, ca pretutindeni, la punerea ei în aplicare. A fost alcătuit un „comitet de reformă” care a trecut la inventarierea marilor moșii care apoi au fost împărțite țăranilor săraci, văduvelor de război, orfanilor și răniților de pe front. Iată proprietățile de peste 50 de hectare de pământ agricol care urmau a fi împărțite celor îndrituiți:

Iosif Fekete	-	144 hectare;
Alexandru Fekete	-	125 hectare;
Pavel Hențiu	-	95 hectare;
Toma Mahler	-	290 de hectare;
TOTAL		654 hectare.

Totuși în prima acțiune de împrumut, în Cermei au fost distribuite 843 de iugăre pământ arabil, adică 402,85 ha, fiind împrumutați un număr de 442 de locuitori (Gheorghe Gabor, Contribuția maselor țărănești la înfăptuirea reformei agrare din 1945, p. 336).

Finalitatea firească a aplicării reformei agrare a întărit economic multe gospodării din Cermei și Șomoșcheș. Bunăoară, în anii următori, în Cermei existau: 9 batoze, 3 tractoare, o motocicletă și o moară (proprietar Nuți Călămar) cu capacitatea de măcinș de 8400 kg/24 de ore. În același an, 1947, la 1 iulie, găsim următoarea repartizare a pământurilor și gospodăriilor din Cermei:

Suprafața arabilă, total	-	2953 ha;
Nr. membrii, în gospodării	-	2759;
Lucrători permanenți	-	80;
Zilicri (flotanți)		-4852.

Încercând să gândim la numărul mare de pierderi de vieți omenești și traumatizați, observăm că existau în Cermei forță de muncă suficientă, corelată la suprafața terenurilor agricole. O statistică din anul 1947 ne prezintă următoarea organigramă:

S-au însămânțat cu grâu	1012 hectare;
secară	15 hectare;
orz, orzoaică	50 hectare;
ovăz	484 hectare;
porumb	1098 hectare;
flora soarelui	60 hectare;
alte culturi	219 hectare.

A vorbi despre istoria adevărată a Cermeiului, dar și a României, înseamnă a sublinia cum au adus trupele sovietice, prin intrarea și ocuparea teritoriului României un regim de factură bolșevică și stalinistă. Guvernul Dr. Petru Groza deși s-a definit ca unul ales democratic a fost un truc electoral impus.

Apoi toate măsurile care s-au luat în România au fost impuse de existența armatei sovietice în România, până în anul 1958. La scurt timp după preluarea puterii

Partidul Comunist Român a luat mai multe măsuri pentru acapararea pârghiilor de control asupra economiei țării. S-a început în iunie 1948 cu Legea privind naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, bancare, de transport și comunicații. Prin această lege au trecut în mâinile statului: fabrici, întreprinderi petroliere, metalurgice și toate micile întreprinderi (mori, brutării, farmacii, magazine) au fost confiscate de la „clasa exploatatoare” și trecute la stat adică în proprietatea „muncitorilor și țăranilor” (lozinci comuniste!).

Pentru Cermei există studiile de caz prezentate la capitolul „Primăria Cermei” toate fiind realizări și ale conducerii locale din Cermei. Adăugăm informațiile referitoare la naționalizarea la 15 iunie 1948 a unei uleiinite din Cermei având ca proprietar pe Ladislau Bonțoș și moara de măcinat cu trei valțuri și capacitatea de măcinat de 10.000 de kg/zi, din proprietatea localnicei, Nuți Călămar. Tot în anul 1948 a fost trecută farmacia lui Holeender în proprietatea statului fiind denumită „farmacie de stat”.

Cu mare impact la țăranii amintim măsurile privind colectivizarea agriculturii, din România și implicit din Cermei și Șomoșcheș. Acum după peste 60 de ani, putem arăta traumele materiale, sociale, psihologice și culturale pe care masele de țăranii din satele noastre le-au suferit în acea perioadă istorică.

Reiterăm aici: exproprierea terenurilor agricole, impunerea unor cote obligatorii tuturor gospodăriilor țărănești, cote de achiziții de produse animaliere sau agricole, toate vizând trei obiective: unul politic - a se distruge „dușmanul de clasă” (moșierii și chiaburii); unul economic - obținerea gratuită de produse agricole, alimentare și animaliere (ce mergeau la trupele sovietice și în U.R.S.S.) și unul social - ce viza asigurarea cu alimente a muncitorilor din orașele mari, miniere sau de pe șantierul țării. Punctez că în anul 1949 a început construcția Canalului Dunăre - Marea Neagră, cel care va fi cimitir multor generații de fii ai României. Și tot în acest an s-a înființat „Securitatea Poporului” care va fi instrumentul de bază în susținerea regimului comunist din România.

Revenind la problemele colectivizării specificăm că se dorea ca toți țăranii să se unescă cu pământurile și utilajele agricole în așa numitele: Întovărășiri agricole, Gospodării Agricole Colective (devenite C.A.P) și Gospodării Agricole de Stat (redenumite I.A.S.) ca forme ale muncii colective.

În acest context unii țăranii și cu certitudine, cei mai mulți s-au opus acestui proces de colectivizare. Iată un scurt film al evenimentelor de la Șomoșcheș din vara anului 1949:

„La sfârșitul lunii iulie 1949, la „Birtul Gliguța” din Șomoșcheș s-au întocmit liste cu cei care doreau să treieră grâul și se opuneau cotelor obligatorii. În dimineața zilei de 24 iulie a început treieratul dar cei de la primărie au confiscat recolta. Mai mulți oameni s-au adunat în fața Primăriei Șomoșcheș (clădirea de lângă Vale). Sub impulsul zvonurilor că țăranii din Ucuriș, Talpoș și Tăut s-au răsculat mulți au devenit agresivi. Acțiunile au luat amploare după 1 august când președintele Sfatului Popular al județului Arad, Petru Bele, a venit în Șomoșcheș a vorbit jignitor cu cei adunați în fața primăriei. La întrebarea multora: Noi ce să mâncăm? Bele ar fi spus: Mâncați prune și iarbă! Lucrurile au degenerat și Petru Bele a fost bătut, mașina aruncată în vale. Oamenii au pătruns în sediul primăriei au distrus tablourile cu portretele membrilor Comitetului Central Al P.C.R. au ars arhiva primăriei și au făcut baricade pe șoseaua

Cermei - Berechiu. Aceleași grave lucruri s-au petrecut și la Apateu și Șepreuş. În această conjunctură Direcția Regională a Securității Poporului Timișoara a dispus trimiterea armatei și a miliției care în 2 și 3 august au ocupat satele: Șomoșcheș, Berechiu, Apateu, Șepreuş, satele din Bihor, fiind în seama securității Bihor.

În Raportul trimis la 4 august către Direcția Generală a Securității se consemnează măsurile luate contra satelor răsculate și contra populației precizându-se: trupele de securitate sprijinite de armată și miliție au restabilit ordinea în aceste localități, au fost executați: Faur Ioan (Pecuț) și Margină Gheorghe (Ioța), au fost deportate familiile lor (din Gara Cermei au fost duși în Bărăgan, în vagoane de animale), au fost arestați 49 de persoane: 13 chiaburi, 16 mijlocași, 18 săraci, și 2 mic-burgezi. Cadavrele celor doi localnici din Șomoșcheș, împușcați în stradă, cu mitraliera, au stat două zile și două nopți acolo, după care au fost îngropate la o margine a cimitirului din Șomoșcheș, fără sicriu și fără slujbă de înmormântare.

După arestări și anchete la Arad și Timișoara au fost condamnați la ani grei de temniță următorii locuitori din Șomoșcheș: Florea Marinescu - învățător (a fost învinuit pentru că a stat cu cleveii în fața Școlii Șomoșcheș și au cântat Imnul Regal și Deșteaptă-te române!); Petru Scrob (a Onuțului), Augustin Sasu (a Căpățâni), Gheorghe Bele (a lui Golumboaic), Nicoară Sas (a Dichi Mitrului), Nicolae Memetea (a Petriții), Flore Faur (a Modri), Petru Burcă (a Plăcintii), Cornel Bader (a lui Bader), Ioan Bele (Jghiupita), Traian Brândușe (Momac) și Ioan Sas (a Știopului) (informațiile au fost preluate și publicate în ziarul „Satul Natal”, publicație a Protopopiatului Ineu, fondată de Ioan Nagy și Moise Nica, în 1995 și purtând titlul „File de viață file de istorie” Anul II, nr. 3 p. 5). În Muzeul istoric și etnografic Șomoșcheș există copii ale Sentinței 866/1951 a Tribunalului Militar Timișoara privind inculpații: Ioan Stana, zis Bândeț și Simion Stana zis Nanci, din Șepreuş condamnați pentru „Răzvrătire contra ordinii publice”.

Momentul revoltei din anul 1949 a avut un început și în Cermei. După spusele celor vârstnici, când s-au adunat țăranii în mijlocul Cermeiului, trei intelectuali: Ioan Tau, Mircea Rufu și preotul Poleacu au lămurit poporul că e greu să te lupți cu regimul și că șansele de reușită sunt mici. Se pare că mesajul acestora a convins cermeienii să nu se revolte. Totuși în anii următori sunt mai multe persoane din Cermei arestate și condamnate pe motive politice.

Despre repercursiunile acestor evenimente trebuie consemnat faptul că zeci de ani participanții direct la evenimente dar și cei din jur nu au avut curajul să amintescă sau să povestească despre cele întâmplate în anul 1949.

Se știe că au urmat anii de instaurare și întărire a regimului comunist și socialist, ani în care s-au făcut epurări ale unor ofițeri și subofițeri din armata națională (nu pot să nu amintesc scoaterea și nu de puține ori condamnarea unor generali, colonei sau alți militari participanți și meritoși în Al Doilea Război Mondial, care au fost scoși, condamnați sau executați de regimul politic axat pe ideologia lui Marx, Engels și Lenin). Au fost scoși preoți, profesori, medici, ingineri politicieni de mare valoare și schingiuți în închisorile renumite de la: Gherla, Sighet, Tg.Jiu, Timișoara, Delta Dunării și apoi alte lagăre și colonii de muncă și detenție, cu care s-a umplut țara în perioada 1950-1964. Amintesc doar câteva nume de mare valoare istorică: Ioan Lupaș, Ion Nistor, Silviu Dragomir, apoi Mihai Popovici, fost ministru, Iuliu Maniu, Iuliu

Hosu fost episcop și multe alte sute și mii de personalități.¹²⁷

Din Cermei au fost arestați în anul 1950 mai mulți dezidenți, opozanți ai regimului comunist. Astfel după o întâlnire prietenească dintre preotul Ioan Poleacu, medicul uman Victor Vlad, colonelul C-tin Stepleanu, fost comandant al Unității de cavalerie din Șomoșcheș (1928-1940) și dascălul Andrieș și un cetățean cu numele de Cherecheanu, ocazie cu care s-a cântat Imnul Regal și alte cântece neacceptate de regim, toți aceștia au fost condamnați la 4-5 ani de închisoare pentru că au devenit „dușmani ai poporului”. Nu cunoaștem soarta fiecăruia dintre cei condamnați politic dar știm că preotul Poleacu, după detenție, s-a integrat cu greu la parohiile Mocirla și Avram Iancu, medicul Vlad și-a reluat activitatea în Cermei, iar familia preotului Poleacu (urmașii de azi) a primit recent, printr-o hotărâre judecătorească a Tribunalului Oradca o sumă de bani ca despăgubire morală pentru condamnarea politică de atunci.

Au mai suferit condamnări politice Maria Han, din Cermei, născută la 12 iunie 1928 și arestată în anul 1950, condamnată pentru uneltire contra statului și contra ordinii publice, precum și Rafila Han, tot din Cermei, care avea vârsta de 32 de ani și a fost dusă în penitenciarul de la Miercurea Ciuc.¹²⁸

Scena politică a României și astfel ne referim și la Cermei și Șomoșcheș are aproape cincizeci de ani de întărire și extindere a unui singur partid, cel denumit din anul 1921 și până în anul 1949, Partidul Comunist Român apoi denumit Partidul Muncitoresc Român și din anul 1969 din nou P.C.R. După anul 1949 s-au format organizații locale de partid, la început pe comună sau pe sat, treptat aceste organizații s-au înființat în fiecare unitate economică, de învățământ, cooperatie, C.A.P. etc. Pentru creșterea și formarea politică a viitorilor comuniști s-au creat și au funcționat organizații de copii, specifice: Șoimii patriei, pentru preșcolari și clasa I, organizația de pionieri din fiecare școală, compusă din detașamente, compusă din grupe de pionieri, fiecare condusă de un comandant de grupă sau detașament apoi de un matur, comandant instructor de detașament sau de unitate (cadre didactice). Pentru elevii mai mari, liceeni și studenți era organizația U.T.C. apoi U.S.C.R. și diverse organizații de sindicat sau profesionale toate încadrate în programul politic stalinist. Existau planuri de activitate lunară, trimestrială și planuri anuale. Se puna accent pe educarea patriotică și pe formarea unui „om nou” cu personalitate „multilateral dezvoltată”. Gândind și analizând corect poți aprecia astăzi și unele lucruri pozitive, făcând referire la activitățile în cercuri, artistice, plastice, științifice și tehnice, adunarea de borcane, hârtie, deșeuri metalice, practică agricolă și altele dar au existat și multe devieri precum: activități de Paști și de Crăciun, activități în vacanțe, politizarea manualelor școlare, cultivarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu și a Elenci Ceaușescu, definiți ca „cei mai iubiți fii ai poporului”, având titluri academice sau de altă natură deși erau incultți cu doar câteva clase primare. Sunt opinii pe care nu pretind să le împărtășesc și alții dar ca un om care am trăit și acel regim pot exprima opinii asupra acestuia.

Am subliniat că întreaga viață a comunei a fost direct controlată și dirijată de Comitetul Comunal de Partid din care nu lipsea și secretarul Uniunii Tineretului Comunist din Cermei și din unitățile economice. Subliniez că toate aspectele vieții

¹²⁷ O istorie a comunismului din România, Manual pentru liceu, Ed. Polirom, p.90

¹²⁸ Dicționarul condamnaților politici, Internet

economice, culturale, sportive erau discutate la aceste ședințe plenare sau ordinare de lucru. Participau pe lângă cei aleși în Comitetul Comunal Cermei și șefii de instituții economice și școlare, sanitare sau de orice natură, existente în comună. De cele mai multe ori se cerea un raport apoi se hotăra de către plen sau doar de secretarul de partid sau delegatul județean măsurile ce urmau a fi implementate. De foarte puține ori erau oameni curajoși să contrazică aceste măsuri, deși de multe ori erau nepotrivite, contra firii contra logicii și contra profesionale.

La 25 Decembrie 1989 la comunicarea de la TVR, că a fugit Ceaușescu și în Cermei s-au adunat 100-150 de locuitori care s-au bucurat de căderea regimului comunist, strigând, cântând și chiuind.

Câțiva au reacționat mai violent: Flore Pășcuțiu, fost diriginte de poștă a intrat în localul Primăriei și a smuls portretul lui Ceaușescu, de pe perete, a adunat din biblioteca primarului Elena Illeș, cărțile comuniste ale lui Ceaușescu și le-a aruncat în drum dându-le foc. Au mai fost 2-3 cetățeni mai violenți care au strigat spre d-na Illeș, secretara Comitetului Comunal P.C.R. cerându-i să plece „după Ceaușescu”. S-a trecut după amiază la alegerea Frontului Salvării Naționale din Cermei fiind aleși reprezentanți din toate instituțiile comunei (și nu neapărat foștii șefi). În Primărie a fost scos și fostul secretar Ioan Ghercu. A fost aleasă ca secretar a Primăriei Cermei, d-na Florica Nagy iar ca primar, provizoriu Flore Pășcuțiu.

În Cermei nu s-au schimbat toți șefii de instituții, dar s-au desființat organizațiile de partid ale P.C.R.

Acest moment al Revoluției din 1989 (unii îi dau numele de lovitură de stat, alții o numesc alt fel), ne-a adus bucuria că am câștigat dreptul de a gândi, dreptul de a vorbi și dreptul de a scrie sau a frecventa o biserică - sunt realități care ne satisfac. Sărăcia și lipsa locurilor de muncă întristează viața multor familii. Dar este un început în care trebuie să credem. Poate cândva Cermeiul va deveni din nou un centru economic puternic și plin de bunăstare. Să avem încredere în conducătorii locali care încearcă și aceste demersuri.

CAPITOLUL III ISTORIA ECONOMICĂ ȘI ADMINISTRAȚIA LOCALĂ

Încă de la începuturile sale, societatea umană a avut forme de conducere colectivă sau individuală. Domeniile feudale și stăpânii de sclavi realizau propriile legi, forme de impozitare sau taxare precum și judecățile din cadrul grupului social.

Istoria medievală consemnează că în Transilvania organizarea instituțională administrativă a fost una de tip occidental, structurată pe zone cunoscute cu numele de comitate și scaune (comitatul Cenad, atestat la 1197, Comitatul Arad, atestat la 1214, Comitatul Bihor, atestat la 1113, Comitatul Zărand, atestat la 1214) aflate sub comanda voievodului Transilvaniei. În comitate erau adunări ale stărilor privilegiate, adunări ale nobililor, iar la nivelul voievodatului se constituiau congregații generale ale nobilimii care discutau și rezolvau în principal probleme juridice și militare. Comitele era reprezentant al regelui în competența și subordonarea lui fiind un corp de funcționari, numiți „dictatori” care aveau sarcina de a percepe taxele și impozitele locale.¹²⁹ Comitele era ajutat de un vicecomite

Organul cel mai important din comitat era adunarea nobililor, (Congregație nobilium) care în adunări generale, sau particulare rezolvau probleme capitale (război, impozite, numiri, etc) și adunări sedes judiciaria, cu scop judecătoresc, când pe lângă comite și vicecomite participau și 2-4 pretori și 10-12 jurați.¹³⁰

Se consemnează existența și funcționalitatea administrativă, locală a scaunului domenal, ca formă intermediară între stăpânii de terenuri agricole sau crescătorii de animale și țărani sau lucrătorii, slujbașii, de pe aceste domenii feudale. O reglementare a Dietei Transilvane, de după anul 1548, a dispus ca cel mult să fie recunoscut un singur cneaz, în fiecare localitate, care să fie scutit de anumite taxe (cincizecime), în schimb să fie folositor ca intermediar cu domeniul feudal sau cel regal.

După anul 1719, odată cu instaurarea habsburgilor, peste Banat și Crișana, s-a întărit rolul administrativ al cneazului devenit o instituție legală și jurisdicțională (Repertoriul cnezilor și voievozilor din Transilvania și împrejurimi, [www.medievistica.ro/pagini/istorie-cnezi.h.t.m.](http://www.medievistica.ro/pagini/istorie-cnezi.h.t.m)).

Prin reforma administrativă din anul 1785 adunarea nobililor își încetează activitatea.

Conducerea comitatului este dată unui comisar regal, care executa toate atribuțiile fostei congregații. Funcționarii sunt de acum numiți.

Teritoriul comitatului era împărțit în plăși, plășile în cercuri iar acestea în comune.

Comunele erau conduse de primar ajutați de jurați.

Așadar, „Primăria” ca instituție este consemnată în secolul al XVIII-lea sub titulatura de „Antistia locală” care sprijinea școlile, pompierii și spitalele locale. Sunt localități care pot documenta astfel existența primăriei și a slujbașilor ei, conduși de un primar, ajutor de primar, ca organ executiv, jurați, apoi notari, ajutor de notar, guarzi locali, contabili, administratori de bunuri și lista angajaților era bogată în funcție de mărimea comunității.

Primarii erau aleși din rândul oamenilor din sat, cei mai buni gospodari și cu

¹²⁹ *Îndrumător în Arhivele Statului Arad*, vol. I. București, 1974, p. 16

¹³⁰ *Ibidem*, p. 17

cea mai bună conduită morală. Ei trebuiau să se bucure de un bun prestigiu în fața cetățenilor. Purtau permanent sigiliul primăriei asupra lor. Pierderea sigiliului însemna pierderea autorității, a funcției de primar. Poveștile locale din Cermei spun că un primar al localității noastre purta permanent sigiliul la cizmă. Alături de primar era un subprimar, viceprimar sau ajutor.

După primul război mondial, autoritatea primarului crește. Primarii sunt aleși de acum din rândul partidelor care au obținut cele mai multe voturi în campaniile electorale.

Timpul de funcționare al primarilor era relativ scurt: de la câteva luni, la 1-2 ani sau la 4 ani, în raport cu instabilitatea guvernamentală. Fiind membri ai unui partid al vremii erau îndrituiți pe acea perioadă în care partidul era la guvernare. A căzut partidul, a căzut și primarul. Au existat și primari orgolioși, setoși de putere și de interese proprii care s-au pretat la "fripturismul politic" sau au trecut la alt partid pentru a primi fonduri locale necesare dezvoltării comunei.

Între funcționarii importanți ai primăriei se situau: notarășii sau secretarii de primărie, subnotarul, contabilii și alți funcționari administrativi. Un rol interesant avea guardul sau dobașul comunei, cel care făcea anunțurile importante ale primăriei, mergând pe fiecare uliță și după ce bătea toba câteva minute, făcea anunțul ....., „Se aduce la cunoștință tuturor cetățenilor din Cermei că...”

În perioada existenței Comitatului Arad fiecare cetate, oras sau comună și sat se administra și local prin aleși sau domni de pământ stăpânitori ai zonei. Pentru administrațiile locale se folosea în secolul al XVIII-lea denumirea de antistie locală.

Documentele școlare consemnează și la Cermei existența și funcționarea antistiei locale la întocmirea și semnarea primelor contracte cu învățătorii, din 1789, la Cermei.¹³¹ Cu certitudine în anii următori autoritățile regale maghiare și cele austro-ungare au întărit instituția primăriei, pentru a conduce, administra și a impozita fiecare persoană sau familie din comunitate.

Prin reforma administrativă din 18 martie, 1785, Comitatul Arad era organizat în patru plăși, (Arad, Șiria, Ineu și Zărand) dar aparținea de Districtul Oradea.

În anul 1766 localitățile Șomoșcheș și Cermei aparțineau de Plasa Zărand.¹³²

În anul 1781 și Cermeiul și Șomoșcheșul erau încadrate administrativ în plasa Zerindul Mare.¹³³

În această perioadă asuprirea națională s-a intensificat. Dacă în anul 1827 prin Legea XXIII, s-a impus bisericii ortodoxe să întocmească matricolele și în limba maghiară, în anul 1831 prin Legea VIII s-a interzis să se dea răspuns acelor comitete care nu se conformează utilizării limbii maghiare.

În 11 aprilie 1831, Congregația comitatensă a Aradului a dezbătut problema introducerii limbii maghiare în administrație, învățământ și biserică - „spre scopul maghiarizării valahilor” - cum stipula articolul 3 din legea mai sus numită.

Lupta națională pentru limba română în administrație s-a accentuat în anii următori până la 1848.

¹³¹ Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului, 1721-1821*, Arad, 1974, p. 116

¹³² Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 309

¹³³ Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 482

Între anii 1820 și 1824 în multe localități au avut loc sistematizări urbariale. Se știe că și în Cermei erau multe sălașe, ferme, conace și așezări dispersate (10-13) iar Șomoșcheșul în 5-6 vilanime. Această acțiune de sistematizare și strămutare a multor case a provocat revolte ale țăranilor. Sunt consemnate revolte în: Nădab, Șimand, Sinteza Mare, Șepreuș, Șomoșcheș, Cermei și Apateu. Au fost arestați 28 de țărani din Nădab, Șimand și Sinteza Mare, 4 țărani din Cermei și 3 din Apateu.

Numeroase mișcări țărănești au avut loc în scopul înlăturării vechilor dregători ai comitatului dar și contra stăpânilor de pământ a primarilor, notarilor, judecătorilor și altor conducători locali care nefiind români nu-i spijineau.

La 24 aprilie 1848 un grup de țărani din Cermei s-au revoltat cerând schimbarea notarului comunal și atacându-l pe solgăbirău. Cei din Șomoșcheș l-au alungat pe notarul care nu știa românește. Peste doar câteva luni în 24 iunie 1848 țăranii din Cermei s-au revoltat din nou contra autorităților administrative locale (Eugen Gluck, *Lupta pentru eliberarea din iobăgie în 1848*, ziarul „Voroslobogo”, nr. 2982/ din 30 august 1957). O adresă de la Inspectoratul de școale, al cercului Șepreuș, din 1873, s-a constituit într-o plângere împotriva notarului comunei Cermei, Antoniu Șuhaida care se opunea în fel și chip la o nouă edificare a școlii din Cermei, deși exista o hotărâre a comunei care dispunea de 5000 de florini pentru acest scop. Se solicita Consistoriului ortodox al Aradului sancționarea sau suspendarea acestui notar al „Opidului Cermei”.¹³⁴

În 1863 se instaurează vechea formă administrativ-teritorială a comitatului, formă existentă înainte de 1848, care a durat până în anul 1918.¹³⁵

În anul 1890 printre cele 10 unități administrative ce formau „Plasa” se afla și Plasa Ineu cu 17 localități, aflate în componență: Apateu, Aldești, Berechiu, Bârșă, Boesig, Cermei, Gurba, Ineu, Iermata, Mocrea, Mănerău, Moroda, Răpsig, Seleuș, Șicula, Șomoșcheș și Voivodeni. Ampla lucrare „A magyar Sent Korona Orszagainak Helysegnevtara” din 1913, despre regatul maghiar, consemnează existența instituțiilor locale: biserici, poștă, gară, târg, telegraf, și primărie sau structuri administrative zonale în localitatea Cermei.¹³⁶

Ani de zile învrăjbiră națională dintre românii și maghiarii din Transilvania, implicit cei din Cermei n-a avut efect din moment ce populația localității a ales o conducere românească de cele mai multe ori. Este semnificativă alegerea administrației locale românești din anul 1877, care a întrunit încrederea majorității populației din Cermei.¹³⁷ Facem abstracție la acest subcapitol de evoluția politică și modul în care s-au înființat, în 1918, Garda Națională Română din Cermei, condusă de sergentul Ioan Sas și rolul ei în menținerea ordinii publice, subliniem doar faptul că și în Cermei s-au înființat organizații politice locale ale Partidului Liberal, Național Țărănesc, Național Creștin, Partidul Național Român și din anul 1937 chiar Garda de Fier (condusă de Muray).

¹³⁴ Vasile Popeangă, *Mărturiile privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură 1784-1918* Documente ; Arad, 1986, p.181-182

¹³⁵ *Îndrumător în Arhivele statului Județul Arad*, vol I. București, 1974, p. 13

¹³⁶ Op. Citate, p406

¹³⁷ Nicolae Roșuț, *Documente privind activitatea Clubului Național comitatens din Arad-1895-1904*, Ziridava, VII, pp.376-379, 1976

Anul 1918 și 1919 au fost anii de cotitură, când, în urma Marii Uniri s-a constituit Statul Național Român iar Crișana, Banatul, Bucovina, Moldova au întregit hotarul României Mari. Cu multă mândrie locală reamintim că la Alba Iulia a participat o delegație de țărani din Șomoșcheș și Cermei condusă de inimosul dascăl, Ioan Tau. În anii următori primăria Cermei a aparținut județului Arad, unul din cele 23 de județe administrate, de Consiliul Dirigent, al Transilvaniei, zonal, Cermeiul era în Plasa Ineu și Pretura Ineu (În județ existau 10 plăși și preturi).

În anul 1920 administrația locală din Cermei susține înființarea școlii de meserii și școlarizarea ucenicilor din Cermei și din zonă, prin intervenții de susținere la primăriile din împrejurimi, pentru adunarea de fonduri spre a susține această școală de ucenici.

Primăria Cermei acordă din bugetul local 14% din venitul propriu, asigură lemne de foc și urmărește meseriașii din comună spre a susține școala de ucenici prin subvenții lunare.

Sprrijinul pentru școlile din Cermei este evident atâta timp cât Comitetul Școlar avea în componența sa un reprezentant al Primăriei Cermei. În anul 1924 în comitetul școlar era chiar secretarul primăriei, Ludovic Șuhaida.

Din activitatea Primăriei Cermei, din 1926 amintesc selectiv:

- asigurarea unui fond bănesc de 40.000 lei pentru școala de ucenici;
- reparații la clădirile școlare de 10.000 lei;
- mobilizarea populației la 4 mai, la întâlnirea cu V. Goldiș;
- depunerea jurământului de către aleșii Consiliului Cermei (17 iunie);
- comemorarea la 6 august a luptelor de la Mărășești;
- curățarea și întreținerea pășunilor;
- impozitarea pe islazul comunal;
- stabilirea diurnei pentru medicul veterinar din Cermei;
- acordarea de permise de vânatoare;
- licitație pentru vânat în pădurea Belensig;
- recensământul locuitorilor-20 noiembrie, 1926;
- controlul și susținerea funcționării Casatei comunale;
- asigurarea desfășurării târgurilor săptămânale și de toamnă;
- controlul cazanelor de țuică și bineânțele multe alte activități specifice unei primării.

De mare valoare administrativă consider pietruirea drumului Cermei - Talpoș.

Dintr-un dosar de intrare-ieșire, pentru documentele Primăriei Cermei, referindu-ne la anul 1926, spicuim: În anul 1926 exista Cooperativa de Credit din Cermei.

Între 1-7 iunie s-a organizat concurs de automobile „și acestea au trecut și prin Cermei.”¹³⁸

Preotul Cornel Mager a participat la alegerile pentru deputați județeni.¹³⁹

Adresa 1173 din 29 mai, 1926, a comunicat celor din colonia Avram Iancu să meargă la Ocolul Silvic Beliu de unde vor primi fiecare un teren cu pădure.¹⁴⁰

¹³⁸ A.Prim Cermei, *Registrul de intrare-ieșire*, 1926

¹³⁹ ibidem, poz. 445

¹⁴⁰ ibidem, poz. 468

S-a cerut și s-a expedit o listă cu mașinile de treierat cu abur existente în Cermei.¹⁴¹ În 30 august, 1926, s-a comunicat de către Primăria Cermei că frații Călămariu au achitat amenda de 11.200 lei.¹⁴²

În 30 august 1926 Pretura Ineu înștiințează cetățenii din Cermei că vor primi semințe agricole pentru semănăturile de toamnă, din partea Ministerului.¹⁴³ Se știe că în Cermei încă din anul 1913 exista telefon și telegraf dar acum s-a dezvoltat stația telefonică, Primăria Cermei fiind înștiințată că sârma și izolatorii de telefon și telegraf se dau în grija primăriei.¹⁴⁴

În acest an vânzătorii de cereale plăteau un impozit de 10%, iar producătorii de băuturi spirtoase un impozit de 20%.¹⁴⁵

În anul 1926 Regina Maria a României inițiază o campanie de ajutorare a orfanilor din țară, spre mândria cermeienilor s-a făcut și în Cermei o colectă care s-a expedit.¹⁴⁶

Interesante sunt cererile unor locuitori din Cermei, către Pretura Ineu spre a li se da aprobare să organizeze șezători de fete și petreceri familiale.¹⁴⁷

De 1 Decembrie, spre cinstirea Zilei Marii Uniri se desfășoară o mare serbare și în Cermei.¹⁴⁸

În toamna anului 1926 s-a mutat locul târgului din Cermei (Adresa 1932/1926).

În 1926 se desființează Cercul meseriașilor, prin ordin al Prefecturii Arad.¹⁴⁹

În adresa 10.566, de la poziția 1255, se comunică Oficiului Național de Educație Fizică, faptul că s-a amenajat teren de sport și de tir în Cermei.

Interesant pare anunțul jurnalistic din 2 martie 1930 prin care cititorii ziarului Românul sunt înștiințați că, în 6 martie se va ține „mare târg la Cermei pentru rasa de tauri Podola și rasa de vieri Mangalița”.¹⁵⁰

Din anul 1931 am selectat licitația Primăriei Cermei, din 8 octombrie, de cumpărare a 4 vieri, rasa Mangalița și un armăsar, rasa Nonius, neapt reproducerii (Ziar Românul, din 27 septembrie, 1931 și Decizia nr. 1382 /1931), precum și licitația din 18 ianuarie 1932, cu un program eșalonat și interesant:

- Orele 8 - achiziționarea a 2000 kg de ovăz, 6000 kg de porumb și 1000 g țărâțe;
- Orele 8,30 - cumpărarea a 200 m. cubi de lemne pentru primărie și școală;
- Orele 9- achiziționarea a 300 l. petrol, sticle de lampă și chibrituri;
- Orele 9,30 - achiziționare de hârtie, imprimate și rechizite de birou;
- Orele 10 - material lemnos, fier, pentru repararea de poduri, fântâni și gard la primărie;
- Orele 16 - licitație de lucrări de reparații la :primărie, bicărie, poduri, fântâni și garduri;
- Orele 17 - facerea latrinei și a camerei de arest de la primărie;

¹⁴¹ ibidem, poz.611

¹⁴² Poz. 697

¹⁴³ ibidem, Poz.710

¹⁴⁴ ibidem, poz.725

¹⁴⁵ ibidem, poz. 879 și 880

¹⁴⁶ ibidem, poz.906

¹⁴⁷ ibidem, poz. 1038, 1064

¹⁴⁸ ibidem, poz.1111

¹⁴⁹ ibidem poz. 1251

¹⁵⁰ Românul , 2 martie, 1930

Orele 17,30 - contract pentru iluminatul străzilor;
Orele 18 - renovarea abatorului comunal; (ziar, Românu din 25 decembrie, 1931 și conform Deciziei, nr. 1811/1931).¹⁵¹

În anul 1932 au activat ca primar, Alexa Popa și subprimar, Petru Petrica iar în anul 1933 au fost aleși ca primar, Gheorghe Pap, ajutor Petru Petrica și funcționau ca notar, Petru Leucea iar ca subnotar, Petru Zena. Din acest an de activitate am selectat două informații, una legată de ajutorarea Bisericii Reformate, cu fonduri și lemne și de pregătirea unui ajutor pentru Biserica Ortodoxă, asigurarea unui fond forestier de 100 ha. de pădure, necesar ridicării unei noi biserici, în Cermei. În 9 mai 1932, la ora 10, a fost organizată o licitație de vânzarea a unui taur cu numele „Filer”, în sediul Primăriei Cermei.

Din licitația publicată în ziarul Românu și programată pentru 18 ianuarie, 1932, aflăm că printre problemele importante se află în atenția primăriei: repararea și întreținerea rechizitelor de pompieri, (dovadă a existenței unei formații de pompieri) renovarea latrinei și a camerei de arest a Primăriei Cermei, renovarea abatorului comunal și organizarea iluminatului străzilor. Iată principalele probleme ale autorităților locale din Cermei, în anul 1932.

Pentru postul de jandarmi din Cermei, din documente reiese și problema postului de jandarmi din Șomoșcheș, pentru locuința lui Adam Kocs, din Cermei, închiriată ca locuință pentru jandarmi, s-a pus în consiliu problema anulării chiriei, către Primăria Cermei tocmai pentru a veni în sprijinul postului de jandarmi. În ședința de consiliu cei 15 consilieri au fost de acord cu acest demers.¹⁵²

În „bicăria” comunei Cermei au devenit neproductivi taurul „Friți” și țapul „Pubi” și s-a hotărât ca cele două animale să se vândă la „marele târg de țară” de la Cermei din 2 iulie 1932. În anul 1932 au murit multe animale în zonă și în Cermei, în mod deosebit: boi și cai din cauza „muștii columbace” sau denumită în ultimii ani „musca Țețe”. Păgugașii au cerut sprijinul primăriei la eradicarea bolii prin stropirea câmpurilor și cereri de reducere de impozite. În documentele studiate este consemnată la Cermei și Avram Iancu o populație de 3652 de locuitori și un număr de 1252 de contribuabili la taxele locale.

O mare problemă se vehiculează, în atenția Primăriei Cermei: cea legată de cadastru. Se menționează că serviciul de cadastru la Cermei era din anul 1894 dar au fost probleme deosebit de grele după anul 1914, nefiind specialiști. Se pare că în acest an, 1932, după plecarea funcționarei, Maria Hask a fost instalat ca notar diplomat și funcționând ca „impiegat” (serviciul cadastru) un cermeian, Florian Pețiu.

Pentru iluminatul public se aprindeau seara lămpi cu petrol sau gaz, fiind obligația unui angajat al Primăriei Cermei să le aprindă și să le supravegheze.

Ioan Robotka, măcelar în Cermei era și consilier printre cei 15 consilieri comunal din anul 1932: Mihai Călămariu, Andrei Mara, Flore Selejcan, Ștefan Kis, Alexandru Fekete, Radu Șafian, Ștefan Milling, Nicolae Lazea și Iosif Mărcuțiu, cel mai vârstnic consilier.

Din realizările anului 1933 la loc de cinste punem Hotărârea nr. 13 din 1933

¹⁵¹ ziar, Românu, din 10 aprilie, 1932, Nr. 13

¹⁵² A. Primăriei Cermei, *Registru de procese verbale*: 1932-1934, Hotărârea nr. 101/1932

prin care Consiliul Local Cermei, prin unanimitate de voturi, donează Parohiei Ortodoxe Cermei o sută de hectare de pădure, pentru repararea Bisericii Ortodoxe Cermei, despre care se scrie că „era în stare gravă de distrugere, cădea tencuiala de pe pereți și erau mari crăpături în ziduri”. Se impunea o reparație capitală sau adunarea de fonduri pentru o nouă biserică. Aceasta a fost reparată conform înscrisului existent pe biserică (1937).

Tot în 1933 s-a reparat trotuarul spre gara Cermei, prin munca voluntară a cetățenilor din Cermei.¹⁵³

În acest an s-au mai reparat abatorul comunal și colna și cămara pentru pompa de stins incendii, această ultimă lucrare a costat 8.000 lei.

Și tot în acest an s-au pus etichete noi, la numerotarea caselor, din Cermei.

Primăria a fost dată în judecată de medicul uman Benedict Ungureanu și soția acestuia, Cornelia Ungureanu, pe probleme legate de plata chiriei, încălzitului și a iluminatului de la dispensarul uman.

O consemnare ne informează că un croitor din Cermei, respectiv, Pavel Ban a confecționat hainele pentru poliștii din Cermei în valoare de 11.772 de lei.¹⁵⁴ Hotărârea Consiliului Local Cermei nr. 649/1933 acordă garanție lui Iosif Schwartz de a face un împrumut bancar, să-și realizeze o ghețarie în Cermei.

Din realizările Primăriei Cermei, din anul 1934 condusă de Simion Avram ca primar și Petru Leucea, ca notar, amintesc:

- introducerea noii steme a României;
- aprovizionarea populației cu sămânță de porumb;
- întreținerea taurilor comunal;
- valorificarea grâului;
- aprovizionarea școlii cu lemne;
- asigurarea de lucrări contra inundațiilor;
- împietruirea drumului Seleuș-Cermei-Talpoș;
- amenajarea unui teren sportiv de tir și atletism;
- organizarea „Serbării pomilor” în 28 Martie;
- verificarea Composesoratului Urbarial Cermei;
- organizarea festivităților din „Săptămâna copilului”;
- evidența iepelor montate, fătările și armăsarii din comună;
- asigurarea brevetelor de tăiere a animalelor;
- acțiuni la „Liga antirevizionistă”, înscrieri de membri;
- asigurarea târgului săptămânal și cel anual (6 martie);
- asigurarea cu abonamente diverse precum „Avicultura”;
- aviz pentru Alfoldi Ladislau, din Salonta, pentru cursuri de dans;
- măsuri de menținere a prețului la cerealele din recolta 1934;
- respectarea obligativității de plata a asigurării pentru servitorii din case;
- înregistrarea obligatorie a bicicletelor;
- distribuirea de pomi fructiferi către cetățeni;
- respectarea măsurii ca mașinile de treierat să nu treacă prin comună.¹⁵⁵

¹⁵³ Hotărârea 131/1933, A. Prim Cermei, *Dosar procese verbale*, 1932-1934 p. 104

¹⁵⁴ ibidem p. 78

¹⁵⁵ A. Prim. Cermei, *Reg. intrare-ieșire*, 1934

Alte informații semnificative, pentru Primăria Cermei, din anul 1934 ar fi:

Valoarea proprietăților din localitate:	200 000 lei;
- locuința notarului:	150 000 lei;
- primăria	20 000 lei;
- grajdul comunal:	2 000 lei;
- camera gardiștilor:	40 000 lei;
- jandarmeria:	200 000 lei.
- Școala nr.2	
Cheltuielile pe anul 1934:	
- plata personalului sanitar:	36 000 lei;
- cheltuieli de întreținere	10 500 lei;
- ajutor pentru bătrâni și orfani:	5 000 lei;
- învățământ și cultură	18 000 lei.

Prin adresa 1924/9 iunie, 1934, Pretura Plasei Ineu a dat o dispoziție de reducere cu 75% la prețul biletelor C.F.R. pentru văduve iar pentru orfani, cu 50% (A.Prim.Cermei, Dosar 1934). Din toamna lui 1934 și până în anul 1935 a funcționat ca primar Simion Avram și ca subprimar Dimitrie Lunga.¹⁵⁶

Am selectat o ședință de consiliu local, prin care comuna Cermei a hotărât să emită obligațiuni în valoare de 40 000 lei, suma urmând a fi trimisă pentru înzestrarea armatei române.

Din Legea administrativă, din anul 1936, referitoare la organizarea comunelor rurale cităm: Comuna rurală și suburbană este administrată de un consiliu comunal, ca organ deliberativ și de un primar și ajutorul de primar, ca organ executiv.

Consiliul este alcătuit din membrii aleși și membrii de drept, în număr de 10.

Membrii de drept sunt: un preot, al bisericii naționale, un învățător activ sau pensionar, un medic uman sau veterinar, cel mai mare în grad, precum și un inginer agronom sau silvic.

Preoții și învățătorii în funcție nu pot fi aleși ca primar.

Consilierii lucrează obligat și gratuit!¹⁵⁷

Constituția din 28 februarie 1938 a adus schimbări în structura administrativă locală, accentul a fost pus pe numirea organelor, se raționaliza rostul și atribuțiile organelor electivă. S-a menținut comuna, consiliul comunal, constituindu-se „Ținutul” condus de un rezident regal, reprezentant al guvernului, ajutat de un consiliu al ținutului, cu membrii reprezentativi din consiliile comunale. Un „Ținut” avea câteva județe. Ținutul Țișiș cuprindea atunci: Aradul, Carașul, Hunedoara, Severinul și Țișiș-Torontal.

În anul 1939 în județul Arad funcționau 27 de medici veterinari, unul fiind în Cermei. Acesta avea în atribuții prevenirea bolilor infecțioase la animale, (Cermeiul și târgurile de animale fiind renumite în zonă) măsuri de vindecare a bolilor, urmărirea aplicării normelor legale de tăiere sau vânzare a animalelor, s-au înființat stațiuni de montă și de vaccinare în comună.¹⁵⁸ Și tot în anul 1939 consemnează documentele de la A. N. ale României că în Cermei era o pepinieră valoroasă, existând state și liste de

¹⁵⁶ A. Prim. Cermei, *Dosar cu procese verbale*: 1932-1934, 1 Noiembrie 1934

¹⁵⁷ Articolele :28/29/30/31 din Legea administrativă din 27 martie 1936

¹⁵⁸ Arhivele Naționale Arad, Fond, 46, anii 1907-1948

salarii.¹⁵⁹

Punctez faptul ca la 7 octombrie, 1940, în Cermei a fost ales un primar legionar, Dumitru Langa care mai fusese primar în anul 1939 iar ca ajutor de primar a fost ales Ioan Fițiu. Documentele vremii precizează că populația nu avea mare încredere în mișcarea legionară, dar apreciem pozitiv faptul că nu s-a făcut vărsare de sânge.¹⁶⁰

Anii celui De-al doilea Război Mondial au adus multe greutate materiale și sufletești și în localitatea Cermei. S-au făcut încorporări, concentrări periodice, rechiziții de animale și alimente sau cereale, restricții de activități și multe alte măsuri nesociale.

Este de subliniat faptul că în Cermei s-au refugiat și au funcționat în condiții grele mai multe școli din Botoșani, Galați și Târgu Mureș. Poate înțelege cititorul ce înseamnă să asiguri găzduire câtorva sute de elevi și profesori, în Cermei și să asiguri condiții de activitate școlară? Este meritul instituțiilor locale dar și al unor familii din Cermei!

O măsură necesară pe plan local, dar și în alte localități a impus înființarea și asigurarea funcționării unei cantine școlare, în Cermei. Astfel se asigura hrana pentru copiii săraci și subalimentați, din Cermei, dar și pentru cei refugiați și găzduiți aici.

Prin Adresa 357/1940 directorul Școlii Cermei solicita Primăriei Cermei un ajutor bănesc de 5000 -8000 lei.

Din anul 1941 am selectat câteva informații legate de următoarele aspecte:

- primăria avea sarcina permanentă să întrețină liniile telefonice în stare de funcționare;
- primăria avea obligația să organizeze o grădiniță de legume pentru cantina școlară;
- primăria asigura concentrarea unor persoane care săpau canale de scurgere sau de apărare;
- primăria asigura în fiecare primăvară semințe pentru semănăturile de primăvară;
- primăria întocmea tabele cu ajutoarele pentru familiile celor concentrați în război, a orfanilor și văduvelor de război;
- în 1941 s-au făcut și în Cermei exproprieri, de la evrei;
- primăria și școala organizau colecte pentru ciorapi și haine groase pentru ostașii de pe front;
- primăria a preluat și a gospodărit patrimoniul Organizației Legionare din Cermei;
- primăria a organizat Recensământul populației din 19 martie 1941;
- primăria coordona pregătirea premilitarilor din comunitate;
- erau scutiți de concentrare cultivatorii de cânepă, soia, in și floarea soarelui;
- primăria avea în grijă animalele de prasilă;
- primăria asigura paza și ordinea în localitate prin jandarmii locali și guarzii primăriei;
- primăria coordona și susținea activitatea culturală din localitate și manifestările culturale;
- primăria colabora și susținea toate bisericile din localitate. Aș sublinia că în anul 1941 este consemnată existența unui muzeu etnografic în Cermei.¹⁶¹

Din actele referitoare la această perioadă, tragem concluzia că în timpul

¹⁵⁹ Inv. Nr. 13/1939

¹⁶⁰ A.Prim. Cermei, dosar 1, doc.1030/1940

¹⁶¹ A.Prim.Cermei, *registru de intrare -ieșire*, 1941

rebeliunii legionare din 21-24 ianuarie 1941, în Cermei, tocmai datorită lipsei de aderență la mișcarea legionară, nu au fost vărsări de sânge și nici acte de devastare în comună, precum în alte localități. Din aceleași documente emise de primărie, la puțin timp după rebeliune, aflăm că în timpul desfășurării manifestărilor, armele gărzilor comunale au fost la ei și nu au fost capturate de legionari.¹⁶²

Tradiția orală, legendară sau nu, din Cermei, menționează un incident ce ar fi avut loc între șeful de cuib al legionarilor, din Cermei „Murvai” și preotul Ioan Poleacu. Profesorii Petru Chiș și Nicolae Vlad își amintesc din discuțiile cu preotul Poleacu cum că acesta le-ar fi descris cum șeful de cuib, din Cermei, a intrat în farmacia evreului Holeender și ar fi încercat să-l sperie și să-l amenințe (incepuse prigonirea evreilor) dar preotul Poleac cu un curaj debordant a intrat în farmacie și luându-i chiar pistolul, acela lung, pe care îl purta, l-a scos afară și l-a alungat, riscându-și astfel viața.

Între anii 1920 și 1941 comuna Cermei, alături de comuna Șomoșcheș erau ale Plasei Ineu și ale Județului Arad.

În 1942 s-au făcut împrumuturi la orfanii de război, invalizii de război și vădulele de război, potrivit legii de Reformă agrară din anul 1921.

În anii 1943 și 1944 primar a fost Petru Petrica și ajutor de primar, Petru Maghiș.

În anul 1943, Primăria Cermei, prin Adresa 576/1943, cere școlii, dascălilor și satului să organizeze o sărbătoare a Unirii Basarabiei cu România. Pentru bunul mers al învățământului, Cermei crește cota de 14%, pentru școală, acordând peste 60 000 lei.

Am apreciat ca un lucru pozitiv implicarea Primăriei Cermei într-o acțiune de adunat folclor, strigături și ghicitori, prin notarul comunei, acțiune concretizată de Prefectura Aradului prin întocmirea unei monografii a județului Arad și pentru care Primăria Cermei și învățătorii care s-au implicat, au primit felicitări, prin Adresa 226/9 iunie 1943, a Prefecturii Arad. Elevii școlilor din Cermei și educatorii contribuie pe parcursul anului 1943 la construirea de tranșee - adăpost, în localitate.

Anul 1944, consemnează momentele războiului, în septembrie, când între zilele de 13-21, zona și Cermeiul cu Șomoșcheșul, au fost câmpul de lupte dintre armatele germano-hortyste și trupele româno-ruse. În amintirile sale scriitorul cermeian, de origine, George Tăutan, povestește acele zile în care multe familii din Cermei au luat drumul bejeniei spre Beliu și Sebiș, intrarea trupelor germano-maghiare în Cermei, luptele de la marginea localității și alungarea trupelor invadatoare. Amintesc faptul că în cimitirul ortodox sunt înmormântați 8 militari români, în cimitirul maghiar și evreiesc, din Cermei au fost îngropați 30-40 de soldați, maghiari, morți în aceste lupte. În vederea asigurării ordinii în Cermei s-au organizat în 5 septembrie gărzi cetățenești. În 28 octombrie autoritățile locale din Cermei au început organizarea evacuațiilor din Moldova și Bucovina. În 8 noiembrie mai mulți cetățeni din Cermei și Șomoșcheș, foști luptători în Basarabia și Ucraina au fost arestați, de ruși, spre a fi judecați și condamnați, pentru crime de război, săvârșite pe teritoriul sovietic. În 20 noiembrie au avut loc divergențe între populația din Cermei și trupele ruse aflate în comună.

Amintim și faptul că după sosirea trupelor sovietice în Cermei, populația a

¹⁶² A.Prim. Cermei, Dosar 5, file 94,95/1941

contribuit cu alimente la aprovizionarea trupelor sovietice. Valoarea totală a contribuției se cifrează la suma de 2.201.790 lei. Borderoul din 28 februarie 1945, precizează în ce a constat contribuția: pâine, ulei, carne de porc, slănină, cartofi, găini, găște, 2 vite vii și 64 de porci vii (Ziarul Patriotul, nr. 69 din decembrie 1944). În acest an, 1945, copiii din Cermei au colectat 111 ouă, pentru Spitalul Militar Ineu. S-a comunicat în localitate, de către Primăria Cermei că cetățenii să primească cu onoruri trupele sovietice și române care se întorc de pe front. Adresa 17622/18 08, 1945, preciza că bunurile care provin din U.R.S.S. (săc!) vor fi restituite numai delegaților anume designați, în acest scop în timp ce bunurile și localurile de la etnicii germani revin statului român. În condițiile grele de trai funcționarilor din localitatea Cermei li s-a acordat tichete sau cartele de pâine, carne, zahăr, petrol și ulei.

În decursul anilor 1944 și 1945 s-au făcut mobilizări de forțe umane, pentru lucrul în agricultura Cermeiului. S-a elaborat și Statutul obștei agricole, din Cermei.

Timpul nu ne-a permis un studiu temeinic al acestei instituții pentru acele perioade, așa că din Arhiva Primăriei Cermei, în mod selectiv trecem la anul 1946, când primar era Nicolae Gudiu. Dintre informațiile selectate amintim: valoarea prestației din anul 1946, defalcată astfel: contribuție, cu brațele, cu căruța și un cal, 7000 lei, cu căruța și doi cai, era 14.000 lei și cu tractorul 28 000 lei.¹⁶³ În 1946-1947 erau consemnate în registrul agricol un număr de 847 de poziții. Se pare că în 1946 a plecat și notarul Aurel Mager, transferat la Iermata.¹⁶⁴ Forul administrativ superior era Pretura Ineu și Prefectura Arad. În anul 1946 au loc alegeri parlamentare cu reprezentanți ai tuturor partidelor politice, ale vremii, alegeri așa zise „libere” și care s-au desfășurat în Cermei fără incidente grave. La 10 noiembrie, 1946, Cermeiul ca și alte localități (Șomoșcheș, Chier, Săvârșin) a fost vizitat de omul politic, comunist, Lucrețiu Pătrășcanu, care a participat la o întrunire politică cu locuitorii comunei, asigurând cetățenii că în 10 zile se va accelera reforma agrară, problemă care apăsa asupra multor săraci, din Cermei și împrejurimi.¹⁶⁵ Reforma agrară din 1945 s-a aplicat și în Cermei împărțindu-se 800 de jugăre de teren agricol unui număr de 2806 țărani săraci. Au fost expropriați marii moșieri: Ștefan Holinder, Toma Mahler, Iosif Fekete, Pavel Rencz, și frații Csomoși precum și Karol Ruszbak.

În anul 1945 a luat ființă Cooperativa de Aprovizionare și desfăcere din Cermei și Apatu care se va dezvolta mult în anii următori.

Pe linia așa zisei democratizări și în Cermei au loc alegeri parlamentare despre care consemnăm următoarele: populația comunei era de 3449 de locuitori din care aveau drept de vot 1865 (839, bărbați și 1026 de femei). După alcătuirea listelor electorale, în 27 iulie 1946 este ales Consiliul electoral al comunei Cermei, având în componență:

- președinte - Mihai Poleac - P.S.D;
- secretar - Ioan Păcurar - P.C.R.;
- membrii - Flore Avram - P.N.L. Tătărăscu;
Flore Crainic - P.N.L. Tătărăscu;
Teodor Șandor - P.S.D.;

¹⁶³ A. Prim. Cermei, Adresa 620/1946, p. 8, Dosar diverse

¹⁶⁴ A. Prim. Cermei, Adresa 2007/1946

¹⁶⁵ A. Prim. Cermei, Dosar 1, fila 289/14 X 1946

Mihai Poleac - P.S.D.;
 Florian Vlad - P.C.R.;
 Ioan Păcurar - P.C.R.;
 Ion Dumbrăveanu P.N.Popular;
 Dimitrie Morariu - P.N.Popular;
 Pavel Costescu - Sindicatul Unit;
 Ioan V. Popa - Sindicatul Unit;
 Teodor Marcea - Frontul Plugarilor;
 Florea Moțiu - Frontul Plugarilor.

A fost un an electoral plin de confruntări politice. La 10 noiembrie, Cermeiul și Șomoșcheșul au fost vizitate de omul politic, al vremii, Lucrețiu Pătrășcanu. Dintr-un proces verbal din 14 noiembrie, 1946, se constată atitudinea pașnică a locuitorilor din Cermei. S-au distribuit cărțile de vot, în 16 noiembrie, s-a pus pază la telefon și s-au asigurat 5 căruțe la secția de votare.

Votarea s-a desfășurat în localul Gimnaziului Unic Cermei și s-a soldat cu victoria „forțelor democratice” în frunte cu P.C.R. și P.S.D.¹⁶⁶

Din anul calendaristic 1947 am consemnat ca realizări și obiective ale Primăriei Cermei, următoarele:

- depunerea jurământului de către toți funcționarii comunei;
- exproprierea averii lui Mahler Tamaș;
- distribuirea de petrol către comercianții din comună și către populație;

- colectarea de găște;
- colectarea de lână;
- acordarea de abonamente C.F.R. pentru toți funcționarii din localitate;

- organizarea și antrenarea formației de pompieri;
- repararea grajdului comunal;
- stârpirea câinilor vagabonzi;
- acordarea de teren pentru practica agricolă din școală;
- organizarea unei mari serbări în 21 VI 1947, la care să participe și românii și ungurii;

În anul 1947, Primăria Cermei a achitat către ocolul Silvic Tinca, suma de 601,54 lei pentru pădurea pe care o avea în proprietate. Primăria Cermei a recomandat cetățenilor să-și facă abonamente la următoarele publicații: Frontul Plugarilor, Luptătorul Bănățean, România Aeriană, Libertatea și Patriotul.¹⁶⁷

În acest an cermeienii și locuitorii din mai multe localități învecinate au cerut constituirea Plasei Cermei, încercând astfel să crească potențialul administrativ al locului. Se preconiza o întindere administrativă, până la Talpoș.

Anul 1947 s-a încheiat cu actul de obligare a regelui Mihai de a abdică, din postura de rege al României, la 30 decembrie. Ca realizare a Primăriei Cermei, consemnăm forarea unei fântâni arteziene, în centru, la Călămar. Tot în 1947 s-a amenajat Căminul Cultural cu rol politic, educativ, în aplicarea politicii comunisto-

¹⁶⁶ Nicolae Vlad, *Monografia comunei Cermei*, manuscris, p. 21, 22

¹⁶⁷ Extrase din A.Prim. Cermei, *Registrul de intrare-ieșire*, 1947

socialiste.

Constituția Republicii Populare Române, din anul 1948, a menținut împărțirea în comune, plăși și județe. Organele locale ale puterii de stat erau Comitetele provizorii și Consiliile populare locale, alese pe patru ani. Aveau rostul de a îndruma întreaga activitate economică, socială și culturală de pe raza locală.

În anul 1947 au fost programate în Cermei următoarele mari târguri, de vite și marfă: 1 Aprilie, 1 Iulie, 9 Septembrie și 11 Noiembrie.¹⁶⁸

Anul 1948 a întărit regimul comunist instaurat de trupele sovietice, în persoana Dr. Petru Groza, iar actul „Decret de Naționalizare a principalelor mijloace de producție” a avut ca efect și în Cermei, confiscarea morii, a preseii de ulei, a unor spații de depozitare, casele unor germani și chiar farmacia lui Hollender.

În anul 1949 s-a înființat Gospodăria Agricolă de Stat din Cermei (I.A.S.) cu o suprafață inițială de 298 de hectare.

În cadrul Plenarei Comitetului Central al P.M.R. din 3-5 martie 1949 s-a hotărât colectivizarea agriculturii în România, după modelul colhozurilor sovietice. În acest scop s-au luat măsuri de desființare a bogățiilor (chiaburilor), s-au fixat cote obligatorii de cereale și produse agricole sau vegetale, iar statul a devenit singurul cumpărător al produselor agricole. În pregătirea acțiunilor de colectivizare au fost organizate cursuri cu funcționarii din fiecare primărie, din raionul Ineu, la 21 ianuarie 1949. La 2 martie 1949 acțiunea de colectivizare în Raionul Ineu a început cu exproprierea moșiilor: Țăranu Victor, Țăranu Ștefan, Țăranu Geza, Gheorghe Crăciun și colonelul Ștefănescu din Șepreuş, iar la Cermei moșiereasa Fechetă a fost dur înfierată pentru „lipsa de omenie față de săracii angajați la munca câmpului”.¹⁶⁹ Împotriva colectivizării și în mod deosebit contra cotelor uriașe care trebuiau predate s-au revoltat țărani din mai multe localități precum: Șomoșcheș, Apateu, Berechiu, Șepreuş, Talpoș, Ucuriș, Tăut, Susag și alte localități din Bihor. Aceștia au ars arhivele primăriilor, portretele membrilor C.C. al P.M.R. au bătut milițienii din localitate, au organizat rezistență și baricade pe șosele, au tăiat legăturile telefonice, au luat înapoi cotele adunate la primării, au rupt lozincile comuniste și au devastat instituții diverse. Represaliile securității, miliției și armatei au fost dure. În fiecare localitate au fost înpușcați câțiva țărani, considerați capi ai revoltelor anticomuniste, s-au făcut zeci de arestări și condamnări la temniță. Din Șomoșcheș au fost înpușcați: Gheorghe Margină (a loții) și Ioan Faur (A Pecului).¹⁷⁰

Ofensiva contra chiaburilor a fost dusă până la maximum. În Cermei, în anul 1949 erau contabilizați, 36 de chiaburi, în anul 1952 erau 35, iar în 1956-7 chiaburi. O statistică din 18 iulie 1952 trimisă de Sfatul Popular al comunei Cermei, către Raionul Ineu, menționa că din cei 35, un număr de 29 au exploatat forță de muncă, posedă batoză-2, are moară-1, cărciumă-2, prăvălie- 1, cazan de fiert țuică-1, au lucrat pământul în dijmă-2.¹⁷¹ În Șomoșcheș un număr de 83 de familii dădeau cote de lapte.

La 6 septembrie 1950, Marea Adunare Națională a votat Legea Nr.5, pentru

¹⁶⁸ *Calendarul Poporului Creștin Baptist pe anul 1948*, p. 104

¹⁶⁹ Patriotul, Arad, an VI, 3 martie 1949

¹⁷⁰ Ioan Nagy, Moise Nica, *Satul românesc*, nr 2 și nr.3 /1993

¹⁷¹ Antoniu Martin, *Aspecte ale colectivizării agriculturii în raionul Ineu*, Studii de istorie, Arad, 2005, p124-125

împărțirea administrativ-teritorială a Republicii Populare Române, conform căreia teritoriul țării s-a împărțit în: regiuni, raioane, orașe, comune și sate.

Conform acestei structuri, Cermeiul și Șomoșcheșul au devenit comune distincte, autonome, din raionul Ineu, regiunea Crișana.

Primele alegeri de deputați pentru sfaturile populare s-au statornicit prin Legea 6, din 8 septembrie, 1950, iar organizarea lor a avut loc în 28 decembrie 1950.¹⁷²

În decursul anului 1952, în ziua de 22 ianuarie, reprezentanții Sfatului Popular al comunei Cermei au confiscat diverse bunuri de la 7 săteni. De la Vesa Flore s-au ridicat două pături, 18 perini, un covor, fuiuare de cânepă și o căldare de aramă. De la Petru Poleacu s-au confiscat: două saltele, 6 perini, 2 dulapuri, două noptiere, o dormeză, două mese. De la Călămar Dumitru, s-au confiscat: o canapea, 5 perini, 3 ștergare, 3 rochii, o cămașă, 3 bluze, o pereche de bocanci, o cratiță, un ceas de perete, un fier de călcat și un gramfon. De la „chiaburul Farago Ladislau” s-au sechestrat: 6 cămăși, 2 izmene, 11 ștergare, 3 rochii, 3 fețe de masă, 11 batiste, un dinam și un bidon cu 8 kg de untură. Percheziția de la casa lui Ioan Morar s-a soldat cu confiscarea unei biciclete, a unei mese, a doua perdele de dantelă, o pătură de lână și 50 de saci țesuți. Din casa lui Pavel Ban s-au sechestrat: un pulover de lână, 2 paltoane bărbătești, 2 perechi pantaloni, 2 duni, 4 perini, 4 scaune și o oglindă mare. Lui Flore Gudiu i s-au confiscat: 6 perini, 5 covoare de cânepă, o cămașă bărbătească, și doua fețe de masă de bumbac.¹⁷³

În decursul anului 1952 s-a reușit colectivizarea Cermeiului prin constituirea Gospodăriei Agricole Colective-Drumul Păcii, având inițial o suprafață de 168 de hectare de teren arabil. Și tot în 1952 Primăria Cermei a introdus „autoimpunerea” – o taxă anuală, pe fiecare gospodărie. În Primărie s-a înființat un punct agricol, cu inginer și tehnician agronom și zootehnist.

În anul 1952 s-au făcut primele trotuare, în Cermei, și s-a amenajat Remiza de pompieri și s-au reparat 45 de poduri în sat și la câmp.

În decursul anului 1954, prin presiunea ocupației sovietice s-a dat Decretul 81/1954 prin care germanii din România au fost expropriați. În Cermei, conform acestui decret au fost luate casele și proprietățile următorilor: Stark Iosif Terezia nr. 629;

Fraisinger Eva	nr. 628;
Fraisinger Martin și Ana	nr. 596;
Millig Ecaterina	nr. 596;
Millig Ștefan	nr. 562;
Știfler Ștefan	nr. 498;
Hamer Iosif și Terezia	nr. 564;
Braun Martin	nr. 670;
Homer Ana	nr. 666;
Millig Anton	nr. 704.

Peste câțiva ani, fiecare din cei susnumiți și-au reprimat casele. Au fost deportați în Rusia timp de 5 ani: Iosif Știfler și Ana Petner.¹⁷⁴

¹⁷² Ibidem p 21

¹⁷³ Ibidem, p 126

¹⁷⁴ A. Primăriei Cermei, Registrul 2/1954, p 96

În anul 1954 existau în Cermei, dispensarul uman și dispensarul veterinar. Încă din 1948 exista și o farmacie, în casa lui Farago Ladislau, farmacistul Hollender fiind renumit, în toate satele învecinate.

Prin strădania Primăriei Cermei și a funcționarilor, în acest an, s-au refăcut drumurile din localitate și cele de legătură cu vecinătățile, s-au făcut lucrări de canalizare la Sartișe și Teuz, pentru protecție contra inundațiilor, de 35 de km, liniari.

Prin Decretul Nr.12 din 1956, organele locale ale puterii de stat, sfaturile populare erau alcătuite din deputați aleși pe doi ani și puteau lua hotărâri și elabora dispoziții pentru toate problemele de pe raza de administrare locală.

O perioadă cu bogate realizări edilitar-gospodărești se înregistrează în mandatul primarului Pășcuț Anton, 1955-1956-1957. Din dările de seamă privind execuția bugetară din acei ani putem consemna: săparea și amenajarea a două fântâni;

- repararea a 10 poduri;

- repararea a 7 fântâni;

- amenajarea a 2 vălăe de ciment pentru iosag;

- repararea școlilor elementare din Cermei și Avram Iancu;

- repararea Căminului cultural din Cermei și dotarea cu aparat de radio.

Pentru sprijinirea crescătorilor de animale exista o stație de montă cu bici, armăsari și porci. Furajele și hrana pentru acestea se asigura din mijloace proprii, fără alte cheltuieli.¹⁷⁵

În anul 1956 erau autorizați și aveau ateliere următorii meseriași: frânghieri -1; tăbăcari-3; croitorese-3; croitori-7; fierari-6; tractoriști-5; electricieni-1; șoferi-2; cojocari-3; tâmplari-8; olari-2; brutari-2; frizeri-7; lăcătuși-6; pantofari-6. Observând meseriile și meseriașii nu putem decât aprecia gradul de dezvoltare al localității Cermei în acei ani.

Pentru că regimul eticheta locuitorii și după averea pe care o aveau, putem prezenta statistica anului 1956, astfel: - țărani săraci- 360 cu 680 ha de teren agricol;

- țărani mijlocași - 437, cu atelaje;

- țărani individuali - 257 cu 2974 ha de teren

agricol;

- chiaburi - 6 cu 100 hectare de teren

agricol.

Cermeiul avea o suprafață agricolă de 5185 de hectare de teren din care, G.A.S. posedă 432 de hectare, G.A.C. 147 ha, Întovărășirea agricolă avea 71 de hectare, lotul zootehnic era de 46 de hectare iar islazul comunal avea 843 de hectare. Un număr de 257 de țărani individuali posedau 2974 de hectare de teren agricol.

Erau cultivate cu cereale: grâu-1500 ha; porumb- 2000 de ha; orz-10 ha; ovăz-200 ha; floarea soarelui-30 ha; cartofi-100 ha; legume- 50 ha; siloz-30 ha și existau terenuri cu vii.

Produceau vin și valorificau prin vânzare: Gudiu Nicolae, nr. 864: 187 de litri, Stoica Petru, nr. 529: 160 de litri și Grec Petru: 280 de litri. Aceste produse erau impozitate conform Decretului 504/1957.

Populația și locuitorii din Cermei și împrejurimi era deservită de o moară țărănească cu forța de 60 C.P. cu o capacitate de uruială de 1800 kg pe zi.

¹⁷⁵ A. Primăriei Cermei, Dosar vol 1, p 19/1956

Din punct de vedere administrativ comuna Cermei și comuna Șomoșcheș erau aparținătoare de raionul Ineu și Regiunea Oradea.

În anul 1957 personalul Primăriei Cermei era de 35 de persoane angajate. Secretară a Primăriei Cermei era Rabotca Iulia iar contabilă era Poleac Maria. Existau fișe de atribuții pentru fiecare angajat al primăriei.

Comitetul executiv al primăriei avea sarcini precise legate de activitatea căminului cultural și manifestările culturale, sprijinea și supraveghea activitatea Școlii de 7 ani, din Cermei, asigura măsuri de pază în comună și de prevenire a incendiilor, avea responsabilitatea colectării, conform unui plan local și național de colecte obligatorii. La Căminul Cultural Cermei activa un cor de 80 de persoane și o formație de dansuri populare de 10 perechi.

Recoltele de cereale raportate erau de 2000 kg de grâu la hectar și de 3000 kg de porumb la hectar.

În 1958 deși planul de colectare de carne era de 26 de tone în Cermei s-au colectat 65 tone de carne, ritmul zilnic mediu fiind de 1950 de kg, de carne.

În anul 1957 s-a elaborat Decretul 504 care stipula pentru fiecare comună cotele de viței, porci și păsări ce trebuiau colectate și cărora s-a alăturat cotă de vin, cotă de lână și cotă de ouă.¹⁷⁶

Iată și o listă cu suprafețele de teren cultivate cu viță de vie și gospodării acestora:

Gudiu Dreana	nr. 58	0,04 ha ;
Vesa Ioan	nr. 217	0,07 ha ;
Gudiu Petru	nr. 388	0,08 ha ;
Popa Ignat	nr. 494	0,04 ha ;
Jurca Ioan	nr. 546	0,10 ha ;
Morar Ambrosie	nr. 656	0,04 ha ;
Dehelean Teodor	nr. 654	0,04 ha ;
Chiș Nicolae	nr. 836	0,04 ha ;
Vesa Ioan	nr. 598	0,04 ha ;
Iambrișko Carol	nr. 952	0,04 ha ;
Poleac Ioan	nr. 265	0,12 ha ;
Nica Ștefan	nr. 306	0,12 ha ;
Gudiu Nicolae	nr. 864	0,11 ha ;
Sasu Petru	nr. 949	0,20 ha.

Și pentru a întări încă o dată că Cermeiul a fost și este o localitate de oameni vrednici prezentăm lista cu meseriașii autorizați din anul 1958:

Zeldeghii Nicolae	nr. 235- croitor;
Blaj Petru	nr. 270- frizer;
Popa Petru	nr. 286- frizer;
Vlad Florian	nr. 103- croitor;
Boiu Ioan	nr. 303- croitor;
Safian Mihai	nr. 356- tâmplar;
Ciontoș Ștefan	nr. 451- fierar;
Stoica Flore	nr. 560- fierar;

¹⁷⁶ A. Primăriei Cermei, Dosar 1957, fila 372

Hizo Ștefan
Kerenici Karol
Zuh Ludovic
Sărac Gheorghe
Mamiază Tănase
Ștrifler Mihai
Braun Martin
Halași Ludovic
Toth Alexandru
Kovaci Ioan
Oală Ioan
Gelan Gheorghe
Moț Ioan
Drăgan Moise
Salai Ioan
Dumitru Nicolae

nr. 601- frizer;
nr. 606- frizer;
nr. 261- dulgher;
nr. 599- fierar;
nr. 641- croitor;
nr. 668- fierar;
nr. 670- rotar;
nr. 672- pantofar;
nr. 673- frânghier;
nr. 783- cojocar;
nr. 654- bombonar;
nr. 461- bombonar;
nr. 234- pantofar;
nr. 271- croitor;
nr. 620- dulgher,
nr. 644- pantofar.

La totalul de 7 frizeri și 6 pantofari putem adăuga și 2 olari și 2 brutari, ca activând în Cermei în anul 1956.

Iată și Telegrama Comitetului Raional P.M.R, Incu trimisă Sfatului popular al Comunei Cermei: „De 1 Mai, Ziua Solidarității Internaționale, a celor ce muncesc vă urăm noi succese în muncă pentru construcția socialismului în patria noastră!”¹⁷⁷

În anul 1958, au slujit cu devotament comunitatea din Cermei, următorii angajați ai Primăriei Cermei:

Pășcuț Anton	Președinte
Bora Eugen	Secretar
Majorsik Ioan	Contabil
Popa Florica	Funcționar
Mihoc Maria	Funcționar
Petrica Cornel	Colector
Bunaciu Pavel	Agent de încasări
Șerban Dumitru	Tehnician
Vidican Nicolae	Guard
Petricaș Ioan	Tehnician veterinar
Alexa Maria	Bibliotecară
Crăciun Florea	Îngrijitor
Sabău Teodor	Îngrijitor. ¹⁷⁸

Printre preocupările din acel an în care se urmăreau cu rigurozitate rezultate economice și financiare enumerăm și pe cele ce vizau activitatea culturală și sportivă. În ședința din 14 martie 1958, deputații și reprezentanții primăriei au stabilit o hotărâre ce vizează formarea unei echipe de fotbal și una de oină care să participe la concursurile sportive.

Pentru anul 1959 un obiectiv major l-a constituit amenajarea pieței de

¹⁷⁷ A.Pr.Cermei, Dosar 1947, fila 496

¹⁷⁸ Organigrama personalului din Primăria Cermei din 25 Aprilie 1958, A. Primăriei Cermei, Dosar 1958, fila 35

alimente, prin dotarea cu mese de beton, plăci, dale de beton și gard împrejmuitoare. Valoarea devizului a fost de 13.500 lei.¹⁷⁹

În acești ani statul asigură pentru salariații din comună, respectiv: dascăli, funcționari ai Primăriei Cermei, Poșta Cermei, Dispensarul uman, Dispensarul veterinar, Moara Cermei, S.M.A.Cermei, Cooperativa de consum Cermei, Stația C.F.R.Cermei, Baza de recepție Cermei și Postul de miliție Cermei și preoților, diferitelor culte existente în localitate, tichete de alimente: pâine, zahăr, petrol și carne. Un proces verbal din 31 septembrie 1959 consemnează un număr de 109 rații lunare. Unii beneficiau și de reducere la C.F.R.

În perioada 1961-1963 s-a construit noua școală din Cermei pentru care trebuie consemnate câteva informații. În 1961 Secția de Învățământ Crișana a asigurat 180 000 lei din care s-au cumpărat 4250 kg ciment, 6597 kg var, 500 kg oțel-beton, material de geamuri -52 m. pătrați, contribuția cetățenilor cermeieni cu muncă patriotică de 3-6 zile de muncă voluntară de familie. Primăria a asigurat 65 000 de cărămizi, 10 000 kg ciment, 3 m. cubi de scândură. O brigadă de constructori de la C.A.P. Drumul Păcii din Cermei s-a alăturat constructorilor școlii. Lucrarea a început la 21 mai 1960 și s-a finalizat în 1963, director al Școlii Generale Cermei fiind vrednicul dascăl, Sabău Alexandru. În acest an a fost primar Gergely Kiss din Cermei care ulterior va ajunge președinte al C.O.O.P. Cermei. Secretar al Primăriei Cermei a fost Eugen Bora.

În 1965 valoarea bunurilor de inventar fix pe proprietățile Comunei Cermei era următoarea: Sfatul Popular-100.000 lei, Miliția Cermei-12.060 lei, Grădinița Cermei 81.720 lei, Fântâna arteziană 70.000 lei, Cooperativa A. Iancu 5.500 lei, Școala A. Iancu 16.500 lei, Baza de Recepție-30 000 lei, Piața alimentară-128.100 lei, Remiza de pompieri 5.700 lei, Magazia presa ulci-30.000 lei, Fântâna de la moară-5.800 lei, Pompa de incendii 2.500 lei.¹⁸⁰

În cinstea celui de al IV-lea Congres al P.M.R. din 18 iulie 1965, s-au raportat realizate următoarele obiective: construcția stației de autobuz I.R.T.A.-80.000 lei, construirea a trei podețe în valoare de 600 lei, cu 200 de ore de muncă patriotică, săparea unor șanțuri de evacuare a apei 2367 de ore, economie de 71.000 lei, văruierea edificiilor culturale și administrative -200 de ore de muncă voluntară, economie de 600 lei, curățat pășunea comunală- economie de 28 750 de lei, alte lucrări în 500 de ore cu valoare economică de 2000 lei.

În anul 1966 s-a forat fântâna arteziană la 100 m adâncime și muncă patriotică de 100 de ore. S-a realizat actualul monument al eroilor, prin 150 de ore de muncă patriotică, cu valoarea de 750 de lei.

Primar al localității era Pârvu Ioan, din 1965 a venit ca secretar Nica Ioan, în locul doamnei Popa Catinca, iar din 1967 a preluat funcția de contabil, Maiorsik Ioan.

În Raportul de execuție bugetară pe anul 1967, la Primăria Cermei s-au consemnat ca realizări edilitare: așterneri de pietriș- 85 m cubi, tăieri de acostamente- 3700 m pătrați, refaceri de șanțuri- 580 m liniari, s-au defrișat 5700 m liniari, de spini, s-au plantat pe marginea drumurilor 300 de plop, cheltuieli pentru școlile din Cermei-

¹⁷⁹ A.Pr.Cermei Dosar 1959, File 62 și 90

¹⁸⁰ A. Primăriei Cermei Dosar 1965

19 642 lei, pentru biblioteca din Cermei-10 420 lei. Pentru întreținerea drumului Reg. 709 Seleuș- Cermei-Talpoș s-au transportat 350 m. cubi de piatră, s-au descărcat din vagoane, în Gara Cermei- 1000 m cubi de piatră, s-au refăcut șanțuri pe 1000 m liniari iar copacii de pe marginea drumului au fost întreținuți între km 55-63. Drumul raional 13, C-Criș-Șepreus-Cermei a fost întreținut prin nivelare de pământ-400 m. cubi, transport de piatră- 123 m.cubi, tăiere acostament- 600 m. liniari, săpare de șanțuri noi- 8000 m. cubi și așternere de balast-735 m.f cubi.

În anul 1968 a avut loc o restructurare administrativ-teritorială a României și astfel Comuna Șomoșcheș a fost desființată trecând în componența Comunei Cermei și trecând de la Regiunea Crișana, la Raionul Ineu și Județul Arad, alături de comuna Cermei. A apărut și Legea 57/1968 privind organizarea și funcționarea consiliilor populare. Din activitatea Consiliului Popular al Comunei Cermei, din acei ani, spicuim:

În anul 1968 s-au colectat 3 tone de fier vechi care s-a predat la R.E.M.A.T.

În anul 1968 a fost numit și ales în continuare primar, Gligor Petru. Ca secretar P.C.R.era Avram Dinu. A fost cermeian și a condus mulți ani, organizația P.C.R.Cermei (1968-1974) și în unii ani a acumulat și funcția de Președinte al Consiliului Popular Cermei (primar). Secretar U.T.C.al organizației, din Cermei, a fost învățătoarea Alexa Florica.

În anul 1970, Comitetul Executiv al Primăriei Cermei era compus din 32 de membri, marea majoritate fiind șefii de instituții de pe raza comunei Cermei. În acest fel se cunoșteau bine problemele din fiecare unitate economică, școlară sau culturală. Se puteau dezbate aceste probleme și se luau măsurile ce se impuneau. Trebuie subliniat, pentru cei de azi, că politica P.C.R. prin strategiile sale era impusă peste tot. Era greu să te opui unor politici comuniste riscai foarte ușor să fii scos din serviciu. Adunările cu cetățenii comunei erau în fapt rapoarte conforme cu politicile P.C.R. În acești ani în comuna Cermei, incluzând Șomoșcheșul și Avram Iancu s-u consemnat ca realizări: fundația la Dispensarul uman, amenajarea gardurilor de la scolile din Cermei și Șomoșcheș, Căminul cultural din Avram Iancu, lucrări de îndiguire a Canalului Beliu-Tăut, 2 săli de clasă la Școala Generală Șomoșcheș precum și multe alte lucrări în fiecare din unitățile economice din Cermei. Importanță mare au avut extinderea rețelei electrice în Avram Iancu, renovarea Căminului cultural din Cermei și constituirea Comisiei de judecată din Cermei, prin care mulți cetățeni au fost scutiți de a fi purtați în tribunal la Ineu sau Arad. Rostul acestei comisii era de a găsi sancțiuni mai ușoare, pentru abateri de la legile țării. Președinte al acestei comisii a fost Neamțiu Victor, secretar fiind înv. Platon Veniamin iar membrii ai completului fiind, Szaflan Radu și Maiorsik Ioan. Se aplicau amenzi ușoare și se căuta împăcarea între părți, în cazul unor conflicte sociale sau familiale.

În anii 1969-1970 au fost aleși și activau ca deputați locali: Mihai Popa, nr. 492, Teodor Chiș, nr. 367, Petru Flonta (Șomoșches) Anton Gudiu, nr. 821; Nicolae Nan, nr. 779 și Alexandru Tomuț din Cermei, nr. 252. Comisar militar al Raionului Ineu era Ioan Moț.

În 1970 s-a realizat și recensământul animalelor de către o comisie formată din: Bandalac Vladimir, Platon Veniamin, Vesa Aurel, Blaga Ioan, Rufu Mircea și Boruț Miron.

Activitatea notarială din Primăria Cermei consemnează că în 1970 s-au

efectuat următoarele lucrări: înregistrări-181; autentificări-4; alte operațiuni; 177, total taxate- 1377.¹⁸¹

S-au desfășurat 2 ședințe de pregătire militară conduse de către: Marin Călin- n.8 sept. 1940, având grad de sublocotenent în rezervă și Vasile Leucuția n. 16 martie 1938, având gradul de soldat.¹⁸²

Comisia de judecată de la nivelul comunei Cermei a rezolvat 18 cauze de împăcare și 6 cauze au fost trimise la Tribunalul Ineu. Președinte al comisiei a fost Veniamin Platon, secretar al comisiei a fost Ioan Petricăș iar membrii Comisiei de judecată au fost: Ioan Dobay, Ioan Popa și Vladimir Bandalac.¹⁸³

Prin Adresa nr. 412 din 25 03 1972 se raportează că suprafața comunei este de 10.830 de hectare. Cermeiul are 2600 de locuitori iar Șomoșcheșul are 1500 de locuitori.

Pentru perioada 1970-1972 sintetizez din lucrarea monografică a profesorului Vlad Nicolae (A Iepurașului): Peisajul arhitectural al Cermeiului s-a îmbogățit prin rețeaua de înaltă și joasă tensiune, toate gospodăriile individuale și instituțiile de pe raza comunei Cermei fiind electrificate. Circulația pietonilor este înlesnită de existența în toate localitățile comunei, a trotuarelor în suprafață de 12 400 m p. Străzile sunt prevăzute cu șanțuri de scurgere a apei în lungime de peste 26 300 m. Spațiile verzi amenajate pe o lungime de peste 80 000 m. p.dau o ambianță plăcută localităților comunei Cermei și constituie un filtru natural eficient de sănătate. În ultimii ani s-a făcut balastarea drumului Avram Iancu-Cermei, asigurându-se astfel o bună legătură cu Beliu. Drumul dintre Cermei și Șepreș a fost asfaltat, și acum (1972) se asfaltează drumul județean Gurba - Cermei asigurându-se legături bune rutiere, cu Ineul și Aradul.¹⁸⁴

Iată și un portofoliu de documente și hotărâri ale Consiliului popular al Comunei Cermei rezultat în ședința din 18 ianuarie 1985, desfășurată la Căminul Cultural Cermei, la orele 12.

ORDINEA DE ZI

Proiect de hotărâre pentru adoptarea planului de dezvoltare economico-socială în profil teritorial;

Proiect de hotărâre pentru adoptarea planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare a comunei Cermei pe anul 1985;

Proiect de hotărâre pentru adoptarea bugetului comunei Cermei;

Programul privind aplicarea măsurilor de autoconducere și autoaprovizionare pentru asigurarea unei bune aprovizionări a populației din comuna Cermei cu produse agroalimentare și bunuri industriale și de consum în perioada 1 IX 1985-30 IX 1985;

Raport privind modul de soluționare a problemelor ridicate de cetățeni prin scrisori, audiențe, propuneri, în anul 1985;

Raportul Comisiei de Judecată privind activitatea desfășurată de la alegeri până în prezent;

Coraportul comisiilor permanente privind activitatea desfășurată pentru zonele cooperativizate;

¹⁸¹ A.Pr.Cermei, Adresa 1374 din 4 ianuarie 1972, Dos. 8

¹⁸² Ibidem Dosar 8

¹⁸³ ibidem Dosar 8

¹⁸⁴ Vlad Nicolae, *Monografia Comunei Cermei*, 1972, p 23, manuscris

Răspunsul la chemarea la întrecerea socialistă.

Cu ducerea la îndeplinire a prezentelor decizii se încredințează: președintele (Elena Illeș), vicepreședintele, (Cornel Bogorodiță) și secretarul biroului executiv (Elena Illeș). Se comunică deputaților consiliului popular local, invitațiilor și Comitetului Executiv al Consiliului popular al județului Arad-secția de administrație locală de stat, control și secretariat.¹⁸⁵

Poiectele vizau perioade de 5 ani și proiecte anuale, trimestriale sau lunare.

Puntez pentru cei care n-au trăit acei ani, că la aceste adunări participau obligatoriu sau ca invitați toți șefii instituțiilor școlare, culturale, sanitare, economice, de pe raza comunei și în cuvântul lor arătau realizările sau nerealizările din unitate, motivând cauzele nerealizării indicatorilor de plan și terminând cu un angajament mobilizator pentru realizarea tuturor sarcinilor unității respective.

În acei ani pe lângă Primăria Cermei funcționa o secție de prestări servicii, având angajați și prestatori: zidari, dulgheri, croitorie bărbați, croșetat manual, femei, designer, (Dănuț Petru, viitorul pictor bisericesc) serviciu de montă (tauri, vieri, armăsari) și chiar crescătorie de iepuri și păsări. Într-un raport se consemnează existența instalațiilor de biogaz la cetățenii:

Pârv Ioan	nr. 781;
Stanca C-tin	nr. 148;
Morar Dorel	nr. 938;
Fărcuța Ioan	nr. 1016;
Damian Gheorghe	Șomoscheș, Nr. 555.

Aveau și utilizau panouri solare:

Baza de recepție, Cermei	4 panouri;
C.A.P. Cermei	2 panouri;
C.A.P. Șomoscheș	2 panouri;
C.P.A.D.M. Cermei	2 panouri;
I.A.S.Cermei	5 panouri;
S.M. A. Cermei (Centrul de reparații)	avea în uz 55 de panouri

solare cu care se încălzea apa de la baia zilnică pentru salariații unității și apa caldă pentru bucătăria proprie a centrului.¹⁸⁶

Ca unul care am trăit acei ani, nu pot să nu menționez obligația salariaților de a face contract anual, la porc și ouă, și obligația de a lucra în acord o jumătate de porție la C.A.P. Cermei sau Șomoscheș. Personal, eu, dascălul Ioan Nagy, m-am revoltat spunând primăriei, Elena Illeș și directorului de școală, prof. Vlad Nicolae, că eu am venit în Șomoscheș ca învățător nu cooperant. Asemenea mie, era mereu revoltat de regulile impuse profesorul Călin Marin, care nu se conforma indicațiilor politice, școlare, ale momentului.

Politicizarea accentuată a întregii activități sociale poate fi constatată și din următorul pasaj - Raport de activitate pe anul 1988- pentru înfăptuirea obiectivelor și programelor de activitate ale Consiliului popular al Comunei Cermei, din care citez:

„În strânsă legătură cu dezvoltarea comunei, sunt necesare preocupări pentru continuarea acțiunilor de sistematizare a teritoriului localității, în conformitate cu

¹⁸⁵ A. Prim. Cermei, Dosar 1985, Decizia 1, p. 361

¹⁸⁶ A. Prim. Cermei, Dosar 1985, p.161

sarcinile stabilite de Plenara C.C. al P.C.R. din iunie, 1986. A fost definitivat noul perimetru constructibil, am depistat terenurile intravilan, cu case părăsite, în număr de 9, din care 6 s-au demolat, iar terenul a fost redat agriculturii. (Trebuie să menționăm că în toate satele și orașele României a pornit o mare campanie de sistematizare, de demolare și de mutare forțată a locuitorilor. Contra acestei politici s-u ridicat organizații din întreaga lume, protestând către Guvernul României, încercând să ia legătura cu localități și autorități române. Sate din Franța, Elveția și Germania au luat legătura cu Șomoșcheșul și Cermeiul, în proiectul „Les villages roumain”, proiect contra distrugerii satelor românești).

Referitor la activitatea de gospodărire și înfrumusețare a localității Cermei, putem arăta că în anul 1988, pe semestrul I, s-au realizat 5 km de străzi pietruite, s-au vărut fațadele caselor și locuințelor proprietate personală, ale cetățenilor, s-au întreținut spațiile verzi de pe străzile principale, ale Cermeiului și satului Șomoșcheș și s-a amenajat o platformă de gunoi menajer, al comunei.

Evidențiem faptul că în prima parte a anului 1988 s-a asigurat finanțarea comunei din venituri proprii, după cum urmează:

1. Buget propriu - venit planificat- 1057,5 lei	realizat- 937	-	88,6%
Cheltuieli : 803,4 lei	realizat- 756		95%
2. Contribuție bănească : plan - 679,0 lei	realizat 569		83,8 %
Investiții: 43.000 lei	realizat 43 000		100%
3. Prestări servicii : ind. mică- 175,0	realizat 243,4		139%
4. Încasări numerar: 980,4	realizat 1122		114%
5. Muncă patriotică: 1250	realizat 1450		116%
6. Animale crescute în gospodării: U.M. 1618	realizat 1884		116%

În arhiva Primăriei Cermei sunt consemnați, ca angajați la Legea 7/1971, ca prestatori de servicii, un număr de 30 femei casnice, la croșetat, 10 zidari, 5 zugravi și 5 tâmplari un croitor particular în Cermei și unul în Șomoșcheș iar la C.A.P. Șomoșcheș, un atelier de confecționat măști și coșuri de nuiele, care funcționau din 1 ianuarie, 1988 și tot la Șomoșcheș era autorizat Traian Brândușe să taie lemne.¹⁸⁷

(Fără a gândi la exagerări putem totuși concluziona o activitate social-economică, în Cermei, bogată și cu adevărată valoare socială și nu exagerăm nici meritele celor din Primăria Cermei: primar Elena Illeș, viceprimar, Cornel Bogorodită, secretar Ioan Ghercu, inginer construcții, Ioan Oprițoiu, Dorel Morar, secretar U.T.C. pe comună, Avram Creț, delegat al satului Avram Iancu).

Dar iată cât de politizată era întreaga activitate socială! Raportul continuă așa: „Biroul executiv al Consiliului Popular Cermei a acordat atenție deosebită perfecționării stilului și metodelor de muncă, organizării în cât mai bune condiții a activității de îndeplinire a hotărârilor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională a P.C.R. și indicațiile date de Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului” (A.Prim.Cermei, Dosar Nr. 5/1988, Raport la întâlnirea cu activul din Cermei, p. 14).

Să reținem și alți doi indicatori planificați ai anului 1987 care stipulează: Livrările la fondul de stat prin contribuția tuturor locuitorilor comunei Cermei:

¹⁸⁷ A.Prim.Cermei, Tabel.p.7, Dosar 1988

Carne de porc.....1336 t.;
Carne bovină.....72 t;
Carne ovină.....170 t;

Carne de pasăre..... .4 t.
Lapte de vacă..... 6650 hl.;
Lapte de oaie .....1033 hl.;
Oua..... 100000 bucăți;
Legume ..... 510 t.;
Fructe.....210 t.;
Cartofi .....150 t.

Pentru aprovizionarea tuturor locuitorilor se vor asigura următoarele produse:

Ulei comestibil.....22 mii de litri;
Zahăr..... 24 t.;
Făină de porumb.....24 de t.;
Paste făinoase ..... .6 t.

Se va asigura dezvoltarea bazei tehnico -materiale a comerțului prin darea în folosință a 350 de metri pătrați de spații comerciale și se va asigura o recepție calitativă a mărfurilor respectarea ordinii și disciplinei din fiecare unitate comercială precum și normele de etică profesională, de etică și echitate socialistă din fiecare unitate comercială.¹⁸⁸

În anul 1988 alături de primarul comunei, Elena Illeș erau în funcția de viceprimar Ioan Fărucă iar secretar al Primăriei Cermei era Ion Ghercu.

Între anii 1990 și 1994 organigrama și personalul primăriei era următorul:

Cornel Petrică- primar;
Ioan Jula- viceprimar;
Floare Nagy- secretar al Primăriei Cermei;
Petru Trif - contabil șef;
Florica Toma - agent agricol;
Petru Vidican - casier;
Ioan Oprițoiu -inginer constructor;
Ioan Simion -tractorist.

Cea mai mare realizare a primarului Cornel Petrica este legată de noul sediu al Primăriei Cermei. După ce mulți ani de zile clădirea veche a primăriei a fost în paragină, după ce mulți ani primăria a funcționat într-o casă naționalizată (cea dintre Bișuș și alimentară... Când după Revoluție s-a pus problema construirii unei noi clădiri m-am numărat printre cei sceptici văzând ce greu se ridică anumite construcții ale statului. Meritul este al primarului, Petrica Cornel, pentru că a mers de multe ori direct la București, s-a zbatut cu susținerea și coordonarea lucrărilor și astfel în anul 1997 a fost inaugurată actuala primărie. O adevărată mândrie a celor care au proiectat-o și a celor care au construit-o! Doar că între timp a mai trebuit întreținută și modernizată.

S-au făcut și alte lucrări edilitare în Cermei și Șomoșcheș. Pentru că viceprimarul Ioan Jula a fost din Șomoșcheș voi enumera câteva din realizările în care a fost personal implicat, fără a -și putea atribui de unul singur meritele. În Șomoșcheș a funcționat și după Revoluție o „Bicărie” în care erau: taur, vier comunal și armăsar.

¹⁸⁸ A.P.Cermei.Hotărârea Nr. 4 din 27 ianuarie 1987, semnată de primar Illeș Elena).

Aceștia aveau nevoie de hrană și trebuiau asigurate condiții de stabulație și înmulțire. Viceprimarul Jula a asigurat cele necesare. În acea perioadă s-au mai reparat poduri și fântâni din Șomoșcheș și Cermei, animalele de pe pășunile comunale aveau apă de băut și jgheaburi speciale de adăpat.

În legislatura 1996-2000 au făcut parte din Consiliul Local Cermei următorii: Aurel Cioară, Gheorghe Cazacu, Petru Dănilă, Andrei Sobosloi, Ioan Fărčuța, Angelica Pintilie, Nicolae Vlad, Gheorghe Țole, Petru Lazea, Matei Terchet, și Maria Costea. Studiind „Statutul cadru” al comunei Cermei din anul 2000 reținem că: Populația comunei Cermei era de 3019 locuitori din care: 1835 la Cermei, 1010 la Șomoșcheș și 174 locuitori la Avram Iancu.

Din totalul populației 2658 sunt români; 260 sunt români de naționalitate maghiară și 16 sunt români de naționalitate germană. Restul, de 85, sunt de alte naționalități.

În urma alegerilor din 4 iunie și 18 iunie 2000, Consiliul Local Cermei este constituit din 11 membrii: primar, viceprimar și secretarul Consiliului local. Consilierii au fost aleși astfel: 9 din Cermei și 2 din Șomoșcheș. Primar este Ioan Vesa Daniel, viceprimar este Costel Stanca și secretar al Primăriei este Floare Nagy. Statutul a fost votat la 14 iulie 2000, cu majoritate de voturi și a fost adoptat de consiliul local.¹⁸⁹

Ca bilanț al activității Primăriei Cermei coordonată de primarul cermeian, Ioan Daniel Vesa am consemnat câteva realizări din perioada 2000-2004:

În zona Lunčuța din spatele fostului I.A.S. s-a realizat un canal de deversare care preia apele de ploaie din comună.

La Căminul cultural Cermei s-au înlocuit ferestrele, ușile și pardoseala, veche de peste 50 de ani.

S-a realizat o sală de nunți pentru care s-au confecționat 40 de mese și 80 de bănci, s-a schimbat vesela și s-au asigurat tacâmuri pentru 500 de persoane.

La Uzina de apă s-a forat un nou puț la 110 metri. A fost cumpărată și montată o nouă pompă de presiune și s-a reparat exteriorul și interiorul la Uzina de apă, toate aceste lucrări necesitând cheltuieli de 350 de milioane de lei.

S-au desfundat canalele din comună și cele de pe margine, realizându-se astfel o bună scurgere a apelor pluviale.

Prin investiții de peste 150 milioane de lei s-a modernizat mobilierul Primăriei Cermei, s-au dotat mai multe servicii, cu calculatoare și imprimante, iar pentru încălzirea de iarnă s-a înlocuit combustibilul lichid cu combustibil solid, realizându-se mari economii financiare.

În Șomoșcheș s-au lătit trotuarele care aveau doar 40 de cm, dublând lățimea acestora și s-a lungit rețeaua de trotuare, astfel că, Șomoșcheșul are 7000 de metri de trotuare de 80-120 cm lățime.

Pentru mai buna iluminare de noapte s-au montat peste 50 de lămpi speciale fiecare în valoare de 3 milioane bucata.

S-a introdus cablul TV în Șomoșcheș, la cetățeni și la școală, acest contract favorizând instituția școlară care este scutită de taxa de abonament lunar.

Pentru a-i ajuta pe cei 11 elevi de la Avram Iancu să nu mai naveteze cu mașini personale s-a asigurat pentru acești elevi un microbuz. S-au pietruit unele străzi

¹⁸⁹ A. Prim. Cermei, Statutul cadru al comunei Cermei,

din Avram Iancu și s-a amenajat un trotuar în fața Bisericii Ortodoxe, precum și dalarea șanțului din fața Bisericii ortodoxe Avram Iancu.

Strădaniile și calitățile manageriale reale ale Primarului Ioan Vesa Daniel pot fi subliniate și în mandatul 2004-2008, când altă multitudine de realizări poate fi punctată.

S-a obținut suma de 1,5 miliarde de lei care s-au investit în modernizarea Gropii de gunoi și care va deveni treptat o adevărată groapă ecologică.

Pe linia fondului funciar și a împrumuturilor prin efort comun al funcționarilor din primărie s-a terminat acordarea Certificatelor de proprietate și a titlurilor.

Datorită unor relații de colaborare cu prieteni și primării din mai multe țări, U.E. s-au primit spre folosință: o salvare, pentru urgențele medicale, din comună și o mașină P.S.I. pentru intervențiile la incendii. Deși costul transportului și înscrierea au avut prețul de 3000 de euro, suma a fost achitată de donator.

Pentru a se asigura un transport mai rapid și mai sigur al elevilor din Șomoșcheș și Avram Iancu la școala de centru, s-a intervenit și s-a obținut un autocar de 19 locuri. El este folosit și în deplasările echipei de fotbal, în special a juniorilor.

Copiilor de grădiniță și școlărilor din Cermei și Șomoșcheș li s-au acordat cadouri cu ocazia Crăciunului și Anului Nou și la încheierea anilor școlari, când s-au cumpărat cărți și li s-au acordat sume de bani, ca stimulente premiale.

Și în acest mandat s-au făcut lucrări de întreținere și pietruire de străzi în Cermei și Șomoșcheș și reabilitarea sau realizarea de noi trotuare, în toate cele trei localități, aparținătoare de Cermei. A supravegheat aceste lucrări și viceprimarul Petru Pitaș, din Șomoșcheș.

La Liceul Cermei s-a cumpărat mobilier nou pentru laboratoarele școlii, iar pentru copiii mici s-a amenajat un parc al copiilor, lângă grădiniță.

La Grădinița Cermei s-au făcut ample lucrări de reparații atât în interior cât și în exterior, toate sălile au fost zugrăvite și s-a schimbat mobilierul, Grădinița Cermei fiind un adevărat centru de învățare adecvat secolului acesta.

La Școala cu clasele I-IV din Cermei s-au făcut amenajări și modernizări, s-a introdus apă potabilă, grup sanitar modern, s-au schimbat ferestrele și ușile, s-a padimentat cu gresie și s-au adus bănci noi în fiecare clasă.

Școala din Șomoșcheș s-a modernizat și ea prin proiecte de reabilitare rurală. A fost și meritul profesorului Ioan Nagy care a lucrat 4 ani într-o comisie la M.Ed.Naționale și a reușit să obțină mai multe proiecte, în valoare de 7 miliarde de lei, din care s-au refăcut în totalitate școala, acoperișul, interiorul, curentul electric și iluminatul, precum și dotarea cu mobilier nou și modern, adecvat învățării pe centre de studii și potrivit specificului de grădiniță sau clase pregătitoare. Oamenii noștri și echipele angajate de primărie au efectuat toate lucrările de la Școala Șomoșcheș. Profesorul Ioan Nagy a fost permanent supraveghetor și coordonator, alături de viceprimării care aveau răspunderea asupra acestor investiții.

O realizare deosebită în Șomoșcheș este cea legată de asigurarea cu apă de băut. Trebuie să recunoaștem că Ioan Nagy a obținut proiectul de forare a unui puț, lucrare care a valorat 600 de milioane, apoi, Primăria Cermei, a făcut aducțiunea la stradă, a dotat stația cu o pompă mai mare și a montat o cișmea la colțul străzii. Astfel că și la Șomoșcheș alimentarea cu apă este o realizare certă, concretă de mare valoare socială

„Teo” se dovedește om cu suflet bun și bun profesionist.

Domnul Petru Vidican, născut în 09.03.1962, în calitatea sa de referent și incasator de taxe și impozite etalează o experiență de aproape 30 de ani acumulată în Primăria Cermei. Lucrând în mai multe compartimente a învățat și știe, este dornic să învețe și vrea, pentru el nu există vorba „nu se poate”. Cu mare plăcere însoțește echipa de fotbal și trăiește bucuria victoriei sau durerea înfrângerii de pe terenul de sport. Îndeplinește și alte sarcini precum cea de arhivar, magazioner, sarcini prin care dovedește că „omul bun la toate se pricepe!”.

Domnul Gheorghe Moș, născut la 24.10.1962 lucrează în Primăria Cermei din 1994, la ora actuală fiind șef S.V.S.U., funcție în care se implică prin diverse acțiuni cum ar fi: întocmirea planurilor de prevenire și stingere a incendiilor, acțiuni organizate de I.S.U. Arad, activități cu școlarii din Șomoșcheș și Cermei și nu în ultimul rând acțiuni directe la stingerea oricărui incendiu în calitate de șofer pe autospecială.

D-na Mariana Morar, este născută la 23.04. 1963, și domiciliază în Cermei nr. 215. Activează în calitate de consilier financiar, la departamentul taxe și impozite, unde îndeplinește cu simț de răspundere aceste sarcini. În anii anteriori a funcționat și ca director la Căminul Cultural Cermei, instruind formații de dansuri populare locale, dansuri moderne și grupuri de satiră și umor. A fost și bibliotecar comunal și al Liceului Cermei organizând activități bogate, cu cartea. Prin tot ce a realizat și-a înscris numele între activiștii culturali ai comunei.

Completăm tabloul de familie cu lista de consilieri locali, oamenii care au fost aleși să hotărască destinele comunei Cermei în mandatul 2012-2014:

Petru Brândușe (A Burdi);

C-tin Stanca (A Gazdi);

Cristian Șandor (A Pașchi);

Adriana Morar (Șomoșcheș- A Țâcâi);

Raul Sucigan (Șomoșcheș-A lui Cioară);

Mariana Bențe (A lui Bența);

Radu Negrea (A.Iancu- A lui Negrea);

Leontin Suci

Izabella Neidenbach (A lui Andriș)

Cristian Sas (a Dăvidii).

Sunt și lucrători angajați care execută o gamă largă de activități. Pe acești vrednici muncitori îi prezentăm în continuare: Dan Roșioru, Aurel Bele, Dumitru Simion, Viorel Horga, Petru Morar, Ioan Jecalo, Maria Sas, Florica Sabaslay, Florica Crăciun, Viorica Huiedan, Ioan Cosma, și Florentina Măduța.

În cadrul Primăriei Cermei au mai lucrat dând dovadă de profesionalism următorii: Ioan Maiorsik, în calitate de contabil și contabil șef peste 40 de ani, cu o exactitate matematică de invidiat și cu o rigurozitate de excepție.

Petru Trif a funcționat tot pe postul de contabil șef, după pensionarea domnului Ioan Maiorsik. Având expertiza contabilă formată la CAP Cermei s-a adaptat ușor și a condus corect actele financiare ale Primăriei Cermei.

Zoia Șandor s-a încadrat după plecarea lui Petru Trif pe postul de contabil. Avea experiență pentru că lucrase în Primăria Cermei din 1989, ca referent. A avut rezultate bune și la toate controalele financiare a ieși totdeauna bine.

Botoc Felicia, născută la 30.01.1965 în Cermei, a lucrat la Primăria comunei Cermei ca inspector impozite și taxe din anul 1993 până în anul 2012, fiind o bună profesionistă.

Angelica Pantea a funcționat din 1986 până în 1989 referent, la secția macrame, iar din anul 1989, până s-a pensionat a funcționat ca agent fiscal.

Au mai funcționat: Emilia Selegean în calitate de referent și Dacian Pantea în calitate de agent fiscal. Actualmente este șofer pe microbusul care transportă elevii la școală.

Doamna Florica Nagy și-a început activitatea în Primăria Cermei, în anul 1979, pe postul de funcționar principal. Avea studii medii, ca absolventă a Liceului Cermei și acumulate o anumită experiență în munca socială ca educatoare, învățătoare și profesoară suplinitoare. Dornică să se autoperfecționeze a studiat cărți de specialitate și a cerut sfaturile funcționarilor cu experiență din primărie: secretarul Ioan Nica și contabilul Ioan Maiorsik. A muncit cu devotament, zilnic, chiar mai multe ore decât scria în program, pentru că a dorit ca totul să fie perfect. Și-a ajutat colegii mai tineri la întocmirea tuturor documentelor, rămânând după plecarea domnului Ioan Nica un fel de „Știe tot”. A avut asemenea soțului, Ioan Nagy un crez deocheat „serviciul înaintea familiei”. În perioada 1982-1989 a îndeplinit funcția de agent fiscal iar în anul 1989 a fost aleasă de către revoluționarii din Cermei, ca secretară a Primăriei Cermei. În urma concursului organizat la prefectura județului Arad a obținut legal postul de secretar al Primăriei Cermei. A funcționat până la pensionare.

4.1. Un pic de istorie a C.A.P.-ului din Cermei

Reamintim faptul că la 16 octombrie 1952 a fost constituită Gospodăria Agricolă Colectivă „Drumul păcii”, din Cermei, în care s-au înscris inițial 38 de familii cu o suprafață de 110 hectare. În general, au fost familii sărace și modeste care au acceptat ideea lansată de comuniști că viața și munca în colhoz va aduce bunăstare la toată lumea. Datorită presiunii autorităților guvernamentale și locale a crescut treptat numărul membrilor de colectiv și astfel la 20 februarie 1962, comuna Cermei a fost declarată colectivizată, în întregime, deși au mai rămas 15-20 de familii care nu s-au înscris în colectiv.

Despre adevărata prosperitate individuală e greu să facem aprecieri dar este vizibil că baza materială și logistică a C.A.P.ului a crescut an de an.

Din anul 1964-1965 când s-a făcut electrificarea comunei, o statistică din Arhiva Primăriei Cermei vorbește de electrificarea următoarelor repere logistice:

Sediu C.A.P.	1500 W ;
Grajd de vaci	15750 W;
Grajd animale muncă	6500 W;
Grajd tineret	3150 W;
Remiza de căruțe	500W;
Puiernița 2000 pui	5000 W;
Moară cu ciocane	20 000 W;
Tocător nutreț 2 buc	14 000 W;
Instalație muls vaci- 5 buc	14 000 W;
Separator de lapte	600 W;
Forjă 2 buc	3400 W;
Polizor	1700W;
Bormașină	1700W;
Strung mic	1700W;
Gater	7000W;
Grup sudură	7500W.

În structura administrativă a G.A.C. intrau în 1964 trei ferme agricole, o moară țărănească, un atelier de rotărie (reparații de roți și căruțe de lemn), unul de tâmplărie și un atelier de fierărie. Aceleași documente specifică faptul că în perspectivă se va construi o remiză pentru căruțe și o îngrășetorie pentru 300 de porci.

În ferma zootehnică existau următoarele: maternitate, puierniță (2000 de pui), grajd de vite, saivan de oi (1000 buc), ferma de cai cu grajd și un grajd în construcție.¹⁹⁰

În 1974 în C.A.P.(noua denumire) activau 3094 membri din care 838 erau capi de familie.

Suprafața de teren agricol lucrată era de 2590 de hectare, defalcate pe culturi se prezintă astfel:

- Grâu - 700-800 ha;
- Porumb - 600- 800 ha;
- Plante tehnice - 4000 ha;

¹⁹⁰ A.Prim Cermei Dosar 1958-1964

Agro-alimentare -60 ha;
Furajere -250 de ha.

Ca mijloace de transport această unitate economică posedă: 2 autocamioane „Bucegi” un tractor rutier și 60 de atelaje cu tracțiune animală.

În sectorul zootehnic, la sfârșitul anului 1973 se cresc: 800 capete bovine și 2700 capete ovine, apoi în anul 1975 se cresc în C.A.P. Cermei: 895 de bovine, 3650 de ovine și 616 cai.

Averea obștească se cifrează la suma de 8.184.000 lei, iar fondul de bază este de 4 372 000 lei. Creșterea averii C.A.P.-ului s-a realizat prin obținerea, an de an a unor recolte tot mai mari la principalele culturi agricole. S-au folosit îngrășăminte chimice și amendamente și s-a lucrat cu mașini agricole tot mai performante. Astfel în anul 1973 s-a obținut o recoltă de grâu de 2284 kg boabe, stas, la ha, iar la porumb s-au obținut 2660 kg boabe, porumb, stas, la ha.

Din realizările anului 1985 am selectat următoarele:

	Planificat	realizat
Grâu	3500 t	2084 t;
Orz	760 t	590 t;
Porumb	2431 t	1017 t;
Carne	133 t	75 t
Lapte	190 t	12 t.

Chiar dacă nu prezentăm în mod exhaustiv viața și activitatea din C.A.P. Cermei ar fi bine să reținem că majoritatea populației de la țară avea asigurată un loc de muncă dar faptul că munca țaranului începe în zori de zi și se termină târziu în noapte nu a dat acca echivalență de pensie pe care ar merita-o fiecare din acei colectiviști care a lucrat 20-30 de ani în C.A.P. Nu pot să nu amintesc faptul că mulți C.F.R.-iști care deși navetau la Ineu, Pâncota sau Arad, veneau de la serviciu și lucrau și la C.A.P. alături de cei din familie.

Fără o cronologie prea exactă, prezentăm o listă cu foștii președinți ai CAP Cermei:

Președinți

Aurel Neș(Beșel)
Nicolae Popa(Micula)
Ioan Ardelean(Floștoaca)
Ioan Chișiu(Inginer)
Petru Gligor
Ioan Bercea
Cornel Bogorodiță
Mocirla)
Ioan Andreica(Inginer)
Ioan Fărcaș
Gheorghe Mariș
Vicepreședinți:
Ioan Dănilă din Apateu
Ioan Gudiu din Cermei

Contabili:

Ingineri agronomi

Ioan Chișiu
Domnica Andreica
Ioan Andreica
Ioan Cătană
Ioan Jurcă(Mocirla)
Elena Jurcă(Mocirla)
Gheorghe Mariș
Ioan Petică(Cermei)

Medici veterinari: Romică Silaghi

Petru Trif
Petru Morar
Doina Morar
Vuttner Lenuța

Gheorghe Șoț
Dorel Moț

După Revoluția din 1989 și Legea 18/1990 și terenurile agricole ale C.A.P. Cermei au trecut în proprietățile particulare iar construcțiile materiale au fost vândute la licitație. Două grajduri și o jumătate din magazie a fost cumpărată de Gheorghe Herman, 2 grajduri au fost cumpărată de fam. Inginer Jurcă și atelierelor și blocurile au fost și ele vândute ajungând în proprietatea unui italian.

Cât de semnificativă sau de valoroasă a fost activitatea acestui C.A.P. pot judeca doar cei care au muncit și au trăit în jurul lui. Cât de mult au prosperat, ce satisfacție le-a dat munca în C.A.P. pot spune doar ei. Ce au lucrat pe lângă munca de cooperador doar țaranii știu! Noi cei care am scris această poveste ne-am făcut datoria de istorici. Am consemnat o poveste, care a început în anul 1949 și s-a terminat în anul 1989.

4.2. S.M.A. Cermei și Centrul de reparații

Și în istorie ca și în orice domeniu există acea sintagmă „a fost odată”. Și povestea Centrului de reparații din Cermei și a Stațiunii de Mecanizare Cermei încep cu a „a fost odată...că de n-ar fi nu s-ar povesti”.

A fost acel an, 1949 când s-a gândit un proiect nou pentru agricultura României, proiect după modelul sovietic. Astfel concomitent cu înființarea C.A.P.-urilor s-a planificat și organizat pe lângă fiecare unitate agricolă un centru care să asigure mecanizarea. E vorba de așa numitele centre S.M.A. (Stațiuni de Mecanizare a Agriculturii).

La Cermei situația a fost puțin diferită prin faptul că până în anul 1969 toate C.A.P.-urile din zonă erau arondate la S.M.A. Șicula. Acolo erau și o școală de tractoriști și un centru de reparații. Pentru a se apropia utilajele de terenurile agricole s-a renunțat la această structură și astfel în Cermei s-au înființat două secții de mecanizare: la Coșeri și la Bicărie, având ca șef de secție, una pe Ioan Spătar și alta pe Traian Suci. Peste doar doi ani acestea s-au unificat rămânând o singură secție cea de la Bicărie (fostul S.M.A. spre Avram Iancu). Au condus această secție: A. Corpaci, Petru Hornea (Zmăul din Apateu), Alexandru Bokor și Gheorghe Rentz.

În cea mai dezvoltată fază S.M.A. Cermei avea 40 de tractoare și 12 combine.

În anul 1974, în Cermei a luat ființă „Centrul de reparații S.M.A. Cermei” care includea acca secție de mecanizare existentă în Cermei și pe celelalte 4 secții de mecanizare, existente în: Apateu, Șomoșcheș, Berechiu și Șepreuș dar și mai multe ateliere de reparații:

- reparații de motoare;
- reparații R.K. (ifroane și tractoare);
- reparații pompe de injecție;
- prelucrări mecanice (așchiere și deformare plastică);
- vopsitorie;
- atelier de tâmplărie;
- reparații circuite electrice;
- atelier de demontare;
- atelier de autodontare.

mediu anual și 1000 capete taurine la îngrășat.

Venitul planificat al unității este de 23 198 mii de lei anual (Ibidem p. 24).

Treptat I.A.S Cermei a ajuns la o bază materială mult mai mare.

Dintr-o statistică am extras consumul de electricitate de la GOSTAT Cermei (1964):

lumină	-	104 kw
banc centrifugal	-	1,7kw;
banzic	-	2,8 kw;
strung mic		2,8 kw;
bormașină	-	1,7 kw;
polizor	-	1,7kw;
forjă	-	1,7kw;
grup sudură	-	14 kw;
borstrungă	-	1,7kw.

Iată o prezentare făcută de fostul director economic, al unității, Virgil Han, domiciliat în Cermei, care din anul 1978 și până după Revoluția din 1989 a lucrat efectiv la I.A.S.Cermei „Înainte de Revoluția din 1989, unitatea noastră avea 6 ferme și un sector mecanic. Fermele de câmp erau: Cermei, Beliu, Șicula și Șepreuş. Se lucrau 3800 hectare de teren agricol iar ferma de oi creștea până la 16.500 de oi. Erau 180 de salariați cu sistem de plată de stat și care urmau să primescă și pensii de stat. Pentru muncitori erau categoriile de salarizare de la 1 la 7, personalul T.E.S.A. fiind remunerat potrivit studiilor, gradelor și vechimii. Era în vigoare examenul de competențe profesionale.

Cele patru ferme aveau sedii proprii și comunicarea se făcea prin telefon și stații radio. Fiecare fermă avea un atelier propriu, grajduri specifice, magazii de cereale și toată gama de utilaje mecanice, erau electrificate și mecanizate. Erau conduse de ingineri agronomi și economiști, fiecare atelier având și un mecanic șef de fermă.

Sectorul mecanic centralizat avea un parc de peste 110 tractoare și 30 de combine. Există un atelier central, de reparații, dar și fermele aveau ateliere mai mici de reparații.

I.A.S. Cermei a fost o unitate de mijloc, în cadrul județului și cerealele și produsele zootehnice se realizau și se livrau pe baza unui plan anual și trimestrial.

După 1990, conform Legii 18, suprafața agricolă s-a împărțit la locatori și bunuri s-au vândut la licitație unor persoane fizice astfel că s-a lichidat I.A.S. Cermei.

Spunea Domnul Han cu năduf: „ - Am încercat să conving pe cei din jur și autoritățile județene să păstrăm o parte din unitate și s-o rentabilizăm științific și conform noilor principii capitaliste, mai ales că tocmai se realizase un abator propriu și un magazin de desfacere la carne și mezeluri, dar n-am găsit sprijin și înțelegere, așa că acum vorbim de ...istorie!

Au condus destinele acestei unități agricole următorii: Gheorghe Nicoară, inginer agronom, originar din Vârfurile, s-a transferat la Stațiunea de Cercetări de la Ineu, Ioan Andreica, inginer agronom, originar din jud. Cluj, Moise Bolog, inginer agronom, originar din Beliu și locuitor în Cermei, Gheorghe Cazacu, inginer, locuitor în Cermei, Virgil Han, locuitor în Cermei și Teodor Buț, inginer agronom, locuitor în Cermei.

În activitatea administrativă au mai lucrat ca economiști:

Mărioara Han;
Maria Marta;
Aurora Goldiș;
Ionel Jurcă;
Florica Bejan;

Dimitrie Varteș
Ștefan Simion;
Elena Șandor;
Florica Moț;
Rodica Petrică

4.4. Secvențe din istoricul morilor din Cermei

Odată cu dezvoltarea societății umane, încă de la începuturile agriculturii, adică a cultivării plantelor: grâul și meiul, oamenii au folosit „râșnița” formată din două pietre așezate una peste alta astfel că prin rotire au măcinat boabele de „triticum vulgaris” din care oamenii primitivi, încă din neolitic, au făcut pâine sau diferite forme de aluat, pe care l-au copt și astfel și-au îmbogățit alimentația.

Istoria și evoluția uneltelor din gospodărie consemnează și în civilizația dacilor existența și utilizarea râșniței de piatră. În gospodăriile țărănești din zona Aradului a supraviețuit râșnița chiar până în secolul al- XIX-lea, pietrele specifice fiind folosite și la primele mori pe apă sau cele mecanice. La începutul secolului al XX-lea în casele țărănești se mai folosea „piua” din lemn care era un trunchi ce avea o scobitură, în care se puneau grâu sau porumb și prin lovire repetată cu un „mai” (lemn gros, de 40-60 cm), se spărgeau boabe de grâu, porumb și ulterior boiaua de ardei (Modelele se găsesc în Muzeul istoric și etnografic Șomoșcheș).

Documentele istorice consemnează că, Domeniul cetății Gyula, prin morile cetății proprii și din cele de pe Crișul Alb, din multele localități de pe văile apelor, prin măcinat de bucate, aduceau cetății un venit anual de 368,55 de florini, în anul 1519, ceea ce dovedea că morăritul era o sursă substanțială a domeniului, (Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea, Ed. Academiei R.S.R., București, 1968, Vol II, p.94). Cu certitudine și Voievodatul Șomoșcheș, cu satele sale și ale Cermeiului erau integrate acestui domeniu al cetății Gyula.

Am evidențiat și în capitolul de istorie că potrivit Legii XXXVI, din 1647 fiecare iobag plătea o taxă anuală de 1 florin, pentru morărit.¹⁹³

Morile pe apă sunt consemnate, din nou, de marele istoric, Gheorghe Ciuhandru, în cartea sa: „Românii din Câmpia Aradului, acum două veacuri” din care aflăm că pe râul Teuz era în 1743, la Cermei, o moară de apă, proprietatea lui Gyorgy Danicza (Gheorghe Dănuț). Dintr-o discuție cu colegul Nicolae Vlad, acesta își amintea că o bunică de-a lui, care în jurul anilor 1930, locuia în Tiodor, spunea că și acolo a existat o moară pe apă, probabil pe canalul Beliu-Tăut. Pentru cineva care are idee despre aceste mori, poate fi ușor de înțeles că pentru a funcționa aceste mori aveau nevoie de un debit mare, al cursului de apă și de o dirijare a cursului spre roată, toate fiind tehnic rezolvate, chiar dacă acum, la ora actuală, cursul Teuzului pare îngust și cu debit mic de apă. Nu avem informații despre amplasarea și durata de funcționare a morii de pe Teuz, sau a celei din Tiodor, dar presupunem o anume legătură de funcționare și valorificare a acestor mori ca făcând parte din bazinul Crișului Alb, despre care știm că în perioada 1833-1942 s-au făcut amenajări speciale și s-au construit 14 mori mecanice, prin Sindicatul Canalului de Mori, de pe Crișul Alb.

Acest Sindicat al Canalului de Mori, aduna subvenții din toate localitățile străbătute sau învecinate Crișului Alb, dar și afluenților care se vărsau în Crișul Alb sau

¹⁹³ Apud, Ioan Măneran, *Monografia comunei Cermei*, lucrare de grad, 1983, p. 15

Negru. Taxele plătite anual impuneau și lucrări de îndiguire sau desecare pentru zona aceasta. Din păcate s-a dovedit că Acționariatul Crișului Alb a neglijat multe localități printre care și Cermeiul și Șepreușul, fapt ce favorizează de multe ori, primăvara sau toamna, ca multe terenuri agricole să fie inundate și țăranii să sufere mari pagube materiale.

Progresele tehnologice ale veacului al XIX-lea, apariția și răspândirea mașinilor cu aburi și dezvoltarea economică a Cermeiului sunt puse în evidență prin apariția a 4 mașini cu abur, în 1863.¹⁹⁴ Unele mașini cu abur erau folosite în morile de măcinat. În 1866 sunt consemnate în Comitatul Arad un număr de 14 mori cu aburi. Printre cele din Pecica, Șiria, Bârsa, Berechiu, Șepreuș și moara din Cermei deservea lumea satului și probabil având mare productivitate și țăranii din împrejurimi, veneau la moara din Cermei să-și macine grâul.¹⁹⁵

Se pare că aceasta a funcționat bine până în 1920-1930 când s-a adus un motor nou, de la Budapesta, ce măcina cu două valțuri. Din spusele Domnului Ioan Spătaru, omul care a morărit o viață întreagă, se pare că la începutul secolului al XX-lea erau în Cermei două mori: una așa zis „țărănească” și una „comercială” aparținând fraților Călămar, Cornel și Petru apoi cea a lui Mihai Călămar, una fiind situată pe terenul actualei clădiri, Pantera” (nr. 372) și alta la locul morii. Acestea erau înscrise în „Regiunea industrială Arad”. În documentele consultate la Primăria Cermei în registrul de intrare – ieșire, pe anul 1926, este consemnată observația că „Mihai Călămaru a obținut brevet de instruire” pentru moara sa. În 1932 se consemnează că la moara lui Mihai Călămaru s-au măcinat cereale pentru bicăria Primăriei Cermei. Se pare că moara din centru a ars înainte de 1953, iar cea din perimetrul actual, a fost renovată și dotată cu motor cu cazan, cu abur „Fegderdiari”, apoi în 1962 s-a modernizat cu un motor nou, cu gaz, construit la București, iar ulterior, în 1975, a fost alimentată cu curent electric trifazic. Era o moară modernă cu 3 valțuri, unul era realizat la Viena, celelalte două erau construite la Toplița, moara avea cu motor de 105 C.P. ce măcina 1200-1500 Kg/pe oră, cu o sită nouă. Din grâul măcinat erau obținute: făină albă și tărâțe.

Între anii 1940 și 1950 au lucrat ca morari: Alexandru Ardelean, Petru Moș, din Sebiș, Duma, din Bocsig și Duma din Coroi.

În anul 1958 erau angajați la Moara Cermei următorii: Ladislau Winckler-morar șef, Iosif Nagy, morar, Iosif Spingfeld-morar, Ștefan Balasz-mecanic și Carol Den-ajutor de morar. Aceștia sunt înscrși pe lista de salariați, la 26 decembrie 1958, să primească tichete de pâine, zahăr și petrol.¹⁹⁶

În anul 1962 a venit ca morar și mecanic, cu experiență, Ioan Spătaru.

Era născut la 16 noiembrie, 1931, dintr-o familie de țăranii, tatăl din Tâlmaci și mama din Cermei. A intrat ucenic la vârsta de 16 ani, la Petrea Surdului, din Șiad, unde a învățat cu temeinicie mecanica și morăritul.

Ca unul dintre cei care l-am cunoscut personal ca bun meseriaș, jovial, carismatic, amabil și printre puținii oameni care făceau de toate în moară: repara, măcina, cântărea mătura, și nu puteai să nu admiri astfel de oameni, care făceau tot ce

¹⁹⁴ Arhivele Statului Arad, dosar A.A. 8199/1863

¹⁹⁵ Ziridava IX, p. 94

¹⁹⁶ A. Primăriei Cermei, Dosar 1958, Fila 50

era necesar, fără a se raporta la sarcinile din Fișa de personal, așa cum din păcate vedem azi, în diverse instituții. A lucrat cu vrednicie până în 1990, când s-a pensionat, continuând să-i ajute pe cei care i-au urmat: Petru Popa, mecanic, Cornel Toma, morar și Nicușor Boțoc, în funcția de administrator. Am cunoscut și acest colectiv despre care am scris în ziarele județene, apreciind munca lor, calitatea făinii, pentru care veneau la măcinat oameni din satele învecinate: Gurba, Apateu, Berechiu și Șomoșcheș.

În anul 1974, consemnează un proces verbal din Arhiva Primăriei Cermei, moara a consumat 2800 de kwați, 280 litri de ulei și 110 litri de benzină. Moara a măcinat în acest an 144,8 tone de cereale și are 3 salariați.

În anul 1988 responsabil al morii a fost Igreț Ambrosie și acesta un adevărat morar!

Înainte de Revoluția din 1989 morile din județ erau considerate firme de prestări servicii și țineau de I.J.P.I.P.S. Arad.

În anul 1990, după modelul de privatizare „Mebo” s-a realizat și privatizarea Morii Cermei. A fost cumpărată de D-l Barcoți de la Ineu și a funcționat până în anul 2001 când a fost pornită tot mai rar, de 2-3 ori pe săptămâna apoi a început dezmembrarea de utilaje și astfel că la ora actuală mai există doar clădirea în paragină și zidurile care strigă: „A fost cândva „Moara Cermei, cu morari profesioniști, renumiți și apreciați”. Să nu uităm! A rămas doar istorie.

4.5. Baza de recepție din Cermei

Imediat după constituirea marilor unități agricole din Cermei: G.A.C. și G.A.S. precum și a G.A.C. Șomoșcheș s-a constituit un punct de colectare și de expediare a produselor cerealiere. Cum calea ferată și transporturile C.F.R. erau mai rentabile, lângă fosta Gară Cermei s-a construit așa numita „Baza de recepție” sau „Silozul din Cermei” fără a avea niște documente consultate din arhiva respectivei unități, tabelul dintr-un dosar al Primăriei Cermei din anul 1959 ne dă următoarele informații despre personalul angajat:

Ioan Șandor - șef bază;

Aurel Jianu - laborant;

Ioan Popa - paznic;

Adalbert Bokor - paznic;

În perioada anilor 1964-1966, când s-a electrificat comuna Cermei, în documentele elaborate pentru Uzina Electrică Ineu se specifica necesarul de curent electric și instalații speciale pentru Baza de Recepție (C.R.R.): ventilator- 2 buc.- 20 kw;

Selector- 4 buc.- 18kw;

Vânturători- 3 buc.- 8,4 kw;

Snec- 6 buc.- 18 kw;

Benzi transportoare- 8 buc.- 13,6 kw;

Batoze de porumb- 2 buc.- 15 kw.

În anii următori s-au construit magazii pentru depozitarea cerealelor și s-au betonat sute de metri pătrați astfel că între anii 1970-1980 se aduceau la bază recoltele principale de cereale din: Apateu, Cermei, Șepreuș, Șomoșcheș, Berechiu și Avram Iancu.

Au coordonat destinele acestei instituții următorii: Ioan Șandor, A Dugulescu, Ionel Morar și Nistor Bența. Acesta a condus cel mai mult timp, Baza Cermei, fiind

manager și organizator deosebit de bun.

Laboranți: Elvira Popa, Florica Voștinar și Ana Vesa;

Laboranții aveau rostul de a lua probe de cereale a clasifica calitatea și mărimea boabelor, precum și gradul de impurități, gozuri sau alți indicatori.

Contabili: Ioan Cristea, Florica Pintilie și Maria Silaghi.

Precum o cetate medievală și Baza Cermei a fost cândva o unitate utilă, acum au rămas doar câteva ziduri și resturi de silozuri.

4.6. C.O.O.P. Cermei

Începuturile COOP Cermei, susține profesorul Nicolae Vlad aparține începutului de secol XXI. El citează spusele verbale ale fostului președinte, din perioada 1949-1960, cermeianul Gligor Kis care a susținut că după 1900 s-a încercat realizarea unei cooperative, prin acționariat colectiv. Desigur au existat comercianți individuali mulți în Cermei și evrei și unguri și români, datorită poziției geografice și prin existența unor mari târguri și a unor mari întreprinderi. O monografie a Cermeiului, din anul 1956, afirmă că înainte de anul 1948 în localitate erau 9 magazine particulare.

După anul 1942 au început înscrierile, de acționari, cu taxe de câte 1000 de lei, iar mai târziu de 5000 de lei. În anul 1947 s-a finalizat Statutul. Încă din anul 1947 s-a deschis o mică prăvălie în care se aducea marfa, cu sacul, asigurându-se produse puține de vânzare. După anul 1949, când foarte mulți comercianți și meșteri particulari au trebuit să abandoneze s-a realizat adevărata cooperativă de consum și de producție „Lunca Cermei”. În anul 1955 s-a dat în folosință un magazin universal (Nicolae Vlad, Monografia comunei Cermei 1978, manuscris, pag. 26).

În intervalul anilor 1949 -1959, C.O.O.P. „Lunca Cermei” era subordonată C.O.O.P. Ineu, dar la rândul ei avea în subordine magazinele și restaurantele din Apatcu, Șomoșcheș și Avram Iancu.

În anul 1959 personalul angajat al COOP Cermei era următorul: Gligor Kis, președinte, Teodor Burcă, contabil, Papainog Ileana, vânzătoare, Ioan Bader, merceolog, și vânzătorii și gestionarii: Ioan Budai, Elisabeta Weisz, Iosif Buleny, Ioan Maghiș, Iuliu Robotka Gheorghe Moț, Gheorghe Poleac, Gheorghe Branc (A. Prim Cermei, Dosar 1959, fila 83).

Fără o legătură cu C.O.O.P Cermei prezint aici și tabelul cu meseriașii din Cermei, din anul 1959, pentru a vedea oricine, cât de vredniciși pricepuți au fost cermeienii.

Nicolae Zeldeghin- croitor;	Petru Blaj - frizer;
Petru Popa -frizer;	Florian Vlad- croitor;
Ioan Boiu -croitor;	Mihai Szafian -
tâmplar;	Flore Stoica - fierar;
Ștefan Ciontoș - fierar;	Karol Kerenici- frizer;
Ștefan Hizo - frizer;	Gheorghe Sărac -
Ludovic Zuh -dulgher;	
fierar;	Mihai Știfler - fierar ;
Tănase Momează -croitor ;	Ludovic Holoși -
Martin Braun - rotar ;	
pantofar;	Ioan Covaci -
Alexandru Toth -frânghier;	

cojocar;

Ioan Oală - bombonier;

Gheorghe Ghelan -

bombonier;

Ioan Moț - pantofar;

Moise Drăgan

- croitor ;

Ioan Salai - dulgher ;

Nicolae Dumitru -

pantofar

Petru Țuplea - cismar;

Ioan Cioară - cismar;

Flore Cordoș - cismar;

Elena Poleac -

croitoreasă;

Maria Varga - croitoreasă;

Iuliana Varga -

croitoreasă;

Elena Huzur - croitoreasă;

Ștefan Nica - brutar;

Nicolae Feieș - brutar .

Din 1965 numărul angajaților C.O.O.P. Cermei este mult mai mare:

Ioan Sala - președinte;

Teodor Burcă - contabil ; Ioan Bader -

calculator;

Anton Gudiu - calculator;

Ioan Poleac -calculator;

Gheorghe Leucuța -

calculator;

Ioan Moț -sifonar ;

Ana Moț -fem .serv.;

Nicolae Crainic-

gestionar;

Flore Ungurean- gestionar;

Ștefan Hize - căruțaș;

Maria Varga - croitoreasă;

Elena Nagy -croitoreasă;

Elena Poleac - croitoreasă;

Iboia Kolhany -

gestionară;

Etelka Bokor - bucătăreasă;

Ioan Sas -magazionier;

Doina Chiș - gestionar;

Ioan Laza - gestionar;

Petru Morar -gestionar;

Elena Popa - gestionar;

Nicolae Maghiș -gestionar;

Traian Poleac -gestionar;

Nicolae Gudiu -

gestionar;

Ștefan Hize - frizer;

Petru Popa - frizer;

Ioan Chiș - gestionar ;

Petru Ardelean - șofer;

Emeric Szalai -achizitor;

Alexandru Tomuț-

merceolog.

În anul 1975, Coop. Cermei desfășura activitate comercială, în 14 magazine de desfacere și presta servicii către populație prin 15 secții prestatoare de servicii: frizerii, pantofării, reparații de radio și televizoare, tâmplării, sifonării, etc, având și centre de achiziții de: pene, ouă, lână și alte produse. Exista o băcănie în Cermei, un restaurant mare și unul mai mic, lângă piață, renumitul „Ciuleandra”, existau cofetării în Cermei și Șomoșcheș, brutărie în Cermei și frizerii în Cermei și Șomoșcheș.

Pentru că au fost ani în care fiecare gestionar sau vânzător era des controlat, prin inventar lunar, sau la 2-3 luni, pentru că fiecare vânzător și gestionar avea obligația să facă și să întrețină curățenia, pentru că de multe ori erau chemați toți gestionarii la ședințe, pentru că fiecare trebuia să achiziționeze ouă, iepuri sau alte produse ale populației, pentru că erau planuri trimestriale și lunare, vin astăzi și spun că acești salariați merită acum, mai mult ca oricând, să fie apreciați. Și-mi spunea recent fostul contabil șef, Bujor Sas, să sublinieze că în Cermei și Șomoșcheș au fost puține condamnări penale, pentru lipsă în gestiune, spre deosebire de alte comune și alte cooperative. De aceea ne facem o datorie de onoare în a-i prezenta cu riscul cunoscut

că unii ar putea fi uitați. Pentru asta ne cerem scuze și în Vol II din Monografia Cermeiului vom încerca să reparăm minusurile.

În perioada anilor 1980 -1989 au lucrat în Cooperativa Cermei următorii:
Radu Szafian – președinte; Bujor Sas – contabil șef; Maria Brândușe – contabilă;
Diana Ghercu- contabil șef; Ibolya Horga – contabilă;
Maria Morariu – casier; Maria Sas(Pili) – casier; Eva Koromi – casier;
Maria Ștefan – contabil șef; Pavel Faur – merceolog;
Magazin Universal: Petru Maghiș - fierărie; Florica Lazea – textile;
Ildiko Farago – fierărie; Doina Ghinga – librărie;
Ioan Neșiu – metraj; Veronica Orovetz- încălțăminte
Pavel Burcă - mobilă; Petru Șandor – mobilă;

Cofetăria Cermei: Doina Szalay; Greti Rentz. Menționăm că în cadrul acestei unități era o secție de laborator de cofetărie, cu rolul de a produce prăjituri proprii, produse de patiserie, înghețată, torturi și batoane. În dotarea acestui laborator erau cuptoare electrice, aparate de înghețată și roboți de cofetărie. În acest laborator au lucrat: Mariana Petrică- șefă de laborator, Maria Trânc – lucrătoare și Livia Sas, lucrătoare calificată prin școală profesională de profil, din Oradea.
Frizeri: Ștefan Hiza (Pișta), Teodor Grec (Fâca), Petru Faur (Borbil și fiul său Viorel Faur au lucrat particular în Șomoșcheș).

Restaurantul central: Alexandru Tomuț, responsabil din anul 1990, apoi responsabil a devenit Petrișor Pitaș, din Șomoșcheș, care în anul 1992 a parcurs un curs special la București. După anul 2002 a deschis o firmă proprie, familială, în care lucrează alături de soția Liliana și fiicele Dia și Lia.

Bucătari: Petru Brândușe (A Burdi) și Petru Sas (A Neli);

Ospătari: Sas Livia, Gudiu Lenuța; Petru Pitaș, Maria Selejan, Aurora Morar (A Dindi); Băcănie Cermei: Ioan Kiș (Cucu).

Ciuleandra Cermei: Nicolae Avram și soția Florica Avram;

Cofetăria Șomoșcheș: Aurora Bele, Maria Burcă;

Magazin mixt: Flore Tarcea, Ana Cioară, Petru Scrob (1975-1995), Floare

Grec,;

Bufet Șomoșcheș: Ioan Sas (Dăvidea), Ioan Bader, Florica Bader, Victoria

Stana;

Tâmplari: Atila Czilag, Aurel Flonta (Gaspăr), Petru Tarcea, Mihai Koromi;

Pantofari: Viorel Petrușe;

Croitori: Teodor Cășuț, Dorel Cășuț, Petru Sas (A Dindi), Florica Hărdălău, Petru Hărdălău (A Cucului), Florica Boruț, etc.

Zugravi: Ioan Poleac, Delamarian Pompil, Petru Faur (Șoru), Ioan Maiorcik;

Zidari: Mihai Koromi, Mihai Bokor, Ioan Sas (A Bobului), Petru Sas (Hăiut), Ioan Bele (Cicu);

Brutari: Ioan Bun, Petru Bun, Petru Șinca, Simion Jula, Ioan Sas, Ioan Sas (Nelea); Vânzătoare la pâine: Florica Morar;

După revoluția din 1989 au condus destinele C.O.O.P Cermei, următorii: Ilie Pantea, Ioan Fărčuța. Cornel Bogorodiță și Traian Brândușe „președinte onorific”, în acești ani în care cooperativa a trecut în conservare. Conform Tabelului de indicatori pe societate (Tabel indicatori, 20 02 2014, Internet).

CAPITOLUL V ASIGURAREA SĂNĂTĂȚII ȘI SIGURANȚA POPULAȚIEI

5.1. Dispensarul uman

Încă din antichitate, omul a încercat să se trateze atunci când a fost rănit sau bolnav. La începuturile sale de viață socială, problemele medicale s-au rezolvat de către cei din grupul social care erau pricepuți sau recunoscuți pentru prestigiul lor de vindecători. Istoria consemnează folosirea plantelor medicinale ca medicament sau formă de tratament sau prevenție.

Civilizațiile umane: egiptenii, grecii, romanii și dacii au avut în cultura lor rezultate notabile în medicină, prin oameni specializați să trateze bolnavii, răniții, sau chiar să protejeze sănătatea celor din jur, sau a familiei.

În societatea feudală erau acei spițeri sau bărbieri care se erijau în rolul de vindecători. Treptat s-au deschis școli specializate și s-a format specializarea de medic.

În vremea noastră medicii de familie sunt cei care intervin la protecția și vindecarea noastră iar cazurile grave ajung în atenția și grija medicului specialist.

Din documentele locale consultate apare ca medic local și zonal, în 1921 medicul uman, Desideriu Lengyel.

Istoria comunității noastre, Cermei, consemnează în anii 1926-1933, activitatea prodigioasă a medicului Benedict Ungureanu, care a funcționat în Cermei și care a fost implicat în igiena copiilor Școlii Cermei, în acei ani. În aceeași perioadă, documentele Primăriei Cermei consemnează și activitatea unei moașe comunale în Cermei. În anul 1933 activa ca sanitar uman, și moașă comunală, Iuliana Szafian, cu un salariu de 300 de lei (A. Pr. Cermei, Dosar, 1933).

În anul 1948 vine în Cermei, ca medic uman, Victor Vlad, cel care va funcționa aproape 30 de ani. Deși dispensarul nu avea o dotare corespunzătoare, medicul Vlad ajutat de asistentul sanitar, Ilie Stanca și moașa, Ana Suci, au reușit să asigure tratamente pentru bolnavii din Cermei și Șomoșcheș. Au asigurat și nașterile umane și îngrijirea copiilor sugari și a școlariilor. Dispensarul uman și casa de naștere erau în casa cetățeanului Farago, de pe strada Gării, înființate în anul 1952.

În anul 1969 începe construcția noului dispensar uman (actuala clădire) pentru care se repartizează următoarele cantități de materiale: ciment-140 t, bitum-0,486 t, cărămizi-100 500 bucăți, cărămizi subțiri-3370 bucăți, țiglă-9408 bucăți, coame-206 bucăți, sticlă gcam-156 m.p., ipsos, 2267 t. scânduri de brad-15 m.c. grinzi de brad 41 m.c., rigle-9 m.c., dulapi de brad-3,5 t. șipci de brad-8,6 t., mozaic-8 t., oțel beton-21 t., parchet de stejar-57 m. p. ,piatră brută-129 t. ,var pastă-20 m.c., lemn rotund-3 m.c. (A.Prim.Cermei, Comanda nr. 673 din 17 decembrie 1968, Dosar 54/octombrie 1968). Primar al comunei Cermei a fost Petru Gligor.

O statistică din anul 1959 (A. Primăriei Cermei, Dosar 1959, Fila 49) consemnează că alături de medicul Victor Vlad a lucrat și medicul Titus Popa și Ludmila Faur, felceră, precum și Suzana Uifaloși agent medical de dispensar și Ana Tomuț, fiind soră ocrotitoare.

Dintr-un recent interviu cu Doamna Ana Tomuț, pensionară, am aflat că dumneaei a venit ca asistentă medicală în Cermei în anul 1956 și a funcționat până în anul 1982, când s-a pensionat. A lucrat cu devotament și pasiune profesională în Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu. Mergea zilnic pe acest traseu vizitând copiii mici și oferind sfaturi mamelor sau tratamente pentru copiii mici. Au fost ani în care a

funcționat și câte o casă de naștere în Cermei, la Silvia Poleacului, nr. 274 și în Șomoșcheș, la Sas Todor, nr. 467. În 1972 s-a dat în folosință casa de naștere (în casa lui Farago) o casă de naștere cu 3-4 paturi. Veneau aici femeile din Cermei, Avram Iancu și Șomoșcheș, care trebuiau să nască. De obicei, când totul decurgea bine, mamele și copiii stăteau în locație trei, patru zile. Apoi casa de naștere s-a mutat în actualul dispensar, iar prin 1978-1979 s-a desființat, nașterile fiind asigurate la Spitalul Ineu.

Trebuie să punctez faptul că asistenții medicali: Cornel Jigău și Ilie Stanca deși lucrau în program zilnic la Dispensarul Cermei, veneau zilnic pe bicicletă, la Șomoșcheș, vindeau și medicamente de la punctul sanitar și făceau tratamente, injecții, zilnic, celor ce aveau nevoie de tratame (când aveau injecții de făcut veneau de două ori pe zi). Nu i-am auzit niciodată plângându-se de navetă sau de stres. Astăzi sunt fericit că pot să le evidențiez efortul și profesionalismul.

Între anii 1972 și 1990 au mai funcționat medicii umani: Bazil Boldor, Ștefan Comparaly și soția sa, Magdalena, care s-au transferat la Săvârșin. Au fost apreciați de locuitorii din Cermei Șomoșcheș și Avram Iancu pentru oportunitatea cu care se prezentau la urgențe sau pentru modul profesionist în care tratau bolnavii. Chiar dacă au stat puțin timp au rămas de neuitat medicii: Victor Vrabie, și Gheorfi Ioan.

În anul 1976 a venit ca medic uman Doamna Gabriela Sârbu. Este născută în Pâncota la 21. 10. 1948. După absolvirea Facultății de Medicină, din Cluj, a funcționat până în anul 1976 în județul Botoșani. A muncit în Cermei, așa cum a învățat la facultate și cum a jurat la absolvire. Amintirile mele, personale, se leagă tocmai de începutul activității sale în Cermei. Într-o noapte de octombrie a anului 1976, având criză de rinichi am mers de urgență la dispensarul uman. În plină noapte doamna doctor m-a consultat, mi-a pus diagnosticul de „piatră la rinichi” și m-a pus în mașina personală, a familiei, Sârbu și m-a dus la Ineu, la spital, secția de urgență. Cum aș putea uita astfel de oameni? Cum aș putea uita un astfel de medic?

Între anii 1990 și 1996 a funcționat ca medic militar la o unitate militară, din Chișineu-Criș, după care s-a transferat la Unitatea Militară Cetete, Arad de unde în 2006 s-a pensionat.

Este mândră de fiica sa Loredana-Florentina, fiică a Cermeiului, prin naștere care a absolvit Facultatea de Drept și Facultatea de Științe Economice, onorând astfel școala din Cermei în care a studiat, până în gimnaziu.

În anii 1989-1990 a fost medic uman în Cermei și Șomoșcheș, Mircea Merea, originar din Arad și care a fost un bun practicant. S-a transferat la Berechiu și ulterior la Sântana, ca medic de familie. Prin concurs a ajuns medic U.P.U. (la salvare, fiind promovat director economic).

În anii 1990-1991 a mai venit un medic tânăr: Ionel Ionescu. Era plin de elan și dornic de afirmare. S-a străduit să-și asigure cât mai mulți înscriși la cabinetul de familie.

Medicul Ionel Ionescu și-a câștigat și el un prestigiu profesional prin care a acces la un post în orașul Ineu, unde funcționează și azi. Sunt persoane și familii pentru care vine și acum la Cermei, asigurând consultațiile și tratamentele celor înscriși la acest medic de familie.

Din anii 1991-1992 la Dispensarul din Cermei a venit familia de medici: Cornelia Terchet și Matei Terchet.

Medicul Matei Terchet este absovent al Facultății de Medicină Timișoara, originar din Craiva, născut la 1 02 1959, a funcționat ca stagiar la: Botoșani, Mocrea, Cinteț, Lipova și Arad, venind prin transfer la Cermei, cu gândul să rămână aici pentru restul activității profesionale. S-a angrenat în amenajarea cabinetului, prin privatizarea dispensarelor existente în Cermei și Șomoșcheș, dotarea lor la stadarde moderne, prin cumpărarea și utilizarea aparatelor: E.K.G. și ecograf, precum și alte ustensile pentru analize. Putem considera că acest cabinet este unul de calitate și de mare valoare medicală. „Doctorul Matei” și-a dovedit realele calități umane și profesionale în multe situații. Fie tânăr sau bătrân, cronic sau mai ușor bolnav fiecare pacient înscris la familia Terchet este atent consultat, rețetele se fac la calculator și toate datele personale sau pentru Casa de Sănătate sunt înregistrate pe calculator.

Despre Doctorița Cornelia Terchet, născută la 4.04.1961, absolventă a Universității de Medicină Timișoara, putem spune că în tandem cu soțul Matei veghează zi și noapte la viața și sănătatea cetățenilor din Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu. Face periodic triajele școlarelor, lecțiile de igienă cu elevii din Cermei și Șomoșcheș și asigură cazurile de mici accidente din școlile noastre. Familia de medici Terchet se simte împlinită și prin fiica lor, ajunsă și formată și ea ca medic, actualmente rezident în Arad, specialist cardiolog.

În cadrul Dispensarului Uman Șomoșcheș a funcționat din anul 1980 până în anul 2006, ca asistentă medicală doamna Livia Nica, soția preotului și protopopului Ineului, Moise Nica. Este născută la Secaci, în 3.06.1954 și a absolvit Școala Postliceală Oradea, în anul 1975. A lucrat 4 ani la un spital în Lugoj, după care prin căsătorie a ajuns la Cermei. Din anul 2006 și în prezent lucrează la Centrul de Asistență Medicală din Ineu, face naveta, dar nu se plânge.

În cadrul Dispensarului Cermei funcționează ca asistente medicale: Rodica Zdrâncă și Gabriela Vesa.

Doamna Rodica Zdrâncă locuiește în Cermei la nr. 945, este o profesionistă desăvârșită, absolventă a Liceului Sanitar Arad și a Școlii Postliceale Arad și lucrează cu pasiune și răspundere din 1985 și până în prezent. Nu s-a rușinat să ducă în mașina personală un copil de rrom, din Șomoșcheș, atunci când acesta s-a accidentat la ochi și era necesar să ajungă urgent la spital. Câți ca ea?

Doamna asistent medical, Gabriela Vesa, deși originară din Caransebeș s-a împământănit la Cermei, prin căsătoria cu Lucian Vesa. Absolventă a Școlii Postliceale Sanitare, Arad, s-a perfecționat prin studii universitare, la Facultatea de Asistență Socială, a Universității Aurel Vlaicu, instituție importantă în învățământul arădean. Asigură cu mult profesionalism tratamentele din Cermei și Șomoșcheș. Medicii de azi și asistentele duc mai departe tradiția și grija deosebită pentru viața și sănătatea locuitorilor, comunei noastre, Cermei. Cinste lor! Așa se respectă jurământul lui Hipocrate!

5.2. Dispensarul veterinar Cermei

Problemele sanitar-veterinare, necesitățile zootehnice, problemele de creștere a animalelor trebuie evaluate din cele mai vechi timpuri istorice.

De la îmblânzirea primelor animale: câinele, capra și calul, fiecare posesor sau crescător s-a lovit de probleme de boală, îngrijire, fătare, înmulțire, creșterea potențialului de reproducere și selecție sau cel de producție pentru vânzare sau valorificare. În decursul a mii de ani societatea umană a progresat în plan social

economic și grad de civilizație. Dacă s-a format o știință medicală veterinară populară, empirică, transmisă din generație în generație treptat s-a ajuns la medicina veterinară, științifică practică de medici veterinari, formați în școli speciale.

Documentele existente în Județul Arad pomenesc de un serviciu veterinar în Comitatul Arad, component al Austro-Ungariei, între anii 1867-1918. Legea VII din 1888, publicată în Corpus juris hungarice, Colecția de legi uzuale, Legea XVII, din maghiare, Legile din 1887-1888, Budapesta, 1897, pag. 169-200; Legea XVII, din 1900, publicată în Corpus juris hungarice, Budapesta, 1912, vol. V au reflectat preocupările și modul de organizare instituțională din Transilvania, implicit și din zona Aradului.¹⁹⁷

După anul 1918, potrivit Legii 3746, din 2 septembrie, 1919, serviciile zootehnice și sanitar veterinare și-au continuat activitatea sub conducerea Ministerului Agriculturii și Domeniilor, iar din 1925 devin servicii ale fiecărei administrații județene.¹⁹⁸

După anul 1939, odată cu înființarea Colegiului medicilor veterinari se cunosc și 27 de dispensare veterinare, în Județul Arad. Între aceste stațiuni de vaccinare și de combatere a epizootiilor infecțioase la animale, strădaniile pentru îmbunătățirea raselor de animale, cu onoare găsim și comuna Cermei. Dar documentele din Primăria Cermei consemnează activitatea medicului veterinar încă din 1926.

Conform Monitorului Oficial nr. 19 din 1947 la p. 1462 se consemnează că la Dispensarul Veterinar Cermei, Circumscripția XV, era medicul Emil Vancu, originar din Căianul Mic, jud. Someș și a fost instalat la 18 august 1947.

Mulți ani a lucrat în calitate de tehnician veterinar Ioan Petricaș (actualmente pensionar). A lucrat cu pasiune în Cermei, făcând tratamentele veterinare solicitate, vaccinurile periodice și adecvate și asistând animalele, din gospodăriile individuale, la fătare. A lucrat între anii 1954 -1992.

În jurul anului 1972 și până în anul 1978 a funcționat la Dispensarul Veterinar Cermei, ca medic de specialitate, Gheorghe Veina, care având rezultate foarte bune a fost transferat la Șiria unde a continuat o activitate meritorie. Alături de medicul Veina au lucrat tehnicienii veterinari: Ioan Petricaș și Boruț Miron, vizitii al căruței dispensarului (frosponțului propriu), fiind, Ioan Drăgan. Pentru că am cunoscut personal activitatea acestora nu pot să nu las în scris meritele lui Miron Boruț, locuitor în Cermei la nr. 943. Deși născut la Beiuș, în anul 1967 când a absolvit Școala Tehnică Veterinară s-a stabilit în Cermei, la dispensarul veterinar. Timp de 17 ani a făcut naveta și la Șomoșcheș pentru că avea tratamente și vaccinuri în ambele localități. Asista la fătări de animale, oricând a fost solicitat, ziua sau noaptea. Nu s-a plâns de navetă nu s-a plâns de salariu, nu s-a plâns de colegi sau de șefii săi.

Și dacă vreau să fiu corect și sincer au fost ani în care împreună am jucat tenis pe un teren de pământ amenajat la Școala Șomoșcheș. Îmi spunea cu aplomb „Merg la tratamente în sat, apoi vin la tenis, niciodată invers!” Acum ca pensionar merge regulat la biserică fiind membru al Consiliului Parohial Cermei.

Despre Teodor Șandor, venit ca tehnician veterinar, am aflat dintr-un dialog

¹⁹⁷ Îndrumător în Arhivele Statului Arad, *Serviciul zootehnic și sanitar-veterinar al Județului Arad*, p. 100-102

¹⁹⁸ *ibidem*, p. 100

mai recent că este domiciliat în Cermei la nr. 283, este născut la Cermei, a absolvit Școala Tehnică Veterinară din Salonta între anii 1962-1966. A funcționat 18 ani la Vața, în renumita stațiune și localitate, apoi 5 ani la zootehnia de la I.A.S. Cermei și între anii 1998 și 2008 a funcționat la Dispensarul Veterinar Cermei. Deși s-a pensionat continuă să ajute cu sfaturi, rețete și îndrumări pe crescătorii de păsări și animale din Cermei și din funcția de distribuitor de medicamente veterinare. Felicitări!

Și medicul Nicolae Duma a fost un bun profesionist recunoscut și cunoscut în Cermei și în zonă și de aceea și el a fost promovat director la Direcția Veterinară a județului Arad. Pe lângă tehnicienii veterinari susmenționați au mai activat în calitate de însămânțători artificial, pentru vaci și iepe doi buni meseriași, veterinari: Petru Brândușe (Burdea, de la Șomoșcheș), Silviu Toma (Cermei) și Petru Selejan, (Petrița Bucului) din Cermei.

Între anii 1981 și 1995 a lucrat cu multă tragere de inimă, cu mult profesionalism, Matei Cik Molnar (Mati) ca tehnician veterinar. Era din Cermei, născut la 30.06.1956 și absolvise Liceul Agricol Arad, secția zootehnie. A muncit 2 ani la I.A.S. Ineu apoi a venit în Cermei. Chiar dacă a muncit cu sârg, după Revoluția din 89 a trebuit să treacă în șomaj. Azi muncește ca fermier la gospodăria sa. Nu l-au părăsit jovialitatea și gluma. De fapt este o vorbă „glumind viața pare frumoasă.”

În jurul anului 1984 era medic veterinar în Cermei medicul Florian Goldiș. Era originar din Mocirla, absolvise Liceul din Cermei, școală care în vremea aceea era o școală de elită, în județ, prin elevi bine pregătiți și prin profesori de excepție. A terminat facultatea de Zootehnie din Timișoara și a depus obolul științei și dragostei sale pentru meseria de medic veterinar. Era renumit în toată zona. Făcea și operații la animalele mari: vaci și cai, atunci când nimeni nu mai spera să le salveze. Cu acest bagaj de mare profesionist s-a transferat la Ineu unde a confirmat și confirmă și azi că specialistul veterinar, Florian Goldiș a lăsat urme adânci în tărâmul muncii din zootehnie, în Cermei.

La Dispensarul Veterinar Cermei a venit în anul 1987 medicul Simon Viorel Monea transferat de la Centrul de Reproducție Băilești jud Dolj. Este originar din Pleșcuța și a absolvit Facultatea de Medicină Veterinară Timișoara, în anul 1982. În Cermei a continuat munca de calitate a medicului Goldiș. Revoluția din 1989 a adus schimbări și în sistemul medical veterinar astfel că Dispensarul Cermei a devenit S.R.L. dr. Monea. Alături i-a stat tehnicianul Teodor Șandor „asistentul bun care te scoate totdeauna la liman”. Actualul dispensar este dotat cu aparat de analiză trichinoscopică și alte urgențe veterinare. Medicul Monea a devenit cermeian, prin căsătorie, și locuiește la nr. 819. Amabil se prezintă, la orice oră din zi sau noapte, pentru urgențele veterinare.

5.3. Secvențe din istoricul farmaciei Cermei

Istoria societății umane a consemnat, că din cele mai vechi timpuri preocupat de sănătatea sa și mai ales de tratarea unor boli sau a unor răni primite la vânătoare sau în lupte, omul a încercat să se trateze folosind plantele și lucrurile din preajma sa.

Treptat au devenit plante medicinale, de leac, treptat anumite ape, substanțe au ajuns să fie cunoscute și utilizate în tratarea unor boli. Și cei de azi știm că lecurile băbești și cele naturiste pot fi salvatoare sau complementare, de mare eficiență medicală, uneori.

Din tradiția și medicina locală spicuim câteva tratamente băbești: pentru dureri

de stomac se folosea zeama de varză (moarea din cadă), pentru liniștirea copiilor mici se folosea ceaiul de mac, la tratarea unor bube, furuncule, se folosea frunza de lobodă sau cea de varză, la tratarea urdilor (lipirea genelor) se folosea ceaiul de tei sau mușețel iar pentru provocarea spontană a avortului se folosea rădăcina de spânz.

Farmacia ca instituție locală, apare consemnată înainte de 1900 în lucrarea dr. Gal Jenő. Pe Valea Crișului Alb era renumit un farmacist: Hențiescu. În acea perioadă un medic avea arondat în jur de 7386 de pacienți iar o moașă avea în medie, 23006 pacienți (Dorel Rus, Monografia localității Apatuș, pag. 135).

În lucrarea citată apare consemnat și Cermeiul ca având farmacie. Știm că înainte de 1948, farmacia din Cermei aparținea unui evreu „Holender” dar la actul din acel an aceasta a fost naționalizată și trecută în patrimoniul statului. Din informațiile profesorului Nicolae Vlad vechea farmacie era pe locul actualei case a lui Niculiță, vis a vis de liceu și alături de măcelăria lui Trăianu Vițalului. Cunoaștem numele farmacistului care asigura serviciul în anul 1959. Acesta era Ladislau Dermla, soțul educatoarei, Ana Dermla.

Ca farmacistă a venit Mărioara Vlad în anul 1969 prin căsătorie. Este născută în Șepreuș și a absolvit Școala de farmacie din Arad. Ca farmacistă trebuia să și prepare anumite combinații de medicamente sau prafuri, era cu adevărat nevoie să știi meserie. Țin să evidențiez o muncă de peste 40 de ani. Nu de puține ori farmacista Mărioara Vlad a fost trezită în miez de noapte pentru medicamente, injecții sau ajutor medical. Veneau și cunoscuți și necunoscuți din Cermei, Șomoșcheș, Gurba, Șepreuș și toate împrejurimile și totdeauna doamna Vlad i-a ajutat.

În anul 2010 s-a pensionat, lăsând grijile farmaciei pe seama doamnei Galoș.

Azi farmacia este privatizată și funcționează în localul Dispensarului uman.

Recent s-a mai deschis o farmacie privată „Corina” și astfel s-a ivit oportunitatea concurenței, cine va vinde mai ieftin și mai corect va avea clienți. Dar oricum farmacia a fost și este necesară în viața comunității.

5.4. Asigurarea pazei și ordinii publice în Cermei

Asigurarea pazei, liniștii și ordinii publice în orice localitate a fost și este un deziderat major al unei comunități.

În vremea cetăților feudale erau ostași care așezați în diferite locuri, din cetate, asigurau paza de zi sau noapte. Se păzeau de obicei intrările în cetate, podurile și porțile. Erau construite tumuri speciale de observare pe zi sau noapte. Existau pentru fiecare cetate regulamente și ordine privind circulația pe timp de noapte, modul de iluminat, semnalizarea și alte repere ale ordinii publice¹⁹⁹.

Pentru regimul austro-ungar, în anii 1867-1918, erau vitale și paza în localități și liniștea publică doar astfel puteau stăpâni atâtea teritorii și naționalități.

Regimentul grăniceresc înființat în 1741 a cuprins 24 de localități din comitatul Aradului cu un număr de 9000 de soldați. În zona noastră au existat sate militarizate: Gurba, Șicula și Ineu²⁰⁰.

Documentele consemnează totuși un militar din Cermei și anume pe Gheorghe Igruș incorporat în anul 1744. După anul 1750 aceste unități grănicerești sunt desființate. Acum apar unități de jandarmi în fiecare localitate. Serviciul de pază și ordine publică

¹⁹⁹ Doina Chiș, Cetatea Ineu, *Pagini ineuane*, Ed. Grafnet, Oradea, p. 74
²⁰⁰ *Aradul permanent în istorie*, Arad, 1978, pp. 156-157

se reorganizează în întreg comitatul. Existând în anul 1778, 11 plase administrative se stabilește în fiecare plasă un număr de 3-5 sau 6 jandarmi și un sergent, comandant. În plasa Ineu deși s-au stabilit 5 jandarmi se suplimentează și pentru Cermei un număr de 3 jandarmi și un sergent. Se comentează și se explică astfel: „În ultimă instanță în plasa de mare întindere a Inelui după cum se știe funcționează un post de jandarmi, la Cermei care este un centru de mare circulație, fiind loc de târg, pe unde se fac în general transporturile către și dinspre comitatul Bihor. Analizând împrejurările este neapărat necesară organizarea și plasarea unor posturi de jandarmi, în afară de centrele de plasă la Iosășel, Săvârșin și Cermei”²⁰¹.

În anul 1811, an în care marele latifundiar Ștefan Aczel, cu domenii întinse la Ineu, Șicula și zona noastră, fiind responsabil cu pregătirea militară a jandarmilor, pe comitat, cere o suplimentare a numărului de jandarmi în Cermei, posibil sub această motivație, având domeniu mare, voia să se asigure de liniștea socială²⁰².

În jurul anului 1815, crescând activitatea cetelor de haiduci, despre care am amintit în capitolul de istorie, a crescut și nevoia de apărare. Se știe că în Pădurea Baltă erau ascunși haiducii care prădau la Șicula, Șepreuș și Cermei, astfel că era nevoie de o pază mărită în aceste localități. Așa a crescut și numărul jandarmilor din Cermei²⁰³.

Neavând acces la documentele speciale pentru acest domeniu voi face doar câteva scurte referiri și constatări din arhiva Primăriei Cermei despre jandarmi, paznici, guarzi, apoi polițiști, milițieni (în regimul comunist) și din nou sub numele de jandarm și polițist, după 1989.

O adresă purtând numărul de 521 din 15 iunie 1926 specifică „polițiștii Mihai Petrică, Ioan Avram și Petru Selejan de la Postul de poliție Cermei se absolvă din serviciu și vor fi înlocuiți”²⁰⁴.

Prin adresa nr. 12 a Primăriei de la Ineu polițiștii din Cermei sunt amendați pentru neexecutare de ordin ???²⁰⁵

Se pare că după aceste dispoziții a urmat cea din 6 august prin care este numit șef de post la Cermei, Ioan Stan, plutonier.²⁰⁶

Adresa nr. 1212, din 1926, a Companiei de jandarmi cere Primăriei Cermei să asigure alimente și teren de cultură pentru jandarmii din Cermei.²⁰⁷

Prin Hotărârea nr. 101, din 1932, se restabilește sediul postului de jandarmi în casa lui Adam Kocs, din Cermei, acolo unde a fost încă din anul 1926. De asemenea se statuează de către cei 15 consilieri comunal, că nu se va percepe taxă pentru clădirea, sediu a jandarmeriei din Cermei.

În 18 ianuarie 1932, Primăria Cermei organizează o licitație publică pentru mai multe obiective. Am selectat, ora 10 și 30 de minute, când era planificată licitația pentru „cumpărarea de rechizite de pompieri” iar pentru orele 17 „licitație la facerea

²⁰¹ Alexandru Roz, *Războiul neatârării, 1877-1878*, acte și documente, Ed. U, Vasile Goldiș Arad, 1998, p. 134

²⁰² Petru Chiș, *Ineu de la a doua retragere a turcilor până la sfârșitul Primului Război Mondial 1693-1919*, Ed. Gutenberg, Arad, 2014, p. 39

²⁰³ Ibidem, p. 40

²⁰⁴ A. Pr. Cermei, Dosar 1926

²⁰⁵ A. Pr. Cermei, adresa 12 /30 august 1926, Dosar 1926

²⁰⁶ A. Pr. Cermei Reg intr-ieșire p.680/ 1926

²⁰⁷ A. Pr. Cermei Reg intr-ieșire, p.775/1926

latrinei și a camerei de arest de la primărie”²⁰⁸

În Șomoșcheș a fost cu certitudine post de jandarmi sau a lucrat jandarm din Cermei, din moment ce Adresa nr. 54 din 13 aprilie 1934 cere primăriei să plătească cota comunei Șomoșcheș pentru postul de jandarmi (nespecificat).

Dintr-un registru al Primăriei Cermei reiese că s-a cerut tuturor polițiștilor comunalii câte o dovadă că sunt cetățeni români.²⁰⁹

Și tot din acest registru reiese că paznicii comunalii aveau insigne specifice.

În Adresa nr. 138 de la Chestura poliției se cere postului de poliție local să înregistreze bicicletele din localitatea Cermei.

În sarcina polițiștilor din Cermei a intrat oprirea vânătorii de iepuri cu farurile mașinilor.

În 1934 valoarea clădirii jandarmeriei, din Cermei era de 40 000 lei iar camera guardiștilor valora 2000 lei.²¹⁰

Din anul 1946 a rămas în memoria unor cetățeni din Cermei polițistul C. Rîșcă pentru corectitudinea cu care și-a îndeplinit sarcinile de serviciu și având soția telefonistă (informație Florica Toma, Cermei, nr 125).

Între anii 1970-1975 șef al Postului de miliție din Cermei a fost Marian Ivantie. S-a transferat la Frumușeni, unde a fost continuat de propriul său fiu. Era un uriaș și la propriu și la figurat. Cu certitudine acei care nu respectau legea erau sancționați dur, dar a știut să fie blând cu cei care erau pârâți politic sau furau de la C.A.P. din cauza sărăciei. A rămas, cred eu în mentalul cermeienilor, ca un fost milițian, corect și onest.

Între anii 1975-1983 au funcționat ca milițieni Ioan Cartiș, originar din Rogoz de Holod și Ștefan Voian, care ulterior s-a transferat la Apateu și a fost urmat de Ioan Andra.

Între anii 1984-1987 a activat ca subofițer Dorel Trânc. Originar din Ineu după terminarea cursurilor gimnaziale și liceale, simțindu-se atras de cariera militară și-a îndreptat pașii spre Școala de Subofițeri din Câmpina. A fost un elev eminent însușiindu-și temeinic cunoștințele profesionale, având un corp athletic, bine-făcut, cu ochi scilipitori care emană intuiție criminalistică, abilități și competențe calitative de polițist întruchipându-le pe toate după ce s-a încadrat în poliție, la Ineu, în anul 1983. Având rezultate excepționale și un comportament civic exemplar a fost numit în anul 1984 ca șef de post la Miliția Cermei. A lucrat până în anul 1987, când din nou apreciat fiind a fost transferat la Ineu și la Arad.

Mintea ageră și calitățile intelectuale l-au ajutat să se perfecționeze în cursuri și școli de înaltă clasă, precum Școala de Ofițeri Băneasa și Academia de Poliție București și Facultatea de Drept. În urma acestor cursuri a fost avansat la gradul de maior. A lucrat cu foarte bune rezultate în Poliția Ineu, în perioada 1990-2005, când s-a pensionat.

Nu suntem noi cei îndreptății, autorii acestei cărți să dăm diplome profesionale, dar putem să-i acordăm lui Trânc Dorel „Felicitări pentru întreaga activitate!” și îi transmitem că oricând este bine-venit în Cermei și Șomoșcheș. Munca sa a fost și este apreciată.

²⁰⁸ Ziar: Românu / 25 decembrie, 1931, Decizia Primăriei, Nr 1811/1931

²⁰⁹ A pr. Cermei, Reg intr-ieșire p. 96 din 21 iunie, 1934

²¹⁰ A. Pr. Cermei, Dosar 1934

Începând din anul 1988 Postul de Miliție Cermei a fost condus de Petru Stana originar din Șepreuș. Născut la 08.07.1947, fiu de țărani, a acces la Școala de Subofițeri Câmpina pe care a absolvit-o în 1970. Și-a început activitatea în miliție la Semlac apoi la Pereg și la Șimand. Erau localități mari cu populație numeroasă și probleme multe. Rememorând acei ani într-un interviu din anul 1998, domnul Stana mi-a spus că în acei ani a trebuit să se conformeze cerințelor și legilor comuniste. Cu mâna pe inimă spun: „M-am străduit să fiu corect față de cetățeni încercând să impun respectarea legilor. Am fost foarte exigent pe linie de circulație sancționând îndeosebi pe șoferii care consumau alcool și pe vitezomani. Pentru furturile din C.A.P. am fost înțelegător atunci când persoanele erau în vârstă sau sărace sau când așa numita „pagubă” nu avea o valoare mare. Pot sta cu fruntea sus și pot merge oricând în aceste localități. În anul 1988 am venit în Cermei ca șef de post unde m-a prins și revoluția din 1989. Cât am fost de bun sau de rău vă rog să deduceți din faptul că atunci în 25.12.1989 am fost între cei 100-150 de manifestanți din fața Primăriei Cermei, niciunul nu m-a apostrofat, nu m-a jignit și nu a fost violent cu mine. Din contră imediat ce s-a ales Frontul Salvării Naționale, am fost cooptat în acel comitet. Cred că această alegere spune totul și despre activitatea mea, ca șef de post, în Cermei, din 1988-1989²¹¹. În anul anul 1990, plutonierul adjutant, Petru Stana s-a pensionat și s-a stabilit în Apateu. Cu zâmbetul pe buze se întâlnește cu orice cetățean din Cermei și Șomoșcheș.

Actualul șef de post al poliției din Cermei este agentul șef, Mircea Topai. Născut la 11.06.1967 la Berechiu, tatăl său fiind muncitor și mama agricultoare, după terminarea Școlii Generale Berechiu și Liceul Mihai Viteazul, din Ineu, a urmat Școala Militară Câmpina unde după 2 ani a devenit polițist. S-a încadrat în anul 1990. Datorită calităților sale de bun criminalist și documentarist, cunoscând particularitățile și specificitățile unor furturi a reușit să rezolve un număr mare de furturi de pe raza comunei Cermei, spargerii, crime sau accidente de circulație.

A dat atenție mare delievenței juvenile participând în școli, prin lectorate sau discuții cu copiii asupra legilor țării, evitarea consumului de droguri și evitarea accidentelor de circulație. Se bucură de aprecieri pozitive din partea cetățenilor, a autorităților locale și a conducerii I.P.J. Arad. Având an de an calificative foarte bine a fost avansat înainte de termen.

A primit mai multe diplome de merit. Portretul profesional de excepție poate fi completat cu cel de familie fiind mândru de soția și băiatul său.

Acum, în prag de pensionare credem că ar merita și diploma de cetățean de onoare după o slujire de 24 de ani, ca cel mai longeviv șef de post, din Cermei.

Alături de Mircea Topai a stat începând din anul 1991 și Ioan Burtă. Este născut la 19.02.1968, în Ineu unde a absolvit școala generală și liceul apoi a urmat o școală de poliție.

Este o fire prietenoasă, deschisă, comunicativă, bun profesionist, având fler în descoperirea unor făptași, manifestând indulgență atunci când cazurile nu sunt grave și când se pot da sancțiuni mai ușoare, își face datoria în cadrul legal, democratic de acum. N-am auzit să fi fost brutal, să fi exagerat în exercitarea meseriei, este prieten și cu tinerii și cu vârstnicii.

²¹¹ Ioan Nagy, *Interviu pentru Satul natal*, publicație nr.2/2003

Prin fiul său, ajuns și el polițist a transmis nu numai dragostea față de meserie ci și respectul față de ordinea legislativă și civică.

Soția Florica lucrează la Liceul Cermei ca informatician fiind o persoană amabilă dispusă să facă și ore suplimentare când e cazul ajutând pe fiecare dascăl, prin munca la calculator și onorându-și astfel statutul de angajat al Liceului Cermei.

Despre agentul șef, Ioan Nica, putem aminti faptul că este originar din Gurba născut la 14.04.1966. După școlile primare și generale din Gurba a urmat Liceul Ineu și aspirând la meseria de polițist s-a pregătit temeinic pentru Școala Militară Slatina, unde se știe că se intră foarte greu. După 2 ani cu onoranta ținută de polițist s-a încadrat la Postul de Poliție Bocsig a lucrat apoi la Postul de Poliție Socodor iar din anul 2000, la Postul de Poliție Cermei.

S-a remarcat în calitate de agent de circulație fiind prezent zi sau noapte sau sărbători în intersecții și pe șosea făcându-și datoria. Este prezent la terenul de fotbal în Cermei și Șomoșcheș atunci când se desfășoară meciuri oficiale. Este prezent în școli pentru a ține lecții copiilor pe teme de circulație sau alte teme de legislație. Colaborează cu directorii de școli la respectarea programelor școlare și serviciul pe școală.

Este un pasionat apicultor, activitate care ne întărește convingerea că dl Ioan Nica este inteligent, perseverent, om bun, și „bun cetățean pentru cetățeni”. A primit distincția „Meritul militar cls a III-a” și calificativele de „Foarte bine”.

La ora actuală la Postul de Poliție Cermei mai lucrează agent șef. Rafael Grunner. Este născut la 16.10.1968, în Timișoara. A absolvit Școala de Poliție Slatina, în anul 1994. Cu o statură athletică și o ținută impecabilă s-a prezentat în anul 2012 la Postul de Poliție Cermei, după ce a funcționat 18 ani în județul Hunedoara. Conform calităților profesionale îl vedem mereu în miezul problemelor, oriunde se impune, găsind cele mai bune soluții de rezolvare. Fiind de doar 2 ani în comuna Cermei nu putem emite prea multe aprecieri dar am intuit în el omul legii care respectă, ca să fie respectat și omul legii care vrea să confirme dictonul „Omul potrivit la locul potrivit”. Pentru activitatea sa, agentul șef Rafael Grunner a fost decorat cu meritul militar „Clasa a III-a”.

5.5. Serviciul de stingere a incendiilor și pompierii din Cermei

Un scurt preambul despre serviciul de stingere a incendiilor ne trimite cu gândul la cetățile antice și medievale, care în vremuri de război erau atacate cu foc, aruncat peste ziduri, atunci când se încerca ocuparea lor. Existau, cu certitudine oameni pregătiți să anihileze astfel de atacuri cu foc. Realitatea este aceea că de multe ori în orice așezare umană, din diverse motive, izbucneau incendii care devastau una sau mai multe case sau străzi. Putem să gândim o clipă la casele de lemn, acoperite cu paie, trestie, crengi sau șindrila cât de ușor puteau arde și cât de repede se putea propovădui focul.

Cei în vârstă, din Cermei, pot avea în memorie existența caselor acoperite cu paie și în jurul anilor 1940-1950. De obicei bisericile de lemn erau acoperite cu șindrila.

Fiecare comunitate se mobiliza în caz de incendii. Există în tradiția românilor și probabil și a altor popoare ca atunci când izbucnește un foc să se tragă clopotele bisericilor. Astfel comunitatea întreagă afla de foc și se putea mobiliza imediat. Pompierii aveau rolul de a stinge incendiile, de a salva viețile oamenilor și ale

animalelor și de a preveni izbucnirea incendiilor. Pompierii au purtat și poartă echipament special și însemne specifice.

Și uneltele și instrumentele de stins focul au cunoscut progrese și perfecționări. Dacă la început erau folosite: scări, găleți și cângi sau furci, treptat s-au pregătit butoaie fixe sau mobile, pe roți, care asigurau apa pentru stingerea focului. S-au construit turnuri de observare și anunțare a incendiilor din multe localități.

Încetul cu încetul fiecare comunitate și-a format câte o echipă specializată în stingerea focului, apărând astfel și formațiile de pompieri voluntari sau plătiți de comunitate.

Istoria pompierilor este și ea una bogată și interesantă. Dacă în unele localități (marile orașe: Nădlac, Ineu, Chișineu-Criș, Curtici, formațiile voluntare de pompieri apar între anii: 1850-1900, pentru Cermei avem consemnată existența formației de pompieri abia la sfârșitul secolului al XIX-lea.²¹²

La o licitație organizată de Primăria Cermei în 18 ianuarie 1932 se preconiza la orele 10 și 30 de minute, „cumpărarea de rechizite pentru pompierii” în Cermei iar pentru orele 17 licitație publică la „facerea latrinei și a camerei de arest de la primărie”.²¹³

Din Arhiva Primăriei Cermei am aflat câteva probleme legate de repararea, în anul 1933 a „colnei pentru pompa de stins incendii”. Aflăm astfel că încă din anul 1933 exista în dotare formația de pompieri voluntari, din Cermei, o pompă aspersoare, car manual (pompa manuală s-a inventat în anul 1752) sau prin motor, putea scoate apă din fântână sau gârlă și prin conducte sau furtunuri (furtunul de pompieri se folosea din anul 1672), o putea împinge și utiliza la stingerea incendiilor în Cermei.

Din păcate astfel de pompe manuale au fost folosite la stinsul incendiilor din Cermei și Șomoșcheș până prin anii 1980-1985.

Mașinile de pompieri, de format modern erau în România în marile orașe precum: Arad, Ineu, Chișineu-Criș, Pâncota, Curtici etc.

Pot reaminti că în Ineu în anul 1954 s-a înființat Formația Militară de Pompieri, având în componență 40-50 de militari în termen, specialitatea „pompieri” și având în dotare 3-4 mașini de stins incendii, care se implicau în stingerea incendiilor de pe raza zonală, Ineu, Cermei, Apateu, Șicula, Beliu, Târnova și mai departe când situația se impunea.

Despre formațiile voluntare din Cermei și Șomoșcheș din perioada anilor 1952-1985 putem consemna că erau compuse din 8-12 pompieri și un șef de formație. Aveau îmbrăcămintea compusă din costum maro, cu o caschetă de format militar, dar cu o insignă specifică pompierilor. Pentru pregătire și onorarea formațiilor de pompieri se organizau multe concursuri, cu formațiile de pompieri din județ. Memoriile personale se leagă și de existența unor formații de copii „micii pompieri” care se vroiau pregătitoare pentru viitorii pompieri.

Date mai exacte avem începând cu anul 1952 când se consemnează în Arhiva Primăriei Cermei, pregătiri cu formația de pompieri. În anul 1953, când, în comuna Cermei a ars în întregime o moară cu trei etaje s-a înființat „Serviciul public de

²¹² Ioan Măneran, *Monografia Comunei Cermei*, lucrare de licență.p. 32, care face trimitere la istoricul Ieno Gaal și lucrarea sa monografică despre Arad

²¹³ Ziarul „Românul” /25 decembrie 1931

pompieri” cu motivația expresă de a participa la stingerea de incendii dar și de a preveni.

La înființare formația de pompieri era dotată cu o pompă manuală montată pe o căruță având și un sediu propriu.

În anul 1956 Formația de pompieri civili din Cermei a dobândit Drapelul de luptă al unității.

Din panoplia de diplome primite de Formația Voluntară de Pompieri Cermei, amintesc:

1956 - Premiul I, pe zonă, însoțit de o pictură pe pânză reprezentând un pompier care salvează dintr-o casă în flăcări, o femeie și ține un copil în brațe ieșind dintre flăcări;

1959 Locul I, la concursul de pompieri pe Regiunea Crișana;

1979 - Locul I, pe zona Incu;

1980 - Locul II, pe zonă;

1982 -1984-1985-1986- Locul I pe zona Incu, la concursul profesional.

În acești ani de glorie activau ca pompieri voluntari următorii cetățeni:

Grupa I autotun: Ioan Hammer nr. 507-șef grupă;

Ștefan Farago nr. 907;

Ioan Morar nr. 255;

Eugen Suciș nr. 328;

Iosif Koromy nr. 472;

Nicușor Boțoc nr. 238;

Iosif Sznefner nr. 571;

Ioan Bun nr. 956;

Cornel Petrica nr. 449;

Ioan Chiș nr. 400- șofer.

Grupa a II- a pompa manuală: Gheorghe Crișan nr. 212- șef grupă;

Ioan Keremy nr 517;

Adalbert Lokoș nr. 647;

Ștefan Voștinar nr. 489;

Ioan Huiedan nr. 904;

Sebastian Uzun nr. 405;

Ioan Oprețoiu nr. 781;

Crăciun Gudian nr. 868

Petru Tarcea nr. 4- șef;

Ioan Popa nr. 486;

Petru Scrob nr. 311;

Pavel Manca nr. 411;

Petru Sas nr. 483;

Teodor Grec nr. 350;

Petru Mic nr. 359;

Petru Marc nr. 117.

În primii ani, adică 1953-1956 comandant al Formației de pompieri din Cermei a fost Traian Sasu. După anul 1968 șeful formației de pompieri civili din Cermei a fost Gheorghe Herman, până în anul 1989, din anul 1989 și până în anul 2000 a fost șef al Formației de pompieri Eugen Suciș. Din anul 2000 până în anul 2006, șeful formației a fost Viorel Horga.

Din anul 2000 serviciul de pompieri civili a fost dotat cu o autospecială cu apă, donație din partea unei comune din Italia înfrățită cu comuna noastră. Ea poate acționa cu doar 2-3 oameni, incluzând și șoferul. Masina tip „Magirus” are o capacitate de 3000 de litri cu furtun de 60 de metri și un debit de 50/l pe secundă-200l/pe secundă. Alături de mașina autospecială (în valoare de 58.006.000 lei) în dotarea P.S.I. Cermei mai există: hidrant... 68 lei;

Cheie hidrant... 68 lei

Hidrant portabil... 450 lei;

Cordiță salvare... 660 lei;

Furtun tip C(50 ml) 2940 lei;

Furtun tip B(46 ml)...534258 lei

Distribuitor C-B... 2 buc.;

Scară 4 m... 1 buc.;

Chelie racord... 2 buc.

Începând cu anul 2006 în cadrul Primăriei Cermei s-a înființat Serviciul Voluntar pentru Situații de Urgență, al cărui șef a fost numit Nicușor Boțoc. Acesta se află în subordinea Primăriei Cermei având sediul la nr. 304. Se implică în activitatea de dotare a instituțiilor din comună, cu cele necesare intervențiilor de urgență și activează preventiv.

Serviciul Voluntar pentru Situații de Urgență (S.V.S.U.) are în componență 40 de membrii, 2 fiind angajați iar 38 fiind voluntari. Serviciul se finanțează din bugetul local și din donații și vizează toate aspectele ce țin de situațiile de urgență (incendii, cutremure, inundații, atac terorist etc).

La ora actuală comuna Cermei numără un total de 1013 gospodării din care: în Cermei- 637 gospodării, în Șomoșcheș-329 gospodării și Avram Iancu cu 47 de gospodării.

Există un număr mare de case construite din lemn, puține sunt din pământ bătut și chirpici, iar cele construite în ultimii 20-25 de ani sunt construite din cărămidă și B.C.A.

De asemenea în comuna Cermei sunt aproximativ 900 de fântâni proprii și câte o fântână arteziană în Cermei și Șomoșcheș.

Pentru stingerea incendiilor formația de azi, a pompierilor voluntari din Cermei, acționează prin următorii: Gheorghe Moț - șef de formație;

Viorel Horga;

Dumitru Simion;

Nelu Hammer;

Ioan Căsuț;

Ștefan Sznefner;

Dan Roșioru;

Vesa Lucian- asistent medical

5.6. Comunicațiile și Oficiul Poștal Cermei

Pornim periplusul nostru istoric de la sintagma „poștalion” cuvânt vechi, care în franceză și rusă, face trimitere la primele căruțe cu cai, care transportau: corespondență, bagaje sau persoane. Serviciile se asigurau prin stații de poștalion, unde se schimbau și caii și se putea dormi și mânca.

Cu siguranță civilizațiile umane încă de la începuturi au comunicat, au

transmis ordine militare, juridice și administrative, prin persoane individuale sau grupuri (spre a putea apăra conținutul sau valoarea mesajului sau a persoanei implicate în anunț) folosind caii sau alte mijloace de transport, precum poștalionul.

Anterior s-au transmis mesaje prin focuri făcute și semnale transmise de la distanțe vizibile sau prin folosirea unor instrumente de suflat precum: buciumul, cornul sau toba.

Apariția telegrafului și a telefonului au însemnat mari cuceriri și progrese în sistemul de comunicare interumană.

Se știe că telegraful Morse a fost inventat în anul 1837 de către Samuel Fliney Breese Morse, care a fost un pictor și inventator american. Telegraful a fost introdus ca ajutor în transportul pe calea ferată. De-a lungul căilor ferate au apărut stâlpi cu fire conductoare, de telegrafic.

După anul 1876 odată cu înființarea telefonului, de către Graham Bell și Elisha Green s-a extins rețeaua telefonică în paralel dar și în locul celei telegrafice.

În Transilvania primele linii telefonice s-au realizat în anii 1881-1882 între Timișoara- Sibiu- Cluj- Arad.

Despre Oficiul Poștal Cermei aflăm din lucrarea document a istoricului Gaal Jenő că funcționa din anii 1860-1870 (Kozgazdasági, Kozigazgatási és közmuvelőden 1898, P.).

În informațiile despre calea ferată Ineu - Cermei dată în folosință la 01.05 1889, avem și pe aceea care ne confirmă că gara Cermei avea în dotare o stație telegrafică prin care se comunicau date despre mersul și locația trenului de pe traseele existente.

Dicționarul maghiar din anul 1913 consemnează și confirmă această informație (Helysegnevtára, A Magyar Szent Korona Országainak, 1913, Budapest, pag. 466).

Trenul de pe ruta Ineu - Cermei sau Cermei - Arad, a fost folosit și la transportul corespondenței (scrisori, telegrame), pachete, colete, ziare și reviste.

Cum, Cermeiul era un centru economic și spiritual de mare valoare, cu certitudine și documentele poștale confirmă că existau vagoane poștale atașate la trenurile de pe ruta Ineu- Cermei.

După 1918 în întreaga Românie s-a reorganizat și s-a dezvoltat sectorul „Comunicații Poștă și Telegraf din Arad” prin înființarea Oficiului Poștal Cermei, având câțiva angajați: diriginte și poștași, pentru corespondență și presă în Cermei și apoi în Șomoșcheș (Tiron Florin Martin, Dan Traian Țolda, Istoria Poștei în Direcția Regională Timișoara, Ed. Eurostampa, 2009, pag.124).

Din anul 1922 funcționează „Societatea Teleromână” cu echipe de telefonie, telegrafie și semnalizare.

În anul 1927 au apărut și s-au instalat în oficiile poștale, centralele automate „Rotary” cu câteva posturi telefonice în fiecare comună.

În anul 1938 Oficiul Poștal Cermei apare autorizat la poziția 9 în județul Arad (Ibidem pag.101).

Oficiul Poștal Cermei primea și trimitea corespondența cu vagonul poștal nr. 423 și nr. 424 pe ruta Ineu- Cermei și retur. Între 15 oct. 1941-1945 vagonul poștal purta nr. 245 și 246, pentru ca mai târziu în perioada 1945- 1958 vagonul poștal anexat trenului de pasageri Ineu- Cermei și retur să poarte nr. 245 și 246. De la gară toată corespondența și presa erau preluate și transportate cu căruța, cu bicicleta și mai târziu cu automobilul,

la oficiul poștal unde erau selectate și repartizate poștașilor din Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu

Pe o altă listă cu oficiile poștale în funcțiune, în anul calendaristic 1948, Oficiul Poștal Cermei apare în nomenclator la poziția 11 (Ibidem pag. 107).

Între anii 1952- 1956 conform structurii administrativ- teritoriale Oficiul Poștal Cermei era încadrat în Raionul Ineu, Regiunea Arad (Ibidem pag.110-111).

Dintr-o fișă de la Primăria Cermei constatăm că în anul 1959 la Poșta Cermei lucrau: Iuliana Ilisie și Elena Nica în calitate de telefoniste iar ca diriginte de poștă era Petru Ilisie.

În anii 1968- 1970 în Cermei aveau telefon doar primăria, miliția, școala și câteva instituții importante și în jur de 15- 20 de persoane particulare, în timp ce la Șomoșcheș exista un singur telefon la CAP și două posturi telefonice la persoane particulare.

Cu jena lipsei de confort, datorat lipsei de telefon, pot spune că ani de zile stăteam 15- 20-30 de minute pentru a obține o legătură telefonică la Arad sau la București și nu de puține ori abandonam convorbirea după un timp lung de așteptare. Ca dascăl, jurnalist și activist cultural am simțit acest disconfort care a durat mulți ani de zile.

Printre diriginții de poștă cu activitate meritorie s-a numărat, după anul 1961, Petru Ilisie, iar ca telefonistă Florica Toma, a lui Visu, de la nr. 125, care a funcționat din anul 1961 și până după Revoluția din 1989, când s-a pensionat.

A fost o telefonistă de excepție, de o punctualitate rară, amabilă, cu zâmbetul pe buze, cu un ton vocal agreabil și politicos încât de multe ori în fața telefonului gândeam: „Doamne dă, să fie doamna Florica de serviciu!”

Au mai lucrat ca telefoniste: Ana Malanco și Agneta Sabo.

După pensionarea dirigintelui de poștă, Petru Ilisie, a fost denumit ca diriginte, Pavel Brădean, din Ineu. Ca telefonistă a lucrat Eugenia Pășcuțiu. Poștași comunali au fost: Petru Sucigan din Șomoșcheș, Ioan Popa (Brăcinar) din Cermei și Ioan Muntean.

Au mai activat ca poștași: Margareta Molnar Cik, Nicolae Sas (a lui Peșcănoaie), Matei Frențiu, Mircea Jigău, Petru Pitaș, Maria Brândușe.

Florica Vidican a fost responsabilă de poștă o perioadă. În alte perioade au mai funcționat ca telefoniste: Florica Lazea, Maria Sas (a lui Visu), Florica Sas (a lui Vlădica), Florica Simion.

În anul 1971 erau în Cermei 583 de abonamente la radio și 183 de abonamente la TV.

Din anul 1974 s-a introdus și în Poșta Română, asemenea celor din SUA (1963), Austria (1967), Belgia (1969), URSS (1971), Polonia (1973), Bulgaria (1975), codurile poștale, proprii fiecărui oficiu poștal. Cermeiul a primit codul 2863 (Ibidem pag.125).

(Trebuie să mulțumesc, domnului Radu Fițu, inspector șef, în Poșta Compania Națională, Poșta Arad, pentru informațiile oferite despre Oficiul Poștal Cermei și despre lucrarea sus menționată și în același timp să-l felicităm pentru postura sa, activitatea sa, ca fiu al Șomoșcheșului).

Știm cu toții că după 1989 și serviciile poștale și comunicațiile s-au restructurat astfel că serviciul poștal de comunicații „ROMTELECOM” este asigurat printr-o centrală telefonică automată digitală cu un număr de 400 posturi telefonice, pentru

persoane fizice, juridice și instituții publice, înscrise în cartea de telefon „Pagini aurii”.
Serviciul de intervenție „Romtelecom” este asigurat de către un bun specialist și om de omenie rară, Ioan Vid, din Moțiori, bun cunoscător al calculatorului și telefoniei și gata oricând să te ajute. Actuala dirigintă de poștă este Eugenia Pășcuț, din Cermei, de la nr. 256.

A început ca telefonistă, în anul 1987, și treptat a parcurs toate stagiile și activitățile specifice, fiind numită ca dirigintă, după moartea soțului Flore Pășcuț.

Actualmente, serviciile poștale din Cermei le prestează, în calitate de poștași: Cristian Sas (a Dăvidii) și Margareta Molnar Cik.

D-na Margareta a fost premiată, în mai multe rânduri chiar de către Regionala Timișoara, fiind clasată între primii zece poștași pe regiune. Stau mărturie diplomele și articolele din ziarele județene.

În Șomoșcheș, ghișeul poștal, de azi, este deservit de către Elisabeta Belc.

6.1. Începuturile Școlii din Cermei

Când vor fi învățat cititul, scrisul și socotitul cei dintâi copii nu prea știm. Sigur, cei din familiile bogate, nobile, conducători și administratori ai comunităților, având bani și copii disponibili de la vârsta fragedă spre învățare, le asigurau copiilor dascăli care în casă și familie se ocupa de instrucția și educația lor.

În schimb, în familiile nevoiașe, sărace, iobăgești, cu multe guri de hrănit, copilul ajuns la 6-7 ani începea să devină util familiei fiind „braț de muncă pentru familie și pentru domnul de pământ”

Băieții, dacă nu intrau boitari, purcari sau văcari, în ajutorul titularilor, slujbași ai comunității, primeau în grijă vitele familiei.

Fetele, lăsau păpușile și aveau grijă de frații și surorile mai mici sau pregăteau mâncarea în vreme ce adulții mergeau la câmp și desfășurau alte munci casnice. Era un mod pragmatic, încetățenit la români de “creștere și formare pentru viață”.

Pentru astfel de copii nu există mod de învățare și de aceea majoritatea rămăneau analfabeți. Puțini reușeau să meargă pe lângă preoți sau alți funcționari și oameni cu carte spre a învăța cititul, scrisul și alte cunoștințe elementare de calcul sau de viață socială, economică și administrativă.²¹⁴

În Transilvania și implicit zona Aradului, Crișana, Ineu, Cermei și Șomoșcheș, învățarea și școlarizarea sunt legate de biserica ortodoxă și catolică.

Cea dintâi școală, atestată documentar, în anul 1030, este la Cenad, în Banat, acolo unde după ocupația regalității maghiare, în locul mănăstirii ortodoxe, prin sosirea și instaurarea lui Gerard de Sagredo, s-a inaugurat o mănăstire catolică ce avea să deschidă o școală cu 30 de elevi.

Informația ne întărește convingerea că pe lângă biserici și mănăstiri se învăța carte, în vremurile feudalismului.

Primele școli sătești sau cele bisericesti aveau limba de predare latină iar materiile de învățământ erau grupate în două cicluri: primul numit trivium, cu trei materii: gramatică, retorică și dialectică, iar al doilea ciclu, numit quadrivium, cu patru materii: aritmetică, geometrie, astronomie și muzică. Cei ce voiau să-și desăvârșească învățătura urmau un ciclu de studii superioare în care aprofundau filozofia și teologia, cele două științe care încununau cunoașterea umană. În școlile sătești se învăța scrisul și cititul pe texte din cărți bisericesti, sub îndrumarea preotului paroh sau a țarcovnicului și dascălului bisericii, din comunitate.²¹⁵

Cu multă mândrie locală subliniem că în zona Ineului, în străvechea vatră a Mitropoliei Ineului s-a născut, a crescut, a învățat și a activat, ca preot, episcop și mitropolit al Transilvaniei, Sava al II-lea Brancovici cel care și-a impresionat contemporanii și urmașii prin cultura sa deosebită (avea o mare bibliotecă în limba română, latină și maghiară) prin inteligența sa, idealurile sale înalte, dârzenia și stăruința în ortodoxie, lupta sa neobosită pentru folosirea limbii române în biserica din Ardeal: „Cuvântul lui Dumnezeu să se vestească în limba noastră, rumânește,

²¹⁴ Ioan Codău, *Școala ineuană pe trepte de istorie*, 1756-2008, Ed. Trinom, Arad, 2008, p. 8

²¹⁵ *Istoria învățământului din România*, compendiu, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 31

creștinilor în biserică, și unde va trăbui și va fi lipsă. Și mai spunea: „Care cărți suntu scrise și scoase pre limba rumânească să se cetească și să se învețe în biserica creștinilor și într-alte locuri unde va fi lipsă”.

În același an, sinodul mitropolitan, la îndemnul mitropolitului, hotărăște: „pentru ca să se întărească și pruncii, nefiind școlă, unde să învețe, tot omul să-și ducă pruncii la biserică și popa, după ce va izbăvi slujba bisericeii,... să strângă pruncii în biserică, să-i învețe cum iaste scris mai sus”²¹⁶.

Între luminații protagoniști ai învățământului în limba maternă în acele vremuri zbuciumate și în zona noastră, trebuie să subliniem cuvenitele și recunoscutele merite ale episcopului de Ineu, Isaia Diacovici, cel care în anul 1708 a mutat sediul episcopiei de la Ineu, la Arad. În cuvintele sale adresate împăratului, Leopold I, a cerut înființarea de școli românești²¹⁷.

Politica promovată de către Curtea de la Viena, în domeniul învățământului, se sintetizează în „Regulamentul națiunii ilirice (1770), cu putere de lege, din anul 1771, emis de Deputația Aulică Iliria (1777). Pentru a acționa în cunoștință de cauză, s-au inițiat anchete – conscripții (1773-1791), cu chestionare ce doreau să constate realitățile școlilor naționale românești (neunite) din teritoriile aflate sub stăpânirea habsburgică. Realitatea nu putea fi decât catastrofală. Puiul de iobag nu putea merge la școală decât cu acordul „domnului de pământ”. Din dorința de a avea supuși instruiți și văzând în școală „un factor de progres, Curtea de la Viena inițiază o serie de acte normative privind învățământul popular în școlile ilirice, apărând obligația și libertatea ca fiecare parohie să înființeze și să susțină o școală trivială (de trei ani) cu pretenții modeste (citit, scris, socotit și religie) în limba maternă. „A forma sufletul înainte de a-l folosi, a da moravuri cetățeanului înainte de a-i cere serviciile, a-l lumina asupra îndatoririlor sale, înainte de a-i cere împlinirea lor, sunt griji tot atât de indispensabile pe cât a ara și a însămânța câmpurile, înainte de a le putea culege roadele” considera contele Kaunitz, conducătorul politicii Austriei, adresându-se lui Iosif al II-lea, cel care și-a însușit ideea de a reforma Imperiul.

Consiliul Locotenențial în ședința din 12.12.1786 a stabilit:

Stăpânii latifundiilor sunt obligați să construiască școli și să le întrețină, iar supușii de pe domeniile respective au datoria să presteze muncă manuală necesară pentru construcția școlilor. În prima urgență să se construiască școli pe domeniile comunale și pe cele ale fondului religios.

Salarizarea învățătorilor se va face astfel: două treimi se va achita în natură, iar o treime în bani de către domnul de pământ”.

Ca învățători vor fi încadrate elemente capabile, care au fost pregătite într-o școală normală.

Tineretului românesc să i se dea gratuit cărți, câțiva ani de zile.

Se vor acorda premii anuale la trei învățători care au studiat într-o școală specială, consecutiv și au susținut un examen în limba națională în fața inspectorilor școlari.

Pentru a preveni abaterile în legătură cu succesiunea la postul de învățător nici

²¹⁶ Ioan Nagy, *Pagini ineuane, Figuri de mitropoliji, episcopi sau protopopi ai Ineului*, Ed. Grafnet, Oradea, 2007, p. 335-337

²¹⁷ Ioan Nagy, *Monografia Protopopiatului Ineu*, lucrare în curs de finalizare

un candidat nu poate fi numit în satul său.

Toti copiii de vârstă școlară, de ambele sexe vor fi recenzați, în fiecare an școlar, iar părinții vor fi îndrumați să-i trimită la școală. Se interzice păzirea vitelor de către copii și angajarea lor ca păstori, de către comunitate (fapt niciodată respectat!).

La celebrarea căsătoriilor, preoții să elogieze în mod public pe tinerii care au urmat școala, iar după câțiva ani, când învățământul se va extinde, nimeni nu poate fi numit primar sau jurat fără certificat școlar.

Autoritățile se pun în mișcare. Un plan elaborat de inspectorul școlar al Districtului Oradea (de care ținea și comitatul Arad și implicit zona noastră, a Ineului se concretizează prin înființarea de școli noi.

În anul 1786, protopopul Ineului, Atanasie Roșu, se lamenta autorităților formulând: „Mare pagubă avem în tot protopopiatul Boroșineului”, referindu-se la lipsa de școli și de învățători, în zonă și militând pentru „învățarea pruncilor.”

Se impunea înființarea de școli în comunitățile și parohiile în care erau recenzați 100 de copii în vârstă de 6-12 ani. Învățătorul avea un contract cu comunitatea, director al școlii locale și îndrumător fiind parohul local din comunitate.

Elevii erau împărțiți în două nivele de învățare, cei de 8-10 ani învățau citit-scrisul și socotitul apoi cei de vârstă de 12-15; sau 13-16 învățau: citirea, caligrafia, ortografia, dicția, cunoștințe de morală, aritmetică și compunere. În școală erau familiarizați cu diverse activități practice: împletituri, cioplitul lemnului, torsul lânii și al cânepii, țesutul pânzei și activitățile agricole de bază.

Procesul de învățământ se desfășura pe parcursul a 25 de ore săptămânal.

Inspectorul școlar avea obligația să viziteze cel puțin o dată pe an școlile din districtul său. De obicei inspecția se făcea la două luni după începerea cursurilor, inspecția era anunțată în prealabil pentru ca autoritățile locale: primarul, preotul și jurații să fie întâlniți. În timpul inspecției elevii erau supuși unui examen de 3 ore prin care se constata nivelul predării cunoștințelor, eficacitatea metodelor de învățământ utilizate de învățător și nu în ultimul rând pregătirea profesională a acestuia. În timpul controlului inspectorul urma să cerceteze clădirea școlii, păstrarea manualelor, dotarea cu material didactic și folosirea corectă a documentelor școlare. Toate constatările făcute erau raportate autorităților comitatense²¹⁸.

În zona Ineului avem ca primă atestare a unității școlare, existența și funcționarea Școlii Populare din Ineu încă din anul 1756, iar printre școlile din localitățile învecinate amintim: Școala Berechiu, în anul 1768. În anul 1789 s-au aprobat contracte școlare pentru: Șepreuș, Talpoș, Cermei și alte 48 de școli pentru care învățătorii au semnat contracte cu autoritățile locale.²¹⁹

6.2. De la prima atestare a Școlii până în 1867

După ce în 28 martie 1789, Cancelaria Aulică de la Viena a aprobat contractele a 48 de școli din comitatul Arad (Între aceste școli se afla și școala Cermei pe care o considerăm atestată în anul 1789), în anul 1790 la sfârșitul lunii aprilie s-au declarat nule mai multe contracte școlare. S-a dat libertate artiștilor locale să semneze contracte și să angajeze învățători în școlile locale. Așa s-a semnat în anul 1797, apoi în

²¹⁸ Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului. 1721-1821*, Arad, 1974, p. 34-37

²¹⁹ *Monografia localității Apateu*, Ed. Grafx, Oradea, 2006, p. 173

anul 1798, contractul școlar între învățătorul Constantin Bozian și comunitatea din Șomoșcheș. Contractul prevedea drepturi și obligații ale învățătorului, privind pregătirea școlară a copiilor, iar din partea comunității și a bisericii, obligația de a asigura condiții materiale pentru școală și pentru învățător. (Spre cinstirea Scolii Șomoșcheș și a dascălilor, în anul 1997 s-au desfășurat festivități jubiliare de 200 de ani de învățământ, în Șomoșcheș, prilej cu care s-a bătut o medalie jubiliară).

Nu am descoperit numele dascălului din Cermei pentru acești ani dar în anul 1791 găsim consemnate ca nume de învățători în Cermei: Petru Popovici și Lazăr Faurovici.²²⁰

În anul 1797 plata dascălului din Cermei a fost stabilită la 40 de florini, iar din anul 1819 se va ridica la 45 de florini. Menționez că în acești ani frecvența elevilor era foarte slabă, copiii fiind folosiți la pașunatul vitelor și la lucrările agricole sau casnice. Școlarizarea copiilor era de la 6 ani. În anul 1800 localitatea Cermei avea în jur de 215 familii.

În anul 1811 cursurile școlare, populare, erau urmate de 10 copii din Cermei. La 8 noiembrie 1816 a fost propus ca director al școlii din Cermei, dascălul, George Brașoveanu. Propunerea a fost făcută de inspectorul școlar de la Districtul Școlar Oradea.

Detalii statistice pentru câțiva ani avem, după cum urmează:

1811	frecvență buna (diligentă)	10 școlari;
1814-1815	lipsesc datele;	
1815-1816	lipsesc datele,	
1817-1818	frecvență diligentă	7 școlari;
	frecvență neglijentă	4 școlari;
1818-1819	frecvență diligentă	7 școlari;
	frecvență neglijentă	2 școlari;
1819-1820	frecvență diligentă	9 școlari;
	frecvență neglijentă	6 școlari.

Conscripțiile școlare pentru perioada 1818-1821 consemnează ca dascăl al școlii pe Anton Popovici care avea o vechime de 8 ani în învățământ. Documentele statistice vorbesc și despre faptul că învățătorii își încasau cu greu retribuția cuvenită, aceasta, putea fi majorată de locuitorii comunității și era achitată cu o cotă în bani și o cotă în produse agricole, lemne, fân și cereale. La 1 septembrie 1820 s-au stabilit noi salarii:

Valoarea totală în florini	244;
Cota în monedă	120;
Cota în bunuri	124.

În acești ani școlari nu este consemnat nici director școlar, motivație care ne ajută să înțelegem de ce școala avea greutăți și fondurile școlare proprii nu erau asigurate, școala nu avea nici măcar un local propriu. Arhiva parohiei ortodoxe Cermei consemnează ca în anul 1819 școala funcționa într-o clădire, având o chilie mai mare, ca sală de clasă, o cameră pentru învățător, o bucătărie, o cămară și un șopron de lemne.

²²⁰ Vasile Popeangă, *Mărturii privind lupta romanilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură* (1784-1918), Arad, 1986, p. 12-13

În anii 1823-1824, statistica menționează:

Învățător Ioan Albu -30 de elevi cls I 7 - cls a II-a -12 -cls a III-a-11.

Raportul anual din Fondul Deputăției Școlare, existent în arhivele din Karlowitz prezintă în rețeaua școlară de la Oradea, școala din Cermei condusă de Simion Opriș care instruia și educa:

Cls I- 21 elevi; cls a II-a; 6 elevi; cls a III-a 2 elevi; 24 diligenti; 5 neglijenți.

Actul predării se desfășura pe baza următorului plan care stabilea obiectele de studiu și numărul de ore afectat pentru fiecare: 1) catchismul, studiat în 2 ore săptămânal; 2) cunoașterea literelor: 4 ore; 3) silabisirea: 3 ore; 4) citirea: 4 ore; 5) aritmetica: 4 ore; 6) istoria biblică: 3 ore; 7) exerciții de scriere: 3 ore; 8) cântul ritual: 2 ore. În acest fel se constată că pe săptămână erau câte 25 de ore. Școlile populare se confruntau cu lipsa de localuri corespunzătoare și proprii. Domnii de pământ nu sprijineau școlile populare românești.

Din statistica anului școlar 1834-1835 distingem că în Cermei funcționa ca învățător Ioan Oieș cu o vechime de 8 ani. Conducea un număr de 24 de elevi distribuiți astfel:

Cls I - 10 elevi; cls a II-a 9 elevi și cls a III-a 5 elevi; 15 erau diligenți și 9 neglijent.

În deceniul al patrulea s-au făcut presiuni pentru intensificarea studiului limbii maghiare în școlile românești.²²¹

În deceniul al cincilea al secolului al-XIX-lea, găsim consemnat că în Cermei viețuiau 1033 de locuitori ortodocși dar la școală mergeau regulat doar 13 elevi. Conscriptia din 1843 menționează că învățătorul C. Oacheș, instruia și educa 16 elevi (8 în casa I, câte 4 în clasele a II-a și a III-a). Evaluând numărul de locuitori suntem convinși că mulți copii nu au mers la școală. În 1844, învățătorul Oacheș avea 19 ani de activitate didactică și a fost vizitat de inspectorul școlar al Districtului Bihor. În acest an au învățat școală, 27 de elevi, în cele trei clase (școlile se numeau triviale, adică se învăța trei ani). Despre localul școlii s-a consemnat că era în stare bună. Matricula din 1844-1845 consemnează ca școala era frecventată regulat de doar 20 de elevi. Statistica din acest an consemnează și 55 de copii neșcolarizați.²²²

În vremea Revoluției de la 1848-1849, elevii mai mari ai Preparandiei din Arad, înființată în 1812, au fost înrolați în mod forțat în armată, dacă nu erau repartizați la vreo școală. Așa a fost cazul lui Nicolae Albu, fiu de dascăl, din Cermei. El era în cursul al doilea și a încercat să obțină o catedră de învățător.²²³ Nu știm dacă în acel an a obținut catedra, dar îl aflăm funcționând în Cermei, mulți ani de zile. Pentru următorii ani avem consemnat:

Anul 1852-1853

Locuitori români 1336;

Elevi 20;

Învățător I. Oacheș;

²²¹ Vasile Popeangă, *Rețeaua școlilor profesionale ortodoxe din Banat și Crișana în anul 1834-1835, Mărturii Transilvănene despre acte creatoare de pedagogie românească*, ED. Vasile Goldiș University Press, Arad, 2007, p. 173

²²² Vasile Popeangă, *Școala românească din părțile Aradului, la mijlocul secolului al XIX-lea, 1821-1867*, Arad, 1997, p. 39-40

²²³ Ibidem, p. 93

		Anul 1863-1864;
Locuitori români ortodocși		1800
Copii recenzați 6-12 ani	276;	
Băieți	133	
Fete	143	
Frecvența școlară	25	
Băieți	15	
Fete	10	

Învățător N. Albu
 Director Isaia Goldiș (preot și tatăl lui Vasile Goldiș).

		Anul 1864-1865
Copii recenzați 6-12 ani	265	
Băieți	148	
Fete	117	
Frecvența școlară	30	
Băieți	27	
Fete	3	

Tot din această statistică, din anul 1864 aflăm că „școala funcționa într-un local propriu construit în anul 1833” Școala Cermei avea grădina de pomi, dar materialul didactic era săracios. Despre Nicolae Albu se precizează că era absolvent al Preparandiei din Arad, promoția 1850 era bine pregătit profesional și se străduia să introducă în practică noi metode de predare.²²⁴

Toate greutățile și lipsurile școlilor românești se vor adânci în perioada următoare când statul va susține mai puțin școlile, iar populația va fi tot mai săracă.

Situația statistică raportată de preotul Isaia Goldiș, în anul 1886, către Protopopiatul Ienopole, consemnează că Școala Confesională Ortodoxă din Cermei valora 2700 de florini, mobilierul valora 193,25 de florini, iar fondurile școlii la sfârșitul anului 1885 erau de 584,91 de florini.²²⁵

Alte statistici din anul 1888 consemnează că pe lângă elevii din localitatea centrală, Cermei, mai frecventează școala confesională și copiii din sălașele apropiate: Beltelek-5 copii, Szantay-9 copii, Luncuța-10 copii, Tiodor -15 copii, Delboci-6 copii, și Liget -5 copii. Raportul de manuale școlare existente în 1888, consemnează: catiheze-50, biblii-40, limba română-40, abecedare-4, carte de lectură-60, aritmetici-20, tabele cu litere-50, cărți de intuiție-20, octoihe mici-40, geografii-60, gramatici-70, abecedare maghiare-1, abecedare germane-20, abecedare românești-20, clopoțele școlare-9.²²⁶

Studiind statisticile care evidențiază situația știutorilor de carte din Cermei vom putea vedea următoarele cifre: 1880, în Cermei erau 2197 locuitori, știutori de carte erau 290, (13,19%); în 1900, erau 3609 locuitori, 1900 știutori de carte (30,64%) iar în 1910, din cei 4060 de locuitori doar 1360 știau carte (33,49%) spre deosebire de Șomoșcheș unde în 1880 erau doar 4,25% știutori de carte, în 1900, erau 8,66%, iar în

²²⁴ Eduard Găvănescu, *Școlile românești din regiunea Aradului în anii revoluției de la 1848-1849*, în Catedra, 1973, p.266

²²⁵ A. Protopopiatului Ortodox Ineu, *Dosar statistice*, 1886, p.75

²²⁶ A. Protopopiatului Ineu, *Registru rapoarte*, 1888

1910 erau 23,07%, știutori de carte.²²⁷

Un proces verbal nr. 7 din anul 1900 al Consiliului comunal întocmit în ședința din 11 iulie 1900, menționează că antistia comunală a cumpărat pentru Școala Primară de stat din Cermei, un edificiu de la locuitorul Ludovic Colm, în preț de 10.000 lei. Neavând suma necesară, comuna politică s-a obligat la un împrumut bancar și în fiecare an urmând să plătească 5%, adică 260 lei, din bugetul pentru școală, iar din visteria statului urmând a se plăti anual 740 lei. Se pare că așa s-au derulat lucrurile pentru că ulterior adresele 54 din 1922 și 805 din 1922 ale Revizoratului Școlar din Arad confirmă aceste demersuri.

6.3. Școlile Cermeiene între 1918-1948

„După intrarea României în război, pentru dezrobirea fraților din Transilvania, inspectorii statului maghiar și-au intensificat controlul asupra școlilor confesionale românești, aceste școli fiind supuse de cele mai multe ori unui control riguros.

Atât catehizarea elevilor din școlile confesionale cât și a celor de la școlile de stat și a ucenicilor a fost realizată exclusiv de preoțimea tractuală, iar examenele de religie au decurs la toate școlile sub conducerea subscrisului Ioan Georgia. Ineu, la 14/27 februarie, 1918. Devotat, Ioan Georgia presbiter”²²⁸.

Începând cu anul 1917-1918, în documentele școlare apar calificativele: suficient, bun, foarte bun precum și clasificarea elevilor la sfârșit de an școlar. În clasă erau elevi de vârste diferite, chiar și în diferențe de 4 ani. Putem aprecia stilul dificil de activitate didactică și greutățile din viața dascălilor de atunci²²⁹.

Învățătorii din toate comunitățile și școlile din zona Ineului și implicit cei din Cermei, s-au implicat, la modul superlativ, în toamna anului 1918, în organizarea și pregătirea alegerilor democratice a Consiliilor Naționale, ca reprezentante ale puterii locale și ale populației majoritare. Școlile au fost instituțiile și sediile în care s-au organizat adunări, pe tot parcursul toamnei, și mai ales în tumultoasa lună noiembrie a anului 1918.

Au activat cu spirit de sacrificiu, în cadrul Consiliilor și al Gărzilor Naționale Românești, din localitățile respective învățătorii: Ioan Tau, în Șomoșcheș, Teodor Ardelean (tot șomoșchelan), la Talpoș, Pavel Dârlea, la Ineu și Teodor Mișcoi, la Seleuș-Cighirel.

Dascălul nostru, Ioan Tau are meritul că a organizat un grup de 8 săteni din Șomoșcheș și în grup au făcut deplasarea la Alba Iulia, unde la entuziasmul și bucuria hotărârilor de unire s-a immortalizat momentul printr-un dans de călușari desfășurat pe una din scenele marii festivități (Poză aflată în Muzeul școlar din Șomoșcheș).

Despre momentul Marii Uniri și importanța sa, va vorbi cu mândrie, cu diverse ocazii, elevilor săi, Ioan Tau, atât în Șomoșcheș cât și în Cermei.

Unirea din 1918 a adus schimbări radicale în viață și parcursul pedagogic din școlile românești, din toate teritoriile României Mari. Iată un document edificator:

Prea Sfințite,

Având în vedere înaltul Decret regal nr. 3631 din 11 decembrie 1918, Resortul Cultelor și al Instrucțiunii publice ca supremă autoritate de stat, în cuprinsul ținuturilor

²²⁷ Analele Banatului, Nr. XVIII, 2010, p. 196

²²⁸ A.E.O.R.A., pachet II- V-1918, Doc. 827/1918

²²⁹ Ioan Nagy, Șomoșcheș, *Vatră de suflet și dor*- monografie, Ed. Viața Arădeană, p. 72, 1993

unite cu Regatul României, ia următoarele măsuri privitoare la școlile primare confesionale române:

Limba maghiară, dimpreună cu istoria, geografia și constituția Ungariei, se elimină din învățământul primar. În locul acestor materii se introduc în mod obligatoriu istoria, geografia și constituția țărilor locuite de români. Orele de limba maghiară vor fi repartizate mai ales la noile materii până la o nouă fundamentare a învățământului.

Semnează, Vasile Goldiș, Șeful Resortului de Culte și Instrucțiuni Publice iar adresa este trimisă P.Sf. Sale Ioan Papp, Episcop al Aradului și locțiitor de mitropolit.²³⁰

Alt decret emis cu nr. 13869/1919 are în prim plan reorganizarea învățământului. Se propun planuri noi de învățământ, având la bază programele fostelor școli confesionale, dar și noile studii didactice. În chestiunea de salarizare a personalului didactic prin decretul nr. 20300/1919, Consiliul Dirigent Român, a enunțat principiul egalizării salariilor fără deosebire de categorizările restrictive făcute de legile și guvernele ungurești. Învățământul religios secundar și primar rămânea în școală atât ca drept, cât și ca libertate și autonomie școlară, fiind coordonat de biserică, prin preoți și profesori de religie. Alte probleme organizatorice vizau: înființarea „Sfaturilor școlare”, pentru coordonarea activității școlare, elaborarea bugetelor școlare anuale, schimbarea registrelor de înscriere și evidență școlară, contribuția la fondul de pensii, sprijinirea elevilor săraci, cu burse materiale și sprijin material pentru bibliotecile școlare. În fiecare localitate s-a propus înființarea unui Club român, (organizație ASTRA) și o Casă comunală (centru cultural, cămin cultural).

În sprijinirea și ajutorarea preoților și învățătorilor de la sate s-au acordat „Carnet de C.F.R., prin Revizoratul Școlar (I.S.J.), înființat și el în anul 1920, ca for superior administrativ al școlilor.”²³¹

Cu acest nou statut, Școlile din Cermei își procură un steag, un nou sigiliu, portretele Majestaților sale, (regele și regina) precum și harta României Mari.

În toate școlile din zonă și implicit în Cermei începe o campanie de alfabetizare.²³² Încă din anul 1919, pentru necesități urgente de spațiu s-a închiriat de la Biserica Reformată din Cermei, o sală de clasă, pentru o chirie de 400 de coroane, plătită în două rate egale.²³³ Sigla școlii era: Școala Primară Națională Română - Cermeiu.

Programele școlare au fost elaborate de învățători și aprobate de Revizoratul Școlar Arad, care a avut atunci în frunte un mare, vrednic și valoros dascăl, Iosif Moldovan, cel numit atât de plastic, de către reputatul profesor, Virgiliu Bradin „santinela învățământului românesc din ținutul Aradului.”²³⁴

Programul școlar al zilei începea la 8 se derula în 3 ore, cu 6 lecții a câte 30 de minute, urma o pauză între 11 și 14, pentru pauza de masă și după amiază de la 14 la 16. Principalele obiecte de studiu erau: exerciții de cugetare și vorbire în limba română,

²³⁰ Vasile Popeangă, op.cit. p.71

²³¹ O.3398/1920-Reg.de esibite, P.33/28 09 1920

²³² Reg.de esibite, P. 54/1 XII 1920

²³³ Adresa 1809 din 27 04 1920 a Rev.Șc. Arad

²³⁴ Virgiliu Bradin, Iosif Moldovan, *Santinela învățământului românesc din ținutul Aradului*, Ed. Promun, Arad, 2009

gimnastica, religia, aritmetica, cântarea, desenul, economia, toate însumând 23 de ore săptămânal. Detalez câteva conținuturi: Cântare: Raspunsuri liturgice bisericesti, Tropare, Drum bun, Deșteaptă-te române, Trei culori, Pe-al nostru steag, Imnul regal, și Imnul național; Economia: despre arat, semănat, îngrijirea plantelor și pomilor, săpatul grădinii, altoirea, creșterea animalelor și a păsărilor, legumele și cerealele. Lucrul manual forma elevii în croșetat dantele, fețe de masă, cioplit cu cuțitul și securea, lucrări cu hârlețul, sapa, furca, grebla etc.

Datorită rezultatelor didactice, de mare valoare, experiența școlară și încrederea de care s-a bucurat Ioan Tau, duc la înființarea unui Subrevizorat școlar la Cermei, din care făceau parte localitățile din împrejurimi (Șomoșcheș, Șepreș, Berechiu, Adea, Iermata Neagră, Zerind, Padureni, Apateu, Zărșand) dar și comunități mari, precum: Chișineu-Criș și Pâncota. Rolul de subinspector îi va aparține lui Ioan Tau, iar atribuțiile sale vizau: inpecții periodice, lunare, întocmirea statelor de plată și achitarea salariilor, organizarea activităților din Cercurile școlare, unele activități școlare din zonă, inspecții de grad și nu în ultimul rând, anchete școlare, la reclamațiile dascălilor, ale părinților sau ale primăriilor.

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, direcțiunea învățământ primar și normal, prin Ordinul nr. 31600, din 5.04.1920, a lansat un apel întregii dascălimi și celor domici să contribuie la salvarea sărăciei din țară, cu bani și produse alimentare și cerealiere.

Ioan Tau s-a preocupat de diferite colecte, organizate în școală și comunitate. În anul 1920 s-au colectat 1420 coroane, 498 kg de grâu, 30 kg de porumb, 3 kg de fasole.²³⁵ Au scris și au contribuit toți dascălii din Cermei.

Ioan Tau s-a preocupat și de distribuirea elevilor la școlile din județ, conform calităților și stării lor materiale. Pentru copiii orfani se adresează Comandamentului Militar al Regimentului 109 Infanterie Arad, recomandând un număr de 12 copii a fi primiți „Copiii de trupă.”²³⁶

Raportul înregistrat cu nr. 80 din 26.06.1922, al subinspectorului școlar, Ioan Tau către Revizoratul școlar Arad menționează printre altele ținuta și activitatea dascălilor: „În decursul acestui an, întreg corpul didactic a avut o ținută cu adevărat ireproșabilă atât în interior, cât și în afară de școală, stând fiecare la înălțimea chemării sale și lucrând în cea mai perfectă armonie. Observări mai bogate s-au făcut învățătoarelor ajutoare, care aveau la bază puțină practică și neorientare în viața școlii, dar și dânsle și-au făcut îndeajuns datorința.

Membrii corpului didactic au aranjat în decursul anului mai multe spectacole cu elevii de școală, din venitul acestor spectacole s-au donat 1000 lei pentru cumpărarea unui clopot la Sfânta Biserică din Cermei, 649 lei s-au donat pentru biblioteca școlii, cumpărându-se cărți de citit. Învățătorii de gen bărbătesc au lucrat pentru înaintarea clubului de citit al țăranilor și activitatea unei Cooperative sătești. Învățătoarele s-au ocupat în orele libere cu cititul la femeile mame și îndrumări pentru buna creștere și igiena copiilor.”²³⁷

În 27 aprilie, 1929 directorul școlii, Ioan Tau cere aprobarea Revizoratului

²³⁵ Adresa 7185 din 1920, Reg, intrare- ieșire/ 1920

²³⁶ A.Șc.Cermei, Tabel din 14 iunie 1920

²³⁷ A. Șc. Cermei, dosar 1922-1924

Școlară Arad de a vinde un număr de cărți maghiare, nefolositoare școlii, spre a aduna fonduri pentru îmbogățirea bibliotecii școlare din Cermei.

Calitățile sale manageriale sunt dovedite și prin ședințele de analiză ale activității școlare, în reuniuni ale întregului corp didactic și astfel, împreună să găsească măsurile adecvate de corijare a deficiențelor constatate în timpul inspecțiilor curente și de grad.²³⁸

O mare realizare a lui Ioan Tau este cea legată de înființarea Școlii de comerț și meserii, începând cu toamna anului 1920, cu un număr inițial de 10 elevi.²³⁹ Problema înființării unui număr mare de școli de meserii era considerată o chestie de importanță națională și patriotică.

În anul 1920 funcționau în școlile din Cermei: Ioan Tau, Constantin Lucaciu, n. în 1873 în Berindia, Ioan Florea, n. în 1886 în Bodești și Sidonia Vodă, originară din Șilindia. Școala maghiară era condusă de preotul pensionar, Ludovic Bodnar, în așteptarea fiicei acestuia, Elena Bodnar, aflată la studii în Ungaria. Înainte de începerea anului școlar 1920-1921 fiecare cadru didactic a depus un jurământ de credință față de Țară și de fidelitate și corectitudine profesională. Fie-mi iertată opinia, poate ar fi necesar și azi un jurământ asemănător. În vara anului 1920, toți dascălii au fost obligați să parcurgă un curs de vară de 3-6 luni de reciclare, în marile centre pedagogice: Arad, Timișoara, Oradea, Sibiu, sau Târgu Mureș.

În anul școlar 1920-1921 au fost înscriși în clasa întâi 159 de elevi, absolvind:

În 1923-1924	cls a IV-a	35
În 1924-1925	cls a V-a	15
În 1925-1926	cls-a VI	8
În 1926-1927	cls a VII-a	6

Activitatea școlilor din Cermei era coordonată de Sfatul școlar Cermei, din care făceau parte: directorul școlii, Ioan Tau și Avram Simion, Petru Chiș (a Florii) și Petru Sălăgean.²⁴⁰

La 1 noiembrie 1921, cu toată opoziția manifestată de autoritățile bisericesti, școlile sunt scoase de sub tutela confesională, începând procesul de etatizare a învățământului (trecerea lui în administrarea totală a statului) din Transilvania și Banat. Unificarea propriu-zisă a învățământului transilvănean și bănățean cu cel din Vechiul Regat se va petrece, însă, câțiva ani mai târziu, respectiv în anul 1924, prin legea dr. C. Angelescu-ministrul Instrucțiunii Publice, din vremea aceea. Sub Consiliul Dirigent, învățământul din regiunile unite, cunoaște o perioadă de tranziție. Resortul Cultelor, de pe lângă acest organism emite un „Regulament provizoriu” în baza căruia vor funcționa școlile românești, până în anul școlar 1922-1923, când s-a trecut la aplicarea în Transilvania a regulamentului școlar din România, modificat și adoptat în cursul anului 1922.²⁴¹

În anul școlar 1921-1922 au fost înscriși în clasa întâi 86 de copii, dintre care au absolvit:

În 1924-1925	cls a IV-a	31
--------------	------------	----

²³⁸ A.Sc.Cermei, Proces verbal di 28 04 /1920

²³⁹ A. Șc. Cermei, Adresa 3064 din 13 08 1920

²⁴⁰ Arh. Lic Cermei „Reg. Intr-ieșire. P. 141 /27 ianuarie 1920

²⁴¹ Stelian- Ioan Boia, *Învățământul românesc*, p.474

în 1925-1926	cls a V-a	26
În 1926-1927	cls- VI	17
În 1927-1928	cls - a VII-a	13

La nivelul județului Arad se va desfășura o amplă și susținută campanie pentru etatizarea școlilor confesionale, având în tinerii profesori ai învățământului arădean, D.Panaitescu-Perpessicius și Al. Stamatiad, militanți fervenți ai implementării acestei idei. Astfel, în corespondența pe care o trimite ziarului Dacia, din București, Perpessicius considera că: „adevarata democrație a noii Români pretinde ca școala să fie a învățătorilor, precum pământul al țăranilor, dar forțe misterioase se mai zbat să mai păstreze pentru Biserică întreaga valoare a acestei feude, care este școala confesională. Rezultatul este o oarecare fierbere în rândul corpului didactic și totodată, o îndârjire în atitudinea luată în această luptă.

Principalii adversari ai stratificării au fost membrii Senatului școlar al Eparhiei Ortodoxe a Aradului, care afirmau că: „școala confesională de orice categorie didactică ar fi, ca fiică a Bisericii, este instituție bisericească, iar Biserica are indubitabilul și imprescriptibilul drept de dispoziție asupra ei”. Protopopii arădeni, în funcție, cereau să rămână în continuare inspectori școlari și să controleze școlile, în virtutea legilor antebelice, însă prin crearea Revizoratului Școlar Arad s-a creat o instituție ierarhică pur didactică. Cred necesar să punctez că se efectuaseră în școli sondaje, pentru Legea Învățământului, pentru multe din problemele de actualitate ale vremii.

În anul școlar 1921-1922 au fost numiți 221 de învățatori, la școlile primare de stat, din orașul și județul Arad, iar în octombrie, același an, funcționau 513 învățatori, repartizați pe cercuri școlare, printre care și Cercul Școlar Cermei. (Meritul este al dascălului Ioan Tau, pentru care s-au spus cuvinte puține, până acum). Peste trei ani Revizoratul Școlar Arad, raporta Directoratului General din Cluj, că, prin ordinul nr. 32070, toți învățătorii confesionali subvenționați de stat au devenit învățatori de stat și că „însuflețirea e mare la învățători și la popor, menită să intensifice relația școlilor cu societatea, spre binele educației.²⁴² Plină de semnificații consider și adresa nr.352, a Protopopiatului Ineu, prin care cere ca „preoții și învățătorii să conlucreze la înaintarea în cultură a poporului român și a se evita orice neînțelegeri”²⁴³

În anul școlar 1922-1923 au fost înmatriculați 57 de elevi, absolventii fiind:

În anul școlar 1925-1926	cls - IV-a	56
În anul școlar 1926-1927	cls -a V-a	27
În anul școlar 1927-1928	cls-a VI-a	17
În anul școlar 1927-1928	cls a - VII-a	6

Alte detalii interesante, dar de context național și arădean sau zonal, vom afla de la sinodul eparhial din anul 1923.

Senatul școlar este informat că o problemă gravă este aceea a dificultăților școlilor confesionale, pentru că multe dintre acestea s-au transformat sau au fost cedate statului. Din toamna anului 1921 nu mai funcționează în Eparhia Aradului decât 14 școli: Nădlac, Semlac, Vârșand, Drauț, Iarcoș, Ignești, Lazi, Prăjești, Roșia, Revetiș, Sălăgeni, Șilindia, Văsoaia și Voivodeni. Așadar în Protopopiatul Ineu a rămas doar

²⁴² Vasile Popengă, *Învățământul din județul Arad între anii 1919-1824*, Anuarul Liceului

pedagogic Arad pe anul 1968-1969, p. 122

²⁴³ Reg.de esibite, P. 58/20 XI 1920

Școala confesională Drauți. Despre învățători se spune că au fost examinați și li s-au recunoscut examenele doar pentru cei stratificați la stat. Cei confesionali n-au fost recunoscuți. Drept urmare Consistoriul Arad a dat ordin protopopilor, în calitate de inspectori tractuali să facă inspecții în școli împreună cu inspectorii școlari ai Corpului didactic din Arad. Școlilor care au rămas sub ascultare autorităților bisericești li se atrăgea atenția pentru asigurarea materialului didactic, curățatul și întreținerea igienică a localurilor, încălzitul și iluminatul în condiții bune.

Despre catehizarea elevilor s-a subliniat rolul celor 157 de preoți în comparație cu cei 112 învățători. De asemenea s-a pus accent pe instrucțiunea religioasă a ucenicilor din toate localitățile. Știm că s-au înființat multe școli de ucenici și de completare a studiilor școlare, pentru ucenicii din Arad, Ineu și Cermei. Vorbind de Cermei nu pot să nu subliniez rolul important al dascălului Ioan Tau, care funcționa în Cermei, încă din anul 1919 și a depus eforturi mari să adune fonduri bănești de la meseriașii din Cermei și alte eforturi spre a-i aduce pe ucenicii din zonă, la Școala Cermei²⁴⁴.

Dar anul 1923, rămâne important în istorie prin apariția noii Constituții, care prevedea că învățământul este liber, în condițiile stabilite prin legi speciale și nu va fi contrar bunelor moravuri și ordinii publice. În școlile statului, învățământul era gratuit, cel primar fiind obligatoriu. Comunitatea și județele vor da ajutoare și înlesniri copiilor lipsiți de mijloce materiale.

În anul 1923 populația localității Cermei număra 2500 de locuitori români, 855, maghiari, 115 germani și 65 locuitori de alte naționalități (3535 în total). În școlile cermeiene se instruiuau 270 de elevi în școala românească și 101 elevi în școala maghiară (A, Șc. Cermei, Matricula 1923-1924). Pe clase statistica consemnează :

ÎN EVIDENȚE	ÎNSCRIȘI	FRECVENTEAZĂ	PROMOVAȚI
Cls I B 150	B 38	B 21	B 17
F 167	F 34	F 13	F 14
Cls a II-a B 22	B 22	B 14	B 18
F 15	F 15	F 10	F 12
Cls-a III-a B 32	B 32	B 25	B 26
F 34	F 34	F 26	F 21
Cls-a IV-a B 34	B 29	B 14	B 21
F 10	F 10	F 3	B 21
Cls-a V-a B 10	B 10	B 6	F 4
F 12	F 12	F 8	B 10
Cls- a VI-a B 2	B 2	B 2	F 9
F 1	F 1	B 2	B 2
TOTAL B 249	B 122	F 1	F 1
F 239	F 95	B 80	B 94
		F 65	F 66

Pe naționalități sunt înregistrați :

ROMĂNI	B 194
	F 177
MAGHIARI	B 80
	F 71

²⁴⁴ Arhiva Grupului Școlar Cermei, pachete: 1923-1928

GERMANI B 10

F 6

EVREI B 8

F 1

TOTAL COPII DE 7-16 ani - 547

Din cei înscriși în clasa întâi au absolvit, după cum urmează :

În anul școlar 1926-1927 cls a IV -a 48

În anul școlar 1927-1928 cls a V-a 31

În anul școlar 1928-1929 cls a VI-a 18

În anul școlar 1928-1929 cls-a VII-a 3

(A. Șc. Cermei, Dosar 1933)

Examinările finale de an școlar s-au desfășurat în 19 iunie 1924 în prezența reprezentanților comitetelor școlare și a antistiei comunale fiind conduse de o comisie coordonată de Ioan Tau. În 15 august 1923 s-a închiriat de la Parohia Reformată, din Cermei, pentru bunul mers al școlii:

O sală de învățământ de 8/7 metri și înălțime de 5 metri;

O cameră de lemn de 3/2 metri și înaltă de 2,5 metri;

Closetul de 4 locuri și scaune necesare învățământului;

O masă, un scaun, o catedră și o tablă;

14 bănci de școală. Arenda anuală a fost de 1200 lei.

La 26 iulie 1924 a apărut noua "Lege a învățământului primar" care avea stipulat în structură:

- școala de copii mici (grădinița);

- școala primară;

- școli și cursuri pentru adulți;

- școli și clase speciale (pentru debili, handicapați și anormali, educabili).

La terminarea ciclului primar, de patru clase, urma un ciclu de trei clase care se finalizau cu examen de șapte clase și se elibera un certificat sau o diplomă.

Am punctat mai sus că pentru buna organizare și îndrumare a școlilor de stat s-a constituit Revizoratul Școlar Arad. Primul revizor școlar aflat la conducerea instituției și activând cu succese remarcabile, pe acest tărâm, merită a fi amintit, Iosif Moldovan. Ca organ de informare a învățătorilor din revizoratul Arad a apărut publicația „Școala primară” (primul număr a apărut la 1 ianuarie, 1921).

Și cu mândrie locală trebuie amintit că Cermeiul a fost numit „Subrevizorat-circumscripția nr. 17” iar postul de subrevizor a fost atribuit lui Ioan Tau, prin decizii ale ministerului.

În anul acesta școlar, 1924-1925, s-au înscris în clasa întâi 99 de copii, reușind să termine ca absolvenți, un număr de:

În 1927-1928 cls a IV-a 38

În 1928-1929 cls a V-a 32

În 1929-1930 cls a VI-a 11

În 1930-1931 cls a VII-a 3

În decursul anului școlar 1924-1925 s-au efectuat reparații la gardul grădinii școlare, în latura cu Grădinița de copii, în valoare de 7015 lei. Meșterul lucrării a fost Bela Csepor, meșter dulgher.

Adresa 478 a Școlii Cermei, comunica și componența Comitetului Școlar Cermei:

Ludovic Șuhaida (secretar al primăriei) pe 4 ani;
 Mihai Călămariu pe 3 ani;
 Petra Selejan pe 2 ani;
 Nicolae Vesa 1 an.

Bugetul pe 1924 preconiza : - venituri de 103.788 lei;
 - cheltuieli de 63.915 lei;
 - excedent de 39.873 lei.

Aș menționa observația că Primăria Cermei a asigurat pentru școlile din Cermei, 14% din bugetul local, anual.

Despre dascălii din Cermei:

Ioan Tau, încadrat titular, 25 ani vechime, conduce 52 de elevi;
 Sidonia Vodă, încadrată titular, 25 ani vechime, conduce 73 de elevi;
 Ioan Florea, definitiv, 16 ani vechime, conduce 59 de elevi;
 Desideriu Borsitzky Șc maghiară, provizoriu, 16 ani, 38 de elevi;
 Elena Bodnar, Șc maghiară, provizoriu, 3 ani, 42 de elevi.

Începând din 1925 a funcționat și o școală de ucenici care era frecventată de tinerii domici să-și completeze cursurile primare, dar ei lucrau ziua în diferite firme particulare și din Cermei și împrejurimi. Se învăța seara și sâmbăta și duminica.

Fondurile erau asigurate de patronii acestor firme și de Primăria Cermei. În anul școlar 1925-1926, erau înscriși în anul I și II un număr de 100 de ucenici.²⁴⁵ În anii următori aceste cursuri au fost tot mai susținute de meșterii și comercianții comunci, și tot mai frecventate de ucenicii în formare. În acest an, la 8 februarie, în Cermei s-a derulat un grandios spectacol al elevilor Școlii Normale din Arad, îndrumați de profesorii de marcă: Teodor Mariș și Emilian Vlad.²⁴⁶ În decursul anului 1926, Primăria Cermei acordă fonduri de 40 000 lei.²⁴⁷ Din același dosar am consemnat că s-a amenajat în Cermei un teren de sport (Adresa 151/1926). Pentru școlile din comună s-au cheltuit 10.000 lei folosiți la reparații exterioare ale școlilor.

Aș face și o apreciere laudativă pentru școlarii și dascălii din Cermei care au organizat în 6 August 1926, o mare serbare școlară, spre cinstirea eroilor de la Mărășești.²⁴⁸

Prin adresa nr 41 din 26 ianuarie 1927 asociația A.S.T.R.A., Despărțământul Arad lansează un apel pentru înființarea unor centre culturale, în fiecare comună, recrutându-se 15 membri fondatori, pe viață sau activi, persoane de frunte din localitate, adresabilitatea e către preoți, învățători și demnitari ai statului, oameni care își iubesc patria și doresc să contribuie la dezrobirea culturală și economică a neamului românesc.

În anul 1927 Revizoratul Școlar din Arad prin adresa nr. 2294 din 2 iunie 1927 propune tuturor școlilor din județul Arad să pregătească lucrări manuale ale copiilor, astfel încât la Școala Primară nr. 1, din Arad, să se organizeze o expoziție de lucrări care să oglindească modul în care pedagogia propulsoare - „școala activă și școala muncii” se reflectă în rezultatele activității școlare din județul Arad.

²⁴⁵ Nicolae Vlad, *Monografia comunei Cermei*, manuscris

²⁴⁶ Ziar, Transilvania, an 56, sept.-oct. 1925, Anexa 1, pag. 380

²⁴⁷ A. Prim. Cermei, Dosar Financiare, 1926

²⁴⁸ A. Prim Cermei, Dosar Financiare, 1926

O altă adresă cu nr. 7299, din 23 februarie, 1927, a Ministerului instrucțiunii și Casa Școalelor recomandă fiecărui comitet școlar să amenajeze o mică farmacie școlară și o trusă de prim ajutor în școală.

În acest an școlar, preotul și învățătorii aveau abonament anual la „Biserica și Școala” plătind 200 de lei anual. Prin ordinul. 6543/1927 se cerea fiecărei parohii să cumpere cărți din colecția „Semănătorul” și să îmbogățească bibliotecile parohiale și pe cele școlare.²⁴⁹

În activitatea școlară a anului 1928 a avut loc o îmbogățire a bazei materiale prin cumpărarea casei de la Carol Revesz și Ioan Havaș din comuna Cermei, clădire care a necesitat reparații și reamenajări precum:

- Desfacerea unor pereți despărțitori, de prisos, conform planului;
- Săpături de pământ pentru noile ziduri conform planurilor;
- Zidăria fundațiilor și soclul de beton, de ciment, conform planului;
- Repararea clădirii cu mortar și var și văruiatul cu culoare simplă, aleasă;
- Repararea pavajului cu lamele de mozaic;
- Așezarea ușilor și ferestrelor și vopsirea lor, conform planului;
- Repararea podelei;
- Zugrăvirea camerelor de clasă și de locuit, antreuri, cămară și coridor;
- Desfacerea scării vechi la pod, și înlocuirea ei;
- Demontarea și montarea pompei, conductelor de apă și a rezervorului de apă.

În toamna anului 1928, la 16 octombrie, Comitetul școlar județean Arad prin adresa nr. 1834/1928, dispune recepționarea lucrărilor efectuate la noul edificiu al școlii, din Cermei, trimițând delegat pe domnul V. Spătariu și așteptând rezultatele recepției lucrărilor.

În acest an școlar Școala Mixtă de Stat Cermei funcționa în 3 edificii, având 5 săli de clasă (4 proprii și una închiriată) iar forța didactică era constituită din 7 persoane (4 borbați, dascăli și 3 femei, învățătoare).

Structura școlară din 1928-1928

Copii înscriși de 7-16 ani : 205 băieți și 222 fete;

Copii înscriși de 17-18 ani : 71 băieți și 58 fete.

Clasa I : 55 băieți și 41 fete;

Clasa a II-a : 27 băieți și 32 fete;

Clasa a III-a : 14 băieți și 20 de fete;

Clasa a IV-a : 26 băieți și 22 fete;

Clasa a V-a : 16 băieți și 17 fete;

Clasa a VI-a : 12 băieți și 5 fete;

Clasa a VII-a : 10 băieți și 5 fete.

Tot în acest an școlar prin Adresa 1500, din 1928, Comitetul școlar rural din Cermei a solicitat aprobarea pentru un plan de dotare cu un nou mobilier școlar. Încă o dată putem înțelege convingerea directorului Ioan Tau, a dascălilor și a tuturor factorilor decizionali din Cermei că școala e în prim planul vieții și activității comunitare.

Cât privește spiritul și dorința de autoperfecționare a dascălilor din Cermei mai

²⁴⁹ Ioan Nagy și colab., *Biserica și Școala Șomoșcheș în unitatea axiologică a românilor*, Ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad 2012 pag. 89

consemnăm faptul că învățătorul Ioan Tau și Sidonia Vodă aveau abonamente lunare la publicația „Lamura” în decursul anilor 1924, 1925, 1926, 1927, 1928.

Cu mare fast s-a sărbătorit ziua de 28 oct. 1928, ca 50 de ani de redobândirea Dobrogei, pământ românesc în urma războiului din 1877. Elevii din Cermei au derulat un bogat spectacol artistic.

Prin adresa nr. 5340, din 28-10-1929, Revizoratul Școlar al județului Arad înștiința pe președintele Cercului Cultural Cermei, că în fiecare lună se vor organiza șezători culturale, cu programe artistice ce vor urmări: obiceiurile și datinile strămoșești, expoziții de artă populară, tradițiile creștine, educația morală a sătenilor, ajutorul social, faptele bune, respectarea legilor, activități în care învățătorii se vor asocia cu ceilalți cărturari ai satelor, precum medicii, agronomii și funcționarii și vor conlucra la culturalizarea poporului.

O altă adresă cu numărul 2471, din 1928, aduce precizări asupra modului în care se vor calcula mediile anuale, prin adunarea notelor obținute, în fiecare trimestru și împărțirea sumei la 3, pentru a obține media anuală, iar nota la frecvență se va calcula o singură dată pe an, la terminarea cursurilor. Mediile anuale și media generală de clasificare se calculează cu 2 zecimale.

Anul școlar se încheie, în întreg învățământul primar, în ziua de 29 iunie, cu o serbare. La această serbare elevii distinși prin purtare și silință vor fi premiați.

După ducerea la îndeplinire a acceptor dispoziții și numai după data de 10 iulie un învățător se poate îndepărta (transfera sau abzice) de la postul său.

În contextul dezvoltării rețelei școlare, subordonate Resortului Cultelor și Instrucțiunii Publice, constituirea unui nou sistem de învățământ de stat, bisericii îi rămânea responsabilitatea stabilirii conținutului învățământului religios, a numirii catihetilor și a îndrumării și controlul orelor de religie. În sarcina statului rămăneau responsabilitățile numirii învățătorilor, stabilirea planurilor de învățământ, controlul învățământului, asigurarea bazei materiale a școlii și subordonarea elaborării și a probării de manuale școlare.

Statul și-a creat o instituție de organizare și control a învățământului din jud. Arad-Revizoratul școlar (inspectoratul școlar) care a fost condus mulți ani de renumitul dascăl, Iosif Moldovan, fost președinte al „Reuniunii Învățătorilor”.

Asociația Învățătorilor Arădeni, în cadrul conferinței de primăvară, din 12 mai 1929 hotărăște convocarea adunării județene, în 21 noiembrie 1929 la Ineu, pentru a stabili coordonate de acțiune culturală, pedagogică și de apărare a intereselor materiale ale învățătorilor și ale școlii. S-au ținut conferințe populare, cu sătenii, părinți ai școlarilor, în localitățile: Ineu, Gurba, Boxig, Cermei, Șomoșcheș, precum: „Bolile molipsitoare sau Familia și școala”. S-au exprimat păreri legate de noul statut al bisericii, în cadrul școlii.

Totuși relația bisericii cu școala nu s-a rupt, rapoartele culturale realizate în fiecare protopopiat și în Episcopia Aradului după anul 1926, și după 1929, consemnează preocuparea bisericii pentru educația religioasă a copiilor, pentru învățământ religios în rîndul ucenicilor și urmărirea examenelor de religie. Din rapoarte reținem și ideea organizării unor acțiuni preventive și terapeutice, contra alcoolismului, tabagismului, jocului de cărți, prostituției, vagabondajului, concubinajului, avortului și a scăderii natalității.

O altă statistică interesantă e cea din anul școlar 1931-1932 în care avem

învățătorii și elevii pe care-i îndrumă, dar ceea ce propunem a se observa, e numărul de elevi arondat fiecărui dascăl:

Înv. Vodă Sidonia	cls I	27 B	25 F	Total: 52
Înv. Tau Ioan	cls a II-a	25 B	32 F	Total: 57
Înv. Bodnar Elena	cls a III-a	31 B	22 F	Total: 53
Înv. Rufu Mircea	cls a IV-a	37 B	17 F	Total: 54
Înv. Roșca Florea	cls a V-a	21 B	18 F	Total: 39
Înv. Roșca Florea	cls a VI-a	10 B	12 F	Total: 22
Înv. Rufu Mircea	cls a VII-a	3 B	2 F	Total: 5
Înv. Roșca-Trunco Ana(școala maghiară)	cls I,	17 B,	8 F,	Total: 25
Înv. Roșca-Trunco Ana(școala maghiară)	cls a II-a,	15 B,	8 F,	Total: 23
Înv. Roșca-Trunco Ana(școala maghiară)	cls a III-a,	12 B,	6 F,	Total: 18
Înv. Roșca-Trunco Ana(școala maghiară)	cls a IV-a,	11 B,	6 F,	Total: 17

Așadar la școala maghiară înv. Roșca-Trunco Ana a lucrat cu 83 de elevi!!!

Și tot pentru a puncta activitatea meritorie a dascălilor din Cermei amintim activitatea Cercului Cultural Cermei, a învățătorilor, desfășurată la Cermei, la 15 noiembrie 1931, având următorul conținut:

Conferința intimă: „Cum se face instrucția în spiritul școlii active”;

Lecție practică în școală: „Intuirea în învățarea abecedarului”;

Conferință publică: „Păstrarea rânduiei în stat”;

Spectacol: Teatre, dialoge, monoloage, recitări și coruri.

Responsabilii cu aceste activități erau învățătorii din Cermei: Ioan Tau, în calitate de președinte și Flore Roșca, în calitate de secretar al cercului.

Un raport din 15 octombrie 1932, expediat de directorul școlii din Cermei, către Revizoratul școlar menționează că dascălii și elevii lucrau 32 de ha de teren arabil, sub formă de grădină pomologică, grădini de zarzavat și pepiniere, realizând, venituri de 16.500 lei, anual.

Reiterăm Ordinul Ministrului Învățământului, din 1932, prin care se recomanda școlilor sărace să construiască grajduri și să întrețină cu elevii animale, sub formă de practică agricolă. S-a ordonat construcția de latrine pentru copii.

Școala Primară de Stat Cermei era deservită de 6 învățători și o maestră (educatoare la grădiniță). Efectivul de elevi a fost următorul:

Clasa I :	30 băieți și 26 fete;
Clasa a II-a :	17 băieți și 18 fete;
Clasa a III-a :	22 băieți și 33 fete;
Clasa a IV-a :	25 băieți și 17 fete;
Clasa a V-a :	28 băieți și 7 fete;
Clasa a VI-a :	12 băieți și 7 fete;
Clasa a VII-a :	6 băieți și 3 fete;
Total :	140 băieți și 181 de fete.

Rezultatele școlare la religie și situația din punct de vedere al religiei era următoarea:

Elevi ortodocși:	134 băieți și 102 fete;
Elevi romano catolici:	55 băieți și 34 fete;
Elevi reformați:	24 băieți și 18 fete;
Elevi bapțiști și adventiști:	6 băieți și 9 fete;
Elevi ai cultului mozaic (evrei):	2 băieți și 1 fată.

Din totalul de 367 de elevi, 221 au promovat. În acest an școlar, biblioteca școlii avea un număr de 374 de cărți originale, românești, 138 cărți străine, 41 cărți traduse, adică un total de 553 cărți.

În 20 noiembrie 1933, Școala Cermei a primit de la Laboratorul Herculan, un colet cu roci minerale, pentru a fi la dispoziția dascălilor și a elevilor.

Tot din acest an școlar consemnăm alăturarea învățătorilor, din Cermei, la Asociația Învățătorilor din Arad. Personalul didactic al Școlii Cermei era compus din: Ioan Tau, învățător, director, 53 de ani și 33 de ani vechime, Mircea Rufu, necăsătorit, 28 de ani, 9 ani vechime, Sidonia Vodă, 50 de ani, 33 de servicii, Elena Bodnar, 33 de ani, cu 12 ani vechime, Anuța Roșca, 26 de ani și 6 ani vechime, Flore Roșca 28 de ani, vechime 6 aniși Aurora Poleac, educatoare, 22 de ani și 5 ani vechime, în învățământ.

În 22-06-1934, se menționează că, în localitate funcționează școala română și școala maghiară, cu clasele I-VII, cu 6 învățători și o educatoare, o școală care are bibliotecă, dotată cu 553 de cărți, din care 374 sunt originale, 41 sunt traduse și 138 sunt străine. Despre clădirile școlare se menționează că: una a fost construită de comunitate, iar două de statul român. Grădinița avea înscriși 60 de elevi, cu o prezență medie, de 50 de elevi, iar conducătoare era doamna Aurora Poleacu, învățătoare, titulară, definitivă.

În anii următori au funcționat în Cermei dascălii sus menționați, în Șomoșcheș au funcționat: Ardelean Teodor, Marinescu Florea, Vesa Mihai, Berlo Ioan și Sas Minerva iar în Colonia Avram Iancu a funcționat Popovici Vasile, având gradul definitiv.

Iată activitatea învățătorilor din Centrul cultural Cermei, desfășurată în 7 aprilie 1935, în localul Școlii Primare din Avram Iancu. Spicuirii din procesul verbal: „În partea I a ședinței intime, domnul Mircea Sincolescu a tratat cu elevii clasei a II-a lecția de istorie „Preda Buzescu”. La critica lecției practice, dl. inv. Florea Roșca, observă că după metodele noi de predare lecțiile de istorie nu se mai fragmentează, iar explicarea cuvintelor neînțelese se face atunci când se rezumă lecția și nu în asociere. Propune ca lecția să fie declarată ca „de bine reușită”. Domnul Președinte, Ioan Tau, aderă la cele observate și în asentimentul tuturor declară lecția „de bine reușită”

În Partea a II-a a ședinței intime, doamna Aurora Poleacu vorbește despre „Metoda Montessori”. Este completată de dl. Florea Roșca, cu exemplificări ce privesc învățarea alfabetului.

Ședința publică s-a ținut în curtea școlii din Avram Iancu. Dl. Președinte a ținut o cuvântare despre „Igiena casei și a satului” după care a urmat un program artistic al școlarilor ce a constat din poezii, coruri, monoloage și scenete”²⁵⁰

Pentru acești ani și pentru acest deceniu trebuie să subliniem rolul important al „Asociației Învățătorilor din județul Arad” precum și a președinților: Iuliu Groșoreanu (1919-1922), Nicolae Cristea (1922-1932), Dumitru Boariu (1932-1935), Nicolae Cristea (1935-1938), Eugen Spinațiu (1938-1939), Lazăr Igrășan (1939-1942) și Nicolae Cristea din 1942 până la desființare.

„Asociația” a reușit să editeze o revistă proprie, „Școala vremii” care dispunea în anul 1936 de o librărie pentru aprovizionarea școlilor cu cărți de lectură și manuale școlare. În anul 1932 s-au înființat și o „Bancă a învățătorilor” și o „Casă a

²⁵⁰ Arhiva școlii Cermei, pachet 1935

învățătorilor” în care funcționa și un internat pentru copiii slujitorilor școlii. Formați în vechiul spirit preparandial și ca fii ai bisericii, învățătorii arădeni au susținut activitatea literară și culturală din zonă. Vom găsi, învățători cântând la strună, conducând coruri bisericești, participând la adunările parohiale, protopopești sau eparhiale. Așa au fost și cei din Cermei.

Datele vremii consemnează apelul episcopului Comșa ca învățătorii și preoții să colaboreze în scopul formării de conștiințe adevărate, în rândul tineretului și orientarea spre „idealul vieții creștine și de ferire a copiilor și tinerilor de influențele nefaste pe care vântul de la răsărit le împingea spre meleagurile românești”. Subliniind cooperarea învățătorului cu preotul, episcopul Grigore Comșa a insistat asupra rolului mare al Bisericii și a ficei sale, bune „Școala”, în fortificarea României, prin educație, asigurată de cele două instituții.

Din arhiva Protopopiatului Ineu am aflat că în anul 1936, elevii claselor V-VII au prezentat individual, la sfârșitul anului școlar, materiale conspect la religie (A.P.O. Ineu, dosar, Culturale 1936). Tot din acest dosar am aflat că elevii din Protopopiatul Ineu (deci și cei din Cermei și Șomoșcheș) au adunat fructe de pădure, pentru Basarabia, iar premianții la sfârșitul anului școlar, 1935-1936 au fost recompensați cu coroane sfințite și suma de 5 bani.

La 1 septembrie, 1936, s-au încadrat la Școala Cermei, doi viitori dascăli de probitate profesională, dovedită în Cermei, viitorii soți: Ana Roșca și Flore Roșca.

Pentru a puncta consensualitatea activității dascălilor din Cermei cu ideile prezentate mai sus, spicuim din procesul verbal încheiat la 15 martie, 1936, cu ocazia activității Cercului Cultural Cermei, care a avut loc în comuna Cermei și la care au participat toți învățătorii din zonă. „La orele 10 a.m. s-a oficiat în Biserica Ortodoxă din Cermei, chemarea Sfântului Duh, iar restul conferinței s-a desfășurat după cum urmează :

În partea I a ședinței intime, dl. Mircea Rufu, învățător în Cermei, a tratat cu elevii clasei a II-a, lecția de istorie „Ștefan și Baba Tudora”. Observații asupra lecției a făcut domnul învățător, Ioan Berlo (Școala Șomoșcheș), care arată că propunătorul a procedat cu mult tact pedagogic și lecția și-a atins scopul. Domnul președinte, după ce arată că trebuia să se explice cuvintele neînțelese, din text, când s-a făcut citirea și în aplicare – în asentimentul tuturor declară lecția de „bine reușită”.

În partea a II-a, a ședinței intime domnul Ioan Berlo tratează subiectul „Activism și actualism pedagogic”. Asupra subiectului prezentat fac observații: Vasile Popovici și Flore Roșca, apoi președintele cercului declară și acest expozeu de „bine reușit”.

Ședința publică este deschisă de protopopul Cermei-Apateu, preotul Atanasie Căpitan, din parohia Apateu, prin conferința cu titlul: „Biserica în slujba naționalismului și culturii neamului românesc”. Din partea corpului învățătoresc vorbește domnul Ioan Tau, subvizor de control, despre „Sentimentul religios”.

Urmează un program artistic compus din poezii religioase și patriotice precum și cântece naționale. A fost executat de elevii școlii din Cermei, conduși de domnul Florea Roșca. În încheiere a vorbit preotul Ioan Poleac despre rosturile și colaborarea dintre biserică și școală.

Atât conferința intimă cât și cea publică au avut un rezultat cât se poate de bun.

Procesul verbal a fost întocmit de președintele conferinței Florea Roșca.²⁵¹

Am selectat pentru anul școlar 1936-1937, Adresa Ministerului Cultelor nr. 4847/1937, prin care se cerea elevilor de școală să îngrijească monumentele eroilor din comunitatea respectivă.²⁵²

Și tot în acest an școlar dascălul din Șomoșcheș, Mihai Vesa (Mișcu) a predat la elevii din clasele V-VII, din Cermei.

Din anul 1938 am selectat următoarele informații din Registrul de intrare-ieșire a Școlii Cermei: Elevii școlilor din Cermei au desfășurat cu mare fast, serbarea zilei de 10 Mai, precum și alte sărbători populare locale: „Sărbătoarea sămânței”, „Serbarea pomilor”, (Adresa 2389/16 mai, 1938, către Revizoratul Școlar Arad.

O adresă a Ministerului Cultelor cerea tuturor învățătorilor să vorbească poporului despre noua Constituție emisă în 1938.²⁵³

La poziția 71, din 5 mai, 1938, se vorbește despre acțiunile de distrugere a cărăbușilor (gândacilor de colorado).

La poziția 193/1938 se consemnează că, la cererea directorului școlii, elevii săraci din Cermei au primit manuale școlare.

La poziția 195 din 17XI 1938 se consemnează activitatea pe postul de maestră de atelier a numitei Elena Nicolau.

Dintr-un raport expediat Revizoratului Școlar Arad, în 15.04.1938, constatăm că învățătorul Flore Roșca, director al Școlii Cermei și dascăl vrednic și patriot, iubitor de cultură românească a ținut conferințe extrașcolare (în diverse prilejuri sau adunări) exemplificând: 25 X, 31 X, 8 VI, 1937, apoi din 24 I, 3II, 26 III 1938. Putem recunoaște în Flore Roșca un dascăl profesionist și adevărat intelectual, un model și pentru dascălii de azi!

Dintr-un document, din anul 1938, aflăm că la Școala Primară Cermei era o cooperativă școlară, înființată în anul 1935, o farmacie școlară, proiect care includea colaborarea școlii cu medicul uman și adunarea de plante medicinale, biblioteca clasei și a școlii, muzeul școlar și expoziția de lucrări ale elevilor, atelierul de țesut, grădiniță de flori, grădina de legume și zarzavaturi, teren de experiențe agricole, grădina de pomi fructiferi, lotul cu viță de vie, și o parcelă cu lucernă.²⁵⁴

În mai, 1939, cu ocazia Adunării Eparhiale, noul episcop Andrei Magieru a subliniat că: „socotesc anul 1938 ca începutul zvonurilor noi de război, noi români, îl socotim ca anul împăcării sufletești între fiii țării”. Se făcea referire la cele două decenii trecute de la Marea Unire. Înaltul ierarh era conștient de marea amenințare de la hotare. La 1 septembrie 1939, Al Doilea Război Mondial a început prin ocuparea Poloniei de către Germania hitleristă. Întreaga Adunare Eparhială a convenit la necesitatea fortificării morale a comunităților naționale din vestul României, făcând apel la întărirea forțelor intelectuale: preoți, învățători și oameni de artă și cultură. În acest sens s-au făcut schimbări în activitatea școlii și a bisericii sporind grija pentru educația religioasă a tinerilor. Prin adresa nr. 2170/1939, a Episcopiei Ortodoxe din Arad, se cerea preoților să suplinească pe învățătorii concentrați pe front. În

²⁵¹ A.Șc. Cermei dos.1936

²⁵² A. Șc Cermei, Reg.intrare-ieșire p. 60/1937

²⁵³ A.Șc.Cermei,Reg.intrare-ieșire p. 66

²⁵⁴ A.Lic.Cermei, Adresa 216 din 19 decembrie, 1938

comunitățile de copii funcționa o organizație patriotică „Străjerii României”²⁵⁵ Dimineața la fiecare activitate a „Străjeriei” se ridica drapelul național, pe un catarg, nalt de 2-3 m, iar la sfârșitul activităților steagul se cobora de pe catarg.²⁵⁶

Semnificativă consider și notița și ordinul privind obligativitatea elevilor bapțiști de a urma îndatoririle străjerești.²⁵⁷

Importantă mi se pare și consemnarea, „lunar elevii care au absentat la școală nemotivat sunt amendați și încasarea se face prin Primăria Cermei”.

Iată personalul didactic încadrat în anul școlar 1938-1939 dar și în 1939-1940;

Școala Cermei: Flore Roșca –director și profesor la clasele V-VII;

Teodor Ardelean-titular la Șomoșcheș, a predat la ciclul gimnazial;

Anuța Roșca învățătoare;

Mircea Rufu profesor, cls V-VII;

Olariu Victoria- învățătoare;

Dimitrie Vlad –învățător;

Sofia Gomotârcea –învățătoare;

Aurora Sofia -educatoare;

Elena Kenez –învățătoare Șc. Maghiară.

De la 1 ianuarie 1939 Școala Cermei și școlile care fuseseră arondate Subinspectoratului Cermei (Circumscripția 17) au trecut în subordinea Subinspectoratului Bocsig, fiind conduse de dascălul de frunte, de la Școala Bocsig, Romul Furdui.

Tot la începutul anului (14 ianuarie) și-au depus dosarele de pensionare: Flore Roșca, Anuța Roșca, Aurora Poleac, Elena Bodnar și Mihai Vesa, de la Șomoșcheș.²⁵⁸

În 27 februarie, 1939, s-a desfășurat o mare serbare artistică a elevilor din Cermei despre care s-a raportat ierarhic: Revizoratului Școlar Arad, Inspectoratului Școlar Timișoara și Prefecturii județului Arad.

Trebuie să menționez și obligația personalului didactic ca în acel an să dea declarații de avere.

Ordinul 1382 al Revizoratului Școlar Arad a recomandat directorilor de școli să ia legătura cu preoții din fiecare parohie și să înființeze cantine școlare, pentru copiii săraci cu situații materiale sau familiale precare și ucenicilor fără sprijin material.²⁵⁹

În Cermei această cantină a și funcționat în anul 1939, documentele consultate arată că se serveau câte 3 mese calde pe săptămână. Produsele agricole și alimentele proveneau din contribuția în natură, a localnicilor înstăriți și din subvenții de la bugetul comunal și cel școlar. Serveau masa un număr de 30 de elevi săraci, subnutriți. Cantina școlară este condusă de un comitet care avea ca președinte pe nemuritorul dascăl, Ioan Tau. Cantina va funcționa și în anii următori când în Cermei vor fi și refugiați de război.

Din rândul învățătorilor Școlii Cermei s-au înscris în Frontul Renașterii

²⁵⁵ Ioan Nagy, *Biserica și școala din zona Ineului între cele două războaie mondiale*, lucrare de licență, U.A.V. pp.36-37, 2010

²⁵⁶ A.Lic Cermei, Adresa 5046 a Revizoratului Școlar Arad

²⁵⁷ A.Șc.Cermei, Reg.i-ieșire, P.82,/18 febr.1939

²⁵⁸ Reg. Intr-ieșire p.23/20 ian 1939

²⁵⁹ A. Șc. Cermei,Reg. intrare-ieșire, p.105/10 martie,1939

Naționale, un număr de 6 persoane.

Din anul școlar 1939-1940 am selectat spre luare la cunoștință, următoarele:
„Studiind un catalog școlar din acest an, poți constata că obiectele de studiu erau: scrierea și exercițiile gramaticale, citirea, memorie și reproducere, exerciții de compunere, aritmetica și geometria, religia, istoria, geografia, știința fizică și naturale, caligrafie, desen, cântul, exercițiile corporale și de joc, lucrul manual, lucrări progresive și purtare. O rubrică specială era pentru „pedepse”. Acest catalog era în conformitate cu O. Min. Ed. Nat. nr. 183795, din 31 X 1939, iar școala purta emblema de “Școala Primară de Stat Mixtă-Cermei.” Matricolele școlare cuprindeau rubricile: indicațiuni asupra mediului social și stării fizice, examenul antropometric, examenul medical, profilul psihologic, situația școlară și preorientarea și îndrumarea profesională. Directorul școlii era Flore Roșca.

Izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial a adus tuturor cetățenilor din Cermei și Școlii Cermei, dascălilor greutăți de tot felul: concentrări, boli, sărăcie, foamete etc. Pentru că mulți învățători erau concentrați, local sau pe front prin Ordinul 1327/12 mai 1939, preoților din fiecare localitate li se cerea să suplinească dascălii concentrați.

Anul școlar 1940-1941 a început abia la 23 decembrie 1940, la Școala Cermei, datorită faptului că a fost în localitate o molimă de pojar. Directorul școlii a cerut insistent o igienizare a sălilor de clasă.²⁶⁰ Telegrafic am consemnat și alte informații din acest an semnificativ.

Directorul școlii, Flore Roșca solicită Primăriei Cermei, la 9 decembrie, 1940, între 5.000-8.000 lei pentru tăiatul lemnelor, de la școală și diferențe salariale pe 4 luni de școală, pentru personalul școlii.

Directorul școlii solicită cărți pentru 7 elevi foarte săraci.

Au sosit ca refugiați învățătorii: Macedon Olariu și Aurelia Olariu veniți de la Ungurași (jud. Sălaj), încadrați din 21 octombrie 1940.

Prin adresa 290/oct, 1940, directorul școlii a solicitat Revizoratului Arad, aprobare pentru suspendarea orelor de școală, în zilele de târg, în care veneau la școală, doar 15% din școlari, fiind mare aglomerație de vehicule.

Prin Adresa 6715 /1940 Inspectoratul Județean Arad a aprobat înființarea unui post de învățător și o clasă de secție germană, în Cermei.

Școala Cermei a primit o donație de carte, de 120 de volume, din partea dascălului Pavel Dârlea, de la Ineu, unul dintre cei mai erudiți dascăli din zona Ineu, luptător pentru drepturile naționale ale românilor, cu contribuții majore la păstrarea culturii și școlii românești.

Scolile din Cermei funcționau în 6 clădiri cu o valoare totală de 840.000 de lei.²⁶¹

Comitetul Școlar din Cermei a solicitat Inspectoratului Școlar Arad sprijin pentru asigurarea și cumpărarea cărților școlare pentru cei 400-450 de elevi din Cermei, a căror părinți, țărani fiind, în majoritate, au avut în 1940 și anii anteriori recolte slabe, agricole (în anii anteriori din Cermei se expediau zeci de vagoane de cereale).²⁶²

²⁶⁰ Adresa 564/1940 a Școlii Cermei, către Revizoratul Școlar Arad

²⁶¹ Inventar Nr. V /16 august 1940, A.Șc. Cermei

²⁶² Adresa 219 /18 septembrie, 1940, A.Șc. Cermei

În acest an școlar, Școala Cermei avea un atelier de țesut cu gherghef de țesut și război de țesut, țărănesc, local; au fost concentrați câte 2-3 luni: Petru Poleac, Mircea Rufu și Florian Roșca, directorul școlii;

În acest an școlar s-a înființat un curs supraprimar, agricol.

Personalul școlii din anul 1940-1941

Florea Roșca –gradul II-director;

Ana Roșca - gradul II ;

Dimitrie Vlad-gradul II;

Petru Poleac- gradul definitiv;

Mircea Rufu- gradul definitiv;

Elena Kenez -definitiv-Școala Maghiară;

Sida Martin –suplinitoare ;

Sofia Gomotârceanu- educatoare suplinitoare.

Din statisticile acestui an școlar am consemnat următoarele:

Elevii Școlilor din Cermei

Clas I – înscriși: 26 băieți, 26 fete, total 52, promovați 23 băieți, 23.fete , total 46;

Clasa a II-a-înscriși:35băieți, 27fete, total 62, promovați:31 băieți,24 fete, total,55;

Clasa a- III-a-înscriși:43băieți,27 fete, total 70, promovați:38 băieți, 22 fete, total,60;

Clasa a- IV-a-înscriși:34băieți, 17 fete, total 51.promovați:29 băieți, 15 fete, total,44;

Clasa a- V-a –înscriși:28 băieți,24 fete,total 52,promovați:24 băieți,9 fete,total,33;

Clasa a -VI-a –înscriși:21 băieți,13 fete,total 34, promovați:21 băieți,8 fete,total29;

Clasa a-VII-a –înscriși:21 băieți,6 fete,total 27,promovați21 băieți,4 fete,total 25;

Total –Înscriși: 208 băieți,140fete,promovați:187 băieți,105 fete,total 292.

Elevi înscriși și naționalitatea lor:

Elevi români: 170 băieți și 121 fete;

Elevi unguri: 21 băieți și 6 fete;

Elevi germani: 12 băieți și 10 fete;

Elevi ruși : 1 băiat;

Elevi bulgari : 1 băiat și 1 fată;

Elevi evrei : 1 băiat;

Alte naționalități: 3 băieți și 1 fată;

În Școala Maghiară au fost înscriși 48 de elevi iar în clasa de germană cei 22 de germani.²⁶³

Pentru anul 1941 prezentăm statistica structurii populației școlare pe religii:

În școala românească:

Ortodocși: băieți -166, fete -124, total 290;

Catolici : băieți- 13, fete-6, total- 19;

Reformați: băieți- 5, fete-5, total- 10;

Baptiști: băieți- 1, fete-2, total 3;

Advențiști: băieți- 1 fete-1, total- 2;

Uniți. băiat- 1; fete 0 total 1;

Secția germană:

Catolici: băieți-9, fete-14. total,23;

Reformați: băieți- 1, total -1;

²⁶³ A.Lic.Cermei, Matricole,1940

Secția maghiară:

Catolici: băieți-16, fete-12, total- 28;

Reformați: băieți-5, fete-5, total-10;

Documentul consemnează că doar 33 de elevi frecventează regulat cursurile de la secția maghiară.²⁶⁴

În 1941 erau în biblioteca școlii: 684 de cărți originale, 107 traduse și 366 străine, adică un total de 1157 de cărți, la dispoziția dascălilor și a elevilor.

Iată și lista dascălilor care au slujit cu mult devotament în Cermeiul anului

1941-1942:

- Elena Kenez Bodnar, grad definitiv;
- Mircea Rufu, definitiv;
- Flore Roșca, al II-lea;
- Ana Roșca, al-II-lea;
- Aurora Poleac, educ, definitiv;
- Dimitrie Vlad, al-II-lea;
- Sida Martin, al- II-lea;
- Sofia Gomortăceanu, educatoare, def;
- Olaru Macedon, al -II-lea;
- Aurelia Olariu, provizoriu;
- Ecaterina Diaconovici, provizoriu.

Baza materială-logistică a școlilor era următoarea:

- 6 săli de clasă;
- locuința directorului;
- muzeu școlar;
- ateliere pentru băieți și pentru fete;
- cantină școlară;
- grădină școlară de 4600 m.p.;
- învățătorii folosesc 22 de jugăre de teren agricol;
- farmacie școlară;
- grădină de flori;
- grădină de legume;
- bibliotecă școlară cu 1157 de volume, în valoare de 11 873 lei și 101 cititori;

Elevii școlii susțin manifestări culturale prin: corul școlii, conferințe satești, cor bisericesc, pentru adulți și copii dirijat de învățătorul Dimitrie Vlad, șezători culturale, expoziții de cusături și lucrări ale copiilor și recitări de poezii, scenete și creații personale ale elevilor și dascălilor. Cermeiul era în continuare în Circumscripția 17, a Inspectoratului Județean Arad. Majoritatea dascălilor din Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu aveau abonament la revista de specialitate „Școala Vremii”. Dascălul și directorul școlii, Flore Roșca a colaborat cu redacția revistei școlare, Școala Vremii, publicând articole de specialitate, în 1933, 1935, 1936 și 1942, dovedind profesionalism și intelect deosebit, pentru această latură a meseriei de dascăl. Asemenea predecesorului său, Ioan Tau, a luptat pentru prestigiul școlii și al comunei Cermei. Orele de religie erau predate de cei doi preoți ai bisericii ortodoxe: Ioan Poleac, 9 ore și preot, Cornel Vădășan, tot 9 ore, săptămânal.

²⁶⁴ A. Șc. Cermei, Matricolele pe 1941-1942

În 27.07.1941, elevii Școlii Cermei au predat către I.S.J.Arad, 3,640 kg de flori de mușețel, colectat pentru nevoile țării.

Pentru copiii germani s-au derulat cursuri de vară.

În anul școlar 1942-1943 s-au schimbat documentele școlare tipizate.²⁶⁵ Un alt ordin cu nr. 18149, al I.S.J. adresa școlilor obligativitatea de a se cultiva toate terenurile agricole și în mod special să se asigure legume și zarzavaturi pentru cantinele școlare din fiecare unitate de învățământ.

Fiind ani de război, toți dascălii și elevii au avut sarcini, misiuni și acțiuni deosebite, toate fiind etichetate ca acțiuni patriotice. Reiteriez câteva care s-au desfășurat în Cermei, în acei ani.

Elevii din Cermei și dascălii lor au colectat în toamna anului 1943 suma de 1500 lei, au confecționat flanele, mănuși, ciorapi și diverse materiale sanitare pentru soldații de pe front, sub titulatura socială „Darul ostașului”.²⁶⁶

Se impun câteva observații privind activitatea școlară din Cermei și din zonă:

- cursurile s-au desfășurat fără întrerupere;
- religia și educația în spiritul eroismului și a jertfei de țară;
- mărirea atenției și protecției la găsirea de obiecte de război;
- permanentizarea acțiunilor patriotice;
- pregătirea și participarea dascălilor, preoților și adulților la exercițiile de apărare locală: înscrierea și activizarea activităților sportive;
- acordarea atenției deosebite față de inventarul școlii și asigurarea bazei materiale a școlii;
- înscrierea și susținerea gradelor didactice nu s-a întrerupt în anii războiului;
- cultivarea respectului față de soldații eroi, orfanii de război și văduvele de război și amenajarea în Cermei a unui spațiu de rezonanță patriotică numit „Dumbrava eroilor.”
- Cu toate problemele deosebite impuse de situația din țară, elevii și dascălii din Cermei adună și selectează obiective locale, ghicitori și strigături, culese din Cermei, pe care le trimit la Arad, în vederea întocmirii unei monografii a județului Arad și pentru care toți contribuabilii din Cermei primesc felicitări și aprecieri elogioase.
- În foile matricole apar “observații individuale” despre: starea materială a părinților, dezvoltarea fizică, inteligența, temperamentul, caracterul, deprinderile, obiectele pentru care elevul arată interes și profesia pe care și-o dorește elevul.

Inspectoratul Școlar Regional Timișoara prin Ordinul 2411, din 19 februarie, 1943, aduce la cunoștință dascălilor și elevilor că sectele religioase sunt interzise iar dascălii nu pot activa în secte religioase. Ordinul 2211, din 1 martie, 1943, anunță înființarea de posturi didactice de învățători ambulanți, (probabil în școlile fără personal și localități izolate).

În 27 martie, 1943, Primăria Cermei a cerut școlii, elevilor și dascălilor, să organizeze sărbătorirea Unirii Basarabiei cu România (A. Șc. Cermei, Adresa 576/2 III 1943).

Anul zbuciumat 1944 a adus și la Cermei multe neplăceri, necazuri, ocupație străină și durere: Vom prezenta mai multe aspecte în capitolul de istorie iar aici vom arăta problematici ale momentului și raportarea lor la viața școlară.

²⁶⁵ A.Șc.Cermei,Adresa 17817 a I.S.J.Arad

²⁶⁶ A.Șc.Cermei, Reg.intr-ieșire poz. 399/51X 1943

Un aspect foarte important și despre care, surprinzător pentru mine nu s-a vorbit în acești ani, din urmă. Semnificativ mi se pare găzduirea unor școli (dascăli și elevi) refugiați din Moldova și Bucovina, în decursul lunilor: martie, aprilie, mai și iunie. Deși, într-o consemnare, se vorbește de 5-6 școli, am reușit să depistez: Liceul Comercial de băieți, Târgu Mureș și Liceul Comercial de băieți, Botoșani

Pentru mine și cred că oricine poate intui, ce a însemnat găzduitrea câtorva sute de persoane străine, în comună și școală, asigurarea de spații pentru școală, arhive, o activitate intersectată cu multe, multe probleme. Cred că e destul să selectez doar două aspecte: unul legat de cursuri și examene, pentru acci elevi și apoi o faptă reprobabilă a fostului director Nicolae Ticăloiu, care în 1946 a dispărut cu banii de burse școlare, ale tuturor elevilor școlilor din Cermei (și cea locală și cele de refugiați).

Gândind la filmul zilelor de septembrie, 1944, când trupele germano-hortyste s-au prăvălit peste zona noastră, ocupând și Șomoșcheșul și Cermeiul în acele zile de septembrie apelez la memoria scriitorului și jurnalistului, academicianului, nostru, George Tăutan, pe atunci școlar, în clasa a V-a, ulterior, stabilit în Canada, om de cultură, care poartă cu cinste porecla de „Cermeianu”:

„Era 14 septembrie, 1944. Armatele germane și maghiare trecuseră granița la Ciumeghi și înaintau fără o rezistență serioasă către Cermei. După amiază, sosiseră primii refugiați. Apoi, numărul lor devenise din ce în ce mai mare. Își încărcaseră în căruțe și care, tot ce aveau mai important, își luaseră hrană pe mai multe săptămâni. Nu vroiau să rămână sub jugul maghiar. Atrocitățile săvârșite în Ardealul de Nord, cedat ungarilor în urma „Dictatului de la Viena”, pusese toată lumea în alertă. Stăteam și priveam cu nedumerire convoaiele nesfârșite, fețele amărâte ale oamenilor și ale copiilor, câinii legați în spatele carelor și căruțelor. Era o adevărată tragedie să iei calca exilului...”

- Ce ne facem? – am întrebat-o eu pe mama.

- Noi n-avem cu ce să ne deplasăm! – mi-a răspuns mama.

- Rămânem sub ocupație, mamă?

- Tatăl tău lucrează pentru armată. Eu nu pot să las toată gospodăria pradă de război. Fie ce-o fi! Eu cunosc limba maghiară, bunicii tăi, de asemenea. Nici tu, nici soră-ta nu sunteți străini de această limbă. Fii sigur că vom supraviețui, ca atâția alți români, de sute de ani. (George Tăutan „Cermeianu, Un destin pe muchie de cuțit, roman autobiografic, Ed. Viata arădeană, Oradea, 2006).

Zilele de ocupație au întrerupt cursurile, dar la câteva zile după alungarea trupelor inamice și retragerea acestora spre granița ungară, viața și munca și-au reluat firul, doar că războiul a continuat să aducă multe probleme sociale și emoționale, pentru copiii și locuitorii din Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu.

Dar trecând peste activitatea de învățare în care credem, gândind la activitatea socială ulterioară a celor care în anii războiului au absolvit școlile din Cermei și de peste tot, revenim la activitățile de sentimentalism patriotic dintre care la loc de cinste așezăm activitățile de confecționare și donare de cadouri, pentru soldații de pe front, pentru care Ministerul Culturii Naționale și revista școlară „Graiul copiilor” au mulțumit elevilor și învățătorilor din Cermei, pentru obiectele și suma de 2060 de lei, adunate și trimise pe front, în acțiunea „Darul Ostașului”,²⁶⁷

²⁶⁷ Adresa 41677/5 VI 1944, Reg. Intr-ieșire, 1944, poz. 195

Și în anul 1945, Primăria Cermei acordă atenție activităților școlare asigurând lemne și subvenții pentru școală.²⁶⁸

În acest an s-au preschimbat parafele, ștampilele și documentele școlare. Ca secretară a școlii a fost angajată, începând cu 3 mai, 1945, doamna Elena Bontaș. Orele de religie au fost predate de preotul Ioan Poleac. Postul de pedagogă a fost profesat de Maria Belei (Platon).

Au continuat să funcționeze printre școlile refugiate: Liceul Comercial Botoșani și Liceul Comercial de băieți, Târgu Mureș.

Din fondurile bănești ale Școlii Cermei, cu sprijinul Primăriei Cermei s-a achiziționat încă o clădire din Cermei (fostă Schmidt și Papp) pentru a se completa baza materială a școlii.²⁶⁹

Prin adresa școlii din 31.01.1945, se cere ministerului avizul pentru organizarea unei excursii școlare, la Oradea, pentru elevii din Cermei. Plecarea urma a se face din gara Cermei, deplasarea făcându-se cu trenul iar cazarea urma a se face la Casa Școalelor, din Oradea.

În acest an școlar s-au introdus semestrele școlare iar cursurile s-au terminat la 30 iunie 1945. În acest an s-a înființat Sindicatul profesorilor.²⁷⁰

Dascălii și salariații din Cermei au primit cote de zahăr, petrol și pâine.²⁷¹

În anul 1946, pentru ajutorarea și sprijinirea cetățenilor din Moldova, românească, s-au organizat acțiuni de colectă: bani și produse cerealiere, alimentare și haine.

Elevii și dascălii din Cermei s-au antrenat individual și colectiv, expediind: 1.657.500 lei, 1622 kg. porumb, 92 kg. făină, 26 kg. fasole, și 22 kg. de cartofi (Adresa 524/17 decembrie, 1946. Mulțumirile și felicitările sunt adresate de subinspectorul Ioan Diaconescu în Buletinul școlar, publicat de I. Șc. Arad.

În acest an, 1946, gimnaziul a funcționat în clădirea nr. 2, vis a vis de Moara Cermei (actuala Școală Primară Cermei).

În școală erau școlarizați, statistic următorii elevi:

clasa I:- 15 băieți și 15 fete -30 ;

clasa a I-a: 18 băieți și 12 fete -30;

clasa a II-a: 34 băieți și 24 de fete- 58;

clasa a III-a 17 băieți și 17 fete - 34;

clasa a IV-a: 20 băieți și 22 de fete -42;

clasa a VII-a: 10 băieți și 7 fete - 17 .

În grădiniță erau înscriși 40 de elevi iar la Școala Maghiară erau 61 de elevi, în clasele I-VII.

Personalul didactic din anul școlar 1945-1946 era următorul:

Flore Roșca 40 ani - vechime 19 ani;

Ana Roșca 39 ani - vechime 15 ani;

Mircea Rufu 40 ani - vechime 22 ani;

Dumitru Moșilă 34 ani - vechime 13 ani;

²⁶⁸ A.Lic.Cermei, Reg. de intrare-ieșire, P. 185/15 XI 1945

²⁶⁹ A.Lic. Cermei, Reg. intr. -ieșire, P. 1252/5XI 1945

²⁷⁰ Reg.intrare-ieșire P. 981/28 aug 1945

²⁷¹ Registrul de intrare-ieșire, P. 1277/22 XI 1945

Anton Hrețig	24 ani	-	vechime 3 ani;
Elena Kenez	48 ani	-	vechime 25 ani;
Angela Inrea	25 ani	-	vechime 3 ani;
Ioan Jușcă	21 ani	-	vechime 1 an;
Ladislau Pusztai	34 ani	-	vechime 5 ani;
Maria Grosu	25 ani	-	vechime 4 ani.

Multe documente școlare, locale și județene laudă activitatea didactică și culturală a lui Flore Roșca, directorul școlilor din Cermei. Printre multiplele realizări didactice și manageriale din Cermei acesta se dovedea și un perseverent cercetător și publicist. A publicat articole în Școala Vremii, numerele: 5, din mai, 1933, nr 9-10, din noiembrie și decembrie, 1933 și Nr. 5-6 din mai și iunie, 1942. Școala Primară avea un lot școlar de 2 ha. de teren agricol, o grădină de legume de 5202 metri pătrați, două muzee școlare și 30 de stupi. Existau și centre de învățare!

Elevii făceau practică în 5 ateliere școlare: tâmplărie, împletituri, croitorie și țesătorie populară. S-au realizat în acest an școlar produse în valoare de 160.000 lei. Elevii au colectat 5 kg de mușețel, 1 kg de flori de tei și ½ kg de albăstrele.

Corul școlii cânta la două voci și a participat la 7 serbări școlare, la care au asistat 1050 de spectatori, realizându-se venituri de 231.000 lei.

Biblioteca școlii avea 263 de volume de cărți pentru elevi, 478 de cărți pentru profesori și 68 de cărți pentru cititorii din comună. Școlile din Cermei erau apreciate în județ fiind numite „școli model” Era și un cadru didactic cu „gradație de merit” (necertificat, dar cu certitudine era Flore Roșca). Despre rezultatele unor controale avem consemnate 8 calificative de „Foarte bine” și un singur „Bine”, pentru cei 7 învățători din Școala Primară de Stat, Mixtă, Cermei.

Pentru acest an școlar avem ca fapt deosebit donarea către toți elevii de manuale școlare gratuite.

Începând cu 22 septembrie 1947, școala din Cermei a primit denumirea de „Gimnaziul Unic Mixt Cermei” cu 5 clase.²⁷²

Începând cu 1 martie 1948 director al școlilor din Cermei a fost numit Dumitru Moșilă. Fostul director școlar, Dumitru Crăciunescu a fost trimis în judecată pentru delapidare de bani din bugetul școlii prin Dosarul 7776/1948, înregistrat la Tribunalul personalului didactic).²⁷³

Ceilalți profesori de gimnaziu erau:

Elena Bontaș - istorie, geografie și franceză;

Maria Costăchescu - matematică, fizică și chimie;

Maria Bandalac - desen, îndeletniciri practice, fete;

Vladimir Bandalac - muzică, ed. fizică și practică băieți.

Toți erau membri ai Partidului Muncitoresc Român și sindicaliști. Profesorul Vladimir Bandalac era și consilier educativ.

Prin Ordinul ministrului nr. 15691/1948, la religie nu se mai dădea examen. Începea perioada de ateism, de respingere a religiilor, impusă de ocupația sovietică.

Pentru a puncta munca de nuanță culturală pe care au depus-o dascălii din

²⁷² Monitorul oficial, partea I - Nr 218, din 22 septembrie 1947, p. 514

²⁷³ A Lic. Cermei, Reg într- ieșire P. 220 din 1948

Cermei prezintă un „Anunț publicat din ziarul Patriotul, din Arad, la 27 aprilie 1948:

„Asociația Elevilor de la Gimnaziul Unic Mixt Cermei a organizat în ziua de 25 aprilie, 1948, în sala culturală din Cermei, un festival artistic bine reușit.

Serbarea a constat din coruri la două voci, executate sub conducerea domnului prof. Vladimir Bandalac și o piesă de teatru sub conducerea domnișoarei profesoare Maria Costăchescu. domnul Director Dumitru Moșilă a deschis serbarea arătând scopul Asociației Elevilor din România, și din școala de azi.

Responsabil cultural,

Același spectacol s-a desfășurat și la Șomoșcheșl, în 11 aprilie, 1948.

Reiterez aici și Adresa școlii nr. 395/1948 către Primăria Cermei, prin care se solicita cartele de îmbrăcăminte și încălțăminte pentru profesorii și personalul școlilor din Cermei.

Prefectura Arad, prin Ordinul 2760/1948, a rechiziționat imobilul de la nr. 171, al numitei Nuți- Nanu Călămaru, pentru Gimnaziul Unic Cermei, ca locuință pentru profesori.

Și iarăși spre onoarea profesorului Vladimir Bandalac, pe care l-am cunoscut și despre prestația, corectitudinea în întocmirea actelor școlare și bunătatea sa colegială, pot garanta, amintesc că în 4 mai 1948, profesorul Bandalac a condus un grup de 4 elevi:

Mircea Lucaci - clasa I;

Ioan Colda - clasa a II-a ;

Ioan Tomșa - clasa a III-a

Elisabeta Toma - clasa a II-a, la Liceul Moise Nicoară, la concursul literar-istoric organizat de Consiliul Educativ Interșcolar Arad, cu Ord. 172/1008/din 1948.

În luna martie a acestui an Vladimir Bandalac solicită postul de secretar de școală, post pe care îl va obține și post în care a lucrat zeci de ani, uneori alături de soția sa, dar a lucrat cu un desăvârșit profesionalism. Toate actele școlii au fost redactate la timp, în mai multe exemplare, înregistrate corect și depuse la arhiva școlii, în anii săi de activitate, până la Revoluția din 1989, pot fi denumite „acte model”.

În serviciul școlii a lucrat ca femeie de serviciu Iuliana Hentz și Maria Costăchescu, pe post de casieră. Președintele Comitetului de Părinți a fost în acel an, Ștefan Novăcuț.

6.4. Școlile din Cermei în anii regimului comunist

Anul 1948 a constituit începutul unui tip de reformă în învățământul din România. Regimul comunist, impus prin ocupație de către trupele sovietice s-a consolidat prin formarea unui guvern intitulat 'democratic' în urma alegerilor de la 6 Martie 1945, condus de Dr. Petru Groza. În 19 noiembrie 1946 au avut loc și alegeri parlamentare democratice. Forțele ce-și spuneau „populare și democratice” (adică susținătorii comunismului) au obținut victoria electorală promulgând lozinci precum: „egalitate și democrație,” clasa muncitoare și țărănimea vor conduce țara, averile bogătilor se vor împărți săracilor, astfel de lozinci au avut mare priză la populația din țara noastră. Partidele politice denumite și „burgheze și trădătoare” au fost scoase de pe scena politică. Mulți membri din partidele P.N.Ț. (Maniu) și P.N.L. (Brătianu) au fost arestați și condamnați la ani grei de temniță. Printre aceștia au fost mulți preoți, dascăli și oameni de cultură și artă.

În această conjunctură politică se promulgă la 3 August, 1948, noua “Reformă

a învățământului;²⁷⁴

Iată câteva din principalele fundamente ale legii:

- laicizarea școlii;
- politizarea învățământului;
- introducerea limbii ruse;
- rusificarea manualelor școlare și a metodicilor de predare;
- sprijinirea colectivizării agriculturii prin dascăli și elevi;
- introducerea practicii agricole și în ateliere școală.

Perioada de după 1949 și până în anul 1962 a fost considerată în istorie ca „perioada colectivizării forțate a agriculturii românești”. Pentru convingerea și pentru forțarea țăranilor să intre în întovărășiri sau în gospodării agricole de producție (forme de muncă colective, ale regimului socialist) au fost antrenați, de multe ori fără voia lor toți dascălii satelor. În multe dimineți sau seri sau sărbători, echipe de activiști de partid și dascăli mergeau la casele din Cermei și Șomoșcheș, spre a explica oamenilor avantajele intrării și muncii în colectiv. Durerea acestora și neînțelegerca erau legate de luarea pământului, a animalelor și a utilajelor din gospodărie și folosirea lor în comun, fără a le mai avea cu titlu de proprietar. Se organizau dezbateri la Căminul Cultural Cermei, la ședințele cu părinții elevilor de la școală, misiunea ingrătă de a convinge revenea „celor ce știau vorbi frumos și convingător” adică dascălii satelor.

Pe plan politic s-au constituit organizații: P.M.R. și U.T.M. transformate ulterior în P.C.R. și U.T.C. iar pentru elevii mici de școală s-au constituit Organizația de Pionieri și Șoimii Patrici (elevi de grădiniță și clasa I) Erau grupe de 7-10 șoimi sau pionieri, cu un comandant de grupă, iar 2-3-4 grupe, constituiau un detașament (de obicei o clasă forma un detașament iar toate clasele constituiau o „Unitate de pionieri”, fiind condusă de un elev, comandantul de unitate și de un profesor care era, Comandant instructor de unitate”

Erau programe culturale, sportive, ideologice la fiecare grupă, detașament și unitate de pionieri. Cei care au trăit aceste activități pot aprecia în mod realist aspecte bune, pozitive care au vizat viața culturală, sportivă, socială, patriotică, activitate în cercuri școlare, tabere, etc, toate benefice pentru formarea socială dar și multe aspecte de interdicție a practicării religiei, de îndoctrinare cu materialism-dialectic emanat de V.I Lenin, Marx și Engels, denumiți „întemeietori ai socialismului și comunismului”.

În acest moment istoric, spunem că, în Cermei erau: Școala Elementară Mixtă, Gimnaziul Mixt Cermei, Școala Maghiară și Grădinița Cermei. Director al tuturor școlilor era Alexandru Sabău, despre care ar merita să scriem câteva pagini, dar sper ca șansa unei monografii detaliate, pentru școlile din Cermei, să-mi ofere posibilitatea de a prezenta munca și devoțiunea unor dascăli despre care știm că nu doar au intrat la clasă, au spus lecția și au ieșit, ci au pus suflet, au ars și au suferit când unii elevi nu știau lecția și-au pus întrebarea: „Cine este vinovat? și Cum să-l ajut?” și au muncit în plus, zeci și sute de ore de meditații, au făcut zeci și sute de spectacole de calitate, au scris articole, au lucrat pentru comunitate în toate domeniile: social, cultural, sportiv, mediatic etc. și nu și-au înțeles menirea doar, rezumându-se prin munca la clasă. Acestui model de dascăl trebuie să le dedicăm monografiile școlare!

²⁷⁴ Îndrumător pentru activitatea instructiv-educativă în învățământul elementar, Editura Ministerului Învățământului Public, 1948, pp3-4

Revenind la anul 1950, consemnăm câteva aspecte interesante:

- pentru 6 elevi ai Școlii Elementare Cermei s-au acordat burse școlare din partea statului român;
- la 15 ianuarie s-a sărbătorit ziua de naștere a lui Mihai Eminescu;
- la 30 Decembrie s-au sărbătorit 2 ani de la proclamarea R.P.R.;
- în acest an s-au organizat cursuri de alfabetizare pentru analfabeți și cei cu studii primare incomplete.

Și iată statistica școlară de la 25 septembrie 1950:

clasa I	11 b.	11 f.	Total 22;
clasa a II.	16b.	20 f.	Total 36;
clasa a III-a	17 b.	15 f.	Total 32;
clasa a IV-a	22 b.	15 f.	Total 37;
Total I-IV	66b	61 f.	Total 127 elevi;
clasa a V-a	36 b.	21 f.	Total 57;
clasa a VI-a	38 b.	20 f.	Total 58;
clasa a VII-a	11 b.	6 f.	Total 17;
Total V-VII	85 b.	47 f.	Total 132.

Erau consemnați: 98 elevi ortodocși, 10 romano catolici și 12 bapțiști.

Religia a fost predată de: preotul Ioan Poleac, la ortodocși și pastorul Nicolae Morar la elevii bapțiști.

La sfârșitul anului școlar 1949-1950 elevii de gimnaziu au dat examene la toate materiile de studiu.

Profesorii gimnaziali erau următorii:

Ilie Crișan- prof. Suplinitor, de limba română;

Tatiana Andrieș -prof. de lb. rusă;

Mihai Vesa (Mișcu): română, istorie și științele naturii;

Petru Andrieș - prof. suplinitor: matematică, ed fiz. șt.nat.;

Elena Gordon - lb. română;

Lucian Codrean: matematică, fizică, chimie, istorie;

Vladimir Bandalac: muzică, desen, ed.fiz. activitat.pract., ansamblu muzical.

„În anul 1953, Ministerul Învățământului Public, prin ordinul 215/1953, dispune organizarea examenelor de promovare și de absolvire în școala elementară de 7 ani și școlile medii. Astfel, clasele I, II, și a III-a, nu dau examene, elevii urmând să promoveze clasa pe baza notelor și mediilor anuale. Elevii claselor a IV-a (sfârșit de ciclu elementar), a VII-a și a XI-a vor da examen de absolvire iar elevii celorlalte clase (V, VI, VIII) vor susține examene de promovare. Conform ordinului 17651/1953, în vacanțele școlare elevii și profesorii erau planificați la acțiuni de interes obștesc, cum ar fi strângerea spicelor de grâu, adunarea de plante medicinale, fructe de pădure și stârpirea omizii păroase a dudului.”²⁷⁵

Statistica școlară din anul 1955 consemnează următoarele:

Înscriși:	Promovați:
cls I- 38;	35;
cls a II-a - 41;	41;
cls a III-a - 28;	28;

²⁷⁵ Anton Ilica, Școala Normală din Arad, Ed. Multimedia, Arad, 1998, p 123

cls a IV-a - 38;	37;
cls a V-a - 47;	42;
cls a VI-a - 24;	18;
cls a VII-a - 29;	29
TOTAL 245	TOTAL 230

Alte observații din anul școlar 1955-1956:

Director al Scolii de 7 ani era Alexandru Sabău.

Activitatea metodică din școlile cermeiene a constat din: 2 lecții deschise, 6 lecții obișnuite și 3 referate.

Toate cadrele didactice sunt înscrise la cursul de „Economie Politică”!

Pentru iarnă s-au asigurat la Școala de 7 ani, Cermei, cantitatea de 9000 kg de lemne și 2500 kg de cărbuni. Pentru Școala de 4 ani, Cermei s-au asigurat, 1500 kg de lemne și pentru Școala de 4 ani, Avram Iancu, cantitatea de 1500 kg de lemne de foc (Adresa 8258 din 20 dec. 1955, către Primăria Cermei).

Instructor superior de pionieri a fost Ana Szabo.

Toate cadrele didactice sunt înscrise în sindicatul „ARLUS” (organizație axată pe prietenia și colaborarea cu Uniunea Sovietică.

În școală s-a amenajat o cameră de oaspeți, cu 3 paturi împrumutate de la G.A.S. Cermei.²⁷⁶

Din acest an s-a introdus obligativitatea de a frecventa 7 clase.

Fiecare dascăl are un caiet de conspecte pentru activitățile de cerc pedagogic.²⁷⁷

Notele acordate elevilor erau de la 2 la 5.

În activitățile practice elevii cresc: albine, viermi de mătase, cultivă legume, cartofi și porumb, iar pe lotul școlar se fac experimente agricole.

Între anii 1958-1961 în Cermei au funcționat timp de doi ani un liceu comercial, apoi două școli profesionale, una agricolă și una pentru mecanizatori.²⁷⁸

În anul școlar 1958-1959 s-a deschis Școala Agricolă Cermei, cu anul întâi având 16 elevi înscriși, diriginte fiind V. Herlo.

Examenle de admitere au cuprins:

Vizita medicală- 6 septembrie;

Scris lb. română- 7 septembrie;

Scris - matemat. -8 septembrie;

Oral - lb. română -9 septembrie;

Oral - matemat. - 14 septembrie.

Elevii Școlii agricole și de meserie beneficiau de o cantină școlară aprovizionată de „Cooperativa Lunca Cermei”, cu următoarele:

300 kg de făină integrală;

50 kg de făină albă;

20 kg de ulei comestibil;

40 kg de paste făinoase;

20 kg zahăr;

20 kg orez și griș;

²⁷⁶ Adresa 140/1 septembrie, 1955

²⁷⁷ A. Lic Cermei, Adresa 21/11 februarie 1955 Dosar 1953 p. 37

²⁷⁸ Nicolae Vlad, *Monografia comunei Cermei*, manuscris

10 kg de jumări (A. Lic. Cermei, Adresa 231/15 septembrie 1960).
Alte constatări interesante ar fi următoarele: S-a retopit un clopot de bronz pentru anunțarea recreațiilor școlare la „Atelierele Gheorghe Dimitrov” din Arad (Fosta fabrică de vagoane).

Elisabeta Rentz a funcționat ca femeie de serviciu la școala agricolă și la grădiniță.

Școala de 7 ani Cermei cuprindea :

5 clase de ciclu primar;

4 clase de ciclu gimnazial;

2 clase de școală agricolă;

școala maghiară cu ciclul primar ;

grădinița de copii, cu 2 posturi;

În total erau 13 clase cu 400 de elevi.

Personalul angajat în anul școlar 1959-1960:

Alexandru Sabău-director;

Ana Roșca -învățătoare;

Mircea Rufu- învățător;

Maria Popa- învățătoare;

Floarea Sabău-învățătoare;

Veniamin Platon - învățător;

Francisc Rencz -învățător;

Maria Munteanu - educatoare;

Iuliana Leucuța -educatoare;

Mihai Vesa -profesor;

Tatiana Andrieș- profesoară;

Floare Roșca -profesoară;

Florica Olteanu- profesoară;

Ioan Romanescu- profesor;

Vladimir Bandalac- profesor;

Vasile Chicu -profesor;

Volumia Herlo -profesoară;

Doina Cristea - profesoară;

Ioan Popa -administrator;

Ana Stanca -bucătăreasă;

Iuliana Kiss- om de serviciu;

Elis Rencz- om de serviciu;

Vasile Tolca -om de serviciu;

Ana Dermla -educatoare;

Catița Bora -educatoare;

²⁷⁹ În vara anului 1960 fiecare cadru didactic a avut obligația de a efectua 15 zile de activitate extrașcolară cu caracter social- cultural.

Organigrama din anul 1962:

Veniamin Platon -învățător;

²⁷⁹ A. Lic Cermei, Adresa 92, din 27 martie, 1960, Dosar 1960

Mircea Rufu- învățător;
 Flore Dumitrescu-învățător;
 Floare Sabău- învățătoare;
 Veturia Țolea -învățătoare;
 Ana Koromi-învățătoare;
 Maria Tarcea - învățătoare;
 Maria Perșe- profesoară;
 Floare Roșca -profesoară;
 Volumnia Herlo-profesoară;
 Alexandru Sabău -profesor;
 Floare Șimonca -profesoară;
 Vladimir Bandalac-profesor;
 Floare Berheci- profesoară;
 Sofia Pătrăuță -educ. Director;
 Iuliana Stoica -educatoare;
 Georgeta Dumitrescu- educatoare;
 Iosana Morar - îngrijitoare;
 Elisabeta Rencz- îngrijitoare;
 Iuliana Kiss- îngrijitoare;
 Vasile Tolca -îngrijitor.²⁸⁰

În anul 1963 sunt școlarizați 309 elevi de către 13 cadre didactice. Se lucra într-o clădire nouă și în 4 săli vechi de școală. Până în anul 1963 a fost director Alexandru Sabău. În acest an a fost numit director Tiberiu Lăzureanu un profesor de excepție, originar din Beliu și care dedicat fiind carierei dascălicești va avrea rezultate de neuitat în Cermei, apoi în Ineu și ca inspector școlar. Avea 5 ani vechime era absolvent al Facultății de Filologie-Pedagogie Cluj și în anul 1969 a fost distins cu Medalia Muncii, din partea Ministerului Învățământului. În 17 septembrie 1963, cere, prin adresa 245, să se instaleze post telefonic în școală (Adresa 4584/17 09 1963, către PTTR. Ineu, Raionul Ineu, Regiunea Crișana.

În anii 1965-1966, pe lângă Școala Medic Cermei, se înființează Liceul Teoretic Cermei, care va deveni o școală renumită în zonă, prin dascălii de excepție și prin elevii care proveneau din satele învecinate, dar care erau bine selectați, prin examene riguroase și care la terminarea Liceului Cermei au parcurs studii postliceale și universitare, ajungând să se califice ca ingineri, medici, profesori, economiști, polițiști cu funcții mari, făcând faimă Liceului Cermei, comunei Cermei și profesorilor care i-au îndrumat. Timpul nu a permis cercetarea și prezentare unei liste cu acești absolvenți, dar ei sunt azi în plină activitate și sunt bine cunoscuți în domeniile lor. Lor le vom dedica în viitor „*Cermeiul și Spiritualitatea Cermeiană Volumul II*”.

Liceul a posedat o cantină școlară și un internat pentru elevii din localitățile din care nu puteau face naveta. Gestionar al cantinei a fost Nicolae Vlad, (tatăl profesorului Nicolae Vlad, om serios și corect, dovedit prin procesele verbale de control și actele de gestiune aflate în dosarele cantinei școlare.

Profesorii și ceilalți angajați ai școlilor din Cermei, inclusiv Școala Primară Avram Iancu și Grădinița Avram Iancu erau sub directa îndrumare a directorului din

²⁸⁰ A. Lic Teoretic Cermei, Dosar. 1962

Cermei și primeau tichete de pâine, petrol și cartele de lemne.

Secretară a școlii a fost D-na Maria Bandalac, despre care se pot spune doar cuvinte frumoase, a lucrat cu mult simț de răspundere fiind corectă la înscrisurile și documentele școlare și personale ale salariaților, nu scria nimic improvizat. Lucra zilnic până la patru sau și după ora patru, considerând că documentele de arhivă sunt sfinte și trebuie rezolvate zilnic și corect. Toate deciziile erau transmise celor interesați.

Director adjunct a fost Florica Șimonca, profesoară de biologie și care având rezultate și pregătire bună a ajuns la Liceul Sanitar din Arad.

Organigrama din anii 1973-1974:

Lăzureanu Lucia -învățătoare;
 Maria Călin -învățătoare;
 Veniamin Platon -învățător;
 Iuliana Soica -învățătoare;
 Maria Tisa -învățătoare;
 Ioan Măneran-profesor;
 Marin Călin -profesor;
 Dorina Cătană-profesoară;
 Florica Țuplea -profesoară;
 Floare Irimieș- profesoară;
 Virgil Lăzureanu- profesor;
 Gheorghe Irimieș- profesor;
 Floare Șimonca -profesoară;
 Floare Pășcuț -profesoară;
 Ioan Brandibur- profesor;
 Vladimir Bandalac- profesor;
 Mircea Rufu- maestru practică;
 Rodica Bogorodiță- pedagog;
 Florica Măneran - educatoare;
 Maria Chiș - educatoare;
 Ana Mădulărescu- educatoare;
 Catița Pele -educatoare;
 Floare Nagy -educatoare;
 Veronica Știfler - îngrijitoare;
 Maria Morar- îngrijitoare;
 Eva Lazăr - îngrijitoare²⁸¹

6.5. Școlile din Cermei după Revoluția din 1989

Libertățile democratice câștigate după 1989 au adus la mari schimbări și în învățământul românesc. Schimbările de programe școlare, de manuale, de politici s-au repercutat uncori în mod neașteptat și astfel că școala de azi nu totdeauna și nu peste tot a realizat saltul calitativ scontat de guvernanți. Ca dascăl implicat în toată cariera, în revigorarea și reformarea învățământului susțin că de cele mai multe ori oamenii, dascălii și directorii sunt cei care imprimă reușita sau calitatea învățământului dintr-o școală sau comunitate. Dar munca și reușita sunt colective. Nu voi judeca eu ce se face în Cermei dar comparând școala de azi cu cea de ieri și din anii trecuți parcă diferențele

²⁸¹ A. Lic. Teoretic Cermei, Dosar : 1974

sunt prea mari.

Azi școlile din Cermei beneficiază de spații de învățământ moderne, cum n-au fost niciodată, săli spațioase, luminate, grupuri sanitare moderne, curte modernă, terenuri de sport sintetice și naturale, mobilier adecvat fiecărei clase, apă curentă și tot ce ar fi pentru confortul elevilor. Sunt realizările din ultimii 20 de ani ai directorilor de școli și ai Primăriei Cermei. Este mândria din ultimele trei legislaturi a primarului Ioan Daniel Vesa care a înțeles că școala pregătește viitorii cetățeni ai Cermeiului sau ai țării.

Dascălii de azi sunt pregătiți în facultăți din Arad: Universitatea Aurel Vlaicu și Universitatea Vasile Goldiș. Dar calitatea pregătirii depinde de ei. Cum se văd? Cum se autoevaluează? Cum sunt de conștienți de rostul lor? Cum gândesc și se pregătesc zilnic? Cum muncesc la clasă și în comunitate? sunt doar probleme personale, de prestanță. Acestea nu se impun!

Organigrama anului școlar 1992-1993: Organigrama din 2013-2014

Mariana Chiș -educatoare;
Floare Măneran -educatoare;
Viorica Baltă -educatoare;
Virgil Lăzureanu -director;
Vasile Leucuța -profesor;
Mihai Vinchi - profesor;
Doina Pele- profesoară;
Nicolae Vlad- profesor;
Floare Irimieș- profesoară;
Mărioara Lăzureanu- profesoară;
Cornelia Lăscuț - profesoară;
Floare Pășcuț - profesoară;
Dragoș Ionilă - profesor;
Liliana Buț- profesoară;
Maria Călin -învățătoare;
Ioan Baltă- învățător;
Maria Vărcuș- învățătoare;
Angelica Pintilie -învățătoare;
Gheorghe Pop - învățător;
Ioan Nagy - învățător.
Gheorghe Costan - întreținere;
Maria Hamer - îngrijitoare;
Floare Morar -îngrijitoare;
Ana Vidican - îngrijitoare.²⁸²

Felicia Toda- educatoare;
Cristina Pâncotan-educatoare;
Florentina Scripcaru -educatoare;
Lavinia Mariș -directoare;
Ioan Nagy - învățător;
Ștefania Popa - învățătoare;
Loredana Mang -învățătoare;
Liana Jurjița -învățătoare;
Andreea Buși - învățătoare;
Petru Gag -învățător;
Cristina Negrea -profesoară;
Mirabela Abrudan-profesoară;
Dana Leucuța -profesoară;
Călin Popa Cismaș-profesor;
Nicoleta Balog-profesoară;
Dariana Stanca- profesoară;
Ileana Rob -profesoară;
Virgil Vesa - profesor;
Cristian Voștinar -profesor;
Petrica Lazca - profesor;
Ioana Dreghiciu- profesoară;
Ana Vidican- secretară;
Florica Burtă -informatician;
Ioan Chiș -îngrijitor;
Mariana Chiș -îngrijitoare;
Monica Stana - îngrijitoare;
Constantin Stanca - fochist.
Ștefania Popa - învățătoare;
Loredana Mang - învățătoare;
Liana Jurjița -învățătoare;

²⁸² A. Lic. Teoretic Cermei- Dosar. 1992

Andreea Buși - învățătoare;
Petru Gag - învățător;
Lavinia Mariș - director;
Cristina Negrea - profesoară;
Mirabela abrudan - profesoară;
Dana Leucuța - profesoară;
Călin Cismaș - profesor;
Nicoleta Balog - profesoară;

Școlile de azi, din Cermei, sunt coordonate de d-na profesoară Lavinia Mariș. A acumulat deja peste 10 ani de experiență didactică în activitate, ca învățătoare și profesor de limba română și sub acest impuls a început și funcția de director coordonator al Liceului Teoretic Cermei și al tuturor școlilor din Cermei și Șomoșcheș. Are câteva realizări notabile dintre care aș enunța: întronarea unei discipline mai ferme, în școală, restructurarea și accentuarea activității comisiilor din școală, punerea în ordine a arhivei școlii (arhiva fiind și o obligație de căpătâi a unui director), angrenarea copiilor în activități cultural-distractive și o atenție mai mare activității proiective din școală, precum și colaborării cu părinții și comunitatea. Nu știm dacă are ambițiile și potențialul tatălui ei, regretatul, Marin Călin, fost „profesor evidențiat” și a mamei sale, fostă dascăliță, bună, în Cermei, Maria Călin, dar credem că având aceste modele și altele din jurul ei va lupta pentru prestigiul școlilor din Cermei și al comunei Cermei, pentru propriul ei prestigiu și renume.

6.6. Grădinița din Cermei și învățământul preșcolar

Cele mai multe informații despre Grădinița Cermei s-au adunat din Arhiva Grădiniței Cermei, care spre lauda educatoarelor au avut în atenție păstrarea documentelor de arhivă, în contrast cu alte instituții școlare sau din localitate care au fost nepăsătoare față de documentele arhivistice. Începutul activității cu preșcolarii este consemnat în anul 1928, educatoare fiind Ana Trunco, prin căsătorie cu profesorul Roșca devine, Ana Roșca. Titulatura instituției a fost: „Grădinița de copii nr. 1, Comuna Cermei”. Erau înscriși un număr de 78 de copii de vârste cuprinse între 4-6 ani, cu 52 prezenți în medie, zilnică (A. Gr. Cermei, Registrul de procese verbale, 1929).

Programul zilnic era următorul: 8,30 min- 9,30 de min;
9,30 min- 10,30 min;
10,30 min- 11,30 min;
2-3 d.a.;
3-4 d. a.

Cât privește orarul săptămânal, acesta se prezenta în felul următor:
LUNI: inspecție generală, rugăciune, saluturi pe stradă, jocuri, rugăciune;
MĂRȚI : repetarea cunoștințelor, poezii, cântare, Îngerășul, jocuri, gimnastică;
MIERCURI : salutul, disciplină, Îngerășul, lucru manual, poezii;
Joi : repetarea cunoștințelor, familia, religia și lucrul manual;
VINERI : inspecția cunoștințelor, poezii, gimnastică, cântece, jocuri, poezii;
SĂMBĂTĂ : inspecția cunoștințelor, poezii, cum să ne purtăm?, jocuri, gimnastică.
Acest program apare consemnat în registru iar anul școlar s-a încheiat la 22 iunie, 1928.

Pentru anii școlari 1931 și 1932, activitatea în Grădinița Cermei s-a desfășurat

sunt prea mari.

Azi școlile din Cermei beneficiază de spații de învățământ moderne, cum n-au fost niciodată, săli spațioase, luminate, grupuri sanitare moderne, curte modernă, terenuri de sport sintetice și naturale, mobilier adecvat fiecărei clase, apă curentă și tot ce ar fi pentru confortul elevilor. Sunt realizările din ultimii 20 de ani ai directorilor de școli și ai Primăriei Cermei. Este mândria din ultimele trei legislaturi a primarului Ioan Daniel Vesa care a înțeles că școala pregătește viitorii cetățeni ai Cermeiului sau ai țării.

Dascălii de azi sunt pregătiți în facultăți din Arad: Universitatea Aurel Vlaicu și Universitatea Vasile Goldiș. Dar calitatea pregătirii depinde de ei. Cum se văd? Cum se autoevaluează? Cum sunt de conștienți de rostul lor? Cum gândesc și se pregătesc zilnic? Cum muncesc la clasă și în comunitate? sunt doar probleme personale, de prestanță. Acestea nu se impun!

Organigrama anului școlar 1992-1993: Organigrama din 2013-2014

Mariana Chiș -educatoare;	Felicia Toda- educatoare;
Floare Măneran -educatoare;	Cristina Pâncotan-educatoare;
Viorica Baltă -educatoare;	Florentina Scripcaru -educatoare;
Virgil Lăzureanu -director;	Lavinia Mariș -directoare;
Vasile Leucuța -profesor;	Ioan Nagy - învățător;
Mihai Vinchi - profesor;	Ștefania Popa - învățătoare;
Doina Pele- profesoară;	Loredana Mang -învățătoare;
Nicolae Vlad- profesor;	Liana Jurjița -învățătoare;
Floare Irimieș- profesoară;	Andreea Buși - învățătoare;
Mărioara Lăzureanu- profesoară;	Petru Gag -învățător;
Cornelia Lăscuț - profesoară;	Cristina Negrea -profesoară;
Floare Pășcuț - profesoară;	Mirabela Abrudan-profesoară;
Dragoș Ionilă - profesor;	Dana Leucuța -profesoară;
Liliana Buț- profesoară;	Călin Popa Cismaș-profesor;
Maria Călin -învățătoare;	Nicoleta Balog-profesoară;
Ioan Baltă- învățător;	Dariana Stanca- profesoară;
Maria Vărcuș- învățătoare;	Ileana Rob -profesoară;
Angelica Pintilie -învățătoare;	Virgil Vesa - profesor;
Gheorghe Pop - învățător;	Cristian Voștinar -profesor;
Ioan Nagy - învățător.	Petrica Lazea - profesor;
Gheorghe Costan - întreținere;	Ioana Dreghiciu- profesoară;
Maria Hamer - îngrijitoare;	Ana Vidican- secretară;
Floare Morar -îngrijitoare;	Florica Burtă -informatician;
Ana Vidican - îngrijitoare. ²⁸²	Ioan Chiș -îngrijitor;
	Mariana Chiș -îngrijitoare;
	Monica Stana - îngrijitoare;
	Constantin Stanca - fochist.
	Ștefania Popa - învățătoare;
	Loredana Mang - învățătoare;
	Liana Jurjița -învățătoare;

²⁸² A. Lic. Teoretic Cermei- Dosar. 1992

Andreea Buși - învățătoare;
Petru Gag - învățător;
Lavinia Mariș - director;
Cristina Negrea - profesoară;
Mirabela abrudan - profesoară;
Dana Leucuța - profesoară;
Călin Cismaș - profesor;
Nicoleta Balog - profesoară;

Școlile de azi, din Cermei, sunt coordonate de d-na profesoară Lavinia Mariș. A acumulat deja peste 10 ani de experiență didactică în activitate, ca învățătoare și profesor de limba română și sub acest impuls a început și funcția de director coordonator al Liceului Teoretic Cermei și al tuturor școlilor din Cermei și Șomoșcheș. Are câteva realizări notabile dintre care aș enunța: întronarea unei discipline mai ferme, în școală, restructurarea și accentuarea activității comisiilor din școală, punerea în ordine a arhivei școlii (arhiva fiind și o obligație de căpătâi a unui director), angrenarea copiilor în activități cultural-distractive și o atenție mai mare activității proiective din școală, precum și colaborării cu părinții și comunitatea. Nu știm dacă are ambițiile și potențialul tatălui ei, regretatul, Marin Călin, fost „profesor evidențiat” și a mamei sale, fostă dascăliță, bună, în Cermei, Maria Călin, dar credem că având aceste modele și altele din jurul ei va lupta pentru prestigiul școlilor din Cermei și al comunei Cermei, pentru propriul ei prestigiu și renume.

6.6. Grădinița din Cermei și învățământul preșcolar

Cele mai multe informații despre Grădinița Cermei s-au adunat din Arhiva Grădiniței Cermei, care spre lauda educatoarelor au avut în atenție păstrarea documentelor de arhivă, în contrast cu alte instituții școlare sau din localitate care au fost nepăsătoare față de documentele arhivistice. Începutul activității cu preșcolarii este consemnat în anul 1928, educatoare fiind Ana Trunco, prin căsătorie cu profesorul Roșca devine, Ana Roșca. Titulatura instituției a fost: „Grădinița de copii nr. 1, Comuna Cermei”. Erau înscriși un număr de 78 de copii de vârste cuprinse între 4-6 ani, cu 52 prezenți în medie, zilnică (A. Gr. Cermei, Registrul de procese verbale, 1929).

Programul zilnic era următorul: 8,30 min- 9,30 de min;
9,30 min- 10,30 min;
10,30 min- 11,30 min;
2-3 d.a.;
3-4 d. a.

Cât privește orarul săptămânal, acesta se prezenta în felul următor:

LUNI: inspecție generală, rugăciune, saluturi pe stradă, jocuri, rugăciune;
MARTI : repetarea cunoștințelor, poezii, cântare, Îngerășul, jocuri, gimnastică;
MIERCURI : salutul, disciplină, Îngerășul, lucru manual, poezii;
Joi : repetarea cunoștințelor, familia, religia și lucrul manual;
VINERI : inspecția cunoștințelor, poezii, gimnastică, cântece, jocuri, poezii;
SÂMBĂTĂ : inspecția cunoștințelor, poezii, cum să ne purtăm?, jocuri, gimnastică.
Acest program apare consemnat în registru iar anul școlar s-a încheiat la 22 iunie, 1928.

Pentru anii școlari 1931 și 1932, activitatea în Grădinița Cermei s-a desfășurat

sub conducerea educatoarei Cornelia Iser, iar din anul 1932 sub conducerea educatoarei Aurora Poleac, venită la 1 septembrie. În anul 1941 a funcționat și educatoarea Sofia Gomotârcea.

În anul 1943 a intrat în concediu de naștere Maria Bodea și a fost suplinită de Florica Cărunta. Aceasta a mai funcționat la Câmpi (Timișoara), Alba Iulia și Săliște.

În anul 1945 erau școlarizați 54 de copii, în doua clase. În anul 1947 erau tot două clase, una condusă de Aurora Poleac cu un efectiv de 17 băieți și 23 de fete, în total 40 de preșcolari și cealaltă grupă din 20 de fete și 16 băieți, adică un total de 36 de copii.

Din dispoziția Episcopiei Aradului nr. 4117 din anul 1947 se cere conducătorului Oficiului Parohial să dispună în sala de grădiniță de 2 icoane: Maica Domnului și Sfânta Cruce. Bineînțeles că după anul 1948, când învățământul s-a laicizat, aceste icoane au fost scoase din sala de grădiniță.

Din anul 1949, adică după Reforma învățământului și noua Lege și pentru copiii preșcolari apare „fișa medicală de dezvoltare intelectuală” cu scopul vădit de a avea o caracterizare exactă a fiecărui copil și evoluția sa preșcolară.

Despre frecvența copiilor aflăm că iarna erau prezenți la cursurile din grădiniță doar 60% din elevii preșcolari.

Din 4 octombrie 1948 a mai funcționat, ca educatoare (li se spunea maestre) și Maria Popovici. În acel an Aurora Poleac avea 21 de ani, vechime.

În anul 1955 era educatoare și Ana Dermla și Doina Sabău. În anul școlar 1957 funcționau două educatoare: Ana Dermla, conducând o grupă de 30 de elevi și Catița Bora conducând o grupă de 50 de elevi (!!! Pun aceste semne de întrebare pentru cei care bănuiesc mirarea).

În perioada colectivizării, începută în anul 1949, grădinița oferea copiilor din C:A.P. posibilitatea de a mânca la cantină și de a dormi în dormitoare special amenajate pentru somnul de la amiază. Este o realizare a anilor 1960. În anul 1961 erau trei posturi de educatoare: Sofia Pătrăuță, Veturia Țolea (Soția preotului din Cermei, Octavian Țolea) și Catița Bora cea care era și directoare a Grădiniței din Cermei. Efectivele erau următoarele: o grupă de 32 de copii, alta de 33 de copii și altă grupă avea 35 de copii.

Din anul 1964 a funcționat ca educatoare Iuliana Stoica, domiciliată în Cermei, absolventă a Liceului Pedagogic din Cluj și cu șase ani vechime, pentru că a funcționat ca învățătoare la Avram Iancu, de lângă Cermei. Era colgă cu Sofia Pătrăuță, cea care prin căsătorie va deveni Sofia Ciul și prin rezultate profesionale va deveni inspector școlar și metodist al I.S.J. Arad, zona Ineu, pentru învățământul preșcolar. A treia educatoare era Georgeta Dumitrescu suplinitoare.

În anul 1968 se încadrează tânara absolventă a Liceului Pedagogic din Arad, Maria Crijac alături de Florica Măneran venită și ea de un an și alături de nou transferata de la Șomoșcheș, educatoarea Mariana Chiș. Cuplul celor două: Chiș și Măneran va funcționa până după anul 2007 când se vor pensiona.

Între anii 1975 și 1985 a mai funcționat pe al treilea post Maria Groza, transferată ulterior la Boesig-Gară. Din 1989 grădinița Cermei a funcționat cu trei posturi iar din anul 2007 cu numai două posturi. Azi funcționează ca educatoare cu studii superioare, Cristina Pâncotan, de origine cermeiană și Felicia Toda, originară din Berechiu.

Azi Grădinița Cermei funcționează într-o clădire reamenajată și modernizată, cu mobilier adecvat și alimentare cu apă și încălzire centrală, condiții de secol al XXI-lea datorate interesului și sprijinului direct al primarului Ioan Daniel Vesa și a viceprimarului Sever Borha oameni care și-au înțeles menirea în calitate de edili principali ai Cermeiului.

Inspekțiile efectuate la Grădinița Cermei au relevat că preșcolarii au cunoștințele necesare, abilitățile și competențele impuse de programele școlare iar educatoarele asigură pregătire pentru școală la un nivel calitativ înalt.²⁸³

6.7. Căminul Cultural în viața locuitorilor din Cermei

Vorbind despre căminul cultural ne referim la o casă special amenajată care are rolul social de a găzdui un grup de oameni, omogen sau neomogen ca vârstă și pregătire intelectuală care prin anumite acțiuni desfășurate realizează un act de cultură (citesc și comentează împreună, vizionează un spectacol și trăiesc emoțiile și bucuriile artei muzicale, teatrale, de film, de circ sau petrec în mod plăcut câteva ore din programul unei zile).

Primele case de cultură au funcționat sub tutela unor cluburi de meseriași sau vârstnici sau tineri care s-au angrenat în acte de cultură sau petrecerea timpului liber.

La inițiativa meseriașilor din Cermei, din jurul anilor 1900, exista în localitate un „Club al meseriașilor” în care se desfășurau activități recreative și mici spectacole artistice (Nicolae Vlad, Monografia comunei Cermei, manuscris, 1988, pag. 25). Clubul avea o bibliotecă, abonamente la presa județeană, sală de lectură, și o sală pentru jocuri de societate.

Este explicabilă și această preocupare colectivă într-o comunitate economică puternică și dezvoltată precum cea din Cermei, la începutul de secol XX.

Este și o motivație posibilă a funcționării în Cermei a două tipografii, susține profesorul Nicolae Vlad, una în limba română și una pentru limba maghiară (Nicolae Vlad, Monografia comunei Cermei, Lucrare de gradul I. pag. 104).

Casele de cultură, existența și funcționarea lor au constituit preocupări primordiale în anii de luptă pentru apărarea naționalismului românesc, înainte de 1900, iar stindardul acestei lupte l-a purtat Biserica Ortodoxă Română, prin preoții săi, învățătorii confesionali și alți patrioți de frunte.

Din arhivele Protopopiatului Ineu se constată această preocupare din moment ce fiecare statistică anuală din această perioadă cere detalii despre existența caselor de cultură din fiecare parohie (respectiv, localitate).

Peste câțiva ani prin Adresa nr. 1154 din 1920, a Oficiului Protopopesc Ineu, în conspectul anual al parohiei Cermei, preotul de mare valoare culturală și patriotică, Dimitrie Popovici, consemnează existența Casei de Cultură Cermei, dar ea „nu are un sediu corespunzător”. Sunt tentat să-mi închipui că acolo se făceau și repetițiile la corul bisericii care avea o activitate deosebită în acei ani.

Cu certitudine viața culturală din Cermei a fost una bogată pentru că activitatea dascălului de excepție, Ioan Tau a fost una de excepție. Cercurile culturale pe care le-a condus ca președinte și subinspector școlar au impus multe adunări ale învățătorilor și ale preoților din zonă, și cum totdeauna erau prezentate spectacole ale școlărilor din

²⁸³ Ioan Nagy, *Contribuții la monografia localității Cermei*, Lucrare de licență, Arad, 2002, pp.50 -51

Cermei și Șomoșcheș, putem să ne închipuim ce mare rol și valoare a avut Căminul Cultural Cermei în perioada 1920-1940.

În perioada anilor 1947-1948, când s-au naționalizat și s-au confiscat multe imobile de la nemți sau de la „marii chiaburi” printre clădirile confiscate a fost și cea a lui Florea Călămar, și astfel casa lui, a devenit cămin cultural. S-au făcut unele reamenajări și astfel s-a amenajat după 1956, sala de film, scena și anexele necesare. Menționez că în Cermei a existat un cinematograful particular încă din anul 1928, proprietarul fiind maghiar.

După după 1948 au fost numiți ca directori de cămin anumiți dascăli din școlile cermeiene, considerați cu aptitudini culturale sau organizatorice. Voi încerca să enumăr câțiva directori și în câteva cuvinte să caracterizez activitatea lor fără a avea pretenția că am spus totul despre munca lor, sau despre viața culturală a instituției. Este nevoie de o documentare pe măsură și care impune multe, multe ore de studiu în arhive.

Între anii 1944 și 1948 a fost director de cămin, învățătotul Veniamin Platon care mai activase și la Șomoșcheș, ca director de cămin și ca învățător.

În anii de instaurare a comunismului și mai ales anii de grație: 1947-1948-1949 a fost director de cămin învățătorul Vladimir Bandalac. Venit ca refugiat, din Basarabia, a intrat în organizația P.C.R. și ca salariat al școlii a trebuit să se implice în politica culturală impusă de guvernele de atunci. Încerc să înțeleg de ce a trebuit ca dascălii să participe la colectivizarea forțată, de ce s-au ținut conferințe politice și economice specifice transformărilor economice de atunci, și poate convingerile personale ale dascălilor erau cu totul diferite, dar viața a impus supunere intelectuală. În anii în care a fost director de cămin, la Cermei s-au cumpărat aparate de radio și s-a amenajat sala de film, dotată cu proiector și cele necesare transmisiei. Ca dascăl a încercat să procure cât mai multe mijloace de comunicare (radio, picup, televizor, film) pentru educarea poporului.

Din arhiva Primăriei Cermei am extras că, în anul 1968, s-au cumpărat: radio Tesla, radio Ciocârlia și alt radio Ciocârlia.

Alte aparate s-au asigurat în perioada lui Petru Andrieș. L-a urmat la conducerea Căminului Cultural Cermei, domnul Victor Neamțiu care a reușit să impulsioneze activitatea culturală din comună. Ce e drept că între anii 1970-1989 fiecare dascăl era obligat prin fișa postului să activeze pe plan cultural sau social și sarcinile erau consemnate în planurile anuale ale școlilor.

A urmat Nicolae Vlad, profesor fiind a reușit mult mai ușor să convingă colegii dascăli să activeze din plin. Așa de pildă emulația concursurilor culturale dintre Cermei – Apateu și Șepreș a produs efectul social scontat pentru că la fiecare spectacol erau zeci de artiști amatori din fiecare comună și sute de spectatori asistau la instruite de Ioan Nagy și brigada artistică, din Șomoșcheș. Cermei era grup vocal al dascălilor instruit de profesora Dorina Cătană, iar dansurile populare atrăgeau tinerii interpreți și spectatorii.

A urmat la conducerea Căminului Cultural Cermei profesorul Vasile Leucuția care de asemenea pe lângă competențele sale de instructor de dans avea darul de a pline de haz este cea de la o deplasare la Timișoara, pentru o emisiune la Gala

Antenelor, având ca realizator pe marele poet, Adrian Păunescu. Au fost multe peripeții și întâmplări haioase dar de neuitat a rămas cântecul compus pentru directorul de cămin cultural: „băieții lui tovarășu Vasile o trupă de satiră și umor trăiesc numai în veselie și merg s-apară la televizor”

(Detalii și multe alte aspecte din viața culturală și spiritualitatea cermeiană vom oferi în următoarea carte: „Cermeiul și spiritualitatea cermeiană vol II”).

După revoluție s-au perindat mai mulți directori dintre care amintesc: Ionel Măduța, care a pornit cu mult entuziasm dar acest entuziasm s-a topit pentru că, după Revoluție, profesorii nu au mai activat pe plan cultural. Măduța a încercat să creeze un cerc de pictură în Cermei apelând la pictori profesioniști dar și acest proiect nu s-a finalizat cu rezultate deosebite. A mai încercat directorul să înjghebeze un ansamblu folcloric dar din nou mai mult intenție și greutate. Are d-l Ionel Măduța reușite personale, în domeniul interpretării muzicii populare fiind apreciat în cercurile de specialiști. A scos și un C.D. personal, cu un album de cântece populare de care poate fi mândru.

D-na Mariana Morar a reușit performanța de a forma câteva echipe de dansuri populare, țigănești, moderne și un grup de satiră și umor. A reușit pentru fiecare „Întâlnire cu fiii satului” de la Șomoșcheș sau Cermei să prezinte un spectacol cu formații din Cermei. E foarte bine dar să-mi fie iertată părerea, cred că Cermeiul ar merita și ar putea susține una sau două formații culturale, de nivel național, sau județean. Și acestea aduc mult prestigiu unei localități. Când și la Cermei?

6.8. Cermei – Istoricul Parohiei Ortodoxe - începuturile ortodoxiei

După cum spunea marele istoric, scriitor și orator, Nicolae Iorga, istoria Ardealului nostru este o istorie de sate și preoți. Vorbind despre satele Cermeiului și despre credincioșii de aici, vorbind despre Sfânta Biserică și preoții care au slujit, facem exact cunoștință cu istoria locurilor și trecutul tumultuos pe care l-au trăit înaintașii noștri, locuitori ai acestor meleaguri.

Coborând treptele istoriei Bisericii Ortodoxe Române vom face un scurt periplu documentar, al unor momente semnificative, din viața bisericească a creștinilor și apoi din viața bisericească a zonei Aradului, zonă din care a făcut și face parte, geografic și administrativ și Cermeiul, Șomoșcheșul și Avram Iancu, interferându-ne implicit și cu Bihorul, de care am aparținut în unele etape istorice.

Se știe că întemeierea bisericii creștine a avut loc în Ziua Cincizecimii, adică a 50-a zi după Paștele din anul 33, după Hristos, sau anul calendaristic, 782, după întemeierea Romei, sau anul 5041, de la Facerea Lumii, (conform vechilor cronologii istorice).

Lucrarea de răspândire a creștinismului a fost împlinită de către Sfinții Apostoli care au propovăduit noua religie în zone mari ale lumii: Asia, Africa și Europa.

În Peninsula Balcanică au propovăduit Petru și Pavel, apoi ucenicii lor. Prin anii 65-66, d. Hr. Apostolul Pavel a petrecut o iarnă întregă la Nicopole și în Grecia unde l-a chemat și pe ucenicul său, episcopul Cretei, Tit, (Tit, cap. III, vers. 12) În scrierile sale spunea lui Timotei, episcopul Efesului, că Tit propovăduia în Dalmația, cuvântul lui Dumnezeu.

În Dacia, pe străvechile noastre meleaguri, răspândirea creștinismului s-a făcut prin predica Apostolului Andrei, potrivit scrierilor lui Eusebiu, din Cezareea. Acesta a predicat în Dobrogea (Sciția Mică) populației și locuitorilor autohtoni dar au venit și numeroși soldați romani, după cucerirea Daciei, aducând cu ei și credința și învățătura creștină.

În anul 336 a fost hirotonit de către episcopul Teofil al Constantinopolului, un conducător și credincios got, din ținuturile nord-dunărene și anume, Ulfila, care a predicat în limba gotică, latină și greacă. Prin anul 348 s-a refugiat în sudul Dunării, datorită persecuțiilor goșilor. În secolul al IV-lea Sciția Minor avea în jur de 14 episcopii legate de Patriarhia de la Constantinopol. Au rămas ca propovăduitori ai creștinismului aceluși secol: Sfântul Ioan Casian (c. 360-435) și Dionisie Exiguul (cel smerit; c. 460-545). Lui i se datorează numărarea anilor începând cu nașterea lui Hristos. Multe urme arheologice și obiecte de cult creștine dovedesc continuitatea creștinismului românesc la Dunăre și Banat și Transilvania. Vorbind de zona noastră amintim de secolele al X-lea și al XI-lea și nominalizăm formațiunile politice dar și religioase din vremea ducilor, Gelu, Glad și Menumorut, chiar aici în părțile noastre.

Avem mărturii că „la mijlocul secolului al X-lea (c. 948-953 sau 956), în contextul intenselor acțiuni bizantine de evanghelizare a ungarilor și de atragere a acestora sub influența Constantinopolului, între formațiunile politice intracarpatice, era și cea condusă de un șef maghiar, Gylas, creștinat în ritul răsăritean al Bizanțului. Autoritatea religioasă bizantină a acționat spre evanghelizarea populațiilor păgâne din zonă și spre organizarea bisericilor locale, ortodoxe, trimitând la sediul politic al lui Gyla pe episcopul Hierotheus, grec de origine și trimis de Constantinopol ca „episcop al Ungariei” adică peste toate teritoriile stăpânite de unguri.²⁸⁴

Românismul și ortodoxia pot fi consemnate și recunoscute și prin documentul intitulat „Codex Rahonczy” publicat de reputata academician, Viorica Enăchiuc, (e adevărat și ca document controversat) din care aflăm că exista un stat centralizat condus de voievodul Vlad (1064-1101) și exista cetatea de zid a Ineului și Mitropolia Ineului, cu mitropolitul Sava Trasin, cel care a sfințit steagurile și oștile de blaki, înaintea luptelor cu ungurii din 1064, sau cu uzii, cu pecenegii sau cumanii și care a avut jurisdicția peste aceste meleaguri. Conducea chiar o lancie de ostași. Steagul său purta însemnul Crucii lui Sfântul Andrei. Ostașii blaki aveau și un imn de luptă.²⁸⁵ Cu lacune se știe că Mitropolia Ineului este consemnată în anii: 1456, 1479, 1514, 1548 și 1557, când mitropolit a fost Daniel, 1585, mitropolit, Spiridon, 1594, episcop Teodor, 1595-1598, episcop Vasile și din 1598 începe șirul episcopilor sârbi, din familia Brancovici care a dat generații de mitropoliți și episcopi ai Ineului.²⁸⁶

Primele documente despre biserica din Cermei și preoții săi

Chiar dacă referirea nu se face la Biserica Cermei și credincioșii săi este de consemnat că în anul 1552 exista între Cermei și Roxin (sat dispărut) o mănăstire ce purta numele de „Monostor” despre care avem vagi informații de la marele cercetător

²⁸⁴ Complexul Muzeal Arad, Vasile Mărculeț, *Din nou despre începuturile legăturilor bisericii din Transilvania cu biserica bizantină*, Ed. Ramira, 2007, p.167

²⁸⁵ Ioan Nagy, *Dovezi actuale ale spiritualității creștin-ortodoxe în Protopopiatul Ineu*, Observator 22/08 2008

²⁸⁶ Ioan Nagy, *Pagini ineuane*, Ed. Grafnet, Oradea, 2007, p.331-341

și acum regretatul istoric arădean, preotul Pavel Vesa.²⁸⁷

Primele nume de preoți sunt oferite de Gheorghe Ciuhandu în lucrarea: „Românii din Câmpia Aradului acum 200 de ani” din care aflăm că la Cermei era preot local Popa Crăciun, în anul 1746.

Știind că vatra satului Cermei, nu era cea actuală și secole întregi au existat mai multe cătune, care apoi prin sistematizare au format actualul spațiu geografic al localității, putem presupune că vechea biserică de lemn, despre care Conscriptia episcopului Aradului, Sinesie Jivanovici, menționează, existența bisericii ortodoxe, pe una din vechile vetre ale cătunelor de atunci, în anul 1755, preot fiind Blaj Petrovici. Acea biserică era de lemn și avea hramul, Sfântul Mucenic Dimitrie și era foarte veche, credincioșii din Cermei, fiind hotărâți să-și construiască o biserică nouă. Posibil că acesta s-a construit tot din lemn.²⁸⁸ În anii următori au păstorit în Parohia Cermei preoții: Vasile Martinovici (1767); Petru Popovici (1767-1784-1789); Lazăr Gudunovici (1767); Lazăr Faurovici (1791-1812); Teodor Popovici (1812-1820); Flore Albu (1820-1823); Mhai Galea (1823-1860); Flore Albu (1849); (dintr-o statistică a anului 1848, aflăm ca Parohia Ortodoxă Cermei avea un număr de 1426 de credincioși ortodocși, iar Biserica Reformată și Catholică un număr de 50 de credincioși!), Gheorghe Ionuș (1851-1852); Nicolae Popovici (1852-1860) și Isaia Goldiș în perioada 1869-1899 (În 1842 sunt în evidența bisericii, 1150 de ortodocși, în 1863 erau în Cermei, 1800 de credincioși, ortodocși). În 1867, parohia Cermei și parohia Șomoșcheș erau subordonate Protopopiatului Chișineu-Criș.²⁸⁹

Cinstind tatăl marelui om politic, patriot și corifeu al Unirii, din 1918, prezentăm câteva date despre el și familia sa.

Isaia Goldiș s-a născut în anul 1825, la Mocirla, în casa preotului Teodor Goldiș. A absolvit două clase gimnaziale ale Institutului Teologic din Arad (1847), iar la 25 martie 1849 a fost hirotonit ca preot, de episcopul Gherasim Raț. A funcționat ca preot de mir în Mocirla, Ineu, Cermei și Seleuș. S-a căsătorit cu Floarea, fiica preotului Ioan Cornea, ajuns protopop al Ineului, cu care a avut printre copii pe Vasile Goldiș, cunoscutul militant naționalist (ibidem, pag. 591). Și nu vreau să trec peste un episod interesant din copilăria lui Goldiș, petrecută în Cermei. Se spune că odată, la casa unui vecin, al familiei preotului Goldiș, a avut loc un incendiu care a făcut pagube uriașe vecinului. Venind acasă și văzând necazul vecinului, copilul, Vasile Goldiș, și-a donat aceluși necăjit, cele 20 de coroane, bani adunați ca orice copil, cu gândul să aibă la dispoziția lui economii proprii.²⁹⁰

Cât privește numele de Goldiș, chiar Isaia, într-o notă, arată următoarele: Se zice că la băile împărătești de la Băița, Bihor (Rezbany) a fost un băieș român care era totdeauna foarte norocos la aflarea aurului. Directorul băilor fiind de origine germană, în mod firesc se exprima nemțește, spunându-i acestuia: Der ist der glukliche

²⁸⁷ *Mănăstiri dispărute din părțile Aradului*, Teologia Nr.2 /2009, p.94

²⁸⁸ Pavel Vesa, *Episcopia Aradului-Istorie. Cultură. Mentalități 1706-1918*, Ed. Presa Universitară Clujeană, p.591

²⁸⁹ Pavel Cherașu, *Organizarea jurisdicțional-canonice a Episcopiei Aradului*, în 1867 în timpul episcopului Procopie Ivașcovici, Teologia, an XII, nr.2/2008, p. 75

²⁹⁰ Gheorghe Șora, *Biografia unui mare luptător: Vasile Goldiș*, Ed. U.V. Goldiș, Arad, 1994, p.20

GOLDIȘ,, expresie care în traducere ar însemna: „acesta este Goldiș cel fericit”.²⁹¹

Se știe că perioada dintre anii 1824-1850 a fost una în care Episcopul de Oradea, Samuil Vulcan și alți adepți au făcut propagandă penru Uniație (unirea bisericilor), scop în care au făcut multe vizite în satele din Bihor, Șiria, Târnova, Sebiș, Ineu și altele. Un document datat la 18 aprilie, 1834, și adresat protopopului Ineului, Antonie Dan, trimis de domnul de pământ, de la Șomoșcheș, prin care acesta se plânge de încercarea adepților Uniației, să convingă preoții din Cermei și Șomoșcheș să accepte unirea. Spunea că preotul din Cermei s-ar fi exprimat „că dacă și cel din Șomoșcheș aderă, atunci o va face și el”. Dar și cei doi preoți și credincioșii mireni din Cermei și Șomoșcheș au rămas fideli credinței strămoșești.²⁹²

Între anii 1875-1881 prin strădania celor 1900 de mireni ortodocși, dintr-o populație de 2181, de locuitori, din Cermei, s-a zidit biserica de piatră, din centrul comunei (cea dărâmată în 2010). Era construită, stil navă, din cărămidă. Acoperișul inițial a fost de tablă. Iconostasul s-a realizat din lemn și ulterior s-a schimbat.

Sfințirea s-a făcut în anul 1881 în timpul păstoririi lui Isaia Goldiș. Putem intui greutățile preotului și ale credincioșilor de a realiza ceva opus la administrația și politica statală și socială, maghiară. Din acea perioadă s-a găsit în Biserica Cermei un „Evanghelier” tipărit la București, în anul 1760 (Rodica Colta, Vechi tipărituri românești, Ziridava nr. XII, Arad, 1980, pag. 730).

Din Protocolul ședinței Comitetului parohial Cermei, desfășurată în 10 februarie 1885, aflăm componența acestuia. Alături de vrednicul preot, Isaia Goldiș, au activat în comitet:

Petre Chiș
Crăciun Vlad
Ioan Jurcă
Vasile Popa
Ioan Ispas
Toma Popa
Ianoș Popa
Marian Chera
Aron Morar
Filip Alexa
Filip Scin
Ioan Vlad
Ioan Sabău
Simion Sabău
Anton Haneș
Marian Sabău
Toma Mara
Marcu Morar
Ioan Gudiu

Notarul acestei ședințe a fost învățătorul Simion Albu, iar bărbații de încredere,

²⁹¹ Gheorghe Șora, Cristian Creț, Vasile Goldiș, *biografia unui mare luptător*, compendiu, Ed. Universitatea Vasile Goldiș, Arad, 1994, p. 21

²⁹² Vasile Faur, *Țara Zărandului*, Ed. Concordia, Arad, 2014, p. 506

garanți ai legalității ședinței și alegerilor, au fost: Marian Chera și Aron Morar.

Cel ales pentru Sinodul protopopesc al Ineului a fost mireanul, cermeian, Petru Chiș (A. P. O. Ineu, Protocolul luat în sinodul parohial Cermei, Dosar Culturale, 1885).

Din documentele de arhivă a Protopopiatului Ortodox Ineu (A.P.O.Ineu) am aflat că în anul 1880, Biserica Cermei era dotată cu următoarele odoare și obiecte bisericești:

Pahare pentru liturghie-	valoare 5 florini;
Disc cu stema -	valoare 3 florini;
Antimis-	valoare 15 florini;
Ornate -	valoare 60 florini;
Evanghelier și liturghier-	valoare 15 florini;
Ohtoih și Penticostar	-valoare 120 florini;
Prapori-	-valoare 80 florini;
Clopote-	-valoare 500 florini;
Chivot-	-valoare 2 florini;
Ladă ferecată -	- valoare 5 florini;
Stihare albe-	-valoare 14 florini;
Cruci de lemn pentru morți-	2 florini;
Cădelniță-	- valoare 3 florini;
Policandru-	- valoare 20 florini;
Steag național-	-valoare 8 florini;
Stihare preotești	-valoare 10 florini;
Feloane noi-	-valoare 140 florini;
Cămăși pruncești -	-valoare 10 florini;
Sfeșnice -	-valoare 2 florini;
Lumânaărar	-valoare 4 florini.

Valoarea totală din Biserica Cermei- 1076 florini

În anul 1880 numărul populației din Cermei era de 2197 de locuitori.

Interesantă este o statistică a veniturilor bisericii locale din care se poate presupune numărul de locuitori din fiecare cătun: Szanta a Vatra (centrul localității)- 1400 florini;

Szanta a Lunkaisban (Luncuța)-	300 florini;
Szanta a Tiodoru (Tiodor) -	1200 florini;
Delboci-	300 florini;
Szanta a Lighetben - (Ligheti)-	1400 florini.

Interesant este și numărul de copii din aceste cătune care veneau de departe, la școala din centrul localității Cermei. Iată datele: Beltelek- 5 copii; Szantay-9 copii; Luncuța 10 copii, Tiodor- 15 copii; Dălboci, 6 copii și Lighet- 5 copii.

O altă statistică apare în 15 ianuarie, 1886, care consemnează valorile imobiliare în valuta vremii:

Valoarea bisericii-	7000 florini;
Casa parohială-	1600 florini;
2 alte case -	300 florini;
40 jugăre, agricol -	140 florini;
Averi școlare-	mobilier-193,25 florini;
Fonduri	-584,91 florini.

O statistică demografică ne informează că: s-au născut nelegitimi, în 1882-16; în 1883-21; în 1884-31; în 1885-25. Au răposat silit (sinucideri): în 1882-2; în 1883-1; în 1884-1; în 1885-niciunul.²⁹³ Tot în acest an se face și în Biserica Cermei, o colectă de bani pentru monumentul Andrei Șaguna.²⁹⁴ De mare valoare culturală este informația profesorului Vasile Popengă care citează că în anul 1883 în Cermei era un cor de calitate, în Biserica Ortodoxă.²⁹⁵

Într-o adresă din 12 ianuarie 1888²⁹⁶ se înregistrează o dispoziție a Consistoriului Diecezan, prin care se ordona ca adresele oficiale să fie consemnate atât în limba maghiară (oficială), cât și în limba română (națională).

În 26 noiembrie 1888, protopopul Inelui, vrednicul de pomenire, Ioan Cornea, a vizitat parohiile Cermei și Șomoșcheș, prilej cu care a verificat școlile, în calitate de inspector școlar, bisericile, în calitate de protopop, documentele școlare și cele bisericești, semnând în "Registrul de esibite pe anul 1888"²⁹⁷ Adresa vrednicului de amintire protop al Inelui, cu nr. 275 din 29 XI-1890, cere preoților și dascălilor din protopopiat să conlucreze la conscrierea poporului (recensământul), din anul 1890.

Printre întâmplările nefericite din vremea aceea, amintim un conflict al preotului din Șomoșcheș, Terentie Teodoreanu, cu Isaia Goldiș, tatăl marelui corifeu al Unirii, Vasile Goldiș, care păstora în Cermei. Cauza disensiunilor a constituit-o prețul și modul de distribuire a prescurilor din biserică.

A fost nevoie de intervenția protopopului Ioan Cornea, ca cei doi să se împace. În fapt, e necesar să subliniem că la Protopopiatul Ineu funcționa și o comisie de împăciuire, care avea rolul de a rezolva incidentele dintre credincioși (divorțul) sau între preoți și învățători și în toate situațiile de neînțelegere sau nerespectare a legilor școlare și bisericești.

În acest an, 1888, preotul paroh al Bisericii Cermei, Isaia Goldiș, a împlinit 62 de ani și scrie în statistica de la Protopopiatul Ineu că, absolvise 4 clase normale, 2 clase gimnaziale și Institutul Teologic din Arad, era fără singhelie, avea 3 copii, un băiat și două fete. A fost sfințit în anul 1849, la 25 martie, de către episcopul Aradului, Gherasim Raț.²⁹⁸

Chiar și în bisericile românești era obligatoriu să se consemneze documentele oficiale și în limba maghiară (Adresa din 12 ianuarie 1888) a Consistoriului Diecezan Arad.²⁹⁹

În anul 1894 au avut loc colonizări masive, de maghiari, în multe localități, din Comitatul Arad, posibil chiar și în Cermei, (între 1880- 1890) statul oferind pământ pentru cei care se colonizau în localitățile românești.

Putem aprecia și vrednicia mirenilor din Cermei prin faptul că se menționează că în anii 1893, 1894, și 1895 nu au existat taxe restante, pentru Parohia Cermei. Probabil jertfelniciei credincioșilor ortodocși li se adaugă calitățile de vrednic gospodar, ale preotului Isaia Goldiș.

²⁹³ A.P.O.Ineu, Dosar situații statistice, 1886, p. 75

²⁹⁴ Adresa 128/14 IX 1887 către P.O.Ineu

²⁹⁵ Apud, Doc A,E.O.R.Arad, Doc .IV-181-1887

²⁹⁶ Reg.de esibite,P.11/ 12 ian.1888

²⁹⁷ Reg. de esibite, P.158/ 19 noiembrie 1888

²⁹⁸ A.P.O.Ineu, Dosar, 1888

²⁹⁹ Ioan Nagy, op.cit. p.16

Dintr-o statistică a Parohiei Cermei, către Protopopiatul Ortodox Ineu, întocmită și expediată de Isaia Goldiș, în 30 decembrie 1887, constatăm următoarele:

Numărul credincioșilor din parohia Cermei :

1885   bărbați- 839; femei - 838; total 1677 ortodocși;
1886   -   bărbați- 875; femei - 894; total 1769 ortodocși;
1887   -   bărbați -856; femei - 86; total 1717 ortodocși.

Familii căsătorite :

1885 - 244;
1886 - 259;
1887 - 303.

Perechi nelegitime :

1885 - 72;
1886 - 71;
1887 - 69.

Răposați :

1885 - bărbați- 21; femei - 17; total 38;
1886 - bărbați - 27; femei -29; total - 56;
1887 - bărbați - 36; femei - 50; total - 86.

Născuți : 1885 - băieți - 43; fete - 47; total 90;

1886 - băieți - 36; fete 56; total - 92;
1887 - băieți - 3 ; fete - 47; total - 82.

Numărul perechilor cununate:

1885 - 25;
1886 - 15;
1887 - 12.

Numărul perechilor necununate:

1885 - 25;
1886 - 22;
1887 - 26.

În adresa numărul 96, din 25 noiembrie 1887, către Protopopiatul Ortodox Ineu, se precizează că în acea perioadă au mai funcționat în Cermei ca preoți capelani: Ioan Selejan și Ioan Crăciun.³⁰⁰

Dintr-o altă statistică din anul 1888 aflăm următoarele informații statistice: În anul 1888 erau în Cermei 260 de case de ortodocși.

Locuitori erau: bărbați - 850, femei - 867; total - 1717; din care români- 1705 și 12 țigani. În Școala Confesională Ortodoxă Cermei frecventau 90 de elevi. Învățătorul școlii era Simion Albu despre care fostul său elev, Vasile Goldiș a lăsat aprecieri laudative, de neuit.

În acest an preotul Isaia Goldiș avea vârsta de 61 de ani, avea o vechime de 39 de ani ca preot, nu avea singhelie și nu fusese instalat cu ceremonial. Avea, atunci, un băiat și două fete.

Despre Biserica Cermei aflăm că avea registre de botez de la 1773, registre de cununii, din anul 1829 și registre de decese, începând cu anul 1821).³⁰¹ Din același

³⁰⁰ A. P.O. Ineu, dosar 1887

³⁰¹ Raport din 1 ianuarie, 1888, A.P.O.Ineu, Dosar 1888

dosar de la pagina 81, aflăm că Parohia Cermei a trimis în anul 1878 către Protopopiatul Ineu, taxe de 90 de coroane, în moneda vremii.

În 26 noiembrie 1888, protopopul Ineului, Ioan Cornea face o vizită oficială în Cermei verificând actele parohiei și binecânteles o vizită în familie, ca părinte al Floarei, soția lui Isaia Goldiș. An de an protopopii verificau documentele fiecărei parohii și semnau pe fiecare registru. Pentru anul 1891, am selectat informații legate de verificarea documentelor parohiei Cermei la 7 decembrie, 1891, obligativitatea preoților și a învățătorilor de a se asigura la Societatea Franco-Ungară, din Cluj, iar prin adresa 1071, din anul 1891, a Congregației Comitatensă s-a interzis în școlile române confesionale, utilizarea „Istoriei românilor” scrisă de Tocilescu.

Din anul 1892 odată cu desființarea și trecerea Inspectoratului Scolar Șepreuș, la Protopopiatul Ineu, controlul și ordonarea școlilor confesionale, ortodoxe, din Cermei și Șomoșcheș va fi atributul protopopului de Ineu.³⁰²

Din anul 1894, în Parohia Cermei, va sluji cu multă demnitate încă un adevărat preot român, Dimitrie Popovici. S-a născut în anul 1872, avea 6 clase gimnaziale și studii teologice de specialitate ortodoxă. A fost hirotonit ca preot, la 3 ianuarie 1894, de către episcopul Aradului și leopolei, Ioan Mețianu și a slujit în Cermei până în 1917.³⁰³

Multe au fost faptele de slujire misionară ale lui Dimitrie Popovici și ele s-au împletit cu faptele de cultură națională precum și cu cele de binefacere, în parohie sau în comitat. Întreaga păstorire a lui Dimitrie Popovici a fost circumscrisă idealurilor luptei naționale ale românilor pentru păstrarea credinței ortodoxe, a limbii române și a școlii românești, toate aflate în pericolul deznaționalizării, impuse de guvernele austro-ungare, din acei ani premergători Unirii, din anul 1918.

Rememorez aici un moment istoric local, despre care nu prea s-a amintit la festivitățile locale, din Cermei.

Era în anul 1898. Ziarul maghiar, Aradi Hirado, din 4 iulie, prezintă ca fapt senzațional în Cermei: „Răscoală locală,” preotul ortodox fiind învinuit că a incitat pe români contra ungarilor. Publicația românească „Tribuna poporului” într-un limbaj ironic, dar cu dorința expresă de a elucida faptele, trimite corespondenți în Cermei, care vor cerceta și relata următoarele detalii: „În Cermei și în împrejurimi era obiceiul ca tinerii români să poarte cocarde sau banderole cu tricolorul românesc, la brâu, la butoniere, la clop, căciuli sau la piept, mai ales în zilele de sărbătoare creștină sau zile de târg. Așa a fost și în acel început de iulie, 1898. Supărate și considerând sfidător comportamentul românilor autoritățile ungurești au adus 12-15 jandarmi de la Ineu, care a vrut să-i rețină pe acei tineri. Marele merit al preotului român, Dimitrie Popovici a fost acela că i-a găzduit multe ore în Biserica Ortodoxă. După amiază, tinerii au ieșit în stradă, unde rând pe rând au fost înconjurați de jandarmi și duși la casa satului (Primăria Cermei) unde au fost reținuți câteva ore. Abia spre seară li s-a dat drumul acasă. Reporterul arădean s-a arătat entuziasmat și de participarea unui cetățean de vârstă înaintată, 80-90-de ani, din Cermei.³⁰⁴

Astăzi putem aprecia cu adevărat românismul acelor tineri iubitori de tricolor și al cetățeanului vârstnic, precum și patriotismul preotului din Cermei, Dimitrie

³⁰² A.P.O.Șomoșcheș, Reg de esibite, Poz. 106-30 aug. 1892

³⁰³ Pavel Vesa, idem, p. 591

³⁰⁴ D. Voniga, Răscoală în Cermei. Tribuna poporului, Nr.120 ,an 1898,p.587

Popovici.

În sinodul protopopesc al Ineului din 16 martie, 1900, au activat și Ioan Avram (Fontoș).

În anul 1900, într-o statistică de la Protopopiatul Ineu, datată la 22 ianuarie, se precizează valorile pecuniare ale Bisericii Cermei și se menționează așa: biserica – valoare 14.000 coroane, casa parohială, - 6.000 coroane, cele 32 jugăre- 12.000 coroane, alte 8 jugăre-3 200 coroane, un intravilan- 1 600 coroane, mobilierul bisericii- 2.000 coroane, fondurile-2.000 coroane, mobilierul școlar-400 coroane. În total valoarea instituției era de 49.200 coroane (A. P.O.Ineu, Dosar 1900).

Dintr-o statistică a Bisericii Catolice Cermei aflăm că în anul 1900, comuna Cermei avea 3609 locuitori, 1878 fiind declarați români, 1592 maghiari, 29 nemți și 114 evrei, frecventând cultele: 1895 ortodocși, 991 romano- catolici, 514 reformați, 34 evanghelici, 29 greco-catolici și 114 iudaici.

Din adresa 10.158, trimisă de protopopul de marcă, al Ineului, Constantin Gurban, din anul 1900, din care reiese că „Biserica Cermei și gardurile sunt în ruină, datorită neglijenței celor de acolo, Cermeiul fiind o comună frumoasă, spune protopopul Ienopolei.

În răspunsul său, episcopul Aradului răspunde în 25 noiembrie 1900 că el, însuși, protopopul, Constantin Gurban trebuie să viziteze parohia Cermei și să atragă atenția capelanului Dimitrie Popovici (a funcționat în Cermei între 1894-1917) și comitetului parohial să se ocupe de Biserică, pentru ca să nu se depărteze credincioșii de aceasta.³⁰⁵ În anul 1901 s-a realizat un iconostas sculptat din lemn și poleit auriu, iar biserica s-a pictat în stilul renașterii. S-au realizat și alte reparații interioare și exterioare.

Din arhiva Liceului Cermei (A.L.Cermei) am selectat informațiile următoare: În Biserica Cermei nu există cor, dar la citirea Apostolului sunt pregătiți 6 credincioși iar în strană cântă 10 credincioși.³⁰⁶

Protopopul Constantin Gurban, despre care cunoșcătorii istoriei, pot spune că s-a scris puțin, trimitea dese adrese către școlile și bisericile din Protopopiatul Ineu, vădind un interes deosebit pentru instituțiile românești: școala și biserica, singurele care au ținut nestinsă flacăra credinței, limbii române și a spiritualității naționale, în condițiile severe de maghiarizare, impuse de guvernul și statul austro-ungar, din acea vreme. Iar școala și biserica, prin dascălii și preoții vremii au aderat la idealurile naționale, scriind pagini glorioase de patriotism național.

Trebuie reținut și faptul că în anul 1909 atât Primăria Cermei cât și Parohia Cermei au cerut Episcopiei Aradului fonduri bănești pentru susținerea Școlii Cermei.³⁰⁷

În dumul lung și plin de jertfe, pentru unitate, limbă și statornicie, neamul românesc a avut în Biserica Ortodoxă Română un apărător și îndrumător statornic. Aspirațiile sale de unitate politică cu România au fost stimulate de neîntreruptele și multiplele legături dintre bisericile din Transilvania și România dar și prin circulația intensă a cărțurilor, cărților și valorilor culturale, circulație care s-a făcut în ambele sensuri.

³⁰⁵ A.P.O.Ineu,Dosar 116/1900

³⁰⁶ A. L.Cermei,Conspect 14,Dosar 1901

³⁰⁷ Adresa 53339/1910 din 9/22 septembrie adresată episcopului Ioan Papp

În deceniul premergător înfăptuirii Marii Uniri, în viața politică din Transilvania s-au înfruntat concepții contradictorii privind rezolvarea multiplelor probleme create naționalităților asuprite, din Imperiul austro-ungar. Una din aceste concepții, dominantă, în cultura politică a Europei și a epocii, avea ca premiză teza autodeterminării popoarelor. Era o concepție democratică, modernă care devenise o componentă a civilizației universale. Românii, ca și alte naționalități asuprite, au optat pentru acest fel de răspuns modern, la problemele epocii, luptând pentru respectarea principiului autodeterminării. În această confruntare dintre români și deținătorii puterii politice fiecare combatant a utilizat funcția modelatoare a instituțiilor și a valorilor culturale. Biserica și instituțiile educative românești și-au asumat funcții și responsabilități menite să asigure identitatea națională să creeze o stare de spirit ca factor de protecție, pentru apărarea caracterului național al școlii, al presei și al societăților și culturii românești. Analiza unor modalități în care instituțiile românești, biserica și școala au acționat pentru realizarea acestui ideal național va fi făcut în paginile următoare. Se știe că guvernul austro-ungar a inițiat atacuri concentrice împotriva autonomiei Bisericii urmărind să facă dezbinări în conducerea ei, dar apărarea Bisericii a fost fermă. Același lucru îl constata și în problemele școlilor confesionale asupra cărora guvernul și statul dominant au încercat să le schimbe caracterul și structura națională.

În sesiunile anuale ale sinoadelor eparhiale, și protopopești, problemele bisericești, școlare și culturale au fost dezbătute cu sentimentul de înaltă responsabilitate pe care îl implică viitorul națiunii române.³⁰⁸

Sinodul din anul 1914 s-a deschis în luna mai, în contextul unei atmosfere apăsătoare în care trăia Viena imperială. În deschiderea lucrărilor, episcopul Ioan I. Papp a apreciat valoarea pe care o reprezintă pentru progresul social "dreptul liberei întruniri, în adunări, în scopul îngrijirii de dezvoltare a poporului". Acest drept e de neînlocuit căci, fără respectarea lui nu se poate asigura prosperitatea culturală a poporului. Deputaților le revine sarcina de a veghea și a acționa pentru dezvoltarea instituțiilor culturale din eparhie, întărindu-le pentru apărarea limbii și valorilor moștenite de la străbuni. Efortul sinodal s-a îndreptat și spre susținerea școlilor.³⁰⁹

Tabloul situației din viața bisericească este oglindit de concluziile din Rapoartele protopopilor, adresate Sfintei Episcopii.

Episcopul Ioan I. Papp și secretarul consistorial, Vasile Goldiș au trimis tuturor protopopilor, în 17/30 noiembrie 1914, o adresă prin care le propune să poarte o cronică a principalelor evenimente care se petrec în lumea satului, în timpul războiului și să aibă grijă de toate valorile culturale aflate în biserici și școli.³¹⁰

În 1915 au fost aleși noi deputați sinodali. Lucrările sinodului s-au deschis în condițiile crâncenului conflict mondial. Vorbind de acest război, chiriarhul Ioan I. Papp a considerat că războiul ar putea avea și o parte bună pentru neamul românesc. Ierarhul

³⁰⁸ Vasile Popeangă și Ion B. Mureșianu, *Aradul cultural în lupta pentru înfăptuirea Marii Uniri 1908-1918*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, 1991-pp.8-9;

³⁰⁹ Vasile Popeangă, *Eparhia Aradului în perioada instituționalizării culturii naționale 1807-1948*, Editura Vasile Goldiș University Press, Arad, 2006 p.108;

³¹⁰ V.P. Lelescu, *Contribuții arădene la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918*, *Indrumator bisericesc*, 1988, p. 21;

arădean nu a precizat la ce se gândește, dar probabil în sinea lui credea în unitatea noastră națională și visul de unificare. Prudentul ierarh a adăugat însă verbal, că e vorba de popoarele din Monarhia vieneză, care aspiră la unitate. În cuvântul său, pastorul arădean a spus: „Inima noastră a fost pe deplin pătrunsă de vocea timpului, care impune tuturor muncă intensă, crușarea posibilă a banului și năzuința hotărâtă spre închegarea rândurilor pe toată linia”. În lucrările sinodului a fost aplaudată cerința realizării unității de gândire și acțiune. În discuții începe să fie folosită sintagma de: „ideal național” care apropie sufletele. Preasfințitul a amintit cu acest unic prilej că s-a împlinit la finele anului trecut, jumătate de secol de la înființarea Mitropoliei, prin care s-a realizat autonomia Bisericii, eveniment istoric pentru românii din latura de apus a Carpaților.³¹¹ Alte probleme dezbătute de sinod vizau întărirea autonomiei bisericești dezbăteau situația soldaților români ortodocși care erau obligați să participe la serviciile divine din bisericile catolice iar în școlile populare confesionale existau probleme foarte grave, datorate războiului. Un raport al protopopului din Ineu consemna la finele anului 1915 un număr de 136 persoane decedate.

În perioada anilor 1914-1916 au fost mobilizați din Transilvania 500.000 de soldați, pentru Imperiul habsburgic, ajungând 120.000 prizonieri în Rusia, 18.000 prizonieri în Italia și 1000 în Franța.³¹² Așa se explică numărul mare de învățători concentrați în acești ani și mulți aflați în lagărele de prizonieri.

Până în anul 1916 activitatea sinodală dar și cea din Protopopiatul Ineu a avut un caracter reprezentativ pentru viața românească. Documentele studiate confirmă că Biserica Ortodoxă din părțile Incului și Aradului au avut temelia de viață românească tocmai prin efervescența activității misionar-bisericești din fiecare parohie a Protopopiatului Ineu și per ansamblu din cele 12 protopopiate, din Eparhia Aradului.

Între momentele de seamă ale anului putem reține că, la 16 octombrie 1916, protopopul Ioan Georgia și învățătorul Pavel Dârlea au fost reținuți de jandarmii maghiari și duși la Arad, pentru cercetări. De la Arad au fost mutați la Timișoara și de acolo la Teiuș fiind acuzați că „încă înainte de izbucnirea războiului cu România, îmbrăcați în haine țărănești au umblat prin Ineu și satele din jur, pentru a ațâța poporul în favoarea României”. Pe baza informațiilor tendențioase și a unor bănuieli, cei doi intelectuali din Ineu au fost ținuți sub stare de arest.³¹³ Din satele Protopopiatului Ineu au mai fost arestați și întemnițați preoții: Ana Pavel din Tauț, Ioan Popovici din Bârșa, și Ioan Manițiu din Seleuș.³¹⁴

Într-un raport înaintat Consistoriului din Arad cu nr. 1368/1916, se constată câteva aprecieri asupra vieții bisericești sub presiunea timpurilor grele ale războiului. Protopopul din Hălmagiu, Cornel Lazăr propune ca în conferințele preoțești și învățătoarești să se discute teme ce vizează: viața religioasă morală, concubinajul, sectarii, alcoolismul și scăderea natalității. De aceea propune simplificarea administrației bisericești și ușurarea protopopiatului din punct de vedere birocratic. În

³¹¹ *Protocol despre ședințele Sinodului Eparhial din Dieceza română greco-ort. a Aradului ținute în sesiune ordinară din anul 1915*, Arad 1915, p.45;

³¹² Paul Abrudan, Ioan Roșca, *Lupta românilor ardeleni pentru Făurirea unității politice*, *Anale istorice*, 12 tom36/1983, Editura Academiei R.S.R.p 1214;

³¹³ Arhiva Episcopiei Ortodoxe a Aradului (A.E.O.A.), *Prezidiale*, II-35-1914-Doc-5041/1916;

³¹⁴ V.P. Lelescu, *Op. Cit.*, p22;

acest fel considera protopopul Cornel Lazăr că fiecare dintre protopopi poate aloca mai mult timp vieții religioase a poporului și ar avea timp suficient să controleze activitatea pastorală.

În sinodul protopopesc al Ineului, din 16 martie, 1900, au activat și Avram Ispas din Cermei și Ioan Găb, Teodor Sas, din Șomoșcheș, alături de preoții parohii: Dimitrie Popovici din Cermei și Simion Bulcu din Șomoșcheș.

Aprecierea Bisericii Cermei și a preotului le-am constatat și dintr-o mulțumită publică apărută în ziarul „Biserica și Școala” din anul 1901, din care citez:

„Ilustrul domn Vasarhely Laszlo, membru la casa magnaților și director executiv de la Societatea Arad- Csanadi, cu ocaziunea vizitării bunurilor sale din Cermei, a dăruit pe seama Sfintei Biserici greco-ortodoxe-române - 200 coroane. Subscrisul și pe această cale aduc mulțumită, în numele comunei bisericesti, Cermei, la 23 mai 1901, Dimitrie Popovici, preot, președintele Comitetului parohial.”³¹⁵

În acest an s-a realizat și instalat Iconostasul din lemn sculptat și aurit, pardoseala din plăci de mozaic, s-au făcut mai multe lucrări interioare și exterioare la biserică și la turnul bisericii.

În anul 1904 s-au instalat în turnul Bisericii Cermei două clopote de aliaj de bronz. Din adresa nr. 30, din 2 februarie, 1905, către Oficiul Protopresbiteral din Ienopolea (protopopiatul Ineu) reiese că în anul 1896 au trecut de la ortodocși la bapțiști un număr de 3 bărbați și 3 femei, cifre care nu s-au schimbat în anii următori, până în anul 1904).³¹⁶

În anul 1906, la Sibiu se desfășoară Congresul Național Mitropolitan al Ardealului, care a stabilit un Regulament pentru învățământul românesc, urmând ca aplicarea lui să se facă de la 1 ianuarie 1907.³¹⁷ Și tot de la Protopopiatul Ineu se expediază în 4 aprilie, Normativul pentru instrucțiunea moral-religioasă a elevilor din școlile populare ortodoxe (A. Par. Ort. Șomoșcheș, reg de esibite, poz. 79, din 4 aprilie 1907). Prin adresa nr. 141/1906, Normativul Congresului Mitropolitan de la Sibiu a hotărât înființarea de biblioteci parohiale în toate comunele bisericesti hotărâre ce se aplică și în Cermei și Șomoșcheș.

Și în acest an, 1906, preotul Dimitrie Popovici, patriotul, contribuie financiar cu o donație de 10 coroane, pentru susținerea concertului „Hilaria” la organizarea unui concert al Despărțământului ASTRA, în Oradea, la 22 februarie 1906 (Familia, nr 10, 25 martie, 1906).

Din statisticile expediate Protopopiatului Ineu, parohia Cermei apare cu proprietăți de 36 jugăre de teren agricol și 32 de jugăre de teren agricol, al școlii confesionale ortodoxe. Surprinzător în anul 1907 în ziarul „Tribuna” apare un anunț de vânzare sau arendare a 573 jugăre de teren, folosibil începând cu 1 octombrie 1907, licitant fiind Parohia Cermei. Licităția urma să se țină în 4 iunie.³¹⁸

Se pare că terenul a fost cumpărat chiar de Consistoriul Ortodox al Aradului, din marele domeniu al moșierului Bela Vasarhely, după informația din ziarul „Răvașul”

³¹⁵ Biserica și Școala, an XXV, 27 mai-9 iunie, 1901 pag. 234

³¹⁶ (A.P.O. Ineu, dosar Culturale, 1905

³¹⁷ A. Par. O. Șomoșcheș, reg de esibite, poz. 70, 1906, Adresa 159 a Prot. Ort. Ineu,

³¹⁸ Tribuna, an XI. Nr. 121, 31 mai-13 iunie, p. 11, 1907

de Cluj, din 1907.³¹⁹

Pentru a sublinia și a concretiza colaborarea celor doi intelectuali, titani ai bisericii și școlii din Cermei, preotul Popovici și dascălul Simion Albu, mentorul lui Goldiș, amintesc o activitate metodică a Despărțământului Protopopesc Ineu, de marti, 30 octombrie, 1907, având următorul conținut:

Chemarea Duhului Sfânt- orele 9;
Participarea și ascultarea prelegerilor din școala învățătorului din Cermei, Simion Albu, (școlile cu dascăli eminenți purtau numele învățătorului respectiv);
Cuvânt de deschidere și binecuvântare a noului protopop al Ineului (Ioan Georgia);
Constatarea membrilor prezenți;
Reflecțiuni asupra prelegerilor ținute;
Executarea concluzelor adunării generale;
Prelegere practică despre „Monede”- lecție la aritmetică, învățător, Pavel Dârlea.
Încasarea taxelor;
Propuneri și interpelări;
Fixarea adunării viitoare;

Boroșineu, la 20 octombrie/2 noiembrie, 1907

Președinte, Pavel Dârlea, Școala Ineu.³²⁰

Mecenatul preotului Dimitrie Popovici se dovedește din nou, în 1907 prin donarea a două coroane pentru biserica din Becicherecul Mic, 1908, printr-o donație substanțială, pentru Biserica Cermei, cu suma de 500 de coroane,³²¹ iar în anul următor, 1909, preotul Popovici, donează 100 coroane, pentru dascălul din Cermei, cu scopul precis de a face alfabetizarea celor fără de carte, din Cermei. În felul acesta a adresat felicitări de Anul Nou dascălului cermeian.

Preotul din Cermei s-a evidențiat și în organizarea și desfășurarea Cercului preoțesc, organizat de Protopopiatul Ineu.³²²

Preotul Popovici era foarte apreciat în tot Comitatul Aradului, în acei ani de luptă radicală, națională românească. Ziarul „Tribuna” de Arad, Nr. 196, din 14/27 septembrie, 1910 publică o listă cu „Viriliști români „între care sunt enumerați și preotul Dimitrie Popovici și locuitorul de frunte din Cermei, Ioan Chera, ajuns om de afaceri în Arad.

În anul 1910 au loc alegeri politice în Comitatul Arad. Candidatul de deputat în zona Ineului și în localitatea Cermei este renumitul memorandist, Vasile Lucaciu. La adunarea electorală din Cermei, preotul Dimitrie Popovici l-a susținut cu mult patos pe luptătorul și patriotul român, Vasile Lucaciu (Tribuna/27 mai, 1910) iar la marea adunare populară electorală din Ucuriș, tot preotul din Cermei, îl susține cu ardoare patriotică, pe dr. Aurel Lazăr (Tribuna/13 mai 1910, pag. 5).

La 1 noiembrie 1910, preotul Popovici donează rechizite școlare pentru copiii săraci, din Școala Cermei, gest ce iarăși trebuie luat în considerare. Iată cum descrie publicația Biserica și Școala, nr. 43, din 6 noiembrie, 1910, dărnicia preotului nostru: „Faptă de imitat! Dl preot Dimitrie Popovici din Cermei, care în tot anul dăruiește câte

³¹⁹ Cronica, Răvașul, Nr. 9, p. 160

³²⁰ Biserica și Școala, Nr. 44, din 28 octombrie/10 noiembrie 1907

³²¹ Biserica și Școala Nr. 5, din 3/16 februarie, 1908, p. 7

³²² Adresa 463/1909, Arhiva Parohiei Ortodoxe Șomoșcheș, reg de esibite, poz. 103/1909

ceva bisericii și școalei noastre confesionale, așa și acum, între alte daruri valoroase a binevoit a dăruit pe seama școalei noastre, rechizitele școlare scrise de instrucțiunea ministerială, grupa I, în preț de 160 de coroane. Primească dăruitorul și pe această cale sincerele noastre mulțumiri. Cermei la 1 noiembrie 1910, epitropia parohială.,,

Pentru Biserica Cermei au mai făcut donații substanțiale: vduva Ileana Chera care a donat un fond de parastas, pentru Maria și Ileana Chera, de 1000 coroane iar D-na Maria Chera a donat suma de 27.576 de coroane, pentru constituirea unei fundații locale, în Cermei care urma să-i poarte numele.

Cu astfel de preot și astfel de mireni Cermeiul poate fi mândru!

Pentru întreaga activitate și luptă a Bisericii românești și a școlilor românești pentru păstrarea limbii naționale, a culturii și spiritualității românești trebuie să ne respectăm înaintașii care au ținut sus românismul în fața presiunilor de deznaționalizare ale statului maghiar.

În acești ani Asociația pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, din Sibiu a publicat o serie de cărți, broșuri, calendare toate în colecția „Biblioteca populară”, cu un abonament anual de 2 coroane. Parohiile Cermei și Șomoșcheș au primit ficcare, aceste publicații românești, având membrii în asociația de la Arad.

Și din nou o informație interesantă avem de la Protopopiatul Ortodox Ineu, care subliniază ceea ce arătam mai sus. Deși catehizarea copiilor români, se cerea în limba maghiară, preotul Dimitrie Popovici raportează că aceasta s-a făcut în limba română, la Școala Cermei³²³ și în limba maghiară pentru elevii de naționalitate maghiară. Viața bisericească este dezbătută în Sinoadele episcopale anuale. Documentele vremii oglindesc grija preoțimii și a intelectualității arădene pentru viitorul națiunii române.

În deschiderea Sinodului episcopal, din anul 1911, episcopul Ioan I. Papp a afirmat răspicat această constantă preocupare, subliniind că sinodul e chemat să determine modul cum să ocrotim în sânul sfintei noastre biserici, cum să susținem promovarea, dezvoltarea și cum să dăm mai multă rezistență și putere de viață mai productivă instituțiilor noastre religioase, morale, culturale și economice și peste tot, cum să promovăm, apărăm și susținem biserica noastră străbună. În mod constant, la ședința de sinod protopopesec de la Ineu, avem delegați din Cermei și Șomoșcheș.

Spiritul cultural al preoților și al învățătorilor din Cermei și Șomoșcheș, se dovedește prin sărbătorirea în Șomoșcheș, a 100 de ani de la înființarea Preparandiei, în decursul lunii noiembrie 1912, în ziua de 16, când se pomenesc Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril³²⁴.

În preajma Primului Război Mondial se intensifică acțiunile și eforturile de eliberare națională. În fruntea acestei lupte se situează fruntașii P.N.R. între care era și cermeianul nostru: Marele Luptător, Vasile Goldiș. În acest scop, în chemarea lansată în 6/19 ianuarie 1911, de către Vasile Goldiș, românilor din Austro-Ungaria, spre a acultând slujba tatălui său:

„Frica mea întregă se înduioșează când mă gândesc la voi. La tine: Florea Șandor, cărturarul, care citești cu glasul tău legănat, Cazania, în biserica noastră din Cermei și

³²³ Adresa 539/1914 către Protopopiatul Ineu

³²⁴ Registru esibite P 489/1912

bătrânii din scaune, plecându-și capetele cu plete lungi, te ascultă evlavioși.³²⁵

Izbucnirea Primului Război mondial va aduce mari pierderi materiale umane și economice tuturor comunităților din imperiu, implicit și localității și comunității Cermei. Mulți români au fost concentrați și trimiși pe front, fiind obligați să lupte pentru cauze străine de idealurile lor. Din rapoartele protopopilor reiese clar că încă din primele zile ale lunii septembrie au fost chemați sub arme, mii de cetățeni: țărani și mulți dascăli, la corpul de comandă. Multe școli au avut de suferit din lipsa dascălilor. Din datele aflate în comună știm că din Cermei au fost mobilizați 110 tineri iar din Șomoșcheș un număr de 137 de persoane.

În perioada anilor 1914-1916 au fost mobilizați din Transilvania 500.000 de soldați, pentru Imperiul Habsburgic, 120.000, ajungând prizonieri în Rusia, 18.000 prizonieri în Italia și 1.000 în Franța. Așa se explică numărul mare de învățători concentrați în acești ani și mulți aflați în lagăre de prizonieri.

În 1914-1915 s-au făcut rechiziții de clopote ale unor biserici românești în scopul asigurării de bronz, pentru industria de armament (turnarea de cartușe și gloanțe).

Au avut de suferit și bisericile noastre din Cermei și Șomoșcheș. În biserica din Cermei clopotele rechiziționate în timpul Primului Război Mondial au fost înlocuite cu altele noi abia în anul 1924. La cumpărarea acestora au contribuit și școlarii din Cermei, în anul 1922, adunând 1.000 de lei.

Sinodul episcopal, din anul 1914, s-a deschis în luna mai, în contextul unei atmosfere apăsătoare în care trăia Viena imperială. În deschiderea lucrărilor, episcopul Ioan I. Papp a apreciat valoarea pe care o reprezintă pentru progresul social “dreptul liberei întruniri, în adunări, în scopul îngrijirii de dezvoltare a poporului”. Acest drept e de neînlocuit căci, fără respectarea lui nu se poate asigura prosperitatea culturală a poporului. Deputaților le revine sarcina de a veghea și a acționa pentru dezvoltarea instituțiilor culturale din eparhie, întărindu-le pentru apărarea limbii și valorilor moștenite de la străbuni. Efortul sinodal s-a îndreptat și spre susținerea școlilor.

Tabloul situației din viața bisericească este oglindit de concluziile din Rapoartele protopopilor, adresate Sfintei Episcopii.

Episcopul Ioan I. Papp și secretarul consistorial, Vasile Goldiș, au trimis tuturor protopopilor în 17/30 noiembrie 1914, o adresă prin care le propun să poarte o cronică a principalelor evenimente care se petrec în lumea satului, în timpul războiului și să aibă grijă de toate valorile culturale aflate în biserici și în școli.

În anul 1915 au fost aleși noi deputați sinodali. Lucrările Sinodului eparhial s-au deschis în condițiile crâncenului conflict mondial. Vorbind de acest război, chiriarhul Ioan I. Papp a considerat că războiul ar putea avea și o parte bună pentru neamul românesc. Ierarhul arădean nu a precizat la ce se gândește, dar probabil în sinea neamului românesc. Ierarhul arădean nu a precizat la ce se gândește, dar probabil în sinea neamului românesc. Ierarhul arădean nu a precizat la ce se gândește, dar probabil în sinea neamului românesc. Ierarhul arădean nu a precizat la ce se gândește, dar probabil în sinea neamului românesc. Ierarhul arădean nu a precizat la ce se gândește, dar probabil în sinea neamului românesc.

³²⁵ Vasile Popengă, *Aradul centrul politic*, p.235

folosită sintagma de: "ideal național", care apropie suflete. Preasfințitul a amintit cu acest prilej că s-a împlinit la finele anului trecut, jumătate de secol de la înființarea Mitropoliei, prin care s-a realizat autonomia Bisericii, eveniment istoric pentru românii din latura de apus a Carpaților. Alte probleme dezbătute de sinod vizau întărirea autonomiei bisericești, dezbăteau situația soldaților români ortodocși, care erau obligați să participe la serviciile divine din bisericile catolice, iar în școlile populare confesionale existau probleme foarte grave datorate războiului. Un raport al protopopului din Ineu consemna la finele anului 1915, un număr de 136 persoane decedate în zona Ineului. Din Cermei au pierit 51 de persoane iar din Șomoșcheș 43 au fost uciși sau dispăruți, alții au fost luați prizonieri în Italia și Rusia.

Până în anul 1916, activitatea sinodală dar și cea a Protopopiatului Ineu a avut un caracter reprezentativ pentru viața românească. Documentele studiate confirmă că Biserica Ortodoxă din părțile Ineului și Aradului au avut temelia de viață românească tocmai prin efervescența activității misionar-bisericești din fiecare parohie a Protopopiatului Ineu și per ansamblu din cele 12 protopopiate din Eparhia Aradului.

Între momentele de seamă ale anului, putem reține că la 16 octombrie 1916, protopopul Ioan Georgia și învățătorul Pavel Dârlea au fost reținuți de jandarmii maghiari și duși la Arad, pentru cercetări. De la Arad au fost mutați la Timișoara și de acolo la Teiuș, fiind acuzați că „încă înainte de izbucnirea războiului cu România, îmbrăcați în haine țărănești au umblat prin Ineu și satele din jur pentru a ațâța poporul în favoarea României”. Pe baza informațiilor tendențioase și a unor bănuieli, cei doi intelectuali din Ineu, au fost ținuți în stare de arest. Din satele Protopopiatului Ineu au mai fost arestați și întemnițați preoții: Ana Pavel din Tauș, Ioan Popovici din Bârșa și Ioan Manițiu din Seleuș.

Anul 1916, anul intrării României în războiul de recucerire a Ardealului, a adus entuziasm în multe sate românești. Și în Cermei s-a sărbătorit în mai, într-un cadru festiv „Sărbătoarea Carpaților”³²⁶, dar s-au organizat și altele, precum „Sărbătoarea pomilor și a păsărilor”, și acțiuni patriotice de curățare a pășunilor, colectare de cărți școlare și haine pentru orfani. Școlarii din Șomoșcheș și Cermei aveau în grijă cimitirele parohiilor.

Războiul a înmulțit suferințele oamenilor, dar și încrederea în împlinirea aspirațiilor. În anul 1917, în timp ce pe toate fronturile se desfășurau lupte crâncene, fără să se întrevadă sfârșitul, un țaran din Comloș consemna pe fila unei cărți bisericești: "se varsă sânge pe toate fronturile, dar ne apropiem de învierea din mormânt a libertății tuturor popoarelor asupra". În notă se exprima încrederea întregului popor.

Soldații români dezertează de pe fronturile austro-ungare și se înrolează în armata română. În martie 1917, reprezentanții celor 130.000 prizonieri români, transilvăneni, crișeni și bănățeni, aflați în Rusia, semnează declarația cunoscută cu denumirea „Prima Alba-Iulia”, în care afirmă convingător că sunt pregătiți să lupte pentru unirea tuturor românilor într-o singură țară. Declarația a fost difuzată în mai multe limbi, pe întregul glob. Românii din Franța și din alte țări, în același an, în cadrul unei mari adunări la Paris, au înființat Consiliul Unității Naționale, recunoscut de guvernele aliaților. Vrerea unificării e afirmată cu tărie de întregul neam și pretutindeni

³²⁶ Registru esibite P 181/ 15 mai 1913

unde existau români.

Anul 1917 a însemnat pentru românii din Protopopiatul Ineu și zona Aradului, dar mai ales pentru mireni, noi sacrificii, urmare a marilor mobilizări și a multiplelor acțiuni militare de pe fronturile din Italia și Franța, în timp ce ajutorul acordat de stat comunităților românești văduvelor și orfanilor de război, a fost ca și inexistent. În aceste condiții, sinodul eparhial din anul 1917 și-a început lucrările în atmosfera de incertitudine creată de evenimentele militare. Ierarhul arădean, precum și alți deputați sinodali, au subliniat importanța conservării, intrării, prosperării așezămintelor religioase, culturale și economice ale sfintei noastre Biserici. Primenirea vieții bisericești era văzută în perspectiva viitorului, adică după încheierea războiului, când Biserica va fi chemată să asigure integrarea socială a ostașilor întorși de pe front. Cum în 1915 apăruse legea referitoare la „trădătorii patriei”, ce permitea arestarea pe baza unei simple reclamații și sechestrarea bunurilor celor arestați, s-au recurs la extrem de multe înscenări și arestări ale românilor, cu precădere preoți și învățători. După intrarea României în război, în anul 1916, s-au umplut până la refuz închisorile din Cluj, Brașov, Sibiu, Făgăraș, Seghedin. Până în noiembrie 1918, numai în închisorile din Cluj s-au perindat aproape 26.000 de preoți, învățători, femei și tineret.

Preoții și învățătorii au fost suspecți ca „trădători de patrie” supravegheați permanent de oficialități, arestați și deținuți.

Considerați că ei stăpâneau în mod direct satele și poporul, ei reprezentau teama cea mare. Guvernul știa că smulgându-i din mijlocul țăranilor dădea două lovituri: una poporului, rămas orfan de păstor și de îndrumători, iar alta contra oficialităților. Pentru a slăbi puterea Bisericii Ortodoxe Române, a cărei forță o dădeau preoții s-a pornit o campanie asupra preoților ortodocși. Numai în anul 1916, la intrarea României în război, din Protopopiatul Ineu au fost arestați și internați în lagăre 3 preoți.

Pentru Biserica Șomoșcheș anul 1917 a adus necazul confiscării clopotelor bisericii, pentru a se turna gloanțe de război.³²⁷

În anul 1917 își începe pastorația tânărul teolog Cornel Mager. Era fiul lui Traian Mager, preot în Iacobini (1890-1907) la rândul său descendent al protopopului de Buteni, Pavel Mager. Educația din familie, cărțile studiate, mentalitatea și profesionalismul transmise din generație în generație vor da roade și la Cornel Mager, preotul cermeian. El va fi acela ce va conduce masele populare din Cermei în momentele cruciale care vor urma în anii tumultuoși 1918 și 1919.

În septembrie 1918, evenimentele se precipită. Completa angajare a forțelor militare austro-ungare și germane pe toate fronturile, într-un ultim efort, e înfrântă de forțele aliaților. La luptele de la Oituz, Mărăști, Mărășești și pentru eliberarea fraților, iau parte numeroși voluntari din vestul Carpaților, între care sunt combatanți din Ineu, Cermei și Șomoșcheș.

În 12 octombrie 1918, s-a întrunit la Oradea, Comitetul Executiv al Partidului Național din Transilvania și Ungaria, constituit ca „organ politic al națiunii române din Ardeal și Ungaria”. În această calitate, adresează Parlamentului maghiar „Declarația” istorică redactată de Vasile Goldiș, secretarul Episcopiei de le Arad, din care reținem teza fundamentală a activității românilor: „Organul național al națiunii române din

³²⁷ Ioan Nagy *Somoșcheș vatra din câmpie*, 1993,

Ungaria și Ardeal nu recunoaște îndreptățirea acestui parlament și acestui guvern să se considere ca reprezentante ale națiunii române. ...căci apărarea intereselor ei, națiunea română o poate încredința numai unor factori desemnați de propria lor adunare națională. Afară de organele delegate de Adunarea Națională sau alese din mijlocul său, așadar afară de comitetul executiv al Partidului Național Român, nimeni nu poate să trateze și să hotărască în treburile care se referă la situația politică a națiunii române... Națiunea română care trăiește în monarhia austro-ungară așteaptă și cere, după multe suferințe de veacuri, afirmarea și valorizarea drepturilor ei nestrămutate și inalienabile la deplina viață națională." Declarația a fost citită în Parlamentul maghiar, de deputatul Alexandru Vaida, la 18 octombrie, zi în care guvernele aliaților au declarat că nu mai recunosc monarhiei austro-ungare nici un drept de a reprezenta popoarele asupra lor.

Procesul de dezagregare a monarhiei nu mai poate fi oprit. În 31 octombrie, izbucnește revoluția, generalizată, cu uimitoare repeziciune. La Arad, soldații din unitățile militare aruncă armele în Mureș și se risipesc. Consiliul Național Român domina situația, iar masele poporului român îl sprijină în toate acțiunile pe care le inițiază pentru organizarea vieții publice. Zilele revoluției au determinat intensificarea activității organizațiilor politice și organizarea militară pe tot teritoriul locuit de români. La această activitate constructivă a luat parte cu însuflețire, întregul popor român precum și naționalități conlocuitoare.

Consiliul Național Român Central și-a stabilit sediul la Arad, în primele zile ale lunii octombrie 1918. El era alcătuit din șase reprezentanți ai Partidului Național Român: Ștefan Cicio Pop, Vasile Goldiș, Teodor Mihali, Al. Vaida Voevod, Aurel Vlad și Aurel Lazăr și șase ai Partidului Social Democrat: Ion Fluieraș, Iosif Jumanca, Enea Grapini, Basil Surdu, Tiron Albani și Iosif Renoi.

La Arad, centrul politic și organizatoric al tuturor acțiunilor, veneau sărbătorește, cu drapele tricolore, reprezentanții satelor din jur. Coloane fără sfârșit, sub conducerea preoților și învățătorilor veneau spre locuința lui Ștefan Cicio Pop pentru a depune jurământul de credință Consiliului Național Român.

În primele zile din noiembrie 1918, în capitalele de județ, în centrele urbane și în sate, adunările populare decid înființarea consiliilor naționale române și a gărzilor naționale, ca organisme menite să asigure organizarea vieții cetățenilor și inaugurarea unei noi ordini. Vechile autorități, în special notarii și jandarmii, își părăsesc locurile de muncă și chiar localitățile în care activaseră. Locuitorii satelor participă cu tot entuziasmul la instalarea autorităților locale. Gărzile naționale formate din ostași veniți de pe front, au înfruntat dese atacuri ale trupelor maghiare organizate și bine înarmate, care terorizau populația românească și comiteau crime odioase. În această atmosferă era nevoie de organizarea judicioasă a românilor și de îndrumarea lor. Sub conducerea Consiliului Național Român Central a apărut în 8 noiembrie, 1918, ziarul „*Românul*” care a îndeplinit funcția de îndrumare a maselor populare românești și le-a făcut cunoscute nu numai acțiunile inițiate pentru pregătirea Marii Adunări Naționale, dar și uneltirile vechii administrații. În primul număr al *Românului* este reafirmat dreptul alienabil al românilor de a dispune liberi de soarta și viitorul lor. Unirea politică a românilor a fost considerată drept un imperativ național. Secretarul consistorial Vasile Goldiș a fost în zilele frământate ale lunii noiembrie 1918, conducătorul cumpătat și inspirat al ziarului. El a fost ajutat în greua sa

activitate, de profesorii Institutului pedagogic-teologic, de numeroși învățători arădeni și intelectuali transilvăneni și arădeni.

Bisericile ortodoxe prin jertfelnicia credincioșilor sprijină cu bani, haine, alimente orfanii de război, văduvele de război invalizii de război și săracii satelor. Astfel de acțiuni sunt înscrise în documentele vremii. În Biserica Cermei în tasul al II-lea s-au colectat numai în luna februarie, 1918, suma de 83 coroane, pentru Crucea roșie. În decursul anului 1918 în fiecare sârbătoare s-a făcut colectă pentru văduve și orfanii de război. Copiii din Școala Cermei și Școala Șomoșcheș au adunat plante medicinale, au îngrijit cimitirele și monumentele eroilor din Cermei și Șomoșcheș. Pentru sărbătorile de Crăciun din anul 1917 și 1918, copiii din Cermei și Șomoșcheș au adunat și expediat daruri pentru ostașii de pe front.³²⁸

Slujitorii Bisericii popularizează dispozițiile Consiliului Național Român și îndrumă masa credincioșilor să acționeze în concordanță cu deciziile politice ale Consiliului Național Român Central. Avea dreptate un martor al evenimentelor, când afirma că „Biserica a constituit cea mai formidabilă putere națională și culturală a românilor ardeleni”. În încheștarea cu deținătorii puterii de stat, Biserica a constituit un veritabil rezervor de energie națională, care a fost pusă în serviciul Consiliului Național Român din Arad. Observator atent al desfășurării evenimentelor istorice, Episcopul Miron Cristea, a emis în 8 noiembrie o circulară în care a dispus ca în toate momentele serviciilor divine, pomenirea conducătorilor statului să fie înlocuită cu textul: „Încă ne rugăm pentru înalta noastră stăpânire națională și pentru Marele Sfat al Națiunii Române.” Schimbarea era imperios necesară, fiind „Biserica poporului român pusă pe temelii naționale”. Dispoziția era precedată de lămurirea adresată credincioșilor din eparhie, cărora li se arată că războiul a produs mari schimbări în lume. Spiritul dominant al epocii a provocat „o epocală prefacere și în viața națională a poporului român din Transilvania și Ungaria. Astăzi toată lumea recunoaște ficcărui popor dreptul de a dispune asupra sa. În consecință acestui principiu fundamental pentru viitoarea dezvoltare și organizare a poporului nostru român, Comitetul Partidului Național Român ales de Marea Conferință Națională, este recunoscut din partea tuturor factorilor competenți, de conducătorul și reprezentantul legal al neamului nostru”. Prin această circulară a fost afirmată autoritatea Consiliului Național Român, în Transilvania și prin intermediul Bisericii. Această circulară a exercitat o influență pozitivă asupra desfășurării ulterioare a activității Bisericii Ortodoxe Române.

Au rămas înscrși cu litere de aur: Ioan Georgia, protopop al Inelui, Feier T. Constantin, preot în Ineu, Iustin Monția, preot în Șicula, Ioan Manițiu, preot în Seleuș, Petru Șerb, preot în Beliu, Mihai Cosma, preot în Răpsig, Atanasie Căpitan, preot în Apateu, Georgiu Papuc, preot în Agriș, M. Pop, preot în Drauț, Ioan Petrișor, preot în Moroda și Patriciu Covaci, preot în Sebiș, pentru implicarea directă în evenimentele din 1918-1919.

Sentimentul național patriotic al locuitorilor din Șomoșcheș s-a dovedit la 1 Decembrie 1918, când 18 țărani, din Cermei și Șomoșcheș, având în frunte pe învățătorul patriot Ioan Tau, s-au deplasat la Alba Iulia, unde au manifestat cultural într-o formație de călușari. (Poza document se află în arhiva Muzeului etnografic Șomoșcheș). Au mai participat la Alba Iulia și protopopul Inelui Ioan Georgia (1906-

1928) și avocatul Aurel Novac (născut în Șomoșcheș și fiu al preotului Eutimie Novac) în calitate de deputat de Biserica Albă (Crivina).

În ziua de 1 Decembrie 1918, clopotele bisericilor din Cermei și Șomoșcheș au răsunat timp de o oră, cinstind evenimentul. Participarea unui grup de 10 țărani din Cermei, între care se număra și episcopul Bisericii Cermei, Nicolae Gudian (Bulea) și 8 țărani din Șomoșcheș, conduși de nemuritorul dascăl Ioan Tau, face să vibreze în sufletul nostru emoția și patriotismul de atunci al înaintașilor noștri pe care nu-i vom uita niciodată. Ei, cermeienii noștri au scris fila de istorie a Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, având printre conducători pe Vasile Goldiș, fiul preotului din Cermei.

Viața bisericească din Episcopia Aradului și Protopopiatul Ineu a înregistrat, după 1918, o diversificare vizibilă, ca urmare a eliberării spiritului de inițiativă al preoțimii și cărturarilor ortodocși. A fost urmarea câștigării libertății și autonomiei Bisericii Ortodoxe Române din Marea Românie.

Deschiderile s-au procesat începând cu Congresul preoțesc din 6-7 martie 1919, de la Sibiu. Și ajungând la acest an trebuie reamintită revoluția bolșevică din Ungaria și atacul armatelor maghiare asupra Transilvaniei, fapt ce a avut ca răspuns trecerea trupelor române și înaintarea trupelor române până la Budapesta. Cu acest prilej spre onorarea și cinstirea soldaților români în toate bisericile din Protopopiatul Ineu (deci și Cermei și Șomoșcheș) s-a ținut slujba de Te-Deum iar clopotele fiecărei biserici românești au răsunat o jumătate de oră.³²⁹

Din anul 1920 am selectat câteva date interesante. Morarul din Cermei, Reneș Karol este reclamat de ortodocșii din Șomoșcheș, către pretura Ineu, că macină cereale, în zile de sărbătoare.³³⁰

Noile autorități românești din România Mare au pus accent pe școală și biserică ca principali factori de educație și formare socială. Adresa 203/1920 a Guvernului Dirigent stipula că, dascălii și preoții vor beneficia de reducerea, la jumătate, pe transportul pe calea ferată.

În 25 decembrie 1921, în Șomoșcheș, s-a ținut "cu multă însuflețire „Cercul religios al preoților din Protopopiatul Ineu, la care au participat mulți preoți.”³³¹

În cuvântul de deschidere a lucrărilor Sinodului Episcopal din anul 1921, episcopul Ioan I. Papp a considerat acest moment ca act de „pomenire a redobândirii dreptului la viața sinodală, adică a dreptului de a ne conduce noi înșine afacerile noastre bisericești, școlare și fundamentale pe baza „Statutului nostru Organic”, valabil și obligator pentru toate corporațiile acestei mitropolii.

În cadrul acestui Sinod, fără teama penalizării, deputatul Aurel Cosma a solicitat intervenția Consistoriului din Arad pentru stabilirea unor norme legale de funcționare a comitetelor parohiale dar și a școlilor din Iugoslavia. Tot în timpul acestei dezbateri sinodale, G. Ciuhandu a propus unificarea Bisericii Ortodoxe Române din România Mare, pe baza unor principii democratice recunoscute. În același sinod au fost dezbătute probleme importante precum: educația religioasă și morală a tineretului, în anii de criză postbelică, confesionalitatea școlii primare, transilvănene și prevenirea efectelor educative ale „propagandei defectiste și turbulente a vremii”. E vorba aici de

³²⁹ P.O.Ineu, Adresa 152/1919 înregistrată în Registrul de intrare - ieșire, Poz. 29/14 08 1919

³³⁰ Adresa Of. Par. Șomoșcheș nr 28 /7 04 1920

³³¹ Registru esibite P. 73/ 25 decembrie 1921

adresa nr. 959/1920, a șefului serviciului special de siguranța din Arad, precum și adresa nr. 588/9 mai 1920, prin care se menționează creșterea alarmantă printre muncitorii români din America a propagandei bolșevice, din ziare din Detroit, Mich Sanday, sau prin diverși agenți care descriu regimul așa zis „de teroare, din Ungaria și poftim preoții și învățătorii a ține sub stricta și discreta supraveghere pe cei sosiți din America și în caz că vor observa curente anti-românești periculoase ordinei și siguranței, să se adreseze serviciului special de siguranță din Arad”. Adresa este expediată Episcopiei Aradului dar și celor 12 protopopiate.

Din Șomoșcheș au emigrat în America, în acea perioadă, Flore și Catița Brândușe și familia Memetea Ioan (a Petriți) și sora sa.

De remarcat o activitate formativ-culturală, denumită „Cerc religios în Cermei”, desfășurat în 20 noiembrie 1921. Despre solemnitatea și misiunea cercului, a consemnat preotul din Răpsig, viitorul protopop, Mihai Cosma, în publicația „Școala și biserica”, exprimându-se în modul laudativ și admirativ:

„A fost un fond bogat de religiozitate, lacrimi de mângâiere stoarse celor 14 bolnavi, împărțășiți la Sfânta Taină”, slujbă la care protopopul Inelui, Ioan Georgia a deschis ședința printr-o vorbire bine ticluită, arătând scopul întrunirii și însemnătatea cercurilor religioase. S-au adus laude învățătorului- director al Școlii din Cermei, omul patriot al locului și adevărat dascăl, Ioan Tau.

În întreaga Episcopie a Aradului, viața bisericească a fost influențată puternic de lucrările adunărilor consistoriale din anii 1923 și 1924, prezidate de episcopul Ioan I. Papp, care au avut în centrul atenției probleme vizând întărirea Bisericii Ortodoxe și a școlii românești, stimularea activităților de cercetare a istoriei eparhiei, precum și realizarea și funcționarea Fundației „Ioan I. Papp” și înființarea unui muzeu eparhial.

În 20 iunie, 1923 s-a primit noul sigiliu (ștampilă) de gumă și aramă, având inscripționat hramul bisericii, din Cermei: „Sfântul Dumitru”.

De adevărat simbolism creștin consider următoarea informație, în ziarul „Lumina satelor”, avându-l ca redactor pe preotul Iosif Tripa, întemeietor al Oastei Domnului, apare o declarație de aderare la purtarea creștină la un nivel înălțător, fără răutate, beții, hulă, blesteme etc. Cu multă satisfacție am găsit printre semnatarii acestui jurământ câțiva credincioși din Cermei: Flore Alexa, episcop, Nicolae Vesa, Flore Popa, Teodor Sabău, cantori bisericești și plugarii: Petru Vlad și Crăciun Vlad (Lumina Satelor, nr. 13/8 aprilie, 1923).

La sinoadele protopopești din 30 noiembrie 1923, 28 ianuarie 1924 și 4 martie 1924, participă reprezentanții parohiei Șomoșcheș: preot Simion Bulcu și mireanul Petru Sasu.

În 18 mai 1924 s-a ținut în Berechii, cercul religios al preoților din Protopopiatul Cermei. Menționez că între anii 1922-1939, parohiile din: Cermei, Apateu, Șomoșcheș, Berechii, Moțiori, Șepreș și Talpoș erau în structura Protopopiatului Cermei - Apateu, protopopul zonei fiind preotul Petre Banciu, de la Apateu. Adresa 298 a Protopopiatului din Ineu, din 25 iulie 1924, stabilește că cercul religios al preoților să fie concomitent cu cel al învățătorilor.

Studiind câteva procese verbale de la desfășurarea acestor activități, am constatat că pe lângă aspectul de ritual bisericesc, cu slujbă și rugăciuni, se țineau pentru popor diverse prelegeri morale și se desfășura un bogat program artistic al elevilor din localitatea respectivă. Corurile bisericești și cântecele patriotice erau

combinat cu recitări și jocuri populare. Consider că aceste activități didactice, religioase și culturale au făcut să crească prestigiul unor dascăli din fiecare localitate. Pentru Șomoșcheș s-a evidențiat Teodor Ardelean iar pentru Cermei, învățătorul director, Ioan Tau, colaborator permanent al preotului și bisericii din Cermei.

În 19 octombrie 1924, în parohia Cermei s-a ținut un astfel de cerc religios.³³² Remarcăm contribuția preotului Cornel Mager și a dascălilor din Cermei și nu în ultimul rând a elevilor Școlii Cermei, care au susținut un bogat program artistic.³³³

În acest an erau înregistrați în Cermei, 2513 credincioși ortodocși.

În acest an credinciosul din Cermei, Ioan Șandor (Micula) a donat un clopot de bronz, pe care apare următoarea inscripție: „Turnat de Antoniu Beiușan, în anul 1924, în Arad. Doamne Isuse Hristoase primește sufletele noastre: pr. Cornel Mager”

Anul 1925 a constituit un eveniment însemnat în viața Bisericii Ortodoxe Române, care a fost înălțată la rang de Patriarhie, iar viața bisericească a fost rânduie pe principii solide, având ca model „Statutul Șagunian”. Acest statut consfințește ca organ deliberativ pentru fiecare protopopiat: „Adunarea protopopească” formată din 15 până la 24 de membri, după mărimea protopopiatului, cuprinzând: 1/3 preoți și 2/3 mireni, aleși pe o perioadă de 6 ani, de către reprezentanții Adunărilor parohiale. Ca organ executiv al Adunării protopopești exista „Consiliul protopopesesc”, care avea ca principale atribuții problemele comune de natură administrativ-bisericească, culturală și economică din parohiile aparținătoare. În componența Consiliului protopopesesc ales pe 6 ani, alături de protopop erau 2 clerici și 4 mireni. Evoluția protopopiatului din Episcopia Aradului consențează în 1918, existența a 12 protopopiate, la care se adaugă încă 6, ale Consistoriului din Oradea.

În 3 mai 1925 a avut loc ședința extraordinară a Sinodului eparhial, convocat pentru alegerea noului episcop al Aradului, alegere favorabilă lui Grigore Comșa. Înce din primul an de păstorire, episcopul Grigore Comșa s-a preocupat de creșterea activității misionare din fiecare parohie, dar și îmbogățirea vieții spirituale și cultural-socială din episcopie.

În 26 februarie 1925 se convoacă Sinodul Protopopesesc Ineu, la care au participat preotul Cornel Mager și delegatul mirean, Ioan Tau. Fiecare prezență și activitate a preotului Cornel Mager îi va aduce prestigiu și renume prin care peste câțiva ani va promova în cadrul bisericii ortodoxe, ajungând vicar al Episcopiei Aradului. Preotul Cornel s-a născut în 1893 și a decedat în 1947, fiind înmormântat în Cimitirul Pomenirea din Arad (Pavel Vesa, Episcopii Aradului 1706-2006, Ed. Gutenberg Univers, Arad, 2007, p. 298).

În anul 1925, Eugenia Călămar, din Cermei a donat pentru paraclisul internatului diecezan, de fete, din Arad, suma de 160 lei, Cornelia Popovici, 2200 lei și Ana Tăutan, suma de 250 de lei.³³⁴

Viața bisericească, ortodoxă din Cermei, din anul 1926, o putem aprecia dintr-un articol din „Biserica și Școala” nr. 36 din 5 septembrie.

Cu ocazia Sfințirii Bisericii Berechiu, o delegație a Episcopiei Aradului în frunte cu Preasfințitul episcop, Andrei Comșa a trecut prin Cermei. Articolul jurnalistic

³³² Adresa 390/8 octombrie 1924) (Registru esibite P 71/8 octombrie 1924

³³³ A.P.O.Șomoșcheș, Reg de intrare - ieșire Poz. 55/9XI 1924

³³⁴ Biserica și Școala, Nr. 43, 25 octombrie, 1925

specifică:

„În Gara Cermei am fost întâmpinați și salutați de preotul local, părintele, Cornel Mager și auroritățile locale. De față a fost mult popor, ne-a impresionat că între credincioși am văzut multe femei în costum popular, membre ale Oastei Domnului.

După Sfințirea Bisericii Berechiu, vizita de la Biserica Șomoșcheș, la orele 18 și 30 de minute, Prea Sfinția Sa a fost întâmpinat de organele locale din Cermei, fiind de față, tot satul. Mergând spre Biserica Ortodoxă trei fete presăreau flori înaintea chiriarhului. Înaintea Sfintei Biserici, Preasfințitul a fost salutat de un membru al Oastei Domnului și de două fete care i-au oferit două buchete de flori, învelite în două ștergere naționale. La ușa Sfintei Biserici l-a întâmpinat și a cuvântat părintele Cornel Mager. În Sfânta Biserică s-a oficiat vecernia și s-a citit rugăciunea de deslegare. Din raportul preotului local s-a înțeles că aici în Cermei se lucrează cu mult zel apostolesc pentru promovarea vieții religioase morale și culturale a poporului. S-a înființat și activează, fondul milelor, din care s-au dat ajutoare celor săraci din Cermei, la Crăciun și la Paști. Activează în sânul bisericii „Oastea Domnului” și „Societatea Sfântul Gheorghe”, pentru tineretul din Cermei. Preasfințitul a luat, cunoștință cu bucurie, despre rezultatele activității misionare și pastorale ale preotului Cornel Mager, mulțumindu-i pentru înțeleapta conducere și păstorire a credincioșilor din Cermei. În cuvântul său Preasfințitul episcop a îndemnat poporul ca fiecare credincios să devină un vrednic ostaș al lui Hristos și să viețuiască după voia lui Dumnezeu. Această cuvântare bogată în pilde și asemănări frumoase a făcut o adâncă impresie asupra poporului prezent.

De la Sfânta Biserică am trecut la locuința părintelui Mager. Ne-a surprins plăcut că pe unde mergeam toate casele erau luminate cu lumânări aprinse, așezate în ferestre, semn al bucuriei și venerației Preasfinției Sale. Peste noapte am fost găzduiți la onoratul părinte, Cornel Mager. Toți cei care au participat la aceste momente solemne pot spune că au sorbit din bunătatea credinței ortodoxe iar preotul și mireni din Cermei sunt adevărați stâlpi ai credinței creștine, ortodoxe”.

În acest an calendaristic și bisericesc s-a acționat cu devotațiune creștină, pentru Casa parohială, asigurându-se la 16 ianuarie, 1926, un fond bănesc de 3.473,60 de lei.³³⁵

Pentru perioada 1927-1931, deputați eparhiali pentru Cermei erau: dr. Emil Micloși, avocat din Arad și Ioan Chera, mare proprietar din Arad, pentru mireni, iar ca preot a fost ales ca deputat, Ioan Popovici, parohul din Berechiu.

Din 1927, după plecarea lui Cornel Mager, a slujit preotul Ștefan Bogdan, dar se pare că acesta s-a îmbolnăvit grav de stomac în noiembrie 1927, dar a revenit, slujind până în 1931, din 1931-1961 va sluji în Parohia Zărând.³³⁶ Pentru activitatea din Biserica Cermei i-a fost acordat „Brâu roșu,” de către Episcopia Aradului.

La strana Bisericii din Cermei au activat cantorii: Flore Șandor (deja de mai mulți ani) Ioan Popa, Nicolae Vesa și Petru Vlad care în acel an s-au prezentat la examenul de cantori bisericești, de la Oradea A.P.O.Ineu, Adresa 63/1927.

Oficiul Protopopesesc Cermei prin adresa 79/1927 propune acordarea unei medalii, „Răsplata muncii” pentru directorul Școlii Cermei, dascălul valoros și titrat,

³³⁵ Adresa 22 din 16 /ian, 1926, către Protopopiatul Ortodox Ineu

³³⁶ A. P. O. Ineu, Adresa 87/1927

Ioan Tau, care s-a ocupat de multe din problemele Bisericii Cermei și a sprijinit edificarea casei parohiale. A susținut în întreaga sa muncă de la școală, prin acțiuni bogate, Biserica Ortodoxă din Cermei și preoții acesteia. (Oare câte parastase și pomeniri ar fi meritat, Ioan Tau, de atunci, încoace?)

Activitatea corului din Cermei, instruit și dirijat de preotul Cornel Mager s-a făcut remarcată în întreaga eparhie a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

În 9-10 aprilie 1927, în Ineu, se derulează o grandioasă manifestație creștină — o misiune religioasă, organizată de preoții din Ineu: dr. Ioan Cociuban, preotul C-tin Feier și nemuritorul protopop, Ioan Georgia. La aceste festivități creștine au participat și 80 de coriști, membrii ai Oastei Domnului, din Cermei, conduși de preotul paroh, Cornel Mager. (Biserica și Școala, nr. 19/8 mai, 1927, pag. 18-19). În anul 1927 preotul Cornel Mager pleacă la Oradea ca director al Școlii de Cântăreți Bisericești, în 1937 este deja vicar al Episcopiei Ortodoxe Oradea de unde va reveni la Arad în calitate de consilier cultural al Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Iată un alt exemplu de preot, de excepție, care a slujit în Biserica Ortodoxă Cermei.

Dintr-un manuscris al preotului Ștefan Bogdan, aflăm că Cermeiul avea în 1927, un număr de 927 de case, din care s-au demolat 65 și s-au zidit din nou 94 de case, în 1929. Există o casă culturală, un cor bisericesc remarcabil, s-a sărbătorit Ziua Eroilor, iar pe seama săracilor din Cermei s-au împărțit 700 de lei, de către Biserica Cermei.

Din documentele de arhivă am semnalat și câteva repere ale activității protopopului Ineului, Mihai Cosma (1928-1940) cu adresabilitate și la activitatea din parohiile Cermei, Șomoșcheș și Avram Iancu :

- înființarea de coruri bisericești, acolo unde nu există și coruri de copii care să asigure cântecul de strană la vecernie;
- grijă față de manuscrisele și cărțile vechi de patrimoniu;
- activitățile organizației Oastea Domnului sunt coordonate numai de preoții parohii;
- copiii școlari, premiați, vor fi stimulați cu 5 bani și coronițe sfințite;
- să se trimită periodic rapoarte despre activitatea caselor culturale.

La sfârșitul anului 1931 se desfășoară alegeri pentru deputați eparhiali, ai legislaturii 1932-1937, în cele 20 de circumscripții electorale, eparhiale.

În ședința de sinod protopopesc al Ineului este ales ca deputat eparhial al cinului monahal, însuși protopopul locului, vrednicul de amintire, Mihai Cosma.

Publicația „Biserica și Școala” nr. 33 din 14 august 1932 a anunțat vacantarea postului de preot parohial, din Cermei, prin plecarea preotului Ștefan Bogdan, ca protopop al Hălmagiului și unde s-a remarcat și în postura de ierarh bisericesc, misionar și activist cultural și spiritual.

Istoria ortodoxiei ardelene este marcată de apariția „Oastei Domnului,” înființată de preotul Iosif Tripa. Publicația de seamă a acestei organizații „Lumina satelor” a lansat în 1931-1932 proiecte ale asociației. În 18 aprilie 1932 într-un articol de acest gen „Chemarea pentru lupta împotriva păcatelor” printre semnatarii la acest apel găsim și pe consătenii noștri: Flore Alexe, episcop, Nicolae Vesa, Flore Popa, Teodor Sabău, cântăreți bisericești și Petru Vlad și Crăciun Vlad, plugari din Cermei.

În anul 1932 este hirotonit ca preot în Cermei, absolventul Școlii Normale și Studii Teologice, din Arad, Ioan Poleacu, la 30 octombrie, de către episcopul Aradului și Ienopolei, Grigorie Comșa. Preotul Poleacu va deveni o emblemă a slujirii creștine și

ortodoxe.

În anul 1933 alături de preotul Poleacu activa Consiliul Parohial Cermei, cu 31 de membri, care au susținut 10 ședințe și au rezolvat 70 de adrese locale.³³⁷

În anul 1933 prin hotărârea nr. 13, Primăria Cermei donează Bisericii Ortodoxe, locale 100 hectare de pădure, cu scopul nobil de a asigura fonduri pentru repararea Bisericii Cermei, dar și din perspectiva viitoare de a se zidi o biserică nouă în Cermei.³³⁸

În anul 1936, în Cermei concertează corul Armonia, intitulat „Reuniunea de cântări „Armonia” creat prin strădania profesorului, Atanasie Lipovan, în anul 1924, sub bagheta, dirijorului Alex Șerban. A fost un spectacol de neuitat, un act de cultură care a cinstit prin calitate, cultura muzicală arădeană. În Cermei, la 5 septembrie s-a ținut instruirea misionară a preoților din protopopiatul Cermei- Apateu, având ca subiect al serviciului divin „cele 14 suferințe ale Lui Iisus și completat cu rugăciuni pentru popor”³³⁹.

În ajunul războiului, în anul 1937, se organizau exerciții de pregătire premilitară a tineretului. La aceste exerciții s-a recomandat preoților din întreaga episcopie prin adresa 6918/1937, să conlucreze și să activeze³⁴⁰.

Pentru că în anul 1938, la 10 februarie, s-a instaurat dictatura personală a Regelui Carol al II-lea, iar în fruntea guvernului a fost numit Patriarhul Miron Cristea, au loc ample modificări politice, desființări de partide și în acest context li se interzice și preoților de a activa în vreun partid politic³⁴¹.

În același timp, consider ca un gest profund, democratic și de atașament local, jurământul cântăreților bisericești și al paraclisierului parohiei, ca fundament al unei munci bazate pe credință și corectitudine în parohie.

De neuitat este activitatea corului bisericesc din Cermei, în care activau în jur de 80 de coriști.

E adevărat că erau în cea mai mare parte membri ai Oastei Domnului și documentele consemnează că în anul 1938, la 14 martie, au cântat 83 de coriști. Se întruneau și repetau: miercuri, sâmbăta și duminica, la Sfânta Liturghie. Trebuie menționat faptul că din anul 1937, în Parohia A. Iancu și în Cermei a funcționat și preotul Cornel Vădășan.

Într-o statistică locală se menționează că în Cermei erau 53 de bapțiști și 5 adventiști, în Șomoșcheș erau 128 de bapțiști și în Berechiu 54 de bapțiști.

În anul calendaristic, 1939, la 3 decembrie, se susține o mare manifestație religioasă, în Cermei prin contribuția Preotului Ioan Poleacu, a corului din Cermei și a mirenilor din parohie. Iată cum caracterizează publicația Biserica și Școala, din Arad, aceste evenimente din Cermei și Șomoșcheș: „În parohia Cermei, în 3 decembrie a.c., au avut loc frumoase manifestații religioase, la care au participat foarte mulți credincioși, neâncăpând în biserică. La Sf. Liturghie a predicat Pr. Tr. Precupaș, despre Sf. Cuminecătura, iar la Sf. vecernie, pr. Ioan Moș, a vorbit despre necesitatea unei

³³⁷ Arhiva Prot. Ort. Ineu, Dosar-bisericești, 1933

³³⁸ A. Bis. Ort. Cermei, Reg de procese verbale, pag. 47

³³⁹ Registrul esibite P. 61/29 august 1937

³⁴⁰ Registrul esibite P. 99/24 decembrie 1937

³⁴¹ Registrul esibite P. 13/15 martie 1938

vieți spirituale aproape de biserică. Au fost multe cuminecări, și maslu. Reușita acestei misiuni se datorește grijii deosebite a Pr. local, Poleacu, care de încheiere a mulțumit enoriașilor din Cermei și împrejurimi, pentru devotamentul pentru Hristos, în vremuri tulburi ca astăzi.

În ziua de 10 decembrie, parohia Șomoșcheș a fost în plină sărbătoare. Au fost prezenți preoții: Poleacu - Cermei, Ștefanuț și Ioan Tau - Șepreuş, Precupaș - Apateu, Păcurar - Berechiu, și Belean-Moțiori. După priceasnă a predicat preotul Precupaș, Ev. Zilei, iar la vecernie, Pr. Poleacu, despre educarea tineretului pe baze religioase. S-a remarcat frumosul cor bărbătesc care a dat răspunsurile liturgice (nu se specifică din care parohie) și corul Oastei Domnului, care a cântat cât se poate de înduioșetor, încheind cu imnul „Slăvit să fie Domnul, ... Enoriașii au rămas profund mișcați în adâncul sufletelor lor.”³⁴²

În deschiderea Adunării Eparhiale din anul 1939, episcopul Andrei Magieru a remarcat faptul că în cele două decenii trecute de la 1 Decembrie 1918, Biserica Ortodoxă Română e organizată în Patriarhie și și-a intrat în rolul de autocefalie ortodoxă. În cuvântul rostit de Andrei Magieru se arăta îngrijorarea de noi pericole și noi amenințări „ce păreau a se fi adunat la hotare”. Amenințarea era reală și se va preface în „foc pârjolitor” la 1 septembrie 1939. În adunarea eparhială s-a discutat de fortificarea morală a comunităților naționale de la frontierele țării și despre consolidarea elementului românesc, s-a cerut grija sporită în educația religioasă a tinerilor din școlile medii, s-au făcut referiri la solidaritatea ortodocșilor, la căutarea punctelor slabe din activitatea unor parohii și s-a punctat importanța studiilor de istorie bisericească.

Începând cu 7 noiembrie 1939 prin Decretul de lege, nr. 3998, s-a înființat Episcopia Timișoarei și protopopiatele din Episcopia Aradului s-au restructurat astfel că s-a înființat Protopopiatul-Circumscripția Cermei cu 8 parohii: Cermei, Șomoșcheș, Avram Iancu, Moțiori, Apateu, Șepreuş, Talpoș, Berechiu și filiile lor. Protopop a fost ales Petru Bancea, paroh în Apateu și o personalitate de cultură și spirit.³⁴³

Un raport statistic de la sfârșitul anului 1939 consemnează că parohia Cermei și credincioșii au contribuit la „fondul milei” cu suma de 5.014 lei iar cei din Șomoșcheș cu suma de 7.500 lei.

Preoții din Episcopia Aradului au primit dispoziție ca în situațiile în care învățătorii și profesorii din școlile de pe raza episcopiei sunt concentrați, preoții locului să suplinească pe dascăli concentrați la pregătire sau pe front.

La Adunarea plenară a Consiliului Eparhial din 11 ianuarie 1940 a participat ca reprezentant al parohiei Cermei, vrednicul Atanasie Căpitan, preot paroh în Apateu și protopop al Protopopiatului Cermei-Apateu.

În anul calendaristic, 1940, Consiliul Parohial Cermei era alcătuit din 31 de membri, s-au ținut 8 ședințe de consiliu, 3 ședințe ale Administrației Parohiale iar în activitatea parohiei s-au derulat: 25 de căsătorii civile cu 6 cununii, au decedat 13 mireni, au divorțat 4 familii, s-au născut 18 copii, erau cununați 472 de perechi iar preotul Ioan Poleacu a ținut 51 de cuvântări. La sfârșitul anului 1940, protopopul Ineului, administratorul protopopesesc Ioan Giurgiu, fost preot în Mocrea, a făcut o vizită

³⁴² T.P. Ziarul Biserica și Școala, nr. 51 din 17 decembrie 1939, pag. 430
³⁴³ Monografia localității Apateu, Ed. Grafax, Oradea, 2006, p. 198

canonică în Parohia Șomoșcheș, prilej cu care a verificat și administrația bisericească și documentele de arhivă. Semnătura și confirmarea din 4 decembrie 1940, confirmă aceste lucruri.

Și iarăși spre mândria cermeienilor s-a realizat o chetă pentru monumentul lui Octavian Goga, ce urma să fie realizat în București.³⁴⁴

La Adunarea Eparhială din anul 1941, Episcopul Andrei Magieru a vorbit de „un timp al durerilor”. Spera ca țara, oamenii, preoții și mireni să găsească resorturi de rezistență morală pentru parcurgerea acestui timp de dureri. În fruntea acestor lupte de moralitate și virtute trebuiau să se înalțe preoții și învățătorii satelor, căci „ei sunt temelie neamului”. Anii de război au cerut eforturi de ajutorare a refugiaților, a soldaților în general, iar parohiile și serviciile consistoriale și protopopiale trebuiau să se implice în aceste acțiuni social-umanitare. Așa de exemplu, preotul din Cermei, Ioan Poleacu, făcea parte din echipa de apărare locală, alături de notarul Pavel Hențiu, primarul comunei Cermei, Dumitru Lunga și celălalt preot, Cornel Vădășan.

Alte însemnări legate de anul 1941 fac referire la circulara 4501, prin care sătenilor li se recomandă să cultive mai mult grâu.

În anul 1941, statisticile Bisericii Ortodoxe Cermei sustin că în comunitate erau 53 de bapțiști și 2 adventiști.³⁴⁵

Elevii școlilor din Cermei și Șomoșcheș erau implicați în mișcarea națională: „Străjerii” un fel de pregătire militară, de apărare, dar având obligația de a amenaja grădini de zarzavat și pepiniere.

În anul 1942 a fost dată Legea nr. 927/1942, prin care s-au interzis sectele neoprotestatare și astfel s-a dispus ca preoții ortodocși să facă ritualuri de botez și înmormântare celor care au aparținut acelor secte interzise. Și școlarii ce aparțineau acestor secte aveau dreptul la catehizare de către preotul ortodox.³⁴⁶

În anul 1942, în Șepreuş a avut loc o Conferință Catihetică, activitate la care preoții: Ioan Poleacu, din Cermei și Teodor Titeu, de la Șomoșcheș au contribuit semnificativ la activitățile desfășurate. Învățătorul Ioan Tau, sufletist și patriot a cuvântat spre cinstirea eroilor neamului românesc și adorarea lui Dumnezeu.³⁴⁷

Și tot în anul 1942 s-au ținut examene de cantori bisericești, la Cermei și Șomoșcheș. Dintr-o statistică a anului 1942 aflăm că la finele anului 1942, erau în Cermei, 1154 de bărbați, ortodocși, 1040, femei, adică 2194 de credincioși ortodocși. Erau 514, perechi cununate, erau 14 perechi, cununate doar civil, 62, fără cununie civilă și un număr total de, 617 familii. Apăreau în statistica Bisericii Ortodoxe un număr de 128 de bapțiști, 6 adventiști și 1 aparținând altei secte.³⁴⁸

În 14 aprilie 1943 s-a primit Ordinul Prefecturii nr. 738/1943, care recomandă preoților unele măsuri de siguranță locală, contra spionilor parașutați din avioane.

Primăria comunei Șomoșcheș, prin adresa nr. 17/1943, trimisă preotului Simion Bulcu, îl informează despre înființarea în comună a unui comitet comunal I.O.V. și un birou I.O.V. condus de învățătorul școlii sau în lipsa acestuia de preotul

³⁴⁴ A. Prot Ort. Ineu, Adresa 195 din 3 februarie 1940

³⁴⁵ A.P.O. Ineu, dosar culturale, 1941

³⁴⁶ A.Prot Ort. Ineu, adresa din 26 ianuarie, 1943

³⁴⁷ Biserica și Școala nr. 52, din 26 decembrie 1942

³⁴⁸ A. P.O. Ineu, Raportul nr. 179 din 22 decembrie, 1943

paroh³⁴⁹.

Protopopiatul Cermei-Apateu a organizat în 2 martie 1943, ora 9 a. m. în sala Școlii din Cermei, o Adunare protopopească a preoților din Cermei, Șepreus, Apateu, Berechiu, Moțiori, Șomoșcheș și Talpoș, pentru serviciul divin și alegeri ale comitetelor protopopești³⁵⁰.

În acești ani preotul local, Ioan Poleacu a predat elevilor ortodocși religia specifică.

Al doilea Război Mondial a adus și Cermeiului și Șomoșcheșului mari pagube materiale și umane. Ne gândim doar la zecile de combatanți care au pierit pe câmpurile de luptă, din Rusia, în anii 1941-1942-1943 în luptele din Basarabia, Cotul Donului și Stalingrad, apoi în retragere, spre granițele României, iar în anul 1944 în luptele locale. Istoria a consemnat că în zilele de 11-20 septembrie 1944 trupele germano-hortyste au trecut granița dintre Ungaria și România și au ocupat zona Ch. Criș-Cermei-Beliu-Ineu, aceste localități fiind câteva zile sub ocupație străină. Mulți cetățeni, din Șomoșcheș și Cermei s-au refugiat, spre Beliu-Craiva-Sebiș, cu căruțele sau pe jos, școlile fiind închise o perioadă. Viața socială și bisericească a fost răvășită și în satele Cermeiului. În zilele de 20-21-septembrie unități militare ruse și românești atacă de la Sebiș și Ineu-Beliu astfel că au loc lupte chiar la marginea Cermeiului, trupele germano-hortyste se retrag spre granița ungară. Un număr de 7-8 militari români și 30-40 de militari unguri au fost înmormântați în cimitirul din Cermei.

În acest an, Dumnezeștile slujbe erau susținute de preotul paroh al Cermeiului, Ioan Poleacu, în Biserica Cermei, preotul Cornel Vădășan, în Biserica A. Iancu și Teodor Titeu, în Biserica Șomoșcheș.

Pentru o scurtă perioadă de timp, în anul 1944, a slujit în Biserica Ortodoxă Cermei și preotul Constantin Crucescu, preot refugiat de la Bălți, din Moldova.³⁵¹

Anii de după război, 1945-1947-1948 au adus provocări și multe știrbiri credinței creștine. Instaurarea unui regim bolșevic, adus de trupele sovietice a însemnat multe provocări instituționale la adresa Eparhiei Aradului și chiar fiecărei parohii. Iată doar câteva adrese, selectate din registrul de intrare-ieșire, de la Primăria Cermei, din acel an 1944:

- Poporul român să fie amic cu armata rusă (6 sept. 1944);
  - Primirea cu drag a trupelor sovietice (11 septembrie 1944);
  - Atenție la ilegalitățile săvârșite de armata sovietică, răzlețită (17 noiembrie);
  - Plecarea evacuaților din Moldova și Bucovina, găzduiți și în Cermei, (28 octombrie, 1944) și care să plece în convoaie;
  - Arestări de cetățeni români din partea sovietică, (8 noiembrie, 1944);
  - Unitățile ruse cer oameni la lucru, (9 noiembrie, 1944);
  - Divergențe între armata roșie și populația civilă (20 noiembrie, 1944. Consideră că simpla enumerare și prezentare a situațiilor de mai sus constituie un tablou elocvent a situației create prin trecerea și ocupația sovietică, din anul 1944.
- Între toate nenorocirile acestor ani cred că trebuie reținut faptul că în anul 1944

³⁴⁹ Primăria Comunei Șomoșcheș, Adresa 17/18 ianuarie 1943

³⁵⁰ A. P. S. Adresa 48/ 1943, semnată de protopopul local, Atanasie Căpitan

³⁵¹ Vasile Popeangă, *Episcopia Aradului în vremuri de răscruce istorică*, 1918-1948, Editura Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Arad, 2006, pp. 690-691

în Șomoșcheș s-a constituit „Fundația culturală și de binefacere, Aurel E Florica Novacu” fiica marelui avocat și deputat român, în parlamentul de la Budapesta, din anii 1905-1910, dr. Aurel Novac, născut în Șomoșcheș, și deputat de Biserica Alba, în anul 1918, iar în Cermei văduva Chera a constituit tot o fundație, pentru copiii săraci și pentru ucenicii de la Școala de Ucenici din Cermei.

Spre cinstitirea eroilor din fiecare parohie s-au făcut liste cu cei căzuți pe câmpul de război sau luați prizonieri.³⁵² S-au ridicat monumente în Cermei și Șomoșcheș.

Și iarăși apelând la un document din anul 1945, aflăm că în Duminica Ortodoxiei (Prima din Postul Paștelui) în Biserica Ortodoxă Cermei s-au ținut slujbe deosebite cu mulți credincioși participanți. Vecernia a fost săvârșită de preoții: Ioan Poleacu, din Cermei și Cornel Vădășan, de la Avram Iancu. Răspunsurile le-a dat Oastea Domnului din Cermei, cu un mare număr de membrii. Predica a rostit-o C. Vădășan, despre „Sfânta taină a Mărturisirii”.

S-au mărturisit 12 bărbați, 30 de femei și doi intelectuali. Spune documentul „În parohiile de pe Luncă e tradiția ca înainte de Sfintele Paști, credincioșii să se împărtășească, cel mult cu 3-7 zile înainte, spre a fi pregătiți sufletește la actul Mare, al Învierii Domnului.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită de părintele protopop al Cermeiului și Apateului, Atanasie Căpitan. La Sfânta Liturghie au dat răspunsuri de strană, membrii Școlii de Duminica, din Cermei și Șomoșcheș, în număr impresionant și instruiți de dascălii lor, din Cermei și Șomoșcheș.

Școala de Duminica s-a ținut în localul Școlii Cermei iar sufletul și organizatorul spectacolului de coruri religioase a fost învățătorul Florian Roșca, dascălul care prin activitățile sale a rămas nemuritor printre educatorii din Cermei.³⁵³

Adresa nr. 3696, din 25 septembrie 1946, Episcopia Ortodoxă a Aradului raportează Ministerului Cultelor, București, despre continuarea activității Tipografiei Diecezane și existența în continuare a aproximativ 21 de biblioteci, în fiecare protopopiat. Protopopiatul Cermei figura cu 10 biblioteci parohiale, între care și Cermeiul și Șomoșcheșul, dintr-un total de 249 de biblioteci parohiale, existente în eparhie.

În anul 1945 a fost numit ca preot paroh în Biserica Cermei, preotul Alexandru Marandici, preot refugiat și încadrat ca paroh II, având clasa de numire 7, vechime, 4 ani, clasa de încadrare, 11, coeficient de clasă, 1,5; categoria a III-a și salariul de încadrare de 184.800 lei.³⁵⁴ Nu a beneficiat de sesie parohială.

Astfel, în anul 1947 în Parohia Ortodoxă, Cermei slujeau preoții: Ioan Poleacu, Cornel Vădășan și Alexandru Mărăndici. Preotul Ioan Poleacu era și preot misionar tractual, adică, înlocuia la nevoie preoții care aveau probleme și lipseau din parohiile lor. Avea în sarcina sa 10 parohii din preajma Cermeiului.³⁵⁵

În acest an s-au acordat salariiștilor din comuna Cermei, cartele de pâine, carne, petrol, zahăr, și ulei (Arhiva Primăriei Cermei, Registrul de intrare-ieșire, 1947, poziția 123/9 II 1947). Preoții și dascălii aveau dreptul și la permise C.F.R. (adică pe calea

³⁵² A.P.O.Ineu, Dosar, *Oficiul Protopopesesc Cermei*, 1945, din 12 martie

³⁵³ Biserica și Școala, Nr. 12 din martie 1945

³⁵⁴ Biserica și Școala, 18 mai 1946, p. 155

³⁵⁵ Biserica și Școala, Nr. 43-44 din 20-27 oct. 1946, p. 331

ferată).

Și în anul 1946 se acordă atenție deosebită cimitirelor cu eroi, se insistă pe îngrijirea cimitirelor, văruirea crucilor și îngrijirea mormintelor, prin curățenie în interiorul cimitirelor.

Mai consider a fi observată Adresa Ministerului de Culte nr. 5197/1946, prin care preoților și cântăreților bisericești li se suplimentau veniturile cu o îndemnizație lunară de 1000 lei, reprezentând o suplimentare la rația de pâine zilnică³⁵⁶.

Și pentru că în 26 noiembrie 1946, în Șomoșcheș s-a desfășurat "Conferința catihetică a preoților din Protopopiatul Cermei", voi prezenta acest document:

Ordinea de zi:

Ora 9,30: „Chemarea Duhului Sfânt” cu predica pentru copiii școlari ținută de Cinstitul Părinte Petru Belean, din Moțiori;

Vor servi preoții: Petru Belean, Ion Polcaci și Ioan Tau.

2. Ora 11,00: Ascultarea lecției practice „Avram și Isac” la clasa a II-a, predată de preotul catihet Ioan Tau, din Șepreuş.

Deschiderea conferinței.

Critica asupra lecției o vor face preoții: Traian Precupaș și Ioan Polcaci.

Citirea temei teoretice „Mijloace pentru a crește creștini practicanți”.

Tema se va lucra obligatoriu de fiecare preot catihet, ținând cont de:

- a). – cunoașterea psihologiei copilului;
- b). – influențele tradiției, naturii și deprinderii morale asupra sentimentului religios;
- c). – rolul exemplului de viață creștinească asupra elevilor;

6. Discuții asupra temei teoretice.

7. Închiderea conferinței.

Cermei, la 25 octombrie 1946

Administrator protopopesc,

Atanasie Căpitan,

Preot în Apateu

Asemenea multor comunități din județul Arad și localitățile: Șomoșcheș și Cermei prin credincioșii Bisericii Ortodoxe au realizat colecte de bani și cereale pentru „înfometării din Moldova”.³⁵⁷

Într-un Raport al Adunării Eparhiale a Episcopiei Ortodoxe a Aradului, purtând numărul de înregistrare: 1887/1948, se reliefează faptul că în anul 1947 au fost catehizați în Protopopiatul Cermei-Apateu un număr de 1364 de școlari (din: Cermei, Șomoșcheș, Apateu, Berechiu, Șepreuş, Moțiori și A. Iancu).

În decursul anului 1947 s-au efectuat reparații exterioare la Sfânta Biserică Cermei și s-a înlocuit acoperișul din tablă cu unul de țigla.

La sfârșitul anului 1947, după 30 Decembrie, așa zisa abdicare a regelui Mihai, forma de guvernământ devenind cea de „Republica Populară Română”, noua Constituție, votată de Adunarea Națională, în articolul 27 consfințea: „Libertatea conștiinței și libertatea religioasă” sunt garantate de stat.

Culte religioase sunt libere să se organizeze și pot funcționa liber, dacă

³⁵⁶ Adresa 137/ 6 noiembrie 1947, Adresa B. O. Șomoșcheș, Dosar 1947

³⁵⁷ Ioan Nagy, *Biserica și Școala Șomoșcheș în unitatea axiologică a românilor*, studii și cercetări monografice, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2012, pag.39-40

ritualul și practica lor nu sunt contrarii Constituției, securității publice sau bunelor moravuri.

Nici o confesiune, congregație sau comunitate religioasă nu poate deschide sau întreține instituții de învățământ general, ci numai școli speciale pentru pregătirea personalului, cultului respectiv, sub controlul statului.

Biserica Ortodoxă Română este autocefală și unitară în organizarea sa.

Modul de organizare și funcționare a cultelor religioase va fi reglementat prin lege.³⁵⁸

Educația religioasă a copiilor și tineretului și în fapt exercitarea credinței au fost trecute sub controlul autorităților comuniste și ale Securității. S-a înființat un departament de culte care a exercitat un control sever al tuturor problemelor religioase, nefiind scutită de supraveghere nici biserica ortodoxă. Erau căutați cei ostili regimului comunist.

Noul stat impus de ocupația sovietică era un stat ateu, care a redus foarte mult influența bisericii în societate, restrângând activitatea misionară, culturală și opera de caritate.

Regimul a impus, în anul 1948, ca Biserica Greco-Catolică din România să se unească cu Biserica Ortodoxă, multe școli confesionale au fost închise, rămânând șase seminarii teologice și două facultăți de teologie: București și Sibiu. S-au desființat câteva eparhii, iar împotriva preoților s-a pornit o prigoană nemaiântălnită. Au fost arestați 1413 preoți ortodocși, dintre care 126 au murit în diferite închisori, 12 au fost dați dispăruți.³⁵⁹

Preoții au fost arestați, anchetați și condamnați politic, fiind considerați opozanți ai regimului comunist deși exprimau uneori doar păreri proprii. Predarea religiei în școli a fost interzisă totodată și rostirea rugăciunii, în școală, crucea din școală, scoasă, cercurile religioase din școli au fost interzise, totalmente. S-au făcut selecții, epurări de cărți religioase și multe publicații au fost interzise, zeci și sute de cărți au fost arse în mijlocul curții, unor instituții.

În această situație de „părjolire culturală”, vladica Aradului, Andrei Magieru a adoptat un comportament de apărător. A încurajat cele două repere: vremelnicia muncii umane, sociale și a vieții, dar și veșnicia credinței creștine și a activității pastorale și culturale ale Bisericii. Au fost repere ale unei activități remarcabile pentru chiriarii Aradului și pentru preoțimea din fiecare parohie a județului Arad, expuse în adunarea eparhială din 1936 și continuate până în 1947-1948.³⁶⁰ Și totuși am rămas surprins de Adresa oficiului Protopopesc Ineu, din 29 aprilie/1948, prin care se cere preluarea de către protopopul Ineului, Pavel Tripa, a unor materiale ce urmau a fi folosite la ceremonialul de Paști în cadrul căruia se vor face și trageri cu tunul!!

În anii 1949-1950 au apărut revistele: „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1- 12; „Ortodoxia”, nr. 1- 4; „Studii teologice”, nr. 1- 10.

³⁵⁸ A.E.O.R. Arad, doc IV -61-1948

³⁵⁹ Alexandru Moraru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885-2000*, vol III Tom I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, pag. 661

³⁶⁰ Vasile Popeangă, *Eparhia Aradului în perioada instituționalizării culturii naționale-1807-1948*, Ed. University press, Arad, 2006, pag. 375-376

Și cărțile: „Apostolat social “
 “ 30 de zile în U. R. S. S.”
 “Cuvântări Bisericești “
 “Biserica Ortodoxă Rusă și Războiul pentru Apărarea
 Patriei”
 “Almanahul Patriarhiei Ruse pe 1950”
 “Filocalia”³⁶¹

În Adunarea Eparhială erau reprezentanți ai parohiei Cermei: dr. Emil Micloși, avocat în Arad și Ioan Chera, proprietar în Arad.

În 15 martie 1950, prin Adresa nr. 15 din 15 martie, preotul Teodor Titeu inițiază împreună cu credincioșii din Șomoșcheș organizarea unei „misiuni religioase“ în parohie, în 25 și 26 martie, invitând pe Înalt Prea Onorat Părinte Vicar dr. Gheorghe Lițiu și pe Diaconul Dumitru Dancău, explicând că în 1948, la Sfințirea Sfintei Biserici din Cermei, la care luaseră parte mulți credincioși din Șomoșcheș, oamenii au rămas impresionați de predica diaconului Dancău și doresc să-l invite în parohie să slujească alături de preotul paroh, Teodor Titeu.

Nu mai știm dacă s-a ținut sau nu această „misiune religioasă“, dar exprimările și intențiile sunt evident pozitive și favorabile, precum și amintirea acelei sfințiri a Bisericii din Cermei³⁶².

Deși preotul Ioan Poleacu, a scăpat de securitate și de miliție, în anul 1949, nu a mai reușit să scape în anul 1950, când reclamat fiind că ascultă postul de radio „Europa Liberă“ și pentru că, împreună cu alți patru prieteni au cântat Imnul Regal, precum și alte acuzații de natură politică a fost ridicat, acuzat și condamnat la 7 ani de temniță grea. După eliberarea din închisoare preotul Ioan Poleacu a slujit în parohia Mocirla din anul 1966 până în anul 1968. Preotul Ioan Poleacu era născut la 5 decembrie, 1905, în localitatea Cermei, unde și-a făcut studiile primare. A absolvit Facultatea de Teologie, obținând licența de preot și numirea în parohia, natală din comuna Cermei, în anul 1934. A slujit și în parohia Avram Iancu între anii 1946-1948. Crezul său, sfânt, patriotismul și spiritul de dreptate l-au determinat să intre în conflict cu cei care construiau socialismul, prin colectivizarea agriculturii și îngrădirea credinței creștine. A fost condamnat la detenție politică, dar a avut norocul să fie acceptat și să slujească câțiva ani chiar în parohia Mocirla, azi satul Vasile Goldiș. Au fost anii în care s-a dăruit cu totul bisericii și credincioșilor din Mocirla și Avram Iancu, ridicând ștacheta credinței și jertfelniciei ortodoxe. Meritele sale misionare și pastorale l-au îndreptățit să aspire la o parohie mai mare și în același timp cu pretenții mai multe. Așa, la 12 ianuarie 1968, este instalat, ca preot paroh în comuna de frunte, Apateu, unde va funcționa până în anul 1980. A rămas înscris în istoria bisericii din Apateu prin multiplele acțiuni și realizări manageriale, de reparații și întreținere ale bisericii, ale casei parohiale, prin activitățile sale misionare, printr-o pastorație de excepție, printr-o colaborare bună cu Consiliul parohial, cantorii bisericești, epitropii bisericii, credincioșii parohiei, organele locale de partid și de stat, astfel că în anul 1977, la 22 decembrie, a fost distins cu distincția: „Preot Iconom Stavrofor“ din partea Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, iar din partea Mitropoliei Banatului a fost distins

³⁶¹ Adresa Nr. 12 931/ 30 ianuarie 1950, Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950
³⁶² Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950

cu „Crucea Patriarhală” (Constantin Ilica, Dorel Rus, Biserica Ortodoxă din Apateu, la ceas aniversar – 1910-2010, p 70-83). A decedat în 4 iulie 1984, în orașul Deva.

Conform Legii 221/2009 urmașii preotului Ioan Poleacu au obținut reparații morale din partea statului român, în valoare de 50.000 de euro, restituirea unor bunuri confiscate în anul 1958 și reabilitarea prestigiului profesional și social (Hotărârea Tribunalului Oradea, Internet)

În anul 1958 a început activitatea de pastorație, în Biserica Ortodoxă Cermei, preotul Octavian Țolea, iar doamna preoteasă Veturia Țole, funcționând ca învățătoare la clasele primare.

Preotul s-a remarcat prin conduită deosebită, pozitivă, activitate misionară de excepție și o postura de preot model.

Deși erau anii de regim comunist, cu tentă ateistă, preotul din Cermei și mireni devotați credinței ortodoxe au susținut Biserica Cermei, făcând periodic lucrări de întreținere a bisericii, a casei parohiale și a cimitirului ortodox.

În acești ani au cântat la strună, cantorii: Nicolae Gudiu, Simion Avram și Petru Chiș și Nicolae Avram.

Întărirea regimului comunist din România s-a exprimat și prin politica de intoleranță față de organizația religioasă „Oastea Domnului“, cândva fala bisericilor ortodoxe. Prin Adresa nr. 463/1959, preoților din Protopopiatul Ineu li se ordona să nu tolereze astfel de manifestări, decât eventual sub tutela preotului paroh și să nu se facă predici de către mireni.³⁶³

Și tot ca o creștere a influenței politicului în viața bisericii, voi prezenta două teme ce au fost impuse preoților spre dezbateră, în 21 februarie și 29 aprilie 1959 și care vizau:

„Conștiința creștină și războiul“

„Coexistența pașnică a popoarelor europene“

Pentru aceste teme preoții trebuiau să conspecteze și să consemneze individual, altfel fiind pasibili de sancțiuni.³⁶⁴

Prin Ordinul Sf. Episcopii a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului cu nr. 2353/1965, toate parohiile au primit dispoziția de a efectua o inventariere a documentelor de arhivă și a obiectelor de patrimoniu bisericesc. Termenul calendaristic era de o lună de zile, documentele fiind întocmite în 4 exemplare.³⁶⁵

Surprinzător din punct de vedere istoric apare consemnarea expresă de a se distruge „sigiliile de cauciuc cu stema R.P.R.” Adresa a specificat și anumite documente care nu trebuiau inventariate.

În anul 1968 în fiecare biserică s-au sărbătorit 50 de ani de la Marea Unire din anul 1918, pentru credincioșii din Cermei și Șomoșcheș, mândria locală s-a impus prin acea participare numeroasă de localnici, la Marea Adunare de la Alba Iulia, fapt subliniat de preotul din Cermei.

În acești ani au slujit ca epitropi: Ioan Avram și Ioan Pășcuț.

În anul 1969 s-a reparat zidăria exterioară a Bisericii Cermei, s-au înlocuit ferestrele de lemn cu altele de metal și sticlă colorată, s-a înlocuit ușa de intrare la

³⁶³ Adresa B. O. Șomoșcheș, Adresa 463/ 24 noiembrie 1959, Pachet 1959
³⁶⁴ Adresa P. O. Șomoșcheș, Adresa 85/ 1959 și Adresa 193/ 1959, Pachet 1959
³⁶⁵ A. P. O. Ineu, Adresa 322/1965, din 20 august, 1965

bărbați, s-au înlocuit burlanele, s-a învelit turnul cu tablă, s-au înlocuit crucea de la turn și ferestrele. Valoarea acestor lucrări a fost de 60.000 lei.

Semnificative ar fi pentru această perioadă, informațiile despre construcția casei parohiale. A existat o veche casă parohială înainte de anul 1900. În anul 1927 s-a construit o casă parohială nouă din văiușă, aceasta s-a deteriorat în timp și în anul 1970 aceasta a fost spartă și a început construcția casei noi, cea actuală. Casa parohială în valoare de 150.000 lei (de atunci) s-a ridicat prin contribuția materială a celor 400 de credincioși ortodocși din Cermei și efectuarea a peste 800 zile de prestație, la construcția acestei case parohiale.

Casa parohială este zidită din cărămidă, are trei camere, bucătărie, birou, și o cameră pentru arhiva parohială și biblioteca parohială. Treptat s-au mai construit anexe, magazii, cotețe, astfel că astăzi casa parohială este modernă și cu toate utilitățile vremurilor noastre.

În anii 1978-1979 la inventarierea arhivei și a cărților vechi din bisericile din Cermei și Șomoșcheș s-au găsit cărți vechi, rare, de către directorul Muzeului Județean Arad, profesorul de mare calitate profesională și dascăl de renume, muzeograf nemuritor, Nicolae Roșu, cărți care au ajuns în patrimoniul Episcopiei Aradului, fiind depozitate la Mănăstirea Gai. Multe au înregistrări interesante, spunea nu de mult, cercetătorul istoric, Florian Dudaș, fost muzeograf la Oradea. Voi prezenta cele mai importante cărți rare descoperite în cele două biserici:

Cărți rare descoperite în Biserica Ortodoxă Cermei: Străjer - 1773;
Evanghelie - 1807;
Triod - 1859;
Octoih cu catavasi - 1826;

Minei din anul 1804-1805, pe lunile: ianuarie, februarie, martie, noiembrie, și decembrie.

Din perioada anilor 1978-1979, studentul de la Teologia Ortodoxă, viitorul preot, Petrișor Lazea, sublinia următoarele: „Comuna Cermei are 2030 de locuitori, din care 1480 sunt agricultori iar 550, lucrează alte activități și meserii. Parohia Cermei are 470 de familii de ortodocși, 180 familii de romano-catolici, 60 suflete de bapțiști și 40 suflete de adventiști. Relațiile dintre culte și credincioși sunt ecumenice, prietenești și de respect reciproc. Consiliul Parohial și Comitetul Parohial ale Bisericii Cermei activează administrativ și pastoral. Cu sprijinul credincioșilor și al unităților cooperatiste (C.A.P.Cermei, Cooperația de Consum Cermei, I.A.S.Cermei) s-au realizat lucruri frumoase, în parohie. Sfânta Biserică Cermei a fost reparată în interior și în exterior, a fost electrificată, împrejmuțată cu gard de beton și plasă de sârmă.

Obiectele de cult din dotarea de atunci a Bisericii Ortodoxe Cermei, din anii 1970-1980 erau următoarele:

- Antimisul este confecționat din mătase albastră, având dimensiunile de 60/42 cm și a fost sfințit de Prea Sfințitul Episcop Teoctist Arăpașu, având următoarea inscripție: „Sfințitu-sa acest antimis cu harul și puterea Sf. Duh, prin rugăciunile Prea Sfințitului Visarion, Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului și s-a dat spre a se săvârși Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, în Biserica cu hramul Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, în anul 1975, octombrie 21- Visarion”;

- Odăjdii preoțești: un model din brocart galben, căptușit cu atlas galben și brocart roșu, model galben, donate de Cornelia Ciucuriță, din Arad, în anul 1959, un rând de

odăjdii din brocart albastru, model gri deschis, căptușite cu brocart galben, donate de familia Vesa Nicolae, din București, în anul 1966, un rând de odăjdii preoțești din mătase galbenă, cu modele aurite, căptușite cu galben și catifea neagră;

- Stihare confecționate din pânză albă cu broderie;

- Un potir, din argint, înălțimea cupci, 10 cm, având gravuri în stil bizantin, greutate de 437 de grame, cumpărat în 1962 de la Depozitul de obiecte bisericești al Episcopiei Aradului cu suma de 500 de lei;

- Discuri - din aramă, fiecare cu greutatea de 20 de grame;

- Steluțe din aramă de 20 grame;

- Cădelnițe-din metal comun, nichelat, una de 280 de grame și una de 480 de grame;

- Trusă de botez, de aramă de 580 de grame;

- Coroane de cununie- din tinichea de 240 de grame;

- 3 cruci- una din metal nichelat, înaltă de 22 cm, una de lemn sculptat, dimensiunea de 27/10 cm, donată de Toma Pantea, la 18 ianuarie, 1962, și o cruce de lemn vopsită maro cu Icoana Răstignirii;

- Chivotul -din lemn de brad, sculptat, vopsit gri, de dimensiunile 90/47 și grosimea de 0,42 cm;

- Cutia pentru Sf. Cuminecătură-din metal comun, nichelat, de 95 gr .trusa de Sf. Cuminecătură, tot din metal nichelat, de 190 de grame;

- Sfeșnice-din metal comun, nichelat cu 3 brațe, greutatea 154 de grame și dimensiunile de 45/38 cm;

- Proscomidierul-din lemn vopsit gri, închis, înalt de 1,95 cm și lățimea de 1,30 cm;

- Linguriță de aramă și una din metal nichelat, cu greutatea de 35 de grame și lungimea de 17 cm;

- Candele- din metal comun, nichelate, cu bec electric;

- Un candelabru din metal comun, vopsit cu bronz, cu 12 brațe și înălțimea de 1,24 m.

În anul 1976 s-au predat Arhivelor Naționale, din Arad, multe documente și dosare de valoare istorică și documentară. Amintesc câteva dintre acestea:

- ordine, circulare, pastorale, rapoarte, corespondență, pentru anii: 1893-1895; 1896-1898; 1899-1900; 1901-1905; 1906-1909; 1910-1914; 1915-1917; 1918-1920;

- ordine, circulare, rapoarte școlare pentru anii: 1893-1900; 1901-1908; 1909-1920;

- situații statistice ale parohiei, pentru anii 1912-1918-1920;

- ordine, rapoarte, situații statistice, corespondență cu privire la cultele neoprotestante,

pe anii: 1907-1912;

- conturi anuale și rapoarte de venituri și cheltuieli bisericești pentru anii: 1893-1897;

1901-1905; 1906-1909; 1910-1913; 1914-1917; 1918-1920;

- registre de intrare ieșire : 1891- 1915; 1915-1935;

- registrul botezaților, pe anii: 1784-1846; 1900-1906; 1906-1922;

- registrul cununaților, pe anii: 1905-1938;

- registrul răposaților, pe anii: 1826-1848; 1900-1908; 1908-1935;

- registrul răposaților, pe anii: 1826-1848; 1900-1908; 1908-1935;

Toate aceste documente de mare valoare istorică au fost predate la 8 aprilie 1976,

conform procesului verbal nr. 307.

Noua biserică din Cermei

Revoluția din 1989 a descătușat sufletele multor cetățeni care ani de zile n-au avut voie să meargă la biserică (profesori, ingineri, cadre militare și funcționari de la primărie). Având libertatea credinței și frumusețea sufletească în ei, mulți intelectuali

au intrat în biserică, s-au alăturat bisericii, au depus obol material și spiritual în slujba bisericii.

Cu acest nou imbold a început în anul 1991 construcția unei noi biserici, în Cermei. Și spunea părintele Petrișor Lazea „Suntem destul de mulți ca să ridicăm um lăcaș cu adevărat mareț, precum ne place să spunem despre Cermeiul nostru.” A început o activitate febrilă de mobilizare și strângere de fonduri. Pentru unii țărani a fost mai greu, pentru văduve și cei cu mulți copii sacrificiul material a fost deosebit, dar atunci când vezi ce s-a realizat, oricât ți-a fost de greu, ești mulțumit sufletește. Așa spun acum cermeienii privind „Mica Catedrală” din Cermei, o construcție fastuoasă, cu spații adecvate cu Iconostas și mobilier nou, adecvat, cu pictura conformă cerințelor bisericești. În anul 2002, în cadru festiv, despre care au scris ziarele județene și a transmis, Radio Timișoara, s-a făcut Tânosirea Sfintei Biserici Ortodoxe, din Cermei.

După alte eforturi ale credincioșilor ale Comitetului și Consiliului Bisericesc din Cermei, ale Comitetului de inițiativă, s-a reușit pictarea și împodobirea Bisericii Cermei.

În august 2008, s-a Sfințit Biserica Cermei, încununând astfel 20 de ani de strădanii și efort ale vrednicului preot Petrișor Lazea și a credincioșilor ortodocși, din Cermei. Stupul de credincoși, asemenea stupului de albine, a dat roadele și și-a îndeplinit roștul.

Oricine intră azi în Sfânta Biserică din Cermei rămâne impresionat de tot ce vede de tot ce aude, pentru că alături de preotul parohiei cântă la strană adevărați maeștri ai cântecului bisericesc.

Delamarian Pompil, cermeian, prin căsătorie, locuind la nr. 547, este omul care și-a însoțit toată viața și munca prin cântec. A fost un cântăreț desăvârșit la saxafon. A crescut de mic cântând în Biserica Cermei. Povestește cu mândrie că a învățat cele opt glasuri de la preotul Țolea, pe vremea comunismului, când bisericile erau mai goale. Ca zugrav, frizer și alte meserii brute, nu era temător că „cineva îl va putea opri de la muncă” și a îndrăznit să meargă în biserică. Cântă de 40 de ani. Își amintește că a început să cânte la strană, la Ziua Crucii, în 1974.

Mai tânărul său coleg de strană, stânga, este Ionel Șandor, din Cermei, nr. 596, care a învățat de la Pompil, cele opt glasuri, pentru Sfintele Slujbe. A cântat de copil, având părinții adevărați credincioși creștini și ortodocși. A absolvit și un curs de cantori, obținând un atestat specific. Acum muncește precum o albină și ca zugrav și ca zidar, fiind apreciat pentru munca sa. Când cei doi cântă pe două voci poți doar să înregistrezi frumusețea sonoră a „Utreniei” sau „Sfintei Liturghii”. Strana dreaptă are în prim plan, pe Teodor Pârv (Todorica Pârçului) din Cermei, nr. 558. A învățat tainele cântecului de strană de la renumitul cantor Ioan Pârv despre care am citit multe aprecieri. Având un timbru plăcut, un ambitus întins, poate trece ușor de la un glas la altul, poate cânta „cu suflet”. Îl acompaniază la unele cântece profesorul Nicolae Vlad, care deși avea istoria la bază a trebuit uneori să predea și muzică, în școală. Este fericit că acum, pensionar fiind, poate intra în Sfânta Biserică și poate cânta în Sfânta Biserică.

Și pentru că întotdeauna viața unei biserici este legată de preotul paroh care o slujește și o gospodărește, aș încheia acest traseu istoric, secvențial, amintind de vrednicul preot Petrișor Lazea, din Cermei.

Fiu de cermeieni, s-a născut la 19.10.1954, a absolvit școala gimnazială, în

Cermei, după care cu gândurile înalte de slujire bisericească, pașii l-au purtat spre Seminarul Teologic de la Caransebeș, unde prin sârguință și spirit de cunoaștere a adâncit problemele dogmaticii creștine și avid de învățătură nu s-a mulțumit cu atât ci a continuat să studieze la Institutul Teologic din Sibiu. Era printre puținele facultăți din țară în care te formai ca preot.

Legăturile sufletești nevăzute și stăruitoare îndemnuri ale preotului Octavian Țolea l-au ajutat să termine și să se încadreze ca preot paroh la Honțisor. Aici și la Brazi a slujit cu spiritul permanent deschis și a propovăduit cu dărnicie, dreapta credință, rămânând în sufletele celor pe care i-a păstorit, aproape un deceniu.

Fiind un preot înzestrat cu voce, cu dar muzical, cu meșteșugul tainic al prediciei, a aspirat și a reușit să vină în satul natal, Cermei. Deși există o vorbă, în popor „Nu-i bine totdeauna în satul tău” preotul Lazea nu s-a speriat ci cu multe ambiții a venit și a făcut atât de multe încât se poate spune că a dobândit dimensiuni neobișnuite. Mai mult ca orice, Noua Biserică este aureola preoției sale. A fost distins cu Brău Roșu și gradul de iconom stavrofor.

Alături i-a stat și-i stă doamna preoteasă Anca Lazea cea care a jurat să-i fie alături toată viața. Și iată că Anca, născută în 14.02.1957 este alături de preotul Lazea și în biserică și acasă, fiind acea jumătate perfectă, pentru un bărbat.

Familia preotului este mândră prin fiul lor, Petre ajuns profesor, în Cermei și de acum cu nepotul cel mic despre care bunicii spun cu drag „aurul nostru”.

Cu siguranță tot ce a realizat preotul misionar Petrișor Lazea va intra în neuitare.

Cermeiul și cermeienii pot spune că au o frumoasă istorie a credinței strămoșești, creștine, că paginile acestei istorii converg spre deplina concordanță cu Istoria Românilor.

6.9. Cultul Baptist

Vorbind de primii bapțiști din Cermei trebuie să consemnăm începuturile acestui cult, în jurul anului 1890 și pornind de la cetățeni de naționalitate maghiară. Așa se explică grupul primilor credincioși bapțiști din care au făcut parte: Ștefan Buday, Șandor Toth, Andriș Liptak și Ștefan Zui.

Acestora li s-au alăturat treptat alți credincioși din Cermei și crescând numărul lor, unii au fost promovați la rangul de diaconi sau evangheliști. Așa a fost cazul cu Ianoș Toth și Șandor Deme care în perioada 1907-1910 au atras mai multe familii din Cermei spre cultul bapțist.

Locul de întâlnire a credincioșilor s-a făcut, în acea perioadă, în casa soarei Maria Mady, de la nr. 280 (casa dr. Vlad) care astfel a devenit prima casă de rugăciune pentru credincioșii bapțiști din Cermei.

Primii credincioși bapțiști au fost botezați între anii 1890-1900, în apele pârâului Teuz, conform dictonului că un botez se poate face într-o apă curgătoare precum Iordanul biblic. Pastorul care a săvârșit mai multe botezuri a fost Gheorghe Florian din cercul Talpoș-Berechiu-Apateu-Șomoșcheș și Cermei. A fost un lucrător vrednic pe tărâmul credinței devotat misiunii sale, parcurgând zeci și zeci de kilometri pe jos și dovedind calități organizatorice și har în activitatea sa. Printre familiile de pe jos și dovedind calități organizatorice și har în activitatea sa. Printre familiile de seamă care au intrat în cultul bapțist din Cermei amintim pe Mara Aron și Nicolae Dei.

În anul 1907 s-a construit prima biserică bapțistă din Cermei, pe strada Gării nr. 285 unde sora Maria Modi avea o grădină goală pe care a cedat bisericii. La

construirea noii biserici au participat atât frații români cât și cei maghiari din Cermei.

Serbarea festivă de deschidere a avut loc în data de 4 noiembrie 1909 în prezența a numeroși credincioși bapțiști veniți din toată zona și satele învecinate dar și credincioși ortodocși din Cermei. Serbarea a fost onorată de renumitul cor al bapțiștilor de la Talpoș iar discursurile s-au ținut atât în limba română cât și în limba maghiară.

În anul 1910 au apărut neînțelegeri între români și maghiari, prin plecarea mai multor frați maghiari în alte localități dar și prin mutarea maghiarilor într-un sediu nou la nr. 180 (locuința fratelui Florea Selejan) această biserică bapțiștă maghiară a funcționat cu toate vicisitudinile vremii până în anul 1950 când s-a desființat. O parte din cei rămași s-au integrat din nou în Biserica Bapțiștă Română din Cermei.

De mare importanță consider Adresa 1993/1926, a Prefecturii Arad, prin care se interzice bapțiștului Ioan Socaciu, din Curtici, de a face propagandă, bapțiștă, respectiv de a participa la anumite slujbe religioase, ale bapțiștilor, din Cermei.

Spre aprecierea cultului bapțișt în anul 1926, la 19 iunie, s-au colectat și s-au predat ajutoare materiale pentru Basarabia.³⁶⁶

Semnificativ acestei perioade și de reținut este înființarea primului cor din 20 de persoane, instruit și dirijat de Ioan Selejan iar mai târziu după anul 1947, dirijorul și sufletul corului a devenit Petru Mara. În această perioadă, în Cermei erau peste 100 de credincioși bapțiști.

Alte date importante se leagă de apariția Legii nr. 927 din 28.12.1942 prin care se desființează cultul bapțișt, credincioșii și practicanții au continuat să se întâlnească în grupuri mai mici și în spații nedefinite. În această perioadă de răstriațe nu s-a oficial nici un fel de cununii religioase sau binecuvântări ale copiilor.

Fratele Pișta Ciontaș a povestit cum în anul 1943 i-a decedat mama, Rozalia și neavând dreptul s-o înmormânteze în cultul bapțișt a apelat la preotul ortodox și la ritualul bisericii ortodoxe. În această perioadă de interdicție, Biserica Bapțiștă Cermei, fiind construită de văiuguri și nefiind întreținută s-a dărâmat iar materialele lemnoase rezultate au fost înstrăinate iar altele au fost confiscate de către autoritățile locale.

Au urmat ani în care credincioșii bapțiști din Cermei au frecventat biserica din Somoșcheș, alăturându-se lor, au constituit un nucleu mult mai puternic și mai activ.

Odată cu ostilitățile față de evrei, atât pe plan național cât și pe plan local s-a creat și în Cermei situația că aceștia au părăsit forțați sau întâmplător localitatea (casele și sinagoga evreiască). Apărând oportunitatea de a se cumpăra Sinagoga Evreiască din Cermei, credincioșii bapțiști s-au mobilizat, au adunat fonduri de cinci milioane de lei și au făcut demersurile pentru cumpărarea acestui locaș de cult spre a deveni proprietatea bisericii bapțiște Cermei. Comitetul bisericesc reprezentat de Ștefan Holender, Andrei Mara, președintele bisericii și Dumitru Mihuț, secretar au realizat tranzacția. Cunoaștem că anul 1945 a fost un an economic greu, la sfârșit de război cu sărăcie și foamete iar pentru adunarea de fonduri unii credincioși bapțiști și-au vândut și-au adunat astfel fonduri pentru cumpărarea colectivă a bisericii. Au donat sume mai importante: Dumitru Mihuț - 400 mii lei; Nicolae Morar - 300 mii lei; Mircea Sas - 1 milion lei; Aron Gaia - 400 mii lei; Ioan Morar - 400 mii lei; Florea Vesa - 300 mii lei; Gheorghe Sas - 310 mii lei, alături de care cu sume mai mici au contribuit toți cei 70 de

³⁶⁶ A.Pr.Cermei, Reg intr-ieșire, poz. 536/19 iunie, 1926

membrii ai bisericii noastre.

La predarea bisericii de către evrei a participat și rabinul iudaic de la Arad, care în mesajul său a spus următoarele: „Doresc ca locașul acesta să fie ca fântâna lui Iacov, unde omul păcătos se întâlnește cu Dumnezeu!” și zicem noi cei de azi că așa a și rămas.

Este cunoscut faptul că în timpul regimului comunist cultele bapțișt și adventist, dar și altele nu aveau dreptul de a-și construi biserici, nu se permitea nici repararea caselor de cult, erau interzise botezurile, evanghelizările și alte servicii divine în interiorul unor comunități. Persoanele care se declarau adepți ale acestor culte erau privite cu ostentație de multe ori îndepărtate din funcție, nimeni nu avea voie să se boteze sau să se cunune sau să fie numit în funcție de conducere dintre cei practicanți ai cultului bapțișt sau adventist. În 1960 s-a intenționat și naționalizarea bisericii noastre, respectiv a sinagogii evreiești cu intenția de a se face cinematograf sau un depozit de cereale.

Aș mai aminti și de faptele de omenie și dărnicie ale unor frați ai noștri care în anul 1944 au găzduit un număr de cinci copii, refugiați din Moldova și care au fost îngrijiți timp de peste un an de zile de către familiile: Dumitru Mihuț; Aron Gaia; Teodor Mateias; Ioan Morar și Ștefan Stuparu.

Printre membrii de seamă și activiștii pe care i-am putea numi „pionieri” ai Bisericii Bapțiște Cermei trebuie să enumerăm pe Andrei Mara, un credincios adevărat, iubitor de biblie și propovăduitor pe care îl putem numi stâlpul bisericii noastre. S-a născut în anul 1884 și a fost botezat în cultul bapțișt la 12 iunie 1907. În anul 1918 a fost bătut de către jandarmii din comună pentru că și-a susținut credința. Și-a început activitatea pastorală ca diacon încă din anul 1913 iar în perioada anilor 1950-1956 a fost una adevărat pastor al Bisericii Bapțiște Cermei.

Alți frați cu o activitate meritorie misionară, în calitate de predicatori au mai fost: Petre Țuplea, Nicolae Morar și Ioan Chiș.

Pastorii bisericii bapțiște Cermei care și-au onorat menirea și care au slujit cultului nostru sunt: Mihai Casnea 1890-1895;

Adam Szucs 1907-1910;

Gheorghe Florian 1895-1933;

Ștefan Stuparu 1933-1935 acesta a fost primul român din Cermei cu studii teologice în SUA și care a slujit cu devotament în satul său natal;

Victor Teodosiu 01.04.1935-01.10.1937;

Cornel Mara 01.09.1940-26.11.1944;

Florea Mara 01.05.1947-22.04.1950;

Andrei Mara 22.04.1950-1956;

Teodor Vidican 16.09.1956-15.02.1959;

Ștefan Stuparu 1961-1964;

Gheorghe Țeț 1964-1965;

Gheorghe Cociș 1965-1972;

Petru Jula 1972-1980;

Gheorghe Barna 1980-1990

Cornel Miclea 1990-2002

Ioan Balog 03.11.2002-în prezent.

Astăzi cultul nostru numără în jur de 99 credincioși, bapțiști, care continuă

credința părinților și duc mai departe cunoașterea Bibliei-Cartea Sfântă a neamului român. Se organizează multe activități cultural-religioase în care copiii și tinerii bapțiști pot etala cunoștințe și comportamente creștine din tradiția noastră. Au rămas de neuitat „Întâlniri cu Fiii Bisericii Bapțiște Cermei” la care s-au reîntâlnit frați din Constanța, Reșița, Arad și S.U.A.

Comitetul bisericesc este compus din: Ioan Balog- pastor;
Ioan Zdrângă - reprezentant al bisericii;
Cornel Ghinga -diacon;
Simion Roșca - casier.

Prezentul material istoric și monografic a fost întocmit de către Cornel Ghinga din Cermei, fost tehnician de drumuri, originar din Pâncota dar stabilit în Cermei, credincios bapțișt și sprijinitor al Bisericii Bapțiște Cermei, pasionat de studiul biblic personal și despre care putem aminti cu mândrie, de cermeian că a avut un mare rol în asfaltarea șoselei Cermei-Șomoșcheș, încă din anii 1973-1974, când acest drum județean nu era planificat a se asfalta. Aș sublinia că domnul Cornel Ghinga a suferit la serviciu datorită credinței sale și că la un moment dat a fost schimbat din funcția de șef de șantier în cea de șef de echipă, retrogradare de tip comunist. Țin să-i mulțumesc în scris pentru informațiile oferite la realizarea acestui material.

6.10. Biserica adventistă de ziua a șaptea

În anul 1925 se mută de la Șepreuș la Cermei familia de adventiști Ban Pavel. Fiindcă la momentul acela la Cermei nu mai erau alți adventiști ei frecventează Biserica Adventistă, din Șomoșcheș, unde devin membri și Ban Pavel este ales prezbiter o lungă perioadă de timp.

În anul 1931 s-a deplasat la Cermei fr. Petru Herman, un predicator din SUA care răspundea de Câmpul Misionar din această zonă. S-a organizat o grupă a Bisericii Adventiste, fr. Ban Pavel fiind ales prezbiter, și fr. Faur Petru inginer de la Curtici a fost ales secretar, iar pastor era fr. Popescu. Aceasta s-a întâmplat doar pentru câteva luni. În tot acest timp de la primul adventist la Cermei până în anul 1945, doar în anul 1931, câteva luni a funcționat grupa la Cermei. În acea perioadă adunarea s-a ținut în casa fr. Ban Povel unde se adunau și cei din Somoscheș (Cioară, Vălean, Memete Pavel, Budușca, Tarcea, Brândușe, tata lui Foto - Ghica Evi). După câteva luni adventiștii din Cermei s-au mutat la Somoscheș, deoarece acolo erau mulți. În perioada de început, fratele Crișan Pavel, a locuit cam 2 ani la Cermei fiind lucrător misionar.

Primul cermeian care a primit credința adventă a fost Morar Crăciun, tata lui Morar Mircea și Nicolae. El fusese mare vas la spiriți. Apoi al doilea a fost Selejan Crăciun, apoi Pavălu lui Bucheț, Toma Gh. cu soția, și soacra lui Moț Petru a lui Chirai.

În momentul când Morar Crăciun a dorit să-și facă transferul de la ortodocși la adventiști, preotul Poleac Ioan l-a lovit pe acesta cu bastonul în piept fiindcă s-a făcut adventist și a refuzat a-i face transferul de la Biserica Ortodoxă la cea Adventistă. În final însă problema aceasta s-a rezolvat. A mai venit la adventiști Sărac Gh. cu soția Catița și nora lui Ghe. Floriți.

După terminarea războiului - după anul 1945 - cele două comunități au funcționat separat, deschișându-se adunarea și la Cermei, având suficienți membrii. În anul 1936 a primit botezul Ban Ioan și Mihai, nepoți ai fr. Ban Pavel. În anul 1941 s-au botezat Morar Mircea, Nicolae și Ileana Ban. În 1945 Morar Florica, iar în anul 1946

Selejan Ana (Tița Jigău). În anul 1947 a venit la credință familia Popa Ignat și Catița, Vesa Ioan cu Măriuța, Bej Saveta, iar în anul 1948 Morar Eugenia.

În anul 1945 s-a deschis adunarea în casa lui Ioanca Nichii lui Morar Petru, un frate bapțișt, cam de un an, (fost sediu CAP) care în final a primit și el credința AZS.

Apoi, adunarea s-a mutat la Saveta Zaiului câțiva ani. Ea a cerut chirie, șase măji de grâu pe an, lucru pentru care preotul a blestemat-o că își vinde sufletul pe bani. În anul 1950 adunarea s-a mutat la Ban Petru foarte mulți ani, până în anul 1966 când acesta s-a mutat cu familia la Curtici.

În iarna anului 1945 după terminarea războiului, pe 8 decembrie fr. Ban Petru a înființat corul din Cermei. El era și dirijor, cunoscând muzică.

Corul din Cermei la înființare avea 12 persoane - Ban Ioan, Ban Ileana, Ban Petru, Ban Anuța, Morar Marie, Morar Mircea, Morar Eugenia, Morar Nicolae, Selejan Petru, Selejan Saveta, Vesa Ioan, Vesa Maria.

În timpul șederii la Cermei fr. Ban Petru, om devotat lucrării a învățat corul, 80 de cântări, printre care și „Hrist ne dăte fericire, Aud un cor de mii de păsărele, precum și Cantata Betlemului, partitură pe care o cântau foarte puține coruri din țară. În 1954, de Crăciun, 16 coriști care nu cunoșteau notele, au cântat Cantata Betlemului 49 de minute, dar fără rolul lui Irod.

Pe 2 Sept. 1956, corul din Cermei a fost la un botez la Șicula făcut în Crișul Alb, unde au cântat la aceea ocazie. La acel botez a fost fr. Tătaru Teodor președintele Conf. Cluj pe atunci.

În luna mai sau iunie 1966 corul din Cermei a fost la Ineu în Colonie cu ocazia vizitei fr. Laslo Ștefan de la Conf. Cluj de care aparțineam și a cântat în aceea ocazie.

Corul din Cermei a cântat în multe locuri la înmormântări, la nunți și la diferite ocazii festive. A participat de asemeni la diferite festivaluri. La un festival ținut la Șepreuș, corul din Archiș a ocupat locul I, Cermeiul locul II, Șepreușul locul III și Socodorul locul IV.

După plecarea familiei Ban Petru la Curtici, adunarea s-a mutat la casa Velici, spre margine o mică perioadă. Apoi la Somoscheș, după care la familia Oala Dumitru în un timp, apoi câteva luni la Calvinii, după care cam 2 ani din nou la Somoscheș. În 1970 s-a mutat în casa familiei Pârv Ioan (Vechiu), nr. 781 și aici prin bunăvoința lor a zăbovit multă vreme, până în februarie 1996, moment în care cu ocazia unei evanghelizări ținută de fr. Enghelhart Adam, președintele Conf. Banat pe atunci, s-a mutat în noua locație unde este și astăzi (2014).

În anul 1991 s-a cumpărat de la Rom- Cereal Arad magazia, primăria a concesionat terenul pe o perioadă de 49 ani, iar în anul 1993 s-a primit autorizația de construcție nr. 20 și apoi au început lucrările. Așa cum am amintit în februarie 1996 s-a intrat în noua Biserică, iar în Noiembrie 1998 a avut loc inaugurarea.

Primul botez oficial la Cermei a avut loc în septembrie 1996 de către fr. Adam Enghelhart când s-au botezat 8 persoane. Apoi un altul a avut loc un an mai târziu.

La ora actuală Comunitatea Cermei este cea mai mare din districtul Ineu având cu răspândiri în jur de 85 membri.

27 Iulie, 2014 realizat și întocmit de pastor, Petru Hărdălău

6.11. Istoricul Bisericii Catolice din Cermei

Prima atestare documentara a localitatii este din anul 1429, afirmatie făcută de istoricul Marki Sandor, care spune că înainte de acest an ar fi aparținut unui oarecare

nobil pe nume Fracas, iar apoi familiei Marothy.

În a II-a jumătate a sec.XV este înglobată în domeniul cetății Gyula din Ungaria.

Prima biserică catolică din Cermei este consemnată la 1786 (Șandor Marki, Op cit, vol II, pag. 745).

Vechea biserică devenind neîncăpătoare este demolată, iar în anul 1853 trag pentru prima dată clopotele noii biserici.

Prima biserică a fost construită de groful Fascho Janos, având și o criptă, care din anul 1818, din ziua de 25 iunie îi va adăposti rămășițele pământești.

Noua biserică, construită de Fascho Jozsef, este o combinație a stilurilor neogotic și romanic, făcută în întregime de cărămidă, și închinată Sfântului Iosif și Sfintei Tereza a Pruncului Isus.

Inițial biserică a fost prevăzută cu două altare, cel principal închinat Sfintei Familii și cel secundar, din dreapta închinat Fecioarei Maria. Abia în anul 1956, după o sută de ani de existență, este construit în partea stângă un altar închinat Sfântului Anton de Padova, donație a credincioasei Farago Matilda.

Turnul are o înălțime de 31 de metri, adăpostind cele două clopote, donate de fiul grofului Janos, Fascho Jozsef, și cele 3 ceasuri fabricate la Budapesta. Actualul clopot mic este o donație a comunității evreiești, după ce primul clopot a fost furat între cele două războaie.

Orga bisericii este cel mai probabil adusă din vechea biserică, iar în anul 1966 este reparată și i se aduce o nouă claviatură de la Budapesta.

A contribuit la bunăstarea bisericii și nepotul grofului Janos, Fascho Moys Sandor, deputat al Ministerului de Externe al Ungariei, înmormântat în cripta bisericii alături de soție și de întreaga familie Fascho.

Crucea din fața bisericii datează din 10 aprilie 1866, și este o donație a unui așa numit Janka.

În anul 1900 aparțineau de biserică romano-catolică, 991 de credincioși, iar în 1910, 1349 de persoane.

În anul 2000 mai rămân în filiala Cermei, 197 de suflete. La ora actuală sunt 83 de credincioși catolici. Slujește ca paroh, preotul Ludovic Bodnar.

Comitetul parohial este alcătuit din: Iosif Koromi, Tiberiu Molnar, Andrei Olah și Matei Cik Molnar. Cu multă abnegație face curățenie și întreține Biserica Catolică din Cermei de peste 40 de ani, doamna Ana Farago.

CAPITOLUL VII SPORTUL ÎN CERMEI

Informații lapidare, din anul 1926, specifică faptul că la Cermei s-a amenajat un teren de sport și unul specific de tir.³⁶⁷ Sunt tentat să cred că acea perioadă se leagă de succesele sportive deosebite ale unui sportiv de performanță din Arad și anume Ioan Popovici cu rezultate spectaculoase, naționale și internaționale obținute la tir. Apoi Ioan Popovici a înființat Asociația Sportivă de tir, C.S.M. din Arad și a devenit antrenor de tir, pentru mulți ani. Cred că a fost un impuls ca în multe localități să se înființeze terenuri de tir.

În 1/7 iunie 1926 și în Cermei a avut loc un concurs de automobile.³⁶⁸

Apoi cunoaștem din istoria fotbalului că pe lângă „Marea echipă U.T.A. (1899) s-au înființat echipe în Ineu, Pâncota, Curtici, în jurul anului 1920. Dacă la Cermei nu putem consemna înființarea unei echipe de fotbal suntem siguri că fotbalul s-a făcut cunoscut și s-a practicat și aici. Știm sigur că la marile sărbători tinerii din fiecare localitate au organizat competiții fotbalistice sau cu alte ramuri sportive tocmai pentru a se recrea și a da prestație propriei lor valori. Cunoaștem și am trăit de multe ori rivalitățile locale dintre Cermei și Șomoșcheș, sau Cermei și Apatu sau Cermei și Șepreș și avem convingerea că în decursul anilor s-au jucat ocazional astfel de meciuri de fotbal.

Tradiția orală din Cermei, prin poveștile unor vârstnici, menționează că și în anii 1940-1944 ar fi existat echipă de fotbal în Cermei și de „atletică ușoară” cu denumirea de F.C. Cermei, apoi în anii 1956-1957 ar fi activat, cu rezultate bune, o astfel de echipă. Bănuiesc și rezultatul muncii activului dascăl, Petru Andrieș, director de Cămin Cultural în acei ani. Documentele din Arhiva Primăriei Cermei consemnează că la 14 martie 1958 a avut loc o ședință la Primăria Cermei în care s-a discutat, punctual, problema formării unei echipe de fotbal și a unei echipe de oină precum și participarea la concursurile de acest gen. Și cum suntem siguri că atunci, ce s-a angajat, trebuia să fie realizat, putem crede că aceste fapte s-au întâmplat.

Despre înființarea echipei de fotbal, din anul 1972 voi vorbi prin prisma propriilor amintiri, fiind unul dintre inițiatorii proiectului de constituire a echipei de fotbal din Cermei și unul dintre cei care am acționat în mod direct la pregătirea documentelor, după care am fost delegat al clubului la A.J.F. Arad.

Pornesc cu un mic preambul prin care amintesc că în anii 1968-1969-1970, în școlile din Cermei și Șomoșcheș s-au încadrat mai mulți tineri dascăli precum: Nicolae Vlad, Ioan Mîneran, Ioan Nagy, Virgil Lăzureanu, Ioan Pința și Ioan Brandibur, alăturându-se unui nucleu de tineri profesori, cu doar câțiva ani vechime: Gheorghe Irimeș, Vasile Leucuția și Gheorghe Pop, toți iubitori de sport.

În această conjunctură s-au organizat mai multe meciuri de fotbal cu profesorii din: Apatu, Șicula, Ineu și Beliu. Au fost activități fizice și distractiv - recreative urmate de obișnuitele petreceri și momente de destindere.

Cum în acest nucleu erau câțiva precum Gheorghe Irimeș și Ioan Brandibur, persoane care excelau în fotbal a apărut ideea îmbrățișată și de autorități de a se înființa o echipă de fotbal, a comunei Cermei în care pe lângă nucleul de profesori puteau

³⁶⁷ A.Pr. Cermei Reg, intr-ieșire, poz. 737, 410 și 675 din 1926

³⁶⁸ A.Pr. Cermei, Reg intr-ieș. Poz. 420/1926

activa cu succes elevii mai mari din Liceul Cermei, selectați și antrenați în mod adecvat.

Așadar, în anii 1972-1973 s-a constituit Asociația sportivă Gloria Cermei, având ca președinte al clubului, pe profesorul Ioan Măneran, secretar al asociației și delegat al clubului, învățătorul Ioan Nagy, de la Șmoșcheș și antrenori, profesorii Gheorghe Irimeș și Ioan Brandibur. (Acesta era profesor de sport la Liceul Cermei. Au fost ani în care toate echipele de handbal, fotbal și atletism, din Cermei obțineau premii și locuri fruntașe la concursurile sportive. A obținut peste câțiva ani transferul la Liceul Mihai Viteazul, din Ineu unde iarăși adevăratul dascăl, Ioan Brandibur, a performat prin rezultatele sportive ale elevilor săi.)

Problemele de înscriere, legitimare și afiliere le-a rezolvat Ioan Nagy care avea și el experiența unui juniorat la Fontiera Curtici. Aș sublinia și efortul depus la amenajarea terenului de fotbal pentru că atunci locul era ocupat de piața de animale, terenul a trebuit amenajat, nivelat iar porțile au fost confecționate la S.M.A. Cermei.

Despre rezultatele din campionat și evoluțiile ulterioare ale echipei de fotbal consemnăm detalii de la un adevărat pasionat al fotbalului cermeian, fost și el mulți ani fotbalist, antrenor și susținător al fotbalului din Cermei.

Este nimeni altul decât Mircea Călămar (de-al lui Călămar), nepot al Călămăreștilor, familii care în multe feluri și momente au marcat istoria Cermeiului. Este patronul firmei Dalyni, împătimitul „Mircea Ficher,” cel despre care am putea spune că „mănâncă fotbal pe pâine”, are adunate materiale documentare din istoria fotbalului cermeian și care în magazinul său etalează la loc de cinste poze și amintiri cu echipele de fotbal și jucătorii lor din diferite etape ale existenței activității fotbalistice din Cermei.

Într-un recent interviu, Mircea mi-a spus următoarele:

„Despre înființarea echipei de fotbal puteți vorbi dumneavoastră, domnule Nagy, eu fiind elev, voi aminti că înainte de începerea campionatului din anul 1973 împreună cu alți tineri din Cermei, pe fondul veștii că se va înființa o echipă de fotbal ne-am mobilizat și am participat, în vară, la „Cupa U.T.C.” organizată de profesorul Nicolae Vlad, secretar U.T.C., de atunci, și care a organizat faza locală pe care Cermeiul a câștigat-o. La Arad am ajuns în semifinale obținând Locul al III-lea și o medalie de bronz care au constituit primele trofee și prima încurajare pentru echipa de fotbal din Cermei. Printre premiile obținute a fost și un rând de echipament sportiv.

Despre începutul de campionat județean de fotbal, din 1973 aș putea aminti că meciul inaugural a fost cu echipa din Olari, scorul final fiind 5-1 pentru Cermei iar echipa care a jucat a fost următoarea: Ioan Ardelean, Ioan Nagy, Crăciun Morar, Eugen Cristea, Flore Purice, Sabin Tuduce, Gheorghe Irimeș, Anton Suci, Gheorghe Tuduce, Adrian Papainog, Mircea Herman, Ioan Măneran, Petru Pârv și Gheorghe Huț.

La sfârșitul campionatului, echipa Gloria Cermei având culorile alb-albastru a terminat pe locul al III-lea, după Seleuș, locul al II-lea și Țipari, locul I.

Primăria Cermei a asigurat transportul și plata arbitrilor. S-au asigurat două rânduri de echipament și un rând de bocanci de fotbal. Din partea primăriei Cermei, Ioan Blaga, casier al primăriei era un împătimit iubitor de fotbal, supporter care suferea sau se bucura din tot sufletul în meciurile de acasă sau din deplasare.

În anul 1974 în echipa de fotbal au fost promovați mai mulți elevi de la Liceul Cermei și probabil aceasta este explicația că plecând absolvenții de clasa a XII-a (Cristea, Tuduce) cei nou veniți din clasa a noua și a zecea, neavând experiență competițională n-au putut să dea impuls echipei și de aceea la sfârșitul campionatului, echipa din Cermei a fost pe un loc mai puțin onorabil.

Lucrurile s-au schimbat în mod favorabil în Campionatul din 1975-1976 când Cermeiul a ajuns iar pe locul al III-lea. Câteva meciuri memorabile amintim: Cermei-Șicula (5-0); Mocrea- Cermei (2-3) și Bocsig- Cermei (2-4).

Derbiul cu Șicula s-a jucat în 10.09.1975. Cele cinci goluri au fost marcate de Petru Suci, Brudiu și Leteș. Formația din 1975 a fost următoarea: portari: Mircea Călămar și Mircea Jigău iar jucători de câmp au fost următorii: Ioan Gudi, Ioan Brudiu, Anton Suci, Eugen Cristea, Petru Suci, Gheorghe Irimeș, Ioan Nagy, Mircea Herman, Ioan Fărcuța, Adrian Papainog și Petru Pârv.

Alte meciuri memorabile: Vânători-Cermei (3-3), Seleuș-Cermei (0-0), Apateu-Cermei (1-1), Cermei-Mocrea (2-0).

În anul 1976, în Cupa României, formația noastră a câștigat cu scorul de 7-0.

Protagonistii acestui meci au fost: Ștefan Nagy (portar) și jucătorii: Nicolae Gudi, Ioan Maghiș, Petru Marian, Flore Purice, Mircea Morar, Petru Suci, Ioan Suci, Ioan Gudi, Ioan Fărcuța, Petru Suci, Ioan Brudiu și Mircea Călămar. Din păcate optimele de finală au scos în fața echipei din Cermei renumita echipă Gloria Ineu, care avea jucători divizionari și militari din garnizoana Ineu. Meciul a fost pierdut cu 3-0.

Ediția 1976-1977 a înregistrat câteva derbyuri de mare valoare fotbalistică dar și emoțională, bucurii pentru supporterii din Cermei care veneau meci de meci la stadion, exaltau la fiecare gol marcat și sufereau la fiecare înfrângere. Rememorăm cu bucurie următoarele derbyuri: Satu Nou- Cermei (2-2);

Cermei- Tăgădău (2-1);

Cermei -Șilindia (3-1);

Cermei-Bocsig (2-1);

Cermei- Hălmaș (3-1).

De remarcat este faptul că în acest an a venit la Cermei de la Arad un mare jucător, un talent autentic, om de gol, numim aici pe Șandor.

Așa se explică și faptul că în această ediție la Cupa României, meciul cu Foresta Beliu a fost câștigat la Cermei cu scorul de 4-3 (golurile fiind marcate de Șandor, Papainog și Călămar Ioan). Tot în Cupa României, meciul cu Șicula a fost câștigat cu scorul astronomic de 11-0. Golurile au fost marcate de Șandor-2, Fărcuța-2, Tuduce-2, Papainog, Călămar-2 și Suci-2. A urmat un memorabil și dificil joc cu Gloria Ineu pe care echipa noastră l-a câștigat cu 2-1 prin golurile marcate de Șandor și Papainog.

Din păcate semifinala județeană cu FZ Arad, meci jucat la Vladimirescu a fost pierdut la roata norocului (loviturile de la 11 metri) cu scorul de 4-2.

În anul 1979, echipa de fotbal din Cermei atinge apogeul jucând baraj de promovare în Liga a IV-a. Amintim cu mândrie lotul de atunci: Bodea, Maghiș, Gudi, Jigău, Cosma, Căprar, Bause, Poleac, Papainog, Fărcuța, Suci, Pârv, Marian, Loali și Țica. Ultimii doi erau veniți de la Arad și au activat cu mult succes propulsând echipa noastră spre succese.

Pentru promovare s-a jucat un meci cu Mailat câștigat cu 3-0 și unul cu Tricoul Roșu din Arad a cărui rezultat a fost 0-0. Așa s-ar scrie pe scurt și fără prea multe epiteze promovarea echipei din Cermei, în anul 1979 în Liga a IV-a. Oricum, fiind o ligă superioară cu pretenții mari, cu unii jucători îmbătrâniți și alții tineri, neexperimentați, rezultatele nu au fost de excepție. După 1981, în echipa de fotbal Cermei au fost integrați mulți jucători tineri.

În campionatul 1984-1985, au fost memorabile jocurile cu nou-înființata echipă din Șomoșcheș, meciuri în care rivalitatea a depășit uneori spiritul fotbalistic dar meciurile au rămas ca o istorie de neuitat, atât pentru Cermei cât și pentru Șomoșcheș. Din anul 1985 se atacă din nou promovarea cu lotul format și antrenat de Luca, fost jucător la Strungul Arad și Strungul Lipova: Luca, Nagy, Chiș, Călămar, Bele, Petrușe, Pașca, Vlad, Sabău, Purice, Pârv, Călămar, Căprar, Chiș, Koromy (cei doi frați).

În toamna anului 1985, deși promovată în liga a IV-a, echipa de fotbal din Cermei era după șapte etape pe locul I după ce câștigase meciurile:

Gloria Ineu- Cermei (0-1)

Cermei- Macca (2-1)

Cermei- Șofronea (3-2)

Cermei- Crișana Sebiș (1-0)

Așadar între anii 1983-1985 și 1992-1994, Gloria Cermei a activat în liga a IV-a. Trebuie să recunoaștem și să nu uităm meritul a doi oameni care au sprijinit material și moral activitatea fotbalistică din Cermei, în această perioadă: Ioan Fărcaș, președinte al Coop. Cermei și Gheorghe Rentz, șeful secției de mecanizare SMA Cermei.

A activat în calitate de antrenor la Cermei câțiva ani și colonelul, Nicolae Selejan, cermeian de origine. Fiind militar de carieră a încercat să impună disciplina cazonă dar era greu cu tinerii și civilii acest regim de pregătire fizică. Cu regret nu avem date mai ample din acei ani.

Mircea Călămar și-a continuat destăinuirea:

„Între anii 2000-2008 am preluat echipa și m-am străduit să fiu manager și antrenor, ocupându-mă efectiv de majoritatea problemelor ce vizau participarea în campionat și prezența echipei la meciuri. Au fost ani în care Gloria Cermei a activat în liga a V-a sau a VI-a, onoare sau promoție dar mai presus de orice am încercat să mențin spiritul fotbalului cu tradiție în Cermei și bucuria competiției sportive considerând că nu avem dreptul să lăsăm să se dezactiveze fotbalul din Cermei.

După cum știți, domnule Nagy, în anul 2008 când personal ați fost implicat în încercarea de a forma din cele două echipe din Cermei și Șomoșcheș o singură echipă de fotbal, mai competitivă la Cermei, eu, în virtutea crezului meu am înființat o a doua echipă cu numele Victoria Cermei și astfel, vrând-nevrând am creat o rivalitate locală între Victoria Cermei și Gloria Cermei. Doar că n-am rezistat decât câteva etape, părăsit de sponsori a trebuit să abandonez. D-voastră ați avut o experiență scurtă...., Da am pornit cu mult entuziasm încercând să folosesc numai jucători de 15-18 ani. Am realizat și un proiect județean cu U.T.A. prin care am alcătuit trei grupe de copii de 9-14 ani din Cermei, Apateu și Șepreuş pe care le-am pregătit în paralel, pentru U.T.A. Deși am avut sprijinul marilor glorii de la U.T.A.: Flavius Domide, Gheorghe Vați și Gheorghe Cura, nu după mult timp activitatea a încetat copiii nefiind destul de

perseverenți în pregătire. La Cermei pregătisem campionatul cu câteva meciuri amicale în care am câștigat cu Gurba cu 5-0 cu Chereluș cu 3-2 și Berechiu cu 4-0, dar la începerea campionatului, a fost o prestație slabă. Jucătorii aceștia sunt schimători ca vremea. De aceea se zice că e frumos fotbalul că e plin de surprize!”

Despre baza sportivă am vorbit chiar în zilele trecute cu administratorul acesteia: Marcel Șerbănoiu. Cu amabilitate ne-a arătat și ne-a descris următoarele: „După cum vedeți la ora actuală avem o bază sportivă minunată, am putea s-o numim „Super bază sportivă” pentru că avem două terenuri, unul natural de fotbal, omologat și avizat și unul artificial de handbal și tenis, folosit și pentru antrenamente ale echipei de fotbal. Avem vestiare cu condiții de divizie și v-aș ruga să observați că pe lângă sălile arbitrilor oaspeților și gazdelor există grupuri sanitare și dușuri pentru fiecare compartiment. Există încălzire centrală apă caldă și rece, există o sală de conferințe, există o terasă pentru vizionarea meciurilor. Avem o tribună acoperită cu 100-120 de locuri cu scaune moderne și cu protecție. Mobilierul este adecvat fiecărei camere și fiecărui compartiment, lumina și culoarea se împletesc în frumusețea estetică a vestiarului. Am dat importanță și valoare amenajând și o bucătărie proprie, precum și o sală de mese. Pe pereți sunt afișate principalele momente din istoria fotbalului cermeian, echipele reprezentative dar suntem conștienți că ar fi frumos să avem un muzeu al fotbalului cermeian, în care să prezentăm toate cupele, diplomele și chiar echipamentul sportiv care s-a folosit de-a lungul anilor.

Iată și „Certificatul de identitate sportivă” eliberat de Guvernul României și Agenția Națională pentru Sport, pentru baza sportivă Cermei, certificat valabil pe o perioadă nedeterminată și menționând secții de: fotbal, volei, tenis, tenis de masă, șah, handbal, baschet, judo, popice, tir cu arcul și înot. Vă rog să observați că pregătim și ne apropiem de finalizare la două bazine de înot unul pentru adulți și unul pentru copii. Pregătim și alte proiecte astfel că sperăm ca sportul cermeian să aducă cât mai multe satisfacții autorităților locale, sportivilor și publicului iubitor de sport.

8.1. Aspecte istorice în Parohia Ortodoxă Șomoșcheș

Documentele istorice cunoscute, până în prezent, consemnează pentru întâia dată comunitatea din Șomoșcheș în anul 1213³⁶⁹, cu denumirea de Samulkezew, Samulkezy sau Somoskeszi și Zamostje.

Prima mențiune documentară cu referire la parohie aparține anului 1332, când apare sub titulatura "Sacerdos de Villa Samulkezew", titulatură latină a cărei traducere confirmă credincioșii cât și posibila biserică. Oricum, puține biserici ortodoxe din parohia Aradului și a Protopopiatului Ienopolei se pot mândri cu astfel de vechime a credinței ortodoxe.

Preotul bisericii medievale din Șomoșcheș, pe nume Nicolac, plătise la dijme, în anul 1332, suma de doar trei groși. Biserica lui trebuie să fi fost, de la început, fie foarte modestă, fie ca o parohie săracă. Următorii doi ani, preotul cel nou, cu numele de Marcel, dublează suma plătită anterior, semnalându-ne depășirea unei stări de criză prin care trecuse biserica. În anii 1335- 1336, un alt preot este prezent în localitate, Benedict (singurul nume de preot neromân). În anul 1337, preotul nu mai este pomenit nominal.³⁷⁰

Chiar încercările regilor unguri de a converti populația din acest voievodat, Șomoșcheș, s-au făcut cu acest scop, dar totul a fost sortit eșecului. Exemplificăm o astfel de încercare prin numirea voievodului Paul Szekey (Secuiul), la 1495, ca moștenitor cu drepturi depline în voievodatul Șomoșcheș, și care, înscris fiind, în Asociația "Sfântul Duh de la Roma" era obligat să întărească credința catolică n-a avut succes. Numirea s-a făcut în prezența regelui Ioan Corvin, pe domeniul Șomoșcheș, unde sunt consemnate două case regale.

Păstrarea și perpetuarea credinței creștine- ortodoxe este dovedită în multe feluri. O informație în acest sens este și cea legată de Mihail Istvanivici, care a locuit în Șomoșcheș după 1700.

Ipodiatonul, Mihail Ștefan sau Iștvanovici, a fost ucenic al lui Antim Ivireanu și a fost trimis la Alba- Iulia, unde a tipărit un Chiriadromion și o bucoavnă, în anul 1699, folosind hârtie și litere pe cheltuiala domnitorului Țării Românești, Constantin Brâncoveanu. Menționăm că șase exemplare din cele două cărți s-au găsit în biblioteca parohiei Șomoșcheș, de către prof. Nicolae Roșu și care au fost transferate Muzeului Județean Arad. Despre Mihail Ștefan se mai știe că între anii 1706-1708 a lucrat la Râmnic. În 1708 a fost trimis de Brâncoveanu în Georgia (Ivria), unde a pus bazele unei tipografii cu caractere georgiene, imprimând multe cărți religioase. Apoi a mers în Olanda spre a se perfecționa. De acolo i s-a pierdut urma, după anul 171.

O altă dovadă de continuare a spiritualității creștin- ortodoxe ne oferă Gheorghe Ciuhandu în lucrarea „Românii din Câmpia Aradului”, în care consemnează la 1744-1746, ca preot local în Șomoșcheș, pe Popa Petru, care „era iobag cu oarecare avere”. La această dată, localitatea Șomoșcheș fusese donată de împăratul Carol al III-

³⁶⁹ Alexandru Roz, Covach Geza, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Ed.U.V.G. Arad, Arad 1997, p.246

³⁷⁰ A.Rusu, George Pascu Hurezan, *Bisericile medievale din județul Arad*, Ed. Trinom, Arad, 2000, pp.140-141

lea, în anul 1732, ducelui Rinaldo de Modena. Domeniul acestuia număra 122 de state și 74 de puste. Pentru această perioadă avem consemnată și existența bisericii de lemn din Șomoșcheș, la 1775, purtând hramul „Sf. Mucenic Dimitrie”. La 28 ianuarie 1783 este înregistrat ordinul locotenențial către autoritățile comitatului Arad, prin care se aprobă locuitorilor din Șomoșcheș cererea de a-și construi o nouă biserică sau de a renova vechea biserică de lemn, aflată în ruină.

O altă consemnare interesantă aparținând anului 1783, o găsim în cartea bisericească „Cazania lui Varlaam”, tipărită la Iași, în anul 1643 și aflată în biserică din Bocsig, pe care s-a notat: Această Cazanie o am cumpărat eu, Popa Iov, din Șomoșcheșu, cu trei căbele și jumătate, de grâu, de la Ioan Popovici, în anul 1783, martie în 4 zile. Martori: diacon Ioan Scrob, Petru Sionei, Petru Scrob, Gavriile Berar. Menționăm că înscrisul era cu litere chirilice.

Pentru secolul al XVIII-lea câteva consemnări secvențiale atestă în parohia Șomoșcheș pe preotul Petru, în anul 1746³⁷¹, apoi preoții: Ioan Popovici, în 1755-1767; Iacov Gheorghievici, în 1767; Ștefan Popovici, tot în 1767, iar în 1783, Popa Iov.³⁷²

La începutul secolului al IX-lea, în Șomoșcheș a păstorit Aron Margina (1817-1850). Despre el a rămas o notă semnificativă din anul revoluționar 1848, an în care sătenii din Șomoșcheș, în focul luptei pentru dreptate și libertăți democratice, au subliniat într-o petiție adresată comitelui suprem: „nu ne trebuie un popă care bea și mănâncă cu domnii”. Probabil viața grea a iobagilor a fost scandalizatoare, iar în rândul „domnilor de pământ” asupritori a apărut și numele preotului Margina. Ca urmare a evenimentelor din 1848, a avut loc un schimb de preoți, din Micălaca Veche a venit Eutimie Novac, „expediat forțat” de către autoritățile maghiare, în timp ce preotul din Șomoșcheș, Aron Margina, a fost transferat „la cerere” în Micălaca Veche (fotocopia documentului se află în Muzeul Șomoșcheș și a fost selectată de renumitul muzecograf și documentarist al Muzeului Județean Arad, prof. Dan Demșa).

Despre Eutimie Novac știm că a absolvit Institutul Teologic Arad-din 1843- fiind numit în locul preotului decedat, Costan Iovănaș, la biserică din Micălaca. Vorbind despre Revoluția din anii 1848-1849, dr. Atanasie Șandor, amintește că preotul din Micălaca a fost prins și palmuit de către husarii care „umblau pe ulițe ca niște sălbatici”. Că este vorba de acest preot, nu începe îndoială că el s-a alăturat revoluției încă de la început. În memoriile maiorului Galsai, Kovach Emeric, care a participat la asediul Cetății Aradului, preotul Eutimie Novac este elogiut pentru meritele sale. Mai mult, el cere vicecomitelui Voras Antal, al Aradului, să intervină la episcopul Gherasim Beckserek, pentru a intra în contact cu trupele de acolo și a lupta împreună. Vicecomitele intervine la episcop spre a-i reține parohia, dar episcopul se opune.

Numele său îl găsim într-o scrisoare de garanție din anul 1849, pentru eliberarea unui enoriaș al său, arestat în baza unui denunț fals. Enoriașul este eliberat, influență, în Arad. Pe tărâm politic preotul Eutimie Novac a activat în primul partid militant, românesc, înființat în anul 1863, în Arad și anume „Asociația pentru cultura

³⁷¹ Ghe. Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului*, p.

³⁷² Pavel Vesa, *Episcopia Aradului*, Istorie, Cultură, Mentalități 1706- 1918, p. 671

poporului român” în care erau înscriși mulți preoți și dascăli valoroși, motiv pentru care este mutat la Șomoșcheș. Între anii 1874-1885 parohia este păstorită de fiul lui Eutimie Novac, și anume Virgil Novac. Nu am aflat prea multe despre el, dar suntem convinși că a încercat să calce pe urmele tatălui său.

După Virgil Novac a urmat să păstorească în Sfânta Biserică din Șomoșcheș, preotul Terentie Teodoreanu. Dintr-o conscripție pe anul 1887, din arhiva Protopopiatului Ineu, dosar „culturale 1887”, aflăm despre acest preot că s-a născut la 15 mai 1859, a absolvit cursurile teologice în Arad, a fost hirotonit la 21 mai 1881, de Înalt Prea Sfinția Sa, Episcopul Ioan Mețianu.

În anul 1888 avea doi copii, un băiat și o fată. Aceeași statistică consemnează că în parohia ortodoxă Șomoșcheș viețuiau în 370 de case, 265 de familii ortodoxe, cu 890 bărbați, 933 femei, adică 1829 de locuitori de religie ortodoxă-fiind declarați de naționalitate română 1816 persoane, țigani fiind doar 6.

S-au botezat în anul 1887- 57 de femei, 65 de bărbați, în total 122 persoane. S-au mărturisit în Sfânta Biserică: 16 bărbați și 12 femei, adică 28 de credincioși. În decursul anului au decedat 43 de bărbați și 41 femei, în total 84 de locuitori. S-au cununat în biserică 14 perechi.

Valoarea bisericii era estimată în valută austriacă la 10 350,24 florini, iar împreună cu casa parohială și terenurile agricole la 18.066 florini.

Tot în acest an se face și în Biserica Șomoșcheș o colectă de bani pentru monumentul Andrei Șaguna³⁷³.

Printre întâmplările nefericite din vremea lui Terentie Teodoreanu, amintim un conflict cu Isaia Goldiș, tatăl marelui corifeu al Unirii, Vasile Goldiș, care păstora în Cermei. Cauza disensiunilor a constituit-o prețul și modul de distribuire a prescurilor din biserică.

A fost nevoie de intervenția protopopului Ioan Cornea, ca cei doi să se împace. În fapt, e necesar să subliniem că la Protopopiatul Ineu funcționa și o comisie de împăciuire, care avea rolul de a rezolva incidentele dintre credincioși (divorțul) sau între preoți și învățători și în toate situațiile de neînțelegere sau nerespectare a legilor școlare și bisericești. Starea precară a bisericii de lemn, explică demersurile pentru construcția noii biserici, cu zid, din Șomoșcheș, între anii 1892-1893.

Vechea biserică din lemn, construită numai prin îmbinări, fără cuic, pictată pe lemn, cu o suprafață interioară de 35 metri pătrați, a rămas nedemolată până în anul 1968, când a fost cumpărată și strămutată de Ioan Popa (Popi), care a folosit-o la construcția casei sale.

Demersurile pentru construcția actualei biserici de zid au fost făcute de către preotul paroh, Terentie Teodoreanu și au întâmpinat multe piedici în acele vremuri. Din documentele consultate aflăm că licitația pentru construcția bisericii s-a ținut de două ori în decursul anului 1892. Licitațiile au fost anunțate în publicațiile „Biserica și școala” și „Alfold”(3 august 1892). Deși planul bisericii a fost aprobat, încă din anul 1892, au existat perioade de stagnare a lucrărilor. Dificultățile au fost legate de terenul care a aparținut săteanului Gheorghe Sas care l-a vândut pentru biserică, dar întâbularea pe biserică nu a mai fost recunoscută legislativ, la un moment dat.

Pentru realizarea planului construcției a fost însărcinat și plătit inginerul Paul

³⁷³ Adresa 128/14 IX 1887 către P. O. Ineu

Rozvan din Arad, acesta deplasându-se de mai multe ori la Șomoșcheș. Construcția bisericii a fost încredințată antreprenorului Suto Șandor din Salonta. Din păcate și cu acesta au existat un șir de neajunsuri. Datorită unor materiale de proastă calitate, turnul nou de cărămidă al bisericii, deși finalizat, s-a dărâmat și a trebuit refăcut. Apoi acest constructor din zonă, a avut sume de bani sechestrate prin hotărâri judecătorești și ca urmare și o parte din banii achitați de credincioșii parohiei Șomoșcheș, au fost sechestrați.

Au fost necesare mai multe procese juridice pentru a dovedi că suma datorată constructorului a fost achitată. Subliniez că în procesele parohiei Șomoșcheș, avocatul apărător a fost Dr. Ioan Suci, corifeu al Unirii.

S-a impus chiar intervenția Sfintei Episcopii a Aradului, prin Ordinul Consistoriului Diecezan nr. 6324 din 22.10.1896, care cerea constructorului Suto Șandor să vopsească acoperișul nou al Bisericii Șomoșcheș.

Am arătat aceste aspecte pentru a sublinia greutățile cu care preotul Terentie Teodoreanu s-a confruntat, dar pe care le-a depășit.

Între anii 1893-1894 biserica a fost zidită și finalizată. Consemnarea evenimentului pe un „Minci” este edificatoare. „În anul 1893... s-a edificat sfânta biserică română- greco- ortodoxă din Șomoșcheș, cu prețul clădirii de 17.200 florini v.a. Șomoșcheș, la 15 octombrie 1894. Pr. Terentie Teodoreanu”. În decursul anului 1894, firma Thuzy Ianoș din Budapesta, înștiințează Comitetul Parohial Șomoșcheș, că cele două clopote comandate sunt gata și că după achitarea sumei restante, de 2140 de florini, acestea pot fi ridicate și transportate în Șomoșcheș.

Statistica din 5 martie 1896³⁷⁴, consemnează că în parohia Șomoșcheș trăiau și activau 2133 de credincioși ortodocși, 1077 fiind bărbați și 1056 femei.

În cele 418 case, locuiau 402 familii, fiind 50 de perechi, concubini.

În ziua de 16 februarie 1895 preotul Teodoreanu va pleca în Muntenia, unde a primit un post de ierarh. Până în Gara Cermei a fost condus cu mare alai de către credincioșii ortodocși din Șomoșcheș.

A urmat păstoria lui Traian Catone începută la 1 iunie 1895, transferat de la Chesinț și care între anii 1895-1898, în vremea misiei sale, va târnosi Biserica Șomoșcheș și va picta interiorul. Era originar din Ciunțești, s-a cununat la Curtici, în 1892, la 8 noiembrie cu Lucreția, născută Plopu, din Siclău și a murit la doar vârsta de 29 de ani, în anul 1898.³⁷⁵

Târnosirea bisericii a avut loc în anul 1896. La sfințire a oficiat arhimandritul Augustin Hamza. În anul 1898 biserica a fost onorată din nou de arhierul episcopal, Ioan Mețianu, cel ce va ajunge mitropolit, la Sibiu.

Statistica de final a anului 1898, consemnează că în decursul anului s-au născut: 25 de băieți, 23 de fete, au decedat: 43 de bărbați și 33 de femei și s-au cuminecat: 19 bărbați și 14 femei.

Adresa protopopiatului Ineu cu nr. 513/21 II menționează trimiterea Singheliei, către Preotul Simion Bulcu din partea I.P.S. Mețianu. În același an, 1899 preotul Simion Bulcu primește și un 'Certificat pentru efectuarea pregătirii militare.³⁷⁶

³⁷⁴ A. P. Ineu, dosar 1896

³⁷⁵ Pavel Vesa, Episcopia Aradului. Istorie. Cultura. Mentalități. 1706-1918, p.671

³⁷⁶ Poz. 217/23 XII-1899, Reg.de esibite

Continuăm șirul datelor și al momentelor semnificative din viața bisericii ortodoxe, menționând că în anul 1907 documentele de arhivă ale Parohiei Șomoșcheș consemnau existența:

matricole botez- 1817- 1907;

matricole cununări- 1824- 1907;

matricole răposați -1779- 1907;

Registru de esibite- 1885- 1895;

Registru de esibite- 1896- 1907.

Biserica din Șomoșcheș, prin mireni și preotul paroh, s-a înscris întotdeauna în curentul social al vremii. Astfel că în 31 ianuarie 1908, în Sfânta Biserică din Șomoșcheș s-a ținut parastas pentru mecenatul Emil Gojdu.

La ședința sinodului protopresbiteral de la Ineu, desfășurat în 14/27 februarie 1908, au participat din Șomoșcheș, alături de preotul paroh Simion Bulcu și mireni: Nicoară Suci și Toma Sas (juniorul)³⁷⁷.

În luna martie a anului 1908 își anunță vizita pentru 17/30 martie, vrednicul protopop al Ineului, Ioan Georgia, care va face și o inspecție la școală și va verifica arhivele și biblioteca parohiei³⁷⁸.

Dintre donațiile mai substanțiale pentru biserică, în anul 1908 consemnăm:

văduva lui Faur Teodor – fețe brodate – 5 coroane;

văduva lui Tăutan – stihar- în valoare de 15 coroane.

În sinodul protopopesesc din anul 1909, participă preotul Simion Bulcu și Ioan Sas (mirean).

În anul 1909, adunarea parohială și comitetul bisericesc local, hotărăsc să pună în vânzare, prin licitație, casa parohială bătrână, precum și un grajd, stabilind prețul de pornire al licitației la 600 coroane și 25 fileri.

Licitația se anunța și în localitățile învecinate Șicula, Cermei, Gurba, Seleuș, Șepreuș, Mișca, Apateu și Berechiu.

Pentru susținerea bisericii și a școlii confesionale se apelează și la un împrumut de la Banca „Lunca Ineu”, în valoare de 500 coroane.³⁷⁹ Sumele de bani încasate din vânzări și împrumuturi au fost necesare pentru zugrăvirea bisericii – lucrare care se încheie în anul 1910, când la 12/25 decembrie urma să se facă sfințirea lucrărilor. La festivitate au participat preoții din parohiile vecine³⁸⁰.

Viața bisericească este dezbătută în Sinoadele episcopale anuale. Documentele vremii oglindesc grija preoțimii și a intelectualității arădene pentru viitorul națiunii române.

În deschiderea Sinodului episcopal, din anul 1911, episcopul Ioan I. Papp a afirmat răspicat această constantă preocupare, subliniind că sinodul e chemat să determine modul cum să ocrotim în sânul sfintei noastre biserici, cum să susținem promovarea, dezvoltarea și cum să dăm mai multă rezistență și putere de viață mai productivă instituțiilor noastre religioase, morale, culturale și economice și peste tot, cum să promovăm, apărăm și susținem biserica noastră străbună.

³⁷⁷ Registru esibite P46 /12 februarie 1908

³⁷⁸ Registru esibite P45 și 124 /1908

³⁷⁹ Registru esibite P68 /31 decembrie 1909

³⁸⁰ Registru esibite P 118/ 10 decembrie 1910

În mod constant, la ședința de sinod protopopesec de la Ineu, avem delegat, alături de Simion Bulcu, un mirean din parohie și anume pe Ioan Sas³⁸¹. Spiritul cultural al preotului și al învățătorilor din Șomoșcheș, se dovedește prin sărbătorirea în Șomoșcheș, a 100 de ani de la înființarea Preparandiei, în decursul lunii noiembrie 1912, în ziua de 16, când se pomenesc Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril³⁸².

În anul 1914 se realizează un plan pentru orologiul din turnul bisericii, care se trimite la organele ierarhice: Protopopiatul Ineu și Consistoriul Arad.

Începutul războiului, concentrările masive de cetățeni din toate parohiile, produc în viața socială a comunităților perturbări în munca și în viața de familie.

În perioada 1914-1916 au fost mobilizați din Transilvania 500.000 de soldați, pentru Imperiul Habsburgic, ajungând 120.000 prizonieri în Rusia, 18.000 prizonieri în Italia și 1.000 în Franța. Așa se explică numărul mare de învățători concentrați în acești ani și mulți aflați în lagăre de prizonieri.

Anul 1915 a însemnat pentru parohia noastră o mare durere și frustrare – predarea clopotului mare al bisericii din Șomoșcheș.

Achiziționarea s-a făcut de către armata austro-ungară, în scopul confecționării de proiectile de război.

Despre acest clopot se spune că avea un sunet cu mare rezonanță și se auzea până la Ineu (18 km). Acest clopot era turnat în 1893, când s-a construit biserica din Șomoșcheș. Inscripția de pe clopot menționează: Clopotul Mare s-a făcut în anul 1893, pe timpul lui Ioan Meșianu, preot fiind Terentie Teodoreanu, epitrop, Ioan Sas Tomușoaie, în fabrica lui Frederic Honig, turnător de clopote din Arad, fondată în 1890 și distinsă în 1890 cu o medalie de stat pentru invenție cu clopote găurite³⁸³.

Suma de bani plătită la achiziție s-a depus la o bancă din Ineu și a stat acolo până în anul 1928, când s-au cumpărat alte două clopote.

Anul 1916, anul intrării României în războiul de recucerire a Ardealului, a adus entuziasm în multe sate românești. Și în Șomoșcheș s-a sărbătorit în mai, într-un cadru festiv „Sărbătoarea Carpaților”³⁸⁴, dar s-au organizat și altele, precum „Sărbătoarea pomilor și a păsărilor”, și acțiuni patriotice de curățare a pășunilor, colectare de cărți școlare și haine pentru orfani. Școlarii din Șomoșcheș aveau în grijă cimitirele parohiei.

Ridicarea clopotelor de la biserici, dar și a altor obiecte de aramă, a dobândit caracter general.

Războiul a înmulțit suferințele oamenilor, dar și încrederea în împlinirea aspirațiilor. În anul 1917, în timp ce pe toate fronturile se desfășurau lupte crâncene, fără să se întrevadă sfârșitul, un țaran din Comloș consemna pe fila unei cărți bisericești: „se varsă sânge pe toate fronturile, dar ne apropiem de învierea din mormânt a libertății tuturor popoarelor asuprite”. În notă se exprima încrederea întregului popor.

Soldații români dezertează de pe fronturile austro-ungare și se înrolează în

³⁸¹ Registru esibite P 19/ 20 februarie 1911

³⁸² Registru esibite P 489/ 1912

³⁸³ Registru esibite, P 81/ 15 octombrie 1915

³⁸⁴ Registru esibite P 181/ 15 mai 1913

armata română. În martie 1917, reprezentanții celor 130.000 prizonieri români transilvăneni, crișeni și bănățeni aflați în Rusia, semnează declarația cunoscută cu denumirea „Prima Alba-Iulia”, în care afirmă convingător că sunt pregătiți să lupte pentru unirea tuturor românilor într-o singură țară. Declarația a fost difuzată în mai multe limbi, pe întregul glob. Români din Franța și din alte țări, în același an, în cadrul unei mari adunări la Paris, au înființat Consiliul Unității Naționale, recunoscut de guvernele aliaților. Vrerea unificării e afirmată cu tărie de întregul neam și pretutindeni unde existau români.

Considerați că ei stăpâneau în mod direct satele și poporul, ei reprezentau țaria cea mare. Guvernul știa prea bine că smulgându-i din mijlocul țăranilor dădea două lovituri: una poporului, rămas orfan de păstor și de îndrumători, iar alta contra oficialităților, Bisericii Ortodoxe Române, a cărei putere o dădea masa preoților. Numai în anul 1916, la intrarea României în război, din Protopopiatul Ineu au fost arestați și internați în lagăre 3 preoți.

În parohia Șomoșcheș sunt consemnați în anul 1917 un număr de 2044 de locuitori în 427 de case, din care 1051 ortodocși bărbați și 943 sunt femei. Muncesc și viețuiesc cu statut de „cununați” 279 de perechi, sunt nelegitimi doar 8 perechi, au răposat în 1917 un număr de 22 de bărbați și 31 de femei (în localitate) și s-au născut 9 băieți și 16 fete³⁸⁵.

Sentimentul național patriotic al locuitorilor din Șomoșcheș s-a dovedit la 1 Decembrie 1918, când 8 țărani, având în frunte pe învățătorul patriot Ioan Tau, s-au deplasat la Alba Iulia, unde au manifestat cultural într-o formație de călușari. (Poza document se află în arhiva Muzeului etnografic Șomoșcheș).

În ziua de 1 Decembrie 1918, clopotele Bisericii din Șomoșcheș au răsunat timp de o oră, cinstind evenimentul.

Viața bisericească din Episcopia Aradului și Protopopiatul Ineu a înregistrat, după anul 1918, o diversificare vizibilă, ca urmare a eliberării spiritului de inițiativă al preoțimii și cărturarilor ortodocși. A fost urmarea câștigării libertății și autonomiei Bisericii Ortodoxe Române din Marea Românie.

Deschiderile s-au procesat începând cu Congresul preoțesc din 6-7 martie 1919, de la Sibiu.

Pe plan local, un eveniment semnificativ l-a constituit realizarea împăcării dintre constructorul bisericii, Suto Șandor, antreprenor din Salonta și comitetul parohial Șomoșcheș. Este vorba de un proces de peste douăzeci de ani, în care dr. Ioan Suciu a fost apărătorul Parohiei Șomoșcheș.

În februarie 1919 Biserica Șomoșcheș îi acordă 382 coroane susnumitului, sumă pretinsă cu ocazia restaurării turnului, care în anul 1893 s-a dărâmat.³⁸⁶

Documentele parohiei consemnează în adresa 118, din anul 1919, expedită Protopopiatului Ineu, că printre pierderile suferite de parohie, cauzate de război, la loc de mare valoare sunt cele două clopote, rechiziționate de armată în anul 1917.

În Biserica Șomoșcheș, precum și în alte biserici din Episcopia Aradului, s-a ținut în 14 august 1918 un „Te Deum” pentru armata română, care în urma revoluției ungare și agresiunii din anul 1919, a trecut granițele și „a cuprins capitala Ungariei,

³⁸⁵ A.P.O.I. dosar culturale-1917

³⁸⁶ Registru esibite P3/ 3 februarie 1919

Budapesta". S-au tras clopotele o jumătate de oră în Șomoșcheș.

Tot pentru cinstirea eroilor de la Mărășești (1917) s-a ținut parastas în 14/28 august 1919, în Biserica din Șomoșcheș. Adresa nr. 120 a Parohiei Șomoșcheș, către Protopopiatul Ineu informează de „înființarea Casei Culturale din Șomoșcheș”, realizată cu srijinul parohiei³⁸⁷.

Printre lucrările de întreținere și renovare susținute de credincioșii parohiei noastre, se numără și acoperirea cu tablă a părții de miazănoapte a acoperișului, Sfintei Biserici. Lucrarea a fost realizată de meșterul Merza Victor, tinichigiu în Cermei și a fost derulată între 1 iulie 1920-1 septembrie 1920³⁸⁸.

Mirenii din Șomoșcheș, asemenea celor din toate parohiile Protopopiatului Ineu, au ales în anul 1920 ca deputat metropolitan, din rândul credincioșilor, pe avocatul dr. Burdan, de la Ineu³⁸⁹.

În același timp își trimeau ca reprezentanți în Sinodul protopresbiteral al Inelui, pe preotul Simion Bulcu și săteanul ortodox, Petru Sas³⁹⁰.

Și tot spre mândria sătenilor și a credincioșilor noștri, consemnăm că duminică de duminică și în toate sărbătorile, în Biserica din Șomoșcheș s-a purtat un tas special pentru orfanii de război.

În 25 decembrie 1921, în Șomoșcheș, s-a ținut cu multă însuflețire „Cercul religios al preoților din Protopopiatul Ineu, la care au participat mulți preoți”³⁹¹.

În cuvântul de deschidere a lucrărilor Sinodului Episcopal din anul 1921, episcopul Ioan I. Papp a considerat acest moment ca act de “pomenire a redobândirii dreptului la viața sinodală, adică a dreptului de a ne conduce noi înșine afacerile noastre bisericesti, școlare și fundamentale pe baza „Statutului nostru Organic”, valabil și obligator pentru toate corporațiile acestei mitropolii.

În cadrul acestui Sinod, fără teama penalizării, deputatul Aurel Cosma a solicitat intervenția Consistoriului din Arad pentru stabilirea unor norme legale de funcționare a comitetelor parohiale dar și a școlilor din Iugoslavia. Tot în timpul acestei dezbateri sinodale, G. Ciuhandu a propus unificarea Bisericii Ortodoxe Române din România Mare pe baza unor principii democratice recunoscute. În același sinod au fost dezbătute probleme importante precum: educația religioasă și morală a tineretului în anii de criză postbelică, confesionalitatea școlii primare, transilvănene și prevenirea efectelor educative ale” propagandei defectiste și turbulenta a vremii”. E vorba aici de adresa nr. 959/1920 a șefului serviciului special de siguranța din Arad, precum și adresa nr. 588/9 mai 1920, prin care se menționează creșterea alarmantă printre muncitorii români din America a propagandei bolșevice, din ziare din Detroit, Mich Sanday, sau prin diverși agenți care descriu regimul așa zis de teroare, din Ungaria și poștim preoții și învățătorii a ține sub stricta și discreta supraveghere pe cei sosiți din America și în caz că vor observa curente anti-românești periculoase ordinei și siguranței, să se adreseze serviciului special de siguranță din Arad”. Adresa este expediată Episcopiei Aradului dar și celor 12 protopopiate.

³⁸⁷ Registru esibite P. 22/ 20 mai 1920

³⁸⁸ Registru esibite P. 29/ 15 septembrie 1920

³⁸⁹ Registru esibite P. 43/1 decembrie 1920

³⁹⁰ Registru esibite P. 32/ 24 februarie 1921

³⁹¹ Registru esibite P. 73/ 25 decembrie 1921

Din Șomoșcheș au emigrat în America, în acea perioada, Flore și Catifa Brândușe și familia Memetea Ioan (a Petriți) și sora sa. Am selectat și am memorat o activitate formativ-culturală, denumită „Cerc religios în Cermei”, desfășurat în 20 noiembrie 1921. Despre solemnitatea și misiunea cercului, a consemnat preotul din Răpsig, viitorul protopop, Mihai Cosma, în publicația „Școala și biserica”, exprimându-se în modul laudativ și admirativ:

„A fost un fond bogat de religiozitate, lacrimi de mângâiere stoarse celor 14 bolnavi împărtășiți la Sfânta Taină”, slujbă la care protopopul Inelui, Ioan Georgia a deschis ședința printr-o vorbire bine ticluită, arătând scopul întrunirii și însemnata cercurilor religioase. S-au adus laude învățătorului- director al Școlii din Cermei, omul patriot al locului și adevărat dascăl, Ioan Tau.

A participat preotul paroh Simion Bulcu și mulți credincioși ortodocși din Șomoșcheș”.

În întreaga Episcopie a Aradului, viața bisericască a fost influențată puternic de lucrările adunărilor consistoriale din anii 1923 și 1924, prezidate de episcopul Ioan I. Papp, care au avut în centrul atenției probleme vizând întărirea Bisericii Ortodoxe și a școlii românești, stimularea activităților de cercetare a istoriei eparhiei, precum și realizarea și funcționarea Fundației „Ioan I. Papp” și înființarea unui muzeu eparhial.

Din activitatea din parohia Șomoșcheș, trebuie menționate următoarele momente:

Adunarea parohială din 20 mai 1923 din Șomoșcheș care a hotărât acoperirea bisericii cu ciripă (țigla), costul fiind estimat la 25.000 lei.

Aceeași ședință hotărăște predarea clădirii fostei școli confesionale către școala de stat, fără titlu de proprietate și cu condiția de a se amenaja trei săli noi, corespunzătoare unui învățământ local de calitate.

În 20 iunie 1923 s-a primit noul sigiliu (ștampilă) de gumă și aramă, având inscripționat hramul bisericii: „Sfântul Dumitru”.

La sinoadele protopopești din 30 noiembrie 1923, 28 ianuarie 1924 și 4 martie 1924, participă reprezentanții parohiei Șomoșcheș: preot Simion Bulcu și mireanul Petru Sasu.

În 18 mai 1924 s-a ținut în Berechii, cercul religios al preoților din Protopopiatul Cermei. Menționez că între anii 1922-1939, parohiile din: Cermei, Apateu, Șomoșcheș, Berechii, Moșiori, Șepreș și Talpoș erau în structura Protopopiatului Cermei-Apateu, protopopul zonei fiind preotul Petre Banciu de la Apateu-Adresa 298 a Protopopiatului din Ineu, din 25 iulie 1924, stabilește că cercul religios al preoților să fie concomitent cu cel al învățătorilor.

Studiind câteva procese verbale de la desfășurarea acestor activități, am constatat că pe lângă aspectul de ritual bisericesc, cu slujbă și rugăciuni, se țineau pentru popor diverse prelegeri morale și se desfășura un bogat program artistic al elevilor din localitatea respectivă. Corurile bisericesti și cântecele patriotice erau combinate cu recitări și jocuri populare. Consider că aceste activități didactice, religioase și culturale au făcut să crească prestigiul unor dascăli din fiecare localitate. Pentru Șomoșcheș s-a evidențiat Teodor Ardelean iar pentru Cermei, învățătorul director, Ioan Tau.

În 19 octombrie 1924, în parohia Cermei s-a ținut un astfel de cerc religios³⁹².

³⁹² Adresa 390/ 8 octombrie 1924) (Registru esibite P 71/8 octombrie 1924

Anul 1925 a constituit un eveniment însemnat în viața Bisericii Ortodoxe Române, care a fost înălțată la rang de Patriarhie, iar viața bisericească a fost rânduită pe principii solide, având ca model „Statutul Sagunian”. Acest statut consfințește ca organ deliberativ pentru fiecare protopopiat, „Adunarea protopopească” formată din 15 până la 24 de membri, după mărimea protopopiatului, cuprinzând: 1/3 preoți și 2/3 mireni, aleși pe o perioadă de 6 ani, de către reprezentanții Adunărilor parohiale. Ca organ executiv al Adunării protopopești exista „Consiliul protopopesc”, care avea ca principale atribuții problemele comune de natură administrativ- bisericească, culturală și economică din parohiile aparținătoare. În componența Consiliului protopopesc ales pe 6 ani, alături de protopop erau 2 clerici și 4 mireni. Evoluția protopopiatului din Episcopia Aradului consemnează în 1918, existența a 12 protopopiate, la care se adaugă încă 6, ale Consistoriului din Oradea.

În Șomoșcheș, dintre plusurile și minusurile cotidiene, amintesc:

- În 3 februarie 1925, directorul școlii, T. Ardelean, se prezintă la preotul paroh, Simion Bulcu, solicitând întăbularea pe grădina școlii, în vederea construirii unui nou local de școală. Acesta a refuzat, iar directorul școlii a amenințat că va întăbula școala pe un lot al unui cetățean care susține că are o poziție cu teren și poate întăbula școala pe acel teren³⁹³;
  - În 26 februarie 1925 se convoacă Sinodul Protopopesc Ineu, la care participă preotul Simion Bulcu și mireanul Petru Sas³⁹⁴;
  - Într-o adresă din 30 martie 1925, expediată Oficiului Protopopesc Ineu, preotul paroh Simion Bulcu explică faptul că 5 bărbați și 10 femei s-au prezentat la mine să-i cuminec, dar numai cu anafură, că ei se cuminecă tot la 6 săptămâni și se numesc spiriți”. Este prima consemnare a apariției cultului pentecostal în Șomoșcheș, spre deosebire de cultul baptist, consemnat încă din 1903.
- Alte activități parohiale în 1925:
- În 26 februarie 1925, la Sinodul Protopopesc Ineu au participat ca delegați preotul Simion Bulcu și Petru Sas.
  - În 24 aprilie 1925, preotul și credincioșii ortodocși din Șomoșcheș au ales la Cermei un deputat sinodal eparhial, pe Teodor Burdan³⁹⁵.
  - Pentru preot și învățători, s-au plătit 100 lei la abonamentul „Biserica și școala” pe anul 1925.
  - În 25 octombrie, preotul Simion Bulcu și un grup de mireni au participat la Sfințirea Bisericii Ineu.
  - În acest an, 1925, doi copii orfani ai lui Pavel Scrob, au fost ajutați de Biserica Șomoșcheș cu 30 de lei, dar și cu 200 de lei de la Majestatea Sa, Regele Ferdinand I³⁹⁶.
  - Și tot în acest an, 1925, prin colectă, s-a contribuit la ridicarea Monumentului din București „Eroii sanitari”.
  - În acest an, prin Reforma agrară, s-a împroprietarit Biserica Șomoșcheș cu 3 ha. de teren în Livada, pentru cimitir, 5 ha. în Butuci, ca sesie parohială, 10 ha, pentru biserică

³⁹³ Registru esibite P. 8/ 26 ianuarie 1925

³⁹⁴ Registru esibite P11/18 februarie 1925

³⁹⁵ Registru esibite P. 25/ 25 aprilie 1925

³⁹⁶ Ds. Prot. Ineu, Adresa 39/ 1925

și 8 ha pentru cantorii bisericii³⁹⁷.

Epitrop al Sfintei Biserici din Șomoșcheș a fost în 1926 și 1927, Petru Memetea, plătit cu 300 de lei pe an, iar clopotar a fost Gheorghe Memetea, plătit cu 500 de lei pe an.

În 11 februarie 1926, participă la Protopresbiteratul Ineu, alături de preotul paroh Simion Bulcu și delegatul mirean Petru Sas. În acest an a început în Episcopia Aradului colectarea de obiecte vechi, scoase din uz, dar cu valoare de patrimoniu, în ideea realizării ‘Muzeului Eparhiei Aradului. Este o idee mai veche și de valoare patrimonială ortodoxă.

În anul 1926 se înființează ‘Unitatea militară de Remontă, din Șomoșcheș,’ care prin ordinul Ministerului de Război primește 20 de ha. de teren arabil, din proprietatea bisericii și cantoriilor. Aici se vor crește și dresa cai de rasă pentru armată.

În 3 octombrie 1926 și în anul următor, în 15 aprilie 1927, are loc depunerea festivă a jurământului militar, cu participarea preotului Simion Bulcu și a credincioșilor și școlarilor din Șomoșcheș³⁹⁸. După 1944, această unitate militară s-a desființat și din informațiile orale ale unor locuitori vârstnici din Șomoșcheș caii au fost duși la centrul de renume de la Jigalia.

În anii 1926 și 1927 se începe pictarea Bisericii Șomoșcheș, printr-un pictor recomandat de Episcopia Aradului. În vara anului 1927, P.S.S.Episcopul Aradului, Grigore Comșa, poposește și în Șomoșcheș (mai 1927), prilej cu care face unele observații la biserică și la școală și care ulterior sunt trimise în formă scrisă către parohie³⁹⁹.

În anul 1927 se fac și reparații la casa parohială din localitate.

La marea sărbătoare de Paști, a anului 1927, preotul Simion Bulcu a împărțit săracilor din localitate 1.450 de lei.

Biserica Șomoșcheș și credincioșii ortodocși contribuie cu suma de 1.000 lei pentru introducerea curentului electric în sediul protopopiatului Ineu⁴⁰⁰.

Nicoară Sas (a Negrului) cere o recomandare preotului paroh pentru a intra la Facultatea de Teologie din Arad. (Este Nicoară Sas, care mai târziu, în anii 1960- 1970, a fost cântăret la renumita „Scala din Milano”).

Pentru biblioteca parohială se procură în anul 1927 cărțile din colecția „Semănătorul”, iar aceste cărți în valoare de 750 de lei vor îmbogăți patrimoniul local al bibliotecii parohiale⁴⁰¹.

În cursul anului 1928, cea mai vastă și importantă realizare din Sfânta Biserică Șomoșcheș a fost cea legată de cumpărarea a două clopote noi, în valoare de 166.320 lei. Pentru aceste două clopote avem următoarele înscriruri:

„Clopotul mijlociu s-a turnat în anul 1928, în zilele Regelui Mihai I și a episcopului Aradului, Dr. Grigore Comșa și are o greutate de 634 kg”.

„Clopotul mare s-a făcut în fabrica lui Honig Ionaș din Budapesta și s-a instalat în anul

³⁹⁷ Adresa 15/1947, dosar 1947,A.B.O.S

³⁹⁸ Registru esibite P 3/ 6 ianuarie 1927

³⁹⁹ Adresa Episcopiei Aradului Nr.320/ 1927) (Registru esibite P. 69/ 29 iunie 1927

⁴⁰⁰ Registru esibite . 92/ 16 octombrie 1927

⁴⁰¹ Registru esibite P. 1/ 20 ianuarie 1928

1928⁴⁰².

În acest an, Consiliul Parohial Șomoșcheș, elaborează și aprobă un „Regulament pentru licitarea scaunelor din biserică”⁴⁰³.

Cu multă satisfacție trebuie să amintim că în primăvara anului 1928, Ioan Sas și soția sa Ana Burcă, cer Venerabilului Consistoriu din Arad, să aprobe înființarea unei fundații ce-și dorește scopuri caritabile: ajutorarea bătrânilor și a copiilor săraci, pentru a urma școala⁴⁰⁴.

În anul 1928, prin bunăvoința credincioșilor ortodocși din Șomoșcheș, biserica donează 3 ha de teren, pentru construcția școlii și a bisericii din Moșiori, sat nou format, din coloniști, originari din Apuseni, care în anul 1924 au întemeiat localitatea dintre Berechiu și Șomoșcheș.

Printr-o adresă a Episcopiei Aradului cu nr. 385/8 februarie 1929, se interzic înmormântările în curtea bisericilor, iar credincioșii din Parohia Șomoșcheș în frunte cu preotul, stabilesc strângerea de fonduri pentru edificarea unei noi case parohiale⁴⁰⁵.

În 25 martie 1929 la Unitatea de Remontă Șomoșcheș se depune jurământul militar. Și tot în decursul anului 1929 se adună bani pentru contribuții la sprijinirea realizării monumentului „Nicolae Bălcescu și Simion Bărnuțiu”⁴⁰⁶.

În anul 1930, Sfânta Biserică din Șomoșcheș, prin strădania și jertfelnicia credincioșilor, a realizat un nou iconostas, care a fost împodobit și pictat conform cerințelor Patriarhiei Ortodoxe a României.

În acești ani funcționau în Episcopia Aradului cercuri religioase ale tineretului „Sfântul Gheorghe”. O astfel de organizație exista și în Parohia Șomoșcheș.

În același timp activa printr-un mare număr de membri și „Oastea Domnului” din Șomoșcheș.⁴⁰⁷

În anul 1931, Nicolae Sasu din Șomoșcheș a absolvit Facultatea de Teologie din Arad și a fost repartizat la Măderat. Din motive necunoscute nouă, nu s-a prezentat la Protopopiatul Șiria pentru a-și lua postul în primire⁴⁰⁸.

În 22 octombrie 1931 Prea Cucernicul Părinte Protopop al Ineului, Mihai Cosma, a vizitat biserica și școala din Șomoșcheș, precum și documentele și arhivele existente, făcând observațiile de cuviință.

În anul 1932 s-a petrecut din nou o anomalie de înțelegere între preot și învățători, prin faptul că în ședința din 1 martie 1932 a Comitetului parohial n-au fost primiți învățătorii.

Probabil incidentul și insistența directorului T. Ardeleanu au menținut această opoziție⁴⁰⁹.

Și tot în acest an, în primăvară, au loc inundații mari ale Crișului Alb și, cum

⁴⁰² Registru esibite P. 23/ 10 februarie 1928

⁴⁰³ Registru esibite P. 113/ 6 septembrie 1928

⁴⁰⁴ Registru esibite P 32/ 8 martie 1928).

⁴⁰⁵ Registru esibite P. 12/ 23 februarie 1929

⁴⁰⁶ Registru esibite P. 29/ 20 aprilie 1929

⁴⁰⁷ Ioan Nagy, „Biserica și școala din zona Ineului între cele două războaie mondiale”
Lucrare de licență, Universitatea Aurel Vlaicu- Arad, 2010, P. 13

⁴⁰⁸ Registru esibite P. 107/ 10 decembrie 1931 și P 83/ 12 noiembrie 1931

⁴⁰⁹ Registru esibite P. 15/ 20 martie 1932

se cunoaște, pe canalele și pâraiele din zonă au avut loc des astfel de inundații⁴¹⁰.
Examenle de religie s-au desfășurat în 18 mai 1932, potrivit proiectării și conspectelor înaintate către Protopopiatul Ineu.

În 4 decembrie 1932, în Biserica din Șomoșcheș, s-a ținut parastas pentru Dimitrie Țichindeal și s-a făcut colectă pentru o cruce comemorativă la Becicherecul Mic⁴¹¹.

În anul 1933 sunt recomandați pentru Școala de cantori bisericești, de la Oradea, Teodor Faur și Ioan Sasu⁴¹².

În 10 iunie 1933 se colectează și se trimite pentru bisericile ortodoxe din Ierusalim, suma de 110 lei.

Se continuă acțiunile de pregătire și construcție a noii case parohiale.

La ședințele Sinodului Protopopesc din 1933 participă alături de preotul paroh Simion Bulcu și Aurel Mager, secretar al Primăriei Șomoșcheș.

În anul 1934, Protopopul Ineului, Mihai Cosma, vine la Șomoșcheș, la 4 noiembrie și verifică documentele parohiei și starea faptică reală a lucrurilor.

În anii 1934 și 1935 activau în Parohia Șomoșcheș următoarele organizații religioase: „Oastea Domnului”, „Asociația Sfântul Gheorghe”, „Comitetul misionar” și „Sfatul păcii”⁴¹³.

Observând aceste organisme și activitatea lor, înțelegem că de fapt în parohia Șomoșcheș era o viață activă, creștină și socială.

În 2 mai 1935 s-a ținut la Ineu Adunarea Comitetului Protopopesc, la care alături de preotul Simion Bulcu, a participat secretarul Primăriei, Aurel Mager.

Din activitățile anului 1936 aș aminti: „Cercul religios al preoților” din 15 martie 1936, având un program bogat, atât în activități specifice misionare, din partea preoților, dar și un program artistic bogat oferit de elevii din Cermei, sub îndrumarea învățătorilor și directorului Ioan Tau⁴¹⁴.

În același an, s-a ținut Adunarea Generală a Frăției Ortodoxe a Românilor de la Arad, în 27 mai 1936, la care au fost invitați toți preoții din Eparhia Aradului.

O acțiune unilaterală din Protopopiatul Ineu, dar la care contribuția Parohiei Șomoșcheș a fost de 235 de lei, a constat dintr-o colectă de bani pentru cumpărarea unei mașini la Protopopiatul Ineu⁴¹⁵.

În Parohia Șomoșcheș, în ședința comitetului parohial din 14 decembrie 1937, s-a hotărât și s-a adresat cererea către Protopopiatul Ineu ca “să fie scoase băncile de șezut, din Biserica Șomoșcheș”⁴¹⁶.

În Cermei, la 5 septembrie s-a ținut instruirea misionară a preoților din protopopiatul Cermei- Apateu, având ca subiect al serviciului divin “cele 14 suferințe ale Lui Iisus și completat cu rugăciuni pentru popor”⁴¹⁷.

În Parohia Șomoșcheș, anul 1939 a început cu o măsură de aspect liturgic-

⁴¹⁰ Registru esibite P. 37/ 7 aprilie 1932

⁴¹¹ Registru esibite P. 86/ 20 decembrie 1932

⁴¹² Registru esibite P. 26/ 14 aprilie 1933

⁴¹³ Registru esibite P. 3/ 30 ianuarie 1932

⁴¹⁴ Registru esibite P. 16/ 17 martie 1936

⁴¹⁵ Registru esibite P. 45/ 14 august 1936

⁴¹⁶ Registru esibite P. 89/ 4 decembrie 1937

⁴¹⁷ Registru esibite P. 61/ 29 august 1937

cântatul în biserică la unison. De asemenea răspunsurile liturgice și copiii vor cânta în acest mod⁴¹⁸.

La Adunarea Protopopească din Ineu, din 26 martie 1939, au participat preotul Simion Bulcu și cântărețul bisericesc Petru Sasu.

Începând cu 7 noiembrie 1939 prin Decretul de lege nr. 3998 s-a înființat Episcopia Timișoarei și protopopiatele din Episcopia Aradului s-au restructurat astfel că s-a înființat Protopopiatul-Circumscripția Cermei cu 8 parohii: Cermei, Șomoșcheș, Avram Iancu, Moțiori, Apateu, Șepreuș, Talpoș, Berechiu și filiile lor. Protopop a fost ales Petru Banca, paroh în Apateu și o personalitate de cultură și spirit⁴¹⁹.

În acest an 1939, preotul Simion Bulcu și-a aniversat 40 de ani de serviciu în parohie.

Prin adresa 212/5 februarie 1941⁴²⁰ în Șomoșcheș s-a organizat o grădină de legume din islazul comunal.

În Șomoșcheș funcționa o bancă populară „Ardeleana din Șomoșcheș”, având ca investitori pe Burcă, Pop și Ardelean⁴²¹.

În slujbele din Biserica Șomoșcheș cântau în calitate de cantori bisericești: Sas Petru, Sas Pavel și Teodor Dreana.

În 17 iunie 1941 s-a distrus podul de la Dâlboci.

Elevii școlilor și tinerii erau implicați în mișcarea națională “Străjerii”, având obligația de a amenaja grădini de zarzavat și pepiniere.

Prin adresa din 8 martie 1943, Biserica Șomoșcheș aduce la cunoștință directorului școlar că a expirat contractul pentru edificiul școlar și că un nou contract se impune a fi încheiat, dar că în Comitetul Parohial Șomoșcheș s-a stabilit o chirie de 4.000 lei, care să se plătească episcopiei, în fiecare an la 1 septembrie⁴²².

În 14 aprilie 1943 s-a primit Ordinul Prefecturii nr. 738/1943, care recomandă preoților unele măsuri de siguranță locală, contra spionilor parașutați din avioane.

Primăria comunei Șomoșcheș, prin adresa nr. 17/1943, trimisă preotului Simion Bulcu, îl informează despre înființarea în comună a unui comitet comunal I.O.V. și un birou I.O.V. condus de învățătorul școlii sau în lipsa acestuia de preotul paroh⁴²³.

Protopopiatul Cermei - Apateu a organizat în 2 martie 1943, ora 9 a. m. în sala Școlii din Cermei, o Adunare protopopească a preoților din Cermei, Șepreuș, Apateu, Berechiu, Moțiori, Șomoșcheș și Talpoș, pentru serviciul divin și alegeri ale comitetelor protopopești⁴²⁴.

Consemnăm și o statistică a populației din Șomoșcheș, în anul 1943:

Bărbați	1 154;
Femei	1 040;
Total	2 194;
Cununați (perechi)	514;
Cununați numai civil	41;

⁴¹⁸ Registru esibite P. 54/ 18 mai 1938

⁴¹⁹ *Monografia localității Apateu*, Ed. Grafic, Oradea, 2006, p.198

⁴²⁰ Arhiva Primăriei Cermei, dosar 1941

⁴²¹ Registru de intrare- ieșire Primăria Cermei, p. 515/11 martie 1941

⁴²² Arhiva Primăriei Șomoșcheș, Dosar 1943- 1947

⁴²³ Primăria Comunei Șomoșcheș, Adresa 17/18 ianuarie 1943

⁴²⁴ A. P. S. Adresa 48/1943, semnată de protopopul local, Atanasie Căpitan

Fără cununie civilă	62 ;
Familii existente	617 ;
Bapțiști	128;
Advențiști	6;
Alte secte	1;

⁴²⁵

Cât privește valoarea materială a proprietăților Bisericii din Șomoșcheș, în 1943, putem consemna:

Averea totală a parohiei:	1.616.581 lei;
Fondurile:	106.825 lei;
Grădina școlii confesionale:	16.000 lei;
Pământul bisericii:	952.415 lei;
Casa din Morminți:	10 000 lei;
Fundația Aurel Faur:	5 000 lei;
Grădina parohială:	16 000 lei;
Pământul arabil:	256 000 lei;
Fondul Teodor Sas (152):	75 lei (s-a desființat); ⁴²⁶

Alte consemnări din 1943 ar fi:

Adresa 58/1943, prin care preotul Simion Bulcu prezintă lista cu cei abonați la “Tribuna Româna” - o listă cu 10 persoane: Faur Ioan - primar, Brândușe Ioan (146), Sasu Petru (casier, 82), Sasu Aurel (120), Margina Ioan (177), Sasu Petru (88), Sasu Petru (cantor, 57), Faur Teodor (cantor, 119), Faur Teodor (subprimar, 173) și Vesa Mihai, directorul Școlii Șomoșcheș⁴²⁷.

Din procesul verbal al vizitei canonice, din 24 noiembrie 1943, am selectat următoarele date:

- Biserica este în stare bună, dar exteriorul necesită reparații.
- Serviciile religioase se desfășoară:
- Vecernia: vara, la 4- iarna la 3;
- Utrenia: vara, la 7- iarna la 8;
- Sfânta Liturghie: vara la 9 - iarna la 10;
- Școlarii au cor bisericesc, instruit de învățător și cantorul bisericii;
- În Șomoșcheș funcționează „Oastea Domnului”;
- Biblioteca parohială are 54 de volume de cărți;
- Sesia parohială are 32 de jugăre de teren,⁴²⁸

În anul 1944, în scopul încurajării căsătoriilor legale prin biserică, Episcopia Ortodoxă a Aradului a trimis prin Oficiul Protopopesesc Cermei un număr de o sută de verighete, pentru cei dornici să se căsătorească legal⁴²⁹.

Printr-o adresă cu nr. 795, din 1944, Sfânta Episcopie Ortodoxă Română a Aradului transmitea Oficiului Parohial Șomoșcheș, la 14 februarie 1944, că fundația „Aurelia F. Florica Novacu” din Arad (cu legătură de familie, preot Eutimie Novac din

⁴²⁵ Adresa 179 a P. O. Șomoșcheș

⁴²⁶ Adresa 38/ 1943 a P.O. Șomoșcheș, din 9 mai 1943

⁴²⁷ Adresa P. O. Șomoșcheș, dosar 1943- 1947

⁴²⁸ Proces-verbal din 24 noiembrie 1943. Registru esibite P 65

⁴²⁹ Adresa P. O. Șomoșcheș, Nr. 18/ 1944

Șomoșcheș), a oferit burse și sprijin material pentru ucenicii și ucenicele de origine din comuna Șomoșcheș.

Prin Adresa nr. 21/4 martie 1944, a Parohiei Șomoșcheș s-a trimis un tablou (tabel) cu 13 persoane care pot fi ajutate cu bursă „Aurelia F. Florica Novacu“:

1. Burca Petru- 18 ani - meseria turnător - ortodox;
2. Burca Flore- 16 ani - meseria lăcătuș mecanic- ortodox;
3. Sas Teodor- 16 ani - meseria croitor- ortodox;
4. Hărdălau Ioan -18 ani - meseria C F R-ist- ortodox;
5. Scrob Petru- 15 ani - meseria lăcătuș mecanic- ortodox;
6. Ardelean Ioan- 17 ani - meseria tricotor- ortodox;
7. Brândușe Traian - 19 ani- meseria lăcătuș mecanic- ortodox;
8. Sas Cornel- 16 ani - meseria “artă și meserii”-ortodox;
9. Frenț Gheorghe-17ani - meseria lăcătuș mecanic-adventist;
10. Memetea Gheorghe - 18 ani- meseria tricotor- adventist;
11. Grec Traian- 18 ani - meseria tâmplar -baptist;
12. Pop Ioan Aurel - meseria C F R - ist-baptist;
13. Burcă Ioan - meseria C F R-ist -baptist.

Cum în anii 1942-1944 s-a realizat casa parohială vom prezenta și câteva detalii:

Repararea casei parohiale- interior și exterior	6.800 lei
Tâmplăria și sticlăria -uși și ferestre	11.800 lei
Uși la coridor	2.600 lei
Scânduri	1.480 lei
Ferestre și uși	1.600 lei
Stâlpi la poarta casei	2.400 lei
Cuie	340 lei
Zar la ușă și vopsea	1.000 lei

Prețul supraedificatului	70.000 lei
Lucrul antreprenorului	7.200 lei
Țigla	900 lei

Cuie	25.	295 lei
Alte materiale		2.254 lei

TOTAL: 9.149 LEI

Un alt document cumulativ, al tuturor bunurilor bisericești din Șomoșcheș, care se asigură la „Prima Ardeleană” SA, Societate de Asigurări Generale Sibiu, contra riscurilor de incendiu și trăsnet, consemnează:

1. Biserica, cu pereții din cărămidă și acoperișul cu țiglă și tinichea, având lungimea de 30 m și lățimea de 12 m, cu valoarea reală de 100.000 lei;
2. Turnul bisericii, cu pereții din cărămidă și acoperit cu tinichea, având lungimea de 15 m, cu valoarea reală de 60.000 lei;
3. Clopote cu funii, cu valoarea reală de 20.000 lei;
4. Aranjamentul bisericii, cu valoarea reală de 50.000 lei;
5. Iconostasul, având lungimea de 10 m și lățimea de 8 m, cu valoarea reală de 60.000 lei;

6. Odăjdii, cu valoarea reală de 10.000 lei;

7. Casa parohială și oficiul parohial cu pereții din lemn și acoperișul cu țiglă, având lungimea de 16 m și lățimea de 7 m, cu valoarea reală de 100.000 lei;

8. Grajdul parohiei, cu pereții din lemn și acoperișul cu țiglă, având lungimea de 8 m și lățimea de 5 m, cu valoarea reală de 50.000 lei;

9. Coteț de porci, cu pereții din lemn și acoperișul cu țiglă, având lungimea de 4 m și lățimea de 2 m, cu valoarea reală de 5.000 lei;

10. Poarta, garduri, cu pereții din scândură, având lungimea de 6 m și lățimea de 2 m, cu valoarea reală de 2.000 lei;

11. Școala, cu pereții din cărămidă și acoperișul cu țiglă, având lungimea de 24 m și lățimea de 10 m, cu valoarea reală de 50.000 lei;

12. Aranjamentul școalei, cu valoarea reală de 20.000 lei;

13. Poarta, garduri, cu pereții din scânduri, având lungimea de 6 m și lățimea de 2 m, cu valoarea reală de 1.000 lei.

În decursul anului 1945, în condițiile vitrege ale războiului, pierderile umane în bărbați și brațe de muncă, au afectat viața și activitatea agricolă din localitatea noastră. Una din sarcinile preotului a fost aceea de a predica despre necesitatea susținerii înșămânțărilor de primăvară.

Raportul nr. 37 din 1945, al preotului Teodor Titeu, menționează că și-a îndeplinit atribuțiile și a ținut conferințe despre însemnătatea Zilei de 1 Mai, Ziua Muncii și despre democrație, conform unui ordin al Ministerului Cultelor⁴³⁰.

Despre Școala de Duminică se amintește în mai multe documente, prin care se menționează funcționarea ei din 24 mai 1942, iar întrunirile se desfășoară în localul școlii, între orele 13-15, duminica. De obicei participau 35-38 persoane adulte și 5-8 copii. Iarna se asigura căldură în sala de clasă⁴³¹.

Un document din 16 martie 1945 prezintă lista abonaților la revista „Calea Mântuirii”, cu un număr de 16 abonați din Șomoșcheș⁴³².

În acest an, au susținut de la strană Sfânta Liturghie și alte slujbe religioase, cu cântări bisericești, din Sfânta Biserică Șomoșcheș :

-Sas Petru,	nr. 57;
- Sas Pavel,	nr. 4;
-Dreanu Teodor,	nr. 5;
-Faur Teodor ,	nr. 119;
-Sasu Gheorghe ,	nr. 226.

Și în anul 1946 cei din Șomoșcheș abonații la revista „Calea Mântuirii”, își reiau abonamentul, în acest fel considerăm că actul de cultură din localitate era la un nivel potrivit⁴³³.

Prin Adresa nr. 15/20 februarie 1946, preotul Teodor Titeu a cerut autorităților locale, Pretura Ineu, un ajutor pentru repararea acoperișului Bisericii Șomoșcheș, în valoare de 1.500.000 lei, pentru că „ne plouă pictura dacă nu se va putea ajunge în

⁴³⁰ Adresa Nr. 37/ 1945, pachet 1943- 1974, Adresa P. O. Șomoșcheș

⁴³¹ Adresa Parohiei Ortodoxe Șomoșcheș, nr. 23/1945, Pachetul 1943- 1947

⁴³² Adresa P. O. Șomoșcheș, nr. 18/ 1945, Pachet 1943- 1947

⁴³³ Adresa Nr. 6/15 ianuarie 1946- Adresa P. O. Șomoșcheș, Pachet 1946

decursul anului 1946/1947 la acoperirea ei⁴³⁴.

Conform unui raport din 14 februarie 1969, Preotul Teodor Titeu confirmă că în decursul anului 1946 s-a făcut renovarea Bisericii în exterior, de către meșterul local Gheorghe Pitaș, din Șomoșcheș, pentru suma de 6.850.000 lei. S-a muncit și s-a ajutat de către credincioși, într-o vară întreagă. Epitrop al Bisericii Șomoșcheș a fost Gheorghe Sas (a Bobului).

Un raport din Parohia Șomoșcheș menționează că „Școala de Duminică” funcționează regulat încă din 24 mai 1942, iar îndrumătorul ei este preotul paroh Teodor Titeu. În localitate sunt membri ai Oastei Domnului, care prezintă cântece religioase pregătite de „cantorul diplomat”.

La aceste activități participau 30-40 adulți și 8-10 copii⁴³⁵.

În anul 1946 grija pentru cimitirele din parohii și pentru cele cu ostași eroi, se menține și astfel că se insistă pe îngrădirea cimitirelor, văruirea crucilor și îngrijirea mormintelor prin curățenie în interiorul cimitirelor. Printr-o astfel de adresă, răspunde preotul Teodor Titeu în 28 aprilie 1946, prin Adresa nr. 30.

Și iată o listă cu membrii Consiliului Parohial al Bisericii Ortodoxe din Șomoșcheș, din anul 1946:

1. Mager Aurel- notar;
  2. Vesă Mihai- directorul școlii;
  3. Sasu Aurel;
  4. Margina Ioan- nr. 177;
  5. Sasu Teodor- nr. 95;
  6. Sasu Gheorghe- nr. 226;
  7. Dreana Teodor- nr. 202;
  8. Cioara Florea -nr. 200;
  9. Brândușe Gheorghe- nr. 214;
  10. Memetea Petru- nr. 176;
  11. Faur Gheorghe- nr. 213;
  12. Sasu Ioan- nr. 153;
  13. Flonta Ioan- nr. 136;
  14. Sucigan Petru- nr. 130;
  15. Tarcea Ioan- nr. 262;
  16. Tarcea Gheorghe- nr. 118.
- Epitropi: 1.Sasu Gheorghe- nr. 27;
- 2.Suciu Pavel;
  - 3.Sasu Onuț- nr. 155.

Adresa nr. 39/26 mai 1946, de convocare a adunării ce va discuta contul de gestiune pe anul 1945-1946 și care s-a desfășurat în localul școlii, la orele 16 p.m.⁴³⁶

Cum am subliniat în paginile anterioare, odată cu înființarea în 1942 a I.O.U.R., din fiecare localitate, funcția de șef al birourilor locale trebuia să fie îndeplinită de un învățător sau preot. În 1946, preotul Teodor Titeu și-a dat demisia din acest post, motivând că e prea aglomerat. Prin Adresa nr. 3458/1946 Prefectura

⁴³⁴ Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1946

⁴³⁵ Adresa nr. 19/1 martie 1946, Adresa P. O. Șomoșcheș, Pachet 1946

⁴³⁶ Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1946

județului Arad comunica neacceptarea dezicerii din funcția preotului Titeu, document care subliniază încă o dată rolul major al preotului paroh în viața socială a comunității.

Asemenea multor comunități din județul Arad și localitatea Șomoșcheș, prin credincioșii Bisericii Ortodoxe au realizat colecte de bani și cereale pentru „înfometajii din Moldova”. O astfel de listă cu donatorii din Șomoșcheș evidențiază că în ianuarie 1947, s-a colectat de la 184 de persoane cantitatea de 1.069 kg de porumb, care urma să fie trimis în Moldova⁴³⁷.

Într-o evaluare din anul 1947 găsim consemnată valoarea Bisericii Șomoșcheș, la suma de 410.000 lei, casa parohială la 160.000 lei, școala confesională la 160.000 lei și cimitirul la 100.000 lei. Mobilierul bisericii este evaluat la 303.281 lei. Existau hârtii de valoare de 5.000 lei, iar soldul total al Bisericii Șomoșcheș era de 9 221 493 lei, la 31 martie 1947⁴³⁸.

O altă adresă dă câteva detalii asupra acestor baze materiale.

Casa parohială a fost construită în anul 1906, este din lemn, bărne și țiglă.

Școala confesională este din cărămidă, dar a fost ridicată în anul 1900.

Biblioteca parohiei s-a realizat între anii 1801-1900 și are 36 volume de cărți și încă reviste, în total 68 de volume.

În Duminica de 30 noiembrie 1947, la slujba divină au participat 96 de adulți și 131 de școlari⁴³⁹.

Mai consider a fi observată Adresa Ministerului de Culte nr. 5197/1946, prin care preoților și cântăreților bisericești li se suplimentau veniturile cu o indemnizație lunară de 1.000 lei, reprezentând o suplimentare la rația de pâine zilnică⁴⁴⁰.

În anii 1949- 1950 au apărut revistele: “Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1- 12; “Ortodoxia”, nr. 1- 4; “Studii teologice”, nr. 1- 10.

Și cărțile: “Apostolat social”

“30 de zile în U. R. S. S.”

“Cuvântări Bisericești”

“Biserica Ortodoxă Rusă și Războiul pentru Apărarea Patriei”

“Almanahul Patriarhiei Ruse pe 1950”

“Fitocalia”⁴⁴¹

În 15 martie 1950, prin adresa nr. 15 din 15 martie, preotul Teodor Titeu inițiază împreună cu credincioșii din Șomoșcheș organizarea unei „misiuni religioase” în parohie, în 25 și 26 martie, invitând pe Înalt Prea Onorat Părinte Vicar dr. Gheorghe Lițiu și pe Diaconul Dumitru Dancău, explicând că în 1948, la Sfințirea Sfintei Biserici Lițiu și pe Diaconul Dumitru Dancău, explicând că în 1948, la Sfințirea Sfintei Biserici din Cermei, la care luaseră parte mulți credincioși din Șomoșcheș, oamenii au rămas impresionați de predica diaconului Dancău și doresc să-l invite în parohie să slujească alături de preotul paroh, Teodor Titeu.

Nu mai știm dacă s-a ținut sau nu această „misiune religioasă”, dar exprimările și intențiile sunt evident pozitive și favorabile⁴⁴².

⁴³⁷ Adresa Nr. 1/ 1947, Adresa P. O. Șomoșcheș, Pachet 1947

⁴³⁸ Adresa Nr. 16/ 31 martie 1947, Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1947

⁴³⁹ Statistica din 6 Decembrie 1947, Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1947

⁴⁴⁰ Adresa 137/ 6 noiembrie 1947, Adresa B. O. Șomoșcheș, Dosar 1947

⁴⁴¹ Adresa Nr. 12 931/ 30 ianuarie 1950, Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950

⁴⁴² Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950

În 21 martie 1950 are loc un control financiar efectuat de dl. Gheorghe Șulea, revizor al Corpului de Control Financiar Intern al Ministerului Cultelor, care a verificat toate actele de gestiune contabilă din Parohia Șomoșcheș, de la 1 ianuarie 1949, până la 19 martie 1950. Studiind acest proces-verbal constatăm cu bucurie că preotul Teodor Titeu a condus corect gestiunea bisericii, că au existat documente justificative la toate cheltuielile bugetare, că veniturile bănești și cerealele sau produsele de pe cele 23,85 ha aflate în folosința Sfintei Biserici din Șomoșcheș sunt bine consemnate și păstrate.

Iată încă o dovadă, spre lauda preotului Titeu, că a acordat atenție problemelor financiar-contabile.

Și dacă mai sus arătam că instaurarea regimului comunist a adus la stări de anomalie în viața bisericii, aduc și unele exemple.

În adresa nr. 142/1950 se înștiințează de către Protopopiatul Apateu-Cermei că slujbele de duminică 21 mai 1950, nu vor începe decât după ora 10 sau mai târziu, pentru ca toți credincioșii să participe dimineața la campania împotriva gândacului de colorado.

„Totodată preoțimea este invitată a da concurs la serbările de 5 ani, aniversare a A.R.L.U.S.-ului (Asociația Româno-Rusă)” și credincioșii să participe la aceste serbări de mare importanță⁴⁴³.

Iată un alt document din care aflăm că la 24 august 1950, în Biserica din Șomoșcheș se va ține Conferința Preoțească la care vor sluji preotul Teodor Titeu și Mircea Munteanu, de la Șepreuş. Vor participa toți preoții din Oficiul Protopopesc Apateu. Preotul Teodor Titeu va asigura prescura și cele necesare.

Sarcină sau onoare, orice am gândi pentru Șomoșcheș primează credința, preotul și credincioșii acelor vremi. De ce să nu fim mândri de ei?⁴⁴⁴

Într-o statistică din anul 1950, preotul Teodor Titeu informează că în locul cantorilor bisericești: Teodor Faur, Ioan Scrob și Aurel Suciu, vor fi numiți doi cântăreți mai tineri: Petru Sasu și Teodor Dreana.⁴⁴⁵

În decursul anului 1959, una dintre acțiunile mai deosebite din parohia Șomoșcheș, poate fi considerată cea de cedare a unui teren de 600 metri pătrați, din gestiunea bisericii, care teren este solicitat de Cooperativa de Consum „Lunca” din Cermei, în vederea construirii unui Magazin Mixt în centrul localității. Demersurile sunt făcute de Cooperativa „Lunca” și de Sfatul Popular al comunei Șomoșcheș.

Adunarea Parohială de la 1 martie 1959 a hotărât aprobarea sub formă de schimb a celor 600 de metri pătrați, luând un intravilan de 400 stânjani pătrați situați între cetățenii Kapka Ioan și Hornea Petru.

Venerabilul Consiliu Eparhial Arad și ierarhii Episcopiei au fost de acord cu acest schimb, ce s-a finalizat cu un mare beneficiu pentru șomoșchelani. Noul Magazin Mixt, care s-a construit în perioada 1959-1967, a adus multe beneficii civilizației rurale din Șomoșcheș.⁴⁴⁶

Întărirea regimului comunist din România se poate exprima și prin politica de intoleranță față de organizația religioasă „Oastea Domnului”, cândva fala bisericilor

⁴⁴³ Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950

⁴⁴⁴ Adresa Nr. 9/16 august 1950, Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950

⁴⁴⁵ Adresa Nr. 30/1950, Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1950

⁴⁴⁶ Adresa B. O. Șomoșcheș, Pachet 1959

ortodoxe. În aceasta, prin adresa 463/1959, preoților din Protopopiatul Ineu li se ordona să nu tolereze astfel de manifestări, decât eventual sub tutela preotului paroh și să nu se facă predici de către mireni.⁴⁴⁷

Și tot ca o creștere a influenței politicului în viața bisericii, voi prezenta două teme ce au fost impuse preoților spre dezbateră, în 21 februarie și 29 aprilie 1959 și care vizau:

„Conștiința creștină și războiul “

„Coexistența pașnică a popoarelor europene “

Pentru aceste teme preoții trebuiau să conspiceze și să consemneze individual, altfel fiind pasibili de sancțiuni.⁴⁴⁸

Ca un bilanț al anului 1959 consemnăm dintr-o statistică de sfârșit de an, următoarele:

familii ortodoxe: 432, suflete 1507;

botezați în 1959 : 35;

cununii : 15;

înmormântări : 21.⁴⁴⁹

Și din nou anul 1959 se încheie cu o restricție legată de prezența copiilor școlari în „Umblatul cu Crucea” la Botezul Domnului, aceștia fiind înlocuiți de cântăreți bisericești din parohie.⁴⁵⁰

În anul 1964, la 24 august, Consiliul parohial Șomoșcheș a angajat preotul C. Vădășan pentru curățatul picturilor existente și reparații de zugrăveli, în cuantum de 9.000 de lei. La montarea și demontarea schelelor au lucrat 103 credincioși, sub formă de muncă voluntară. Epitropul bisericii a fost Nicoară Faur, de la nr. 416.

În anul 1965 preotul și credincioșii parohiei noastre au angajat ample lucrări la fațada Bisericii Șomoșcheș, prin Întreprinderea Interraională de Gospodărie Comunală și Locativă Ineu.

Lucrările au început în primăvară, prin cumpărarea a 15.000 kg ciment și 10.000 kg var, care au fost depozitate până în vară, când în decursul lunilor: iunie, iulie și august s-au realizat lucrările de întreținere și renovare a postamentului bisericii și a zidurilor exterioare, până sus la turn.

Consiliul parohial care s-a întrunit de mai multe ori, în decursul anului 1965 cuprindea următorii mireni:

Petru Sas

Ioan Sas (Neamțu)

Ioan Sas (Nelea)

Ioan Sas , Nr. 345

Petru Brândușe

Petru Brândușe

Nicoară Faur

Gheorghe Bura

Petru Sas , Nr.518

⁴⁴⁷ Adresa B. O. Șomoșcheș, Adresa 463/24 noiembrie 1959, Pachet 1959

⁴⁴⁸ Adresa P. O. Șomoșcheș, Adresa 85/1959 și Adresa 193/1959, Pachet 1959

⁴⁴⁹ Adresa B. O. Șomoșcheș/ Raport 169/30 decembrie 1959

⁴⁵⁰ Adresa B. O. Șomoșcheș , Adresa 510/31 decembrie 1959, Pachet 1959

Petru Frenț
Gheorghe Morar
Ioan Memetea

Secretar al consiliului a fost Ioan Scrob.

Un proces verbal din 22 august 1965, consemnează recepția lucrării și observațiile legate de retușurile care se impun.

Se mulțumește meșterului Gheorghe Șimândan, cel care a aranjat lucrarea ⁴⁵¹.

La terminarea acestor lucrări, preotul Teodor Titeu expediază o invitație către Înalt Prea Sfințitul Episcop și Venerabilul Consiliu Eparhial din Arad, de a binevoi să sfințească în 19 septembrie 1965 lucrările de la Sfânta Biserică Șomoșcheș, „acțiune ce ar pecetlui strădania credincioșilor, valoarea lucrărilor de 30.000 lei și ar constitui îndemn la întinerirea vieții creștinești a enoriașilor din Parohia Șomoșcheș” ⁴⁵².

Sfântul lăcaș a fost târnosit, de către I.P.S. Teoctist Arăpașu, episcopul Aradului și viitorul Patriarh, Teoctist, în fruntea unui sobor de preoți: preot, Protopop al Ineului, Emil Borza I.C. St. Petru Bancea, preot în Apateu, fost protopop al Cermeiului și Apateu, pr.I. Nădăban, Consilier Cultural Eparhial, preot Gheorghe Găvăjdan, de la Micălaca Veche, diacon Teodor Băbuța, preot, Octavian Pătrașcu și parohul locului, Teodor Titeu. Au participat credincioși din Șomoșcheș și împrejurimi chiar în vremea restricțiilor comuniste.

Organele locale prin C.A.P. „Viața nouă”, din Șomoșcheș, solicită teren din „Cimitirul vechi” din Ogrezi, pentru amplasarea secției de mecanizare, care în următorii ani s-a realizat (actualul, fost S.M.A. Șomoșcheș). Din nou are loc un schimb de teren cu aprobarea Consiliului Parohial și avizul Episcopiei Aradului ⁴⁵³.

Și alte intersecții ale bisericii cu politicul, găsim la fiecare votare, când preoții erau obligați să mobilizeze credincioșii la vot. La 7 martie 1965 a avut loc o votare, preotul Teodor Titeu a îndemnat oamenii din Șomoșcheș să meargă la vot.

A mai militat și pentru achitarea unei contribuții voluntare pentru lucrările de modernizare a trotuarelor de pe străzi și pentru electrificarea localității.

Erau dispoziții trasate de Primăria Șomoșcheș și Biroul Executiv al P.C.R. din localitate.

În anul 1968, Consiliul Parohial al Bisericii din Șomoșcheș era alcătuit din:

Faur Nicoară
Morar Gheorghe
Brândușe Petru
Sas Gheorghe
Frenț Petru
Sas Ioan , nr. 277
Sas Ioan , nr. 206
Sas Ioan , nr. 345
Sas Petruț
Memetea Ioan

Secretar de sedință era Scrob Ioan.

⁴⁵¹ Adresa P.O. Șomoșcheș, Proces-verbal din 22 august 1965, Pachet 1965

⁴⁵² Adresa P. O. Șomoșcheș, Adresa 27/ 8 septembrie 1965, Pachet 1965

⁴⁵³ Adresa B. O. Șomoșcheș, Adresa 59 ,C.A.P. Viața Nouă Șomoșcheș, Pachet 1965

În acest an s-au derulat activități administrative - gospodărești, precum:
1. construirea unui gard în jurul bisericii, cu lungimea de 91 m și lățimea de 31 m, adică în lungime totală de 244 m liniari;
În unanimitate, consiliul parohial, în mai multe ședințe a aprobat acest proiect precum și bugetul aferent.

2. în vara anului 1968, la 23 iunie, s-a licitat vechea casă parohială, care a avut prețul de pornire la 13.000 lei, dar prin licitație s-a vândut cu 15.500 lei, către Popa Ioan (Popi);

3. credincioșia oamenilor din Șomoșcheș s-a manifestat în anul 1968, prin cumpărarea a 10 Biblii, în valoare de 400 lei, din care una era cumpărată de preotul Titeu Teodor, iar un exemplar era destinat bibliotecii parohiale ⁴⁵⁴.

În acest an, Sas A. Viorel (a lui Doboșoiaie) era student la Institutul Telogic București, în anul al IV-lea și a efectuat activități practice la Biserica din Șomoșcheș. Adresa 19 din 10 august 1968, menționează că în Sfânta Biserică se utilizează un potir de argint - 800 la mic, în greutate de 420 g. Cupa de argint are înălțimea de 25 cm și diametrul de 10 cm. Ornamentul extern are stil bisericesc apusean ⁴⁵⁵.

Dintre temele pregătite de preoții din Protopopiatul Ineu și bineînțeles și de preotul Teodor Titeu în acest an, amintesc: „Unitatea Bisericii Ortodoxe Române”, din 26 august 1968 și „Biserica - factor de îndrumare morală pentru credincioși”, din 13 martie 1968 ⁴⁵⁶.

Ziua de 1 Decembrie 1968, adică “Sărbătoarea semicentenarului Unirii Transilvaniei cu România” a fost și în atenția Cancelariei Sfântului Sinod și a Episcopiei Aradului, astfel că s-au expediat îndrumare pentru predici și activități orientative în fiecare parohie.

Preotul Teodor Titeu, de altfel un patriot înăscut, s-a conformat acestor indicații.

Cuvântarea sa a găsit ecou în rândul ascultătorilor, astfel că în raportul său din 12 decembrie 1968, subliniază „pe fețele credincioșilor se putea citi admirația și respectul față de faptele morale ale înaintașilor noștri, acum la 50 de ani de la Marea Unire” ⁴⁵⁷.

În ziua de 8 Martie a anului 1970 s-a întrunit Consiliul Parohial spre alegerea episcopului. Au existat 2 candidați, care au fost aleși cu câte 6 voturi, astfel că au rămas aleși Faur Nicoară și Morar Gheorghe. Apoi aceștia au depus jurământul “.

În primăvara anului 1970, în ziua de 9 aprilie, orele 17, în zonă a avut loc o furtună puternică și vijelia a rupt crucea de pe Sfânta Biserică Șomoșcheș. A fost adus meșterul Alexandru Balog, din Salonta, care în 5 septembrie 1970 a constatat daunele și defectiunile și în ședința de consiliu din 16 septembrie s-a aprobat suma de 4 000 lei pentru reparații. ⁴⁵⁸

După efectuarea reparațiilor, a avut loc sfințirea celor două globuri și a crucii

⁴⁵⁴ Adresa B. O. Șomoșcheș, Nr. 13/ 1968, Pachet 1968

⁴⁵⁵ Adresa P. O. Șomoșcheș , Nr. 10/ 10 august 1968, Dosar 1968

⁴⁵⁶ Adresa B. O. Șomoșcheș, Dosar 1968

⁴⁵⁷ Adresa B. O. Șomoșcheș, Nr. 231/ 12 decembrie 1968, Pachet 1968

⁴⁵⁸ Adresa B. O. Șomoșcheș, Proces-verbal din 16 septembrie 1970, Registrul de procese - verbale al C. P.

de pe turn, de către preotul Teodor Titeu, părintele consilier Popa Dan și preotul Octavian Țolea din Cermei. Cu acest prilej s-au distribuit cruciulițe și medalioane credincioșilor participanți la slujbă.

În anul 1972 sunt aleși ca epitropi:

Morar Gheorghe, epitrop I

Flonta Gheorghe, epitrop II

În anul 1973 Consiliul Parohial ia în dezbateră, apoi aprobă, lucrări de electrificare a Bisericii Șomoșcheș. S-a convenit ca fiecare familie să contribuie cu suma de 50 de lei.⁴⁵⁹

În anul 1974 au avut loc alegeri pentru Consiliul Parohial din 9 persoane, Consiliul Parohial din 18 persoane și 2 persoane ca „bărbați de încredere”.

Fiecare din cei aleși a depus un „Jurământ” în numele „Sfintei Treimi”.

În anul 1974 s-au mai construit lângă Sfânta Biserică două podețe din beton.

În anul 1974 a avut onoarea de a deveni membru în Consiliul Eparhial Arad, săteanul nostru, Gheorghe Flonta.⁴⁶⁰

În urma unei acțiuni de verificare a cărților din biblioteca parohiei, în anii 1978 și 1979, profesorul Nicolae Roșut, director al Muzeului Județean Arad, a descoperit un număr mare de cărți rare, din care enumerăm:

*Chiriadromion	Alba-Iulia	1699
* Octoih	București	1731
* Evanghelie	București	1750
* Ceaslov Mic		1766
* Molitvelnic	Blaj	1784
* Liturghier	Sibiu	1807
* Penticostar	Sibiu	1859
* Tâlcuirea Evangheliei	Buda	1835
* Apostol	Sibiu	1859
* Ohtoih	Buda	1826
* Triod	Sibiu	1860
* Cazanie	Carloviț	1793
* Evanghelie	Sibiu	1907
* Liturghier	Sibiu	1902
* Liturghier	București	1902
* Liturghier	București	1960
* Molitvelnic	București	1950
* Cantorul bisericesc	Diecez. Arad	1905
* Carte de Te-Deum	București	1922
* Acatiste și Paraclise	Diecez. Arad	1940
* Ceaslov	Sibiu	1901
* Ceaslov	Sibiu	1905
* Triod	București	1930
* Cazanie	București	1960
* Apostol	București	1940

⁴⁵⁹ Adresa B. O. Șomoșcheș- Proces- verbal din 14 octombrie 1973, Caiet de procese – verbale

⁴⁶⁰ Adresa B. O. Șomoșcheș, Proces- verbal din 3 martie 1974, Procese- verbale 1965- 1978

În Biserica Șomoșcheș, de azi alături de vrednicul nostru preot și protopop, Moise Nica cântă la strana dreaptă Ioan Stana Badea și Ioan Jula, cântă la strana stângă, Petru Scrob și profesorul Ioan Nagy, în duminicile în care nu slujește la Avram Iancu. Amintirile personale se leagă de învățarea celor opt glasuri, ajutat de Ioan Stana în decurs de două luni, în anul 2012.

Epitropii de azi sunt: Gheorghe Flonta, epitrop I și Teodor Sas, epitrop II. Clopotar este Aurel Avram (Bistrițeanu)

8.2. Înscrisurile pe cărțile bisericești

„Cazania lui Varlaam” (Iasi, 1643, în Biserica Bocsig)

„Această Cazanie o am cumpărat-o eu, Popa Iov din Șomoșcheșiu, cu 3 căbele și jumătate de grâu de la Ioan Popovici, în anul 1783, martie în 4 zile”

Martori:

diacon Ioan Scrob, Petru Sionei, Petru Scrob și Gavrilă Berar

(Înscrisul este cu litere chirilice)

„Penticostar”, 1953⁴⁶¹

„Acest triod va servi în strana dreaptă. Cumpărată de Leucuța Petru și Burca Pavel a lui Ștef, cu 100 lei, în anul 1957 din Oradea”

„Antologhion”, 1982

„Cu deosebit respect și multă dragoste, pentru parohia Șomoșcheș”
2 aprilie 2007

Pr. Moise Nica,

„Minciul lunii octombrie”, Ed. Institutului Biblic, București, 1970

„Cumpărat de Leucuța Petru cu prețul de 200 lei, azi 25 august 1978”

„Minciul lunii iunie”, Ed. Institutului Biblic București, 1979

„Cumpărat de către Scrob Petru, nr. 311, la data de 23 noiembrie 1988”

„Minciul lunii decembrie”, 1956, Ed. Institutului Biblic București

„Ziua de 22 Decembrie 1989 va rămâne o sărbătoare națională pentru Poporul Român, veșnic.

În această zi măreață, soarele dreptății, prin voia Lui Dumnezeu, a răsărit peste poporul român. Mulți au murit mândri că tricolorul românesc, prin ei, a câștigat.

Eu, ca român, am scris aici, mulțumindu-i Lui Dumnezeu pentru minunea pe care a făcut-o pentru Poporul Român.

Dumnezeu să ne ajute!

25 decembrie 1989

-cântăreț, Leucuța Petru, Nr. 410”

8.3. Cimitirele Parohiei

Credința creștină are în ritual înmormântarea, ca act și fapt unic pentru persoana umană.

Înmormântarea prin înhumare este obiceiul statuat din primele secole ale creștinismului.

Cimitirele satului sau ale parohiei erau spații destinate, în apropiere de biserică sau în vecinătatea localității.

Și la Șomoșcheș tradiția orală și documentară, vorbește de cimitirul străvechi, posibil folosit între anii 1850- 1900, de cel de la „Ogrezi”, care în 1906 apare și cu titlu

⁴⁶¹ Ed. Institutului Biblic București

de proprietate a Bisericii Ortodoxe Șomoșcheș, de peste 30 de ani.
Săpături de șanțuri între anii 1960 - 1980 au dus la exhumarea unor resturi umane, pe actualul loc al S. M. A. Șomoșcheș și podul de lângă fostul S.M.A.

Cimitirul vechi apare în documente, ca teren primit la Reforma din 1926, din domeniul castelului Iakobfy, cu o suprafață de 2, 8 ha.
Astfel că, spun bătrânii satului, între anii 1926- 1992, s-au înmormântat peste 2 000 de persoane.

Cimitirul ortodox este orânduit pe 22 de rânduri, a câte 70- 90 de cruci pe un rând.

Cu zeci de ani în urmă, crucile erau din lemn cioplit, dar de vreo 40- 50 de ani, se fac cruci de piatră (ciment).

Cele mai vechi morminte din cimitirul vechi din Șomoșcheș, sunt ale preotului Simion Bulcu și Elena Bulcu (1943) și crucea învățătorului, director al școlii și căpitan în rezervă, Teodor Ardelean (1945).

Vechiul cimitir are și două zone pentru cimitirul baptiștilor și al adventiștilor.

După anul 1928 aceste culte au primit drept de folosință a terenului denumit „cimitirul Șomoșcheș”⁴⁶².

În vechiul cimitir s-a găsit în anul 1974, la săparea unei gropi, un tezaur monetar conținând 83 de monede de argint, din care 10 denari, romani republicani și 73 tetradrahme de Apollonia (de tip grecesc).

Tezaurul a fost datat de secolele II și I, î.d. Hr. și dovedește existența unei populații dace, preromane și romane, pe aceste teritorii.

Tezaurul de la Șomoșcheș are valoare istorică deosebită, iar pentru noi una sentimentală, de mândrie locală.

În anul 1991 s-a construit și s-a sfințit Monumentul Eroilor din Șomoșcheș, dedicat celor 48 de combatanți ai celui De-al doilea Război mondial, căzuți pe fronturile din Rusia, și după 23 August 1944, pe fronturile din România, Ungaria, Cehoslovacia și Germania.

Fondurile au fost adunate de veteranii de război din Șomoșcheș care aveau atunci pe, Ioan Sas (a Cioanii) ca președinte, Gheorghe Costan (a Dolii), secretar, Petru Memetea (a Cucului) ca vicepreședinte, Petru Sârbuț (a Puclii) casier și Gheorghe Popa (Popa Dii) ca membru cu adevărat activ. În timpul construcției monumentului firma Marakeș, prin învățătorul Ioan Nagy a sponsorizat stimulentele pentru muncitori.

Monumentul s-a dezvelit în 17 noiembrie 1991 în prezența a numeroși credincioși și a unor personalități de marcă ale județului Arad: d-l Avram Craciun - prefect, gen. (r) Aurel Golcea, mr. Ioan Memete, cdt al Garnizoanei Arad, mr. Nicolae Slev, de la jandarmi și Pavel Sârbu, inspector al I.S.J. Arad, și alți deputați și senatori. Slujba de sfințire a fost oficiată de I.P.S. Timotei Sevițiu, episcop al Aradului însoțit de Din anul 1992 s-au început înmormântări, în Noul cimitir, cu o suprafață de peste 3 ha. Acum nu se folosesc decât cruci de piatră sau marmură, individuale sau familiale.

În anul 2005 s-a construit o Capelă a cimitirului, care în anul 2009 a fost modernizată.

Prin forarea unei fântâni s- au asigurat condiții igienice și sociale, pentru acest

⁴⁶² Inventar de la 12 august 1964, Dosar cimitir, Adresa P. O. Șomoșcheș

cimitir.

Actuala imagine onorează pe șomoșchelani, pentru că majoritatea își respectă înaintașii, mormintele sunt pline de flori, se aprind des lumânări și candelă, se duc ouă de Paștile morților, iar crucile sunt văruite și vopsite periodic.

În cele 4 puncte cardinale față de sat, există cruci, troițe, încă de la începutul secolului XX.

În majoritate, după anul 2000, acestea au fost refăcute, înnoite și actualmente sunt în stare foarte bună.

Crucea de la Iugăre, făcută de fam. Jula;

Crucea din marginea satului, spre Cermei, făcută de fam. Ioan Vesa, primar;

Crucea „de la Ionel- OGREZI”;

Crucea „de la țigani- Spină”.

Obiceicul creștin și local de „ ieșire la grâne “ se păstrează în Șomoșcheș, în fiecare a doua zi de Paști și de Rusalii.

8.4. Portrete ale preoților slujitori în Parohia Șomoșcheș

Simion Bulcu – un preot cu nuanță de controversă

Se zice „De morți” (cu referire de oameni), „numai de bine”! Despre preotul Simion Bulcu avem puține informații și de aceea ne rezumăm la următoarele:

S-a născut în Coroi, județul Arad, la 1875. A absolvit 6 clase gimnaziale și 3 ani de teologie la Arad. A fost sfințit în anul 1899 de către binecuvântatul Episcop al Aradului, Ioan Meșianu, ajuns Mitropolit al Ardealului.

A început, se pare, direct în anul 1899 ca preot paroh în Șomoșcheș, lucrând cu sârg preoțesc până în anul 1943, efectiv 44 de ani.

Cum bine știm, vremurile au fost grele, regimul dualist și guvernul maghiar au încercat o deznaționalizare a românilor, forțând transcrierea de nume de persoane, învățarea limbii maghiare, instalarea de învățători cunoscători de limba maghiară și multe alte acțiuni despre care am amintit în momentele respective. Școala și biserica și-au îndeplinit rolul de apărători ai limbii române și spiritualității naționale.

Preotul Simion Bulcu a realizat aceste deziderate, s-a implicat în susținerea școlii confesionale românești din Șomoșcheș, a întărit creștinismul ortodox în parohie. Dar ceea ce-i putem reproșa e faptul că, având o fire mai aprinsă (după caracterizarea bătrânilor satului, care l-au cunoscut) a intrat în conflict cu ceilalți intelectuali ai satului.

A intrat și a întreținut un conflict îndelungat cu învățătorul Mihai Leucuța, care pe tărâm profesional a avut rezultate deosebite, fiind apreciat la nivel zonal și regional.

A pornit un conflict cu preotul din Cermei, Isaia Goldiș, tatăl marelui patriot și cărturar, cermeianul nostru, Vasile Goldiș. Cu directorul Școlii Șomoșcheș a fost mulți ani în conflict și a fost nevoie de intervenția protopopului și a episcopului Aradului care i-a chemat la înfățișare și la împăcare.

A gestionat rău conflictele locale cu unii credincioși, care în urma anumitor altercații au trecut la cultele neoprotestante.

Studiind Adresele B. O. Șomoșcheș, numai în decursul anilor 1928 și 1929 au trecut la baptiști și adventiști peste 30 de familii, de la Biserica Ortodoxă.

Am constatat că documentele bisericii erau bine conduse, exista biblioteca parohială, casa de cultură, dar tot timpul taxele și obligațiile bisericii erau achitate cu întârziere. A fost totuși atent la cei săraci, pentru școlarii fără suport material a

cumpărat cărți din banii bisericii, a ajutat de Paști și de Crăciun, familiile mai sărace, văduvele și orfanii din Șomoșcheș.

În anul 1942, la 25 ianuarie, trimite o adresă forurilor bisericești, Consiliului Eparhial Oradea, prin care propune și cere aviz pentru înființarea unei fundații, ce urma să poarte numele părinților săi „Ioan Bulcu și Ana Stanca“.

Documentele consultate nu ne-au permis deocamdată să aflăm finalul acestui decurs, dar oricum, acțiunea și proiectul în sine pot fi considerate de valoare morală bună.

A avut un fiu, Bulcu Simionaș, ajuns medic veterinar în Cermei și care apoi a plecat în locuri nedepistate de noi.

A decedat în anul 1943 și este înmormântat alături de soția sa, Elena, în cimitirul vechi din Șomoșcheș.

A slujit într-o parohie 44 de ani. E ceva !

A menține credința, limba, biserica, a administra corect aceste valori, iarăși... e ceva! Simion Bulcu a încercat și a reușit multe dintre acestea.

FIE-I MEMORIA BINECUVÂNTATĂ!

Teodor Titeu – preotul cel blând

Comuna vecină cu noi, Apatcu, a dat și dă în continuare oameni de marcă pentru cultura și viața noastră socială.

Cu certitudine că apătenii sunt mândri că printre „cei învățați“ și care au dat onoare comunității, poate fi numit și preotul Teodor Titeu.

A văzut lumina zilei la 3 iunie 1906, din părinții Florian și Maria. Oameni credincioși, români adevărați, într-o țară în care dominația maghiară făcea toate eforturile spre deznaționalizare, familia Titeu a păstrat limba, credința și spiritualitatea națională românească.

A urmat școala primară și gimnazială în Apatcu, iar în anul 1928 a fost înmatriculat ca student al Academiei Teologice Ortodoxe din Arad, unde a învățat 3 ani, având purtare „bună“ și „frecvență sânguincioasă“.

A învățat de la eminenții profesori și teologi ai acelor ani și în fața unei comisii de personalități : Atanasie Lipovan, Dr. Gheorghe Popoviciu, Vintilă Popescu, Dr. Atanasie Brădeanu, dr. Nicolae Popoviciu, Dr. Șiclovan Simion și Dr. Teodor Botiș rector, a obținut „Diploma de capacitate preoțască“ în 10 noiembrie 1933.

În 30 septembrie 1934 s-a căsătorit cu tânăra învățătoare Onca Sofia din localitatea Ribița, raionul Brad și în urma căsătoriei, conform tradiției creștine ortodoxe, a primit post de preot în parohia Topla, conform repartiției 7405/1934 a Sfintei Episcopii Ortodoxe Române a Aradului. Acolo preotul își începe menirea misionară, iar dascălița încearcă să lumineze mintea și inimile micilor învățăcei.

Dar în anul 1936, la 7 mai, doamna preoteasă naște un băiat, pe Voicu Coriolan Florian și în anul 1938, pe fiica Rodica.

Deși familia era mai mare, dorul de casă, dorul de satul Apatcu, îl face pe preotul Titeu să se apropie. Se transferă întâi la Dud, comuna Târnova, conform Adresei 1959/1939 a Episcopiei Aradului.

Cu certitudine că în parohie și-a făcut misiunea pastorală și administrativă, a acumulat cunoștințe profesionale mai bogate și prin transfer, în 16 septembrie 1943 se

prezintă la Parohia Șomoșcheș, unde va sluji neconținut până la pensionare⁴⁶³.

Au fost anii războiului și au urmat anii instaurării comunismului, cu multe schimbări și anomalii sociale, în care preoții și învățătorii trebuiau să se strecoare abil pentru a nu fi acuzați politic sau civic. Istoria ne oferă multe cazuri de preoți și dascăli, care au pățimit pentru că în anumite conjuncturi au intervenit, s-au exprimat sau pur și simplu întâmplător au fost prezenți. Cunoaștem pentru Șomoșcheș momentul Revoltei din anul 1949, din care preotul Teodor Titeu a ieșit cu bine, deși se cunoaște că un grup de săteni au urcat în turla bisericii și au tras clopotele. Posibil că preotul n-a știut și nici nu i-a încurajat și de aceea n-a avut probleme cu securitatea.

A funcționat până în 30 decembrie 1977.

În toți acești ani a slujit cu devotație altarul Sfintei Biserici, a participat la activitățile specifice din Protopopiatul Cermei-Apatcu și de la Ineu, a avut o deosebită grijă față de Biserica Șomoșcheș, administrarea și gestionarea finanțelor și calitatea înregistrării și păstrării documentelor parohiei.

S-a silit să îmbogățească biblioteca parohiei, era un avid cititor de „Magazin istoric“ și pentru că ne-am cunoscut îndeaproape între 1970-1977, am discutat de multe ori pe teme de istorie.

A colaborat bine cu credincioșii, cu consiliul parohial, cu cântăreții și episcopul, neavând disensiuni sau reclamații.

Era respectuos față de simplii țărani, dădea dovadă de intelectual al satului și încuraja orice inițiativă în localitate.

S-a adevat regimului, realizând în paralel misiunea sa pastorală, dar luptând tacit cu „anticriștii“.

Într-un raport al Protopopului Ineului, Emil Borza, datat 29 noiembrie 1965⁴⁶⁴ se menționează că preotul Teodor Titeu de la Parohia Șomoșcheș a făcut în vară serviciul de normator la combină, pe tarlalele C. A. P. Șomoșcheș.

Apropiindu-se de pensionare, a dorit să lase urmașului său preot, o biserică frumoasă și îngrijită. În anii 1973-1974 a făcut din nou reparații exterioare la Biserica Șomoșcheș.

În anul 1978, la 1 ianuarie s-a pensionat, după o muncă neobosită de 43 de ani. S-a mutat cu domiciliul la Timișoara, unde a și decedat și s-a înmormântat. Toți cei care l-au cunoscut, l-au ascultat sau au muncit cu dânsul, au amintiri frumoase, pozitive și de respect.

OMUL ALTARULUI, TEODOR TITEU, VA RĂMÂNE O BINECUVÂNTARE DE NEUITAT A BISERICII ȘOMOȘCHEȘ.

Moise Nica – parohul nostru – azi în mandatul muncii și mâine în mandatul neuitării

Câtă bucurie a fost în casa vrednicilor și adevăraților creștini din satul Secaci, nr. 54, Elena Nica și Ioan Nica, în 15 martie 1954, când s-a născut băiatul, viitor bărbat al ortodoxiei, nu cunoaștem.

Ce-or fi zis ursitoarele, la capul copilului, nu știm, dar părinții au stabilit împreună să-i pună numele la botez -Moise (cel scos din apă).

De mic a îndrăgit biserica și preotul din satul Secaci. Despre preotul Ioan

⁴⁶³ Adresa Protopopiatului Ineu, Dosar carte de muncă

⁴⁶⁴ Adresa Protopopiatului Ineu Dosar 1965, Pag. 2

Pantea, vorbește cu respect duhovnicesc. Biserica l-a atras mai tare, ca un magnet. Regimul comunist în care a crescut îi îndepărta pe copii de biserică, dar în micuțul Moise a biruit chemarea cea înaltă.

Școala primară din Secaci, cu învățătorul mereu blând și sfătuitor, Gheorghe Dudaș, nu l-a descurajat de iubirea pentru altar.

Nici școlile mai înalte din Cermei, gimnaziul și liceul, nu i-a schimbat pașii.

Visa să devină preot. Cum tatăl său, Ioan Nica, era secretar al Primăriei Cermei, risca mult, chiar să-și piardă serviciul, dacă-și dădea fiul la teologie.

A spus doar apropiaților. Pentru autoritățile și conducerile comuniste zicea: „L-am trimis la Sibiu, la o facultate de administrație, nu știu unde s-o fi înscris!”

Și când anii au trecut, tânărul licențiat în teologie, Moise Nica s-a hirotonit ca preot pentru parohia noastră - Șomoșcheș, după ce la 3 iunie 1978 s-a căsătorit cu Livia Crișan, actuala preoteasă.

Să iei la 23 de ani răspunderea într-o parohie mare și cu tradiție istorică „e ceva”.

Dar Părintele Moise și cei ce l-au mandatat n-au greșit. Zi de zi, pas cu pas, și-a apropiat credincioșii, s-a autoperfecționat și s-a împământănit prin muncă și dăruire preotească.

În parohie, a început printr-o lucrare mică, precum defrișarea gardului de spini de la cimitir și împrejmuirea acestuia cu un gard tip, lucrare executată în anul 1979.

Cu suportul material și sufletesc al șomoșchelanilor, a pornit în anul 1983 un proiect amplu: construcția unei case parohiale noi și moderne. Cea veche de pe vremea preotului Teodor Titeu, din vecinătatea Căminului cultural, devenise o dărăpănătură.

Hărnicia și dărnicia credincioșilor noștri, săteni, au permis ca în anul 1984, Casa Parohială Ortodoxă Șomoșcheș să fie finalizată, ea fiind construită din cărămidă, având anexele adecvate, modernă și utilă. La 12 decembrie 1984, s-a oficiat „Slujba de sfințire, de către proaspătul, uns vlădică al Aradului, Timotei Sevicu”. A fost pentru Înalt Prea Sfinția Sa, prima vizită în Parohia Șomoșcheș, dar care a marcat amintiri, convingeri și aprecieri pozitive, pentru paroh și parohie.

Și lucrurile au evoluat tot spre mai bine. În anul 1996 - când biserica necesita o nouă pictură iconografică, actul de curaj al parohului Moise Nica s-a împletit cu jertfelnicia celor 520 de mireni din Șomoșcheș, care au contribuit la susținerea și finalizarea amplei lucrări. Pictorul bisericesc, Lichi Vica, a fost și el surprins de „bunătatea șomoșchelanilor” fiind mereu tratat ca un “oaspete de seamă al satului”.

La 17 august 1997, cu sute de oameni prezenți și oficiali de marcă, senatori și deputați, s-a oficiat într-un sobor de preoți, slujba de Sfințirea Bisericii din Șomoșcheș. Cuvintele Înalt Prea Sfinției Sale, Timotei Sevicu, au întărit în credință pe toți cei prezenți, i-au însuflețit și le-au umplut inimile de bucuria muncii împlinite.

Dar pentru Moise Nica, modernizarea Bisericii a impus și alți pași. Astfel că, în anul 1999 s-a realizat încălzirea centrală a Sfintei Bisericii. Alți bani, alte nevoi, alte munci, dar finalul și noile condiții create au crescut valoric funcția Bisericii, dar și pe cea a slujitorului său.

În anul 1995 s-a mai construit o anexă, pentru birou parohial, bibliotecă, arhivă și sală de religie.

În anii 2001 și 2007 s-au efectuat noi reparații în exteriorul Bisericii. La turn s-a schimbat scheletul îmbătrânit și găunos de lemn, s-au înlocuit tabla și țigla.

S-au pus clopote electronice, care pot nuanța semnalele de la biserică și chemarea la Biserică. Dar cea mai nouă realizare a preotului nostru Nica este actualul iconostas de stejar, sculptat și aurit.

Măiestria meșterilor din Romuli Bistrița, va crește în valoare materială, dar și spirituală, acest străbun locaș ortodox.

Poate că trebuie să fim recunoscători Guvernului României pentru donația de 1 miliard de lei (vechi), poate în subsidiar și senatorilor și deputaților arădeni, care au sprijinit proiectul și de ce nu și fiilor satului Șomoșcheș, care s-au perindat și au muncit în capitală și care nu și-au uitat „Biserica în care au fost botezați”,

Tuturor trebuie, azi la ceas aniversar, să le mulțumim. Preotului nostru, Moise Nica, îi datorăm respect și recunoștință și pentru munca de profesor de religie, exercitată în Școala cu clasele I-IV Șomoșcheș. Și menționez că din anul 1978 încoace, a avut puterea și plăcerea de a colabora cu dascălii școlii și cu directorul.

Personal, amintirile și colaborările se leagă de toate evenimentele din sat, fie sfințirea școlii, la început de an școlar, fie pregătirea de manuale de religie, fie ocaziile festive de „Întâlnire cu fiii satului”, editarea ziarului local „Satul natal” și „Satul românesc” s-au derulat prin munca înfrățită „a dascălului cu popa”.

Dar munca misionar pastorală a lui Moise Nica nu s-a oprit doar în parohie. Din anul 1989 a fost ales de preoții din Protopopiat, ca ierarh cu grad de protoiereu.

Așa au început alte frământări, alte sarcini, alte drumuri „cu crucea în spate”.

Să lucrezi cu 47 de preoți eterogeni, ca vârstă, pregătire, probleme familiale, personalitate, să alergi în 47 de parohii și 21 de filii, nu e lucru ușor.

Revoluția de la 1989 a descătușat spiritele românilor. Biserica a devenit temelie a trăirii noastre. Și desigur că s-a dezvoltat. „În acești ani, spune părintele protopop Moise Nica, am pus piatra de temelie, la 12 noi locașe de cult și o mănăstire, la Tâmand. Am participat alături de neobositul nostru chiriarh, Înalt Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul Timotei Sevicu la 49 de sfințiri și binecuvântări de lucrări, la diferite biserici din zona Ineu. Am desfășurat periodic conferințele protopopești. Am participat la festivități cu caracter ecumenic. Am oficiat în sărbătorile naționale și locale slujbele religioase. „Zilele orașului Ineu”, festivitățile din fostele unități militare, sunt tot atâtea repere ale misiunilor pastorale pe care le-am coordonat în acești ani. Dar cel mai mult mă bucură faptul că sediul administrativ al Protopopiatului Ineu are o față nouă, modernă, de secol XXI.

Cine a intrat în sediu, a putut vedea mobilierul, biblioteca proprie, arhiva bine ordonată, dotările cu aparate electronice de actualitate, astfel încât putem pregăti și susține conferințe sau alte activități de calitate.

Am găsit sponsori și la rândul nostru am făcut caritate și filantropie, ajutând bisericile sărace, familiile nevoiașe, am sponsorizat concursuri de religie, acțiuni sportive și culturale.

Desigur, părul cărunt al protopopului ne dă siguranță că tot ce spune este real și împlinit. Dar n-a uitat să sublinieze, prea onoratul protopop, că în toți acești ani de muncă în protopopiat, a colaborat cu preotul de la Bocsig-Gară, Ioan Jurcă, în calitate de casier, cu Ioan Vornicu, preotul de la Chereș, în funcția de secretar, cu doamna Rodica Tripa, actuala contabilă și casieră și cu un vrednic tânăr și plin de energie, preotul paroh din Gurba, Călin Negruș.

Munca în colectiv și pentru colectiv, dă întotdeauna roade. Preotul Moise Nica

s-a știut așezat în mijlocul credincioșilor, prietenilor și colaboratorilor, pentru binele și bunul mers al vieții.

A fost susținut de preoteasa Livia, care fiind asistentă medicală, a cunoscut îndeaproape neajunsurile și apăsările oamenilor din Șomoșcheș, pe care i-a îngrijit zi și noapte. Chiar în sărbători - injecția salvatoare a fost asigurată de doamna preoteasă.

Originară și ea, tot din satul Secaci, născută la 3 iunie 1954, după cursurile școlii primare din Secaci, gimnaziul din Măraș și liceul din Cermei, cândva o școală de mare prestigiu, a acces la Școala Sanitară Postliceală din Oradea pe care a absolvit-o în anul 1975.

A funcționat 4 ani la Spitalul din Lugoj, după care soarta și comuniunea sufletească a apropiat-o de tânărul teolog Moise Nica, poate cândva și prieten de joacă.

S-au căsătorit și familia s-a întregit cu doi fii de mare nădejde și viitor. Ionuț - născut la 15 martie 1979, a ales o cu totul altă profesie, decât tatăl său, a urmat Academia de Poliție din București, după care a fost repartizat și lucrează în Poliția Județului Arad, cu gradul de subcomisar. De mai mulți ani este reprezentant al poliției române în Paris.

Silviu, fiul cel mai mic, născut la 23 septembrie 1984, a crescut copilărinte în Șomoșcheș și a urmat și el un traseu propriu, învățând la Facultatea de Administrație Publică a Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, și activând pe tărâm social ca funcționar administrativ.

Și dacă privirea noastră globală poate cuprinde tot ce a realizat preotul și protopopul Moise Nica, putem zice: „Dumnezeu a fost cu el, l-a însoțit, l-a ajutat, încât a împlinit atâtea lucruri pentru el și pentru noi”!

„SĂNĂTATE, PĂRINTE! și MULȚUMIRI VEȘNICE! Și să credem că sintagma „NIKA”, are darul de a confirma un „VEȘNIC ÎNVINGĂTOR”!

8.5. Prima atestare a școlii din Șomoșcheș

După ce în 28 martie 1789, Cancelaria Aulică de la Viena a aprobat contractele a 48 de școli din comitatul Arad (Între aceste școli se afla și școala Cermei pe care o considerăm atestată în anul 1789), în anul 1790 la sfârșitul lunii aprilie s-au declarat nule mai multe contracte școlare. S-a dat libertate artiștilor locale să semneze contracte și să angajeze învățători în școlile locale. Așa s-a semnat în anul 1797, apoi în anul 1798, contractul școlar între învățătorul Constantin Bozian și comunitatea din Șomoșcheș. Contractul prevedea drepturi și obligații ale învățătorului, privind pregătirea școlară a copiilor, iar din partea comunității și a bisericii, obligația de a de florini. Este posibil ca să fi existat anterior un local de școală dar neavând consemnare nu putem susține cu tărie astfel de supoziții.⁴⁶⁵ Așadar considerând prima atestare a Școlii din Șomoșcheș în anul 1797, am sărbătorit în anul 1997, două secole de învățământ în Șomoșcheș, prilej cu care am bătut o medalie comemorativă și am organizat festivități adecvate. Câte școli din țară sau județ se pot mândri cu o vechime așa de mare?

În anul 1816, inspectorul școlar, din Oradea, propune ca director al Școlii Șomoșcheș, pe învățătorul Petru Burcă, fiu al satului și absolvent al Preparandiei din Arad. Directorul școlii se îngrijea de înzestrarea unității, cu mobilier, aprovizionarea cu

⁴⁶⁵ Ioan Nagy, *Șomoșcheș vatră de suflet și dor*, Ed. Viața Arădeană, 1993 pag. 70-71

lemnne, achitarea la timp a salariilor învățătorilor și întocmirea documentelor școlare. Era intermediarul dintre școală-primărie-biserică și părinții elevilor. În anii 1820-1821, funcționa în continuare, Constantin Bozianu, având 23 de ani vechime în învățământ și o retribuție pecuniară de 175 de florini, din care 80 în monedă iar restul de 95 în bunuri materiale. Avea următoarele efective de elevi: clasa I-7elevi; clasa a II-a -4 elevi și în clasa a III-a -3 elevi. Toți acești copii erau fii de țărani săraci, înregistrând la sfârșitul anului școlar următoarele rezultate: diligenți-11 și neglijenți-3 școlari⁴⁶⁶. Peste două decenii, susține eminentul documentarist școlar, neobositul profesor, Vasile Popeangă, că în Șomoșcheș, cei 1030 de locuitori ortodocși susțineau o școală de nivel și stare materială-mediocră. Astfel că în anii 1841-1842 continuă activitatea didactică, Constantin Bozian, care avea în responsabilitate 20 de elevi în cele trei clase: clasa I - 10 elevi; clasa a II-a 6 elevi și clasa a III-a 4 elevi. Acelaș efectiv de școlari, adică 20, se păstrează și în anul 1842-1843 dar din anul 1843 au rămas doar 18 școlari în Șomoșcheș. Principalele dificultăți din activitatea școlară erau legate de asigurarea manualelor școlare pentru copiii săraci, lipsa materialului didactic al școlii și situația materială grea a țăranilor care-și țineau cu greu fiii la școală.⁴⁶⁷ Problemele grele ale școlilor profesionale se dezbăteau regulat în sinoadele episcopale din dieceza Aradului. În 17.03.1849, Sinodul episcopal se organizează la Chișineu-Criș. Protopopul Ineului, Moise Ghergariu participă și în unanimitate sinodul impune predarea în limba română, în școli, ca o contrapondere la acțiunea virulentă de maghiarizare a școlii, ce se desfășura după anii 1832-1834, stimulată de dieta din Ungaria. Se propunea chiar și folosirea alfabetului latin în scriere.⁴⁶⁸

Periodic, semestrial, anual și la sfârșit de ciclu „trivial” în fața directorului local (care, încă de la începutul secolului, era implicit preotul satului), a inspectorului școlar cercual (protopopul zonei-Ineului) și uneori inspectorul districtual (de la Oradea) și mai cu seamă reprezentanți ai artistice locale-examenul se ținea public, copiii școlari trebuiau să dovedească cunoștințe, priceperi și deprinderi de citit-scris, religie și socotit (mai ales calcul oral). Rezultatele erau cuantificate cu calificative: bun, mediocru sau slab. Partea festivă o constituia serbarea școlară, prilej cu care, îmbrăcați în costume populare copiii recitau poezii, cântau în cor sau individual, prezentau scenete moralizatoare din manualele școlare sau prezentau obiceiuri tradiționale din localitate și zonă.

Într-o statistică a situației școlare din Protopopiatul Chișineu-Criș, coordonator al zonei, în acei ani, la 30 noiembrie 1852 ca învățător al Școlii Șomoșcheș era Gheorghe Popescu iar numărul de școlari era de 42 școlari la o populație de 1298 de credincioși ai Bisericii Ortodoxe din Șomoșcheș⁴⁶⁹.

În anul 1858, cei 2005 locuitori români, ortodocși din Șomoșcheș au constituit un fond școlar de 3 florini sub formă de contribuție voluntară și astfel au ridicat în Șomoșcheș o școală nouă, înzestrată cu material didactic și o grădiniță de pomi. „Școala Populară” era o clădire din bârne de lemn, lângă actualul Cămin cultural.

⁴⁶⁶ Vasile Popeangă, *Un secol de activitate școlară în părțile Aradului, 1721-1821*, Arad, 1974, p. 85

⁴⁶⁷ Ibidem, pag. 72-73

⁴⁶⁸ Ioan Codău, *Școala ineuană pe trepte de istorie* Ed. Trinom, 2008, pag. 15-16

⁴⁶⁹ Ibidem, pag. 95

Numărul copiilor de vârstă școlară de 6-12 ani era mare; 322 (168 băieți și 154 de fete). Cursurile școlare erau frecventate doar de 50 de băieți și 10 fete. Învățătorul școlii era Ioan Volentir, absolvent al Preparandiei din Arad, care avea în acel an o vechime de 13 ani și primea un salariu de 105 florini (în monedă) și 250 de florini (în bunuri materiale: cereale, lemne și altele). Învățătorul Ioan Volentir era bine apreciat pentru ținuta sa profesională și pentru strădaniile sale de a moderniza predarea în școală. Director al școlii era Nicolae Faur.⁴⁷⁰ În anul 1874 învățătorul Ioan Volentir s-a transferat la Școala Șimand având și acolo rezultate remarcabile didactice și culturale. În anul 1880 funcționa încă în Șimand⁴⁷¹.

În anul 1861 a absolvit Preparandia din Arad, Melentie Mărgineanu, ca fiu al satului Șomoșcheș.

Începând din anul 1864 funcționa alături de Ioan Volentir și învățătorul Dumitru Herede, cu o clasă de 22 de elevi. Pe școală, efectivul total era de 169 de copii recenzați, 90 fiind băieți și 79 fiind fete, în clasa lui Herede erau numai băieți. Acesta a mai funcționat în localitatea Tămajda, din Bihor, în anul școlar 1842-1843.

În anul 1868 populația Șomoșcheșului era de 1687 de locuitori iar din cea școlară erau 41 de elevi îndrumați de Ioan Volentir.

În anul 1877 Școala Șomoșcheș aparținea administrativ de Cercul Șepreuș iar pentru acest an apar recenzați 255 de elevi cu vârste între 6-12 ani. La examenul de sfârșit de an școlar au participat doar 20 de elevi bine pregătiți de învățătorul Florian Tăutan, posibil fiu al satului⁴⁷². Învățătorul Tăutan a funcționat între 21 mai 1875 și până la 15 iulie 1877.

Registrele matricole din 1900 și după, consemnează că în anul 1878 s-a ridicat o școală nouă, în locul celei construite în anul 1858.

Un fapt remarcabil l-a constituit hotărârea Ședinței Eparhiale din anul 1879 în care comisarii consistoriali și plenul adunării au propus un amendament la introducerea limbii maghiare ca studiu obligatoriu în școlile confesionale românești.

Mulți ani școlarizarea copiilor din Șomoșcheș a fost asigurată de învățătorul provenit dintr-o familie cu renume (preoți și învățători) Pavel Boțco (Botico). În arhiva Episcopiei Aradului, în dosarul IV-fila 28 din anul 1881, o statistică a vremii consemnează pentru Școala confesională din Șomoșcheș, numărul elevilor de 6-12 ani era de 116, din care 70 erau băieți iar 46 erau fete. La examenele finale s-au prezentat doar 54 de elevi dintre care 42 erau băieți și 12 erau fete. Se poate observa că numărul fetelor era foarte mic, faptul fiind explicabil deoarece fetele erau orientate spre munci casnice și mai puțin spre școlile superioare, considerându-se că bărbații vor conduce gospodăria și lor le revine obligația de a poseda mai multă carte. Era o cutumă a satului românesc.

Și în această perioadă, Școala Șomoșcheș aparținea de Inspectoratul Școlar Tractual din Șepreuș, care prin adresa nr. 53 din 9 august 1883, numește ca învățător în Șomoșcheș pe cel care va avea rezultate deosebite în Cermei și apoi în Arad, respectiv pe învățătorul Simion Albu. În anul 1885 se fac demersuri pentru a doua școală în

⁴⁷⁰ Ibidem, p.133

⁴⁷¹ Ibidem, p.105

⁴⁷² Ibidem, p. 186

Șomoșcheș⁴⁷³. Tot în acest an trebuie să consemnăm că timp de trei săptămâni de la începerea școlii, cursurile au fost suspendate, datorită lucrărilor agricole la care au fost angrenați copiii țăranilor din Șomoșcheș.

Între învățătorul Pavel Boțco și preotul parohiei Șomoșcheș, Virgil Novac apar disensiuni și neînțelegeri care duc la suspendarea provizorie a lui Boțco dar prin Decizia Consistoriului din Arad și a Inspectoratului Școlar din Șepreuș învățătorul Pavel Boțco este repus în drepturi, pe postul său din Șomoșcheș.

Arhiva Bisericii Ortodoxe din Șomoșcheș consemnează la poziția 37/1886, în Registrul de esibite, că examenele școlare de sfârșit de an școlar sunt planificate a se ține în 30 aprilie, d.a. iar la poziția 73, din 8 octombrie 1886, înregistrează Ordinul, ca în școală să nu se folosească porecle ci numai adevăratele nume. Învățătorul Pavel Boțco se adresează autorităților locale cu rugămintea de a se asigura rechizite școlare și de birou pentru Școala Șomoșcheș⁴⁷⁴. În același an, 1886 autoritățile locale cer învățătorului și directorului local să fie mai riguroși față de elevii care nu frecventează școala. Trebuie să menționăm că de două ori pe lună fiecare învățător al școlii confesionale trimitea raport cu prezența elevilor la școală, cei care absentau erau sancționați cu amenzi pe care autoritățile locale trebuia să le încaseze.

Din Arhiva Protopopiatului Ortodox Ineu aflăm că Școala Confesională Ortodoxă din Șomoșcheș era evaluată, în anul 1886, la suma de 3000 florini și baza materială includea și două case pentru învățători⁴⁷⁵.

În primele luni ale anului 1887, probabil condițiile materiale au impus ca cei doi învățători din Șomoșcheș, Simion Albu și Ioan Crainic să ceară autorităților locale și Protopopiatului Ineu, mărirea salariilor⁴⁷⁶. În luna martie a anului 1887, se suspendă vremelnic activitatea din Școala Șomoșcheș, din cauza unei molime în masă – „eruptu vărsatului”⁴⁷⁷.

În primăvara anului 1887, în „prima joi de după Paști” în Arad se ține o adunare a Asociației Generale a Învățătorilor la care va participa și Pavel Boțco. În acest sens el solicită de la Primărie, trăsura, pentru a ajunge la gara din Cermei, și alocarea unei sume de bani, sub formă de diurnă⁴⁷⁸. Cunoaștem că Pavel Boțco a avut o fiică, Florica Boțco, născută în 27 august 1875 și a urmat șase clase în Șomoșcheș, în perioada în care tatăl ei a funcționat ca învățător, apoi apare cu domiciliul în Arad, (scrisoare originală aflată în arhiva de documente a Muzeului Etnografic Șomoșcheș) și o altă fiică-Ida-Iuliana-Valeria, despre care nu am găsit deocamdată mai multe informații.

Un ordin al Ministerului de Culte al Ungariei cerea ca în fiecare școală să fie afișat portretul Alteței Sale, Rudolf, și în acest sens directorul școlii din Șomoșcheș cere fonduri pentru cumpărarea acestui portret⁴⁷⁹. La sfârșitul anului școlar examenele finale sunt programate pentru 25/27 iunie 1887. În 3 august 1887 s-au transmis

⁴⁷³ A.P.B.O.S, adresa nr 73 din 26 VII – registrul de esibite, 1885

⁴⁷⁴ A.P.B.O.S.-Registrul de esibite –poz.81

⁴⁷⁵ APOI, dosar/1886

⁴⁷⁶ ABOS-Reg.esibite –P.40, 41/18 febr.1887

⁴⁷⁷ ABOS, Reg.de esibite poz. 54/3 martie,1887

⁴⁷⁸ Reg.de esibite, P.71/1887

⁴⁷⁹ Reg.de esibite, P.81/1887

statutele "Reuniunii învățătoresți" din Arad⁴⁸⁰.

În decursul lunii august, apare în locul învățătorului Ioan Crainic, Teodor Daul, cel care va deveni o personalitate a culturii naționale dar și locale pentru comunitatea din Șomoșcheș. Se fac lucrări de reparare a locuinței, învățătoresți, iar în octombrie, învățatorul Teodor Daul cere căruța pentru cărușie, ca să se mute în Șomoșcheș. Venea din zona Chișineu-Criș. Daul avea să-și onoreze cu prisosință titlul profesional de „învățător.” El a cules din Șomoșcheș și din satele vecine folclor. Poezii arhaice, bocete, cântece vechi, descântece și snoave populare au fost adunate într-o carte intitulată „Colinde și cântice populare” și pe care a publicat-o în anul 1890, în Editura Diecezană a Episcopiei Aradului. Publicațiile vremii, între care în mod deosebit "Biserica și școala" au consemnat în articole elogioase apariția și valoarea acestei lucrări, din care s-au păstrat doar două exemplare la Biblioteca Academiei din București. Valoarea profesională, bunătatea lui Teodor Daul îi determină pe unii școlari ai lui Pavel Boțco (e adevărat că mulți nu prea frecventaseră școala), dar mulți cer trecerea în clasa lui Teodor Daul. Această situație crează între cei doi colegi adevărate disensiuni.

În anul 1888, Consistoriul Diecezan comunică tuturor școlilor că există un ordin al ministerului de resort din Ungaria ca toate documentele oficiale și adresele instituționale să fie înregistrate atât în limba română cât și în maghiară. Este perioada în care se forța maghiarizarea școlilor și a primăriilor. Registrele matricole aveau traduceri pentru tot conținutul programelor și al activităților școlărești, vizitele ierarhice și inspecțiile școlare. În acest fel înțelegem și condiția impusă de către imperiul austro-ungar ca învățătorii să cunoască ambele limbi. Presiunea maghiarizării acestora era atât de mare, încât unii învățători au fost înlăturați din post pe motivul că nu stăpâneau bine limba maghiară. În luna martie a acestui an Pavel Boțco își înaintea demisia către Oficiul Parohial Șomoșcheș.⁴⁸¹ La 5 august 1888 sosește în școală un nou învățător, Iuliu Tioldan iar în luna noiembrie în 26, se desfășoară vizita protopopului Ioan Cornea care aduce și „Planul și norma pentru școli” constituind noi programe ce se doreau mai moderniste.⁴⁸²

Ca o primă realizare a învățătorilor din Șomoșcheș dar și a contribuției și ca rezultat al muncii comune, în vara anului 1890 se consemnează realizarea și valorificarea unei grădini de pomi fructiferi ce este folosită în sprijinul actului de instruire practică și pentru viață, a elevilor din Șomoșcheș. În acest an școlar examenele finale sunt programate în 6 iunie 1890, iar la aceste examene vor participa reprezentanți ai primăriei locale și ai Inspectoratului Cercual Șepreuș. Teodor Daul face și înaintea antistiei locale o listă cu necesarul de cărți dar și cu recomandarea acelor cărți care sunt valoroase pentru școlari.⁴⁸³ În vara acestui an se discută în ședințele școlare și ale parohiei propunerea și necesitatea de a se ridica un nou local de școală. Se fac trei propuneri de locații. În același timp învățătorul Teodor Daul cere să fie plătit mai bine, datorită competențelor sale scripturistice, a activității de cantor bisericesc și a efortului său pentru cultură. Este nemulțumit și cere să i se repare locuința

⁴⁸⁰ APOI, Dosar I/1887

⁴⁸¹ Reg. de esibite, P.70/18 martie, 1888

⁴⁸² Reg. de esibite, P.158/19 noiembrie 1888

⁴⁸³ Reg. de esibite, P.120/24/12 1890

învățătorescă⁴⁸⁴. La începutul anului școlar 1890-1891 directorul local și învățătorii iau măsura de a acorda o perioadă de câteva săptămâni de liber, copiilor care trebuie să-și ajute părinții la muncile agricole și în mod deosebit la recoltarea viilor (Deși localitatea Șomoșcheș nu era renumită în cultura viței de vie trebuie menționat că la sfârșitul secolului al XIX și începutul celui următor erau suprafețe de vie de bună calitate). Studiind matricolele școlare se observă că frecvența școlară era slabă, cuprinsă între 50-60%, mult mai slabă la fete decât la băieți.

În 21 februarie 1891 învățătorii Tioldan și Teodor Daul participă la reuniunea învățătorilor din Protopopiatul Ineu. În iarna și primavara acestui an se pregătesc spații pentru creșterea viermilor de mătase, în școală. Prin adresa nr. 78 din 6 februarie, 1891, vrednicul, Teodor Daul cere antistiei locale, "bănci noi, care sunt lipsă" și văruirea școlii de zid. În acest an școlar, examenele de sfârșit de an s-au ținut în 28 mai, între orele 15-19 (Reg. de esibite, p. 86/27 mai 1891). La sfârșitul anului școlar învățătorul Iuliu Tioldan abzice plecând în altă școală. La începutul anului școlar se fac reparații la școală, dar la casa învățătorului nu s-au reparat gardul și hornul și de aceea Teodor Daul se adresează autorităților. E bine să știm că preoții și învățătorii, acelor vremi, erau obligați să se asigure la „Societatea de Asigurări Franco-Ungară”. În toamna anului școlar 1891-1892, s-au acordat elevilor zile libere în perioada 7-12 septembrie, datorită culesului de porumb. Din partea Congregațiunii comitatense a venit și o hotărâre prin care „Istoria Românilor” de Tuducescu era interzisă în școlile din comitat.

În 13 februarie se prezintă la postul rămas liber, tânărul teolog, Traian Pețianu dar din păcate în toamna aceluiași an, la 22 septembrie, Pețianu pleacă. În acest an școlar examenele finale s-au ținut în 30 mai, între orele 10-12, și a participat de la Inspectoratul Cercual Șepreuș, învățătorul Ioan Avram.⁴⁸⁵ Important mi se pare consemnarea de la poziția 104, din 30 august, în care se specifică adaptarea orarului Școlii din Șomoșcheș, la ora "Europei Centrale" ca și la calea ferată. În acest an se contopește Inspectoratul Zonal Șepreuș cu cel din Ineu, trecând și Școala Șomoșcheș în administrarea Protopopiatului Ineu.⁴⁸⁶ Tot în acest an Teodor Daul este admonestat pentru "exces de zel" când a ținut arestați câțiva elevi care nu au frecventat școala. În vara acestui an la serbările din 7-8 iunie, legate de jubileul „25 de ani de la încoronarea Majestății Sale Regele Francisc Iosif” se consemnează incidente locale. Din activitatea lui Teodor Daul mai remarcăm participarea la 26 octombrie la activitatea metodică de la Ineu, când a solicitat căruță și diurnă, iar în decursul lunii noiembrie a cerut insistent, autorităților locale materiale lemnoase, pentru realizarea de suporturi didactice pentru gimnastică⁴⁸⁷.

În anul 1893, pentru predarea geografiei în școli apare „Mapa Comitatului” de Gonczy și Posner care este recomandată școlilor. În acest an examenele de religie și cele finale, la Școala Șomoșcheș, s-au programat în 8 mai 1893, în cadru sărbătoros

⁴⁸⁴ Reg. de esibite, P.235/27X/1890

⁴⁸⁵ Reg. esibite, P.80/28 mai 1892

⁴⁸⁶ Reg. esibite, P.106/11 sept. 1892

⁴⁸⁷ Reg. esibite, P.159/27 noi. 1892

⁴⁸⁸ Reg. esibite, P. 53/8 mai 1893

În anul școlar 1894-1895 a absolvit preparandia din Arad și o altă fiică a satului Șomoșcheș cea care va deveni renumita dascăliță și scriitoare pentru copii, Augusta Rubenescu⁴⁸⁹.

La 14 iulie 1896 se alege ca învățător, în Șomoșcheș, Ioan Daul, frate al lui Teodor Daul⁴⁹⁰. Se pare că acesta a suprasolicitat postura de adevărat dascăl a lui Teodor Daul și și-a atras antipatia preotului local și al unor locuitori. În primăvara acestui an, Ioan Daul a participat la Conferința Învățătorescă de la Buteni⁴⁹¹. Grija Episcopului Ioan Mețianu și a celor din jurul său se transmite și prin adresa de la Episcopie, înregistrată la poziția 65/21 august/1896 prin care se dădeau sfaturi părintești și didactice pentru promovarea învățământului popular, confesional și creșterea calității morale a credincioșilor.

Învățătorii locali, Ioan Daul și Mihai Leucuța cer autorităților și directorului de școală, procurarea de cărți pentru elevii săraci și pentru cei dornici să învețe mai mult. Pentru că în acest an urma să se sfințească Sfânta Biserică, din Șomoșcheș, elevii școlii sunt pregătiți cu o serbare festivă. După aceste realizări, învățătorului Ioan Daul i se prelungește contractul școlar și pentru anul 1897⁴⁹². În martie 1897, vrednicul de amintire protopop al Inelui, Ioan Cornea, propune școlilor și parohiilor arondate cartea „Enciclopedia Română”⁴⁹³. În același spirit de emancipare culturală a învățătorilor și preoților le recomandă abonarea la ziarul „Poporul”⁴⁹⁴. În acest an școlar examenele finale de religie se planifică în 8 iunie, orele 10-a.m.⁴⁹⁵. Spre sfârșitul anului școlar cei doi învățători, Mihai Leucuța și Ioan Daul ajung la conflicte dure cu preotul local (directorul școlii), acesta cerând Episcopiei Aradului, suspendarea lui Ioan Daul. În 25 septembrie 1897, dr. Ioan Trăilescu, protopop al Chișineu-Crișului vine în Șomoșcheș pentru a constata situația conflictuală dintre preotul paroh, Traian Catone și cei doi învățători, acuzați de abuz în serviciu. În această toamnă la solicitarea țăranilor din Șomoșcheș, elevilor li se acordă zile libere, pentru a ajuta la culesul recoltelor de toamnă.

În toamna anului 1897, învățătorii locali și autoritățile cer în 4/16 octombrie, și sunt susținuți de vrednicul de amintire și omul de cultură, protopop al Inelui, Constantin Gurban, la înființarea clasei a VI-a și începerea școlii de „repetiție” în Șomoșcheș. Pentru sprijinirea școlarizării și a frecvenței elevilor, la școală, antistia comunală se implică mai mult aplicând amenzi părinților care nu-și trimit copiii la școală, zilnic⁴⁹⁶. În anul școlar 1897-1898, apare și se utilizează catalogul școlar numit „Dinariu” care consemna: frecvența, clasificarea la sfârșitul anului școlar, și rezultatele inspecțiilor din școală. Obiectele de învățământ erau: limba maghiară, limba română, științele naturii, matematica, geografia, fizica, istoria, economia, caligrafia și desenul. Cursurile se țineau toată ziua (8-17) cu pauză de amiază care era uneori de 2 ore, dar mulți copii nu mai veneau la școală după amiază, activând în muncile casnice și

⁴⁸⁹ Documente și date oferite lui Ioan Nagy pentru Muzeul din Șomoșcheș

⁴⁹⁰ Reg. de esibite, P. 54, 14 iulie/1896

⁴⁹¹ Reg. esibite, P. 7/28 sept, 1896

⁴⁹² Reg. esibite, P.2/17 ian.1897

⁴⁹³ Reg. esibite, P.25/27 martie, 1897

⁴⁹⁴ Reg. esibite, P.30/24 aprilie/1897

⁴⁹⁵ Reg. esibite, P. 40/5 iunie, 1897

⁴⁹⁶ Reg. de esibite, P. 92/15 octombrie 1897

agricole. Frecvența era de doar 50-60% și chiar mai slabă. Frecvența școlară era consemnată în trei paragrafe: dimineată, după amiază și pentru toată ziua. Obiectele de învățământ s-au menținut între anii 1881-1918⁴⁹⁷.

În acești ani au funcționat doi învățători de marcă: Mihai Leucuța, din 31 octombrie, 1896 și Ioan Daul instalat la 22 decembrie, 1894. În acest an școlar, 1897, cei doi colegi parcurg și un curs de perfecționare, pentru care primesc și câte un „testimoniu”⁴⁹⁸. În școală învățau în anii 1897-1898, în clasa I-28 elevi, clasa a II-a 14, clasa a III-a 27, clasa a IV-a 17, clasa a V-a 15, clasa a VI-a 19, un total de 120 de școlari de vârsta de 6-15 ani⁴⁹⁹.

Prin mai multe adrese către Episcopia Aradului, cei doi învățători sunt reclamați de preotul satului. Și totuși, trebuie să remarc faptul că Mihai Leucuța era foarte bine apreciat de protopopul din Ineu, inspector școlar al zonei, care îl și numește pe Leucuța în comisiile de examinare, de sfârșit de an școlar, în școlile din zona: Apateu, Cermei, Berechiu, Șepreș și Șicula⁵⁰⁰. Aprecierea venea de la ilustrul protopop al Inelui, Constantin Gurban. Aș mai puncta că prin adresa 113 din 1898 a Venerabilului Consistoriu din Arad, învățătorilor care aveau o continuitate mai mare de 5 ani, în aceeași localitate și în învățământ, li se acordă un premiu de 50 de florini⁵⁰¹.

Adresa nr. 983, din anul 1899 a Protopopiatului Ineu, de care aparținea școala confesională din Șomoșcheș a recomandat tuturor școlilor din zonă să cultive pomi fructiferi și să întrețină livezi școlare pentru a crește nivelul de cultură a copiilor și pentru a fi mai bine pregătiți pentru activitatea practică din viață. În acest an, 1899, pentru Școala Șomoșcheș s-au asigurat lemne în valoare de 20 de florini, 77 creișari⁵⁰². Tot din arhiva Protopopiatului Ineu aflăm că examenele finale, din Școala Șomoșcheș, s-au desfășurat la 4 iulie 1900. La examinarea elevilor lui Ioan Daul au participat: notarul comunal, Albert Șuhaida și comisar de examinare dascălul Constantin Zopota.” Au fost examinați 34 de băieți și 16 fete. Din istoria biblică au răspuns toți bine, la celelalte foarte puțin. Disciplina este încă slabă” La examinarea elevilor lui Mihai Leucuța, 47 de băieți și 31 de fete, s-a consemnat: „Elevii bine disciplinați, răspunsuri corecte și răsperate. Au răspuns bine la toate obiectele”. La aceste examene a asistat în calitate de inspector școlar, omul de spirit național și cultură, protopopul Constantin Gurban. Trebuie să mai punctez că în anul 1900, Constantin Gurban a prezentat preoților și învățătorilor din Tractul Ineu o experiență inedită din zona Buteni unde în aproape 30 de localități rurale, sărace, s-au înființat « magazine sau fonduri de bucate » din care erau ajutate școlile⁵⁰³.

În anul 1901 la învățătorul Mihai Leucuța au promovat doar 34 de elevi, din numărul de 91, înscriși în clasa sa. Era un dascăl exigent. Despre Mihai Leucuța știm că s-a născut în 9.09.1872, în Coroi-Bihor (în vecinătatea Șomoșcheșului). A absolvit Liceul Pedagogic din Arad în 1893 și s-a încadrat la Școala Șomoșcheș, în anul 1896 funcționând până în anul 1909. A avut 4 copii. Pentru meritele sale inspectorul zonal și

⁴⁹⁷ Arhiva școlii din Șomoșcheș, matricole-1885-1918

⁴⁹⁸ Reg. de esibite, P.106/12XII, 1897, Adresa 239 a Protopopiatului Ineu

⁴⁹⁹ Reg. de esibite, P. 88/1897

⁵⁰⁰ Arhiva Protopopiatului Ineu, Dosare: Culturale, 1897-1898, 1899

⁵⁰¹ Reg. de esibite, P.8/27 februarie, 1898

⁵⁰² Reg. de esibite, P. 219/23 XII 1899

⁵⁰³ A.E.O.A. Pachet IV-178, 1900

protopopul de Ineu, ilustrul dascăl, inspector și preot Constantin Gurban l-a trimis în mai multe sate din împrejurimi ca membru al comisiilor de examinare. Prin adresa nr.3867/1908 a Consistoriului din Arad, se comunică faptul că în ședința școlară s-au exprimat cuvinte de laudă învățătorului Mihai Leucuța, pentru rezultatele frumoase ale elevilor⁵⁰⁴. A decedat în 3 mai, 1909 la orele 7, dimineața. Mihai Leucuța, învățătorul acestei școli, care a servit 13 ani, a fost foarte brav și adevărat, a fost ales membru în Congregația Comitatului. Aceste rânduri le-a scris învățătorul Ioan Tau (director) care i-a fost primul și cel mai bun amic⁵⁰⁵.

Revenind la anul 1901, examenele de sfârșit de an școlar au fost organizate joi 7 iunie, la clasa lui Mihai Leucuța, la orele 3 d.a. iar la clasa lui Ioan Daul la orele 8 i.a. În aceeași zi în Școala Șomoșcheș s-a ținut Conferința învățătorilor, cu toți dascălii și preoții din zonă⁵⁰⁶. La sfârșitul anului școlar 1901-1902, în clasa I au fost înscriși 59 de elevi dar nu au promovat decât 27 de elevi. Adresa 634 din 1902 a Ministerului de Culte din Ungaria a impus în toate școlile nemaghiare, „însușirea temeinică a limbii maghiare”, acolo unde sunt 2 învățători aceștia trebuia „să stăpânească bine limba maghiară și să predea un număr de 28 de ore pe săptămână, neglijând oarecum studiile mai puțin folosibile”. Erau măsuri silite de statul maghiar pentru însușirea limbii, pentru maghiarizarea numelor și a prenumelor, pentru deznaționalizarea românilor și prin înăsprirea pedepselor pentru cei ce luptau pentru dezrobirea românilor. Aici se impune încă o dată să subliniem contribuția de seamă a protopopului Constantin Gurban, cel care în calitate de deputat în parlamentul de la Budapesta, s-a luptat pentru drepturile românilor iar în calitate de preot român și protopop de Ineu a susținut școlile române din zona arondată protopopiatului.

La terminarea anului școlar 1902-1903, examenele au fost programate și s-au desfășurat în 20 mai 1903, iar peste doar două zile toți învățătorii din tractul Ineu au fost convocați la Conferința învățătorilor de la Șepreuş. La aceste activități se țineau lecții practice la diverse obiecte de învățământ, se dezbăteau probleme de didactică și metodică, pe marginea lecțiilor susținute. În acest an școlar, statistica a consemnat că la învățătorul Mihai Leucuța erau înscriși 63 de băieți și 16 fete, de 6-12 ani, din care umblau regulat, 40 de băieți și 16 fete, în timp ce la învățătorul Ioan Daul erau înscriși 60 de băieți și 41 de fete, dar nu frecventau regulat școala decât 42 de băieți și 14 fete, astfel că la sfârșitul anului au rămas repetenți sau neclasificați 30 de băieți și 25 de fete iar procentul de promovabilitate era de 73%.

Deși învățătorul Ioan Daul s-a dovedit competent și pregătit a fost dat în judecată de preotul Simion Bulcu și unii cetățeni pentru „abuz în serviciu” acuzație care s-a dovedit neântemeiată căci în adresa Tribunalului din Arad, cu nr. 5635/1903 învățătorul nostru, este scos de sub acuzare. Înainte de începerea anului școlar 1903-1904, fusese obligat să-și dea demisia, de la Școala Șomoșcheș, fiind în proces. În locul său a venit din nou fratele său, Teodor Daul cel care fusese plecat doi ani. Abia în noiembrie a venit adresa și hotărârea Tribunalului din Arad, pentru Ioan Daul. În toamna anului școlar 1903-1904 eminentul și activul dascăl Teodor Daul prin Adresa

⁵⁰⁴ A.S.S.Matricola 1909

⁵⁰⁵

⁵⁰⁶ Reg.de esibite,P.85/12 iunie 1901

nr. 26 din anul 1903⁵⁰⁷ solicită autorităților locale sprijinirea copiilor săraci, prin asigurarea a 100 de caiete dictando și 100 de caiete de matematică.

În anul școlar 1903-1904, Consistoriul Episcopiei Aradului, prin adresa 3018/1904 cere școlilor confesionale, ortodoxe, mărirea numărului de săli de clasă „pentru ca toți copiii să se instruiască”⁵⁰⁸. În acest an școlar cataloagele au primit numele de „Anuar”. Examenle finale s-au ținut în Șomoșcheș în 14 iunie, înainte de amiază și după amiază. La finele acestui an școlar, Teodor Daul a plecat, în documente, a dispărut, se pare în Regat, apoi a revenit la Nădab, la familie și sora sa Ana și la un moment dat a murit inopinat în Nădab. În istoria școlii noastre și a culturii naționale Teodor Daul și-a câștigat un loc de prestigiu prin activitatea sa didactică, meritorie și prin cartea de valoare culturală, „Colinde și cântice populare” publicată în 1890. Inexplicabil pentru noi dar și pentru autoritățile de atunci Teodor Daul a părăsit Șomoșcheșul, se zice: „luând suma de 72 de coroane și 50 de fileri de la Parohia Șomoșcheș”⁵⁰⁹. În acest an școlar au fost recenzați: copii de 6-12 ani: 51băieți și 60 de fete-total-111;

copii de 12-15 ani: 61 băieți și 35 de fete- total 96;

nu frecventau deloc școala: 36 de băieți și 28 de fete.

Toamna anului 1904 și începutul anului școlar 1904-1905 a îmbogățit personalul didactic al Școlii Șomoșcheș prin sosirea lui Ioan Tau, un alt dascăl, patriot român și om de cultură care-și va pune pecetea pe activitatea din zonă⁵¹⁰.

În acest an valorile de inventar ale școlii prezentau următoarele:

edificiu școlar- în valoare de 2000 coroane;

casa învățătorilor – în valoare de 3000 coroane;

mobilier școlar - în valoare de 588,99 coroane;

pământ al școlii,- 8 jug.-în valoare de 4000 de coroane⁵¹¹.

Ioan Tau va preda la clasa I un număr de 18 ore dar și la clasa a doua -5 ore, la clasa a III-a -3 ore și la clasele a IV-a și a V-a o oră de: aritmetică, abecedar, limba maghiară, geografia și istoria. Statistica școlară mai consemnează la sfârșit de an școlar că la învățătorul Mihai Leucuța au fost înscriși 49 de băieți, 13 fete, în total 62 de elevi dar la examene s-au prezentat doar 43 de băieți și 13 fete, adică 53 promovați. La clasa lui Ioan Tau erau înscriși 61 de băieți, 39 de fete adică 100 de copii, la examene s-au prezentat 42 de băieți și 24 de fete adică 66 de elevi dar de promovat au fost promovați 57 de elevi. Registrul de esibite al Bisericii Ortodoxe din Șomoșcheș mai consemnează că cei doi învățători au primit: „Regulamentele ortografice ale Academiei Române” din 1904. Putem astfel remarca strădania bisericii și a școlii românești de a păstra limba, cultura și valorile naționale române, chiar în condițiile dominației maghiare. Și iarăși trebuie să subliniem rolul publicației de cultură și românism „Biserica și școala” la care erau abonați și învățătorii și preotul din Șomoșcheș în anii 1904 și 1905⁵¹². În acest an antistia locală a susținut școala cu 672 de coroane.

⁵⁰⁷ Reg de esibite, P. 180/3XII 1903

⁵⁰⁸ Reg. de esibite, P. 124, 20 VIII/1904

⁵⁰⁹ Reg. de esibite, P. 32/3II 1904

⁵¹⁰ Reg.de esibite, P. 109/19 VII, 1904

⁵¹¹ Reg. de esibite, P. 25/12 -X -1904

⁵¹² Reg. de esibite, P.164/3XII 1905

Anul școlar 1905-1906 începe cu actul de „Sfințire a școlii” din 3 septembrie, dar prelegerile(cursurile) au început din 8 septembrie. Învățătorul Ioan Tau va lucra cu clasele I și a II-a din școală de repetiție iar Mihai Leucuța cu clasele a III-a, a- IV-a, aV-a și a- VI-a.

Problema cea mai gravă a învățământului a fost și a rămas cea a frecvenței școlare, slabă. În 4 octombrie la verificarea școlii, printr-o inspecție, s-a constatat că la învățătorul Mihai Leucuța din 76 de elevi înscriși au lipsit 36, pe toată ziua, iar din clasa lui Ioan Tau au lipsit din 50, un număr de 35 de elevi. Cu toate că elevii absenți erau amendați de antistia comunală, prezența nu era mare, din motivele arătate anterior și care țin de munca în agricultură și sărăcia materială a sătenilor. În iarna anului 1905 cursurile școlii din Șomoșcheș se întrerup din 3 decembrie 1905, până la 6 ianuarie 1906 din cauză” de molimă” (vărsat), consemnează Arhiva Parohiei Șomoșcheș⁵¹³. Printr-o adresă din 3 februarie 1906 se cere Oficiului Protopopesic Ineu aprobarea a încă unui post de dascăl fiindcă „acum funcționează școala cu șase clase”. Dacă imediat nu se aprobă încadrarea a încă unui învățător, din toamna lui 1906, acest lucru se va aproba. Este meritul protopopului Constantin Gurban, pentru care nu avem destule cuvinte de laudă, precum ar merita.

Pentru neparticiparea la Reuniunea Învățătorilor de la Gyla, din anul 1906, cei doi dascăli din Șomoșcheș sunt sancționați cu o amendă, din care se vor cumpăra cărți pentru școlari⁵¹⁴.

O situație statistică trimisă Protopopiatului Ineu, în anul 1906 menționează că în Șomoșcheș sunt 461 de bărbați și 369 de femei care știu scrie și citi, în total 830 de persoane, sunt, 52 de bărbați și 37 de femei care știu doar să citească iar neștiutorii de carte sunt 1221 de persoane.

În anul 1906 funcționează la Școala din Șomoșcheș: George Faur, director școlar, fiu al satului, Ioan Tau, Mihai Leucuța și Nicolae Drecin, recent încadrat.

Învățătorii Mihai Leucuța și Ioan Tau au fost remunerați fiecare cu un salariu de 600 de coroane, în moneda timpului și încă produse agricole în valoare de 70-200 de coroane. Dintre lucrările pentru școală amintesc, activitățile de îngrijire a școlii, cu gard, lucrare efectuată de Teodor Budușca, pentru suma de 5 coroane.

Învățătorul Ioan Tau are onoarea de a participa la alegerea noului protopop al Incului, în persoana lui Ioan Georgia, în anul 1906.

În 21 decembrie 1906 se convoacă Conferința Învățătorilor din Tractul Ineu, la care participă și cadrele didactice din Șomoșcheș.

Cu începere de la 1 ianuarie, 1907 se aplică în școlile confesionale „Regulamentul pentru învățământ” stabilit de Congresul Național Mitropolitan, din Transilvania, și „Normativul pentru instrucțiunea moral-religioasă a elevilor din școlile noastre”⁵¹⁵. Sunt normative și măsuri de protejare a învățământului național român în acele momente în care „legile lui Appony” veneau cu noi forme de apăsare națională. Fără a detalia mai multe aspecte, voi enunța doar acea dispoziție a guvernului maghiar prin care învățătorii care nu cunosc și nu predau limba maghiară să nu beneficieze de

⁵¹³ Reg. de esibite, P. 162/4 XII 1905

⁵¹⁴ Adresa E.O.A.Nr. 6075 din 1906

⁵¹⁵ Reg. de esibite, P.70 și 79/1907

un „ajutor suplimentar de la stat”⁵¹⁶. În acest an școlar, examenele finale, de la Șomoșcheș, s-au ținut în 25 iunie, la care s-au prezentat 35 de băieți și 15 fete, obținând rezultate foarte bune. Cu observația că frecvența școlară este foarte mică, protopopul de Ineu atrage atenția la necesitatea corectării scăderilor constatate în timpul examenelor școlare din Șomoșcheș⁵¹⁷.

Un raport din 1907, către Protopopiatul Ineu menționează că În Șomoșcheș, scriu și citesc 830 de persoane, 461 bărbați și 369 de femei știu doar citi: 52 de bărbați și 37 de femei, în timp ce numărul analfabeților este de 1221 de persoane.

În toamna anului școlar 1907-1908, la școală se fac lucrări de văruire, de către Ioan Faur, plătit cu 5,5 coroane, se aduc 13 stânjeni de lemne de foc, în valoare de 319,08 coroane și se aduc cărți școlare de 49,28 de coroane. Se curăță și fântana școlii cu prețul de 5 cor. de către Ioan Popa din Șomoșcheș⁵¹⁸.

Tot în această toamnă se înscrie la Preparandia din Arad, localnicul Teodor Ardelean (a lui Mitruț) și care va reveni în satul natal să-și lumineze fiii consătenilor.

Și tot în acest an, școlile și învățătorii din satele noastre vor trece sub tutela Inspectoratului școlar Șepreuş.

În acest an potrivit unor hotărâri ale Ministerului de Culte din Ungaria, prin circulara nr. 2579/1908⁵¹⁹ se înființează și școli de stat în localitățile din Transilvania, chiar dacă există școli confesionale. În acest fel se produce și o stratificare sau o despărțire a școlilor. Școlile de stat preiau o parte din elevi, afișează propria emblemă a statului maghiar, au propria ștampilă și în școală se intonează imnul regal maghiar. În Șomoșcheș se împart sălile de clasă dar școala confesională rămâne în continuare sub tutela Bisericii Ortodoxe Șomoșcheș iar director al școlii confesionale rămâne preotul paroh, Simion Bulcu. Școlile din Șomoșcheș sunt dotate în acest an cu un glob pământesc, ca material didactic, în valoare de 26,20 cor. și cărți școlare de 4,38 cor. Se cumpără 2 ciubere pentru școală, în valoare de 1,20 cor. Se asigură lemne pentru școală, în valoare de 169 de cor. În lunile de iarnă a anului 1908 se organizează cursuri de alfabetizare în Șomoșcheș⁵²⁰. Și tot în acest an preotul și învățătorii susțin înscrierea de noi membri în ASTRA Arad. Statistica școlară a anului 1908, consemnează: înscriși de 6-12 ani -băieții 46 și fete 31, adică 77, în total; de 6-15 ani un număr de băieți-64, fete-60, adică un total de 124 de elevi. Numărul celor neșcolarizați, pe motive de frecvență era următorul: copii de 6-12 ani-6 băieți, 4 fete, copii de 12-15 ani-51 băieți și 56 de fete, adică 117, în total. Câteva spicuiuri din „ANUARUL” pe 1908-1909:

„Mihai Leucuța conduce clasele: a III-a, a-IV-a, a-V-a și a-VI-a. La clasa a V-a s-au predat: lecție de istorie-Despre români și daci, Starea Ungariei după bătălia de la Mohacs (1526), matematică-Adunarea mentală și Adunarea cu frânturi zecimale; economic-Lecuirea seminței de grâu, cântare- Doină, doină cântec dulce, constituție-dreptul la ereditate, geografie- Cercul Ienopolea și comitatele de pe șesul Ungariei (14 X 1908) La capitolul F (Evidența ordinațiunilor) găsim consemnat: „Venerabilul Consistor Arădean în ședința sa din 8 II 1908, a exprimat lauda învățătorului Mihai

⁵¹⁶ Circulara 7205/1907 a Protopopiatului Ineu

⁵¹⁷ Reg. de esibite, P.112/6VII1907

⁵¹⁸ Reg. de esibite, P. 22,28 39,64/1907

⁵¹⁹ Reg. de esibite, P. 67/21V1908

⁵²⁰ Reg. de esibite P.117/12 XI-1908

Leucuța, pentru rezultate frumoase ajunse cu elevii săi în școală⁵²¹. Tot din acest document școlar aflăm că Școala Șomoșcheș avea dimensiunile de 9m lungime, 6 metri lățime și 3 metri înălțime. Avea 5 ferestre, ca mobilier avea: 1 masă, 1 scaun, 10 bănci cu 18 locuri, o cantă de apă, 1 vas de băut, o tablă neagră, o mașină de socotit, o hartă a comitatului, o hartă a Ungariei, o hartă a Europei și globul pământesc. În clasa a-III-a erau 17 elevi, în clasa a-IV-a erau 24 de elevi, în clasa a-V-a erau 10 elevi iar în clasa a-VI-a erau 5 elevi.

Anul școlar 1909-1910 începe la 6 septembrie. Își începe activitatea școlară în Șomoșcheș, învățătorul Efrem Bindea. La școală se schimbă cele „șase ferestre care s-au învechit și sunt rele și se repară acoperișul școlii. Examenul de sfârșit de an școlar era planificat în 27 aprilie 1909, dar învățătorul Mihai Leucuța s-a îmbolnăvit grav și în 3 mai a decedat și în 5 mai, la orele 10, se va îngropa⁵²². Rămasă văduvă soția sa, conform uzanțelor vremii va rămâne câteva luni în fosta locuință învățătoarească (avea dreptul la șase luni în locuință și șase luni de salariu al soțului).

Efectivele de școlari erau următoarele:

6-12 ani	B-48	F-32	Total- 80	Înscriși-79;
12-15 ani	B-36	F-14	Total -50	Înscriși- 46;

Rezultatele finale consemnau: eminenti -
lăudabili - 14;
buni -20;
suficient -21;
nesuficient -16;
nu au frecvență școlară- 8;

Știu citi și scrie 79 de copii de 6-12 ani și 46 de copii de 12-15 ani. ⁵²³

Anul 1910 îl face remarcat pe învățătorul Ioan Tau, prin demersurile sale, pentru procurarea de materiale didactice pentru școală: se achiziționează aparate și ustensile pentru experimente la fizică, în valoare de 10,28 cor., un pendul electric pentru școală și pentru învățarea timpului, în valoare de 4,18 cor. și pentru curățenia școlii și casele învățătorilor se achiziționează 12 mături în valoare de 2,40 coroane, de la Simion Budușca⁵²⁴. Înainte de începerea noului an școlar 1910-1911, din motive de înțeles, se efectuează reparații capitale ale clădirii școlii și la acoperiș, în preț de 600 de coroane. Meșterul care face lucrarea este Fekete Iosif din Cermei. În această toamnă se procură și cărți pentru copiii săraci, editate de Tipografia Diecezana, în valoare de 33,44 de coroane⁵²⁵. O consemnare interesantă mi s-a părut cea legată de veniturile de la Casa culturală care au fost de 1328 de coroane, fapt ce mă face să cred că în mod sigur era o bogată activitate culturală, indiferent de formele de activitate desfășurate. În acest an vine ca învățător, în Șomoșcheș, Ștefan Costea⁵²⁶. Fără a cunoaște motivațiile precise aflăm din arhiva Bisericii Ortodoxe că Ștefan Costea va sta numai trei luni, pentru care primește suma de 162,70 de coroane. A îndeplinit și sarcina de cantor

⁵²¹ A.S.S. Matricola 1908-1909

⁵²² Reg. de esibite, P.58/3V 1909

⁵²³ A.P.O.I. dosar culturale, 1909

⁵²⁴ Reg. de esibite, P.3-5/17 II 1910

⁵²⁵ Reg. de esibite, P. 45/30 X 1910

⁵²⁶ Reg. de esibite, P.35/8 X 1910

bisericesc, precum au activat mulți învățători ai vremii, pentru că în școala pregătitoare au dobândit și aceste abilități de cântec și dirijat. În locul lui Costea a venit în 1911, un alt eminent dascăl, Ioan Miszes. Acesta a absolvit în 1908 Preparandia din Arad, și s-a transferat de la Bodești. S-a instalat la 1 decembrie 1911, în Șomoșcheș. Avea calități, pe care le va dovedi în întreaga carieră de învățător. Era bun muzician, metodist și activist cultural. A fost apreciat de comunitate și de preot fiind remunerat cu un salariu destul de bun, față de alți învățători⁵²⁷.

În 1912, anul școlar a început la 1 septembrie. În 1912 se cumpără cărți școlare în valoare de 60,64 de coroane și lemne pentru școală în valoare de 132 de coroane. Poate puțin curios ar părea costul transportului de lemne care a fost de 110 coroane⁵²⁸. Matricola din 1911-1912 consemnează că în clasa I erau 80 de elevi iar în clasa a-II-a învățau 50 de copii.

Conform înscrisurilor erau în evidența școlii: 87 de băieți și 115 fete, adică un număr de 202 școlari, din care în vârstă de 7 ani erau-29, în vârstă de 8 ani erau 28, de 9 ani erau 10 copii iar de 10 -12 ani și mai mult, erau 6 copii. Doar 73 frecventau regulat școala și posedau cunoștințe și deprinderi de citit și scris. Învățătorul clasei era Ioan Tau, iar programul școlar era de tipul: 8-9-limba română 9-10-limba maghiară, 10-1-matematică, după amiază de la 2-3- limba română iar de la orele 3-4 din nou limba maghiară. Orele de religie erau planificate în zilele de marți între 11-12, a.m. și sâmbata de la 2-4, p.m. Școlile confesionale trebuiau decorate doar cu icoane religioase și se acceptă portretul Mitropolitului Andrei Șaguna. În 30 mai la o inspecție a vrednicului de pomenire protopop, Ioan Georgia s-au găsit în școală 33 de băieți și 30 de fete, ca fiind prezenți. În acest an învățătorii erau remunerați cu câte 600 de coroane, din care 70-200 le primeau sub formă de produse în natură și lemne. Învățătorii au făcut demersuri pentru mărirea salariilor. Învățătorul Ioan Tau întocmește actele și adresa către Protopopiatul Ineu, prin care se cere înființarea celei de a treia școli în Șomoșcheș (echivalentul celui de-al treilea post, în școală) documente și demers cu audiență⁵²⁹. În 1912 Ioan Tau a participat la cursul de perfecționare (cercul metodic) de la Șicula, din 13 mai. Despre spiritul pragmatic și de gospodar al dascălului Ioan Tau, consemnează arhiva Bisericii Șomoșcheș că: „folosea cu succes 3 hectare de teren agricol”. Școala al cărei director era Ioan Tau, apare ca o clădire cu dimensiunile de 11/10/3,5 m., acoperită cu ciripă și cu o valoare de 4.000 coroane⁵³⁰.

În anul 1913, demn de apreciat este faptul că în luna mai, se sapă și se dă în folosință fântâna școlii, meșter fiind consemnat, Ardelean George, care a primit ca plată 3 coroane⁵³¹. Meșterul Mera Victor a realizat vase de băut apă pentru școlari și personal, în valoare de 18 coroane. În 30 mai învățătorii din Protopopiatul Ineu au participat la cercul personalului didactic de la Seleuș-Școala Mișcoi, (cu certitudine acele școli în care directorii aveau un mare prestigiu purtau numele sau porecla directorului, respectiv) se consemnează la poziția 542, din anul 1913, în Registrul de esibite al Parohiei Șomoșcheș. În 14 septembrie, 1913, Ioan Mizeș cere: planul analitic,

⁵²⁷ Reg.de esibite, P. 17/5 mai 1912

⁵²⁸ Reg. de esibite, P.60/30 XII 1912

⁵²⁹ Reg.de esibite, P. 48/2 septembrie 1912

⁵³⁰ Matricola școlară 1911-1912, din Arhiva Școlii Șomoșcheș

⁵³¹ Reg. de esibite P.30/19 mai 1913

ordinea orelor și alte documente școlare care sunt trimise în 13 octombrie, atât lui Mizeș, cât și lui Ioan Tau. Doar că, în toamnă, acesta se îmbolnăvește de „zapor” și timp de 10 zile are interdicție de a ține prelegeri, act emis de medicul cercual, Lengyel⁵³². Pentru iarna anului 1913-1914 școala primește 40 de metri de lemne de foc, în valoare de 265,26 de coroane. În aceeași perioadă se procură și o nouă pecete (ștampilă) pentru școală, se cumpără 10 mături și se asigură un abonament la publicația de mare valoare culturală „Biserica și școala”.

În anul școlar 1913-1914 funcționează în continuare, în Șomoșcheș, Ioan Tau și Ioan Mizeș dar în primăvara anului 1914 cel din urmă își anunță demisia, urmând a fi supliniți de preotul local Simion Bulcu. Într-o circulară a Protopopiatului Ineu se recomandă ca în fiecare unitate școlară să se pregătească o monografie a școlii⁵³³. În 22.02.1914, preotul Simion Bulcu expediază Protopopiatului Ineu o monografie a școlii confesionale din Șomoșcheș. În acest an școlar examenele finale în școala primară (de repetiție) au fost programate în 16 mai 1914. Elevii din ciclul superior, adică cei din clasele a V-a și a VI-a au fost planificați să dea examene la Școala Chișineu-Criș, absolvenții urmând a primi un „testimoniu”-diplomă.⁵³⁴ În lunile mai-iunie, Școala Șomoșcheș solicită Protopopiatului Ineu un ajutor bănesc de 400 de coroane, pentru susținerea școlii, la sfârșit de an școlar.

Trebuie menționat că în perioada de dinainte de Marea Unire, din anul 1918, cât și după Unire, problemele instituționale ale școlilor confesionale au fost analizate și reglementate de senatul școlar. Acestuia, potrivit Statutului Organic îi revenea responsabilitatea evaluării activității pedagogice a învățătorilor și preoților aflați în jurisdicția Episcopiei Aradului. Cu ajutorul protopopilor, care îndeplineau și atribuțiile de inspectori școlari se efectuau controale și examene în instituțiile școlare. Prin acțiuni inițiate de referenții școlari, cei care conduceau agendele și problematicile specifice școlii, în cadrul fiecărui sinod eparhial s-a dovedit că legătura și susținerea axiologică a școlii și bisericii românești, a contribuit la supraviețuirea școlii naționale, a limbii și spiritualității române, la progresul pedagogiei școlare și însăși progresul cultural al poporului român, aflat sub dominația austro-ungară.⁵³⁵

Fiecare sinod anual, în raportul de „Senat școlar” se prezentau date statistice privind numărul școlilor și al învățătorilor, din fiecare inspectorat școlar, (protopopiat) statistici privind copiii recenzați între 6-12 ani și cei de 12-15 ani, situația frecvenței școlare, școlile nou înființate, situația bibliotecilor școlare, a corurilor, a școlilor de pomicultură, a situațiilor financiare, burselor școlare, a inspecțiilor școlare precum și educația moral-religioasă din școlile confesionale ortodoxe. Voi face apel și la aceste documente consultate. Anul 1914 a deschis pentru românii din Transilvania, și implicit zona Inelui, lungul drum de sacrificii care au culminat cu făurirea „Statului Național Unitar”. Mobilizările de ostași pentru armata austro-ungară au cuprins pe lângă mase mari de țărani și mulți învățători care trebuiau să-i comande, ca subofițeri sau ofițeri.⁵³⁶

⁵³² Reg.de esibite, P. 111/4 oct-1913

⁵³³ Reg.de esibite, P.22 și P. 53/22 februarie 1914

⁵³⁴ Reg.de esibite, P. 56/1 mai 1914

⁵³⁵ Ioan Nagy, *Biserica și școala din zona Inelui între cele două războaie mondiale*, lucrare de licență, 2010, U.A.Vlaicu Arad, p.19

⁵³⁶ Vasile Popeangă, *Aradul cultural în lupta pentru înfăptuirea Marii Uniri, 1908-1918*, Ed. Episcopiei Ortodoxe a Aradului, 1991, pag. 55-56

Și în viața comunității școlare din Șomoșcheș s-a pus amprenta acestui război. Din rapoartele protopopilor, către Episcopia Aradului, reiese că în primele zile ale lui septembrie, 1914 s-a procedat la o chemare masivă sub arme. Din Șomoșcheș au fost convocați 137 de combatanți. Unii au murit lasând în urmă copii și văduve, alții au ajuns prizonieri în Rusia, Italia sau Franța. În țară, sărăcia și rigorile războiului și-au pus amprenta pe școală. O telegramă a Protopopiatului Ineu preciza că: „Școala poate fi pusă la dispoziția miliției în caz de necesitate”.

Elevii primeau sarcină patriotică de a aduna: metale, hârtie, ghindă, frunze de mure, goange pentru piele și mac pentru ulei, pentru susținerea războiului. Învățătorul Ioan Tau a fost mobilizat pentru scurte perioade de timp, nu a fost trimis pe front, dar lipsind de la școală a trebuit să fie supliniți și asta a dus la multe greutăți în Școala Șomoșcheș⁵³⁷. Prin circulara Nr.53/1914, Protopopul Inelui anunță toate școlile arondate că învățătorul Mladin Ștefan de la Socodor a fost numit „vizitator școlar în Tractul Ineu”⁵³⁸. La 15 martie 1914, învățătorul Ioan Mizeș își anunță demisia de la Școala Șomoșcheș, postul fiind supliniți de preotul local Simion Bulcu.

Un alt învățător, suplinitor, care merită reamintit este Faur Petru, localnic, absolvent al Preparandiei din Arad, care în 26 octombrie 1914 își dă demisia de la școală și pleacă voluntar pe front, probabil din adevărat spirit patriotic românesc.

Un alt aspect definitoriu, al acelor ani, îl reprezintă „analfabetismul”. Protopopiatul Ineu avea recenzați 24.612 persoane analfabete în tract și de aceea strădania de a scădea numărul analfabeților este de înțeles. Cursurile ținute de vrednicii învățători ai vremii, în fiecare localitate s-au împletit cu activitățile culturale și patriotice desfășurate în fiecare comunitate. S-au ținut adunări, lectorate, șezători prin care învățătorii vorbeau despre necesitatea de cultivare a legumelor, alcoolul și tutunul care dăunează vieții, respectul și ajutorarea orfanilor și a văduvelor, precum și comportamentul de prevenire contra îmbolnăvirilor în masă. Fenomenul s-a și întâmplat în Șomoșcheș, unde în 22 noiembrie 1914 s-au suspendat temporar cursurile școlii pe motiv de “coleră” care a bântuit în zonă.

Potrivit unei hotărâri a Inspectoratului Regional Arad, la 20.10.1915 învățătorul V. A. Drincu este ales și numit la Școala din Șomoșcheș, având diplomă și după ce a depus jurământul ca dascăl⁵³⁹. Acesta va conduce o clasă de 62 de elevi din totalul de 131 de elevi, înscriși la Școala Șomoșcheș. Ca femeie de serviciu era angajată Catița Veliciu, cu un salariu de 12,50 de coroane. În acest an s-au făcut și reparații la casa învățătorului V. Drincu, în valoare de 21 de coroane⁵⁴⁰. Documentele parohiei Șomoșcheș consemnează că în 1915 se făceau colecte pentru ajutorarea răniților de război, pentru refugiații din Basarabia, pentru orfani, dar și fonduri culturale la care au contribuit dascălii școlii: Ioan Tau cu 40 de coroane, V. Drincu donând 10 coroane și preotul Simion Bulcu contribuind cu 16 coroane.

Rigorile și necesitățile războiului au impus elevilor să colecteze flori medicinale din natură, cel puțin 8 soiuri⁵⁴¹ iar la școală, în grădina de legume și în

⁵³⁷ Reg. de esibite, P.103/7 septembrie-1914

⁵³⁸ Reg. de esibite, P. 22/22 02 1914

⁵³⁹ Reg. de esibite, P. 84/15 X 1915

⁵⁴⁰ Reg. de esibite, P. 60/31 decembrie, 1915

⁵⁴¹ Reg. de esibite, P. 86 /21 VIII 1916

livadă trebuiau executate lucrări de plantare, întreținere și recoltare în condițiile de calcul al rezultatelor, la sfârșitul anului școlar⁵⁴². Intrarea României în Marele Război de Reântregire, în 1916, a fost primită cu entuziasm și de locuitorii și dascălii din Șomoșcheș. La 1 mai 1916 s-a ținut o mare festivitate sub titulatura de "Sărbătoarea Carpaților" dar și un obicei local, probabil arhaic, numit „Sărbătoarea paserilor”⁵⁴³. La aceste serbări și-a adus aportul și a dat valoare artistică un cor al elevilor și un cor bisericesc instruit de învățătorul V. Drincu.⁵⁴⁴ O altă mare serbare școlară și sătească s-a ținut în 3 noiembrie 1916 precum și o zi de doliu, pentru a se colecta și fonduri de îngrijire a mormintelor eroilor căzuți pe front. Și în anul 1916 învățătorul Ioan Tau a fost concentrat timp de câteva luni. Pentru faptul că în țară era greu să lucreze s-au scumpit, autoritățile au oferit învățătorilor un spor de 400 de coroane⁵⁴⁵.

În anul 1917 elevii Școlii Șomoșcheș au adunat și au pregătit daruri pentru ostașii de pe front⁵⁴⁶. În anul 1917 s-a reamenajat localul școlii în fostul Cămin cultural (demolat în 2003) prin funcționarea în două săli de clasă.

După intrarea României în Război, pentru dezrobirea fraților din Transilvania, inspectorii statului maghiar și-au intensificat controlul asupra școlilor confesionale românești, aceste școli fiind supuse unui control riguros. Inspectorii statului evitau colaborarea cu autoritățile școlare confesionale, cu preoții și cu protopopul zonei.

Mulți învățători de frunte, mobilizați pe front au devenit carne de tun în conflictul militar, alții devenind prizonieri, dar unii dintre prizonieri s-au înrolat în corpurile de voluntari participând la marile bătălii din 1917, de la Mărășești și Mărăști. Amintim de învățătorul Faur Petru căzut pe front în 1917.

Începând cu anul 1917-1918, în documentele școlare apar calificativele: suficient, bun, foarte bun precum și clasificarea elevilor la sfârșit de an școlar. În clasă erau elevi de vârste diferite, chiar și în diferențe de 4 ani. Putem aprecia stilul dificil de activitate didactică și greutatea din viața dascălilor de atunci.⁵⁴⁷

Învățătorii din toate comunitățile și școlile din zona Ineului și implicit cei din Șomoșcheș s-au implicat la modul superlativ, în toamna anului 1918, în organizarea și pregătirea alegerilor democratice a Consiliilor Naționale, ca reprezentante ale puterii locale și ale populației majoritare. Școlile au fost instituțiile și sediile în care s-au organizat adunări, pe tot parcursul toamnei, și mai ales în tumultoasa lună noiembrie a anului 1918.

Au activat cu spirit de sacrificiu, în cadrul Consiliilor și al Gărzilor Naționale Românești, din localitățile respective învățătorii: Ioan Tau în Șomoșcheș, Teodor Ardelean (tot șomoșchelan) la Talpoș, Pavel Dârlea la Ineu și Teodor Mișcoi la Seleuș-Cighirel.

Dascălul nostru, Ioan Tau are meritul că a organizat un grup de 8 săteni din Șomoșcheș și în grup au făcut deplasarea la Alba Iulia, unde la entuziasmul și bucuria

⁵⁴² A. Șc. Șomoșcheș, O.1720 al Inspectoratului Regional Arad

⁵⁴³ Reg. de esibite, P. 181/28 04 1916

⁵⁴⁴ Reg. de esibite, P. 58 /6 05 1916

⁵⁴⁵ Reg. de esibite, P82/31VII 1916

⁵⁴⁶ Reg. de esibite, P. 90/16 XII 1917

⁵⁴⁷ Ioan Nagy, Șomoșcheș, *Vatră de suflet și dor- monografie*, Ed. Viața Arădeană, p. 72, 1993

hotărârilor de unire s-a immortalizat momentul printr-un dans de călușari desfășurat pe una din scenele mării festivități (Poză aflată în Muzeul școlar din Șomoșcheș).

Despre momentul Marii Uniri și importanța sa, va vorbi cu mândrie, cu diverse ocazii, elevilor săi, Ioan Tau, atât în Șomoșcheș cât și în Cermei.

Unirea din 1918 a adus schimbări radicale în viață și parcursul pedagogic din școlile românești, din toate teritoriile României Mari. Iată un document edificator:

Prea Sfințite,

Având în vedere înaltul Decret regal nr. 3631 din 11 decembrie 1918, Resortul Cultelor și al Instrucțiunii publice ca supremă autoritate de stat, în cuprinsul ținuturilor unite cu Regatul României, ia următoarele măsuri privitoare la școlile primare confesionale române:

Limba maghiară, dimpreună cu istoria, geografia și constituția Ungariei, se elimină din învățământul primar. În locul acestor materii se introduc în mod obligatoriu istoria, geografia și constituția țărilor locuite de români. Orele de limba maghiară vor fi repartizate mai ales la noile materii până la o nouă fundamentare a învățământului.

Semnează, Vasile Goldiș, Șeful Resortului de Culte și Instrucțiuni Publice iar adresa este trimisă P.Sf. Sale Ioan Papp, Episcop al Aradului și locțiitor de mitropolit⁵⁴⁸.

Alt decret emis cu nr. 13869/1919 are în prim plan reorganizarea învești. Se propun planuri noi de învățământ, având la bază programele fostelor școli confesionale dar și noile studii didactice. În chestiunea de salarizare a personalului didactic prin decretul nr. 20300/1919, Consiliul Dirigent Român, a enunțat principiul egalizării salariilor fără deosebire de categorizările restrictive făcute de legile și guvernele ungurești. Învățământul religios secundar și primar rămânea în școală atât ca drept, cât și ca libertate și autonomie școlară, fiind coordonat de biserică, prin preoți și profesori de religie.

În anul 1919, la Șomoșcheș, în 12 octombrie s-a făcut Sfințirea școlii, dar cursurile au început în data de 14 octombrie⁵⁴⁹. Din păcate, pentru șomoșchelani, încă din 19 septembrie, 1919 maestrul catedrei și învățătorul patriot, Ioan Tau a primit numire și transfer la Școala Cermei, astfel că s-a organizat concurs de învățător pe postul rămas vacant. Publicația "Biserica și școala", nr. 39 din anul 1919 a publicat acest anunț și cel care a câștigat concursul a fost Teodor Apătean, care este numit prin decizia Venerabilului Consistoriu Arad și se prezintă la Șomoșcheș în 12 februarie 1920. Teodor Apătean a mai funcționat în școlile din Cladova, Chirechiu și Ociu. În această primăvară a început și trecerea școlilor confesionale către statul român.⁵⁵⁰ Tot în anul 1919 vine la Școala Șomoșcheș și dascălul V. A. Drincu, transferat de la Bârșă unde a funcționat de la 29 octombrie 1915 până în 15 octombrie 1919.

În sprijinirea și ajutorarea preoților și învățătorilor de la sate s-au acordat "Carnet de C.F.R., prin Revizoratul Școlar (ISJ), înființat și el în anul 1920, ca for superior administrativ al școlilor.⁵⁵¹

Cu acest nou statut, Școala Șomoșcheș își procură un steag, un nou sigiliu,

⁵⁴⁸ Vasile Popeangă, op.cit. p.71

⁵⁴⁹ Reg. de esibite, P. 39/15 X 1919

⁵⁵⁰ Reg.de esibite, P. 15/28 IV 1920

⁵⁵¹ O.3398/1920-Reg.de esibite, P.33/28 09 1920

portretele Majestaților sale, (regele și regina) precum și harta României Mari.

În toate școlile din zonă și implicit în Șomoșcheș începe o campanie de alfabetizare⁵⁵². În anul 1920 erau în Șomoșcheș două posturi de învățător remunerate cu 850 de coroane. Dascălii beneficiau de câte 4 jugare de pământ de arătură și teren de pășunat vitele iar pentru participarea la conferințele învățătorești se acorda suma de 40 coroane iar pentru iarnă se ofereau 12 metri cubi de lemne. În obligațiile dascălului era și aceea de a instrui copiii în cântatul în biserică și obligația de a-i conduce duminica la biserică⁵⁵³.

În anul 1921 la sfințirea Școlii Șomoșcheș și sfințirea steagului școlar oficiază alături de preotul paroh, Simion Bulcu și arhidiaconul Iacob Bârlădeanu, ierarh al Episcopiei Aradului. În acest an la Școala Normală de Învățători din Arad este primit ca bursier și Teodor Sasu, din Șomoșcheș.

Plină de semnificații consider și adresa nr. 352 a Protopopiatului Ineu prin care cere ca "preoții și învățătorii să conlucreze la înaintarea în cultură a poporului român și a se evita orice neînțelegeri"⁵⁵⁴.

Vorbind de Șomoșcheș, în anul 1923 avem consemnări legate de spațiul școlar care cuprindea 3 săli de clasă, motiv pentru care se fac demersuri ca să se construiască încă 1-2 săli de clasă (lucrarea se va efectua abia în anul 1928).

În primăvară, mai precis în 10 aprilie, 1923 se ține o sărbătoare consemnată deja cu mulți ani înainte „Sărbătoarea pomilor și a paserilor” la care învățătorul Teodor Apătean și-a adus contribuția din plin.

Semnificativă consider adresa Oficiului Parohial Șomoșcheș, din 20 mai 1923, prin care se cedează Școala Confesională Ortodoxă din Șomoșcheș către autoritatea comunală, fără drept de proprietate, ci numai pentru reparare astfel că în loc de 2 săli să se mai construiască 3 săli de clasă, corespunzătoare⁵⁵⁵.

La 1 Decembrie, 1923, se desfășoară și în Șomoșcheș un mare spectacol de Ziua Națională, în care școlarii au dat dovadă de calități deosebite iar dascălii lor au putut fi mândri de ei.

Alte detalii interesante dar de context național și arădean sau zonal vom afla de la sinodul eparhial din 1923.

Senatul școlar este informat că o problemă gravă este aceea a dificultăților școlilor confesionale, pentru că multe dintre acestea s-au transformat sau au fost cedate statului. Din toamna anului 1921 nu mai funcționează în Eparhia Aradului decât 14 școli: Nădlac, Semlac, Vârșand, Drauț, Iarcoș, Ignești, Lazi, Prăjești, Roșia, Revetiș, Sălăgeni, Șilindia, Văsoaia și Voivodenii. Așadar în Protopopiatul Ineu a rămas doar Școala confesională Drauți. Despre învățători se spune că au fost examinați și li s-au recunoscut examenele doar pentru cei stratificați la stat. Cei confesionali n-au fost recunoscuți. Drept urmare Consistoriul Arad a dat ordin protopopilor, în calitate de inspectori tractuali să facă inspecții în școli împreună cu inspectorii școlari ai Corpului didactic din Arad. Școlilor care au rămas sub ascultare autorităților bisericești li se

⁵⁵² Reg.de esibite, P. 54/1 XII 1920

⁵⁵³ Regulament despre drepturile și datorințele directorilor și învățătorilor de la școlile primare, Consiliul Dirigent, Cluj, Tipografia Ardealul, pp 1-7, 1920

⁵⁵⁴ Reg.de esibite, P. 58/20 XI 1920

⁵⁵⁵ Reg.de esibite, P.35/20 III 1923

atrăgea atenția pentru asigurarea materialului didactic, curățatul și întreținerea igienică a localurilor, încălzitul și iluminatul în condiții bune.

Despre catehizarea elevilor s-a subliniat rolul celor 157 de preoți în comparație cu cei 112 învățători. De asemenea s-a pus accent pe instrucțiunea religioasă a ucenicilor din toate localitățile. Știm că s-au înființat multe școli de ucenici și de completare a studiilor școlare pentru ucenicii din Arad, Ineu și Cermei. Vorbind de Cermei nu pot să nu subliniez rolul important al dascălului Ioan Tau, care funcționa în Cermei, încă din anul 1919 și a depus eforturi mari să adune fonduri bănești de la meseriașii din Cermei și alte eforturi spre a-i aduce pe ucenicii din zonă, la Școala Cermei⁵⁵⁶.

Dar anul 1923 rămâne important în istorie prin apariția noii Constituții, care prevedea că învățământul este liber, în condițiile stabilite prin legi speciale și nu va fi contrar bunelor moravuri și ordinii publice. În școlile statului învățământul era gratuit, cel primar fiind obligatoriu. Comunitatea și județele vor da ajutoare și înlesniri copiilor lipsiți de mijloace materiale.

La 26 iulie 1924 a apărut noua „Lege a învățământului primar” care avea stipulat în structură:

- școala de copii mici (grădinița);
- școala primară;
- școli și cursuri pentru adulți;
- școli și clase speciale (pentru debili, handicapați și anormali, educabili).

La terminarea ciclului primar, de patru clase, urma un ciclu de trei clase care se finalizau cu examen de șapte clase și se elibera un certificat sau o diplomă.

Am punctat mai sus că pentru buna organizare și îndrumare a școlilor de stat s-a constituit Revizoratul Școlar Arad. Primul revizor școlar aflat la conducerea instituției și activând cu succese remarcabile, pe acest tărâm, merită a fi amintit, Iosif Moldovan. Ca organ de informare a învățătorilor din revizoratul Arad a apărut publicația „Școala primară” (primul număr a apărut la 1 ianuarie, 1921).

Și cu mândrie locală trebuie amintit că Cermeiul a fost numit „Subrevizorat-circumscripția nr. 17” iar postul de subrevizor a fost atribuit lui Ioan Tau, prin decizii ale ministerului.

Conform Legii Învățământului, Școala Șomoșcheș a școlarizat în anii 1923-1924-1925-1926-1927 copii, până la șapte clase.

Anul școlar 1923-1924

cls I-înscriși 23; repetenți 7;
cls a -II-a înscriși 19; repetenți 6;
cls a III-a înscriși 10; repetenți 3;
cls a IV-a înscriși 14; repetenți 4;
cls a V-a înscriși 17; repetenți 4.

Total 83 de elevi (A.Sc.S. Matricula II 1923-1924)

Directorul școlii a fost Teodor Apătean. Prin adresa de la poziția 173 din Registrul de esibite, al parohiei, acesta informează toate autoritățile ierarhice că la Școala Confesională din Șomoșcheș s-au înlăturat toate inscripțiile neromane, din școală.

La 1 Decembrie 1923 s-au ținut mari festivități în școala Șomoșcheș pentru cinstirea

⁵⁵⁶ Arhiva Grupului Școlar Cermei, pachete: 1923-1928

zilei de 1 Decembrie, 1918.

Anul 1924 – 1925

Învățător	Teodor Apătean	cls I- 21 înscriși; repetenți 11; cls a II-a- înscriși 38; repetenți 12; cls-a III-a înscriși 22; repetenți 9;
Învățător	Teodor Ardelean	cls a IV-a –înscriși 18; repetenți 6; cls a V-a înscriși 10; repetenți 2; cls a VI –a înscriși 10; repetenți 3.

Total 119 elevi înscriși (A.Sc.S. Matricola I 1924-1925)

În 3 februarie, 1925 directorul Școlii de stat din Șomoșcheș Teodor Ardelean, se prezintă la preotul paroh Simion Bulcu și cere întăbularea școlii pe terenul-grădină a școlii, în vederea construirii unei clădiri noi pentru școală. Preotul refuză iar directorul "amenință" că are un cetățean care s-a oferit să cedeze o poziție de teren pe care susține că-l posedă în acea zonă și va întăbula școala pe acest spațiu.⁵⁵⁷ Menționăm că Teodor Ardelean era originar din Șomoșcheș, dintr-o familie ce avea poreclă, „A Căruntului”. De pe crucea din cimitirul ortodox aflăm că s-a născut în 27 august 1889 și a decedat în 1945, după o operație la plămâni. Era absolvent a Preparandiei din Arad, în 1908 fiind în anul al III-lea. În anul Marii Uniri de la 1918, funcționa ca învățător în comuna bihoreană, nu departe de Șomoșcheș, Talpoș și implicându-se în lupta pentru unire și apărarea națiunii române a fost ales comandant al Gărzii Naționale Române, din Talpoș, fiind și ofițer în rezervă. După plecarea lui Ioan Tau, la Cermei, săteanul nostru și directorul Școlii Șomoșcheș s-a remarcat ca dascăl și ca manager al școlii. Acesta este motivul pentru care a intrat în conflict cu preotul Simion Bulcu. Pentru anul 1925, mai menționăm, că un fapt deosebit, ajutorarea copiilor orfani ai lui Pavel Scrob care au primit un ajutor de la parohie în valoare de 30 de lei, iar de la Majestatea Sa, Regele României, încă 200 de lei, ca sprijin material.⁵⁵⁸

Anul 1926 – 1927, statistica școlară ne evidențiază următoarele:

Învățător	Alexandru Tocain	44 elevi;
Învățător	Teodor Sasu	27 elevi;
Învățător	Teodor Apătean	46 elevi;
Învățător	Teodor Ardelean	18 elevi;
	Total	135 elevi.

În acest an școlar examenele finale și cele de religie au fost programate în 6 iunie la orele 2 d.m.

Merită evidențiată activitatea culturală a dascălilor și elevilor din Șomoșcheș cu prilejul depunerii „Jurământului militar” din 15 aprilie, la Remonta din Șomoșcheș, nou înființată de Ministerul de război și care creștea și instruia cai pentru armata română.

Anul 1927 – 1928:

În acest an școlar sfințirea școlii și a steagului s-a făcut în 11 octombrie 1927.

Învățători: Teodor Apătean, titular, definitiv și în vârstă de 30 de ani;
Teodor Ardelean, cu o vechime de 14 ani în învățământ;
Constantin Balu inv. provizoriu- necăsătorit, începător;

⁵⁵⁷ A.P.O.S.-Reg de esibite, P. 8/26/ian.1925

⁵⁵⁸ Reg.de esibite, P.1/12 ian. 1926

Crivăț Ioan, inv. provizoriu, 1 an vechime în învățământ;
Constantin Murgilă, provizoriu, începător.

Efective:	Cls I 99 elevi-45 băieți și 44 fete; Cls a II-a 28 elevi-15 băieți și 13 fete; Cls a III-a-27 elevi-12 băieți și 15 fete; Cls a –IV-a -19 elevi-10 băieți și 9 fete; Cls a V-a 27 copii-19 băieți și 8 fete Cls a VI-a 15 copii-10 băieți și 5 fete; Cls a VII-a 8 copii-5 băieți și 3 fete;
-----------	--

Total 223 copii de 7-16 ani; 116 băieți și 97 de fete.

La inspectia pe care a efectuat-o în 6 IX 1927, înainte de începerea cursurilor, subvizorul din Cermei, Ioan Tau scrie în raportul său următoarele: "Edificiul școlar nu este în ordine, mi se spune că din lipsă de numerar: la primărie însă am constatat că sumele necesare stau la dispoziția comitetului școlar, care nu se interesează. La recensământul acestui an s-au constatat: copii de la 5-7 ani-165, de la 7-16 ani-317, iar de la 16-18 ani-90 de copii. Lipsesc cataloagele și matricolele anului curent. Socoțile nu se poartă în regulă, nici o chitanță nu este indusă⁵⁵⁹.

În acest an școlar, preotul și învățătorii aveau abonament anual la „Biserica și școala” plătit 200 de lei anual. Prin O.6543/1927 se cerea fiecărei parohii să cumpere cărți din colecția "Semănătorul" și să îmbogățească bibliotecile parohiale și cele școlare⁵⁶⁰. În 20 decembrie 1927 școala a fost inspectată de subvizorul școlar Ioan Tau⁵⁶¹.

Trebuie să menționez că în acest an școlar subvizorul Ioan Tau a abzis la funcția sa, având probleme familiale, soția sa a fost grav bolnavă, a și decedat, și este explicabilă abdicarea provizorie.

Anul 1928-1929:	cls I – 87 de elevi înscriși; 23 repetenți; cls a II-a 43 înscriși; repetenți 18; cls a III-a 25 înscriși; repetenți 11; cls a IV-a 16 înscriși; repetenți 6; cls a –V-a 19 înscriși; repetenți 5; cls a –VI-a 16 înscriși; repetenți 6; cls a VII-a 12 înscriși; 4 repetenți.
-----------------	--

Total 190 de elevi.

Anul școlar 1928-1929 a fost deschis cu sfințirea școlii și a steagului la 8 octombrie 1928. Școala a primit în decursul anului școlar 10 tablouri pentru baza materială a școlii⁵⁶². Documentele au consemnat o frumoasă serbare artistică a claselor III-IV și a V-a la Cermei, în data de 5 noiembrie 1929, la Conferința catihetică a preoților din zona Cermei –Apateu. În acest an Învățătorul Ioan Tau era subvizorul școlar, iar zona era denumită "Circumscripția 17 a Revizoratului Arad".

Anul 1929 – 1930:

Școala a fost sfințită, precum și steagul școlar la data de 7 X 1929, după care

⁵⁵⁹ Raport al subvizorului Ioan Tau, din octombrie, 1927, A.Sc.Cermei, Pachet 1927

⁵⁶⁰ Reg.de esibite, P.1/20 01 1927

⁵⁶¹ Arh.Școlii Cermei, Adresa Nr.241/20 XII 1927 Pachet 1927

⁵⁶² Reg.de esibite, P.65/6 iunie 1928

au început cursurile. În 05.11.1929 s-a ținut la Cermei, Conferința catihetică, după care elevii școlii din Șomoșcheș au dat un spectacol artistic. Au fost evidențiați școlarii din clasele a III-a, a IV-a și a V-a.⁵⁶³

Clasa I – înscriși 62; promovați 26;
 clasa a II-a înscriși 65; promovați 43;
 clasa a III-a înscriși 41; promovați 16;
 clasa a IV-a înscriși 10; promovați 4;
 clasa a V-a înscriși 16; promovați 4;
 clasa a VI – înscriși 4; promovați 4 (A.Sc.S. Matricula VII 1929-1930).
 Clasele I-IV 178 elevi Total 198 elevi.

Anul 1930 – 1931:

Învățător	Dumitru Mărgincanu	84 elevi;
Învățător	Ion Marinescu	57 elevi;
Învățător	Florea Roșca	71 elevi;
Învățător	Florica Drăgan	66 elevi;
Învățător	Teodor Ardelean	65 elevi;
	Total	343 elevi.

Școala a început în 17 septembrie, dar nu s-au făcut sfințirea școlii și a steagului.

În acest an școlar examenul de religie a fost planificat și s-a derulat în 2 VI-1930, conform adresei Pr. Ineu, nr. 165/11 V 1930. La sfârșitul anului școlar premianții, în număr de 61, au primit coroane de flori, sfințite. Prin decizia Subvizoratalui Școlar de Arad, cu nr. 4908, din 28 noiembrie 1931, învățătorul Florea Roșca a fost Transferat la Cermei în locul soției sale Anuța. Flore Roșca era absolvent al Școlii Normale din Caracal.

Anul 1931 – 1932:

Școala s-a deschis cu mare fast, elevii primind cărți de la bugetul local.

Învățător	Teodor Ardelean	65 elevi;
Învățător	Ana Trunco (măritată Roșca)	78 elevi;
Învățător	Flore Marinescu	55 elevi;
Învățător	Mărginean Longhin	42 elevi;
	Total	240 elevi.

În acest an școlar protopopul Ineului, Mihai Cosma a vizitat școala și parohia în 22 X 1931.

Dintre activitățile remarcabile ale copiilor din Șomoșcheș, aș aminti acțiunea de curățire a duzilor și pomilor de omizi, din martie 1932, și un mare spectacol artistic la 10 Mai, de Ziua Regelui.⁵⁶⁴

Tot în acest an, la 23 aprilie s-a ținut în Șomoșcheș conferința cercului cultural Cermei, al învățătorilor din zonă având în program:
 Conferință intimă: Activitatea practică a școlii potrivită cu ținutul-grădinarie, agricultură, industrie, cooperative școlare s.a;
 Lecție practică: Înmulțirea plantelor, șt.naturii cls-a III-a;
 Conferință publică – Cooperativele sătești-producție-consum s.a.

⁵⁶³ Reg. de esibite, P. 81/17 XI 1929

⁵⁶⁴ Reg.de esibite, P.19 /1932

Spectacol artistic: piese teatrale, dialoge, monoloage, recitări și coruri. Importante mi se par observațiile că toți învățătorii trebuie să contribuie la conferințele teoretice și practice iar spectacolele artistice aparțin tuturor dascălilor din școlile în care se desfășoară conferința planificată.⁵⁶⁵

Anul 1932 – 1933:

Sfințirea școlii s-a făcut la 25 septembrie iar cursurile de catehizare, la religie au început abia la 1.10.1932. Director al școlii a fost Teodor Ardelean care a făcut demersuri insistente către parohie și autorități pentru cedarea unui teren folosit ca grădină a școlii, pe care să se construiască o școală nouă sau cel puțin 2-3 săli de clasă. Această insistență dar și probabil alte motive au făcut ca învățătorii din comitetul parohial Șomoșcheș să nu fie primiți la ședințele comitetului parohial. Examenle de religie s-au desfășurat la 18.05.1933.

Învățător	Teodor Ardelean	53 elevi;
Învățător	Ștefan Stoica	57 elevi;
Învățător	Șerban Alexandru	57 elevi;
Învățător	Ion Marinescu	71 elevi;
	Total	238 elevi.

Anul 1933-1934:

Școala a fost sfințită la 24 septembrie, dar cursurile au început în 25 septembrie 1933. Religia a fost programată în zilele de miercuri și sâmbătă de la orele 2-4, la toate clasele.

Învățător	Teodor Ardelean	66 elevi;
Învățătoare	Florica Marinescu	106 elevi;
Învățătoare	Ana Văgălău	52 elevi;
Învățător	Ion Marinescu	73 elevi;
	Total	197 elevi.

Anul 1934-1935:

Învățător	Flore Marinescu	
-----------	-----------------	--

clasa I-a – 69 elevi, 31 – repetenți, 38 – promovați;
 Învățător Aurel Vintilescu
 clasa a II-a – 37 elevi, 27 - repetenți, 10 – promovați;
 Învățător Mihai Vesa
 clasa a III-a – 61 elevi, 31 repetenți, 30 promovați;
 clasa a VII-a – 7 elevi, 4-repetenți, 3 promovați;
 Învățător Aurel Vintilescu
 clasa a V-a – 20 elevi, 12 – repetenți, 8 promovați;
 Învățător Teodor Ardelean
 clasa a IV-a – 20 elevi, 5 repetenți, 15 – promovați;
 Învățător Teodor Ardelean
 clasa a VI-a – 20 elevi, 21-repetenți, 7 – promovați;
 Total 239 elevi, 128-repetenți, 111 – promovați.
 Examenle finale de religie s-au ținut în 4.06.1935 (Reg.de esibite, P. 26 /26 V 1935).
 Din anul școlar 1935-1936 școala se declară « mixtă de stat ». Sfințirea școlii și a

⁵⁶⁵ A.S.C. Programa din 1931 a conferințelor cercului cultural Cermei, având ca președinte pe Ioan Tau și secretar pe Flore Roșca, Pachet 1932

steagului s-au făcut la 14.11.1935 iar lecțiile de religie-catehizare s-au programat miercurea și sâmbăta între orele 11-13.

Anul 1935-1936:

Învățător	Flore Marinescu		
- clasa a II-a -	52 elevi,	10 - repetenți,	22 - promovați;
- clasa a VII-a -	6 elevi,	3 - repetenți,	3 - promovați;
Învățător	Ioan Berlo		
- clasa a IV-a -	39 elevi,	13 - repetenți,	3 - promovați;
Învățător	Mihai Vesa		
- clasa I - a -	55 elevi,	18 - repetenți,	35 - promovați;
Învățătoare	Minerva Sas		
- clasa a III-a -	55 elevi,	23 - repetenți,	16 - promovați;
Învățător	Teodor Ardelean		
- clasa a V-a -	28 elevi,	24 - repetenți,	4 - promovați.

Se înregistrează un număr de 30 de neșcolarizați.

Dintre evenimentele școlare, aș sublinia data de 15.03.1936, când în Cermei s-a ținut un „Cerc religios al preoților” la sfârșitul căruia elevii din Cermei și Șomoșcheș au făcut un program bogat de cântece, poezii și piese de teatru religios. În primăvara anului 1936 s-a ținut în Șomoșcheș acea serbare tradițională „Serbarea pomilor și a paserilor.” Examenle finale la religie s-au derulat în 5.06.1936 iar elevii au pregătit conspecte pentru aceste examene. În 12 decembrie 1936, Școala Șomoșcheș a fost inspectată de protopopul Ineului, dar subliniez că deja era o școală de stat, în care doar predarea religiei era controlată de organele bisericești. Școala era sub directa îndrumare a Subvizioratului Cermei, coordonator fiind bravul învățător și director al școlii, Ioan Tau, care periodic trecea pe la Școala Șomoșcheș pe care o inspecta și întocmea procese verbale. Un astfel de proces verbal consemnează la sfârșitul inspecției, din ianuarie: „În 25 ianuarie, am inspectat Școala Primară de Stat din Șomoșcheș, cu 4 posturi sistematizate și independente, cu 253 de școlari înscriși și prezenți la inspecție 175 școlari. Frecvența școlară cere a se intensifica, iar ca direcție s-au făcut demersurile necesare. Corpul didactic la locul său, silindu-se a-și face datoria. Este absolut necesar edificarea sălii a 4-a, deoarece numărul frecvenților este mare și în prezent se fac cursuri alternative”. Iată următoarele note acordate învățătorilor inspectați: Ioan Berlo, nota 8, Vesa Mihai, nota 8, Ardelean Teodor, nota 8, Minerva Sas, nota 6. Director al Școlii din Șomoșcheș era Teodor Ardelean, fiu al satului (A. Sc. Cermei, Pachet 1936, Raport al subinspectorului Ioan Tau pe perioada 16-31 ianuarie 1936).

Anul 1936-1937:

Ion Marinescu	cls a II	înscriși 54	promovați 39	repetenți 15
Teodor Ardelean	III	62	39	23;
	IV	37	17	20;
	V	34	9	25;
	VI	45	27	18;
	VII	17	6	11;
Minerva Sas	I	50	25	25;
	V	40	9	31;
Flore Marinescu	VI	13	9	4;

În acest an școlar conform legii au obținut aviz al Inspectoratului Școlar al Județului Arad și Timișoara un număr de șase elevi care au dat un examen particular prin care s-au validat absolvirea următoarelor cursuri:

În clasele I-IV	3 prezenți- 3 promovați;
În clasa a VI-a	3 prezenți - 3 promovați.

Examenul s-a ținut în prezența inspectorului școlar Nicolae Dima⁵⁶⁶.

Prin adresa 4847 a Ministerului Cultelor se cerea elevilor de la fiecare școală să îngrijească monumentele istorice⁵⁶⁷.

Anul școlar 1937-1938:

Minerva Sas cls I	înscriși 55;	promovați 35;	neclasificați 11;	repetenți 10;
Ion Marinescu II	36	28	6	2
Teodor Ardelean III	53	37	12	4
Flore Marinescu IV	37	17	15	5
	V-	34	9	20
	VI	13	9	2
	VII	11	-	0
Total	184	100	63	19

Alte informații din acest an școlar sunt legate de oficierea deschiderii anului școlar, prin Sfințirea școlii și a steagului, iar orele de religie erau programate în zilele de miercuri și sâmbăta între orele 11-13.⁵⁶⁸

Anul școlar 1938-1939:

	Înscriși;	Promovați;	Repetenți;
Cls -I -	53	38	12
Cls a II-a -	32	27	5
Cls- a III-a-	27	26	1
Cls- a - IV-a	44	38	7
Cls- a V-a -	17	11	6
Cls a - VI-a	13	9	4
Cls a - VII-a	9	7	2

Pe matricolele și cataloagele școlare era înscris antetul: „Școala Primară de Stat Mixtă Șomoșcheș, Comuna Șomoșcheș, Plasa Ineu, Județul Arad”.

Sfințirea școlii s-a făcut la 18 septembrie 1938 iar catehizarea pentru școlarii de la clasele IV-VII s-a făcut în 3.10.1938. Fiind în preajma războiului este de înțeles de ce se făcea și premilitărie, în fiecare duminică, elevii mai mari și tinerii fiind instruiți în tainele războiului și ale apărării civile. Responsabili erau învățătorii dar și preoții parohici.

În mai 1939, cu ocazia Adunării Eparhiale, noul episcop Andrei Magieru a subliniat că: „socotesc anul 1938 ca începutul zvonurilor noi de război, noi, românii, îl socotim ca anul împăcării sufletești între fiii țării”. Se făcea referire la cele două decenii trecute de la Marea Unire. Înaltul ierarh era conștient de marea amenințare de

⁵⁶⁶ Proces verbal consemnat în catalogul claselor a IV-a și a VI-a (catalog 13/1936-1937
⁵⁶⁷ Reg. de esibite, P. 60/4VIII 1937
⁵⁶⁸ Reg. de esibite, P75/14 sept 1937

la hotare. La 1 septembrie 1939, Al Doilea Război Mondial a început prin ocuparea Poloniei de către Germania hitleristă. Întreaga Adunare Eparhială a convenit la necesitatea fortificării morale a comunităților naționale din vestul României, făcând apel la întărirea forțelor intelectuale: preoți, învățători și oameni de artă și cultură. În acest sens s-au făcut schimbări în activitatea școlii și a bisericii sporind grija pentru educația religioasă a tinerilor. Prin adresa nr. 2170/1939, a Episcopiei Ortodoxe din Arad, se cerea preoților să suplinească pe învățătorii concentrați pe front. În comunitățile de copii funcționa o organizație patriotică "Străjerii României"⁵⁶⁹.

Anul 1939-1940:

	cls	înscriși	promovați	repetenți
Teodor Ardelean	cls I	51	24	27;
Minerva Sas	cls-I	58	37	21;
Petru Poleacu	cls-a II-a	40	32	8;
Flore Marinescu	cls- a III-a	36	30	6;
Ion Vidican	cls- a IV-a	32	18	14;
Mihai Vesa	cls-a V-a	42	33	9;
	Cls-a VI-a	12	10	2;
Zorița Vidican	cls a VII-a	9	6	3;
Total		280	190	90.

În acest an școlar ceremonialul de sfințire a școlii s-a desfășurat în 10 septembrie 1939, iar în 4 decembrie 1939, școala a fost vizitată de protopopul Ineului, prilej cu care s-a făcut și controlul învățământului religios.⁵⁷⁰ Examenul de absolvire pentru clasa a VII-a s-a desfășurat la Cermei, fiind înscriși 8 din cei 9 absolvenți și obținând note de promovare toți cei 8 candidați. Comisia de examinare a fost formată din: Zorița Vidican, Alex Ilie, Vasile Olariu și preotul Petru Belean⁵⁷¹.

Anul școlar 1940-1941:

	cls	înscriși	promovați	repetenți
Mihai Vesa	cls-I	54	31	23;
	Cls-a II-a	39	32	7;
	Cls-a III-a	37	25	12;
	Cls-a VI-a	32	10	22;
	Cls-a VII-a	11	10	1;
Teodor Ardelean	Cls-a IV-a	30	24	6;
	Cls-a VII-a	9	6	3;
Vasile Săteanu	Cl-a V-a	66	46	20;
	Cls-a VI-a	1	1	-
Total		269	114	68.

Studiind un catalog școlar din acest an, poți constata că obiectele de studiu erau: scrierea și exercițiile gramaticale, citirea, memorie și reproducere, exerciții de compunere, aritmetica și geometria, religia, istoria, geografia, știința fizică și naturale, caligrafie, desen, cântul, exercițiile corporale și de joc, lucrul manual, lucrări progresive și purtare. O rubrică specială era pentru „pedepse”. Acest catalog era în conformitate cu O. Min. Ed. Nat. nr. 183795 din 31.10.1939, iar școala purta emblema

⁵⁶⁹ Ioan Nagy, *Biserica și școala din zona Ineului între cele două războaie mondiale*, lucrare de licență, U.A.V. pp.36-37, 2010

⁵⁷⁰ Reg.de esibite, P.117/12 XII 1939

⁵⁷¹ A.S.S. Matricola cls a VII-a 1939

de „Școala Primară de Stat Mixtă-Șomoșcheș.” Matricolele școlare cuprindeau rubricile: indicațiuni asupra mediului social și stării fizice, examenul antropometric, examenul medical, profilul psihologic, situația școlară, preorientarea și îndrumarea profesională. Directorul școlii era Mihai Vesa.

Anul școlar 1941-1942:

Mihai Vesa	Cls-a V-a	înscriși 23	promovați 17	repetenți 6;
	Cls-a VI-a	22	11	11;
	Cls-a VII-a	21	21	-
	Cls-a IV-a	37	18	19;

Anul școlar 1942-1943:

Ioan Graur	înscriși 49	promovați 30	repetenți 19;
Maria Scrob	28	17	11;
Maria Hagău	55	42	13;
Mihai Vesa	53	30	23;
Total	185	119	66.

Directorul școlii a fost, în acest an școlar, Ioan Graur. Acesta a funcționat între anii școlari 1941-1943 când s-a transferat în comuna Aluna, Rn.Medias, Reg. Sibiu. Hențiu Maria, căsătorită Scrob, a funcționat din 1 septembrie 1942-până în 30 aprilie 1946 când s-a mutat cu domiciliul în Arad, devenind funcționar public. La școală a funcționat și clasa a VI-a cu 22 băieți și 6 fete, dar în clasa a VII-a nu au fost școlari. Documentele școlare evidentiază și consemnează o verificare din partea subinspectorului Flore Roșca de la Cermei.

Anul școlar 1943-1944:

Sofia Titeu	înscriși 60	promovați 39	repetenți 21;
Maria Hagău	54	31	23;
Maria Scrob	32	24	8;
Mihai Vesa	54	40	14;
Total	200	134	66.

În foile matricole apar "observații individuale" despre: starea materială a părinților, dezvoltarea fizică, inteligența, temperamentul, caracterul, deprinderile, obiectele pentru care elevul arată interes și profesia pe care și-o dorește elevul.

Anul școlar 1943-1944:

Sofia Titeu	Cls-a I si a II-a	înscriși 60	promovați 39	repetenți 21;
Maria Hagău	Cls-a III si a-IV-a	52	35	17;
Maria Scrob	Cls-a V-a si a VI-a	42	30	12;
Mihai Vesa	Cls-a VII-a	12	11	1;
Total		166	115	51.

Director al școlii a fost Maria Hagău iar documentele școlare au fost verificate de Flore Roșca, director al Școlii Cermei.

Anul școlar 1944-1945:

Mihai Vesa	înscriși 60	promovați 38	repetenți 22;
Maria Hagău	54	38	16;
Florea Marinescu	36	20	16;
Maria Scrob	46	36	10;
Total	196	132	64.

Directorul școlii a fost Mihai Vesa iar documentele școlare au fost verificate de

inspectorul școlar al zonei, T. Furdea, învățător în Cermei.

Anul școlar 1945-1946:

Mihai Vesa	înscriși	56	promovați	45	repetenți	11;
Maria Scrob		80		51		29;
Florea Marinescu		40		31		9;
Sofia Titeu		60		43		17;
Maria Hagău		39		29		10;
Total		275		199		76.

Directorul școlii a fost Mihai Vesa. Învățătoarea Sofia Titeu era soția preotului din sat, Teodor Titeu, venit în 1943, și era originară din Ribița, raionul Brad, era absolventă a Școlii Normale din Sibiu.

Anul școlar 1946-1947:

Ioan Vidican	înscriși	40	promovați	31	repetenți	9;
Mihai Vesa		71		52		19;
Sofia Titeu		169		129		40;
Total		280		212		68.

Directorul școlii a fost Mihai Vesa.

Anul școlar 1947-1948:

Marioara Belei	înscriși	35	promovați	29	repetenți	6;
Ioan Vidican		31		15		16;
Ioan Georgescu		16		46		46
Sofia Titeu		41		39		2;
Florea Marinescu		26		23		3;
Total		179		142		26.

Documentele școlare au consemnat că la clasa a II-a s-a dat examen școlar și din cei 35 de elevi înscriși s-au prezentat la examen 34, au promovat 29 și 5 au rămas repetenți. Au fost 7 absolvenți ai clasei a VII-a, care au fost examinați de o comisie a cărei președinte a fost subvizorul Diaconescu.

Directorul școlii a fost Ioan Georgescu.

Calitățile sale didactice și pedagogice pot fi relevante observând că la sfârșitul acestui an școlar la examenele finale toți cei 16 băieți și 12 fete din clasa a V-a au promovat clasa, iar în clasa a VI-a toți cei 16 băieți și cele 2 fete au reușit la examene. Sunt consemnați ca cei mai buni elevi: Petru Memetea din clasa a V-a și Ioan Hornea din clasa a VI-a. Mi s-a părut interesant că în catalogul școlar era un „grafic al aspectului psihologic” al copilului care impunea dascălului să-și caracterizeze elevii după următorii parametri psihologici: inteligență, sensibilitate, sângețenie, putere de muncă, reacție, spirit de inițiativă, sociabilitate, aptitudini educative, ce obiecte îi plac, ce preocupări are, talente, aptitudini pentru profesii practice și aptitudini pentru școli teoretice. Ministerul de resort avea titulatura Ministerul Educației Naționale.

Anul școlar 1948-1949:

Ioan Georgescu	înscriși	32	promovați	26	repetenți	6;
Elisabeta Georgescu		45		40		5;
Stela Faur		20		17		3;
Sofia Titeu		42		31		9;
Total		139		113		24.

Stela Ana Faur era originară din Șomoșcheș, născută la 5 oct. 1928 și chiar dacă

a fost suplinitoare a pus mult suflet în pregătirea elevilor. Activitatea de dascăl și cea ulterioară vor demonstra că Stela Faur a fost un intelectual adevărat.

8.6. Școala din Șomoșcheș în anii regimului comunist

Anul 1948 a constituit începutul unui tip de reformă în învățământul din România. Regimul comunist, impus prin ocupație de către trupele sovietice s-a consolidat prin formarea unui guvern intitulat democratic în urma alegerilor de la 6 Martie 1945, condus de dr. Petru Groza. În 19 noiembrie 1946 au avut loc și alegeri parlamentare democratice. Forțele ce-și spuneau populare și democratice (adică susținătorii comunismului) au obținut victoria electorală promulgând lozinci precum: „egalitate și democrație”, clasa muncitoare și țărănimea vor conduce țara, „averile bogaților se vor împărți săracilor”, astfel de lozinci au avut mare priză la săracii din țara noastră. Partidele politice denumite și burgheze și trădătoare au fost scoase de pe scena politică. Mulți membri din partidele P.N.Ț. (Maniu) și P.N.L. (Brătianu) au fost arestați și condamnați la ani grei de temniță. Printre aceștia au fost mulți preoți, dascăli și oameni de cultură și artă.

În această conjunctură politică se promulgă la 3 August, 1948, noua “Reformă a învățământului”⁵⁷².

Iată câteva din principalele fundamente ale legii:

- laicizarea școlii;
- politizarea învățământului;
- introducerea limbii ruse;
- rusificarea manualelor școlare și a metodicilor de predare;
- sprijinirea colectivizării agriculturii prin dascăli și elevi.

Personalul didactic din Școala Șomoșcheș s-a conformat cerințelor și stilului de lucru impus de organele locale de partid și de cele de la raion sau regiune. Sunt constatări rezultate din ‘Registrul de ședințe ale Consiliului profesoral de la Școala Elementară Șomoșcheș, pentru anii 1949-1951.’⁵⁷³

Un exemplu de dascăl revoltat și opozant al regimului comunist s-a dovedit a fi Florea Marinescu. În 31 iulie 1949, în timpul „Revoltei anticomuniste” din Șomoșcheș și împrejurimi (Apateu, Berechii, Șepreș, Ucuriș și Susag) învățătorul, Marinescu s-a alăturat țăranilor adunați în centrul localității Șomoșcheș, a adunat elevii de școală și toți au cântat „Imnul regal” și „Deșteaptă-te române”. Acest gest l-a adus la o condamnare de 7 ani de temniță și scoaterea din învățământ.

Era originar din „Vechiul regat”, absolvise clasele III-V, în București și Școala Normală din Târgu-Jiu. Ajungând dascăl la Șomoșcheș s-a căsătorit cu o localnică (Florița lui Năsgubanu) și-a cumpărat cai și a lucrat pământul învățătoresc. În anul 1949, după îndepărtarea sa, un grup de localnici a adresat o jalbă către directorul Școlii Cermei, solicitând repunerea lui Marinescu la catedră, pentru că a fost un dascăl vrednic.⁵⁷⁴ După cei 7 ani de pușcărie politică, Florea Marinescu a lucrat la C.F.R. stația Ineu, ca picher (controlor de linie). De la un vârstnic din Șomoșcheș am auzit că ar fi fost găsit mort în Hărăst (pe câmpul dintre Șomoșcheș și Cermei, încercând să

⁵⁷² Îndrumător pentru activitatea instructiv-educativă în învățământul elementar, Editura Ministerului Învățământului Public, 1948, pag. 3-4

⁵⁷³ A.S.S. registru 1949-1951

⁵⁷⁴ A.S.C. Dosar. 1949

meargă la serviciu. În arhiva muzeului din Șomoșcheș avem o poză cu Flore Marinescu pe un cal. Din Certificatul de moarte aflăm că ultimul domiciliu era în Ineu, nr. 123, avea 58 de ani, era născut în Amărăștii de Jos-Caracal și a decedat la 22 noiembrie 1962, la vârsta de 58 de ani. Cauza morții era „infarct miocardic, boală coronariană”. Certificatul de deces a fost eliberat de Sfatul Popular al Comunei Șomoșcheș, la 25 noiembrie 1962.

Evoluția statistică a elevilor și a personalului didactic consemnează:

Anul școlar 1949-1950:			
	înscriși	promovați	repetenți
Sofia Titeu	30	25	5;
Ioan Georgescu	34	26	8;
Elis Georgescu	34	27	7;
Stela Faur	36	27	9;
Dumitru Teodoru	21	16	5;
Total	155	121	34.

În acest an școlar s-a introdus limba rusă în școala românească. Un proces verbal din 28 ianuarie, 1950 consemnează că în cadrul ședinței de consiliu al învățătorilor s-a prezentat Pedagogia lui Cairov. Directorul școlii, învățătorul Ioan Georgescu a făcut această prezentare subliniind în tonul vremii că, față de pedagogia burgheză, cea sovietică este una favorabilă dezvoltării copilului. A citat pe creatorul comunismului V. I. Lenin cu un dicton „De la intuiția vie la gândirea abstractă și de la aceasta la viață practică” asta este calea învățării în școală. S-a recomandat tuturor învățătorilor să-și procure metodici de sorginte sovietică. Școala avea titlatura de Școala Elementară cu ciclul I comuna Șomoșcheș, județul Arad. Cursurile școlii începeau cu intonarea Imnului de stat. În acest an au fost alfabetizate 33 de persoane necunoscători ai cititului și scrisului. Trebuie să consemnăm că un recensământ al Institutului Central de Statistică a consemnat în Șomoșcheș, în acest an, copiii de vârstă între 3-21 de ani: 285-băieți, 284-fete, adică un total de 569 de copii.

Anul școlar 1950-1951:			
	înscriși	promovați	repetenți
Stela Burcă	33	26	7;
Ioan Georgescu	36	26	10;
Sofia Titeu	27	24	3;
Elis Georgescu	18	16	2;
Total	114	92	22.

În acest an școlar s-au dat examenele finale în 30 septembrie și au fost alfabetizați 60 de neștiutori de carte. În acest an, în Șomoșcheș, ființa și activă Asociația Sportivă Victoria de la Școala Șomoșcheș și astfel elevii noștri au participat la Concursul de volei și gimnastică de la Ineu, organizat pentru toată zona. Sfatul Popular Șomoșcheș i-a pus și pe învățătorii care foloseau teren agricol la cote și impozite. Cum în școală era „Organizația Pionierilor” elevii pionieri au fost angrenați în vara anului 1951 la adunat de spice, plante medicinale și deșeuri. Copiii școlii au fost dirijați să-și deschidă carnete de economii pe bază de timbre. În vara acestui an învățătorii au fost trimiși la cursuri de perfecționare profesională dar și pregătire politică prin instituția denumită: I.C.D. În acest an școlar s-au primit planșe de istorie și științele naturii, precum și mulaje: scheletul omului, aparatul circulator și sistemul nervos.

În acest an școlar existau două Săli de clasă, una de 34 de metri pătrați și una

de 35 de metri pătrați cubajul total al sălilor fiind de 521 de metri cubi iar bucătăria școlii având 17,39 de metri pătrați. Directorul școlii era Teodor Dumitru. În acest an școlar s-a insistat politic pe alfabetizarea celor neștiutori de carte și cu mare atenție la cei 8 tineri care urmau să fie recrutați în armată.⁵⁷⁵

Anul școlar 1951-1952:

	înscriși	promovați	repetenți
Sofia Titeu	25	24	1;
Elis Georgescu	30	26	4;
Ioan Georgescu	61	53	8;
Stela Burcă (Faur)	30	29	1;
Total	116	106	10.

În acest an școlar au fost constituite unitățile, detașamentele și grupele de pionieri, acel demers politic prin care se pregăteau viitorii membri de partid și activiști comuniști. Pentru pionierii Școlii Șomoșcheș, în acest an s-a constituit un detașament. Subliniez că încă elevii cei mari nu erau în organizația : U.T.M.

Anul școlar 1952-1953:

	înscriși
Maria Faur	28;
Elis Georgescu	27;
Sofia Titeu	30;
Ioan Georgescu	23;
Total	108.

Învățătorul Ioan Georgescu a fost ridicat de securitate și acuzat că pe frontul din Rusia, în anul 1940 „ar fi împușcat civili” o acuzație general valabilă pentru mulți din cei care fuseseră pe frontul de Răsărit, și care în anii 1948-1955 au fost ridicați, la cererea armatei ocupante, sovietice.

Anul școlar 1953-1954:

	înscriși
Veniamin Platon	27;
Maria Platon	26;
Sofia Titeu	32;
Elena Dobrescu	26;
Total	111.

În anul 1953 Elena Dobrescu era instructor superior de pionieri fiind numită de către U.T.M.-ul raional Ineu.

Învățătorul Veniamin Platon era născut în comuna Bogdănești (rai. și reg. Iași) și absolvise Școala Normală din Târgu Mureș. S-a împământănit în Șomoșcheș și apoi în Cermei, unde s-a pensionat și a decedat. A fost și director al Căminului Cultural Șomoșcheș și de aceea voi prezenta aspecte și din viața culturală a Șomoșcheșului, acelor ani. Maria Platon, soția dascălului Platon a fost născută în Cermei, în anul 1929 și a absolvit Liceul Industrial din Arad, pregătire cu care a putut suplini în învățământ ca învățătoare și ca educatoare, timp de mulți ani. Între 1953-1958 a suplini la Școala Șomoșcheș apoi la Grădinița din Șomoșcheș după care familia s-a transferat la Cermei, Veniamin Platon a continuat să învețe copiii din Cermei până la pensionare în 1985.

„În anul 1953, Ministerul Învățământului Public, prin ordinul 215/1953, dispune organizarea examenelor de promovare și de absolvire în școala elementară de

⁵⁷⁵ Adresa 5365/22 aug.1951 a Sfatului Popular Raional Ineu

7 ani și școlile medii. Astfel, clasele I, II, și a III-a, nu dau examene, elevii urmând să promoveze clasa pe baza notelor și mediilor anuale. Elevii claselor a IV-a (sfârșit de ciclu elementar), a VII-a și a XI-a vor da examen de absolvire iar elevii celorlalte clase (V, VI, VIII,) vor susține examene de promovare, Conform ordinului 17651/1953, în vacanțele școlare elevii și profesorii erau planificați la acțiuni de interes obștesc, cum ar fi strângerea spicelor de grâu, adunarea de plante medicinale, fructe de pădure și stârpirea omizii păroase a dudului“ (Anton Ilica, Școala Normală din Arad, Ed. Multimedia, Arad, 1998, p 123).

Anul școlar 1954-1955:

Elena Tomescu	înscriși	18;
Veniamin Platon		19;
Sofia Titeu		26;
Ana Tomescu		27;
Maria Platon		25;
Total		115.

Surorile Tomescu erau originare din comuna Stoina rai.Craiova, Elena s-a născut în anul 1934, era necăsătorită când a venit în Șomoșcheș, iar sora sa Ana era născută în anul 1936 și ambele erau absolvente ale Liceului Pedagogic, din Craiova.

În 7.09.1954, învățătorul Teodor Dobrescu este numit comandant superior de pionieri și este trimis la un curs de formare. În acel an planul de primiri în Organizația de Pionieri era axat pe 20 de noi pionieri. La Școala Șomoșcheș învățau copiii, șapte clase. La serbarea școlară de la sfârșitul anului s-a ținut o conferință, de către directorul școlii și al Căminului Cultural, învățătorul Veniamin Platon, după care s-a derulat un bogat program artistic ce a cuprins: „Imnul de stat” cântecele corale: „La moară”, pentru cei doi ochi albaștri „La noi în gospodărie” Moldoveanca oacheșă”, „Hațegana” „Dorulțul” și recitarea unor poezii patriotice.

Aș sublinia că în anul 1955 exista în Șomoșcheș o „Formație voluntară de pompieri” care în 27 februarie 1955 a organizat un mare bal la Căminul Cultural.

Anul școlar 1955-1956;

Elena Tomescu	înscriși	25;
Veniamin Platon		25;
Maria Platon		32;
Ana Tomescu		25;
Sofia Titeu		27;
Total		134.

În 25 februarie s-a sărbătorit cu mare fast „Ziua Armatei Sovietice” și în Școala Șomoșcheș cu discursuri și serbare școlară.

După cum se poate observa în acești ani au funcționat 5 cadre didactice. Școala funcționa cu șapte clase dar programul se derula astfel: dimineața erau clasele I-IV iar după masă erau clasele V-VII. Învățătorii mai buni predau la clasele acestea.⁵⁷⁶

Anul școlar 1956-1957:

Aurelia Avram	înscriși	23;
Veniamin Platon		31;
Doina Hărdălau		44;

⁵⁷⁶ A.S.S.Dosar corespondență 1956-1957

Maria Platon	23;
Sofia Titeu	26;
Total	147.

Activitatea de alfabetizare se adresa în primul rând celor care erau tineri neștiutori de carte și urmau să plece în armată. În această perioadă docimologia și aprecierile folosite în notarea elevilor erau de la 1 la 5 în ordine crescătoare. Cursurile de alfabetizare erau planificate și iarna dar și vara.⁵⁷⁷ Prin adresa nr. 545 din 25.01.1957 s-au asigurat condiții și mai bune, Grădiniței de Copii din Șomoșcheș, începând cu vara acestui an. Se solicită conducerii școlii și primăriei dar și conducerii G.A.C-ului să colaboreze în vederea realizării acestui obiectiv instructiv-educativ. Contextul politic în care lucrau dascălii și elevii poate fi pus în relief și prin Adresa 468/16 iulie 1956, a Comitetului Raional Ineu, al P.M.R. care stabilea „Toate cadrele didactice vor studia articole din Scânteia (ziarul de presă al P.M.R.) despre: Hotărârea CC al P.C.U.S.cu privire la lichidarea cultului personalității, (Scânteia din 3 iulie, 1956), Sub steagul principialității leniniste (Scânteia din 6 iulie, 1956) iar după studiul individual urmau dezbateri și consultații pe centre de comună”.

Anul școlar 1957-1958:

Veniamin Platon	înscriși	29;
Sofia Titeu		26;
Zorița Vidican		26;
Ioan Vidican		42;
Maria Platon		37;
Total		160.

Soții Vidican erau calificați ca învățători și au venit prin transfer, de la Școala Berechii, domnul Vidican fiind numit director la Șomoșcheș în locul d-lui Platon. Învățătorul Ioan Vidican era născut în Cermei și absolvisc Liceul Pedagogic din Arad. A participat la Al Doilea Război Mondial și ca ofițer cu certitudine a avut funcții de comandă. A fost câțiva ani prizonier, iar la întoarcerea din prizonierat a funcționat ca învățător în Pecica, Semlac, Berechii și apoi în Șomoșcheș, alături de soția sa Zorița, de origine sârbă, și absolventă a Liceului Pedagogic din Caransebeș. A îndeplinit și funcția de director a Școlii din Șomoșcheș. A avut doi băieți, unul impiecat la C.F.R. iar celălalt economist. După pensionare s-a retras la Pecica, unde a murit și s-a înmormântat.

Anul școlar 1958-1959:

Maria Negruțiu	înscriși	33;
Ioan Vidican		40;
Sofia Titeu		25;
Saveta Trânc		41;
Zorița Vidican		25;
Total		164.

Maria Negruțiu este dascălița Maria Leucuția, despre care vom găsi doar fapte și activități de mare valoare didactică. Saveta Trânc, originară din Șiad, a venit ca suplinitoare, a funcționat doi ani și s-a căsătorit cu economistul Matei Sas din Șomoșcheș dar s-au mutat la Arad, unde s-a calificat și a lucrat până la pensionare, în

⁵⁷⁷ A.S.S.Dosar de alfabetizare-1956-1957

învățământ.

Anul școlar 1959-1960:

Maria Negruțiu	înscriși	31;
Saveta Trânc		39;
Sofia Titeu		24;
Zorița Vidican		23;
Vasile Leucuția		39;
Total		181.

Pentru a avea o imagine cât de exactă asupra școlii din acest an, voi cita din procesul verbal de inspecție efectuat de o brigadă a Raionului Ineu, reg. Crișana, din 17-18 februarie 1959⁵⁷⁸.

“Obiectivele controlului:

Situația clădirii școlii, a mobilierului și a materialului didactic;
Munca directorului;
Populația școlară și frecvența. Legătura cu familia;
Procesul instructiv educativ;
Munca metodică și culturală.

În urma inspecției se consemnează „Localul școlii cuprinde trei săli de învățământ. Aceste săli corespund din punct de vedere al spațiului și a luminii iar așezarea băncilor este în așa fel făcută ca lumina să vină din partea stângă. Starea sanitară a claselor este mulțumitoare. Recomandăm a se lua legătura cu Sfatul Popular Comunal pentru a rezolva problema motorinei, astfel ca dușumelele să se ungă măcar bilunar. Mobilierul într-o sală de învățământ este bun, iar în celelalte două este mediocru. Lipsesc cuierele fapt ce influențează negativ asupra formării bunelor maniere la copii. Materialul didactic se păstrează într-o încăpere separată în stare relativ mulțumitoare. Trebuie trecut de urgență la repararea celui deteriorat și înrămarea tuturor planșelor, confecționându-se în acest sens și un stativ. Începând din noul an școlar 1959-1960 va lua ființă ciclul al II-a și în acest scop veți lua legătura cu Președintele și Secretarul Sfatului Popular Șomoșcheș, care au promis tot sprijinul. Directorul școlii se face răspunzător de obiectiv.

În acest context s-au construit la Șomoșcheș încă două săli de clasă și o cancelarie, precum și o clădire pentru directorul școlii”.

Efectivele de elevi au fost următoarele:

Cls I-IV-	140 de elevi ;
Cls a V-a	34 de elevi:
Cls a VI-a	30 de elevi:
Cls -a VII-a	22 de elevi :
Total	226 de elevi.

În acest an școlar a venit ca director al școlii, Gheorghe Lăscuț, absolvent al Liceului Pedagogic din Arad, școală care a format sute de învățători, care au avut știința și darul de a-și onora înaintașul, pe care Eminescu îl numea „Țichindeal gură de aur”. Predarea funcției și procesul verbal de primire și predare a inventarului școlii s-au realizat în data de 18 septembrie 1960. Va îndeplini această grea și onorantă sarcină până în anul 1974 când prin desființarea ciclului gimnazial de la Șomoșcheș -toți

⁵⁷⁸ A.S.S.Reg.de procese verbale 1949-1959

profesorii vor fi transferați la Cermei și își vor continua activitatea didactică până la pensionare. În anul 1961 se încadrează ca suplinitoare Cornelia Telescu, de 19 ani, cea care va deveni soția directorului Lăscuț. A mai fost încadrat ca suplinitor pe catedra de matematică Petru Onița care avea de predat 12 ore de matematică, 4 ore de fizică, 2 ore de chimie și 4 ore de educație fizică. Absolvisc doi ani de facultate la matematică, dar din anumite motive nu a reușit să termine întreg ciclul universitar. Avea vârsta de 28 de ani și o vechime în învățământ de 6 ani. În 20.08.1961 s-a dat în folosință încă o sală de clasă cu suprafața de 48,97 de metri pătrați și înălțimea de 3,70 de metri. În acest fel elevii din clasele primare frecventau cursurile doar dimineața iar cei din ciclul gimnazial frecventau școala după amiază.

În anul 1961 personalul școlii era format din: Maria Negruțiu învățătoare titulară;

Vasile Leucuția -învățător titular;
Ioan Vidican-învățător titular;
Zorița Vidican -învățătoare titulară;
Sofia Titeu -învățătoare titulară;
Gheorghe Lăscuț -profesor suplinitor de română și director școlar;
Petru Onița - suplinitor;
Cornelia Telescu -suplinitoare;
Saveta Trânc- suplinitoare .

Prin Adresa nr. 208/30.06.1961 se raporta către Comitetul Raional al U.T.M. Ineu ca elevii și pionierii Școlii Șomoșcheș au adunat 350 Kg de grâu, 35 Kg de plante medicinale (mușețel), 1000 Kg de fier vechi precum și măcieșe și frunze de urzică. Elevii școlii erau abonați și citeau presa politică a vremii:

Arici pogonici-	30 de abonamente;
Luminița	70 de abonamente;
Cravata roșie	5 abonamente ;
Scânteia pionierului	35 de abonamente;
Scânteia Tineretului	2 abonamente;
Tânărul leninist	3 abonamente;
Știință și tehnică	2 abonamente;
Gazeta matematică	1 abonament;
Gazeta învățământului	7 abonamente;
Revista de pedagogie	4 abonamente.

Anul școlar 1961-1962:

Cls I-IV	117 elevi;
Cls a V-a	43 elevi;
Cls a V-a	38 elevi;
Cls a VII-a	28 elevi;
Total	216 elevi.

Anul școlar 1962-1963:

Cls I-IV	115 elevi ;
Cls a V-a	43 elevi;
Cls a -VI-a	38 elevi;
Cls a VII-a	22 elevi;
Total	210 elevi.

Anul școlar 1963-1964:

Cls I-IV	103 elevi;
Cls a - V-a	37 elevi;
Cls a VI-a	42 elevi;
Cls a VII-a	38 elevi;
Total	220 elevi.

Anul școlar 1964-1965:

Cls I-IV	83 elevi;
Cls a V-a	27 elevi;
Cls a VI-a	35 elev;
Cls a VII-a	38 elevi;
Cls a VIII-a	36 elevi;
Total	219 elevi.

Dintre dascălii „mai deosebiți ai școlii” amintesc pe profesorul Gheorghe Lupaș care deși era calificat a rămas în mentalul satului prin câteva momente hazlii dintre care amintesc cel legat de urcarea sa pe statuia lui Ioan Corvin din Cluj, motivând că „vrea să învețe istoria la modul concret” iar la o lecție despre sclavi a legat un copil cu un lanț și l-a ținut timp îndelungat până ce acesta a urlat de spaimă, dar el a continuat să-l țină legat spre a convinge „cât de greu le era sclavilor”. Era mândros și când mergea în vizită la elevi mânca o farfurie de colăcei (gogoși). Acest an școlar a însemnat trecerea școlii românești la obligativitatea de 8 clase generale. Titulatura școlii a devenit „Școala Generală cu clasele I-VIII din Șomoșcheș”.

În acești ani au fost câțiva suplinitori tineri și care în scurte perioade de timp au predat ore la Școala Generală Șomoșcheș. Pot aminti pe Elena Ciul, originară din Bocsig, dar căsătorită, cu soț din Șomoșcheș, Cornelia Gligor, originară din Cermei, Ana Buțiu, din Ineu și Rodica Bogorodită, familistă în Cermei dar originară din Curtici.

Anul școlar 1969 începe cu dascăli noi: Nicolae Vlad, profesor de istorie, titular, Mărioara Incicău, profesoară titulară la matematică și fizică, Florica Popa, calificată, pe catedra de științele naturii și agricultură, iar Cornelia Lăscuț s-a calificat prin cursuri la fără-frecvență. Între anii 1969 și 1970 învățătorul Ioan Nagy și-a satisfăcut stagiul militar, ca grănicer, în U.M.Tulcea și portul Sulina. Și acolo a dat dovadă de perspicacitate, atenție și corectitudine fiind primul grănicer, din leatul său, care a descoperit stupefiante și alte bunuri nedeclarate la vamă în valoare de peste 120 de mii lei, în valoarea de atunci a banilor. Pentru acest lucru și alte activități, scriitorul de renume Mircea Radina, a publicat un material în revista 'Viața militară' din iunie 1970, în care elogiază vigilența sergentului Ioan Nagy, învățător în viața civilă.

În anul 1969 se înființează Școala de 10 ani de la Cermei constituită din elevi absolvenți ai clasei a VIII-a de la Cermei și Șomoșcheș, director al școlii din Cermei a fost un mare dascăl al acelor ani, profesorul de limba română și mai apoi inspector al ISJ Arad și logopedul școlar, Tiberiu Lăzureanu. Azi, poate fi apreciat și mai mult, pentru modul în care a manageriat școala din Cermei și școlile din subordine: Șomoșcheș și Avram Iancu.

În acei ani exista la Cermei și un internat școlar și o cantină, pentru elevii din alte localități, iar masa de prânz se putea servi și de către dascăli, contra cost, dar prețul

era unul modest.

Revenind la istoricul școlii noastre, voi prezenta o statistică din 19.12.1970, de la Școala Generală Șomoșcheș care consemnează

cls I -25 de elevi- înv. Ioan Nagy;
cls-a II-a 25 -în v. Maria Leucuția;
cls a III-a 16- în v. Gheorghe Pop;
cls-a IV-a 20- în v. Florica Alexa;
cls-a V-a -21 elevi;
cls a VI-a -21 elevi;
cls-a VII-a -28 elevi;
cls-a VIII-a -19 elevi;
Total-----176 elevi.

(A.S.S. Dosar statistici, nr. 174 din 1970).

Așadar Școala din Șomoșcheș va funcționa cu dascăli calificați și care tineri fiind, s-au pregătit cu conștiinciozitate pentru lecții, obținând rezultate remarcabile. Experiența celor mai vechi dascăli a fost preluată fără jenă de cei tineri. Personal îmi amintesc cu plăcere că doamna Maria Leucuția discuta cu noi modalitățile metodice de predare, activitatea comisiilor metodice era una reală și activă, nu doar pe hârtie. Ședințele consiliului profesoral erau adevărate dezbateri pedagogice și manageriale, ședințele cu părinții se desfășurau cu o prezență bună, dascălii se implicau în toate activitățile școlare și extrașcolare, astfel că directorul avea satisfacțiile lui personale și fiecare dintre profesorii și învățătorii școlii era stimulat să muncească. Erau mulți copii de romi și erau probleme cu învățatura și frecvența, dar mergeam în echipă pe la ei acasă, și-i aduceam dimineața la cursuri. În școală exista o bază de material didactic destul de bună, dar fiecare dascăl aducea și material propriu pentru fiecare lecție. De aceea majoritatea elevilor absolvenți ai clasei a VIII-a, care urmau școli profesionale sau licee în Arad sau alte centre, erau bine pregătiți. Nu s-au auzit cuvinte amare despre Școala Șomoșcheș sau dascălii ei. De aceea reiterez lista personalului Școlii Șomoșcheș, în 1972-1973, conform dosarului 12/1973 asupra încadrării:

Gheorghe Lăscuț	- profesor de limba română, franceză, director;
Vasile Leucuția	- profesor de limba română și ed. fizică gr. II;
Marioara Lăzureanu	- prof. matematică - fizică, definitivat;
Nicolae Vlad	- prof. istorie- muzică, definitivat;
Cornelia Lăscuț	- prof. biologie-agricultură, definitivat;
Silvia Pop	- prof. biologie-geografie, definitivat;
Gheorghe Pop	- învățător, grad al II-lea;
Maria Leucuția	- învățătoare, definitivat;
Florica Nădășan	- învățătoare, definitivat;
Ioan Nagy	- învățător, secretar al școlii și bibliotecar definitivat;
Floare Suci	- îngrijitoare, 1 normă;
Floare Pitaș	- îngrijitoare, 1 normă.

Pentru o cunoaștere cât mai fidelă a problemelor din școala noastră, în aceea perioadă, voi prezenta câteva documente edificatoare.

Efectivul școlar era următorul: cls I -18 elevi în v. Ghe. Pop;
cls a II-a 25 elevi - în v. F. Nădășan (Alexa);
cls-a III-a 26 elevi- în v. I. Nagy;

cls-a IV-a 16 elevi M. Leucuția;
cls a V-a 16 elevi dirig. V. Leucuția;
cls a VI-a 21 elevi dirig. N. Vlad;
cls a VII-a 20 elevi dirig. S. Pop;
Total 173 elevi (A.S.S. Dosar 4/1973).

Iată, „Raportul de la sfârșitul anului școlar 1972-1973” prezentat de directorul școlii, prof. Gheorghe Lăscuț în ședința Consiliului profesoral din 4.10.1973.

„Lucrările de reparații și curățenie s-au desfășurat în condiții corespunzătoare, localul școlii fiind pregătit din timp pentru deschiderea în bune condiții a anului școlar. S-au primit din timp manualele și programele școlare. S-a primit în mai mare măsură, material didactic și sportiv de la I.S.J. precum: ladă de gimnastică, bărnă, capră de sărituri, etc. S-a confecționat și material didactic prin mijloace proprii; în acest sens putem remarca activitatea înv. Ioan Nagy, Gheorghe Pop, prof. Vlad Nicolae și prof. Vasile Leucuția. Menționăm că în anumite situații erau posibilități de a realiza mai multe pe această linie. Menționăm efortul depus de colectivul didactic, conducerea școlii și comitetul de părinți, pentru realizarea unor venituri în vederea întăririi bazei materiale a școlii, prin cumpărarea unor obiecte necesare: astfel din serbările școlare s-au realizat peste 1.000 de lei, iar din acțiuni tehnico-productive s-a realizat suma de circa 800 de lei. Din acești bani s-au cumpărat: un magnetofon în valoare de 3500 lei, două saltele de burete, pentru gimnastică, în valoare de 1932 de lei și o mașină de cusut pentru pregătirea tehnico-productivă (fete cls-a VIII) în valoare de 1800 de lei.

Au fost școlarizați toți copiii de vârstă școlară, prin efortul depus de întreg colectivul școlii.

S-a realizat programa analitică conform planificării, la toate clasele și obiectele de învățământ, în condiții bune, deși au fost greutăți, datorită prelungirii practicii agricole, cu elevii claselor V-VIII.

Ca un aspect pozitiv al activității instructiv-educative, putem remarca grija sporită pentru restructurarea predării unor cunoștințe, la clasă, prin insistarea asupra unor cunoștințe de bază (citit, scris, socotit, muncă independentă, practică, etc) pe dezvoltarea la elevi a capacităților intelectuale, fără a neglija aspectul informativ, esențializarea predării, introducerea unor elemente de modernitate, în predarea la clasă, folosirea mijloacelor moderne, audio-vizuale, aparate programate, metode, precum: problematizarea, redescoperirea, metoda fenomenologică și diversificarea exercițiilor date la clasă, elevilor. În acest sens putem remarca activitatea: înv. Ioan Nagy, înv. Maria Leucuția, înv. Gheorghe Pop, prof. Vasile Leucuția, prof. Silvia Pop, prof. Mărioara Lăzureanu ș.a.

Se impune în viitor să se acorde mai mare atenție îmbunătățirii calității procesului instructiv-educativ pentru utilizarea și îmbinarea judicioasă a metodelor moderne cu cele tradiționale, prin stimularea capacităților creatoare și de muncă independentă, folosirea cu discernământ a unor exerciții adecvate și gradate, ca elevilor, verificarea temelor de casă și asigurarea consultațiilor și meditațiilor pentru elevii mai slabi, dar și pregătirea temeinică a absovenților clasei a VIII-a.

În cadrul activității comisiilor metodice s-au obținut rezultate corespunzătoare, dar, menționăm că nu s-au ținut toate lecțiile deschise și toate activitățile planificate.

făcându-se vinovați responsabili comisiilor metodice. Ținând cont de posibilitățile pe care le avem, se impune a se acorda atenție mai mare popularizării experienței înaintate și de cercetare din școala noastră. Propun organizarea unor consfătuiri care să constituie un schimb de experiență între membrii colectivului nostru didactic, chiar și pe linie sindicală, o spun pentru prof. Silvia Pop, responsabilă grupei sindicale.

Considerăm și apreciem ca bună, activitatea depusă de cadrele didactice în cercurile pedagogice. În acest sens putem remarca activitatea tov: înv. Leucuția Maria, Ioan Nagy, Gheorghe Pop, prof. Vasile Leucuția, Nicolae Vlad ș.a.

Tematica și conținutul orelor educative (de dirigenție) au fost mai bine asigurate spre realizarea multiplelor sarcini ale educației comuniste a elevilor noștri, activitățile organizate au avut eficiență mai deosebită. În acest sens putem remarca activitatea profesorilor dirigenți: Vasile Leucuția, Mărioara Lăzureanu ș.a. Se impune, însă, în viitor atribuirea unor sarcini precise conducerilor colective ale claselor coordonarea eforturilor cadrelor care lucrează la aceste clase.

În predarea limbii române s-au obținut rezultate bune, dar se impune să se acorde atenție mare realizării unui front comun al tuturor cadrelor didactice, pentru că limba română este mijlocul primordial de comunicare eficientă. Să fim, cu toții atenți cum se exprimă elevii, cum scriu și mai ales la ortografie și punctuație.

Apreciem ca bună activitatea desfășurată de profesorul de istorie Nicolae Vlad, pentru amenajarea cabinetului de științe sociale dar să se acorde mai multă atenție obiectelor muzeistice și documentelor de partid și de stat, a creșterii funcționalității acestui cabinet din școală.

Conținutul activității desfășurate cu părinții (dări de seamă, referate, informări, dezbateri și analiza situației pe clase și școală) a avut un caracter organizat, o eficiență mai mare și prin creșterea numărului de părinți participanți la ședințe dar și la acțiuni ale școlii noastre.

Se impune din partea cadrelor didactice să viziteze mai mult elevii acasă spre a cunoaște situația fiecăruia în familie, greutățile la învățare, petrecerea timpului liber, lectura suplimentară și cea particulară.

În activitatea consiliului profesoral, a colectivelor de catedră s-au obținut rezultate corespunzătoare, dar considerăm că se putea mai mult pe linia muncii de cercetare și experiment didactic precum și popularizarea experienței înaintate.

În cadrul învățământului ideologic s-au obținut rezultate bune, în acest sens putem aprecia activitatea înv. Ioan Nagy, Gheorghe Pop, Vasile Leucuția, Silvia Pop, Mărioara Lăzureanu și Nicolae Vlad.

Au existat preocupări pentru dotarea atelierului școală (de tâmplărie), pentru băieți, dar încă atelierul nu dă randamentul scontat pentru că C.A.P-ul nu a cumpărat fierăstraie, rindele, pile și alte scule necesare. În acest sens nici directorul școlii n-a insistat suficient, așa că se va accelera demersul pentru dotarea acestui atelier. În schimb pe loturile agricole ale școlii s-au obținut rezultate bune. În acest sens se remarcă directorul școlii, prof. Gheorghe Lăscuț.

Se impune mai multă disciplină chiar și atunci când unor cadre li se dau alte sarcini. Chiar dacă sunt cooptați în comisii de examinare trebuie să aducă la cunoștința directorului, acest fapt (cazul prof. Vasile Leucuția).

Nu întotdeauna s-a respectat planul de asistențe la ore, datorită supraîncărcării directorului cu unele sarcini administrative. Se impune ca directorul școlii să facă

asistențe și să rezolve probleme legate de acest aspect.

4 octombrie 1973 Director, prof. Gheorghe Lăscuț

8.7. Școala din Șomoșcheș în perioada postdecembristă

Revoluția din anul 1989 a adus și în Școala cu cls-I-IV din Șomoșcheș noi oportunități de dezvoltare materială și umană dar și profesională. Încă din anul 1989, din toamnă s-au primit scrisori din Franța și Belgia prin care se protesta împotriva demolării și distrugerii satului românesc și astfel ni s-a propus o colaborare între Franța și România, pe care la început am susținut-o personal, prin scrisori și telefoane, iar după 1989 s-au realizat vizite ale francezilor în Șomoșcheș. Au fost vizite de ajutorare cu alimente pentru populație, haine, materiale școlare, jucării, etc. Fiecare vizită din anul 1990 a constituit prilej de schimb de informații, de cultură, de manuale școlare, reviste școlare și publicații ale Primăriei din Marigny. Toate aceste demersuri au fost susținute de învățătorul Ioan Nagy.

În anii 1991-1992 a apărut o nouă colaborare externă cu alți prieteni din Austria, orașul Gleisdorf și astfel că s-au primit alte noi transporturi cu jucării, mijloace de învățământ, retroproiectoare, caiete, truse geometrice și diverse consumabile. Pentru sport s-au primit mingi și echipament sportiv, lucruri de care n-a dispus anterior, școala niciodată, în cantități așa substanțiale.

Anul 1997 a fost anul în care învă. Ioan Nagy a fost numit director, de către Inspector General, Maria Pașcalău, care a considerat că are merite deosebite și capacitatea managerială de a conduce Școala Șomoșcheș. Evoluțiile și realizările din Școala Șomoșcheș vor dovedi cu prisosință aceste aprecieri. În acest an s-au sărbătorit 200 de ani de atestare a școlii, prilej cu care s-a emis o medalie comemorativă, care spre onoarea școlii și a învățământului arădean a ajuns și la miniștrii: Teoreanu, Virgil Petrescu, Andrei Marga și Ecaterina Andronescu. Învățătorul Ioan Nagy a început să publice caiete auxiliare de matematică, pentru clasa a III-a apoi a II a și clasa I. A avut onoarea să fie chemat la București, de către edituri de prestigiu, precum Sigma, Presa Națională și Aramis, prin d-na Marcela Peneș. Învățătorul Ioan Nagy s-a implicat total în această muncă lucrând și la manuale de istorie și religie. Chiar dacă finalul n-a fost întotdeauna cel scontat, pentru că în loc de sprijin a primit refuz, de la cei care ar fi trebuit să-l ajute. Să câștigi concursul de manuale, pe țară și să nu fii lăsat de ISJ, câteva zile la București, pentru corecturi, pare o mirare, dar lucrurile așa s-au întâmplat. Să ai manual de istorie, foarte bun dar să nu-ți trădezi grupul de lucru din Arad, iarăși este ceva greu de înțeles pentru unii.

Învățătorul Ioan Nagy a fost cooptat în Consiliul Național pentru învățământ primar, din cadrul Ministerului Educației și Cercetării, lucrând în comisiile de programe școlare noi și care se doreau moderne. Activ și acolo, a încercat să convingă de multe ori că unele programe sunt prea încărcate și că nivelul de cunoștințe predomină în fața competențelor practice, lucruri și păreri neacceptate de unii membri din acea comisie. A avut curajul și competențele de a obține audiență la miniștrii: Virgil Petrescu, Ecaterina Andronescu și Andrei Marga, spre a discuta probleme de reformare mijloc de creștere a calității în învățământ, elaborarea de manuale școlare de către cei care lucrează direct în fiecare ciclu de învățământ, forme și procedee de creștere a calității în învățământ prin măsuri locale. Marea satisfacție a fost aceea că d-nul Andrei Marga i-a propus să vină pe un post în minister dar a refuzat, din motive interioare.

În anul 1999 s-a pensionat învățătorul Gheorghe Pop, cel care a muncit în Șomoșcheș 41 de ani și ca director 22 de ani.

În acest an I.S.J. Arad, prin Inspectorul General, Pavel Sârbu la cererea personală a directorului, Ioan Nagy, a dotat Școala Șomoșcheș cu un calculator PC tip 486 care a stimulat inițierea copiilor de la Șomoșcheș, în utilizarea calculatorului.

Pentru creșterea calității actului didactic s-a amenajat o sală de sport (existând spații libere), o Sală de basm pentru grădiniță și clasa I, s-au amenajat: „Colțul viu, al naturii” „Centrul Zoo,” „Centrul de joacă” și s-a reamenajat Muzeul școlar, cu secții de etnografie și istorie locală. Acest Muzeu este intrat în Ghidul Internațional Turistic de la Lucerna (Elveția). Anual se cer date și informații despre acțiunile ce se organizează la muzeu și în sat,

Anul 2000 – din Cartea de onoare a școlii

„În vara anului 2000 am început lucrări de reparații ale școlii. S-au făcut tencuieli exterioare la WC și s-a reparat acoperișul, s-au reparat tavanele din sălile care urmau să găzduiască Grădinița Șomoșcheș și s-au zugrăvit toate sălile de clasă (acestea n-au mai fost zugrăvite de 13 ani, nefiind alocate fonduri bugetare pentru reparații).

Lucrările au început la 15 iulie și s-au terminat exact la 1 septembrie. Multe lucrări au fost făcute de omul de serviciu dar și de directorul școlii, Ioan Nagy care a lucrat alături de meșteri și de omul de serviciu. În multe zile s-a lucrat de dimineața până seara.

Fiecare dintre învățători și educatoare a vopsit, a făcut curățenie, și și-a amenajat clasa. Lucrările de zugrăvire și reparațiile la tavan s-au făcut voluntar cu meșteri din sat. Au sprijinit școala și au sponsorizat lucrările ajutându-ne cu bani și materiale: Primaria Cermei, prin primarul Ioan Vesa, viceprimarul C-tin Stanca și secretar al primăriei, Floare Nagy;

Parohia Șomoșcheș, prin Preaonoratul Părinte Protopop al Incului, Moise Nica;
Familii: Ioan Jula;

Petru Tarcea,

Floare Memetea (A lui Lupeș);

Firma Româno-germană din Lipova:

Meșterii zidari: Petru Rusu (A Rusuțului);

Petru Pitaș (Petrea Pașchii);

Pavel Costan (A Șușii);

Sudor: Petru Marc (A Marcului);

Meșteri zugravi: Viorel Sas (A lui Mocioc);

Pojega Florin (A Ghinii);

Sas Florin (A lui Nicu Bobului);

Viorel Suci (A lui Cioroi);

Viorel Brândușe (A lui Sâmbataru)

Marioara Brândușe (A Șorului);

Nelu Bele (A Liți);

Meșteri constructori: Ioan Berar (Ciotoaca);

Petru Buhai (Petrea Boșului);

Sorin Avram (soțul lui Neli Bobului).

Azi 1 septembrie, 2000 a avut loc Festivitatea începerii noului an școlar cu următorul program: Te-Deum și sfințirea steagului și a Școlii Șomoșcheș;

Cuvântul directorului- înv. Ioan Nagy;
Cuvântul noii învățătoare-Laura Jula ;
Cuvântul invitaților de onoare:

În acești ani au funcționat pe scurte perioade de ani ca învățători: Maria Munteanu, Floare Nagy, Delia Andea, Liliana Rus, Aurora Tarce, Liana Jurjița, Laura Jula și Ioan Baltă, învățător titular în Cermei. Fiecare și-a îndeplinit datoria așa cum a știut sau cum i-a dictat conștiința. În acești ani orele de limba franceză au fost predate de către învățătorul Ioan Nagy, care a dat examen de atestare. Orele de religie ortodoxă au fost predate de către preotul paroh Moise Nica, din Șomoșcheș care a reușit să lucreze cu elevii în spiritul didacticii moderne și actuale.

În perioada 2003-2010 s-au făcut cele mai substanțiale înnoiri la școala noastră. În urma mai multor demersuri făcute direct la M.Ed.C.S.T. , de către managerul Școlii Șomoșcheș înv. Ioan Nagy astfel că s-au realizat și s-au aprobat proiecte ample de reparație capitală a școlii, prin următoarele investiții:

Alimentarea cu apă, prin puț de foraj, la 110 m. adâncime;

Schimbarea instalației electrice și modernizarea iluminatului conform cerințelor europene;

Reparații exterioare și protejarea ambientului;

Realizarea unui grup sanitar, modern, în incinta școlii;

Dotarea și instalarea unei centrale termice, pe lemne;

Dotarea cu mobilier modern, modular;

Informatizarea cu calculatoare de cea mai nouă generație;

Schimbarea ușilor și a ferestrelor cu modele "Termopan";

Moderizarea Grădiniței Șomoșcheș;

Reamenajarea Muzeului Școlar Șomoșcheș;

Realizarea unui teren sintetic, pentru sport (Proiectul a fost propus și adus de Primăria Cermei prin primarul Ioan Vesa Daniel și viceprimarul Sever Borha din Cermei).

Mulțumiri adresăm și fiicelor foștilor elevi ai Școlii din Șomoșcheș care lucrând în București, au sprijinit avizarea proiectelor, la guvern.

Tot cu sprijinul și munca angajaților Primăriei Cermei s-a realizat un centru de joacă, în curtea Școlii Șomoșcheș. Dintre toate aceste realizări la loc de cea mai importantă utilitate, consider forarea puțului de apă și în final alimentarea cu apă a satului Șomoșcheș, o necesitate stringentă a locuitorilor care mergeau la depărtare sau în alte sate, după apă.

În anul 2010, printr-un curs de o lună profesorul Ioan Nagy a fost format ca "expert ARACIP" și inspector pe țară, activitate în care s-a remarcat după doar câteva inspecții, propunând soluții de eficientizare a inspecției școlare și de creștere a calității învățământului, în școală, prin comisiile CEAC.

Nu pot să nu subliniez că la fiecare „Întâlnire cu fiii satului fiecare dascăl al Școlii Șomoșcheș a participat activ cu proiecte și programe artistice de calitate. S-a de „Sportul alb” în Șomoșcheș.

Câteva considerații asupra școlii de azi, voi face, prezentând câteva parteneriate prin care Școala Șomoșcheș și slujitorii ei dau valoare instructiv-educativă și instituțională muncii. În momentul actual avem parteneriate cu: Universitatea Aurel Vlaicu din Arad;

Muzeul Județean Arad;
Garda de Mediu;
Fabrica Arădeanca;
Poliția Cermei și Chișineu -Criș

Școlile partenere: Beliu, Nadăș, Apateu, Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal” din Arad și bisericile din comunitate. Slujitorii actuali ai școlii între care se înscriu: Loredana Mang, ca fost învățăcel a profesorului Ioan Nagy, depun eforturi cu elevii spre a-i pregăti cât mai bine, continuă tradiția culturală a Școlii Șomoșcheș și încearcă să pășească pe urmele dascălului mentor.

Dascălul Petru Gag, deși navetist și începător depune eforturi de adaptare și perfecționare, din mers, educatoarea Florentina Scripcaru desfășoară munca cu preșcolarii iar Mona Stana, ca îngrijitoare și fochist calificat, depune eforturi de a asigura în fiecare zi condiții igienice și de mediu favorabile actului didactic din școală.

ÎN LOC DE EPILOG sau O MUNCĂ NU TOTDEAUNA RĂSPLĂTITĂ BINE!

Cum numărul de elevi, deocamdată se menține în jurul cifrei de 55, și conform Legii învățământului se poate funcționa cu trei învățători ar trebui să stăm liniștiți dar presiunile pentru desființarea școlii noastre au venit și vin în mare parte de la Școala Cermei. La Cermei nefiind suficienți copii s-a încercat rezolvarea situației prin desființarea Școlii Șomoșcheș. Trist că în ultimii 20 de ani elevii școlii noastre au avut în fiecare an probleme cu manualele școlare, iar dascălii au fost frustrați de drepturile salariale. Nu s-au primit materiale de curățenie, precum ar fi fost nevoie și nici alte rechizite de birou. Nu s-au transmis ordinele I.S.J.ului și n-am fost invitați nici la ședințele C.P. și C.A. Nu s-au transmis nici notele telefonice de la minister către dascălii din Șomoșcheș.

Dotarea actuală și spațiile de învățare și de joacă fiind la standarde europene ar fi de neconceput ca Școala Șomoșcheș să se desființeze. Supercalificarea dascălilor, din Șomoșcheș, este un argument în plus pentru calitatea școlii și a elevilor. În fapt rezultatele de la Cermei confirmă pe deplin această motivație de continuitate. În Școala Șomoșcheș se studiază pe centre de învățare. Școlarii mai mici au diverse jucării și lucrează cu plăcere la școală. Zeci de articole de presă au reflectat acțiuni ale școlii , dascălilor și elevilor, în decursul anilor, dar și în prezent, și confirmă un prestigiu deosebit Școlii Șomoșcheș, în rețeaua școlară arădeană și națională.

Dar mai presus de orice generațiile de absolvenți și zecile de ingineri, profesori, medici, ofițeri de poliție, sunt tot atâtea argumente ale muncii de calitate, dint-o școală mărginașă, a județului Arad, o școală în care toți dascălii care au trecut pe aici, sau cei care s-au împământat au depus obolul lor intelectual și fizic, au muncit după puterile și calitățile lor, înscriindu-și numele în marea „Cartea de Aur a Învățământului Românesc”. Lor le-am dedicat această carte și pe cei pe care i-am uitat s-au pe cei care i-am tratat prea puțin, în comparație cu rezultatele muncii, îi rog să mă ierte și la rândul lor să completeze golurile activității, unei școli mici, dar cu suflete mari de dascăli și elevi, Tuturor: „Fie-le memoria neștearsă”! Pentru cei care s-au remarcat în mod deosebit vom institui și acorda titlul onorific „Stele didactice” cu antetul Școlii Generale Șomoșcheș.

Să dăinuie în veac, Școala Șomoșcheș și comunitatea să beneficieze de rosturile ei!!!

8.8. Grădinița din Șomoșcheș

Spre deosebire de alte localități, Șomoșcheșul n-a beneficiat de învățământ

preșcolar decât abia din anul 1958, când realizată colectivizarea localității, agricultorii aveau nevoie de supravegherea și educația copiilor de vârste mici, ei trebuind să meargă la „colhoz”.

Prima educatoare și cea care a organizat grădinița a fost Maria Popa, suplinitoare. Alături de ea au funcționat Sidonia Burcă și Maria Platon. Primul sediu al grădiniței a fost în casa lui Todoru lui Sas Todor, (actualmente, Vasilache) unde era și casa de naștere a Șomoșcheșului.

Grădinița a fost organizată sub formă sezonieră (de vară, cu mâncare și dormit pentru preșcolari) de G.A.C-ul din Șomoșcheș, condus de Ioan Jula, asigura alimentele și pregătirea acestora sub forma unei mese de prânz. În programul zilnic cei 40 de preșcolari înscriși în acești ani aveau un program prelungit și cu ore de somn. Bucătăreasa era plătită cu norme de muncă, la G.A.C. (A.S.S. Proces verbal de inspecție din 7 iulie 1960, inspector de specialitate, al Raionului Ineu, educatoare, Sofia Ciul).

În anii școlari 1960-1962 au funcționat ca educatoare suplinitoare: Aurora Drumuș și Stela Popa. Din 1963 a rămas un singur post, dar în anul 1967 se va lucra cu trei grupe și trei educatoare.

În anii școlari 1967-1968 au funcționat Maria Hențiu, originară din Bocsig și Maria Găluț, căsătorită cu profesorul Petru Chis, din Cermei, unde se și transferă în 1968 și va lucra până la pensionare și ca directoare a Grădiniței Cermei.

Pe al treilea post va funcționa Florica Pășcuț. În anul școlar 1969-1970 va funcționa ca educatoare calificată, Elisabeta Călămariu, iar din anii 1970-1971 au funcționat Ana Mădulărescu, originară din Șimand și absolventă a Liceului Pedagogic din Arad și Eligia Negrea.

În anul 1972 au venit ca proaspete absolvente de la Pedagogicul arădean Florica Mariș (devenită Gaciu) și Sabina Ghilea, din Vârfurile (prin căsătoria cu șomoșchelanul nostru, contabil la Coop. Consum Cermei, Bujor Sas, a devenit Sas). Al treilea post a fost ocupat de Florica Nagy, soția învățătorului satului, Șomoșcheș. Deși suplinitoare a avut curajul și competențele de a susține lecții demonstrative și referate la cercul educatoarelor, din zona Ineu și spectacole artistice ale preșcolarilor, derulate la Căminul Cultural, în fața a sute de spectatori (A.S.S. Registrul de inspecții școlare, 1972-1973-1974). Spicui...

„Din activitatea asistată rezultă că educatoarea Florica Gaciu muncește cu multă conștiinciozitate și sistematic cu copiii, ceea ce se reflectă în nivelul lor de cunoștințe, care corespunde întru totul cerinței programei preșcolare. Propunătoarea dovedește tact pedagogic, creativitate și a reușit să dezvolte limbajul copiilor sub toate aspectele, fonetic, lexical și gramatical. În strânsă interdependență cu limbajul a reușit, pe parcursul tuturor activităților dezvoltarea și a celorlalte procese intelectuale ceea ce va asigura o bună integrare în școală (A.S.S. Proces verbal de inspecție din 19 nov. 1981, insp. Sofia Ciul).

Despre Sabina Sas, aceeași inspectoare consemnează: „Datorită pregătirii temeinice a propunătoarei și a preocupărilor sale pentru deprinderi practice de muncă, Propunătoarea a întrebuițat metode și procedee adecvate acestei activități. Ca urmare toți copii au reușit să realizeze tema dată. Cu mult tact pedagogic, educatoarea a știut să trezească interesul copiilor pentru activitate, creind o atmosferă de muncă intensă și

dezvoltând, de la vârstă mică, interesul și dragostea pentru activitatea școlară”.

În anul 1988, prin desființarea unui post Sabina Sas își depune cerere de transfer și obține postul de educatoare în Vladimirescu, o comună suburbană a Aradului. Acolo va lucra cu succes profesional până în anul când o boală nemiloasă și nevindecabilă a răpito din această lume, mult prea devreme pentru a etala toate capacitățile și competențele pe care le avea. În anul 1991 va pleca și Florica Gaciu tot la Vladimirescu unde funcționează și în prezent cu rezultate excelente.

Din anul 1991 până în anul 1999 pe postul de educatoare la Grădinița cu program normal, din Șomoșcheș a funcționat Viorica Baltă care s-a transferat apoi la Cermei, ca învățătoare.

Au fost încadrate suplinitore: Florentina Tarce și Aurora Tarce, care se vor califica absolvind Colegiul Pedagogic din Arad și devenind titulare.

În 2008, la propunerea directorului coordonator, Virgil Lăzureanu, se va desființa un post și astfel că la ora actuală Grădinița din Șomoșcheș funcționează cu un post, deși sunt peste 30 de copii preșcolari.

Baza didactică a grădiniței, de azi cuprinde două săli de clasă, cu două antreuri, un grup social modern, mobilier adecvat și modern, material didactic și jucării suficiente, diascop, calculator PC, și o curte de joacă bine amenajată, de Primăria Cermei.

Terenul sintetic de sport și Muzeul Etnografic al Școlii Șomoșcheș îmbogățesc suportul didactic oferind șansa unei pregătiri adecvate copiilor din secolul al-XXI-lea. Încălzirea centrală, condițiile de lumină și aer sunt tot atâția parametri de modernitate și calitate ale ambientului din Grădinița Șomoșcheș.

8.9. Portrete de dascăli

Învățătorul Teodor Daul - scânteie de învățătură și cultură românească

Istoria învățământului arădean are în corolarul său și școala din Șomoșcheș și slujitorii ei. Pentru sfârșitul veacului al XIX-lea la loc de frunte se situează învățătorul Teodor Daul.

Din păcate portretul biografic al învățătorului Teodor Daul care a funcționat în Șomoșcheș între anii 1887-1903 este încă incomplet, cunoaștem câteva informații legate de obârșia sa, în Buteni, având și un frate mai tânăr, tot învățător în Șomoșcheș (Ioan Daul 1889-1902).

Despre Teodor Daul mai stim că a absolvit Preparandia din Arad în anii 1886-1887, după care s-a prezentat la concursul de învățători, pentru Școala Șomoșcheș în locul lui Pavel Bosco, care abzice. Postul a fost anunțat în „Biserica și școala”, anul 1887 (10 iulie), concursul urmând a se ține în 26 iulie. Câștigând postul Teodor Daul își începe apostolatul în Șomoșcheș. La 3 august 1887 se publică în ziarele și publicațiile vremii statutele „Reuniunii învățătoarești” care ajung și în Șomoșcheș, document consemnat în arhiva Parohiei Ortodoxe Șomoșcheș.

În acești ani Școala Șomoșcheș era în subordinea oficiului Protopresbiterial Ineu care avea în frunte protopopul de cultură națională Constantin Gurban. Din actele protopopești și faptele acelor ani, amintim adresa din anul 1897 în care se propune înființarea clasei a VI-a la Șomoșcheș precum și circulare nr. 983 din anul 1899 prin care se recomandă cultivarea de pomi fructiferi și realizarea unei livezi școlare de uz didactic.

Arhiva Parohiei Ortodoxe din Șomoșcheș consemnează valoarea școlii confesionale de 3.000 florini și existența unei case separate pentru doi învățători.

Din anul 1891 am selectat două consemnări mai importante, una în care învățătorii școlii Teodor Daul și Iuliu Tioldan au amenajat spații pentru creșterea viermilor de mătase. În acest an apare și adresa prin care autoritățile ungare interzic folosirea Istoriei românilor de Tocilescu.

Din anul 1892 de la 22 decembrie alături de Teodor Daul și Traian Pețian va funcționa și un alt învățător, Ioan Daul, frate cu Teodor. Rapoartele școlare studiate în Arhiva Protopopiatului Ineu în anii 1900-1904 consemnează organizarea bună a examinării elevilor la sfârșitul fiecărui an școlar, rezultatele bune ale elevilor din Șomoșcheș instruiți de Teodor Daul și de Ioan Daul. Ceea ce desigur frapează este frecvența slabă a elevilor și prezența la examene, fapte datorate implicării copiilor în muncile agricole ale părinților. Mulți erau argați, slugi și mergeau cu vacile și lucrau la câmp. Spre exemplu în anul 1902 erau la Școala din Șomoșcheș elevi de 6-12 ani un număr de 32 de băieți și 63 de fete dar la sfârșitul anului 47 au rămas repetenți din cauza nefrecventării școlii și a lacunelor acumulate.

Exemplific examenul din 4 iunie din 1900 al elevilor lui Teodor Daul: prezenți 47 băieți și 31 fete. După examinare comisarul și învățătorii asistenți consemnează: „elevi bine disciplinați, răspunsuri corecte și răspicite. Au răspuns bine la toate obiectele.” Raportul este semnat de protopopul Inelui omul de valoare națională Constantin Gurban. (Arhiva Protopopiatului Ineu).

În anul 1903 are loc un eveniment neplăcut pentru viața și activitatea învățătorului Teodor Daul. Acesta dispăre din Șomoșcheș cu suma de 72 coroane, 50 fileri plecând undeva în Prahova.

Totuși în anii următori Teodor Daul apare consemnat ca trăind în Nădab la niște rude apropiate.

Dacă presupunem că în jurul anului 1900 se solicită pensionarea lui Teodor Daul am putea crede că avea în jur de 60-63 de ani. Astfel am deduce că s-a născut în jurul anului 1840.

Cu certitudine aceste puține informații din viața și activitatea lui Teodor Daul sunt palide în comparație cu meritul său deosebit de a culege și publica folclorul local din Șomoșcheș.

Teodor Daul, învățător în Șomoșcheș, a publicat în ajunul Craciunului anului 1890, în Arad, cartea intitulată „COLINDI ȘI CÂNTECE POPORALI”, având 80 de pagini ce conțin 39 colinde și cântece populare românești culese din vatra Șomoșcheșului.

Veacul ce a trecut de la apariția acestei culegeri a făcut ca marea majoritate a exemplarelor cărții să li se piardă urma. Muzeograful Florian Dudaș aflând scrierea în împlinirea centenarului apariției cărții, să o readucă în conștiința contemporană relevând virtuțile pentru care învățătorul Teodor Daul s-a zbatut.

Deosebit de importantă este prefața, în cuprinsul căreia, învățătorul Teodor Daul scria:

„Vasile Alecsandri, nemuritorul nostru poet laureat, a asudat ani întregi, umblând prin țările române, ca să audă din izvor autentic poezie populară. Și oare noi învățătorii să nu avem nici atâta răbdare, ca să punem pe papiru melodiile dulci, prin care poporul

nostru român își exprimă bucuria ori durerea din care-și face balsam pentru alinarea suferințelor sale? Pătruns de dorința de a contribui la îmbogățirea literaturii noastre populare am adunat și eu, am ales din părțile bihorene unele cântece și colinzi de cuprins religios-moral și le predau publicului, astfel, precum am auzit, fără să modific ceva în trânele”.

Prin tot ce a realizat Teodor Daul în Șomoșcheș atât ca învățător, luminător de suflete cât și în cea de culegător de folclor, el și-a înscris numele în cartea de aur a dascălilor de frunte din învățământul arădean.

Ioan Tau - dascălul de excepție

Conform dictonului „Omul sfințește locul” se poate afirma și despre învățătorul Ioan Tau, că munca și viața sa exemplare au făcut ca școala din Șomoșcheș să capete o valoare didactică și culturală, remarcabilă, între anii 1904-1918, iar în anii următori Școala Cermei să devină un centru metodic, de evaluare și control, avându-l în frunte pe același dascăl de excepție, Ioan Tau.

Ioan Tau s-a născut pe meleaguri bihorene, la 13 noiembrie, 1879, în localitatea Săucani. Cu siguranță a fost un elev eminent care dorind și visând să ajungă învățător a venit în Arad, unde la renumita 'Preparandie' a învățat „meșteșugul dascălicii,” absolvind cursurile acestei renumite școli, în anul 1900, când a fost repartizat la Topa de Sus (Bihor), unde a funcționat de la 1 IX-1900, până la 31 VIII-1904, iar din 1 septembrie 1904 s-a transferat la Șomoșcheș. De ce și cum a hotărât să vină, în Șomoșcheș, nu știm, dar putem să credem că a avut cunoștința de cartea valoroasă a învățătorului din Șomoșcheș, *Teodor Daul* „Cântice și colinde populare” și că dorise să lucreze alături de acesta și de un alt prestigios învățător, de atunci, mare metodist, *Mihai Leucuța*. Pentru mulți oameni există tentația de a lucra în preajma sau mediul unor semeni de mare valoare.

În acel an, 1904, Școala Șomoșcheș avea în jur de 100 de elevi, fii de țărani care nu aveau rechizite, îmbrăcăminte și absentau mult de la școală. Cei doi învățători și-au împărțit elevii, doar că Ioan Tau a luat clasele întâi și a II-a, cu 50 de copii iar Mihai Leucuța, celelalte clase, inclusiv a V-a, a VI-a și a VII-a.

Prestigiul care și l-a câștigat rapid, în Șomoșcheș, și zonă, a făcut ca în anul 1906, Ioan Tau să fie delegat la alegerea noului protopop al Inelui, Ioan Georgia, instalat în locul predecesorului decedat, omul de cultură, și devotat inspector școlar care a fost, Constantin Gurban.

În anul 1907 au fost recenzați, în Șomoșcheș, ca știutori de carte, 461 bărbați și 369 de femei, adică 830 de persoane, iar ca neștiutori de carte, analfabeți, 1221 de locuitori. Comparând aceste cifre putem bănui ce probleme aveau învățătorii din Șomoșcheș, în acei ani, cu alfabetizarea. Este și o explicație a unei permanente campanii de alfabetizare coordonată de Protopopiatul Ineu și realizată de cei doi învățători, Ioan Tau și Mihai Leucuța. În anul școlar, 1907-1908, Ioan Tau a lucrat cu 75 de elevi, având 51 în clasa I și 24 în clasa a-II-a.

În anii 1910-1911, apar noi planuri de învățământ și alături de cei doi dascăli mai profesază un alt dascăl cu veleități didactice și culturale, Ioan Mizeș. Cei trei dascăli au rezultate individuale și colective școlare, deosebite. Școlii i se fac reparații și dotări cu material didactic, rezultatele școlare finale dovedind calitățile didactice ale celor trei colegi.

În 16 noiembrie, 1912, se sărbătorește și în Șomoșcheș, asemenea altor

localități, centenarul Preparandiei din Arad.

Între anii 1914-1918, în timpul Primului Război Mondial, învățătorul Ioan Tau a fost concentrat în mai multe perioade, dar nu a participat la război.

Sfârșitul războiului îl animă și însuflețește și pe Ioan Tau de aspirațiile și gândul la Marea Unire și libertate națională. În acest context însuflețitor împreună cu 8 țărani din Șomoșcheș participă la Marea Adunare de la Alba Iulia. Câțiva dintre țărani au rămas immortalizați într-o formație de călușari care s-a prezentat pe o scenă la Alba-Iulia.

Cu orice prilej va rememora în fața școlărilor săi, acele clipe de românism.

A iubit pământul strămoșesc, și la propriu și la figurat. Deși profesia de dascăl a muncit și teren agricol, la Șomoșcheș, cultivând 3 hectare iar mai târziu la Cermei, 8 hectare de teren arabil. Era atent și prevăzător făcându-și „asigurări agricole“ la o firmă de asigurare din Cluj.

În anul 1919 s-a transferat la Cermei, prin numirea nr. 14224 din 19 septembrie 1919, a Consiliului Dirigent al Transilvaniei.

Ajuns învățător și director al școlilor din Cermei, spiritul autentic metodic și calitățile manageriale îl ajuta să dobândească o faimă profesională individuală dar și instituțională. În anul 1920 după înființarea Inspectoratului Școlar regional Timișoara s-au înființat și subrevizorate școlare pe zone, acestea fiind stabilite acolo unde erau dascăli de elită și școli mai bune. Astfel, că și Cermeiul devine „Circumscripția școlară 17” iar dascălul Ioan Tau a primit numirea de „subrevizor de control”. Subrevizoratul avea aproximativ 34 de școli confesionale și de stat, iar printre localitățile subordonate amintesc: Apateu, Berechiu, Șepreuș, Chișineu-Criș, Sinteș și comune din jurul Pâncotei. În calitate de subrevizor de control făcea zilnic deplasări în școlile arondate, întocmind rapoarte și aprecieri asupra dascălilor. Verticalitatea, exigența și obiectivitatea le bănuim văzând că în decursul lunii octombrie 1928 de exemplu, din cele 35 de note acordate sunt: trei de 8, patru de 7, unu de 9, iar restul de 27, sunt note de 5 și 6. Nici colegii de la școala din Cermei nu par favorizați, la notare.

În anul 1928 face demersuri pentru înființarea Grădiniței de copii după ce a asigurat spațiul și mobilierul necesar.

S-a zbatut să subvenționeze ani la rând, „Școala de ucenici” din Cermei care urmărea completarea studiilor ucenicilor din comună și formarea lor umană și socială.

Ca „subinspector” avea multe sarcini, precum: întocmirea statelor de plată, acordarea zilelor de concediu, programarea și coordonarea activităților metodice în „Cercul cultural Cermei”, când se țineau lecții practice, se analizau, se țineau lectorate cu sătenii și se desfășurau serbări școlare deosebite.

Avea calități și cunoștințe muzicale și dirija corul bisericesc al elevilor, la diferite slujbe religioase.

Avea o cultură vastă, cunoștea bine limba maghiară, avea o bibliotecă bogată și avea abonamente la ziare și reviste, ale vremii.

Cu prilejul votărilor era numit președinte al comisiilor de votare și ani de zile începând din anul 1906, până în anul 1938 a fost deputat și delegat în Consiliul Protopopesc Ineu și în Consiliul Parohial Cermei.

Se pare că în 1936 a realizat împreună cu învățătoarea, colega și a doua sa soție, Sidonia Vodă, un manual de geografie a județului Arad, tipărită la Diecezana, din Arad.

În toată activitatea sa a colaborat bine cu instituțiile din comună, de la pretura Ineu, Protopopiatul Ineu, Inspectoratul școlar și Ministerul Culturii de atunci.

În anul 1938 s-a pensionat continuând să activeze voluntar în comuna Cermei, etalând spiritul de adevărat dascăl modern, om de cultură și sociabil, corect, demn și mare patriot. A murit în anul 1973, fiind înmormântat în Cermei.

Această scurtă rememorare și etalare a activității sale va fi extinsă într-o viitoare monografie a Școlii din Cermei, iar ca neuitare, vom face demersuri de numire a Grupului Școlar Cermei cu omonimul de „Grupul Școlar Ioan Tau”.

Vasile Leucuția – dascălul cu veleități scriitoricești

Dacă citești cărțile cu iz autobiografic dar și monografic „Valea Șiadului” și „Dascăl la Șomoșcheș” ai revelația să descoperi un dascăl cu veleități literare. Explicația e plauzibilă din moment ce 43 de ani a profesat ca învățător și profesor de limba română, meserie care impune un meșteșug al vorbelor. Singura învinuire ce i-o poți aduce profesorului Vasile Leucuția este aceea că n-a avut curajul sau ambiția să-și exerseze talentul literar încă din tinerețe!

Născut la Șiad, în 16.03.1938, într-o familie cu 6 copii, din părinți agricultori, din tată în fiu, a avut curajul să gândească undeva spre „lumina cărții”. A iubit școala dar în acei ani copiii munceau în gospodărie, mergeau cu oile și abia seara citeau lecțiile sau scriau la fumul înecăcios și lumina palidă a unei lămpi.

Stimulat și ambiționat de dascălul său, Florin Butcă, a pășit sfios și hotărât pe treptele Liceului Pedagogic din Oradea și a făcut-o cu succes. Cu o concurență mare, dar cu un nivel de pregătire adecvat a reușit. În acei ani s-a format temeinic, prin profesori de mare valoare pedagogică, precum: Macovei Zaharia, Ioan Comănescu, Aurora Comănescu și Ioan Labo.

În anul 1956, a absolvit, ca șef de promoție, având coleg de clasă și pe viitorul coleg de serviciu, învățătorul Gheorghe Pop. În cartea sa - Zile arse, profesorul și scriitorul Petru Ardelean rememorează anii de școală din Liceul Pedagogic din Oradea subliniind caracterul frumos al fostului său coleg Leucuția și modul serios în care s-a pregătit să ajungă dascăl.

După un scurt popas profesional, ca învățător la Secaci, pleacă în armată unde conform structurii și capacităților sale, dă dovadă de inteligență, onoare și corectitudine în funcțiile de calculator, la artilerie și furier la Serviciul Aprovizionare a Regimentului.

În anul 1958 vine cu transfer la Școala Generală Șomoșcheș spre a-și continua traseul pedagogic. Începe ca învățător și ca soț, prin căsătoria cu vrednica dascăliță și blânda colegă, Maria Negruțiu. Familia s-a întregit cu două fiice: Florentina și Otilia.

Între anii 1962 și 1966 urmează cursurile Facultății de Filologie din Timișoara, devenind profesor de limba română. Cum în școală erau doi profesori de aceea specialitate a acceptat să predea și ore de educație fizică, și le-a făcut cu rezultate excelente, pentru că la toate concursurile sportive, pe zona Ineu, concurând cu licee sau școli generale, echipele de handbal, atletism sau fotbal, ale școlii din Șomoșcheș erau premiate.

În anul 1974 prin mutarea ciclului gimnazial de la Șomoșcheș la Cermei a trebuit să se transfere.

A obținut toate gradele didactice cu calificative și note foarte mari. În anul 1977 a susținut gradul didactic I. Din procesul verbal de la inspecție,

consemnăm prin selecție: „În cadrul comisiei metodice a profesorilor din zona Ineu a ținut lecții demonstrative, referate metodico-științifice în scopul inovării metodologice a practicii școlare. Câteva titluri: Interpretarea descrierii în cadrul comentariului literar, Reconsiderarea raporturilor profesor-elev, în lecțiile de limba română (prezentat în simpozion județean), Analiză gramaticală complexă, suport al formării personalității elevului și altele. „Profesorul Vasile Leucuția a fost locțiitorul responsabilului de cere pe zona Ineu. A participat la mai multe cursuri de perfecționare la I.C.P.P.D.Timișoara. Activitatea social-culturală și obștească este de o bogăție substanțială. Încă din primii ani de învățământ a pregătit cu fiecare clasă de elevi, spectacole artistice diverse. La Căminul Cultural Șomoșcheș a pregătit piesa de teatru cu personalul didactic: „Piatra din casă”. A instruit brigăzi artistice de agitație cu care a fost promovată și premiat în faza raională și regională. Spectacole de mare valoare artistică au fost: „Omagiul lui Eminescu” și „Legenda meșterului Manole” prezentate în concursuri județene. A instruit echipe de dansuri populare locale din Șomoșcheș și Cermei prin care a perpetuat obiceiurile naționale. A îndeplinit și alte sarcini și funcții precum cea de secretar de partid, în școală, membru în comisiile de votare și în diverse echipe de recensământ local.

An de an a avut elevi participanți la olimpiada de limba română, în faza județeană. Nivelul de pregătire al elevilor certifică efortul și calitățile prestate de profesorul Vasile Leucuția. Pe lângă vocabularul bogat, elevii dovedesc un nivel promițător de gândire logică, utilizarea corectă a limbii române literare, creativitate și sensibilitate artistică. A activat și în Comitetul județean pentru Cultură și Artă, de la Arad.

Iată argumentele pentru care merita apreciat cu nota „Zece”. Completăm portretul dascălului eminent, Vasile Leucuția, arătând că și familial este împlinit prin cele două fiice, devenite bune profesioniste, Florentina ca profesoară de română, în Timișoara, cu cel mai înalt titlu de „doctor” și cu preocupări în cercetarea științifică și Otilia, contabilă la un liceu din Arad, ambele dovedind puterea exemplului din familie.

Profesorul Vasile Leucuția s-a pensionat în 1999.

A continuat să scrie cu mai multă ardoare, stimulat de aprecierile laudative ale directorului de la Editura Viața arădeană, Sabin Bodea, originar din Șomoșcheș și fost elev al dascălului Leucuția. În anii 2006 și 2007 a publicat cărțile: „Valca Șiadului și Dascăl la Șomoșcheș” două cărți care dovedesc încă o dată, dacă mai era necesar, că în persoana lui Vasile Leucuția au perpetuat calități artistice și estetice.

În anul 2013, a publicat cartea „Cântecele codrenilor” o carte de critică literară, adică de specialitate și spunea în prefață: am adunat și reflexii despre autorii, codreni de succesul acestei cărți sorocul morții a venit pe nepregătite și l-a așezat în lumea Cerurilor. Azi, noi spunem că aceste trei cărți l-au făcut pe profesorul Vasile Leucuția să rămână nemuritor, ca dascăl, intelectual, literat, critic și om de cultură, din Cermei și Șomoșcheș.

Nicolae Vlad - profesorul multilateral -

S-a născut în comuna Cermei, la 9.12.1945, în familia unui vrednic și de frunte gospodar, Culița Iepurașului, care având șapte clase a ajuns să lucreze în primărie și să înțeleagă rosturile școlii. Pentru cei doi băieți și-a dorit școli mai înalte.

Nicolae a dovedit înclinații spre științele socio-umane și filozofie. Inspirat și stimulat de profesorii Mihai Vesa și profesorul Andrieș din Cermei, s-a înscris la Facultatea de Istorie din Cluj pe care a absolvit-o în anul 1968. În toamna aceluiași an s-a încadrat ca profesor de istorie la Școala Apateu, dar după numai un an s-a transferat la Școala Șomoșcheș unde a funcționat până în anul 1974, la mutarea claselor de gimnaziu la Cermei.

La Șomoșcheș și-a adus aportul la amenajarea unui cabinet de istorie și la amenajarea unui teren de sport, alături de profesorul Vasile Leucuția. În virtutea legilor și a vechimii a obținut definitivatul, în anul 1972, gradul al II-lea, în anul 1977 dar la gradul I n-a mai avut acces având două sancțiuni pe linie de partid. Sincer să fiu așa fi fost tentat să nu cred că motive banale precum cel enunțat de Nicolae, care a adus la sancțiune. Iată explicația colegului;

Trebuia să sosească în Școala Cermei o delegație de la Comitetul Județean al P.C.R. Arad și în ziua sosirii lor s-au curățat sobele în clase. Mi s-a spus că mi-am bătut joc de tovarășii de la Arad, și am fost sancționat, nemaivând dreptul să mă înscriu cinci ani la gradul I. A doua „boacăină” s-a numit ‘neglijența în serviciu:’ fiind duminică în practică cu elevii școlii, la un control de partid în loc de 220 de elevi n-am avut decât vreo 20, prezenți și iar am fost sancționat.

Sincer să fiu nu l-aș fi crezut pe profesorul Vlad pentru aceste motive dacă nu aș fi avut și eu, personal o propunere de sancționare pe motivul că la o lecție demonstrativă de cerc, la 8 Martie, am oferit colegilor niște prăjituri și cum a apărut tov. inspector Marțian Iovan, am fost propus spre sancționare că „nimeni n-a mai făcut așa ceva în învățământ*.’! (La mine epilogul a fost unul favorabil nesancționării pentru că prof. Maria Bucur, Inspector General și Dorin Herlo, General Adjunct au avut curajul să mă apere). Dar profesorul Nicolae Vlad spune și lucruri bune și trainice pe care le-a făcut ca director al Școlii Cermei în perioada 1980-1989. A dotat școala cu mult material didactic pentru laboratoarele funcționale de fizică, biologie și chimie. În timpul mandatului său s-a reparat acoperișul la cele două școli din Cermei. S-a adus mobilier nou și s-a pus parchet în unele săli de clasă.

Și trecând peste cele două sancțiuni a reușit în anul 1993 să se înscrie la gradul I. Din procesul verbal de inspecție spicuim:

Profesorul Nicolae Vlad a etalat comisiei o bună cunoaștere a elevilor cu care lucrează și în același timp eforturile deosebite ca diriginte. Pe lângă activitatea la clasă, profesorul Vlad a desfășurat o bogată activitate metodico-științifică, în cadrul comisiei metodice de specialitate, unde a prezentat date monografice ale comunei Cermei, și despre Marea Unire din 1918. A susținut referatul ‘Folosirea mijloacelor audio-vizuale în munca la clasă, în cadrul lecțiilor de istorie, contribuind la împărtășirea experienței proprii, către alte cadre didactice, din școală dar și spre autoperfecționarea sa. A dovedit conduită morală și profesională exemplară în familie, școală și societate, fiind apreciat de cei din jur și ales în mai multe mandate ca și deputat comunal. A fost secretar U.T.C. pe comună și membru în Comitetul Comunal al P.C.R. După Revoluția din 1989 a fost ales consilier comunal și județean.

A îndeplinit mulți ani funcția de director al Căminului Cultural Cermei și Șomoșcheș, în timp în care a coordonat și susținut formațiile artistice din Cermei și Șomoșcheș, în spectacolele de nivel local, județean și republican.

A făcut parte din Comitetul de inițiativă a construirii fântâniei arteziene, din Cermei, iar după 1989 a sprijinit construcția noii biserici ortodoxe. Prin studii și cercetări a elaborat propria sa monografie a Cermeiului și a localității Șomoșcheș.

În anul 2010 s-a alăturat inițiativei profesorului Ioan Nagy, de realizare a unui muzeu în Cermei, amenajând Muzeul de Etnografie al Cermeiului, devenind și custode al acestuia. A primit și titlul de „Cetățean de onoare” al comunei Cermei.

Prin fiul său Claudiu, ajuns tot profesor de istorie a transmis microbul iubitorului de istorie și astfel acesta va continua și dezvolta profesia didactică și pe cea de director de școală.

Acum, având libertate totală de credință și conștiință proaspătul profesor pensionar merge duminică de duminică la biserică și în calitate de cantor benevol.

Prin tot ce a realizat și credem că va mai realiza și din postura de pensionar, elevii și dascălii din Cermei și Șomoșcheș îi spun:

‘Să trăiți d-le profesor, Vlad !

Profesorul Ioan Nagy – confesiuni profesionale

M-am născut la 2 05 1949, în orașul Curtici, dar la absolvirea clasei a VII-a când tocmai doream să mă fac lăcătuș-mecanic la U.V.A. din Arad, „ghinionul sau norocul” m-a însoțit și în loc să ajung muncitor am ajuns să concurez la Liceul Pedagogic din Arad, pe unul din cele 14 locuri libere, din sesiunea de toamnă, la concurs fiind 140 de candidați, (la școala profesională căzusem pentru că n-am avut decât 34 de Kg iar minimul de greutate a fost de 35 kg). Am absolvit Liceul Pedagogic din Arad, în 1968, clasificat al VIII-lea din 62 de absolvenți din Arad și Deva, în fața unei comisii formate din „titanii pedagogi: Victor Țarcovnicu și Vasile Popeangă. Lipsa de posturi „bune” a făcut să aleg Șomoșcheșul, despre care nici nu auzisem.

Când am mers întâia dată la Șomoșcheș, pe drumul de piatră de la Cermei, călătorind cu „froșpontul” (căruța comunală) și ajungând în micuțul, pentru mine, Șomoșcheș, am gândit că n-o să stau mult și mă voi transfera mai aproape de casă, dar n-a fost nici pe departe așa cum am gândit, atunci. M-am încetățenit, prin căsătorie cu Mic Florica și astfel am rămas pentru totdeauna pe aceste meleaguri. Credibil sau nu, am avut șanse și oportunități de a părăsi acest sat dar nimic nu m-a mai motivat, având convingerea că și aici pot realiza multe lucruri de valoare.

Câți dascăli ar refuza locuință în Arad și post la Școala de Aplicație de pe lângă Liceul Pedagogic Arad? Câți ar fi refuzat să meargă inspectori la ISJ Arad, trimiși direct de minister? Câți ar fi refuzat să lucreze în Ministerul Educației, post pe care mi l-a propus ministrul Andrei Marga, în anul 2000, cu asigurarea locuinței?

Da! Am rămas, am muncit, m-am bucurat, n-am reușit, m-am întristat, dar am continuat. Mi s-a întâmplat să am colegi, directori sau inspectori care m-au susținut, m-au apreciat, m-au încurajat dar și colegi și ierarhi care m-au subapreciat, m-au invidiat și chiar m-au sabotat.

Dar fiecare success, mai mic sau mai mare și fiecare apreciere venită de la mari oameni de învățământ, cultură și muzeografi sau experți din Ministerul Învățământului, mi-a dat aripă și avânt.

Pasionat de electrotehnică, în Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal,, Arad fusesem olimpic, la fizică și chimie iar în mod autodidact și în câțiva ani de Universitate Populară am învățat să repar radio și televizoare. Nu pot susține că am

fost meșter strălucit dar m-am descurcat, fiind angajat la C.A.P Călacea-Bihor, pe vremea aceea un C.A.P. multimilionar și lucram sâmbăta și duminica, în 6-7 sate, între care și în Cermei. Aceste cunoștințe m-au ajutat să inventez mijloace de învățământ opto-electrice pe bază de circuite închise și deschise și să conduc un cerc de radio în Școala Șomoșcheș și unul în Liceul din Cermei.

Cu certitudine de la profesorii mei din „pedagogic” m-am îmbolnăvit de „microbul cercetării și al perpetuei căutări” iar experiența, prin studiul individual, m-a perfecționat. De la prima comunicare didactică, de care îmi amintesc și acum, de la Ineu, „Testele de desen, mijloc de psihodiagnosticare a evoluției școlarului de ciclul primar” am ajuns la peste 70 de comunicări științifice susținute în Simpozioane, județene, naționale și internaționale.

Mi-a plăcut să scriu articole jurnalistice, în presa județeană, considerând că am șansa să prezint colegi dascăli de frunte, preoți și chiar simpli țărani care în mediul lor nu erau remarcați, dar meritau să fie dați ca exemple pozitive, în presa scrisă și așa am acționat și în perioada 1998-2003, la Radio Timișoara. Mă onorează prezența în „Dicționarul presei arădene” și „Dicționarul jurnaliștilor arădeni”.

Activitatea culturală mi-a adus nesperat de multe satisfacții. M-am perfecționat regizoral și artistic cu fiecare spectacol și am ajuns cu formații premiate, cu locul I pe țară și medalia de aur. Am avut colegi de mare anvergură artistică, ne-am format împreună cu învățătorul Voștinar Ioan de la Șiria, Petru Faur și familia Ioan și Florica Jula din Șomoșcheș, educatoarea Salvina și Bujor Sas din Vladimirescu și reputata familie de dascăli Vasile și Maria Leucuția din Cermei, precum și alți colegi devotați dascălii și mulți elevi cu care am conlucrat în spectacolele de mare audiență precum: „Păcală și Tândală la Șomoșcheș”, „Râs și plâns pe colții grăpiii”, „Cu brigada în piață,, „Azi printre cooperatori Fred și Barney lucrători” și multe altele rămase în mentalul șomoșchelanilor și al celor din satele din vecinătate, unde am prezentat aceste spectacole, care umpleau sălile până la refuz.

Visul, din Liceul Pedagogic, de a deveni autor de manuale s-a împlinit și acesta. În anul 1990 am publicat primul auxiliar de matematică, apoi altele și altele, monografiile localităților: Curtici, Șomoșcheș și Ineu, ceea ce înseamnă studii și cercetări în arhive și biblioteci, eforturi nerăsplătite financiar, dar numărând până la 7-8, cărți, cred că am lăsat ceva și în acest domeniu.

În anul 1988 am hotărât să amenajez un muzeu și cum aveam adunate piese arheologice încă din copilărie, împreună cu ficele mele Olimpia și Olivia, am colindat tot satul Șomoșcheș, căutând obiecte pentru muzeu, am adunat fonduri financiare din spectacole și am amenajat Muzeul din Șomoșcheș, intrat azi în „Ghidul Turistic Internațional de la Lucerna (Elveția). În anul 1988, la 1 Decembrie, l-am inaugurat în cadru festiv. L-am strămutat de trei ori dar făcând parte din sufletul meu l-am păstrat și sper ca și cei ce rămân după mine să-l păstreze.

Am îndeplinit în școală și înafara școlii multe sarcini obștești (ce cuvânt jignitor pentru unii, azi): bibliotecar la școală și comună, director de cămin cultural, membru în comisii de votare, consilier local, responsabil de cerc la învățătorii din zona Ineului și mulți ani director de școală, fără indemnizație, deși aveam acest drept.

La toate inspecțiile școlare am fost evaluat și apreciat numai cu note și calificative de 10 și FB.

La cercul învățătorilor din zona Ineului am ținut mai mult de 25 de lecții

demonstrative, experimentale, folosind zeci de mijloace de învățământ inovate sau inventate de mine, metode și procedee luate din pedagogia universală sau adaptate de mine copiilor din Șomoșcheș. Cu avizul unor inspectori generali am efectuat experimente și în alte școli din județ: Curtici, Sinteia Mică, Chișineu-Criș, Macea, Șimand și Liceul Pedagogic Arad.

Zeci de diplome și titluri, între care cele mai prestigioase mi se par: „Profesor Gheorghe Lazăr cls-I, Instructor laureat și medalia de aur, placheta omagială Aurel Vlaicu a Universității Aurel Vlaicu din Arad și recenta „Diploma de cetățean de onoare a comunei Cermei, sunt dovezi concrete de performanță. Am avut onoarea de a lucra într-o comisie la Ministerul Educației, între anii 1998-2000, în Consiliul Național pentru Învățământ Primar, perioadă în care am lucrat la programe școlare și manuale școlare. Am fost cooptat și în brigada Ministerului Educației, într-o inspecție în județul Sibiu, pe probleme de predarea religiei.

Recunosc sincer că atunci când mă simțeam nedreptățit sau nemulțumit am reacționat” mai dur”, temperamentul coleric fiind cel care m-a condus.

Sportul ca pasiune și suport al activității de dascăl mi le-am exprimat prin practicarea tenisului de câmp, încă din tinerețe, obținând și un loc II la „Cupa U.T.C. de la sate”, cu activități de antrenor de fotbal cu atestat. Am lucrat cu tinerii din Șomoșcheș chiar și cu copii din Apateu și Cermei, într-un proiect cu U.T.A. și tot ca pasiuni și îndemnuri pentru copii am îmbrățișat columbofilia și creșterea iepurilor ca vechi pasiuni din copilărie.

Aprecierile Rectoratului de la Universitatea Aurel Vlaicu și a doamnei rector Lizica Mihaș exprimate prin acordarea burselor de studii, acordarea medaliei Aurel Vlaicu, și onoarea de a preda cursuri și activități demonstrative la Facultatea de Științe ale Educației au fost motivate de munca mea de excepție ca „purtător de imagine a U.A.V.”.

Din anul 2008, îndeplinesc și sarcina voluntară de responsabil de cerc la clasele simultane, zona Ineu. Am încercat să aduc și aici noutăți de structură și proiectare didactică.

În Grupul Școlar Cermei îndeplinesc deasemenea sarcini de responsabil al comisiei CEAC, și responsabil cu formarea personalului didactic din școală. Am sperat să realizez multe activități și proiecte pentru cele două școli dar nu mi s-a permis. Din anul 2010 am devenit „Expert ARACIP, inspector pentru calitatea învățământului în județele limitrofe Aradului. Aprecierile Consiliului Local Cermei s-au concretizat în acordarea titlului de „Cetățean de onoare al Comunei Cermei”, în anul 2011.

La ceas de bilanț pot sublinia că de mai multe ori am refuzat funcțiile de inspector școlar la I.S.J Arad și nu în ultimul rând cea de inspector în M.E.C.T.S. din 2000 și chiar pe cea de director la Liceul Cermei.

Familia, prin soția mea devotată Floare Nagy, socrilor mei Mic Gheorghe și Maria, simpli țărani dar care mi-au înțeles munca și viața, fetele mele: Olimpia și Olivia, ajunse și ele bune profesioniste, în domeniul lor, sunt tot atâtea împliniri, bucurii și mulțumiri personale. Nepoții dragi, Mircea și Alex fac de acum parte din averea mea sufletească. „Cei doi nepoței de la București: Mihai și Dragoș, mă întăresc și mai mult înspre satisfacțiile unei vieți împlinite”.

În Liceul Pedagogic din Arad, am fost crescuți cu îndemnul că, mai ales la țară „Învățătorul să facă totul!” și am respectat acest îndemn.

Acum spre pensionare doresc să valorific și mai mult cunoștințele și competențele personale, sper să pot lăsa o școală frumoasă și bine dotată, ca și corolar doresc să fac muzeul personal, cu dovezi ale activității mele, și o carte biografică „În lupta cu cei din jur” în care se vor regăsi și prietenii și dușmanii.

Abia atunci voi putea spune că m-am ridicat din părinți simpli, am răzbit fără ajutor și fără a fi cu gândul numai la bani, am dat valoare trudei pământeste: serviciul, casa, pomul și copiii.

Șomoșcheș, 2012

IOAN NAGY AȘA CUM ÎL VĂD ALȚII! (Cuvinte de suflet)

Prof. Dr. Vasile Popeangă

‘Prin eforturi și realizări onorează învățământul românesc, asigurându-și un statut pedagogic prestigios. Prin tot ce a realizat ilustrează vechiul dicton că ‘Omul sfințește locul’(1990).

Reputata autoare de manuale școlare, inspectoare în M.Ed.C.S. Eugenia Șincan, în ședință la minister se adresează inspectorului general al ISJ Arad, Stelian Ionuțiu: ‘Vă felicităm, domnule Inspector General, că l-ați ajutat pe învățătorul Ioan Nagy, să scoată acest caiet auxiliar care este cel mai bun din România, la acest moment’(1990)

I.P.S.S. Arhiepiscopul Aradului Timotei Sevcicu (în perioada când eram reprezentantul Episcopiei Aradului la radio Timișoara)

‘Domnul profesor Nagy face pe țărâm cultural, cât zece preoți de-ai noștri’

Binchiciu Viorel inspector ISJ (în 1990 la lansarea unei cărți)

‘Colegul Nagy este o ‘Rara avis in terris nigraque simillina cycno’(Pasăre rară pe pământ, la fel ca o lebădă neagră).

Ministrul Educației, Andrei Marga (în anul 2000, în timpul unui interviu de la minister pe probleme de reforma învățământului preuniversitar...)

‘D-le coleg, te văd deștept și eu astfel de oameni doresc să vină cu propuneri și idei, îți ofer post în minister, la Direcția Mijloace de Învățământ, unde ești specialist, îți ofer apartament de serviciu și tot ce se poate..

- Nu vreau, D-le Ministru!

- Dar la ISJ nu vrei un post ?

- Nu ! Pentru mine nu funcțiile primează ci răspunderea și ceea ce faci

trainic, și rămâne ! Locuiesc departe de Arad!

Prof. universitar Teodor Mara (fost subprefect, în fața directorului Liviu Ioja, de la Fabrica de bere din Arad (1999)

‘Iată unul dintre cei mai mari învățători ai Aradului’

Prof. Viorel Dolha –Presedintele Asociațiilor Generale a Învățătorilor din România:
„Dascălul și colegul, Ioan Nagy desfășoară o multitudine de activități și dacă s-a oferit să muncească și în calitate de Președinte al Asociațiilor Învățătorilor din Zona Ineu dă dovadă de un zel de apreciat !”

CÂTEVA DIN DEDICAȚIILE DE PE CĂRȚILE PRIMITE DE LA AUTORI

Rector, Prof. Dr. Lizica Mihaș,

‘Distinsului intelectual, Nagy Ioan, învățător, care s-a impus și prin contribuții cărturărești, această carte în semn de prețuire. (20 decembrie 2005)

Prof. Dr. Anton Ilica, Decan al Facultății de Științe ale Educației, Psihologie și Asistență Socială U.A.V.Arad

‘D-lui Ioan Nagy, un ales coleg, pentru contribuțiile sale didactice și pasiunea pentru

cunoaștere, Cu multă prețuire, (4 iunie 2009)

Învățătoarea nemuritoare, Marcela Peneș,

'D-lui învățător Nagy, cu toată considerația pentru ceea ce întreprinde pentru școala românească, București, 1996'

Pr. Vasile Pop, consilier al Episcopiei Aradului, (1999)

„D-lui înv. Ioan Nagy, Cu aleasă prețuire pentru ostenele în latura spirituală'

(Am selectat din cele peste 150 de cărți, primite cu dedicații, de la autori).

8.10. Biserica adventistă din Șomoșcheș

„Căci partea Domnului este poporul Lui... El l-a găsit într-un ținut pustiu. L-a înconjurat, l-a îngrijit, și l-a păzit ca lumina ochiului Lui.” (Deutr. 32:9.10)

În august 1897, misionarul american John F. Huenergardt, este trimis de Conferința Generală, din Statele Unite, în Europa și ajunge în Ungaria (regiune care includea la data aceea și Transilvania).

Misionarul adventist John F. Huenergardt aprinde flacăra speranței advente pe aceste meleaguri.

La puțin timp îl câștigă de partea mesajului advent, în Șomoșcheș, pe Zeldeșan Petru, numit în familie Tinu, poreclit de săteni "Bărbosu". Zeldeșan Petru s-a născut în anul 1845, la Șiclău. Providența lui Dumnezeu îi conduce pașii la Beliu, iar în anul 1895 se mută la Șomoșcheș. În anul 1896 îi moare soția, Floare și rămâne văduv. În anul 1923 se mută la Șepreuș, iar în 4 mai 1927, la venerabila varstă de 81 ani, Tinu adoarme în Hristos, cu speranța adventă în inimă. A fost un om setos de adevăr și cunoștință, cu o memorie deosebită, știa pe dinafară cu o precizie matematică, multe capitole din Biblie, în special din Psalmii, fără să cunoască taina descifrării literelor. Pastorul John F. Huenergardt îl vizitează de mai multe ori acasă, acolo la margine de sat unde locuia, având discuții interminabile, în urma cărora se hotărăște pentru adevăr.

În anul 1900, în casa lui Zeldeșan Petru a avut loc prima evanghelizare adventistă nu numai în această localitate dar și în zonă.

În anul 1906, în urma cercetării Scripturii și a discuțiilor avute cu Tinu, se hotărăște pentru credința adventă Valentir Gheorghe (14 mai 1880 - 19 sept. 1957), din Seleuș, tânăr căsătorit în Șomoșcheș doar de câteva luni, la 27 dec. 1905 cu Ciobotă Ileana de la nr. 72, astăzi e locul unde stă Măria Tomi. Un timp credincioșii s-au adunat în casa lui pentru rugăciune și închinare. În anul 1923, după ce i-a decedat soția, se mută la Urviș, împreună cu băiatul și fetița, unde aprinde flacăra speranței advente. Rămâne aici până în anul 1957 când închide ochii în speranța învierii în Acela care a crezut. Valentir Gheorghe este pionierul mișcării adventiste în Urviș și Botfei. În anul 1923 câștigă de partea adevărului, la Botfei, pe Crișan Ioan, poreclit de săteni „Sâmbătăreșu”, primul adventist din localitate.

În anul 1907, fiica lui Zeldeșan Petru, pe nume Maria (prin căsătorie Cioltean), se alătură bisericii adventiste și împreună cu alte 4 persoane, este botezată la Șepreuș. Casa lor din marginea satului, pe vatra unde stă Ioana lui Costan, este primul loc, în Șomoșcheș, de unde mesajul revenirii lui Hristos este transmis mai departe semenilor.

Anul 1909 marchează convertirea lui Gâb Pavel (Păvălaș), care a fost, câțiva ani, slugă la Șepreuș, la Senti Indricău, unde descoperă și el minunatele adevăruri scripturistice, pe care le iubește și le trăiește. Un an mai târziu îi urmează și soția Gâb Floare, și Ardelean Vălean.

În raportul statistic trimestrial din 1 oct. - 31 dec. 1913, publicat în revista

„Curierul Misionar” (nr.1/1914), biserica Adventistă din Șomoșcheș figurează cu 21 de membrii și 101 lei la zecime, pe acel trimestru.

În anul 1914, s-au adăugat bisericii adventiste Gâb Gheorghe și Maria a Pârçului. În anul 1917, familia Gâb are o experiență deosebită. Fiul lor Iacob este grav bolnav, nici un medic nu-l poate ajuta pentru vindecare. Tinu Zeldeșan este chemat să se roage pentru el. Dumnezeu ascultă rugăciunea redându-i pe deplin sănătatea.

La 31 dec. 1917 biserica adventistă din Șomoșcheș număra 14 membri. Vitregiile primului război mondial fac ca Cioara Ioan să fie câțiva ani prizonier în Rusia, aici primește solia adventă, iar în anul 1920, când revine acasă se alătură bisericii.

În jurul anului 1920, intră în rândurile membrilor Bisericii adventiste Budușca Petru, iar în anii următori 1924-1925, Gâb Onița și Gâb Florița, fetele lui Păvălaș.

În anul 1925 credincioșii bisericii adventiste din Cermei se atașază la Șomoșcheș, funcționând mai departe în biserica din Șomoșcheș. Casa de rugăciune era la Purlea lângă vale, unde a funcționat până în anul 1928, deși acesta nu era adventist.

Din anul 1925 până în anul 1945, cele două localități se adună împreună la Șomoșcheș, doar o scurtă perioadă de câteva luni, în anul 1931, s-au adunat la Cermei, apoi iar la Șomoșcheș.

În 25 dec. 1926, Gâb Pavel, un credincios deosebit din biserica locală, adoarme în Hristos, aceasta este consemnat în Curierul Misionar nr. 3/1927 de prezbiterul bisericii, Ban Pavel, din Cermei.

În anul 1927, după ce lucrează mai întâi în port la Constanța, unde a intrat în contact cu solia adventă, devine adventist Brândușe Gheorghe (Ghica Evi), iar în anul 1928 se alătură Bisericii Memete Petru (Pavălu Cucului), concretizând în felul acesta hotărârea luată în prizonierat în Rusia și canalizată pe acest drum în urma unei discuții pe care o are în gara din Făgăraș. Anul 1928 marchează mutarea locului de adunare de la Purlea, în casa lor (la Pavălu Cucului), deși era singur la credință și avea probleme cu soția din cauza credinței. De multe ori Saveta, soția lui Pavel Memete, care era foarte împotriva îi tulbura, țesând la război, tocmai în timpul programului de închinare de la adunare, din Sabat. Dar anul 1937 o aduce și pe Saveta, o bună credincioasă de la adunare, din Sabat. Dar anul 1937 o aduce și pe Saveta, o bună credincioasă ortodoxă, în Biserica adventă, la 9 ani după convertirea soțului Pavel. Factorul determinant pentru decizia Savetei este preotul Bulcu, preotul ortodox din localitate, care într-o duminică după masă, în timp ce mergeau la Șepreuș, la un maslu (rugăciune pentru un bolnav, la care au participat mai mulți preoți), în căruță au discutat despre toate religiile din comună, analizându-le pe fiecare, iar preotul a spus că „daca ar fi să ne luăm după Biblie atunci sâmbătarii au dreptate”. Biserica va rămâne în casa familiei Memete până în anul 1934, când este mutată la Grec Nicolae a Iosăvi.

Anul 1934 aduce în Biserica noi suflete, pe Gâb Pavel, a Pârçului, Chiș Gheorghe, precum și pe Sas Todor în urma unei experiențe deosebite pe care a avut-o în familie după moartea fiicei lor, Lenuța.

În anul 1935 vin la credință Gâb Gheorghe și Frenț Petru, iar în 1936, Tuduca Floriță, Memete Petru și Cioara Ioan. Anul 1940 aduce în Biserica pe Frenț Florița, Tarce Flore și Tuduca Flore, care sunt botezați pe ploaie și furtună în apa Cănalășului. Tot în acest an este botezată la București și Frenț Catița.

În anul 1947, în parc, la Castel, are loc o mare întâlnire religioasă cu participare din mai multe localități învecinate. Fratele Iuga de la Apatu a vorbit despre

a doua venire, a urmat apoi fratele Ban Pavel de la Cermei, după care a primit cuvântul și preotul Titeu, iar încheierea i-a revenit pastorului Crișan Pavel, care a entuziasmat asistența.

Din anul 1934, locul de închinare este în casa lui Grec Nicolae până în primăvara anului 1954, când este mutat în casa lui Flonta Ioan, unde credincioșii se vor aduna 19 ani și opt luni, până în toamna anului 1973 când biserica se mută într-un loc special pregătit.

Anul 1972 a aprins sufletul Șomoșchelanilor de dorința de a avea o casă de rugăciune proprie. În scopul acesta familia Memete Petru și Silvia a pus la dispoziție un teren, prin donație, apoi toți împreună, primăvara, au pus mâna și mijloacele necesare și au început lucrările de construcție la noua casa de rugăciune. De Crăciun în 1973, ajutați foarte mult de secretarul consiliului local Nica Ioan, precum și de inspectorul județean al cultelor, dl. Periam, s-a intrat în noul lăcaș de închinare. După mulți ani când botezurile se efectuau în alte localități, în anul 1974 are loc primul botez în bazinul de botez din biserica locală. Anul 1974 a fost și anul inaugurării locașului de închinare, ocazie la care a participat pastorul Berner Ionel, secretar, din partea Conferinței Sibiu, fanfara și corul bisericii adventiste din Archiș.

În august 2004 au început lucrările de reconstrucție a bisericii. În perioada 2004-2006 serviciile religioase s-au desfășurat din nou în casa Memete, acolo unde au mai fost între anii 1928 – 1934. Reconstrucția bisericii se încheie în anul 2006, iar în 6 iunie are loc inaugurarea, ocazie la care este prezenta conducerea Conferinței Banat, pastorii: Mihai Maur, președinte, Narcis Ardelean, secretar și Ionel Soponariu, trezorier. Din partea Uniunii de Conferințe participă pastorul Lucian Cristescu, secretarul asociației pastorale,

Biserica Adventistă din Șomoșcheș de-alungul perioadei ei de existență, de mai bine de 100 de ani, a avut cursul ei, cu experiențe fericite, înălțătoare, dar și cu încercări și dificultăți prin care Vrășmașul a vrut să zădărnicească lucrarea lui Dumnezeu. Din Șomoșcheș au plecat în diferite localități în țară dar și în străinătate, mulți credincioși, mulți alții așteaptă în patul de țărână să sune trâmbița învierii. Astăzi biserica adventistă din Șomoșcheș numără 26 de membri. În Biserică, cu anii în urmă au cântat corul, orchestra, fanfara. De aici s-au pregătit pentru slujire pastorii: Petru Hărdălău și Pavel Memete. De aici își trag rădăcinile pastorii: Emil Dulgheru și Beniamin Stan.

Șomoșcheșul cu lumini și umbre este locul iubit de Dumnezeu, unde El vrea încă să salveze oameni!

În anii de început ai lucrării au slujit în zonă și în biserica adventistă din Șomoșcheș pastorii: Motorca, Mateescu și Popescu. Au urmat apoi:

1927 - 1930 - Rădulescu Ioan,

1930 - 1935 - Roibescu,

1935 - 1940 - Cionca Filip,

1941 - 1950 - Crișan Pavel.

1951 - 1955 - Șamotă Constantin, o scurtă perioadă Cazan Gheorghe și Baciu Gheorghe.

1955 - 1962 - Secui Petru, ajutat un scurt timp de Roșca Viorel și Dărvășan Gheorghe,

1962 - 1969 - Andreescu Ionel,

1969 - 1976 - Jigău Dumitru,

1976, martie - 1985, martie - Ban Ionel.

1985, martie - 1988, august, biserica este slujită de Conferință, prin pastorii: Maur Traian și Memete Pavel.

1988, septembrie - 1989, septembrie - Tolan Ioan,

1989, octombrie - 1990, mai - Moldovan Aron,

iunie 1990 - 1994, septembrie - Jigău Emil,

septembrie 1994 - 1998, aprilie - Iștoc Abel,

1998, mai - 2001, iulie - Sturz Ioan,

2001, august - 2006, august - Hărdălău Petru,

2006, septembrie - 2009, iunie - Pop Ionuc,

2009, iulie - până azi (2013) - Tolan Ioan.

Șomoșcheș, 17 august 2013

Istoric întocmit de Petru Hărdălău
și Pavel Memete

CAPITOLUL IX COLONIA AVRAM IANCU DE CERMEI

9.1. Repere generale ale Coloniei Avram Iancu - parte a comunei Cermei

Administrativ, colonia Avram Iancu, face parte din comuna Cermei, care mai are în componență Cermeiul și Șomoșcheșul.

Localitatea Avram Iancu e așezată în stânga șoselei Arad- Cermei- Vasile Goldiș- Beliu pe D. J. 793, fiind la 4 km de Cermei și 2 km de Vasile Goldiș.

Este la 70 km de Arad, 5 km de Gara Cermei și 6 km de șoseaua Beliu-Tinca.

Reperete geografice sunt $46^{\circ}32'58''$ latitudine nordică și $21,53'45''$ longitudine estică. Așezarea în longitudine estică încadrează comuna Cermei, matematic în al doilea fus orar de meridianul Greenwich, totuși continental, comuna și zona noastră fac parte din fusul orar al Insulei Șerpilor din Marea Neagră, fus orar care este adaptat în toată România. Astfel s-a stabilit ora oficială. În ultimii ani, în întreaga Europă, inclusiv în România, primăvara și toamna se decalază înainte și înapoi cu o oră stabilimentul orei oficiale.

9.2. Constituirea satului

Despre Cermei se cunoaște că este atestat ca localitate, în anul 1429, Șomoșcheșul are prima atestare documentară la 1213, satul Avram Iancu este o localitate nou constituită între anii 1924-1928.

După desăvârșirea Marii Uniri de la 1918, în toată Transilvania, Craiova și Banat au avut loc multe transformări administrative, sociale, funciare, juridice, școlare, medicale, pentru toate domeniile de activitate și viață. Un alt factor deosebit de important în constituirea localității Avram Iancu îl reprezintă reforma agrară din 1921-1925, care a avut efecte pozitive în dezvoltarea comunităților rurale și asupra multor gospodării țărănești din toată Transilvania.

Vatra satului s-a trasat pe pusta înscrisă într-o hartă din anul 1901 cu numele Giogeașca, în dreapta canalului Beliu-Batâr și în stânga așezării Mocirla (Vasile Goldiș). Harta este în Muzeul Satului Șomoșcheș.

9.3. Populația și evoluția social-economică a localității Avram Iancu

La constituirea localității în anii 1926-1927 s-au stabilit 37 de familii de moți veniți din Gârda, Scărișoara, Neagra (atunci județul Turda, azi județul Alba).

Într-un interviu realizat de prof. Ioan Nagy în anul 2000 cu Teodor Pașca, la vârsta de 80 de ani, chiar înainte de deces, acesta a povestit că moșilor care s-au așezat în Cermei li s-au distribuit 13 jugăre de pământ agricol, spre deosebire de hotarul Ineului unde coloniștii stabiliți au primit câte 8 jugăre de teren agricol.

Din documentele de agricultură studiate am găsit consemnat că locuitorilor din Avram Iancu li s-au asigurat și lemene din pădurea Beliu pentru a practica dogăritul și ciubăritul, meseriile lor străvechi.

Dar odată stabiliți în câmpie au cultivat cereale și legume și s-au format ca agricultori destoinici.

În deceniile următoare fiecare familie din Avram Iancu s-a încadrat în munca și viața socială și economică a comunei Cermei, o comună mare, renumită în zonă.

Al doilea război mondial a adus și peste comuna Cermei, implicit peste Avram Iancu, treceri de trupe, lupte în zonele Cermei 26-28 septembrie 1944 apoi refugieri ale populației spre Beliu, Cărand și nu în mică măsură pierderi materiale datorate trecerii trupelor rusești rechiziționărilor și contribuțiilor de carne, ulei, făină, cartofi, găini,

rațe, găște ale populației din Cermei, Avram Iancu și Șomoșcheș, pentru front.

Instaurarea în anul 1945 a guvernământului Dr. Petru Groza precum și un șir de reforme așa zis „democratice și populare” impuse de ocupația sovietică în anii 1947-1949 au dus la instaurarea regimului socialist-comunist caracterizat prin:

Constituirea asociațiilor agricole GAC și CAP-uri;
SMA-uri în fiecare localitate mai mare (mulți bărbați din Avram Iancu au lucrat la IAS Cermei, SMA Cermei, făcând naveta pe jos, pe bicicletă sau cu alte mijloace- (bășeraca);

Femeile au lucrat și ele la CAP sau fermele de la I.A.S. Cermei.

În 1965 într-o statistică de la Primăria Cermei se consemnează că valoarea clădirii Cooperăției de Consum din Avram Iancu (construită în 1957) este de 5.500 lei, iar a Școlii cu clasele I-IV este de 16.500 lei (construită după anul 1960).

În anul 1964 erau în registrul agricol 64 de poziții cu un număr de 121 bărbați, 93 femei iar plecați erau 10 bărbați și 5 femei.

În anul 1972 existau tot 65 de locuințe familiale iar gradul de electrificare a localității era de 67,7 %.

În anul 1973 s-a amenajat noul Magazin mixt din Avram Iancu și Căminul Cultural.

Din păcate, după anul 1989 aceste clădiri s-au păraginit. Această festivitate de Târnosire a Sfintei Biserici din 18 august 2013 a reușit să mobilizeze forțe spre o renovare completă a Căminului cultural.

9.4. Școala din Colonia Avram Iancu, comuna Cermei

În perioada de formare a Coloniei Avram Iancu s-au derulat evenimente importante în Transilvania și în împrejurimile Cermeiului, astfel că reamintim câteva:

Anul 1923, rămâne important în istorie prin apariția noii Constituții, care prevedea că învățământul este liber, în condițiile stabilite prin legi speciale și nu va fi contrar bunelor moravuri și ordinii publice. În școlile statului învățământul era gratuit, cel primar fiind obligatoriu. Comunitatea și județele vor da ajutoare și înlesniri copiilor lipsiți de mijloace materiale.

La 26 iulie 1924 a apărut noua „Lege a învățământului primar” care avea stipulat în structură:

- școala de copii mici (grădinița);
- școala primară;
- școli și cursuri pentru adulți;
- școli și clase speciale (pentru debili, handicapați și anormali, educabili).

La terminarea ciclului primar, de patru clase, urma un ciclu de trei clase care se finalizau cu examen de șapte clase și se elibera un certificat sau o diplomă.

Am punctat mai sus că pentru buna organizare și îndrumare a școlilor de stat s-a constituit Revizoratul Școlar Arad. Primul revizor școlar aflat la conducerea instituției și activând cu succese remarcabile, pe acest tărâm, merită a fi amintit, Iosif Moldovan. Ca organ de informare a învățătorilor din revizoratul Arad a apărut publicația „Școala primară” (primul număr a apărut la 1 ianuarie, 1921).

Și cu mândrie locală trebuie amintit că Cermeiul a fost numit „Subrevizorat-ale ministerului.” iar postul de subrevizor a fost atribuit lui Ioan Tau, prin decizii

Conform Legii Învățământului, Școala Avram Iancu a școlarizat în anul școlar 1924 copiii ai comunității, existând un post de învățător înscris pe tabelul dascălilor din

cercul cultural Cermei Circumscripția 17. A activat ca învățător între anii 1924-1927 Deta George, apoi învățătorul Popovici Ioan, între anii 1927-1930, din anul 1930 până în anul 1932 a funcționat ca dascăl suplinitor și începător Mihai Vesa (Mișcu) care se transferă la Șomoșcheș și apoi la Cermei unde va deveni un pion de bază al formării școlare în comuna Cermei. Din anul 1932 până în anul 1934 va lucra ca învățător Popovici Vasile. În catalogul școlar al anului 1932-1933 sunt înscrși ca elevi în clasele I-VII, următorii:

Cârjea Adrian clasa I	Suciu Sântioana clasa a III-a
Lazea Avram clasa I	Condrea Elena clasa a III-a
Lazea Paraschiva clasa I	Cârjea Zamfira clasa a III-a
Tolca Eva clasa I	Lazea Iosif clasa a III-a
Lazea Valeria clasa I	Lazea Lucreția clasa a II-a
Suciu Eva clasa I	Lazea Sofia clasa a III-a
Gligor Saveta clasa I	Lazea Traian clasa a VI-a
Haneș Paraschiva clasa a II-a	Avram Nicolae clasa a V-a
Avram Gheorghe clasa a II-a	Bortoș Aurelia clasa a V-a
Giurgiu Elisei clasa a II-a	Cârjea Augustin clasa a V-a
Giurgiu Nicolae clasa a II-a	Lazea Iosif clasa a VI-a
Lazea Iosif clasa a II-a	Avram Nicolae clasa a III-a
Gligor Zorița clasa a III-a	

Statistica de sfârșit de an școlar 1932-1933, consemnează: înscrși 38 copii, 18 băieți și 20 de fete, Clasa I – 9 elevi; clasa a II-a- 4 elevi; clasa a III-a- 9 elevi, Clasa a IV-a- 4 elevi; clasa a V-a- 7 elevi și clasa a VI-a- 5 copii.

În anul școlar următor au fost înscrși și au frecventat:

Tolca Vasile cls.I	Lazea Iosif cls. a III-a
Lazea Maria cls.I	Lazea Zamfira cls a III-a
Cândea Vasile cls.I	Lazea Traian cls. a IV-a
Lazea Traian cls.I	Gligor Zorița cls. a IV-a
Jurj Romulus cls.I	Suciu Sântioana cls. a IV-a
Ana Gaștea cls.I	Candrea Elena cls. a IV-a
Lazea Valeria cls.I	Lazea Lucreția cls. a IV-a
Cârjea Adrian cls. a II-a	Bortoș Teodor cls. a V-a
Haneș Paraschiva cls. a II-a	Candrea Gheorghe cls. a V-a
Ionele Sântioana cls. a II-a	Ionele Saveta cls a V-a
Lazea Avram cls. a II-a	Lazea Rafila a V-a
Lazea Paraschiva cls. a II-a	Avram Nicolae a VI-a
Suciu Eva cls a II-a	Cârjea Augustin a VI-a
Gligor Saveta cls a II-a	Gligor Teodor a VI-a
Lazea Iosif cls a II-a	Avram Lucreția a VII-a
Avram Gheorghe cls. a II-a	Jurj Romul a VII-a
Jurj Elisabeta cls. a III-a	Ana Gaștea a VII-a
Jurj Nicolae cls. a III-a	Total băieți :16
Cârjea Zamfira cls. a III-a	Total fete :20
Lazea Sofia cls. a III-a	

Pentru anul școlar 1936- 1937 statistica școlară consemnează următoarele:
Clasele I- IV: Băieți- 14, Fete- 10, Total 24;

Clasele V-VII: Băieți- 9, Fete- 7 , Total 16;

Învățătorul clasei a fost Dumitru Moșilă.

Catalogul consemnează următorii elevi:

Belei Elena cls.I
Lazea Teodor cls.I
Matei Iosif cls. I
Cârjea Finica cls.I
Gudiu Elena cls.I
Haneș Maria cls.I
Haneș Remus cls.I
Ionele Traian cls.I
Lazea Ilie cls.I
Lazea Leontin cls.I
Suciu Maria cls.I
Tolca Ioan cls.I
Vulturar Nicolae cls.I
Ana Gaftea cls. a II-a
Belei Maria cls. a II-a
Gligor Elisabeta cls. a II-a
Gligor Lucreția cls. a II-a
Haneș Ioan cls. a II-a
Lazăr Irimie cls. a II-a
Matei Ilie cls. a II-a
Suciu Maria cls. a II-a
Suciu Gheorghe cls. a II-a
Jurj Romul cls. a II-a
Cârjea Alexe cls. a III-a

În anul școlar 1938- 1939 același învățător, Dumitru Moșilă instruieste și educă următorii copii din Colonia Avram Iancu:

Bartoș Maria cls.I
Lazea Lucreția cls.I
Haneș Maria cls.I
Suciu Victoria cls.I
Tolca Ioan cls.I
Belei Elena cls.I
Cârjea Finica cls.I
Gudiu Elena cls.I
Haneș Remus cls. a II-a
Haneș Ioan cls. a II-a
Lazea Leontina cls. a II-a
Lazea Ilie cls. a II-a
Suciu Mariana cls. a II-a
Suciu Maria cls. a II-a
Suciu Gheorghe cls. a II-a
Vulturar Nicolae cls. a II-a
Gaftea Ana cls. a III-a

Gâb Ioan cls. a III-a
Lazea Marin cls. a III-a
Tolca Vasile cls. a III-a
Crețu Avram cls. a IV-a
Cârjea Alexandu cls. a IV-a
Gligor Elisabeta cls. a IV-a
Jurj Ruxanda cls. a IV-a
Lazea Traian cls. a IV-a
Lazea Valeria cls. a IV-a
Negrea Iosif cls. a IV-a
Lazea Paraschiva cls. a V-a
Cârjea Adrian cls. a VI-a
Dobra Iosif cls. a VI-a
Dobra Sofia cls. a VI-a
Haneș Paraschiva cls. a VI-a
Lazea Zamfira cls. a VI-a
Lazea Avram cls. a VI-a
Suciu Eva cls. a VI-a
Gligor Zorița cls. a VII-a
Jurj Nicolae cls. a VII-a
Jurj Elisei cls. a VII-a
Lazea Lucreția cls. a VII-a
Lazea Iosif cls. a VII-a

Gligor Elisabeta cls. a III-a
Gligor Lucreția cls. a III-a
Jurj Romul cls. a III-a
Lazăr Irimie cls. a III-a
Cârjea Alexe cls. a III-a
Lazăr Maria cls. a IV-a
Tolca Vasile cls. a IV-a
Crețu Avram cls. a V-a
Candrea Cantemir cls. a V-a
Jurj Ruxanda cls. a V-a
Lazea Traian cls. a V-a
Cârjea Alexandru cls. a V-a
Gligor Elisabeta cls. a V-a
Negrea Ioan cls. a V-a
Dobra Iosif cls. a VII-a
Cârjea Adrian cls. a VII-a

Lazea Avram cls. a VII-a

Haneș Paraschiva cls. a VII-a

Matei Ilie cls. a VII-a

În centrul de comună Cermei a funcționat începând din 1925 o școală de ucenici pentru o mai bună formare a ucenicilor din Cermei.

În anii școlari următori adică 1939-1940; 1940-1941; 1941-1942 același învățător Dumitru Moșilă a școlarizat 49 de elevi în clasele 1-7 doar că numărul elevilor repetenți e de 25 iar cel al promovaților de 23, un număr de 8 elevi părăsesc școala din Avram Iancu în condițiile anilor de război și de strămutări ale multor familii din Transilvania.

Dumitru Moșilă s-a transferat la Școala Primară Cermei, unde va funcționa mulți ani și în calitate de director al școlii.

E bine să ne reamintim că în anii de război 1944, în Cermei au fost cantonate două școli mari una din Târgu Mureș și una din Botoșani asigurându-se cantina școlară pentru cei refugiați și pentru elevii săraci sau orfani din Cermei.

În anul școlar 1943-1944 învățător și director al școlii din Avram Iancu a fost Mihai Coroliuc, numărul școlarilor a fost de 48, dintre care 21 băieți și 27 fete iar la sfârșitul anului școlar fiind promovați 11 băieți și 15 fete adică 26 de elevi.

Anul școlar 1944-1945 clasa e condusă din nou de învățătorul Dumitru Moșilă, statistica consemnând: înscriși 23 băieți, 30 fete, promovați 13 băieți, 11 fete, repetenți 9 băieți și 18 fete adică din totalul de 53 de înscriși au promovat 24 de elevi.

Anul școlar 1946- 1947 a funcționat ca învățător și director al școlii din Avram Iancu , Ioan Georgescu, iar matricola, consemnează următorii înscriși:

Cândea Maria cls.I
Ionele Maria cls.I
Lazăr Eva cls.I
Marcu Viorica cls.I
Negrea Cornelia cls.I
Suciu Elena cls.I
Cândea Ioan cls. a II-a
Haneș Ilie cls. a II-a
Cârjea Silvia cls. a II-a
Jurj Maria cls. a II-a
Marcu Maria cls. a III-a
Haneș Iulia cls. a III-a
Haneș Aurora cls. a III-a
Lazăr Sofia cls. a III-a

Borteș Avram cls. a IV-a
Ionele Elena cls. a IV-a
Ionele Ioan cls. a IV-a
Jurj Lucreția cls. a IV-a
Lazea Elisabeta cls. a IV-a
Lazea Viorel cls. a IV-a
Matei Elisaveta cls. a IV-a
Vulturar Rafila cls. a IV-a
Tolca Mihai cls. a V-a
Lazea Paulina cls. a V-a
Matei Gheorghe cls. a VI-a
Lazea Teodor cls. a VI-a
Haneș Pavel cls. a VI-a

Anul școlar 1947- 1948 e condus de învățătorul Alexe Ciumacu iar elevii înscriși în clasele I-V au fost următorii:

Borteș Zamfira cls. I
Haneș Minerva cls. I
Mateiaș Minerva cls. I
Suciu Rafila cls. I
Cândea Maria cls. a II-a
Ionele Maria cls. a II-a
Haneș Avram cls. a II-a
Lazăr Eva cls. a II-a

Suciu Elena cls. a II-a
Marcu Maria cls. a II-a
Cândea Ioan cls. a III-a
Haneș Ilie cls. a III-a
Haneș Aurora cls. a IV-a
Haneș Iulia cls. a IV-a
Jurj Maria cls. a IV-a
Lazăr Sofia cls. a IV-a

Marcu Maria cls. a IV-a

Jurj Lucreția cls. a V-a

Lăzea Elisabeta cls. a V-a

În domeniul învățământului ideologia noului regim democrat popular se impune prin legea din anul 1948. Principiile fundamentale ale noii societăți se referă la următoarele aspecte: - laicizarea școlii;

- politizarea învățământului;
- introducerea obligatorie a studiului limbii ruse;
- rusificarea conținutului manualelor școlare;
- sprijinirea de către dascăli a colectivizării agriculturii;
- introducerea practicii agricole și a muncii în ateliere.

Așa se explică și desprinderea totală a școlii de biserică, elevii și dascălii neavând voie să frecventeze cultele religioase, de nici un fel. Manualele au fost traduse din limba rusă iar metodicile de predare erau și ele de nuanță socialistă rusă.

Școlarii erau cuprinși în organizații politice: șoimii patriei, cei din grădiniță și clasa I, apoi în organizația de pionieri, cei din clasele II-VIII, și U.T.C. pentru elevii de liceu și facultate sau școli profesionale. Cu ei se organizau spectacole și concursuri culturale sportive și acțiuni patriotice.

În acest an școlar se organizează și cursuri de alfabetizare pentru cei care n-au frecventat clasele I-IV sau au întrerupt școala având astfel studii incomplete, fiind considerați că nu știu citi și scrie. Aceste cursuri erau organizate seara și mai mult în lunile de iarnă învățătorul acestui curs de alfabetizare fiind, Ciumacu Alexe membru P.C.R.

La aceste cursuri de alfabetizare au participat 26 de persoane, 25 fiind declarate ca promovate.

În anul școlar 1948- 1949 s-a prezentat la Școala Avram Iancu învățătorul Teodoru Dumitru care a funcționat 2 ani timp în care au frecventat școala următorii elevi:

Costea Elena cls. I

Lazăr Rafila cls. I

Borteș Zamfira cls. a II-a

Dobra Aurel cls. a II-a

Haneș Minerva cls. a II-a

Mateiaș Minerva cls. a II-a

Suciu Rafila cls. a II-a

Cândeia Maria cls. a III-a

Matei Saveta cls. a V-a

Vulturar Rafila cls. a V-a

Haneș Avram cls. a III-a

Ionele Maria cls. a III-a

Lazăr Eva cls. a III-a

Suciu Elena cls. a III-a

Marcu Viorica cls. a III-a

Cândeia Ioan cls. a IV-a

Haneș Ilie cls. a IV-a

În anul școlar 1949-1950 au frecventat școala următorii:

Cârjea Vasile cls. I

Haneș Traian cls. I

Jurj Constantin cls. I

Suciu Maria cls. I

Costea Elena cls. a II-a

Lazăr Rafila cls. a II-a

Borteș Zamfira cls. a IV-a

Dobre Aurel cls. a IV-a

Suciu Rafila cls. a IV-a

Suciu Vasile cls. a IV-a

La cursurile de alfabetizare au participat 10 persoane carea au fost și promovate. În anii următori ca dascăl și director al școlii din Avram Iancu, a funcționat următorii:

Clasa I

Avram Aurelia

Haneș Rucsanda

Haneș Petru

Jurj Vasile

Copil Floare

Mocanu Elisabeta

Pașca Teodor

Suciu Gheorghe

Clasa a II-a

Avram Vasilie

Bâtea Bujor

Jurj Ioan

Lazăr Avram

Lazăr Minerva

Catalogul anului școlar 1954- 1955 consemnează doar elevii din clasele I- III:

Clasa I

Cârja Iustina

Cârja Zaharia

Lazăr Ioan

Lazie Flore

Mateiaș Victoria

Marc Persida

Suciu Valeria

Tolca Elena

Clasa a II-a

Avram Aurelia

Haneș Ruxanda

Haneș Petru

Jurj Vasile

Și în anul școlar 1955-1956 învățătoarea Tuduce Maria din Mocirla a condus Școala Avram Iancu, având înscriși clasele I- III:

Clasa I

Avram Lucian

Bâtea Rovin

Haneș Elena

Jurj Mircea

Lăzea Ioan

Marc Persida

Suciu Elena

Clasa a II-a

Cârjea Zaharia

Cârjea Iustina

Suciu Lucreția

Tolca Viorica

Cârjea Ironim

Clasa a III-a

Haneș Zorița

Lăzea Lenuța

Lăzea Cantemir

Mateiaș Gheorghe

Negrea Vasile

Petruse Valeria

Clasa a IV-a

Jurj Vasile

Lazăr Gherasim

Mocanu Teodor

Lazăr Floarea

Mocanu Elisabeta

Pașca Teodor

Suciu Gheorghe

Clasa a III-a

Avram Vasile

Bâtea Bujor

Cârja Ieronim

Jurj Teodor

Lazie Minerva

Lazăr Avram

Suciu Lucreția

Tolca Viorica

Lazie Floarea

Lazăr Nicolae

Suciu Valeria

Tolca Elena

Clasa a III-a

Avram Aurelia

Haneș Ruxanda

Haneș Petru

Jurj Vasile

Lazie Floarea

Mocanu Elisabeta

Pașca Teodor

Pe antetul ștampilei școlii era specificat : Școala Primară Avram Iancu, Raionul Ineu, Regiunea Arad.

În anul școlar 1961-1962 funcționează ca învățător- director, la școala din Avram Iancu, Iuliana Stoica, care va instrui și educa un număr de 17 elevi în următoarea componență:

Clasa I

Belei Voichița
Cârja Gheorghe
Cârja Ionel
Jurj Gheorghe
Creț Munteanu

Lazea Ioan

Matei Elena

Pașca Vasile

Clasa a II-a

Haler Elisabeta

La sfârșitul anului școlar toți elevii au fost promovați iar înv. Stoica Iuliana s-a transferat la Grădinița Cermei ca educatoare și mai apoi ca învățătoare.

În anul școlar 1962-1963 un număr de 18 elevi au fost îndrumați de către Maria Tarcea. Aceștea au fost:

Clasa I

Belei Gheorghe
Haneș Elena
Suciu Eugen
Suciu Teodor
Tolca Ioan

Clasa a II-a

Belei Voichița
Cârja Gheorghe
Cârja Dorel

La sfârșitul anului școlar toți au fost promovați și reînscrisi în anul școlar 1963-1964 adăugându-li-se 2 copii de clasa I:

Cârja Mariana

Creț Mihai

În anul școlar 1964-1965 frecventau școala 25 de elevi astfel: clasa I-10, clasa a II-a-2, clasa a III-a-5, clasa a IV-a- 8.

Înscrisi în catalog apar următorii:

Creț Cornelia
Costea Vasile
Matei Gheorghe
Negrea Viorel
Suciu Emilia
Tolca Constantin

Suciu Gheorghe

Mateiaș Marian

Clasa a III-a

Avram Paulina

Creț Ana

Jurj Ioan

Clasa a IV-a

Matei Sarafiana

Lazea Petru

Petrușa Ioan

Suciu Gheorghe

Tolca Marin

Creț Marian

Jurj Gheorghe

Lazea Ioan

Matei Elena

Pașca Vasile Iov

Mateiaș Maria

Avram Paulina

Creț Ana

Jurj Ioan

Matei Sevastian

Tolca Nicu

Han Liviu

Vulturar Lenuța

Jurj Vasile

Cârja Mariana

Creț Mihai

Belei Gheorghe

Haneș Elena

Suciu Eugen

Suciu Teodor

Tolca Ioan

Belei Voichița

Cârja Gheorghe

La sfârșitul anului școlar toți au fost promovați.

În anul școlar 1965-1966 își începe cariera didactică, dascălul Lucian Goldiș, originar din Mocirla și care va funcționa cea mai lungă perioadă de timp din activitatea vreunui dascăl la Școala Avram Iancu. În acest an localitatea Avram Iancu avea în componență 64 de poziții locuite, 121 de bărbați și 93 de femei fiind considerați plecați în acel an, 10 bărbați și 5 femei (ARHIVA PRIMĂRIEI CERMEI DOSAR 1966).

În catalogul clasei sunt înscrisi:

Clasa I

Costea Rodica Elena

Han Leontin

Jurj Livia

Clasa a II-a

Creț Cornelia

Costea Vasile

Matei Gheorghe

Negrea Viorel

Suciu Emilia

Tolca Constantin

Tolca Nicu

Toți elevii au fost promovați la evaluarea de sfârșit de an școlar.

În anul școlar 1966-1967 au fost înscrisi și au frecventat școala 17 elevi sub conducerea aceluiași înv. Goldiș Lucian.

Haneș Ionel

Lazea Maria

Tolca Zenovia

Costea Rodica

Han Leontin

Jurj Livia

Creț Cornelia

Costea Vasile

Negrea Viorel

Anul școlar 1967-1968 au frecventat școala următorii 16 elevi:

Clasa I

Dobrea Petru

Clasa a II-a

Haneș Ionel

Lazea Maria

Tolca Zenovia

Cârja Dorel

Creț Munteanu

Lazea Ioan

Matei Elena

Pașca Vasile

Jurj Gheorghe

Han Liviu

Vulturar Lenuța

Jurj Vasile

Clasa a III-a

Cârja Mariana

Creț Mihai

Clasa a IV-a

Belei Gheorghe

Haneș Elena

Suciu Eugen

Suciu Teodor

Tolca Ioan

Suciu Emilia

Tolca Constantin

Tolca Nicu

Han Liviu

Vulturar Lenuța

Jurj Vasile

Cârja Mariana

Creț Mihai

Clasa a III-a

Costea Rodica

Han Leontin

Jurj Livia

Tolca Nicu

Clasa a IV-a

Creț Cornelia
Costea Vasile
Negrea Viorel
Suciu Emilia

Tolca Constantin
Han Liviu
Vulturar Lenuța
Jurj Vasile

Începând cu anul școlar 1968-1969, numărul de școlari scade simțitor astfel că în 1968-1969 frecventează cursurile doar 9 elevi:

Dobrea Aurica
Dobrea Petru
Haneș Ionel
Lazea Maria
Tolca Zenovia

Costea Rodica
Han Leontin
Jurj Livia
Tolca Nicu

Anul școlar 1969-1970

Suciu Dan
Gligor Florentina Lavinia
Haneș P. Sevastian
Haneș T. Sevastian
Dobrea Aurica

Dobrea Petru
Haneș Ionel
Lazea Maria
Tolca Zenovia

Au frecventat și au promovat 4 elevi cls. I, un elev cls. a II-a, un elev cls. a III-a și 3 elevi cls. a IV-a.

Anul școlar 1970-1971 au frecventat 9 elevi și au promovat toți 9.

Cls. I
Haneș Maria
Dobrea Dan
Tolca Mihai Eugen
Cls. a II-a
Gligor Florentina
Haneș P. Sevastian

Haneș T. Sevastian
Suciu Dan
Cls. a III-a
Dobrea Aurica
Cls. a IV-a
Dobrea Petru

Anul școlar 1971-1972, 13 elevi înscriși, frecvenți și promovați:

Cls. I
Dobrea Ionel
Haneș Vasile Eugen
Lazea Rodica
Lazea Maria
Suciu Dorel
Cls a II-a
Dobrea Dan
Haneș Maria

Tolca Mihai Eugen
Cls a III-a
Gligor Florentina
Haneș P. Sevastian
Haneș T. Sevastian
Cls a IV-a
Suciu Dan
Dobrea Aurica

Anul școlar 1972-1973

Cls I
Haneș Iulia
Jurj Felicia
Ionele Ionică Ilie

Cls a II-a
Dobrea Ionel
Haneș Vasile Eugen
Lazea Rodica

Lazea Maria
Suciu Dorel
Cls a III-a
Dobrea Dan
Haneș Maria
Tolca Mihai Eugen

Cls. a IV-a
Gligor Florentin
Haneș Pavel Vestian
Haneș Traian Vestian
Suciu Dan

Anul școlar 1973-1974 au fost înscriși 16 elevi, 5 în cls. I, 3 în cls. a II-a, 5 în clasa a III-a și 3 în clasa a IV-a

Cândea Ofelia Monica
Dobrea Violeta
Haneș Lucian
Haneș Rodica
Vulturar Nicolae
Haneș Iulia
Jurj Felicia
Ionele Ionică Ilie

Dobrea Ionel
Haneș Vasile Eugen
Lazea Rodica
Lazea Maria
Suciu Dorel
Haneș Maria
Tolca Mihai Eugen

Începând cu anul școlar 1974-1975 din nou au crescut efectivele de elevi în concordanță cu politicile demografice ale statului socialist.

Clasa I
Cârjea Marinela
Belei Dorin Iosif
Gligor Florica
Haneș Florinel
Haneș Remus
Ionele Violeta Dorina
Rujescu Dorica
Clasa a II-a
Cândea Ofelia
Dobrea Violeta
Haneș Lucian

Haneș Rodica
Clasa a III-a
Vulturar Nicolae
Haneș Iulia
Jurj Felicia
Ionele Ionică Ilie
Clasa a IV-a
Dobrea Ionel
Haneș Vasile Eugen
Lazea Rodica
Lazea Maria
Suciu Dorel

Anul școlar 1975-1976

Clasa I
Haneș Nicolae
Cârja Radu Vasile
Haneș Ilie Binu
Han Aurelia
Mocanu Teodor
Teaha Daniela
Clasa a II-a
Belei Dorin Iosif
Gligor Florica
Haneș Florinel
Haneș Remus
Ionele Violeta Dorina

Rujescu Dorica Natalia
Clasa a III-a
Cândea Ofelia Monica
Dobrea Violeta
Haneș Lucian
Haneș Rodica
Vulturar Nicolae
Clasa a IV-a
Haneș Iulia
Jurj Felicia
Ionele Ionică Ilie
Negrea Radu
Negrea Mariana

Anul școlar 1976-1977

Mocanu Ioan
Teaha Ioan Sorin
Haneș Mărioara
Borteș Nicolae
Cârja Radu
Haneș Ilie Binu

Anul 1977-1978

Clasa I
Cândea Ionică
Haneș Vasile
Jurj Anica
Jurj Constantin
Lazea Radu Ion
Lazăr Viorel
Suciu Marcela
Clasa a II-a
Haneș Maria
Mocanu Ioan
Borteș Nicu
Mocanu Tudor
Clasa a III-a

Au fost înscriși 23 de elevi și promovați toți cei 23 de elevi.
Anul școlar 1978- 1979

Clasa I
Avram Gheorghe
Clasa a II-a
Cândea Ioan
Haneș Vasilică
Jurj Ionică
Jurj Constantin
Lazea Ioan Radu
Lazăr Avram Viorel
Suciu Marcela
Clasa a III-a
Haneș Maria

Au fost înscriși 19 elevi și au promovat toți.
Anii 1980-1981

Au fost înscriși următorii elevi:

Han Aurelian
Mocanu Tudorică Teodor
Negrea Mariana
Negrea Radu Vasile
Teaha Daniela

Negrea Radu
Negrea Mariana
Cârja Radu Vasile
Han Aurelian
Haneș Binu Ilie
Clasa a IV-a
Belei Dorin
Gligor Florica
Ionele Dorinica Violeta
Haneș Florin
Haneș Remus
Teaha Daniela
Teaha Sorin

Mocanu Ioan
Teaha Sorin
Clasa a IV-a
Borteș Nicolae
Mocanu Teodor
Negrea Radu Vasile
Negrea Mariana
Cârja Radu Vasile
Han Aurelian
Haneș Binu
Teaha Daniela

Anta Dorel-Ionel cls.I
Borteș Mariana cls.I
Cârja Dorin cls.I
Horga Nicoleta cls.I
Jurj Marin cls.I
Jurj Ancuța cls.a II-a
Avram Gheorghe cls.a II-a
Cândea Ionică cls.a III-a
Haneș Vasilică cls.a III-a
Jurj Ionică cls.a IV-a
Jurj Costică cls.a IV-a
Lazea Ion- Radu cls.a IV-a
Lazăr Avram cls.a IV-a
Suciu Marcela cls.a IV-a
Negru Florentin cls.a IV-a

Învățătorul Lucian Goldiș în sljba comunității din Avram Iancu

Fiu al satului Mocirla, cum îi place doar lui să amintească, învățătorul, acum pensionar, Lucian Goldiș, ne prezintă un succint C.V. al vieții și activității sale „Părinții mei au fost simpli țărani, iubitori de muncă în acest sat plin de istorie. Purtau numele răspândite la români: Pavel și Floarea. Am urmat școala primară aici în sat, apoi gimnaziul la Beliu. Pe vremea aceea nu erau autobuse, mergeam pe jos, cu căruța sau cu bicicleta. La terminarea clasei a VII-a părinții m-au îndrumat spre Liceul Pedagogic din Arad pe care l-am absolvit în anul 1964.

La 1 septembrie 1964, m-am prezentat la post, ca învățător titulat, în satul Avram Iancu, Comuna Cermei, pe atunci, Raionul Ineu și Regiunea Crișana.

Tânăr fiind, m-am apropiat cu drag, de elevi, dar zilnic făceam naveta la Mocirla, iar la ședințele personalului didactic mergeam la școala coordonatoare, din Cermei. Ca director al școlii din Avram Iancu am coordonat în câțiva ani și grădinița din incinta școlii, aveam deci sarcini manageriale, birocratice, școlare și extrașcolare.

Cât de hazliu sau de obositor era fiecare drum la Cermei nu pot explica, dar de multe ori la ședințele de la Cermei am plecat călărind un cal pe care îl aveau părinții mei. La marginea Cermeiului, la numitul „Miluț” legam calul de un pom și el mă aștepta cuminte până terminam ședința. Uneori mergeam cu bicicleta și îmi amintesc un fapt deosebit, prin anii 1978-1980, când un activist de partid de la Arad m-a oprit pe drumul dintre Avram Iancu și Cermei și m-a căutat în geantă să vadă dacă un am furat porumb verde, de copt, de pe câmp.

Întâmplările pozitive sau negative din activitatea de la clasă sau de la serbările școlare sau din interferența cu părinții le-aș putea derula dar consider esențial să precizez că am lucrat în condiții de muncă simultană, cu patru clase, muncă care te obligă să te împarți fiecărei clase și fiecărui elev. Nu pot să mă evaluez eu, dar foștii mei elevi din Avram Iancu au ajuns cetățeni demni care profesază diverse meserii și fac cinste familiei, școlii, dascălului și satului. Asta se numește satisfacție profesională și așa o simt cu acum ieșit la pensie ”.

9.5. Istoricul sfintei biserici din Avram Iancu

Așa cum îi știm pe moșii lui Horea și cei ai lui Avram Iancu aceștea erau credincioși ortodocși încă de la formarea poporului român. Vicisitudinile vremii,

ocupația regală maghiară și austriacă n-au putut clinti credința strămoșască.

După constituirea satului fiecare locuitor a dorit să se roage și să fie slujit în credința ortodoxă și astfel au apelat la preoții ortodocși din localitățile vecine, Cermei sau Mocirla. Documentele studiate confirmă faptul că preotul catihet din Cermei, Cornel Mager care a slujit în parohia Cermei între anii 1917-1927 a făcut slujbe necesare și în Avram Iancu.

Din amintirile și spusele bătrânilor, ne-a informat Vasile Negrea, „nefiind biserică, slujbele religioase s-au ținut în casa particulară a lui Ionele Ilie”.

Peste doar 13 ani găsim consemnat în Arhiva Protopopiatului Ortodox Ineu că slujbele erau efectuate de preotul din Cermei, Cornel Vădășan și începând cu anul 1939 avem registre matricole de botezați, de cununii și de înmormântări. Probabil că în acea perioadă Avram Iancu era o filie a parohiei Cermei.

În anii 1948 și 1949 exista o structură denumită Protopopiatul Cermei – Apateu cu sediul la Cermei, dar protopopul era de la Apateu, respectiv Petru Bancea. În componența acestui protopopiat erau arondate parohiile: Cermei, Șomoșcheș, Berechiu, Șepreuș, Satu-Nou, Vânători și Talpoș (Buletin Eparhial 1949, Arad, p. 3). Registrele sus menționate confirmă această situație dar erau și slujbe ale preoților Ion Poleacu, din Cermei sau Romulus Gheorghe Ile de la biserica Mocirla.

Preotul Ioan Poleacu s-a născut la 5 decembrie 1905 în localitatea Cermei, unde și-a făcut studiile primare. A absolvit Facultatea de Teologie, obținând licența de preot și numirea în parohia, natală din comuna Cermei, în anul 1934. A slujit și în parohia Avram Iancu între anii 1946-1948. Crezul său, sfânt, patriotismul și spiritul de dreptate l-au determinat să intre în conflict cu cei care construiau socialismul, prin colectivizarea agriculturii și îngrădirea credinței creștine. A fost condamnat la închisoare politică, dar a avut norocul să fie reabilitat și să slujască câțiva ani chiar în parohia Mocirla, azi satul Vasile Goldiș. Au fost anii în care s-a dăruit cu totul bisericii și credincioșilor din Avram Iancu ridicând ștacheta credinței și jertfelniciei ortodoxe. Meritele sale misionare și pastorale l-au îndreptățit să aspire la o parohie mai mare și în același timp cu pretenții mai multe. Așa, la 12 ianuarie 1968 este instalat, ca preot paroh în comuna de frunte, Apateu, unde va funcționa până în 1980. A rămas înscris în istoria bisericii din Apateu prin multiplele acțiuni și realizări manageriale, de reparații și întreținere ale bisericii, ale casei parohiale, prin activitățile sale misionare, printr-o pastorație de excepție, printr-o colaborare bună cu Consiliul parohial, cantorii bisericesti, epitropii bisericii, credincioșii parohiei, organele locale de partid și de stat, astfel că la pensionare a fost distins cu distincția: Preot Iconom Stavrofor din partea Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, iar din partea Mitropoliei Banatului a fost distins cu „Crucea Patriarhală” (Constantin Ilica, Dorel Rus, Biserica Ortodoxă din Apateu, la ceas aniversar – 1910-2010, pp 70-83).

Vrednicul de pomenire, preot, Romulus Gheorghe Ilie s-a născut la 27 octombrie, 1891, în Oșorhei (Bihor). Deși bihorean studiile superioare l-au adus la Institutul Pedagogic- Teologic, din Arad pe care l-a absolvit în anul 1925, iar la 20 septembrie 1925 a fost hirotonit ca preot ortodox la o biserică din Oradea. Având o dublă calificare de învățător și preot s-a apropiat de zona noastră funcționând ca învățător în Miersig (1914 – 1921), Cărand (1921-1925), Hășmaș 1925-1926) iar în Mocirla și ca învățător (1926-1940) iar ca preot (1926-1968). Avea un scris frumos, ordonat, calități pastorale și administrative de certă valoare. S-a implicat în mod

profesionist, ca dascăl și preot în festivitățile locale și zonale în cercurile preoțești și activitățile culturale din Mocirla. A avut o grijă deosebită pentru întreținerea Sfintei Biserici din Mocirla (cea veche din lemn) apoi, în anul 1948 în ridicarea Bisericii Avram Iancu.

În vremea pastorației sale s-a valorificat pământul bisericesc, s-a întreținut biserica și casa parohială din Mocirla, s-au întreținut cimitirele parohiale și cel al eroilor din Mocirla. Ca preot de mir pe lângă slujbele duminicale preotul Romulus Gheorghe Ilie a slujit cu râvnă și har preoțesc slujbele de botez, cununie sau înmormântare, înregistrând cu rigurozitate fiecare moment de trăire creștină. Aplecarea sa intelectuală de preot și de dascăl l-a îndemnat să scrie o „Cronică” a Parohiei Mocirla care a constituit document istoric pentru cei care mai târziu au scris „Lunca Teuzului – Mocirla, Pagini monografice, Ioan Coste și Ioan Godea”. Desigur marile și deosebitele sale realizări aparțin parohiei și localității Mocirla, unde s-a și pensionat, a decedat și s-a înmormântat în 15 iunie, 1972, la venerabila vârstă de 81 ani încununat de laurii preoției de vocație și a trăirii și a muncii sociale desăvârșite.

Fie-i veșnică amintirea și pomenirea!

În anul 1948 s-a construit prima biserică din Avram Iancu. Unul din meșterii de bază a fost Gheorghe Costea, localnic. A muncit mai mult pentru suflet decât pentru bani. În acest an, 1948, a slujit preotul Gheorghe Romulus Ilie. Doar în anul 1949 a slujit preotul din Apateu II Sextil Sasu. Registrele sus menționate confirmă această slujire, dar erau și slujbe ale preoților Ion Poleacu, din Cermei sau Romulus Gheorghe Ile din biserica Mocirla. Exemplificăm următoarele slujbe și ceremonii, precum și nume ale sătenilor din Avram Iancu:

	Anul 1939	
DECEDAȚI	CUNUNII	BOTEZAȚI
Zorița Junc	Miron Negrea și Samfira Jurj	Zorița Junc
Zaharia Haneș	Dumitru Tolca și Zorița Suci	Cornelia Negrea
Elena Suci	Nicolae Căndea și Paraschie Petrușie	Maria Căndea
Lupu Belci	Iosif Ionele și Zamfira Căndea	Gheorghe Suci
	Gheorghe Bortoș și Eva Tolca	Elena Suci
	Iosif Suci și Aurelia Bortoș	Eva Lazăr
	Ioan Bortoș și Elisaveta Lazea	Elena Suci
		Maria Ionele
		Viorica Marcu

Pentru sfârșitul anului calendaristic, 1939, vizitarea și verificarea administrativă a Parohiei A. Iancu s-a efectuat în 3 decembrie, de către vrednicul și neuitatul protopop al Ineului, Mihai Cosma.

	Anul 1940	
Gheorghe Suci	Vasile Haneș și Ana Rafila	Ioan Bortoș
Nicolae Lazea	Nicolae Avram și Lucreția Lazea	Minerva Mateias
Elena Jurj	Miron Lazea și Parascheva Purcel	Elena Jurj
		Parascheva Lazea
		Victoria Jurj
		Zamfira Bartoș
		Minerva Haneș

		Traian Haneș Rafila Suci
	Anul 1941	
Petru Cioară Elisabeta Suci Petru Tolca Florica Căndea Doina Dobra Iosif Junc	Teodor Suci și Eva Suci	Florica Căndea Doina Popa Rafila Lazăr Petru Tolca Virgil Marc Victoria Vulturar Iosif Junc Nicolae Haneș

	Anul 1942	
Ioan Borteș Maria Gligor Vasile Belei Dionisie Negrea Ioan Lazea	Timotei Stan și Samfira Lazea	Maria Suci Ioan Borteș Costică Jurj
		Dionisie Negrea Iosif Marcu Maria Jurj Iosif Junc Vasile Gligor

	Anul 1943	
Ana Băc Minerva Borteș Maria Jurj	Ioan Petrușe și Elisabeta Gligor Avram Suci și Parascheva Haneș Teodor Mocan și Sofia Băte	Gherasim Lazăr Minerva Bortos Vasile Economu Jurj Teodor Mocan Elena Lazea

Rânduielile de verificare a documentelor și a activității, din Parohia Avram Iancu, s-au făcut de către Administratorul Protopopesc, al Cermeiului, vrednicul de amintire preot și protopop, Atanasie Căpitan de la Apateu, în ziua de 23 noiembrie 1943. În toți acești ani parohia Avram Iancu era sub administrarea protopopească Cermei-Apateu.

	Anul 1944	
Victoria Vulturar Iosif Marc Lucreția Tomuți Virgil Marcu	-	Vasile Negrea Valeria Petru Cantemir Lazea Zorița Haneș
	Anul 1945	
Nicolae Haneș Ana Lazea Petru Junc	Vasile Cârgea și Zorița Gligor Gheorghe Cârjea și Ana Gaftea	Avram Lazăr Lucreția Suci Viorica Tolca
Elisabeta Jurj Victoria Jurj Vasile Tut		Vasile Avram Ioan Teodor Jurj

Zenovia Suci		Zenovia Suci Minerva Lazea Bujor Bătea Ieronim Cârjea
	Anul 1946	
Gaftea Lazăr Rozalia Lazea Petru Lazea	Bortoș Teodor și Lucreția Gligor Nicolae Creț și Elena Belei Alexandru Lazea și Ana Dobre	Nicușor Lazea Floarea Marcu Ruxanda Haneș Gheorghe Suci Elisaveta Mocan Elena Lazea Aurelia Avram Viorica Lazea Petru Haneș

Verificarea și evaluarea activității și a documentelor din parohie s-au făcut de către protopopul de la Cermei-Apateu, Atanasie Căpitan personalitate care a intrat în panoplia Oamenilor de Mare Valoare Spirituală și Culturală din zona noastră.

	Anul 1947	
Rafila Haneș Emilia Suci Traian Haneș	Tolca Vasile și Ruxanda Jurj Iosif Lazea și Samfira Lazea Traian Lazea și Maria Suci	Vasile Jurj Istina Cârjea Zaharie Cârjea Emilia Suci Ioan Lazăr Victoria Gligor Valeria Suci Elena Tolca Zorița Junc Persida Marcu

	Anul 1948	
Gheorghe Suci	Teodor Matei și Zorița Matei Gheorghe Avram și Maria Haneș	Gheorghe Lazea Elena Suci Rovin Cârjea Elena Haneș Petru Lazea Silvia Mocan Ioan Mircea Jurjeu Ioan Suci Marian Stelian Avram

Dintr-un Anuar al Episcopiei Aradului am aflat că în 1948 credincioșii ortodocși din Avram Iancu au ridicat o biserică de lemn mică, dimensiunile fiind de 6m/10m pătrați. Ea va dăinui până în 1999 când se termină noua biserică și cea veche va fi demolată și vândută de lemne de foc. Poza de pe copertă este realizată în 1953 dar în ea se regălesc mare parte din credincioși, în mijlocul lor fiind preotul Romulus Gheorghe Ille.

Anul 1949

Ana Negrea	Vasile Vulturar și Maria Belei	Iosif Petrușea
Eugenia Lazăr	Teodor Burcă și Ana Eva Avram	Doina Bâtea
Valeria Lazea	Avram Creț și Maria Câdea	Valeria Lazea
Nicolae Câdea		Iosif Giurgiu

Anul 1950

Silvia Mocanu	Iosif Lazăr și Eva Suci	Valeria Lazea
Nicolae Lazea	Avram Lazea și Maria Suci	Iosif Lazea
	Eliseu Jurj și Aurelia Lazea	Nicolae Lazea
	Teodor Suci și Aurelia Avram	Victor Gheorghe- Creț
		Ioachim Matei
		Aurelian- Valerian-Teodoru
		Lucreția Ana Avram

Anul 1951

Alexandru Lazea	Avram Lazea și Valeria Bortiş	Gheorghe Suci
		Ioan Petrușea
		Petru Lazea
		Marin Vasile Tolca

Anul 1952

-

Sebastian Matei
Ana Creț
Paulina Avram
Ionel Jurj

Anul 1953

Iosif Suci	Alexe Cârjea și Sabina Belei	Vasile Matei
Sabina- Elisabeta Lazea	Vasile Costea și Vanesa- Elena Ionele	Maria Mateiaș

Anul 1954

Parascheva Costea	Remus Haneș și Maria Marcu	Gheorghe Jurj
Ioan Jurj	Alexandru Cârjea și Lucreția Jurj	Ionel Lazea
	Iosif Lazea și Sântioana Suci	Gheorghe Cârjea
	Mihai Han și Elisabeta Lazea	Voichița Belei
		Elena Matei
		Tina Bortoș
		Ionel- Dorel Cârjea
		Vasile Iov Pașca

Anul 1955

-

Teodor Suci
Gheorghe Belei
Eugen Suci
Elena Haneș
Ioan Tolca
Maria Tolca
Felicia Elisabeta-Lazăr

Anul 1956

Vasile Vulturar	Vasile Haneș și Samfira Dobra	Mihai Creț
Teodor Belei	Teodor Lazea și Maria Bortiş	Mariana Cârjea
Maria Lazea	Iosif Perza și Elena Costea	Todor Belei

Anul 1957

Ilie Ionele	Mihai Tolca și Eva Lazea	Vasile Jurj
Nicolae Pașca		Vasile Costea
		Gheorghe Matei
		Constantin Valentin-Tolca
		Emilia Suci
		Cornelia Creț
		Dorina Lucreția-Lazăr
		Gheorghe Matei
		Gheorghe Matei
		Liviu Han
		Lenuța Vulturar
		Nicolae Tolca
		Viorel Negrea

Anul 1958

Ioan Lazea	-	Leontin Han
		Rodica Elena -Costea

Anul 1959

Florica Costea	Vasile Suci și Maria Câdea	Maria Lazea
Ioan Dobra	Iosif Costea și Minerva Pașca	Ioan Viorel Haneș
		Zenovia Tolca
		Florica Costea
		Ioan Dobra
		Vasile Gheorghe-Suci

Anul 1960

Angela Rodica Creț	Ioan Dobra și Rafila Suci	Petru Dobra
	Aurel Dobra și Maria Ionele	Angela Rodica Creț
	Teodor Lazea și Viorica Marcu	

Anul 1961

Ana Lazea	Avram Bortiş și Valeria Petrușea	Aurica Rodica-Dobre
		Carmen Florica-Stoica

Anul 1962

Aurelia Jurj
Vasile Gheorghe Suci
Maria Vulturar
Vasile Haneș
Rafila Jurj

Sofia Haneş
Rafila Suci
Pavel Haneş
Sofia Haneş

Anul 1963
Ilie Haneş şi Rafila Jurj
Câdea Iustin şi Maria Cârjea
Cantemir Lazea şi Lucreţia Suci
Maria Haneş
Traian Haneş
Florentina Lavinia-Gligor
Dan Dobra
Ana Cârje
Vasile Suci
Zoriţa Tolca
Sebastian Pavel-Haneş

Anul 1964
Teodor Mocanu şi Florica Lazea
Maria Cantemir
Mihai Eugen Tolca
Dorel Suci
Ioan Dobre
Ştefan Haneş
Vasile Haneş

Sântioana Haiduc
Ştefan Haneş
Lucreţia Avram
Paraschiva Cârjea

Anul 1965

Ilie Ioan Ionele
Rodica Lazea
Felicia Jurj

Gheorghe Costea

Anul 1966

Dorina Haneş
Rodica Haneş
Monica Olimpia-Cârjea
Angelica Mocanu
Lucian Haneş

Anul 1967
Angelica Mocanu Ieronim Cârjea şi Persida Marcu
Nicolae Vulturar şi Rafila Belei
Ioan Haneş şi Rafila Vulturar
Constantin Jurj şi Maria Popa
Nicolae Vulturar
Violeta Dorina- Ionele
Rodica Lazea
Violeta Dobre
Aurora Stoica
Marilena Olimpia-Cârjea
Teofil Sorinel-Haneş
Remus Haneş
Dorin Iosif Belei

Anul 1968

Daniela Teaha
Teodor Mocanu

Avram Jurj
Zamfira Horga
Teodor Gligor

Anul 1969
Teodor Paşca şi Paulina Moţiu
Avram Lazăr şi Maria Mateiaş
Vasile Jurj şi Lena Pascu
Ioan Ionele şi Zamfira Bortiş
Nicolae Bortiş
Radu Vasile Cârjea
Maria Haneş

Anul 1970

Ioan Sorin Teaha
Ioan Mocan
Ionica Jurj
Ioan- Radu Lazea
Marcela Suci
Ioan Cârjea

Anul 1971

Nicolae Haneş

Avram Viorel Lazăr
Constantin Jurj

Anul 1972

Elena Jurj Dimitric Savu Anta şi Elena Haneş
Rafila Cârjea Gheorghe-Alexandru Avram

Anul 1973

Zamfira Gligor

Iosif Petruşe şi Emilia Suci
Ilisic Jurj şi Mocanu Saveta
Anul 1974
Dorel Ionel Anta
Mariana Boltiş

Anul 1975

Aurel Han
Miron Lazea
Elena Jurj

Nicolae Creţ şi Elisabeta Creţ
Cornel Haneş şi Viorica Tolca
Marin Tolca şi Cornelia Suci
Iosif Lazea şi Rodica Avram
Ilie Bortiş şi Voichiţa Lazea

Anul 1976

Viorel Lazea

Nicolae Lazăr

Anul 1977

Ioan Petruşe

Anul 1978

Iosif Jurj
Avram Lazea

Sorin Ioan Sinea
Ciprian Ilie Bortiş
Florin Marius Lazea
Adriana Cristina-Lazea

Anul 1979

Sântioana Lazea

Daniel Creţ

Anul 1980

Ioan Tolca şi Maria Tolca

Laura Aurica Tolca
Ioan Cristian Tolca

Anul 1981

Ioan Haiduc şi Elena Avram
Nicolae Tolca şi Rodica Bâtea

Daniel Marius- Tertiş

Anul 1982

Anul 1983

Gherasim Lazea
Sebastian Matei
Paraschiva Lazăr

Anul 1984

Iosif Bâtea
Belei Ilie

Cristina Maria- Dobre
Ramona Tolca

Anul 1985

Petru Dobre și Niculina Dobre

Rucsanda Tolca
Iosif Bortiş
Nicolae Lazăr
Miron Negrea
Iosif Lazca
Zorița Matei

Anul 1986

Adrian-Gheorghe Sas

Nicolae Vulturar
Rafila Ionele
Vasile Cârjea
Elisabeta Petrușe

Anul 1987

Corina Eugenia Haneș

Ilisie Jurj
Ioan Ionele
Gheorghe Avram

Anul 1988

Gheorghe Mateiaș și Maria Șandor

Vlad Suci
Elena Antonia-Dobre

Saveta Petrușe

Anul 1989

Zamfira Negrea
Ana Cârdea

Anul 1990

Vasilică Haneș și Mariana Haneș

Anul 1991

Anul 1992

Ioan Tolca
Ana Suci
Veronica Pașca
Cornel Creț
Avram Bortiş

Anul 1993

Ioan Teaha și Angela Rodica Teaha

Mădălin Ioan Haneș

Ioan Haneș
Maria Jurj

Ioan Lucian Haneș și Voichița Haneș
Ioan Cârdea și Dana Cârdea
Radu Lazăr și Ancuța Jurj

Anul 1994

Florica Haneș
Paraschiva Suci
Constantin Han

Maria Viorica-Haneș
Elena Alexandra-Suci
Raul Ioan Cârdea
Claudia Vasi
Ionela Jurj

Rafila Bortiş

Anul 1995

Vasile Haneș

Ioana -Corina Nicolae
Lazca Haneș
Ionuț Lazca

Nicolae Avram

Anul 1996

Costa Iosif
Jurj Ioana
Petrușe Ioan
Suci Vasile
Haneș Teofil

Lazca Ionuț
Orszagn Ferent
Margareta Adalbert

Anul 1997

Jucu Lingurar Cârje Radu Dorin

Roman Jurj
Iosif Lazăr
Ana Haneș
Zamfira Ionele
Zorița Cârje

Anul 1998

Ioan Dobre
Traian Jurj
Victoria Haneș

Anul 2000

Teodor Pașca

Anul 2008

Ilie Lazca
Zaharie Marc
Maria Jurj
Maria Creț

Anul 2009

Avram Creț

Anul 2010

Teodor Lazca
Finica Bâtea

Preotul Gheorghe Pele – de neuitat în parohiile Vasile Goldiș și Avram Iancu

În ziua de 1 Decembrie, 1936, când o întreagă națiune română sărbătorea Marea Unire, în familia Pele, din Mocirla, s-a născut un băiat pe care părinții l-au numit Gheorghe și l-au încredințat patriei, satului și bisericii din Mocirla – Vasile Goldiș.

A început școala primară în Mocirla, dar calitățile sale intelectuale l-au recomandat spre a continua după gimnaziu, un liceu de elită, care în cazul acesta a fost Liceul Dimitrie Loga, din Timișoara, bine cunoscut și renumit în lumea școlii.

Iubitor de rugăciune și de biserică, tânărul Gheorghe a frecventat duminica sfintele slujbe, în Catedrala Mitropolitană din Timișoara și astfel s-a apropiat de Sfânta Biserică și de învățătura ortodoxă, cu toate restricțiile pe care elevii și studenții le suportau, în vremea comunismului când nu era voie să te apropii de biserică. Sub imboldul și atracția învățăturilor creștine s-a înscris la Facultatea de Teologie din Sibiu, între anii 1957-1962, frecventând și absolvind cu cinste această facultate. Neavând post de preot s-a încadrat ca profesor la școlile din Salonta și Călacea (Bihor), între anii 1962-1965, apoi profesor în Șiad și Măraș între anii 1966-1968. Probabil că în interiorul său s-a simțit atras de meseria de „luminător al satului”. Și-a completat experiența didactică studiind la Facultatea de Filologie din Timișoara (1968-1973). Se pare că imaginea și devoțiunea de slujitor al altarului au predominat și în anul 1968 a acces ca preot de mir în Parohia Mocirla- Lunca Teuz. Aici va păstori 40 de ani, fără întrerupere, dovedindu-se un reprezentant, real și plin de calități al preoțimii ortodoxe.

Și-a îndeplinit cu pasiune și har profesia de slujitor al Sfintei Biserici, păstor de suflete și luminător al satului. A slujit alternativ în două biserici: Vasile Goldiș și filia Avram Iancu.

Grijile administrative și multiplele probleme pastorale și misionare nu l-au copleșit. A știut colabora cu comitetele parohiale, cantorii și epitropii, aflându-se la nevoie în mijlocul credincioșilor din cele două parohii. Dubla sa pregătire, de preot și de profesor l-au ajutat să predice limpede, cursiv, adecvat ascultătorilor, iar veleitățile misionar-pastorale l-au făcut remarcant și distins între preoții din jurul său sau la conferințele protopopești sau la slujbele ocazionale: înmormântări, festivități locale, ceremonii școlare și bisericesti.

A fost sociabil și tolerant, prietenos și respectuos cu cei din jur, cu reprezentanții autorităților locale, cu dascălii și alți intelectuali din jurul său.

S-a străduit să devină precum Hristos, n-a reușit de multe ori dar a rămas nemuritor. Nemuritor prin grija și implicarea în construcția a două noi biserici în cele două localități: Vasile Goldiș și Avram Iancu.

La Avram Iancu eforturile au fost mai deosebite cauzate de numărul mic de 30-35 de familii existente și care au găsit mai greu sursele financiare necesare. Dar așa cum se zice popular și creștinește „Dumnezeu le-a fost alături”, astfel că preotul Gheorghe Pele în anii 1998-1999 s-a putut bucura de finalizarea celor două lăcașe ortodoxe, noi.

N-a avut șansa, preotul Gheorghe Pele să se bucure și de tânosirea Sfintei

Biserici din Avram Iancu și din Mocirla, pentru că o boală nemiloasă l-a măcinat, începând din anul 2008 și l-a răpus în anul 2010. A decedat la 16.XII.2010, fiind înmormântat, spre pomenire veșnică în curtea Bisericii Vasile Goldiș. Sute de credincioși și zeci de preoți din Protopopiatul Ineu, i-au deplâns moartea, l-au prohodit și și-au exprimat convingerea că spiritul său de slujitor al altarului va rămâne nemuritor pentru mireni din parohiile Vasile Goldiș și Avram Iancu, din împrejurimi precum și pentru toți cei pe care i-a slujit, i-a cunoscut sau a avut tangență cu ei.

Lucrând la Radio-Timișoara, ca reprezentant al Episcopiei Ortodoxe a Aradului, în cadrul emisiunii duminicale „Universul credinței” admirându-i realizările și calitățile preoțești ale lui Gheorghe Pele am realizat două reportaje. A rămas pentru mine de neuitat dictonul preotului Pele: „Am fost, am trăit și plecăm dar ceva din noi a rămas”.

Cu certitudine după ce analizăm, vizionăm sau lecturăm activitatea preotului Gheorghe Pele putem conchide: „Au rămas multe realizări din vremea păstoririi sale, în parohiile Vasile Goldiș și Avram Iancu”!

Preotul Pavel Purice – face raportul final al activității sale

Fiecare om pământean, trece prin mai multe faze ale formării și dezvoltării umane, sociale și intelectuale. Dar fiecare dintre noi are momentele sau trăirile sale de referință.

Într-un interviu, pe care l-am luat recent preotului Pavel Purece, acum, când se apropie ziua pensionării, am putut afla aceste momente de referință ale preotului.

S-a născut în Mocirla la 25 iunie 1948 într-o familie de simpli țărani, harnici și credincioși care frecventau regulat biserica ortodoxă și pentru care Biblia era cartea de câpătai, la pat și în viață. Dimineața și seara la muncă sau în zi de sărbătoare în rugăciunile lor venerau pe Dumnezeu, pe Iisus și pe Fecioara Maria și trăiau din plin o viață curat creștină. Pavel a crescut în acest mediu de spiritualitate creștină. La terminarea celor șapte clase, părinții s-au gândit să-l îndrume spre nobila meserie de învățător, gândind că nu are șansa să accedă la o școală de preoți. Pașii lui Pavel au călcat treptele Liceului Pedagogic Arad, o școală de prestigiu care a dat zeci de generații de dascăli, luminători ai satelor.

A parcurs cei cinci ani de liceu trecând cu succes mai ales materiile care i-au plăcut mai mult și îndrumat fiind de profesorii de elită care slujau în acea perioadă la Liceul Pedagogic Arad. Își amintește cu drag de profesoara Fătu, la chimie, Nicolae Roșuț, la istorie și Gheorghe Crep, la biologie dar și alții, de la care și-a format o cultură generală temeinică.

Soarta nu a făcut să treacă la catedră în învățământ ci a continuat la Seminarul de Teologie, Curtea de Argeș. Recunoaște în confesiunile sale că cel care l-a determinat să înceapă acest traseu a fost preotul din Mocirla, Gheorghe Pele care i-a devenit mentor, l-a ajutat în anii de seminar precum și în anii de început ai preoției. A fost hirotonit, ca preot, în parohia Pleșcuța – Budești, din actualul Protopopiat Sebiș în anul 1974.

A locuit în condiții grele, neavând casă parohială, modernă cu utilități, precum preoții din zilele noastre. A slujit în trei sate din comuna Pleșcuța. A fost onorat și bucuros că a reușit să pregătească și să organizeze tânosirea bisericii noi din filia Dumbrava. Și iată un moment de referință, din activitatea de început a preoției. În anul 1984 s-a transferat într-o altă zonă cunoscută, dar mai apropiată: Rogoz.

Ciunțești, Stoinești, Vălani, sate mici cu biserici slabe și cu familii puține și vârstnice.

Aici s-a implicat, din plin în construcția noii biserici din Stoinești.

Cu siguranță, că, în 13 octombrie 1991 la terminarea lucrărilor și la Târnosirea Sfintei Biserici din Stoinești a fost mândru, zicem, mândru, dar nu fudul.

A fost o festivitate de neuitat prin care i s-a decernat titlul onorific de preot iconom. Dar munca și eforturile sale s-au extins și în parohiile Rogoz și Vălani, unde credincioșii, așa puțini cum erau au depus obolul creștinesc ridicând din temelii câte o biserică nouă în fiecare sat.

Soarta și traseul preoțesc, ale lui Pavel Purece l-au purtat și prin Groșeni și Bărzești unde a slujit între 1994-2008.

Cu certitudine, când ești preot, în mai multe sate, alergi dintr-un loc în altul de la un credincios la altul, de la o biserică la alta. Este o muncă cu o uzură mare. Haina preoțească cere o responsabilitate deosebită. Poate nu întotdeauna poți fi pe placul tuturor credincioșilor. E de înțeles.

În anul 2008, prin îmbolnăvirea și retragerea preotului Gheorghe Pele, s-a vacantat postul de la Parohia Vasile Goldiș, autoritatea episcopală i-au acordat crez și încredere preotului Pavel Purece.

S-a alăturat mirenilor din Vasile Goldiș care își ridicaseră o biserică nouă, dar mai erau lucrări exterioare și interioare de finalizat. S-a reușit și introducerea încălzirii centrale și sistematizarea cimitirului din Mocirla.

În anul 2011 a coordonat pregătirea actului de târnosire a Bisericii Vasile Goldiș asigurând cele necesare, precum și pregătirea festivităților adecvate. Amintește cu vorbă apăsată, emoția participării Întâiului Stătător al Arhiepiscopiei Aradului, dr. Timotei Seviciu, a protopopului Ineului, Moise Nica și a unui sobor de 12 preoți din zonă.

În acci și în acești ani, preotul Pavel Purece a susținut ceremoniile religioase de la monumentul Vasile Goldiș, alte acte și momente culturale colaborând bine cu autoritățile locale, Primăria Beliu, Primăria Cermei, Grupul Școlar Beliu și Liceul Teoretic Cermei.

Trebuia să vină și momentul Târnosirii Sfintei Biserici din Avram Iancu. Iară proiecte, probleme, greutăți și toate răspunderile revin în cărea preotului paroh. Dar oamenii de suflet din Avram Iancu susținuți de persoane generoase creștine și patriotice cu sânge de moț în ei i-au stat alături.

Sperăm că acest moment va încununa și el munca de 40 de ani a preotului Pavel Purece cu coroana slujirii îndeplinite. Dacă la hirotonire i s-a spus preotului Pavel Purece: „Vrednic este!” la sfârșit de carieră sperăm că sintagma poate fi aceeași.

Dintre realizările familiale amintește preotul Pavel Purece momentul și satisfacția căsătoriei și colaborării cu preoteasa Maria Goldiș, fiică a satului Vasile Goldiș, născută la 17.09.1952, absolventă a Liceului Teoretic din Cermei și care i-a dăruit și prin care s-a întregit familia cu fiica Paula-Camelia, născută la 17.07.1975, care a absolvit Facultatea de Management Vasile Goldiș din Arad și fiul Cassian, ajuns învățător în Hășmaș, slujitor de nădejde al catedrei, având deja gradul didactic I, în învățământ.

Dacă realizările profesionale și cele familiale ale preotului Pavel Purece se alătură, se poate spune cu siguranță că n-a trăit degeaba. Că a avut momente mai grele, în muncă, de sănătate, conflicte sau accidente putem accepta și înțelege. De fapt

preotul Purece are o vorbă proprie, pe care de multe ori o repetă „cu păcătosul de Purice”. Cu siguranță înțelesul, tâlcul, substratul, poate fi înțeles de fiecare.

Preoții parohiei:

Cornel Mager 1925- 1937

Cornel Vădăsan 1937-1948

Sextil Sasu 1948-1949

Ioan Poleac 1946

Romulus Gheorghe Ille 1926 -1957

Iacob Bupte (ocazional)

Gheorghe Pele

Pavel Purice 2008- în prezent

2. Crâșnic : Haneș Vasile

Haneș Remus

Suciu Gheorghe

3. Cantori: Avram Nicolae 1958-1991

Goldiș Marian 1991-2012

Nagy Ioan 2012-în prezent

9.6. Sângele de moț, apă un se face în familia Pașca

Cu un itinerar specific moșilor colonizați în localități din Ardeal, familia Pașca din Neagra (jud. Alba) a ajuns pe vatra satului Avram Iancu, în acci ani de după primul război mondial și Marea Unire (1926). Bunicul Pașca Nicolae s-a ancorat aici.

Actualul inginer Nicolae Pașca s-a născut în anul 1950 în vatra strămoșească a Apusenilor, Neagra, în anul 1951 s-au mutat în Sântana iar în anul 1953 s-au stabilit în localitatea Avram Iancu, comuna Cermei. “Eram între neamuri, între săteni, între moși, urmași ai lui Horea și Iancu.”

Copilăria a trecut cu joacă și învățătură, cele patru clase primare la Avram Iancu, gimnaziul la Mocirla și liceul în Cermei. Pe vremea aceea copiii ajutau în gospodărie, la pășunatul vitelor, la sapă în grădină și la diverse activități casnice.

Cu siguranță au fost situații care pe Nicu l-au învățat și l-au călit. Învățând bine, tatăl său s-a străduit să-l îndrume spre o școală “mai înaltă”. Dorința și atracția tânărului au fost spre Facultatea de Construcții din Timișoara pe care a terminat-o “cu brio”.

În anul 1974 a fost repartizat ca inginer specialist în construcții la Șantierul de construcții și montaj, prestări servicii din Arad, unul dintre marile șantiere ale Aradului.

Bucuria interioară și credința strămoșească ortodoxă i-au fost îmbalsamate în acel regim anticreștin tocmai de dreptul șantierului de a construi biserici sau case de rugăciune (fiind în fapt singurul șantier autorizat de către Ministerul Cultelor).

Așa dragostea și credința în Hristos s-au întărit și mai mult în inginerul Pașca. Intellectul, munca și credința l-au ajutat să promoveze treptat până la funcția de director a “Edilconstruct”.

După Revoluție șansa și ofertele de construcție de biserici s-au mărit. Așa s-au realizat lucrări de construcție precum Biserica Șagu și Biserica Felnac.

Cu șantierul pe care-l conduce s-a angajat în reabilitarea altor și altor biserici: Catedrala din piața Filimon Sârbu, Biserica Grădiște, Biserica Micălaca, Mănăstirea Gai și Biserica Nadăș. Puncte de legătură între cer și pământ, între credință, dragoste și nădejde.

În anul 1991 împreună cu Vasile Negrea, un adevărat prieten și consătean și-au propus să demareze construcția Bisericii Avram Iancu. Găsind înțelegere, sprijin și colaborare în sătenii din Avram Iancu (cei 80-100 de credincioși de atunci) s-a trecut la proiectarea Bisericii Avram Iancu. Proiectul s-a realizat în întreprindere iar o echipă din Sebiș, condusă de maistrul zidar Florian Drâmbe a început fundația și a continuat construcția.

Periodic inginerul Pașca verifica stadiul și calitatea lucrărilor. Și cum se zice în popor „Dumnezeu i-a ajutat pe toți” și în anul 1999, după alte eforturi bănești personale și familiale, inginerul Pașca și-a văzut visul împlinit “ Biserica Avram Iancu a deschis larg ușa pentru credincioșii ortodocși sub păstoria protului Gheorghe Pele.

Alături i-a stat începând din anul 1975 soția Maia Iuliana, tot inginer specialist în construcții. Sufletele pereche au vibrat la fiecare construcție bisericească.

Bucuria vieții de familie a fost întregită de fiica Lavinia, căsătorită în anul 2002 cu Teodor Jurcă și de nepotul Bogdan de 9 ani.

Ctitorul Noii Biserici, inginerul Nicolae Pașca și familia sa au îmbogățit zestrea spirituală a instituției, prin realizarea unui Bust al lui Avram Iancu, Craișorul Munților Apuseni din anii 1848-1849 tot pe cheltuiala familiei.

Jertfelnicia materială și intelectuală a familiei Pașca se constituie într-un model pozitiv și pentru alții.

Cu siguranță la Târnosirea Sfintei Biserici din Avram Iancu, familia Pașca și cei din jurul său vor adresa rugăciuni de mulțumire Dumnezeului Nostru.

Dă-le, Doamne, bucurie deplină și fericire în viață!

În fapt, “Pisania Bisericii Avram Iancu” spune totul.

9.7. În familia Negrea se împletesc credința, munca și muzica

Originari din Neagra jud. Alba, din inima Apusenilor și stabiliți în Avram Iancu, părinții lui Vasile Negrea au adus pecetea spiritualității și a vredniciei moșilor.

Tatăl său, Miron, dogar de meserie și crescător de animale s-a adaptat vieții de câmpie învățând să cultive cereale și legume.

A fost unul din întemeietorii Sfintei Biserici din Avram Iancu, ridicată în anul 1948. A fost și cel care a adus clopotele de la o biserică din Bihor.

Vasile s-a născut la 2.01.1944 chiar aici în Avram Iancu. A avut o copilărie aidoma celor care au crescut în anii războiului, cu vicisitudinile momentului.

Își amintește cu nostalgie „când eram mic tata mă ținea pe genunchi și-mi cânta”. Despre Horea și Iancu se vorbea des în casele moșilor ca despre bunicii și străbunicii noștri.

Am învățat la școală în Avram Iancu patru clase, apoi patru clase la Cermci.

Dogăritul l-am deprins de la tata doar că el lucra cu scule rudimentare așa cum spune cântecul „din firez și din secure”.

La vârsta adolescenței am continua să învăț meseria de tâmplar la un meșter renumit din Șiria, apoi m-am angajat la Fabrica de mobilă din Oradea unde am lucrat 3 ani, perfecționându-mă și dobândind abilități mai deosebite.

În 3 octombrie 1966 m-am căsătorit cu Marioara. A fost o căsătorie „de o viață” în urmă căreia au rezultat doi copii: Mariana, născută în 28.04.1968, ne-a adus bucurii prin creșterea aleasă, rezultatele bune de la școală și meseria de bibliotecară cu care s-a ocupat mai mulți ani. După revoluție s-a reprofilat pe contabilitate dovedind profesionalism.

Căsătorită cu Nicolae Vulturar ne-a umplut sufletul de bucurie dăruindu-ne trei nepoți: Larisa, Loredana și Laurențiu.

Al doilea fiu, Radu pot zice că moștenește și calitățile de vrednic lucrător în lemn dar și pe cele de muzicant. Împreună am cântat pe marile scene din București, Ineu, Franța, Ungaria și multe alte țări, aducând melosul românesc spre cunoașterea europeană.

Alături de soția sa Dorina, originară din Livada, născută la 25.04.1975 au învățat și s-au format la Facultatea de Științe Economice „Vasile Goldiș” din Arad.

Credința ortodoxă dăinuie în familia noastră din tată în fiu și de aceea nu doar mergem la biserică, dăm și dăruim din prinosul muncii noastre. Ne bucură ce realizări sunt în acest sat mic și cu o majoritate de vârstnici.

Familia Negrea și familia Vulturar adică, Mariana, soțul Nicolae, fiicele Larisa și Loredana și fiul Laurențiu au făcut gesturi de generozitate creștină realizând lucrări și sponsorizări substanțiale pentru Sfânta Biserică din Avram Iancu.

Întreaga familie s-a implicat în activitățile multiple și obositoare de pregătire a Târnosirii, lucrând zile în șir și contribuind material și spiritual la reșita festivităților.

Amintim și contribuția la realizarea troiței din fața bisericii din Avram Iancu și veșmintele preoțești oferite în anul 2013, lemne de foc și alte dăruiri creștine.

Pentru Sfânta Biserică din Avram Iancu familia Negrea și Vulturar vor rămâne înscrise ca adevărate pietre ale credinței.

9.8. Construcția noii biserici în Avram Iancu

Într-o seară de toamnă răcoroasă și de neuitat, a anului 1991, la un pahar de vorbă, cum se zice popular, între doi buni prieteni și consăteni, din Avram Iancu, a avut loc următorul dialog:

“ – Nicule, tu, ca inginer ai ridicat zeci și sute de case, ai construit atâtea obiective arhitecturale, dar știi, că, niciunul un poate fi așa nemuritor și de primit de Dumnezeu, precum o biserică? Hai să facem o biserică nouă aici în Avram Iancu! Gata! Dacă mă ajuți tu și vor și ceilalți săteni! Te asigur, dar întâi să vorbim cu oamenii.”

La o apropiată întrunire sâtească toți într-un glas au hotărât : “ Să construim biserică nouă în Avram Iancu”!

A fost gândul cel bun, lumina, clipa de început a unei mari speranțe. Au fost, e drept și oameni sceptici .

Activitatea a început pe fundalul realizării unui fond bănesc, un cont deschis la bancă, creat prin donații individuale.

Apoi de la Edil Management s-a elaborat proiectul bisericii. S-au cumpărat materiale: ciment, fier, beton și materialele au fost prelucrate de o echipă de constructori ai domnului ing. Nicolae Pașca.

Sătenii au ajutat contribuind voluntar și oferind, pe număr de casă, masă pentru echipa de constructori.

Biserica nouă s-a ridicat în fața celei vechi. Vechea biserică avea o suprafață de 6/10 m ce se ridicase în anul 1948 și era din lemn. S-a demolat la finalizarea construcției celei noi.

Pentru ziduri s-au cumpărat cărămizi și prefabricate. Construcția e făcută în stil nou respectând formatul și schema arhitecturală a ortodoxiei.

S-a acoperit inițial cu tablă, apoi ulterior cu țiglă mică și înainte de târnosire s-

a mai îmbunătățit acoperișul.

Iconostasul care se știe, e scump, a fost altă mare provocare. Dar vrednicia lui Vasile Negrea, abilitățile și profesionalismul său de tâmplar și ciubăcar l-au ajutat să realizeze pe bucăți și iconostasul. Recunoaște, e adevărat că pictorul Lică Vichi îmi dădea schițe și mă dumirea, dar am reușit să-l realizăm și iconostasul. Am cumpărat de la Arad un material special și necesar. M-au ajutat și mașinăriile și sculele din gospodăria proprie."

Urma pictarea iconografică, o lucrare amplă, costisitoare și de durată, când n-ai fonduri pregătite.

Din nou, exemplul personal fam. Negrea și fam. Pașca au comandat și plătit pictarea lucrărilor din Altar.

Celelalte picturi au fost angajate și achitate de alți mireni.

Pictura în frescă, conform uzanțelor artistico-religioase s-au respectat.

Treptat, treptat Biserica Avram Iancu s-a împodobit așa cum trebuie. Clopotele au fost folosite de la vechea biserică.

„Dacă nu greșesc, chiar tatăl meu le-a adus de la Vălani” a zis în una din zile Vasile Negrea.

Dar jertfelnicia mirenilor din Avram Iancu nu s-a oprit aici. S-au făcut alte și alte daruri care au împodobit biserica și care permit desfășurarea de slujbe pentru credincioși: Icoana „Sfinții Trei Ierarhi”- donator pr. Pavel Purece;

Cădelnița: Lazea Marius cu familia din Sântana;

Vase liturgice: Suciu Gheorghe cu familia

Prapori noi: Ionica Ionele și Monica

Lazea Maria cu familia

Creț Mihai cu familia

Ciocea Florentin și Olimpia de la București

Suciu Gheorghe și Dorica

Suciu Marcel și Olivia

Fete de masă: Lazea Viorica cu familia

Prapori: Lazea Avram și Valeria

Crețu Avram și Maria

Icoana „Sfinții Trei Ierarhi” pictată de Claudia Vari a fost donată Sfintei Biserici Avram Iancu spre cinstirea părinților Traian Radu Vari și Monica Vari, precum și a bunicilor Sofia Tolca și Ioan Tolca.

Familia Vesa Ioan Daniel și Mariana au donat un vas argintat pentru apa sfințită.

Dacă adăugăm alte odoare și veșminte din biserică încălzirea centrală și acum în prag de târnosire : magazia de lemne, grupul sanitar și altele pe care „din grabă sau uitare nu le-am pomenit” orice vizitator credincios sau rugător al lui Hristos va găsi o biserică frumoasă și adecvată.

În fața bisericii Avram Iancu tronează o troiță sculptată în Maramureș, donație a familiei Vulturar și bustul croului - Crăișor al Apusenilor Avram Iancu, sculptură comandată și suportată financiar de ing. Pașca Nicolae - sculptor Mercea din București.

Slujba actuală este săvârșită de preot Pavel Purece, episcop Vasile Negrea, cantor Nagy Ioan, crâșnic Suciu Gheorghe. Comitetul Parohial:

Negrea Vasile

Suciu Gheorghe

Lazăr Avram

Cârja Zaharia

Lazea Cantemir

Cândea Ioan

Tolca Mihai

Dacă lecturăm „Pisania Sfintei Biserici Avram Iancu” vom afla chintesența unei munci de 10 ani și jertfelnicia unui mic grup de credincioși din Avram Iancu, „Ziditu-sa acest Sfânt Locaș din parohia Vasile Goldiș, filia Avram Iancu, Protopopiatul Ineu cu hramul: Sfinții Mihail și Gavril și Sfinții Trei Ierarhi pe temelia străveche a credinței strămoșești întru preamărirea lui Dumnezeu și mântuirea sufletescă a celor credincioși, între anii 1991-1995, cu cheltuiala domnului ing. Nicolae Pașca și a credincioșilor din Avram Iancu.

În anul 1995 la îndemnul Înalt Prea Sfințitului dr. Timotei Seniciu, Arhiepiscop al Aradului preotului paroh, Gheorghe Pele, Biserica a fost pictată în tehnica „fresco” de către pictorul bisericesc Lichi Vică, episcop fiind Vasile Negrea.

Binecuvântarea solemnă a acestui Sfânt Locaș o așteptăm de la IPS Arhiepiscop al Aradului, dr. Timotei Sevcicu, în ziua de 18.08.2013, protopopul Ineului, Moise Nica și preotul paroh Pavel Purece.

Dacă putem considera fam. Pașca și Negrea drept ctitori completăm lista cu ceilalți vrednici jertfelnici credincioși.

Suciu Maria Cârja Alexandru

Mocan Teodor II Cârja Sabina Lecu

Mocan Teodor I Haneș Valeria

Bătea Finica Haneș Remus

Jurj Saveta Cârja Zaharia

Belei Maria Gligor Vasile

Suciu Teodor Toni Gheorghe

Petrușe Teodor Han Rafila

Avram Maria Lazăr Viorel

Creț Nicolae Matiaș Gligor

Lazăr Teodor Lazăr Avram

Ionele Zamfira Bortiş Sabina

Cândea Ioan Haneș Vasile

Crețu Avram Costea Minerva

Pașca Teodor Covaci Ana Maria

Haneș Cornel Haneș Pavel

Haneș Sebastian Haneș Lucian

Vari Radu Jurj Maria Romul

Negrea Vasile Tolca Mihai

Negrea Radu Lazea Avram Oniță

Suciu Avram Dobrea Aurel

Suciu Gheorghe Pașca Nicolae - Arad

Suciu Marcel Pașca Teodor- Arad

Lazea Maria Pașca Vasile- Arad

Lazea Ilie Vulturar Nicolae -Ineu

Dobrea Ioan Creț Petru - Arad
 Cârjea Gheorghe Lazea Iosif- Timișoara
 Vulturar Zamfira' Bondor Alexandru și Maria- Arad
 Haneș Rafila Mateiaș Gheorghe
 Creț Elena Jurj Ionică
 Haneș MărioaraJurj Ioan- Tisa Nouă
 Ștefan Nicolae Cârjea Dorel- Pâncota
 Lazea CantemirVulturar Elena- Cermei
 Lazăr Eva Suciu Eugen - Cermei
 Marcu Zaharia Pele Gheorghe Lunca Teuz
 Tolca Vasile Tuduca Maria Lunca Teuz
 Jurj Vasile Goldiș Marian Lunca Teuz
 Jurj Ionică Mance Marcela Lunca Teuz
 Jurj Maria Ioșca Lazca Maria – Sântana
 Lazea Victoria- Sântana
 Câdea Ionică – Arad
 Ionele Ionică – Tinca
 Negrea Viorel- Chișlaca
 Haneș Maria- America
 Haneș Dorina –Germania
 Cârja Alin- Pâncota
 Cârja Raul- Pâncota
 Suciu Dan- Arad
 Suciu Dorel- Arad

Pomenește Doamne pe toți osârduitorii și ajutorii acestui Sfânt Lăcaș și le dăruiește pace, sănătate și sporire în faptele cele bune.

Primește Doamne, jertfa în Sfântul cel mai presus de Ceruri și duhovnicescul tău altar și binecuvântează pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale.
 Amin

9.9. O zi istorică pentru sufletele moșilor

Doar Bunul Dumnezeu știe cu câtă emoție au așteptat credincioșii din Avram Iancu această Sfântă și Mare zi în care urma să fie târnosită Sfânta Biserică, rod al muncii de peste 10 ani. Pregătirile realizate de un grup de inițiativă au fost de substanță și au necesitat multe preparative.

Ziua predestinată cu sclipiri de raze de soare a început prin chemarea la biserică a clopotului care parcă a sunat mai melodios și mai grav anunțând credincioșii mireni din toate satele învecinate că azi 18 August 2013, va veni Înalt Prea Sfințitul Dr. Timotei Sevicu, arhiepiscop al Aradului, într-o misiune de excepție și va dăruia din sufletul său arhieresc mult așteptatele binecuvântări „pentru poporul ce va sta înaintea”.

Un sobor de preoți format din: Pavel Purice, preot paroh în Vasile Goldiș și Avram Iancu, Marius Braiț, diacon, Ioan Huțu, paroh în Beliu, Cucu Pele, paroh în Hășmaș, Ciocan Nicolae, paroh în Archiș, Petre Trânc, paroh în Susag, Ticu Iercoșan, paroh în Șiad, sub coordonarea ierarhică a protopopului de Ineu, Moise Nica, au săvârșit Sfânta Taină a Utreniei după care la orele 10, în fața Sfintei Biserici din Avram Iancu și-au întâmpinat chiriarhul.

Pe un covor roșu, presărat cu petale de flori și întâmpinat de un sobor de preoți

și studenți teologi de la Facultatea de Teologie din Arad a înaintat cu mersul păstoresc și cărja arhiepiscopală, episcopul nostru: I.P.S.S.Dr. Timotei Sevicu, apropiindu-se de poarta de intrare a Bisericii Avram Iancu pe care fluturau steagurile naționale.

Copii în costume populare i-au oferit buchete de flori și zâmbete ale inocenței copilărești. Din partea autorităților locale erau prezenți: primarul comunei Cermei, Ioan Daniel Vesa; viceprimarul Sever Borha; Președintele Consiliului Județean Arad, Nicolae Ioțcu și Dorel Căprar, din partea organizațiilor PSD din județ.

O mulțime de peste 300 de credincioși, prezenți la festivitate a savurat „cuvântul de întâmpinare” rostit de părintele protopop al Ineului Moise Nica. Cu un ton cald acesta s-a adresat Întâistătorului, spunând: „Înalt Prea Sfințite Părinte Arhiepiscop al Aradului,

În această dimineață admirabilă scăldată în poleiul razelor călduroase de soare, parohia Vasile Goldiș, filia Avram Iancu a îmbrăcat haină de sărbătoare, trăind clipe de mare bucurie spirituală și de înaltă vibrație duhovnicească. Această bucurie este legată de prezența Prea Sfinției Voastre în mijlocul nostru, precum arhipăstorul în mijlocul turmei duhovnicești.

Suntem încă sub impulsul Marelui praznic al Adormirii Maicii Domnului și a Pomenirii Sfinților Brâncoveni.

Ați poposit azi în localitatea Avram Iancu, comunitate care a luat naștere între anii 1924-1925 prin stabilirea unor familii de moși, originari de la Gârda, Arieșeni, Avram Iancu, Scărișoara și Neagra. Primele familii au venit începând din 1924 și primind teren agricol s-au stabilit în Mocirla și Chișlaca. Alte familii s-au așezat pe această vatră de lângă Cermei, formând colonia Avram Iancu.

Odată cu întemeierea localității, acești credincioși cu sânge și vene de creștini ortodocși și români au dorit să mulțumească Bunului Dumnezeu care a revărsat asupra lor un trai mai bun pe aceste meleaguri. Nu și-au uitat credința strămoșească și din primele clipe au gândit la un altar de rugăciune și la o biserică în care să se roage.

Filia Avram Iancu a fost aparținătoare de Biserica Cermei păstorită de preotul Ioan Poleacu. I-a urmat părintele Cornel Vădășan, pe timpul căruia biserica a fost chiar îndrituită ca parohie, până în anul 1950. Din anul 1950 devine filie la Biserica Mocirla, care a fost păstorită mulți ani de vrednicul preot, Gheorghe Ille (1950-1963). Din anul 1964 este administrată de părintele Octavian Suciu iar din iunie 1964 și până în anul 1968 ajunge păstorită de preotul Ioan Poleacu care și-a reluat activitatea după o pribegie nedorită de câțiva ani, în care a suferit și închisorile comuniste. Din anul 1968 Biserica Avram Iancu a fost păstorită de nemuritorul preot Gheorghe Pele, sub pastorația căruia s-a ridicat noul și Sfântul lăcaș, între anii 1991-1995.

De la 1 mai 2008 și până în prezent brazda misionară a credinței ortodoxe este trasă de preotul paroh al Bisericii Vasile Goldiș, preotul Pavel Purice. În prezent filia Avram Iancu numără 72 de credincioși ortodocși, pușini la număr dar cu suflet mare și bun oferindu-și obolul, dragostea, credința și iubirea în Iisus Hristos și Maica Domnului prin ridicarea și împodobirea acestui frumos lăcaș, finalizat până în cele mai mici detalii.

Astăzi toți cei prezenți sunt plini de satisfacția că Înalt Prea Sfinția Voastră vă aflați în mijlocul lor spre a desăvârși lucrările și rezultatele muncii lor. Noi preoții și credincioșii suntem fericiți că ați venit să cunoașteți munca noastră. În numele credincioșilor acestei parohii, a vrednicului preot Pavel Purice, a reprezentanților

comunității locale și județene a tuturor celor prezenți vă zicem cuvintele psalmistului: „Bine este cuvântat, Cel ce vine întru numele Domnului! Să trăiți întru Mulți și Fericți Ani, Înalta Prea Sfinția Voastră!”

Glasul blând și duios al I.P.S.S. Timotei Sevcicu s-a auzit peste mulțime zicând: „Prea Onorate Părinte Protopop, Cucernici Părinți, onorate autorități, iubiți creștini și creștine, dragi copii și tineret, Este impresionant să asculti un cuvânt, precum cel al părintelui protopop, privind istoria unei localități, de la începutul ei, împletită cu istoria parohiei pe care am avut prilejul și bucuria s-o mai cercetez în răstimpul amintit, pentru ca acum să văd o rememorare vie a muncii și credinței tuturor celor care au locuit în această comunitate.

Deși tânără, parohia Avram Iancu a adus tradiția moșilor din Munții Apuseni și pe aceste binecuvântate locuri. Bunul Dumnezeu s-a îndurat de noi și iată azi împreună sărbătorim nu numai praznicul Bisericii dar și praznicul muncii, al strădaniilor, al năzuințelor și al visurilor.

Din partea Centrului Eparhial Arad și al celor care vă cunosc aducem felicitări tuturor credincioșilor, organismelor parohiale și din comunitățile Cermei și Avram Iancu al acelora care prin muncă fizică, contribuție materială sau sprijin moral și-au adus aportul la realizarea acestui Sfânt Lăcaș.

Numele lui Aveam Iancu este cinstit și prețuit în Istoria României. Nu uităm nici pe secretarul Episcopiei Aradului, corifeul Marii Uniri, Vasile Goldiș, om al acestor meleaguri. Nu uităm de tatăl său, Isaia Goldiș, preot, mulți ani în Cermei și obârșia sa creștinească, pornită din satul Vasile Goldiș. Reîmprospătăm mereu mintea și sufletul cu oamenii și faptele din istoria noastră națională.

Vă mulțumesc pentru invitația de a participa la praznicul dumneavoastră, pentru frumoasa întâmpinare și pentru valurile de flori primite din partea generației care reprezintă viitorul, toate reflectând credința, omenia, simțămintele dumneavoastră înalte și vrednicia unui mic nucleu de oameni care a realizat atâtea lucruri de neuitat.

Vă zic și eu: Bine v-am găsit! Sănătate! Împliniri depline în familie și în Biserică! Dumnezeu să vă binecuvânteze! Amin!
S-a intonat Imnul Arhieresc... Pe Stăpânul și arhierul nostru ...

Potrivit ritualului festiv s-a făcut târnosirea Sfintei Biserici prin înconjurarea în sobor, și citirea celor 3 Sfinte Evanghelii și ungerea cu Sfântul și Marele Mir, stropirea cu Apă Sfințită a Sfântului Lăcaș, purtând hramul: „Cei Trei Ierarhi: Vasile, Grigore și Ioan”, și dedicarea cântecelor și rugăciunilor tipicale. Sufletele a peste 300 de credincioși au fost încărcate de semnificația momentului.

A urmat Sfânta Liturghie Arhierescă la care răspunsurile liturgice au fost date de tineri studenți de la Facultatea de Teologie din Arad. Cu nuanțele lor psaltice au împodobit cântarea din biserică aducând astfel și elemente noi neobișnuite pentru ascultători.

Studenții teologi care au onorat Sfânta Biserică și și-au etalat harul muzical au fost: Darius Pasc din Cristești, anul IV, Alexandru Sbârcea din Hălmagiu, anul IV, Dan Lulăș din Vărădia de Mureș, anul IV și Dănuț Cristian din Brad, anul IV.

Le-a stat alături cantorul locului: profesorul Ioan Nagy, cel care doar de un an îndeplinește și această sarcină de care este mândru prin faptul că a performat, învățând cele opt glasuri în două luni de zile, treptat asimilând și tipicul slujbelor divine. A reușit în scurt timp să pregătească câteva pricesne și răspunsurile liturgice cu un grup de

mireni ai Bisericii Avram Iancu.

A fost prezent și activ Florin Gușă, cantor al bisericii Vasile Goldiș, al Mănăstirii Tămand și la Bocsig. Are realizări profesionale și de constructor, participând la reparațiile a mai multor biserici din județul Arad și municipiu.

În Cuvântul de învățătură, I.P.S.S. Dr. Timotei Sevcicu, arhipăstorul nostru a dat valențe spirituale prin explicarea și valorificarea pericopei evanghelice din această duminică completând trăirea creștină cu semnificația și importanța târnosirii noului lăcaș, Sfânta Biserică Avram Iancu. A adresat cuvinte de laudă pentru fondatorii, construcției noii biserici: Nicolae Pașca și Vasile Negrea.

Sintetizând pașii prin care D-l inginer Nicolae Pașca a proiectat Sfântul Lăcaș, apoi a început construcția și ridicarea bisericii prin echipele sale de constructori și-a adus apoi aportul la finalizarea lucrărilor, a îmbogățit patrimoniul bisericii cu acest monument al lui Avram Iancu a rememorat un periplu și o muncă de câțiva ani.

Din partea Episcopiei Aradului și a I.P.S.S. Timotei Sevcicu s-au înmănat inginerului constructor Nicolae Pașca și lui Vasile Negrea, ca principali ctitori ai Sfântului lăcaș, Diplome de merit, pentru contribuția materială și sufltească în tot ce s-a realizat și se realizează la Avram Iancu. Părintele episcop a subliniat că diplomele de merit sunt deopotrivă acordate și tuturor acelora care au însoțit aportul celor doi consăteni.

Din partea credincioșilor din Avram Iancu i s-a înmănat I.P.S.S. Dr. Timotei Sevcicu un bust, sculptat în lemn, reprezentând pe Avram Iancu, Împăratul Moșilor și simbolizând locul de origine al locuitorilor de azi din Colonia Avram Iancu de lângă Cermei.

A urmat agapa frățească în Căminul Cultural Avram Iancu, spațiu recent amenajat de Primăria Cermei și prin care autoritățile locale au dovedit interes și atașament față de una din localitățile componente ale comunei.

Au rostit cuvinte de suflet, felicitând organizatorii acestei festivități: I.P.S.S. Dr. Timotei Sevcicu, subliniind sacrificiul credincioșilor din parohie, de apreciat pentru că sunt doar 72 de suflete, meritul preotului locului și primirea călduroasă, de neuitat, toate ciscumscrise rostului de păstrare a credinței ortodoxe moștenite de la înaintașii noștri.

În cuvântul său, preotul Iacob Bupte, vicar patriarhal a rememorat cei câțiva ani în care fiind preot în zona Chișlaca – Craiva a suplinat în multe cătune și sate din împrejurimi având astfel tangență și cu biserica Avram Iancu care în perioada 1975-1980 era una slab dotată iar drumurile erau greu de parcurs. Dar spunea Precucernicul părinte că oamenii acestei comunități au fost de mare valoare iar credincioșii cu adevărat bisericosi. A depănat apoi amintiri legate de cinci ani în parohia Târnova, șapte ani în parohia Micălaca Veche și ultimii douăzeci și cinci de ani în calitate de Vicar al Episcopiei Aradului.

Ca apreciere a acestei munci toți cei prezenți au cântat: „Mulți ani trăiască!”
Primarul Ioan Daniel Vesa s-a arătat mândru de realizările tuturor locuitorilor și a fiilor satului, Avram Iancu, a adresat cuvinte de laudă și apreciere autorităților județene prezente, în persoana d-lui Nicolae Ioțcu, Președintele Consiliului Județean Arad, mulțumind pentru fondurile materiale acordate și pentru atenția cu care Consiliul Județean s-a alăturat bisericii.

Profesorul Ioan Nagy, cunoscut și pasionat monograf de școli și biserici a

prezentat cea mai recentă lucrare personală: „Monografia Bisericii și a Școlii Avram Iancu” oferind cele mai semnificative momente din istoria locului, punctând momentele de referință din viața bisericii și școlii din Avram Iancu. A felicitat organizatorii acestei sărbători, spunând: „în calitate de reporter și reprezentant al Sfintei Episcopii a Aradului, între anii 1998-2004 am participat la zeci de târnosiri de biserică dar parcă cea de azi este cea mai frumoasă. Este adevărat că aici mă simt legat și prin activitatea de cantor și prin activitatea de instructor și dirijor al corului care este astăzi în biserică Avram Iancu”.

În încheierea acestei frumoase zi, orchestra populară formată din muzicanți locali și zonali sub coordonarea lui Vasile Negrea a interpretat Imnul Moșilor, cântecul de suflet al localnicilor.

Cuvintele de mulțumire sunt puține pentru contribuția deosebită materială și morală a familiei Vulturar Nicolae și Mariana, împreună cu copiii Larisa, Loredana și Laurențiu în pregătirea acestei zile festive.

Nu putem încheia această memorabilă zi fără a aminti faptul că familia Cădea Ionică și Dana, dimpreună cu fiul Raul au sponsorizat și au contribuit direct la amenajarea și împodobirea estetică a sălii Căminului Cultural Avram Iancu, aspect ce a dat unicitate acestei sărbători.

BIBLIOGRAFIE

1. Arhiva Episcopiei Ortodoxe a Aradului: registre de intrare-ieșire 1914-1943; pachet documente-1914-1929;
  2. Arhiva Protopopiatului Ortodox Ineu: registre intrare-ieșire, 1914-1940; pachet dosare: 1896, 1917-1968; Caiet procese verbale-1965-1978; Inventar 1964; Carte de muncă, Titeu Teodor.
  3. Arhiva Parohiei Ortodoxe Șomoșcheș - registre de intrare - ieșire 1888-1938 (A.P.O.Ș.)
  4. Arhiva Școlii Primare Șomoșcheș - matricole 1917-2011; (A.Ș.P.Ș.) - procese verbale 1922 - 1943-1959-1974; -dosar corespondență-1956-1957; -proces verbale, Consiliul prof. 1957-1974;
  5. Arhiva Primăriei Cermei - pachet documente, 1940- 1941, 1926 - 1930 - 1940-1950-1960-1970-1980-1990-2000; (A.Pr.C.)
  6. Arhiva Primăriei Ineu - pachet documente 1934; (A.P.I.)
  7. Arhiva Liceul Cermei - Pachet 1927-1931-1944-1982-1992; (A. S. C.) și (A.L.C.)
- SURSE EDITE:
- Codău, Ioan, *Școala ineuană pe trepte de istorie, 1756 - 2008*, Editura Trinom, Arad, 2008;
- Codău, Ioan, *Un om pentru o cauză: Pavel Dârlea, pagini ineuane*, Editura Grafnet, Oradea, 2007;
- Ciuhandu, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului, acum 200 de ani*, Arad, 1940;
- Chiș, Petru, *Ineu de la a doua retragere a turcilor până la Primul Război Mondial și fărâșirea României Mari - 1693 - 1919*, Ed. Gutenberg, Arad, 2014;
- Faur, Vasile, *Țara Zărandului - Conscriptii. Cronici. Documente*. Ed. Concordia, Arad, 2014;
- Helysegnevtara - *A. Magyar Szent Korona Orszagainak*, Budapest, 1913;
- Istoria României*, vol I- V, Editura Academiei, București, 2002;
- Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1971;
- Istoria învățământului din România*, Compendiu, Ed. Didactică și Pedagogică, București 1971;
- Istoria comunismului din România*, Manual pentru liceu, Ed. Polirom Iași 2008;
- Jeno, Gaal, *Descrierea stării economice, administrative și culturale a Comitatului Arad și Orașului Liber Regesc Arad*, Arad, 1898;
- Lelescu, V. , P., *Contribuții arădene la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918*, îndrumător bisericesc 1988;
- Legislația antievreiască*, vol.I, Evreii din România între anii 1940 - 1944, Ed. Hasefer, București, 1993;
- Lupșa, Ștefan, *Biserica Ardeleană și Unirea, în anii 1697 - 1701*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1949;

Moraru, Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885 – 2000*, vol. III, Ed. Institutului Biblic și de Misiune, București 2006;

Păcurariu, Mircea, *Istoria Mănăstirii Prislop*, Editura Eopiscopiei Aradului, Arad, 1986;

Păcurariu, Mircea, coordonator, *Episcopia Aradului, istorie. Viața culturală. Monumente de artă*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Arad, 1989;

Pădurean, Corneliu, *Structura etnică și confesională a județului Arad în anul 1930*, revista Teologia, nr. 3 / 4, Facultatea de teologie, Arad, 2003;

Prodan, D., *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, Vol.II, Ed. Academiei R.S.R., București, 1968;

Petraș, Lucian, Mihai Veliciu, *Studii și documente*, Ed. U.A. Vlaicu, Arad, 2011;

Popeangă, Vasile, *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1967 – 1918, comitetul de cultură și educație socialistă a județului Arad*, Arad, 1976;

Popeangă, Vasile, *Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului, pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură, 1784-1918*, Editura episcopiei Ortodoxe a Aradului, Arad, 1986;

Popeangă, Vasile, *Episcopia Aradului în vreme de răscruce istorică, 1918-1948*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Arad, 2006;

Popeangă, Vasile, *Activitatea cultural-națională a românilor din Eparhia Aradului între 1784-1918, pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Arad, 1986;

Popeangă, Vasile, Mureșianu, Ion, *Aradul cultural în lupta pentru înfăptuirea Marii Uniri, 1908-1918*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Arad, 1991;

Popeangă, Vasile, *Studii din domeniul științelor educației*, Ed. U.V.Goldiș, Arad, 2007;

Popeangă, Vasile, *Eparhia Aradului în perioada instituționalizării culturii naționale – 1807 – 1948*, Ed.U.V. Goldiș, Arad, 2006;

Popeangă, Vasile, *Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea, 1821 – 1867*, Arad, 1979;

Popeangă, Vasile, *Mărturii Transilvănene despre acte creatoare de pedagogie românească*, Ed.U.V.Goldiș, Arad, 2007;

Rădoi, Constantin și colaboratori, *Jandarmeria Română din Banat*, Ed.Timpolis, 2000;

Roman, Emil, *Preoțimea arădeană și 1 decembrie 1918, Astra arădeană, an II, nr 3 / 4, decembrie 2001*;

Roz Al. Kovacs Geza, *Dicționarul istoric al localităților din jud. Arad*, Arad, 1997;

Roz, Alexandru, *Războiul neatârării din 1877 – 1878*, Ed.U.V.Goldiș, Arad, 1998;

Roz, Alexandru, *Aradul – cetatea Marii Uniri*, Ed.Mirton, Timișoara, 1993;

Șandor, Marki, *Aradvermegye es Arad, szobod. Kiralyivaroş Tortenete*, vol. I și II Arad, 1892;

Tripa, Pavel, *Trecutul orașului Ineu și al cetății Ienopolea*, Editura Emia, Oradea, 2007;

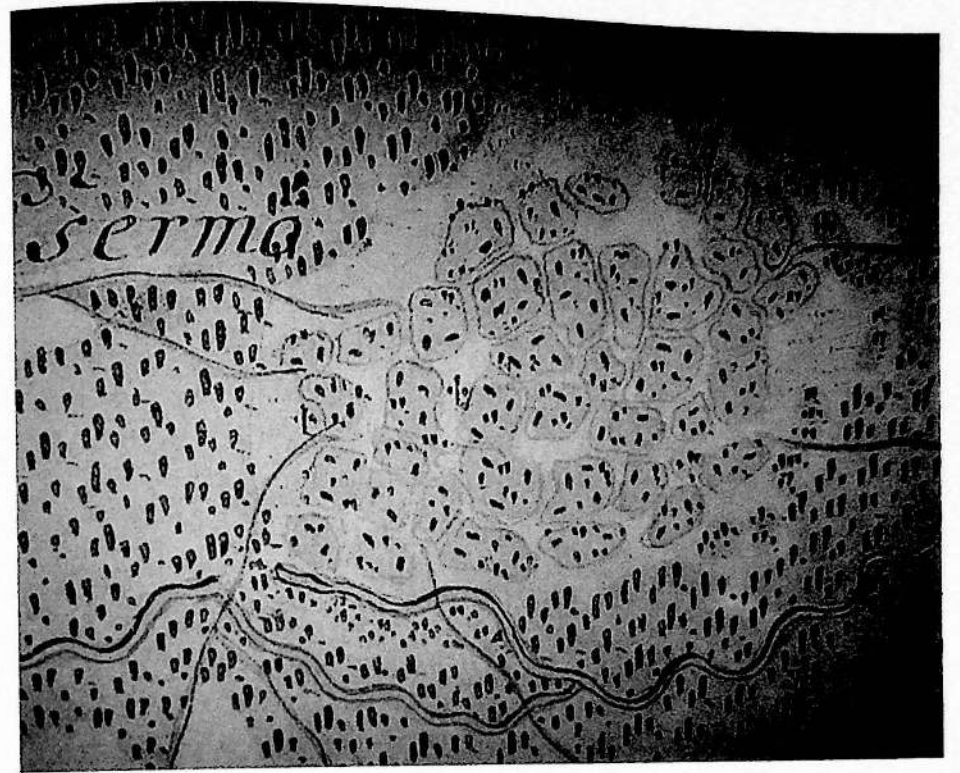
Vesa, Pavel, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități 1706- 1918*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2006;

Vesa, Pavel, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008;

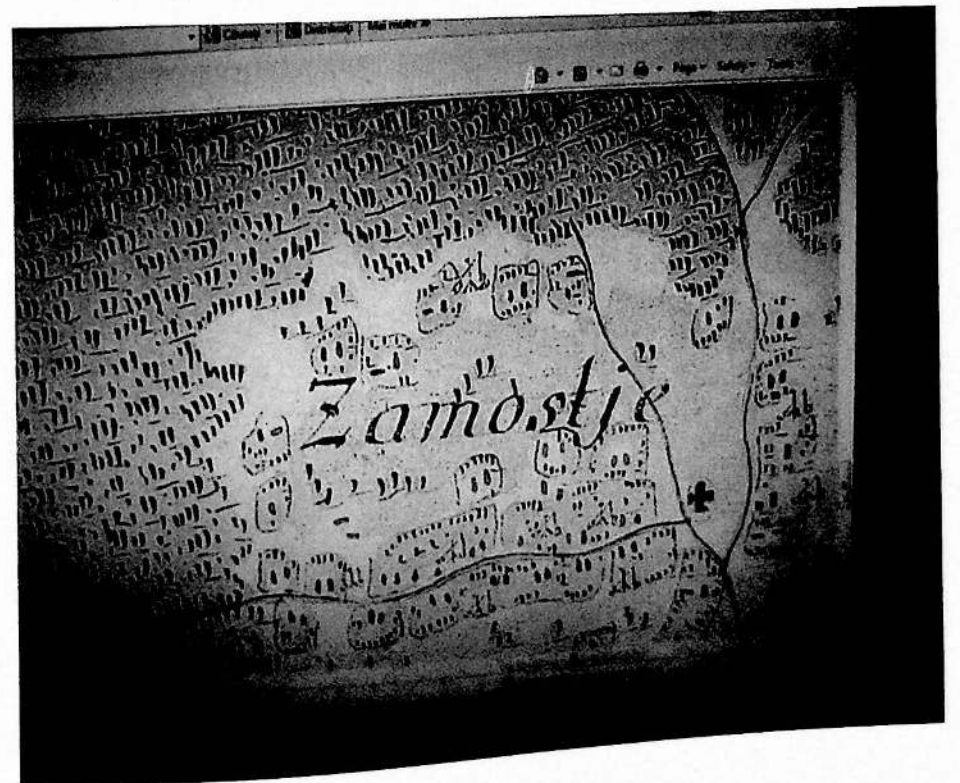
Vesa, Pavel, *Episcopii Aradului 1706 – 2006*, Ed. Gutenberg Univers, Arad, 2007;

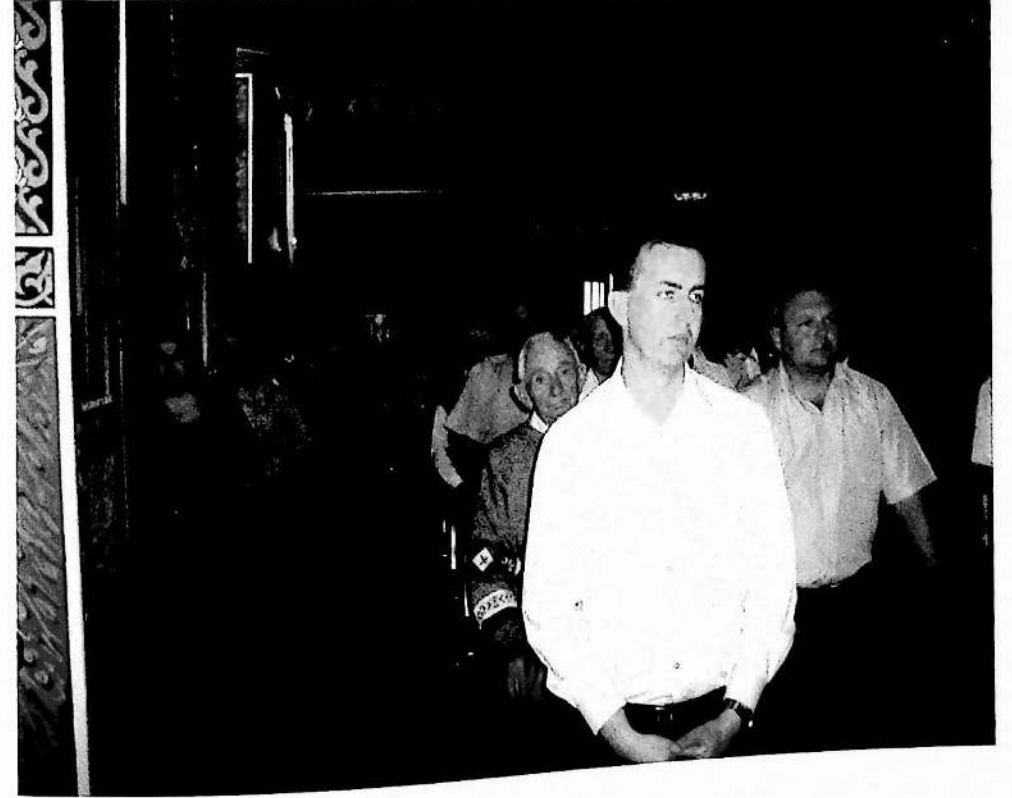
MONOGRAFII LOCALE:

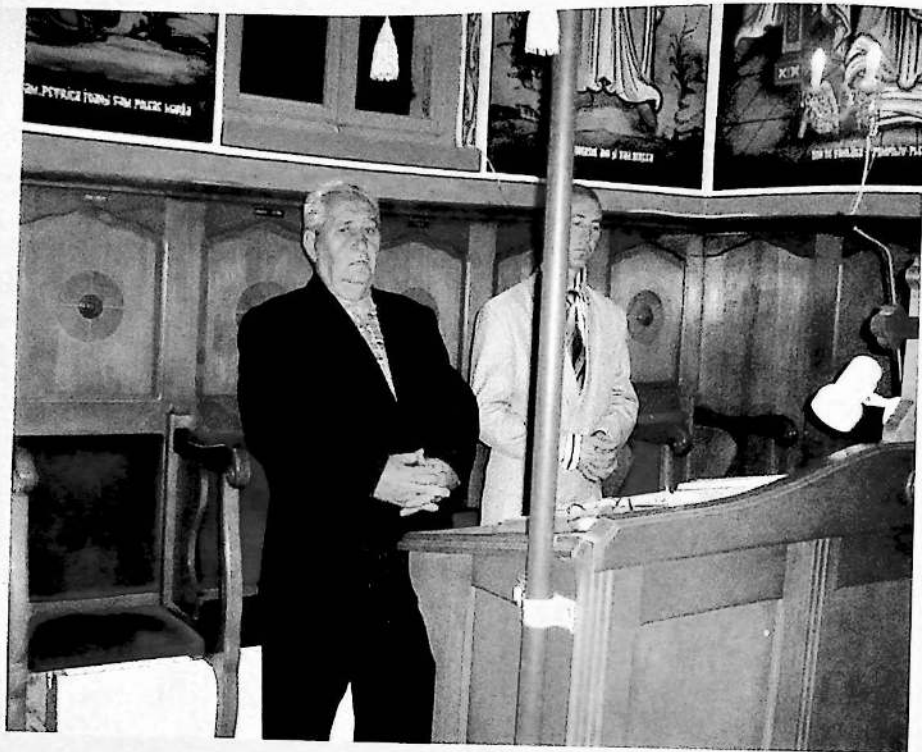
1. Ilica, Anton, *Evoluția Școlii Normale din Arad de la 1920 până în prezent*, Ed. Multimedia, Arad, 1998,
  2. Ilica, Anton, *Istoricul Preparandiei din Arad*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2012;
  3. Botaș, Aurel, colaboratori, *Monografia localității Apateu*, Oradea, 2006;
  4. Cucu, Vasile, *Monografia Mănăstirii Ferede*, Editura Brumar, Timișoara, 2003;
  5. Morariu, Radu, Ion, *Șicula - monografie etnografică*, Licență, Oradea, 2005;
  6. Motorca, Ioan, *Seleuș, Moroda- pagini monografice*, Timișoara, 1980;
  7. Măneran, Ioan, *Monografia localității Cermei*, Lucrare gradul I, 1983, manuscris;
  8. Nagy, Ioan, *Șomoșcheș –vatră de suflet și dor*, Viața arădeană, Arad, 1997;
  9. Nagy, Ioan, colaboratori, *Pagini ineuane*, Editura Grafnet, Oradea, 2007;
  10. Nagy, Ioan, *Curtici vatră din câmpie, monografie*, Ed. Mirador, Arad, 2000;
  11. Nagy, Ioan, colaboratori, *Monografia Grupului Școlar Sava Brancovici*, Arad, 2006;
  12. Nagy, Ioan, *Biserica și școala din zona Ineului, între 1914-1919*, Lucrare de licență, 2010,
  13. Nagy, Ioan și colaboratori, *Biserica și Școala Șomoșcheș în unitatea axiologică a românilor – Studii și cercetări monografice*, Ed.U.A.Vlaicu, Arad, 2012;
  14. Oancea, Marius, Claudiu, *Ignești – monografia geografică*, Ed.U.A.Vlaicu, Arad, 2009;
  15. Pârvu, Florin, *Șepreus - monografie*, Ed.Viața arădeană, Arad, 2001;
  16. Tripa, Pavel, *Trecutul orașului Ineu și a Cetății Ienopolei*, Ed. Emia, Deva, 2007;
  17. Tuleu, Ioan, Valeriu, *Cintei – satul dintre bălți*, Arad, 2008;
  18. Vlad, Nicolae, *Monografia comunei Cermei*, 1988, manuscris;
- PERIODICE:
- Anale istorice nr. 12 /1983;
- Altarul Banatului, nr. 10 - 12/1992;
- Biserica și școala: nr.46/12 -25 noiembrie 1906;
- nr.1 /1 ianuarie 1928;
- nr. 3/19 ianuarie 1930;
- nr. 47/4 decembrie 1921;
- Îndrumător bisericesc – 1982 – 1985 - 1988;
- Protocoale ale ședințelor Adunării Eparhiale 1914 – 1926-1948;
- Satul natal, 1993, 1997;
- Satul românesc, numerele: 1, 2, 3/2000;
- Teologia, nr. 3, 4/2003

Vă puteți imagina asezările componente ale Cermeiului și Șomoșcheșului din perioada 1782-1785, de pe hărțile topografice, realizate manual în acea vreme?

Cantorii din Biserica Ortodoxă Cermei care prin glasurile lor melodioase înfrumusețază slujbele duminicale

Preotul Petrisor Lazea care prin vrednicia sa onorează haina și harul de preot, alături îi stă proteasa Anca, dublând realizările familiale și profesionale

Momente de neuitat, într-o zi istorică, la Târnosirea Bisericii Avram Iancu
-18 august 2013-

Autoritățile locale și județene alături de credincioșii din Avram Iancu

GLORIA CERMEI
 R1 - sus: SELEJAN - SABĂU - CALĂMAR - BELE - CALĂMAR I - SIMION - HUIEDAN - PURICE - CĂPRAR - FĂRCUȚA
 R2 - jos: SABĂU II - VESA - NAN - PIRVU - POPA - NAN II - KOTOMI - PĂSCUI

A.S. CERMEI 1984 - LIGA IV

A.S. CERMEI 1994

R1 - sus: CĂPRAR - FOTO - SAS - FERENȚI - PANDA - SABĂU - CALĂMAR MIRCEA
 R2 - jos: CHIȘ - MORAR - BEC - PĂRY IOAN - DOREL - TURCU

A.S. CERMEI 2002
 R1 - sus: CALĂMAR MIRCEA - CĂPRAR - COSMA - SABĂU - VESA - COSMA - SAVU
 R2 - jos: VIDICAN - REDIȘ - COSTEA - BEC - SONY - BELE

C.S. GLORIA CERMEI 2004

R1 - sus: CALĂMAR MIRCEA - LAZEA - ION - MORAR - COSMA - KOROMI - OVI - BELO
 R2 - jos: COSTEA - SONY - MARCEL - FLORIN - VIDICAN - BEC - POP

1983 - CERMEI
 Liga V

GLORIA CERMEI 2001

R1 - sus: SONY - COSMA - MIRNE - GHITA - TOMA - DANUȚ - COSMA - CALĂMAR
 R2 - jos: POP - VIDICAN - REDIȘ - JURCĂ I - JURCĂ II - GUDIU - PETRIÇAȘ

GLORIA CERMEI 2000

rându de sus : Călămar, Cosma, Bec, Dănuț, Jurcă, Toma, Sony, Marcel, Marius .
 rîndu de jos : Crăciun, Căprar, Jurcă, Costea, Rediș, Bek, Mirne, Florin

Popa II, Linu, Marcel, Călămar, Bele, Dan, Bogdan, Belo, Ico
 Alin, Cosma, Popa I, Flavius, Costea, Petrușe, Pop .

Marcel, Virgil, Piyta, Gădu, Jurca, MC, Rădu, Rădu, Bogdan
 Popa I, Virgil, Alin, Viaduț, Popa 2

Jurca, căpitan

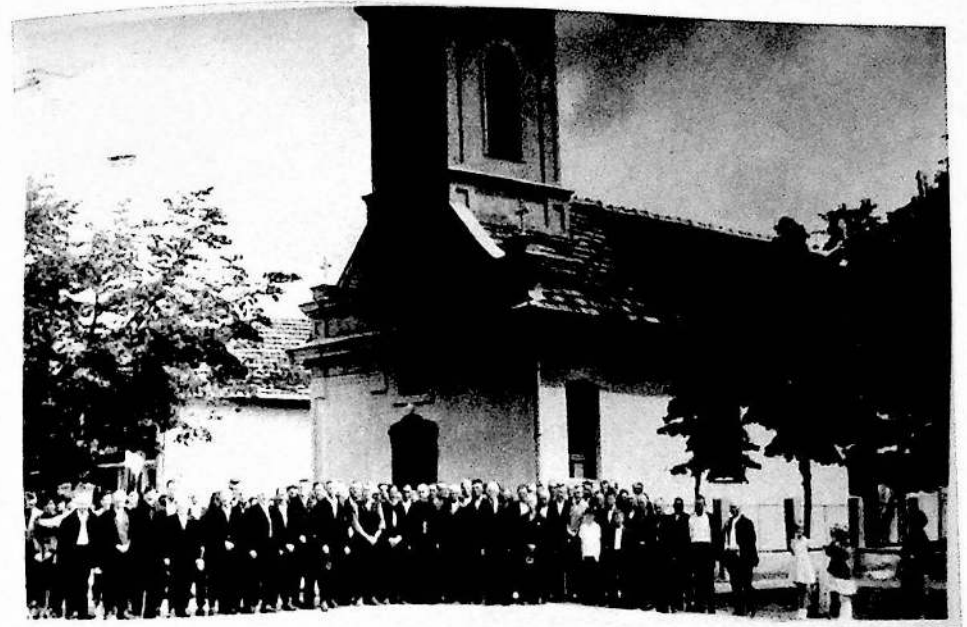
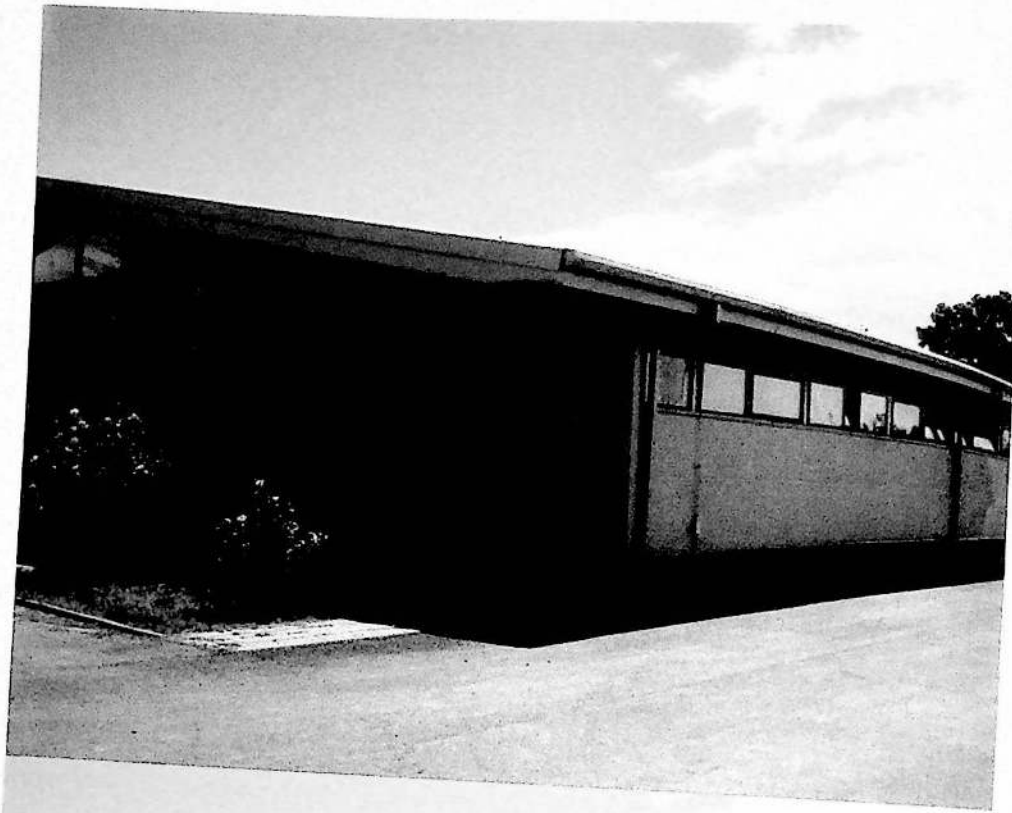
Dănuț, portier

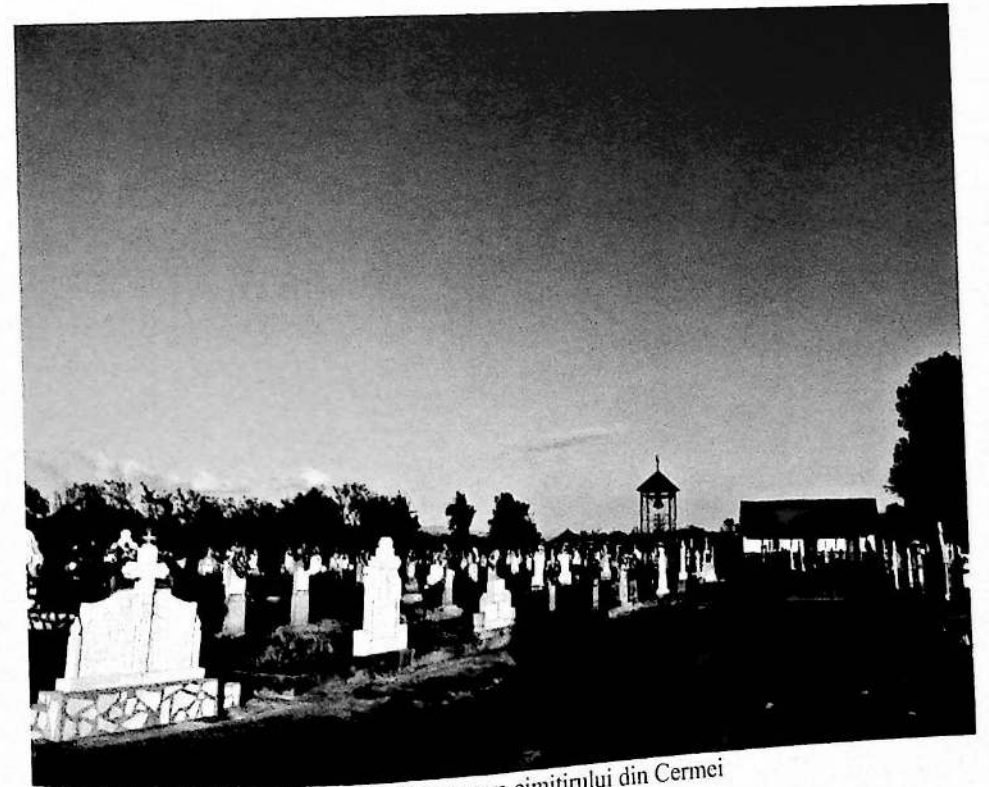
1983

Marcel, Virgil, Piyta, Gădu, Jurca, MC, Rădu, Rădu, Bogdan, Vasa Dănuț
 Rădușcu, Popa I, Virgil, Alin, Viaduț, Popa 2

Credincioșii din Cermei în fața vechii biserici

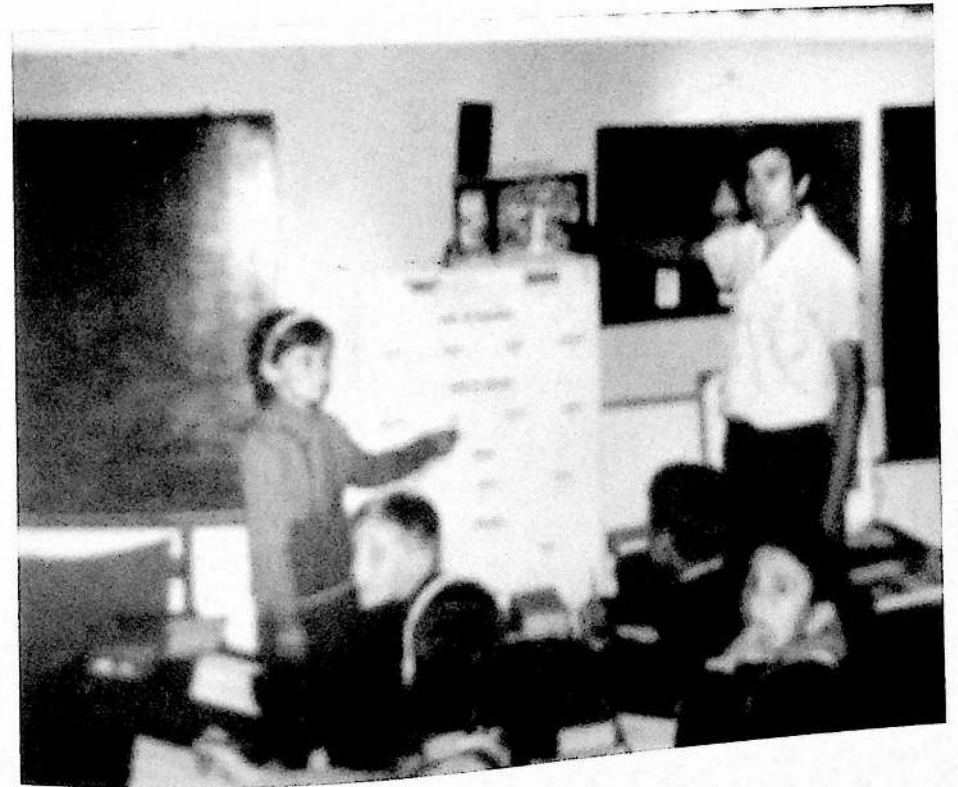
O priveliște asupra cimitirului din Cermei

Edilitate din prezent

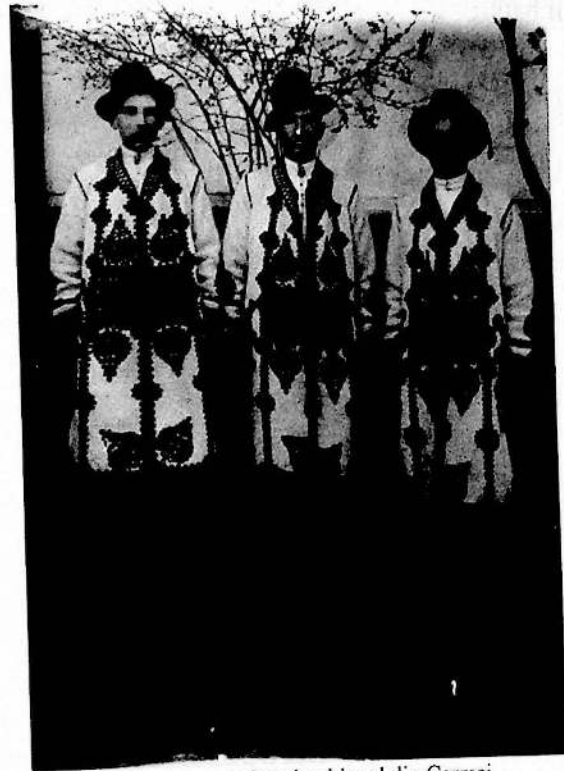
Școli de elită din Cermei și Șomoșcheș, cu dascăli de valoare care au dat generații de vrednici cetățeni ai României

O tanără familie de cermeieni

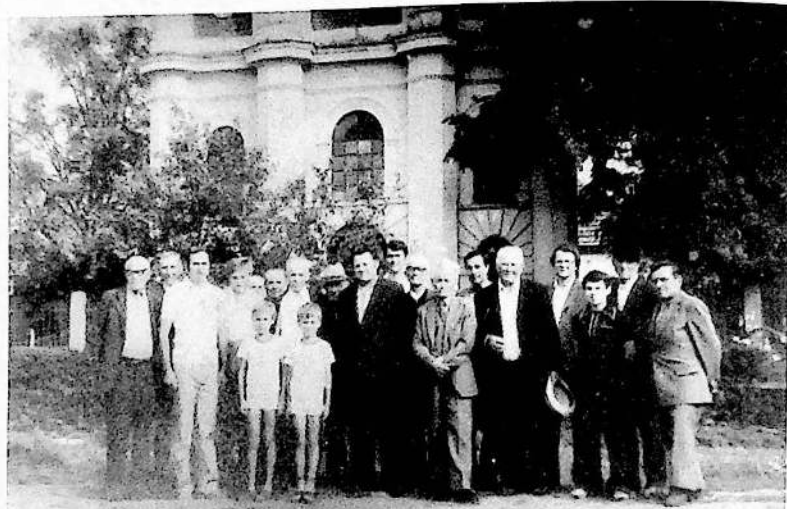
Obiceiul nunții din vremuri apuse, la Cermei

Portul popular si cel local din Cermei

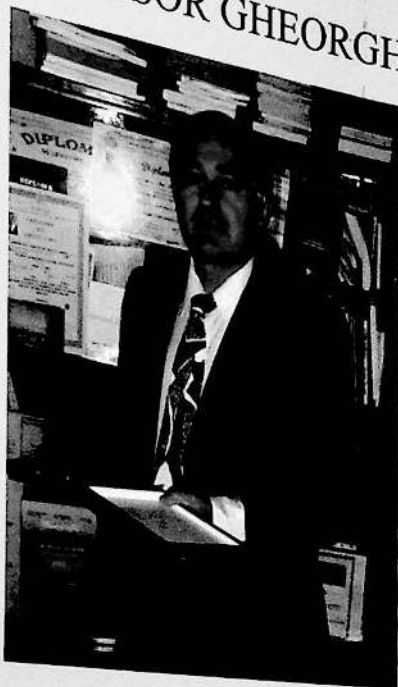

Credincioșii bapțiști și adventiști din Cermei își respectă înaintașii

Aspecte din viața
culturală a comunei
Cermei: teatru, joc și
brigadă artistică

IOAN NAGY-PROFESOR GHEORGHE LAZĂR cls. I

Realizări didactice în 46 de ani de activitate

- 4 manuale auxiliare;
- 6 monografii locale;
- 18 mijloace de învățământ inventate;
- 70 de articole de specialitate, publicate;
- 42 de participări la simpozioane;
- Susținerea de activități sportive și culturale;
- Zeci de diplome acordate;
- Titlul Profesor Gheorghe Lazăr;
- 3 titluri „Ioan Slavici”;
- Medalia de aur, Instructor Laureat”;
- Placheta Universității Aurel Vlaicu;
- Inspector pe țară, expert ARACIP;

Realizări jurnalistice

- 300 reportaje la Radio Timișoara și Radio Sebiș;
- Ziare proprii;
- Satul Natal;
- Satul Românesc;

Realizări manageriale

- 17 ani director al Școlii Primare Șomoșcheș;
  - Realizarea și implementarea de proiecte școlare
  - Asigurarea cu apă potabilă a școlii și a satului Șomoșcheș;
  - Centre de învățare în școală;
  - Realizarea muzeului istoric și etnografice;
- Cetățean de onoare al comunei Cermei**

ISBN: 978-606-627-060-1